

T.C.

DÜZCE ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

YİRMİSEKİZ ÇELEBİ MEHMED EFENDİ'NİN FRANSA SEFARETNAMESİ SÜLEYMANİYE KÜTÜPHANESİ ZÜHTÜ BEY KOLEKSİYONU NÜSHASI

İNCELEME - TRANSKRİPSİYONLU METİN - DİZİN - TIPKIBASIM

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÖZNUR ALİOĞLU

DÜZCE

EYLÜL, 2020

T.C.
DÜZCE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

YİRMİSEKİZ ÇELEBİ MEHMED EFENDİ'NİN FRANSA SEFARETNAMESİ SÜLEYMANİYE KÜTÜPHANESİ ZÜHTÜ BEY KOLEKSİYONU NÜSHASI

İNCELEME - TRANSKRİPSİYONLU METİN - DİZİN - TIPKIBASIM

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÖZNUR ALİOĞLU

DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi DİLEK HERKMEN

DÜZCE
EYLÜL, 2020

ÖN SÖZ

"Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi'nin Fransa Sefaretnamesi" adlı eser, Osmanlı elçilerinden 28 Çelebi Mehmet Efendi ve " Divan Efendisi " unvanını taşıyan oğlu Mehmed Sait Efendi'nin 1720 - 1721 yılları arasında kalabalık bir heyet ile gerçekleştirdikleri Fransa ziyareti gözlemlerini içeren bir eserdir.

1720 - 1721 yıllarında kaleme alınan eserin on bir yazma nüshasından altısı yurt dışında, beş nüshası Türkiye'de bulunmaktadır. Elimizdeki nüsha, Süleymaniye Kütüphanesi Zühtü Bey koleksiyonunda 340 arşiv numarasıyla kayıtlıdır.

Bu çalışmada nüshanın tamamı (1b-80a) incelenmiştir. Çalışma; İnceleme, Metin, Dizin ve Tıpkıbasım bölümlerinden oluşmaktadır. İnceleme bölümünde önce çalışmanın konusu ve amacı açıklanmış, araştırma yöntemi izah edilmiştir. Daha sonra "Sefaretname türünün özellikleri, Türk Dili ve Edebiyatı alanındaki yeri ve öneminden bahsedilmiştir. Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi'nin Fransa Sefaretnamesi adlı eserin yazma ve basma nüshaları hakkında bilgiler verilerek eserin içeriği, dil ve üslup özellikleri üzerinde durulmuştur. Metin bölümünde, eser çeviri yazıya aktarılmıştır. Dizin bölümünde, metnin açıklamalı genel dizini oluşturulmuş, metnin söz varlığını tespit etme amacıyla sözcükler ait oldukları dillere göre gruplandırılmış ayrıca coğrafi yer ve mimari yapılar ile kişi adları dizinleri de eklenerek bu bölüm genişletilmiştir. Son olarak Tıpkıbasım bölümünde, orijinal metne yer verilmiştir.

Yüksek Lisans derslerim ve tez hazırlama sürecimde bana motivasyon sağlayarak yol gösteren tez danışmanım değerli hocam Dr. Öğrt. Üyesi Dilek Herkmen'e, sefaretnamelerle tanışmama vesile olarak tavsiyeleriyle bu tezin hazırlanmasında önemli katkıları bulunan kıymetli hocalarım Prof. Dr. Leyla Karahan ve Prof. Dr. Ahmet Bican Ercilasun'a teşekkürü bir borç bilirim.

Öznur Alioğlu

ÖZET

Bu çalışma "Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi'nin Fransa Sefaretnamesi" adlı eser üzerinedir. Bu eser, Osmanlı İmparatorluğu elçisi Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi'nin 1720 - 1721'de Fransa ziyareti sırasında yazdığı eserin nüshasıdır.

Çalışma; İnceleme, Metin, Dizin ve Tıpkıbasım olmak üzere dört bölümden oluşmaktadır.İnceleme bölümünde, çalışmanın amacı yöntemi açıklandıktan sonra eser üzerine yapılan araştırmalarda elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Metnin yazım özellikleri üzerinde durulmuştur. Metin bölümünde, eserin (1b-80a) varakları çeviri yazıya aktarılmıştır. Dizin bölümünde, çeviri yazıya aktarılan metnin genel dizini oluşturularak sözcükler kullanıldıkları bağlama göre adlandırılmıştır. Tıpkıbasım bölümünde ise eserin orijinal metninin kopyasına yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı İmparatorluğu elçisi, Çelebi Mehmed Efendi, Fransa Sefaretnamesi.

ABSTRACT

Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi's Sefaretname of France
Süleymaniye Library Zühtü Bey Collection's Copy
(1b-80a)
Analysis - Text with Transcriptions - Index - Facsimile

ALİOĞLU, Öznur

Master Degree ,Department of Turkish Language and

Literature Thesis Advisor: Dr. Öğr. Ü. Dilek HERKMEN

July, 2020

This study is on "Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi's Sefaretname of France". It is a copy of the work written by Ambassador of Ottoman Empire Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi during his visit to France.

This study is consisted of four parts: Analysis, Text, Index and Facsimile. In the first part, after the work's aim and method have been explained the findings from the researches on the book have been given. Spelling features of the text have been told. In the second part, the text in the (1b-80a) leaves. In the third part, the transcribbed text's index has been made and the words explained referring to contexts they have been used in. In the forth part, the work's original text has been added.

Key words:Ambassador of Ottoman Empire, Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi, Sefaretname of France.

İçindekiler

ÖN SÖZ ..... **İ**
ÖZET ..... **İİ**
ABSTRACT ..... **İİİ**
ÇEVİRİ YAZI ALFABESİ ..... **Vİİ**
KISALTMALAR VE İŞARETLER ..... **Vİİİ**
I. İNCELEME **1**
1.GİRİŞ **2**
1.1. Çalışmanın Konusu ve Amacı **2**
1.2. Çalışmanın Yöntemi **3**
1.3.Çalışmanın Malzemesi **4**
1.3.1. Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi'nin Hayatı 4
1.3.2. Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi'nin Edebî Yönü 5
1.3.2.1. Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi'nin Eserleri 5
1.3.3. Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi'nin Fransa Sefaretnamesi'nin Önemi ve Özellikleri 7
1.3.4. Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi'nin Fransa Sefaretnamesi Üzerine Yapılan Araştırmalar 8
1.3.5. Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi'nin Fransa Sefaretnamesi'nin Nüshaları 9
1.3.6. Nüsha Özellikleri 11
1.3.6.1. Şekil Özellikleri 11
1.3.6.2. Muhteva Özellikleri 11
1.3.7. Fransa Sefaretnamesi'nin Dil ve Üslup Özellikleri 12
1.3.8. Sefaretname Türünün Genel Özellikleri ve Türk Dili ve Edebiyatı Açısından Önemi 17
1.3.8.1. Sefaretname Türünün Genel Özellikleri 17
1.3.8.2. Sefaretname Türünün Türk Dili ve Edebiyatı Açısından Önemi 18
2.YAZIM ÖZELLİKLERİ **19**
2.1. Arapça ve Farsça Sözcüklerin Yazımı **20**
2.2. Batı Dillerinden Alıntı Sözcüklerin Yazımı **21**
2.3. Türkçe Sözcüklerin Yazımı **22**
2.4. Ünlülerin Yazımı **24**
2.4.1. /a/ Ünlüsünün Yazımı 24
2.4.2. /e/ Ünlüsünün Yazımı 25

2.4.3. Kapalı é ' nin Yazımı 26
2.4.4. /ı, i/ Ünlülerinin Yazımı 27
2.4.5. /o,ö/ Ünlülerinin Yazımı: 28
2.4.6. /u,ü/ Ünlülerinin Yazımı 28
2.5. Ünsüzlerin Yazımı 29
2.5.1. /ç/ Ünsüzünün Yazımı 29
2.5.2. /g/ Ünsüzünün Yazımı 30
2.5.3. /k/ Ünsüzünün Yazımı 31
2.5.4. /ñ/ Ünsüzünün Yazımı 32
2.5.5. /p/ Ünsüzünün Yazımı 32
2.5.6. /s/ Ünsüzünün Yazımı 33
2.5.7. /t/ Ünsüzünün Yazımı 34
2.6. Sözcük ve Eklerin Yazımı 35
2.6.1."Ne" Sözcüğünün Yazımı 35
2.6.2. "Kadar" Sözcüğünün Yazımı 35
2.6.3. "İle" Sözcüğünün Yazımı 35
2.6.4. "İçün" Edatının Yazımı 36
2.6.5. "Soñra" Sözcüğünün Yazımı 36
2.6.6. "Ki" Bağlacının Yazımı 36
2.6.7. "De" Bağlacının Yazımı 37
2.6.8. Ek Fiilin Yazımı 37
2.6.9. Zamir n'sinin Yazımı 37
2.6.10. /y/ Yardımcı Ünsüzünün Yazımı 38
II.METİN 40
III.DİZİN 112
3. DİZİN 113
3.1. Genel Dizin 113
3.2. Türkçe Sözcükler Dizini 427
3.3. Arapça Sözcükler Dizini 432
3.4. Farsça Sözcükler Dizini 443
3.5. Fransızca Sözcükler Dizini 446
3.6. İtalyanca Sözcükler Dizini 447
3.7. Rumca Sözcükler Dizini 447
3.8. Latince Sözcükler Dizini 447
3.9. Almanca Sözcükler Dizini 447
3.10. Ermenice Sözcükler Dizini 447

3.11. Yunanca Sözcükler Dizini 448
3.12. Slavca Sözcükler Dizini 448
3.13. Rusça Sözcükler Dizini 448
3.14. İngilizce Sözcükler Dizini 448
3.15. Macarca Sözcükler Dizini 448
3.16. İspanyolca Sözcükler Dizini 448
3.17. Ar.+Far. Sözcükler Dizini 448
3.18. Ar.+T. Sözcükler Dizini 449
3.19. Far.+T. Sözcükler Dizini 450
3.20. Ar.+Far.+ T. Sözcükler Dizini 450
3.21. Moğ.+Far. Sözcükler Dizini 450
3.22. Yun.+Far. Sözcükler Dizini 450
3.23. Rum.+T. Sözcükler Dizini 451
3.24. Sl.+T. Sözcükler Dizini 451
3.25. Sl.+Far. Sözcükler Dizini 451
3.26. Coğrafî Yer ve Mimari Yapı Adları Dizini 452
3.27. Kişi Adları Dizini 454
SONUÇ 455
KAYNAKÇA 456
IV.TIPKIBASIM 459

ÇEVİRİ YAZI ALFABESİ

ء	ʾ
ا	a, ā, e, ı, i, o, ö, u, ü
آ	a, ā
ب	b, p
پ	p
ت	t
ث	s̱
ج	c, ç
چ	ç
ح	ḥ
خ	ḫ
د	d
ذ	ẕ
ر	r
ز	z
س	s
ش	ş
ص	ṣ
ض	ḍ, ż
ط	ṭ
ظ	ẓ
ع	ʿ
غ	ġ
ف	f
ق	ḳ
ك	g, k, ñ
ل	l
م	m
ن	n
و	v, o, ō, ö, u, ū, ü
ه	a, e, h
ة	e, t
ى	y, ā, ı, i, ī,

KISALTMALAR VE İŞARETLER

a.g.e. Adı geçen eser
Alm. Almanca
Ar. Arapça
bk. Bakınız
Ç Çince
EAT Eski Anadolu Türkçesi
Erm. Ermenice
Far. Farsça
Fr. Fransızca
İng. İngilizce
İsp. İspanyolca
İt. İtalyanca
Lat. Latince
M Miladî
Mac. Macarca
No. Numara
ör. Örnek
Rum. Rumca
Rus. Rusça
s. Sayfa
Sl. Slavca
Soğd. Soğdca
T. Türkçe
TDK Türk Dil Kurumu
TDV Türkiye Diyanet Vakfı
vd. Ve diğerleri
Yun. Yunanca
- Fiil kök ve gövdelerini gösterir.
+ İsim kök ve gövdelerini gösterir.
< Bu biçimden gelir.
> Bu biçime gider.
~ İkili şekiller arasında kullanılmıştır.

I. İNCELEME

1.GİRİŞ

Sefaretnameler, devletler tarafından yabancı ülkelere gönderilen elçilerin seyahatlerinin başlangıcından bitişine kadar devam eden süreci anlattıkları eserlerdir.

Osmanlı Devleti'nin XV. yüzyıldan itibaren yabancı ülkelere gönderdiği elçiler de elçilik görevinde bulundukları ülkelerde siyasi ve diplomatik ilişkilerin yanı sıra sosyal ve kültürel yapıyla alakalı izlenim ve görüşlerini "*Sefaretname*" başlığı altında kaleme almışlardır.

"*Fransa Sefaretnamesi"* XVIII. yüzyılda dönemin Osmanlı padişahı III. Ahmed tarafından Fransa'ya büyükelçi olarak gönderilen Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi'nin Fransa'daki mimari, sanat ve bilim alanlarındaki izlenimleriyle birlikte diplomatik görüşmelerin de yer aldığı eseridir.

Eserin oluşum ve yazılış dönemine bakıldığında bu dönem, Osmanlı Devleti'nin gelişim ve yenileşme açısından Avrupa ülkelerini özellikle de Fransa'yı örnek aldığı dönem olarak görülür. Eser bu anlamda içerdiği konu bakımından önemlidir. Ayrıca eserin incelenen bu nüshasının Yeni Türkiye Türkçesinin gelişimini büyük ölçüde tamamladığı bir dönem olan XVIII. yüzyılın ikinci yarısında kaleme alınmış olması; bu dönemin söz varlığını ve imla özelliklerini yansıtması bakımından da esere ayrı bir önem kazandırır.

Süleymaniye Kütüphanesi Zühtü Bey koleksiyonunda bulunan ve tezimize konu olan bu nüsha, "*Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi'nin Fransa Sefaretnamesi"*nin Türkiye'deki altı yazma nüshası içinde en kapsamlı olan nüshasıdır.

Nüshanın tamamının transkribe edilerek incelenmesi, XVIII. yüzyıl Osmanlı-Fransız ilişkileri ve o dönemin dil özellikleri hakkında çalışma yapan araştırmacılara sunulması açısından büyük önem arz etmektedir.

1.1. Çalışmanın Konusu ve Amacı

Yapılan araştırmanın konusu Osmanlı Türkçesi dönemi sefaretnamelerinden *Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi'nin Fransa Sefaretnamesi'*dir. Bu eser, Çelebi'nin 1720-1721 zaman aralığında yaptığı Fransa ziyareti sırasında kaleme aldığı asıl

nüshanın 1752 yılında ismi bilinmeyen bir müstensih tarafından yazılan başka bir nüshasıdır.

Araştırmamızda eserin 1b-80a varakları yani tamamı çeviri yazı alfabesine aktarılmış, metnin yazım özellikleri incelenmiş ve açıklamalı dizini oluşturulmuştur.

Eserin müellifi, nüshaları ve türü üzerine yapılan araştırmaların sonucuna yer verilmiştir.

1.2. Çalışmanın Yöntemi

Çalışma; İnceleme, Metin, Dizin ve Tıpkıbasım bölümlerinden meydana gelmektedir. İlk bölüm olan İnceleme kısmında; öncelikle çalışmanın konusu, amacı ve yöntemi açıklanmıştır. Eser, eserin nüshaları ve müellifi hakkında elde edilen bilgilere yer verilmiştir. Bu bölüm, metnin yazım özellikleri üzerinde yapılan incelemeyle sona ermiştir. İnceleme ve Dizin bölümlerinin temelini Arap harfli yazmanın Latin harflerine aktarılan çeviri yazısı oluşturmaktadır. Çeviri yazıda "Times Turkish Transcription" yazı karakteri kullanılmıştır. Sayfa numaraları her sayfanın başında parantez içinde kalın numara ve harfle belirtilmiştir. Satır numaraları, her satır başında kalın yazılmıştır. Okuma ve anlamlandırma açısından kolaylık sağlanması amacıyla metin, noktalama işaretleri kullanılarak çeviri yazıya aktarılmıştır. Çeviri yazıda Türk Dil Kurumunun güncel yazım kılavuzuna uyulmaya çalışılmıştır. Bu araştırmada eserin tamamı çeviri yazıya aktarılarak incelenmiştir.

Eserde adı geçen Arapça hadis, dua ve diğer kalıp ifadeler dizine alınmamıştır. Batı kökenli kelimelerin orijinal yazımları parantez içinde ayrıca verilmiştir. Bunun dışında aynı kelimenin birden fazla yazım şekli dizin kısmında ayrı ayrı yazılarak gösterilmiştir.

Metinde geçen derkenarlar çeviri yazıda ilgili olduğu satıra eklenmiş ve ayrıca dipnot olarak verilmiştir.

Metnin söz varlığı açıklamalı genel dizin hâlinde oluşturulmuştur. Kök ve gövde hâlindeki tüm sözcükler ve sözlük elemanı niteliğindeki birleşik sözler madde başı olarak verilmiştir. Dizin bölümünde, metnin söz varlığı ve kullanıldıkları farklı anlamlar tespit edilmeye çalışılmıştır. Bunun için her kelimenin farklı kullanımına ayrı

bir şekilde numara verilerek bu kelimeler sözlüklerde yer alan uygun karşılıklarla anlamlandırılmıştır.

1.3.Çalışmanın Malzemesi

Elimizde bulunan çalışmanın malzemesi, Süleymaniye Kütüphanesi Zühdü Bey koleksiyonunda bulunan *"Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi'nin Fransa Sefaretnamesi"* nüshasının tamamıdır. Bu kısımda eserin önemi, tarihi, müellifi ve üzerinde çalıştığımız nüshanın özelliklerine dair bilgiler verilmiştir.

1.3.1. Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi'nin Hayatı

Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi, 1670 yılında Edirne civarında doğmuştur. Asıl adı Mehmed Fâizî'dir. Babası, Saksoncubaşı Süleyman Ağa'dır. Gençlik yıllarında Yeniçeri Ocağı'na katılmıştır. Kendisi Yeniçeri Ocağı'nın yirmi sekizinci ortasına kayıtlı olduğundan zamanla "Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi" şeklinde tanınmış ve anılmıştır.[1]

İyi bir eğitim görmüştür ve yeniçerilikte hızlıca ilerlemiştir. Sırasıyla; yeniçeri efendisi, darphane nazırı ve üçüncü defterdar unvanlarına sahip olmuştur. Öyle ki bir süre sonra Pasarofça Antlaşması'nı yapan Osmanlı heyetinde ikinci murahhas (delege) sıfatıyla yer almıştır.

Çelebi Mehmed, Osmanlı padişahı III.Ahmed zamanında Fransa ile Osmanlı Devleti arasındaki ilişkileri geliştirmek, Fransız medeniyetinin Osmanlı Devleti'nde uygulanabilecek yönlerini yazmak amacıyla Fransa'ya "Fevkalâde büyükelçi"[2] sıfatıyla gönderilmiştir. O sıralarda on iki yaşlarında olan Kral XV. Louis tarafından Tuileries Sarayı'nda kabul edilmiştir.

Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi, elçilik vazifesinden sonra ziyaretini bitirip vatana döndüğü 1721 yılında "defter emini", 1723 yılında ise "rûznâme-i evvel" olmuştur. 1725'te ise "baş muhasebeci", 1726 yılında Mısır'a memur olmuştur. Ayrıca

[1] Aksoyak, İsmail Hakkı (2015). Fâ'iz Yirmisekiz Çelebi Süleyman Ağazâde Mehmed Fâ'iz/Fâyiz Efendi. Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü.
[2] Tam yetkili elçi.

Osmanlı Devleti'nde İbrahim Müteferrika ile beraber matbaayı ilk kuran Said Efendi'nin de babasıdır.

1730 yılında meydana gelen Patrona Halil İsyanı sonucu, III. Ahmed tahttan indirilmiş ve Damat İbrahim Paşa idam edilmiştir. Çelebi Mehmed ise III. Ahmed ve Damat İbrahim Paşa'ya yakınlığı gerekçesiyle Lefkoşa'ya sürülmüş ve 1731 yılında burada vefat etmiştir. Kabri Lefkoşa'da, Sinan Paşa Cami haziresinde bulunmaktadır.

1.3.2. Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi'nin Edebî Yönü

"Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi, başarılı bir devlet adamı olmasının yanı sıra şiir ve edebiyatla da alakadar olmuş, şair ve münşilik yönüyle tanınmıştır. Devrin şairleri arasında her ilme vâkıf olmasıyla meşhur olmuştur. Şiirleri güzel ve âşıkanedir. Mehmed Efendi'nin mahlası hususunda kaynaklardaki bilgiler farklılık göstermektedir. "*Râmiz ve İsmail Beliğ Tezkiresi"* ile "*Tuhfe-i Nâilî"*de "Fâ'iz", "*Sâlim ve Safâyî Tezkiresi"*nde "Fâyiz", *"Sicill-i Osmânî"*de ise "Fâ'izî" olarak kayıtlıdır. "*Safâyî Tezkiresi"*ndeki şiir örneğinde ise mahlası başlıktan farklı olarak "Fâyizî" olarak geçmektedir."[3]

Mehmed Çelebi, eserlerinde kendine özgü, zarif bir üslup kullanmıştır. *"Fransa Sefaretnamesi"* adlı eseri Fransızcaya tercüme edilmiştir.

1.3.2.1. Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi'nin Eserleri

Fransa Sefaretnamesi

Mehmed Efendi Fransa'ya yaptığı ziyaret sırasında saraylara, bahçelere, havuzlara, çeşmelere karşı büyük bir hayranlık duymuş, bütün gördüklerini samimi bir üslupla anlatmış ve onların resimlerini ve planlarını da yanına almayı ihmal etmemiştir.

[3] Aksoyak, İsmail Hakkı (2015). a.g.e.

Semeretü'ş-Şecere

"Târîh-i Mekke" ve "*Şârih-i Hikmetü'l-Eşrâk ve't-Telvîhât"* müellifi Şeyh Şemsü'l-mille ve'd-din Mehmed İbn-i Mahmûd'un "*Şecere-i İlâhiyye"* adlı eserinden dört risaleyi Türkçeye tercüme etmiş[4], tercümesine "*Semeretü'ş-Şecere"* adını vermiştir.[5]

Şiirlerinden Örnekler

1

Sipihre şu'le-i âh-ı derûn resân olsun
Felekde gün gibi aşkım sana ayân olsun
Cebînin üzre şehâ derhem etme zülfünü tâ
O cebhe tâbda mihr-i âsumân olsun
Ko girye eyleyelim rû-be-rû o gonca güle
Ben etdikçe figanlar o şâdımân olsun
Visâle o va'deler ey âfet-i cihân olsun
Kanı o va'deler ey âfet-i cihân olsun
Rakîb şâyed ere intikâl ey Fâyizî
O şûhı da'vet edersen hele nihân olsun

2

Va'd-i ferdâ-yı visâle dâg-dârın bir midir
Subha dek encüm-şumâr-ı intizârın bir midir
Aglamazdım bir ben olsaydım eger hâh-ı şükrün
Âşık-ı nâlende-i giryân u zârın bir midir
Cümle diller nagme-senc-i gonca-i la'l-i lebin
Bu hıyâbân-ı muhabbetde hezârın bir midir
Kâkülün zülfün hattın dâm-ı dil-i 'uşşâkdır
Kim rehâ bulur kemend-i cân-şikârın bir midir[6]

[4] Çapan, Pervin (2005). Mustafa Safayi Efendi Tezkire-i Safayi, Ankara: AKM Yayınları, s. 488 - 90.
[5] Arıkan, Zeki (2013). Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi, İslam Ansiklopedisi, İstanbul: TDV Yay., Cilt 43. s.551-52.
[6] Aksoyak, İsmail Hakkı (2015). a.g.e.

1.3.3. Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi'nin Fransa Sefaretnamesi'nin Önemi ve Özellikleri

Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi'nin İstanbul'dan ayrıldığı günden itibaren yaşadığı olay ve durumları, sosyal kültürel ve diplomatik hayata dair izlenimlerini yaptığı görüşmeleri ve konuşmaları bir araya getirdiği *"Fransa Sefaretnamesi"* dönemin padişahı III. Ahmed ve sadrazamı Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'ya takdim edilmiştir.

Çelebi Mehmet Efendi, bu gözlem ve hatıralarını bir edebiyatçı titizliği ile ve sağlam bir üslupla nakletmiştir. *"Sefaretname"* Osmanlı Devleti üzerinde önemli bir etki yapmıştır. Bunun sebebi, eserde ilgi çekici olayların samimi ve özgün bir üslupla anlatılmasıdır. Eser, tarih ve edebiyat alanları başta olmak üzere birçok alandan çok sayıda araştırmacının ilgisini çekmiştir. Ahmet Hamdi Tanpınar eserden bahsederken: "Hiçbir kitap garplılaşma tarihimizde bu küçük sefaretname kadar bir yer tutmaz. Okuyucu üzerinde Binbir Gece'ye iklim ve mahiyet değiştirmiş hissini bırakan bu kitabın hemen her satırında gizli bir mukayese fikrinin beraberce yürüdüğü görülür. Hakikatte bu sefaretnamede bütün bir program gizlidir."[7] hükmünü vermektedir. Osmanlı'nın Batılılaşma sürecine önemli katkıları bulunduğu kabul edilen *"Fransa Sefaretnamesi"*, bu özelliğinden dolayı XIX. yüzyılda gelişecek seyahat anlatımlarına da üslup açısından oldukça etki etmiştir.

Mehmed Çelebi'nin Osmanlı Devleti'nin Fransa'ya gönderdiği ilk büyükelçi olması ayrıca bunun sonucunda meydana gelen önemli değişim, gelişim ve icat edilen buluşlar *"Fransa Sefaretnamesi"*ni ayrıca önemli kılar.

Eseri incelediğimizde diplomatik izlenim ve görüşmelerin dışında sosyal ve kültürel hayata dair edinilen gözlemlerin de olduğunu görürüz. O dönemin Fransa'sını gerek sosyo-kültürel gerek mimari gerekse bilim ve sanat alanlarında tanımak açısından eser, hem Fransa tarihi hem de Osmanlı tarihinde büyük öneme sahiptir.

---

[7] Tanpınar, Ahmed Hamdi (1997). 19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi, 8.baskı, İstanbul: Çağlayan Kitabevi, s.55.

1.3.4. Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi'nin Fransa Sefaretnamesi Üzerine Yapılan Araştırmalar

Sefaretnameler, geçmişte ve günümüzde çok sayıda çalışma ve akademik düzeyde araştırmalara konu olmuştur. Bu tür çalışmalar arasında sefaretnamelerin bazılarının yabancı dillere tercüme edilmeleri, esas metinlerinin basılması, makale ve tez düzeyinde çeşitli araştırmalara konu edilmeleri sayılabilir.

Sefaretnamelere ait ilk çalışmalar yabancı araştırmacılar tarafından yapılmıştır. Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi'nin Fransa Sefaretnamesi'nin 1757 yılında Julien Galland tarafından Fransızcaya yapılan tercümesi bilinen ilk çalışma sayılmaktadır. Galland, bu çalışmayı *"Râşid Tarihi"* adlı eserde yer alan metne dayanarak yapmıştır.[8]

"Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi'nin Fransa Sefaretnamesi" adlı eser hakkında yabancı araştırmacıların yaptığı bir diğer çalışma ise *"La Societe des Bibliophiles Languedociens in Montpellier"*de tarih ve edebiyat araştırmalarına yönelik yayınladığı yüz on beş kitaplık serinin içinde yer alan ve Çelebi Mehmed Efendi'nin bu eserinin kısmen tercümesi olan *"Voyage d'un Ministre Ottoman"*dır.

Türkiye'de *"Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi'nin Fransa Sefaretnamesi"* adlı eserin sadeleştirilmesine yönelik bilinen çalışmalar ise şunlardır:

1. Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi'ye ait yazma nüshadan [İstanbul, Köprülü, No:202, (34 Varak - 17 Satır)] Şevket Rado tarafından sadeleştirme çalışması yapılarak *"Hayat Mecmuası Yayınları"*nda tefrika hâlinde basılmıştır. [haz. Rado, Şevket (1970). *Yirmisekiz Mehmet Çelebi'nin Fransa Seyahatnamesi*, İstanbul.]

2. [Sefaretname-i Fransa, Eser-i Mehmed Efendi, İstanbul- Matbaa-ı İlmiye-i Osmaniye, 1283(1866). s.83 (15x22,5)] künyeli basma nüshadan, Abdullah Uçman tarafından sadeleştirme yapılarak düzenlenmiştir ve öğrencilerin de yararlanabilmesi amacıyla ortaöğretim ders kitaplarına girmiştir. [haz. Uçman, Abdullah (1975). *Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi'nin Fransa Sefaretnamesi*, İstanbul.]

3. [haz. Tuncer, Hüner (1987). *Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi'nin Fransa Sefaretnamesi (1132-1134/1720-1721) Belleten*, s.131-151.]

---

[8] Şahin, Esin (2007). Edebi Bir Tür Olarak Klasik Edebiyatımızda Sefaretnameler, Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Erzurum: s.33.

4. [İstanbul, Matbaa-ı İlmiye-i Osmaniye, 1283(1866) s.83. (15x22,5)] künyeli basma nüshadan Beynun Akyavaş tarafından sadeleştirilmiş ve incelenmiştir. [haz. Akyavaş, Beynun (1993). *Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi'nin Fransa Sefaretnamesi*, Ankara.] Beynun Akyavaş bu sadeleştirme çalışmasına, metinde geçen Batı kökenli sözcüklerin doğru okunuş ve yazılışını da eklemiştir.

5. Fikret Dirim'in bitirme tezinde kullandığı *"Sefaretname"* ise İstanbul Fatih Millet Kütüphanesi, 836 numaradaki yazma nüshadır. Nüsha, (13x22) cm. ebatında olup sayfaları 17 satırı içermekte ve toplam 32 varaktan oluşup yazı şekli de hatt-ı rikadır. [Dirim, Fikret (1951). *Yirmisekiz Çelebi Mehmet Efendi'nin oğlu Said Paşa ve torunu Mesud Bey'in Hal Tercümeleri*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Bitirme Tezi.]

1.3.5. Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi'nin Fransa Sefaretnamesi'nin Nüshaları

"Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi'nin Sefaretnamesi" adlı eserin padişah ve sadrazama sunulan esas nüshası elde bulunmamaktadır. 1135 (M.1722-23) yıllarında Çelebi Mehmed Efendi hâlâ hayattayken yazılmış bir nüshası, Köprülü Kütüphanesi'nin 202 numarasında kayıtlı bir cilt içinde diğer üç risale ile birlikte mevcuttur.

Bu nüshanın üç farklı yerinde boş bırakılmış kısımlar ve bunların üstünde "Resmi budur."[9] ifadesi eserin esas nüshasının resimli olduğunu gösterir. *"Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi'nin Fransa Sefaretnamesi"* adlı eserin yazma ve basma bir çok nüshası vardır.[10]

Basma Nüshalar

1. Firmin, Didot Frére *(1841). "Mehmed Efendi'nin Sefaretnamesi"* Paris: s.80. (16x24.5)

2. "*Sefaretname-i Fransa, Eser-i Mehmed Efendi" 1283(1866).* İstanbul-Matbaa-ı İlmiye-i Osmaniye, s.83. (15x22,5)

[9] Unat, Faik Reşid, (1968). Osmanlı Sefirleri ve Seyahatnameleri (haz. Bekir Sıtkı Baykal), TTK Yayınları, Ankara: s.57.
[10] Unat, Faik Reşid, (1968). a.g.e. s.57-58.

3. Imprimerie, de Victor Goupy (1872). *"Elçi Mehmet Efendi'nin Takriri"* Paris: s.48. (13.5x20)

4. Yirmisekiz Çelebi Mehmet Efendi (1306). *"Paris Sefaretnamesi"* Kitaphane-i Ebuzziya serisi, Matbaa-i Ebuzziya, İstanbul: s.151. (9.5x14)

5. Julien-Galland (1757). *"Raşit Tarihi, Fransızca Tercümesi, Relation de l'Ambassade de Mehémet Effendi a la cour de France en 1721- ecrite par lui - méme et traduite du turc"* Paris: s. 330-367.

Yazma Nüshalar

1. İstanbul, Köprülü, No:202 (34 Varak - 17 Satır)

2. İstanbul, Fatih Millet, Ali Emiri Kol. No:836 (29 Varak - 17 Satır)

3. İstanbul, Zühdü Bey, No:340 (80 Varak - 17 Satır)

4. İstanbul, Topkapı Sarayı, Hazine No:1432 (s.92-137)

5. İstanbul, Üniversite Yazmaları, No:3232 (18 Varak - 22 Satır)

6. Berlin, Staats -Bibl. No:196 (Pertsch, Katal, 212 austfürliche Fassung des Reise Berichtes)

7. Gotha, Landes - Bibl. No:148

8. Uppsala, Un. - Bibl. No:294

9. Paris, Bibl. Nat. No:1408

10. Viyana, Nat. - Bibl. No:1093 (Flügel, Katal.II, 284 - 1094)

11. Viyana, Kons.- Akad, No:280

Neşriyat

1. Ahmet, Refik. *Yirmisekiz Mehmed Efendi, Tarihi simalar*, s.19-39.
Ahmet, Refik. *On sekizinci Asırda Paris'te Türkkârî Sanat, Yeni Mecmua,* No: 54, s. 29-31.
2. Seeker, John (1877). "*Voyage d'un Ministre Ottomon"* Montpellier.

1.3.6. Nüsha Özellikleri

1.3.6.1. Şekil Özellikleri

Üzerinde çalıştığımız nüsha *"Fransa Sefaretnamesi"*nin Türkiye'de bulunan yazma nüshalar içindeki en hacimli nüshasıdır. Nüsha, İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Zühtü Bey koleksiyonunda 340 demirbaş numarasıyla bulunmaktadır.

İncelenen nüsha; Türkçe, hatt-ı nesihle, 215x150 mm. ölçülerinde, 17 satırlı, 1b-80a yapraklarında bulunmaktadır ve toplamda 160 sayfadır. Eser, 1165 yılında yazılmıştır. Nüshanın istinsah tarihinin miladî takvime göre karşılığı 1752'dir. Sayfaların sağ alt köşelerine bir sonraki sayfaya geçiş işareti olarak diğer sayfanın başlangıç sözcüğü yazılmıştır. Sayfalar, kırmızı çerçeve içine alınmıştır ayrıca bazı sözcük ve cümlelerin altı kırmızı çizgiyle çizilmiştir. Sayfalarda yer yer mürekkep lekeleri olduğu görülmüştür. Sayfa kenarlarında satır içinde geçen bazı ibarelerin aynısına rastlanmaktadır. Nesih hattıyla yazılan bu nüshada sözcükler açık, anlaşılır ve okunaklı bir şekilde yazılmıştır.

Çalışmamızda bu nüshanın yüksek çözünürlüklü tıpkıçekimi kullanılmıştır. Nüshanın tıpkıçekimi internet ortamındaki Süleymaniye Kütüphanesi (Zühdü Bey Koleksiyonu) veri tabanı kitaplığından (http://http://www.yazmalar.gov.tr) bilgisayar ortamına indirilerek sağlanmıştır.

Süleymaniye Kütüphanesi - Yazma Eserler Kataloğu'nda eserin müstensihinin adı belirtilmemiştir. Ayrıca diğer yazma nüshaların müstensihleri hakkında herhangi bir bilgiye de ulaşılamamıştır.

1.3.6.2. Muhteva Özellikleri

*"Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi'nin Fransa Sefaretnamesi"*ni içerik olarak dört bölümde incelemek mümkündür:

Birinci bölümde; Çelebi Mehmed Efendi'nin İstanbul'dan yola çıkışından başkent Paris'e ulaşana dek karşılaştığı zor durumlardan ve olaylardan bahsedilir.

İkinci bölümde; Çelebi Efendi'nin Paris'e varışı, Tuileries Sarayı'nda Kral XV. Louis tarafından karşılanması ve kendileri adına yapılan karşılama törenlerinden bahsedilir.

Üçüncü bölümde; elçinin Fransa'da çeşitli şehirlere yapmış olduğu ziyaretlerden, Kral ile birlikte katıldığı davet ve törenlerden, av gezisinden, edindiği gözlemlerden, karşılaşmış olduğu mimari ve sanatsal yapılardan, bilimsel buluşlardan etkilenmesi sonucu oluşan duygu ve düşüncelerinden bahsedilir.

Dördüncü bölümde; elçinin Paris'ten dönüş hareketinden İstanbul'a ulaşana kadar yaşadıklarından bahsedilir.

Osmanlı-Fransız ilişkilerinin zedelenmemesi amacıyla dönemin sadrazamı Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'nın emriyle eserin asıl nüshasından çıkarılan bölümlerin, incelediğimiz (Süleymaniye Kütüphanesi Zühdü Bey Koleksiyonu) bu nüshada bulunduğu görülmektedir. [bk. (61b-62a-62b-63a)]

1.3.7. Fransa Sefaretnamesi'nin Dil ve Üslup Özellikleri

Türkiye Türkçesi, Batı Türkçesinin bir kolunu oluşturmaktadır. Tarihî devreler bakımından değerlendirildiğinde Eski Anadolu Türkçesi, Osmanlı Türkçesi ve Çağdaş Türkiye Türkçesi olarak üç devre şeklinde inceleyebiliriz.

XVI. yüzyılda başlatılıp XIX. yüzyılın ortalarına kadar sürdüğü kabul edilen döneme "Klasik Osmanlıca Dönemi" adı verilmektedir. Bu dönemle ilgili Osmanlı Türkçesine ilişkin ses bilgisi, cümle bilgisi ve imla ile ilgili çalışmalar yapılmıştır. Fakat bu dönemin yapısal özelliklerini ortaya koyma adına yapılan incelemelerin pek fazla olduğu söylenemez. *"Fransa Sefaretnamesi"* adlı eserin bu dönemde yazılması aynı zamanda Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi gibi iyi bir eğitim görmüş ve dönemin İstanbul diline hâkim bir yazar tarafından kaleme alınması esere dil özellikleri bakımından ayrı bir önem kazandırır.

XVIII. yüzyıl Osmanlı Türkçesinin yapısal özelliklerinin incelenmesi ve ortaya konulmasına örnek oluşturması amacıyla seçtiğimiz *"Fransa Sefaretnamesi"* adlı eser çeviri yazıya aktarılırken araştırmalarıyla o dönemin dil özelliklerine ışık tutan Prof. Dr. Yavuz Kartallıoğlu'nun *"Osmanlı Türkçesindeki Ekler Dudak Uyumuna*

Göre Nasıl Okunmalıdır?" adlı makalesi bu çalışmamıza yön verici olmuştur. Kartallıoğlu, makalesinde bu konuyu: "Türkçenin Arap harfli alfabe ile yazıya geçirildiği Batı Türkçesinin Eski Anadolu ve Osmanlı Türkçeleri dönemlerinde harekeler kullanılmıştır. Hareke kullanımı XVI. yüzyıldan sonra giderek azalmıştır fakat XVIII-XIX. yüzyıllarda bile harekeli metinlere rastlamak mümkündür. Belli bir dönemden sonra harekeler, hem yazım hızını düşürdüğü için hem de imla kalıplaştırma için kullanılmaz olmuştur." şeklinde açıklar. (Kartallıoğlu, 2008: 453-454)

Osmanlı döneminde kullanılan dille ilgili filolojik incelemelerin geneli yazı dili odaklıdır. Bunun sebebi yazının geleneği korumasıdır. Aynı zamanda yazı, söyleyişi de etkiler. Yazının içinden konuşma şeklini dönemlere göre ayırıp incelemek güçleşir. Osmanlı Türkçesindeki konuşma dilini oluşturan ögelerin içinde en zoru, harflerin ses değerlerinin tespit edilmesidir. Ünlülerin tutarlı olarak gösterilmediği bir imla sisteminde bazen yazılanın mı yoksa konuşulanın mı incelendiği konusu birbirine karışır ve bu durum çeşitli sorunlara yol açar. Yazılanın ne şekilde konuşulduğu bilinmediği için harflerin ses değerleri bakımından çeşitli ekollere dayalı farklı incelemeler ortaya çıkar. Osmanlı konuşma dili örneklerine daha çok nesir dilinde rastlandığı görülmüştür. Nesir dili, barındırdığı morfolojik, leksik ve sentaktik ögelerin durumuna göre çoğunlukla Eski Türk Edebiyatı araştırmacıları tarafından incelenmiştir. Osmanlı Türkçesi yazı üslubu Eski edebiyat nazariyesi veya belagat kitaplarında üslûb-ı sade, üslûb-ı müzeyyen ve üslûb-ı âlî olarak günümüzde ise sade nesir, orta nesir ve süslü nesir olmak üzere üç başlık altında incelenmiştir.

Fikret Turan, 16. yüzyıl nesrini süslü nesir, orta nesir ve halk nesri olmak üzere üç başlıkta incelemiştir ve üç nesir türünün ayırt edici özelliklerini şu şekilde açıklamıştır:

1. Süslü nesir

a. Konuşma dilinde kullanılmayan birçok Arapça ve Farsça kelime kullanılmıştır.

b. Arapça ve Farsça kelimeler üçlü, dörtlü, hatta beşli Farsça terkipler içinde kullanılmıştır.

c. Sık sık tarihî olaylara ve şahsiyetlere telmihte bulunulmuş, soyut ve karmaşık teşbih, istiare ve mecazlar kullanılmıştır.

ç. Cümleler birbirine secilerle ve edatlarla bağlanarak uzatılmış ve konunun ana fikrini anlamak zorlaşmıştır.

2. Orta nesir

Osmanlı aydınlarının geniş okuyucu kitlelerini düşünerek kaleme aldıkları konuşma dili özelliklerine yakın daha sade, anlaşılır ve külfetsiz nesir üslubudur. Eğitimli kesimlerin günlük konuşmalarında da kullandıkları alıntı kelime, kısa terkipler ve yaygın olarak bilinen İslamî ve ilmî terimler bu nesir üslubunda tabii bir şekilde kullanılır. Burada terkipler ve cümleler nispeten daha kısa, örnekler ve edebî sanatlar daha somut ve hayattandır.

3. Halk nesri

Konuşma dilinin kelime hazinesi ve cümle yapısıyla kurulan bu üslupta halk inançları, atasözleri, basit benzetme ve istiareler ve günlük hayattan alınan örnekler çok kullanılır. Halkın konuşma diliyle yazıldığı için bu tür eserlerde yer yer şivelerden alınmış kelime, ifade ve gramer şekilleri ile ağızlarda yaşamaya devam eden Eski Anadolu Türkçesinin özellikleri de görülür.[11]

"Fransa Sefaretnamesi" adlı eserin nesir türünde bir eser olması göz önünde bulundurulduğunda şu sonuçlara ulaşılır:

Eserin içinde barındırdığı yabancı kökenli sözcüklerin yanı sıra çoğu zaman fiilimsilerle ve bağlaçlarla bağlanarak uzatılan cümleler[12], kurulan Arapça ve Farsça tamlamaların yanında diyalog cümlelerindeki sadelik[13], bazı yabancı terimlerin anlamlarını vermek amacıyla yapılan kısa ve sade açıklamalar[14], bazı yabancı kökenli sözcüklerin Türkçelerinin de kullanılması[15], yer yer öğretici bir üslubun göze çarpması gibi durumlar bize bu eserin "Orta Nesir" başlığı altında değerlendirilebileceğini gösterir.

---

[11] Kartallıoğlu, Yavuz, (2011) "Klasik Osmanlı Türkçesinde Eklerin Ses Düzeni (16. 17. ve 18. Yüzyıllar)",TDK Yay.Ankara.

[12] "sizleriñ refāhiyyetleri içün bizlere fermān ṣādır olmuşdur ki buradan bizim keştīlerimiz süvār olup cānib-i ġarībde yüz elli mil mesāfede vāḳiʿ Lanḳduḳ eyāletinde Set nām ḳalʿaya varup çıḳasuz ve sizleriñ levāzım ve mühimmātıñız görmege taʿyīn olınan bir muʿteber begzāde maḫṣūṣ hinṭolar ve devāb u mevāṣī ile gelüp ḫālā ḳudūmuñuza ol maḫalde muntaẓırdır." (06a-06b/ 12-13-14-15-16-17-01-02) "Şehre gelüp sefīneden çıḳdıḳda süvār olmaġ-içün Duḳ Dorḳlur, Motpelīr'den hinṭonı irsāl itmiş imiş." (10b/08-09-10)

[13] " 'Sakın içrü bir ferdi koyuvirme!' " deyü tenbih eylemiş dahı Kral bāġçede gezinmek murād eylemiş." (29b/15-16-17) "Kāh ṭuyūr ḳoyuvirüp yine ṣayd iderler idi. Ve kāh ṭavṣan ḳoyuvirüp seyfilere aldırırlar idi ve ṭuna ve balıḳçın ve ḳartal ve ḳaraḳuş ṣalıvirüp şāhinler ile temāşāsın iderdik. Üc dört sāʿat bunlarıñ temāşāsıyla zevḳlendik.Biz, Lāla ile ṣoḥbet iderdik(32a-33b/ 17-01-02-03-04-05)

[14] "donanmalarınıñ ve halḳınıñ umūrına müvekkil kimesne ki "Entāntān" tabir olınur..." (05a/02-03) "Kur, meydān maʿnāsınadır." (34b/12-13)

[15] "āb-ı nehir" (49b/13) "mā- yı nehr" (12a/05) " ... ṣular aḳdıḳca..." (45b/12)

"Araştırmacıların nesir üzerinde yaptıkları değerlendirmeler Osmanlı yazı ve konuşma dili ilkelerinin belirlenmesinde yeterli değildir. Ortak olarak vardıkları düşünce ise sade nesrin, halkın konuştuğu dile yakın olmasıdır." (Turan vd. 2011: 29-31).

*"Fransa Sefaretnamesi"*nin üslubu, süslü nesir diyebilmek için sade; sade nesir diyebilmek için ise ağırdır. Eserin üslubu, bu iki başlık arasında kalan "Orta Nesir" için tamamen uyumlu değildir fakat üslup özelliklerinin çoğunluğunun bu başlığa yakın olması onu "Orta Nesir" olarak değerlendirmemize yardımcı olabilir.

Üzerinde çalıştığımız *"Fransa Sefaretnamesi"* adlı eserde bazı sözcükler haricinde hareke kullanılmamıştır. Ayrıca eklerin yazımında çoğunlukla sesli harf kullanımı da yoktur. Dolayısıyla çeviri yazıya aktarma sürecinde eklerin ve sözcüklerin yazımının hangi standarda göre olacağı zaman zaman sıkıntı oluşturmuştur. Bu noktada Osmanlı Devleti döneminde gerek siyasi gerek ticari gerekse farklı sebeplerden ötürü ülkede bulunup Türkçeyi öğrenme amacıyla transkripsiyonlu metinler yazan kişilerin kaynaklarına da bakılmıştır. "Bu kaynak metinler; Latin, Kiril, Ermeni ve Rum harfleri ile XV. yüzyıldan itibaren yazılmaya başlanmıştır. Latin harfli transkripsiyon metinlerinin en önemlileri şunlardır: XVI. yüzyıl: *Argenti ve Georgieits'in eserleri*; XVII. yüzyıl: *Molino, Parigi ve Meninski'nin sözlükleri, Harsany'nin konuşma kitabı ve yine Meninski'nin grameri;* XVIII. yüzyıl: *Vaughan, Viguier, Carbognana'nun gramerleri*; XIX. yüzyıl: *Grammaire Turke, Redhouse ve Mirza Kazım Beg'in gramer kitabı*; XX. yüzyıl: *Deny'nin grameri*"dir.[16]

Üzerinde çalıştığımız *Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi'nin Fransa Sefaretnamesi* adlı eserin XVIII. yüzyılın ikinci yarısında (M.1752) kaleme alınan bu nüshası, çeviri yazıya aktarılırken, *"Carbognana'nun Gramerleri"* adlı Latin harfli transkripsiyon kaynak metinden faydalanılmıştır.

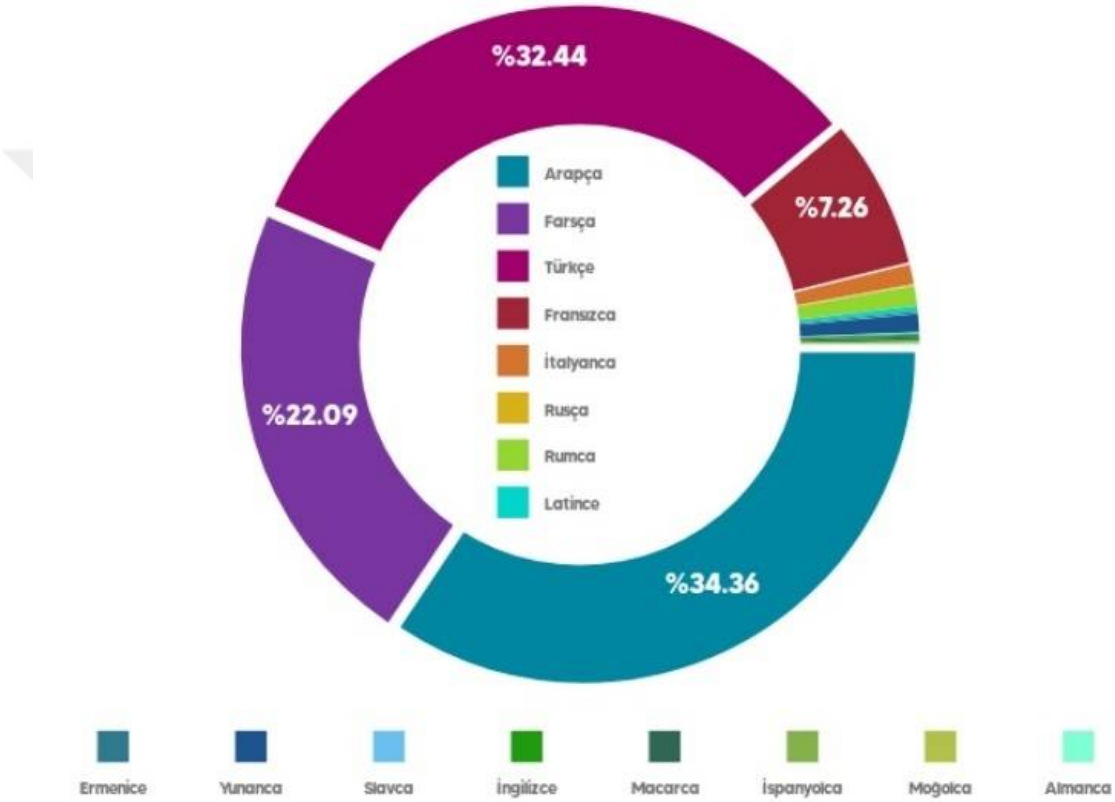
Kartallıoğlu, *"Carbognana'nun Gramerleri"* adlı eseri sadece Osmanlı Türkçesinin değil Türkçenin de en önemli gramerlerinden biri olarak görür ve kitaptaki kelimelerin Arap harfleriyle yazılmış olmasının yanında karşılarına Latin harfleriyle okunuşlarının da verilmesinin bu eserin en önemli özelliği olduğunu ifade

---

[16] Kartallıoğlu, Yavuz (2015). Carbognano'ya Göre Osmanlı Türkçesi Yazı ve Konuşma Dili İlkeleri. Dil Araştırmaları, Sayı 16, s.7-27.

eder. Telaffuzların verilmesinin yabancı dillerden Türkçeye geçen ve Türkçeleşmeye maruz kalan kelimelerin, söyleyiş şekillerinden rahatça takip edilebilmesine imkân tanıdığını, sadece alıntı kelimelerin değil Türkçe kelime ve eklerin de nasıl telaffuz edildiğinin de eserde açıkça görüldüğünü belirtir. (Kartallıoğlu, 2015: 12)

*Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi'nin Fransa Sefaretnamesi'*inde kullanılan dillerin oranı aşağıdaki grafikte gösterilmiştir.

Arapça	% 34.36	İngilizce	% 0.12
Türkçe	% 32.68	Macarca	% 0.12
Farsça	% 22.09	Ermenice	% 0.4
Fransızca	% 7.26	Slavca	% 0.4
İtalyanca	% 1.13	İspanyolca	% 0.4
Yunanca	% 0.72	Rusça	% 0.2
Rumca	% 0.60	Moğol	% 0.2
Latince	% 0.20	Almanca	% 0.2

1.3.8. Sefaretname Türünün Genel Özellikleri ve Türk Dili ve Edebiyatı Açısından Önemi

1.3.8.1. Sefaretname Türünün Genel Özellikleri

Sefaretnameler, özellikle Osmanlı Devleti döneminde bir dış merkeze elçi olarak görevlendirilen kişinin, döneminin siyaset ve diplomasisine ve bu arada da elçilik görevinde bulunduğu şehrin ve ülkenin güncel hayatına ilişkin izlenim ve görüşlerini kitap şeklinde bir araya getirdiği eserlerdir. Sefaretnameler, çoğunluka düz yazı şeklinde kaleme alınan bir Divan edebiyatı türüdür. Bunun yanı sıra Osmanlı modernleşme ve diplomasi tarihinin önemli belgeleri arasında sayılırlar.

Sefaretname türündeki bilinen ilk belge, Nemçe Devleti'ne gönderilen Hacı Zağnos'un raporudur. Bu Fatih Sultan Mehmet döneminin ilk 10 yılına rastlamaktadır. Sefaretnamelerin sonuncusu ise İran'da 1872-77 yılları arasında elçilik yapan Mehmet Tahir Münif Paşa'nın risalesi olmuştur. "Bugün için tespit edilmiş Avrupa, Asya ve Afrika ülkeleri ile ilgili sefaretnamelerin toplam sayısı 48'dir." [17]

Sefaretnameler, yazarlarının memur oldukları görev ve hizmetlerin çeşidi ve özelliklerine göre genel ve özel sefaretnameler olmak üzere iki sınıfa ayrılır: Özel olan sefaretname türleri, elçilerin asıl memuriyetlerinin ve görevi hangi sebeple yapıldığına ait takrirlerdir. Bunlar sadece verilen görevin nasıl yapıldığı ve sonucu kaydedilen, tamamıyla siyasi içerikli raporlardır. Sadece elçilik kafilesinden, yolculuktan ve elçilerin görevlerinden söz eden sefaretnameler ise resmî sefaretnameler olarak adlandırılmaktadır.

Sefaretnameler standart bir teknikle yazılmamışlardır. Bunun yanında pek çok sefaretnamede birbirine benzeyen unsurlara rastlanır. *"Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi'nin Fransa Sefaretnamesi"* adlı eserde de olduğu gibi bazı sefaretnamelere; Allah'a, Hazreti Muhammed'e övgülerde bulunularak ve yolculuk sırasında ilahi kudret sahibinden korunma istenilerek başlangıç yapılır. Şükür ve minnettarlık duası ile bitirilir. Metin içinde Kur'an'dan küçük sureler ile hadisler bulunur. Eserde elçinin

[17] Yalçınkaya, Mehmet Alaaddin (1996). Osmanlı Zihniyetindeki Değişimin Göstergesi Olarak Sefaretnamelerin Kaynak Defteri. Ankara: OTAM, s.325.

atanmasından vazifenin tamamlanmasına kadar olan süreçte yaşanılan olayların tasviri yapılır. Yazar sıklıkla birbirini takip eden, birbirine benzer olayları tasvir eder.

Sefaretnameler çoğunlukla ayrıntılı bir şekilde anlatılır. Yalnız bazı uğranılan ya da konaklama yapılan kasaba, şehir, dağ, nehir adları sıralanarak yüzeysel bilgiler de verilebilir.

XVIII. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Avrupa ülkeleri arasındaki olaylar ve gelişmeler arttığından bu durum sefaretnamelere de sıkça konu olmuştur ve zamanla birçok sefaretnamenin bu özellikte yazıldığı görülmüştür.

1.3.8.2. Sefaretname Türünün Türk Dili ve Edebiyatı Açısından Önemi

Esas şekli "sifâret" olan ancak birleşik isim olarak daha çok kullanılan "sefaretname" kelimesinin sözlük karşılığı, "elçilik ya da elçilik binası (sefarethâne)" olan "sefâret" ile yine sözlük karşılığı "mektup" olan "nâme" sözcüklerinin birleşmesi ile oluştuğu görülmektedir.

Osmanlı elçilerinin sefaret sırasında ziyaret edip gezdikleri yerleri, gördükleri şeyleri, yaptıkları işleri padişaha ve devletin ileri gelenlerine arz etmek amacıyla sefaretname türünde eserler hazırlamaları XV. yüzyılın sonlarından itibaren olmuştur. XVII. yüzyıldan itibaren Osmanlı'nın Batı'ya yönelmesiyle birlikte sefaretnamelerin sayıları da giderek artmıştır.

Sefaretnameler, bizzat elçiler tarafından yazıldığı gibi yanlarında bulunan kimseler tarafından da yazılabiliyordu. Çoğunlukla mensur olarak yazılan sefaretnamelerin yanında manzum olarak yazılan sefaretnameler de vardır. Faik Reşit Unat tarafından tespit edilen kırk civarı sefaretname, Türk Dili ve Edebiyatı alanında ayrı bir tür oluşturacak kadar önem kazanmıştır. Bir kısım Osmanlı tarihlerinde (ör. *Silahdar Tarihi*) bu türün geniş özetlerine rastlanır.

2.YAZIM ÖZELLİKLERİ

Metin, açık ve okunaklı bir yazı ile yazılmıştır. Harfler dikkatli ve belirgin bir şekilde yazılmış, sözcük aralarında belirgin boşluklar bırakılmıştır. Sayfaların düzeni oldukça dikkatli bir biçimde sağlanmıştır.

Birtakım sözcükler haricinde metnin tamamı harekesiz yazılmıştır. Hareke ile yazılan sözcüklerde kullanılan harekeler şunlardır: üstün, esre, ötre, sükûn, şedde ve tenvin. Hareke ile yazılan Türkçe sözcüklerin sadece birkaç tane olması, o dönemin Türkçe ses bilgisi hakkında bilgi toplanması adına olumsuz bir durum olarak karşımıza çıkar.

Eserde düzensiz bir yazım üslubu söz konusudur. Sözcükler ve eklerin yazımı belli bir standarda bağlı değildir. /s/ ve /t/ ünsüzleri, genel olarak kalın ünlülerle birleştiğinde sad (ص) ve tı (ط); ince ünlülerle birleştiğinde ise sin (س) ve te (ت) ile işaretlenmiştir. Ancak bazı sözcüklerde bu ünsüzler işaretlenirken kalınlık-incelik durumuna uygun olmayan harfler kullanılmıştır. (bk. 2.5. Ünsüzlerin Yazımı)

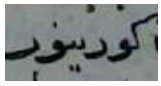
Ünlülerin yazımında da farklılıklar görülmektedir. Ünlüler, çoğu zaman harf ya da işaretsiz olarak yazılmıştır. Nadiren harekeli sözcüklere rastlanır.

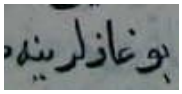
a) Ünlülerin harflerle yazıldığı sözcük örnekleri:

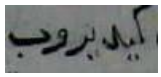
 didügümüzde (31a/14)

 görişüp (33b/09)

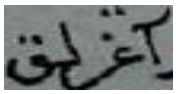
 oğluna (42b/14)

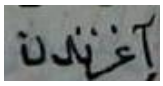
 görinür (45b/13)

 boğazlarına (33a/14)

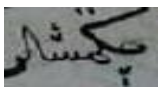
 geydirüp (25b/01)

b) Ünlülerin işaretsiz olarak yazıldığı sözcük örnekleri:

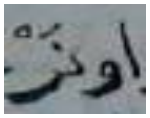
 ağırlıḳ (76a/14)

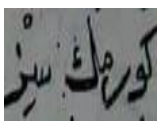
 aġzından (57a/14)

 beglik (79b/07)

 çekmişler (20b/05)

c) Ünlülerin harekelerle yazıldığı sözcük örnekleri:
*Türkçe kökenli sözcükler:

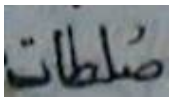
 onar (07a/08)

 görmeksiz (67b/07)

*Yabancı kökenli sözcükler:

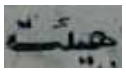
 müberra (08a/13)

 mürd (67a/11)

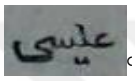
 ṣolṭat (07a/08)

2.1. Arapça ve Farsça Sözcüklerin Yazımı

*Arapça ve Farsçadan alıntı sözcükler genellikle bu dillerin orijinal imlalarına uygun olarak yazılmıştır.

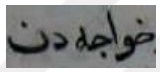
 hey'et (30b/10)

 y'es (63b/16)

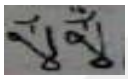
 ʿīsā (76b/13)

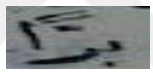
 ʿale's-ṣabaḥ (04a/13)

 müʾeddeb (20b/15)

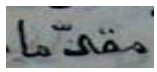
 ḫocadan (39a/05)

*Arapça ve Farsçadan alıntı sözcüklerde nadiren hareke kullanılmıştır.

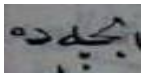
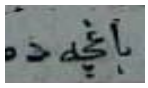
 lālā (38a/05)

 berren (06b/04)

 mürd (67a/11)

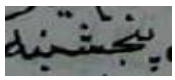
 muḳaddemā (07b/02)

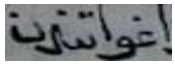
*Metinde kimi Arapça ve Farsça sözcükler farklı biçimlerde yazılmıştır.

 baḥçede (72a/05) ~ baġçede (29b/17)

 şaẕurvānı (49b/02) ~ şadurvān (46b/10)

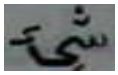
 pencereler (50b/09) ~ pençireleri (26a/08)

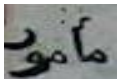
 pençşenbe (07b/11) ~ pencşenbe (76a/16)

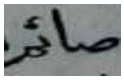
 aġvād (66a/05) ~ aġvātından (69a/08)

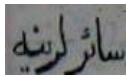
 ʿammusı (26a/13) ~ ʿamm (40a/16)

*Arapça sözcüklerde hemze (ء) harfi çoğunlukla yazılmıştır.

 şeyʾ (36b/01)

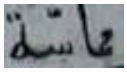
 mʾemūr (07b/03)

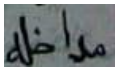
 ṣāʾim (56a/14)

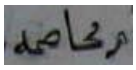
 sāʾirlerine (25a/03)

*Arapça müennes sözcüklerin sonundaki /a/ ve /e/ ünlüleri he (ه) harfi ile ve tā-i merbuta (ة) ile gösterilmiştir.

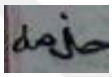
 mükāleme (04b/07)

 mümessa (04b/07)

 müdāḫale (31b/17)

 muḫāṣama (41a/02)

*"ḥiẕmet" sözcüğü bir yerde te (ت) harfi ile yazılması gerekirken he (ه) ile yazılmıştır.

 ḥiẕmet (37a/09)

*Art arda gelen ünsüz harflerin gösteriminde şedde (ّ) kullanılmıştır.

 muḥabbet (17b/07)

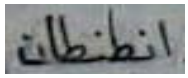
 muʿ aẓẓam (46a/07)

2.2. Batı Dillerinden Alıntı Sözcüklerin Yazımı

Metinde Arapça ve Farsça dışında farklı dillerden alıntı sözcükler oldukça fazladır. En fazla alıntı yapılan Batı kökenli dil Fransızcadır. Bunun dışında; Rumca, İngilizce, Latince, Ermenice, İtalyanca, İspanyolca, Macarca, Sırpça, Rusçadır.

Alıntı yapılan bu sözcüklerin özellikle de Fransızcadan yapılan sözcüklerin yazımında sık sık hatalar yapıldığı ve aynı sözcüğün farklı yazımlarının olduğu tespit edilmiştir. Bu sözcüklerin doğru yazımları Dizin bölümünde ayrıca verilmiştir.

 enturaduḳtör (27a/09) ~ entudavuḳtör (24a/09)

 entandant (16b/01) ~ enṭanṭan (05a/03)

 Borud (09a/02) ~ Bordo (15a/08)

 ḳapudan (02a/08) ~ ḳapuṭanı (79a/03)

*Alıntı yapılan sözcüklerde ünlülerden bazıları elif (ا) , vav (و) ve ye (ى) harfleriyle işaretlenmiştir. Bu harfler uzun ünlü uzunluklarını değil kısa ünlüleri gösterdikleri için çeviri yazıda kısa ünlülerle işaretlenmiştir.

 Toluza (12a/16)

 Ḳuruntiyan (09a/10)

 Malṭa (03b/05)

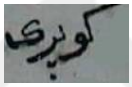
 midilli (30a/14)

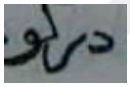
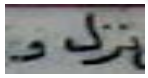
2.3. Türkçe Sözcüklerin Yazımı

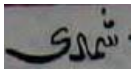
Metinde Türkçe sözcüklerin yazımında genel anlamda standart bir yol izlenmiştir, bunun yanında bazı sözcüklerin birbirinden farklı biçimlerde yazıldığı da görülmüştür.

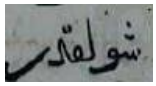
 kimse (24a/10) ~ kimesne (43a/17)

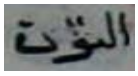
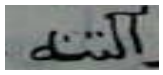
 beyiñ (79a/04) ~ beg (79a/01)

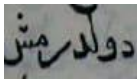
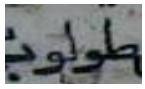
 köprüyi (70b/12) ~ köpri (12b/08)

 dürlü (37a/14) ~ türlü (05a/01

 şimdi (66a/01) ~ imdi (59a/05)

 şu (60b/02) ~ şol-ḳadar (20a/14)

 altun (30a/04) ~ altına (59a/16)

 doldurmuş (52a/06) ~ ṭolup (12a/09)

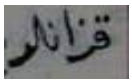
 demür (50a/03) ~ temür (03a/17)

 timür (04a/14)

*Metinde "avlu" sözcüğü halk ağzında kullanılan şekliyle (ḥavlı) yazılmıştır.

 ḥavlı (56b/14)

*Eski Türkçeden günümüze kadar kullanılagelen "kazan" sözcüğünün hem "ḳazḳan>ġazḳan" biçimiyle hem de "ḳazan" biçimiyle kullanıldığı görülmüştür.

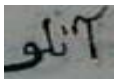
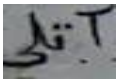
 ġazḳandan (50b/06) ḳazanlar (37b/04)

*Eklerin yazımında bir düzensizlik söz konusudur. Dar ünlü içeren eklerin birçoğunun hem düz hem yuvarlak şekillerinin kullanıldığı görülmektedir. Ünlüler; nadiren hareke, harf ve işaretsiz olarak gösterilmiştir. Ünlülerin yazılışı bazı örneklerde EAT dönemiyle paralellik gösterirken bazen aynı örnek EAT döneminden farklı yazılmış bazen de ünlünün nasıl okunacağı konusunda herhangi bir işaret kullanılmamıştır. Daha önce de bahsettiğimiz gibi *"Fransa Sefaretnamesi*'nin yazıldığı bu dönemde imlada bir standartlaşma meydana gelmiştir. (bk.1.3.8.2. Sefaretnamelerin Türk Dili ve Edebiyatı Açısından Önemi) Bu standartlaşmaya rağmen eserde yazarın standart imladan farklı bir uygulamaya gittiği görülür. Örneğin; normal imla kurallarına göre sözcük başı veya ortasında gösterilmesi gereken ünlülerin gösterilmediği ve bir sözcüğün farklı yazım biçimlerinin olduğu görülmüştür.

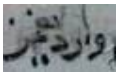
Bu durumda dönemin imla özelliklerini yansıtan çalışmalara başvurulmuştur. Bu çalışmalardan biri olan *"18. Yüzyıl Türkiye Türkçesi Üzerine"* adlı makalede Hayati Develi, 18. yüzyılı önceki dönemlerden ayıran fonolojik özellikleri şöyle tespit etmiştir: "Dudak uyumları sürecinin tamamlanmış olması, ETT'deki kelime başı /i/ fonemlerinin /e/ ye dönüşmesi (bk. 2.4.3. Kapalı é ' nin Yazımı) ve bazı eklerde görülen ancak henüz tamamlanmamış olan /ñ/ > /n/ gelişmesi." (bk. 2.5.4. /ñ/ Ünsüzünün Yazımı) (Develi, 1998: 32)

*Bu bilgiler ışığında metindeki eklerin ve sözcüklerin okunup çeviri yazıya aktarılmasında şöyle bir ölçü belirlenmiştir:

1) Sözcükte ünlü ya da hareke ile okunuş gösterilmişse sözcük değiştirilmeden aynen o şekilde gösterilmiştir. Örneğin; bazı sözcüklerde bir ekin hem düz hem de yuvarlak ünlü ile gösterildiği görülür:

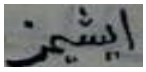
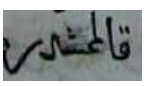
 atlı (20a/09) atlu (25a/16)

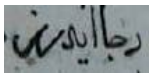
 defterli (77b/03) defterlü (69a/09)

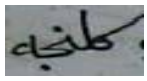
 varduġımız (17a/15) vardığımız (04b/07)

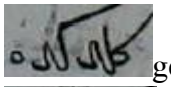
 oġluna (42b/14) sözine (58b/17)

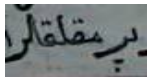
2) Bir sözcüğün okunuşu herhangi bir şekilde gösterilmemişse 18. yüzyılın TT'ne geçiş dönemi olduğu göz önünde bulundurularak günümüzdeki okunuşuna göre yazılmıştır.

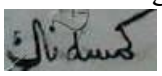
 işimiz (58b/03) ḳalmamışdır (20a/16)

 recā ideriz (09a/15)

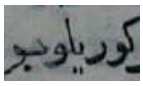
 gelince (20a/10)

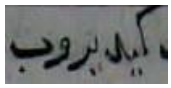
 geldikde (20a/10)

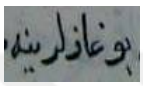
 parmaḳlıḳlar (71a/17)

 kimseniñ (26b/11)

3) Bazı ekler ise her zaman aynı şekilde yazılmıştır. Bu eklerin harf ya da hareke ile gösterilmeyen biçimlerinde metin içinde verilen bu yazım şekli esas alınarak çeviri yazıya aktarılmıştır.

 görilüp (06b/07)

 geydirüp (25b/01)

 boġazlarına(33a/14)

 itmelüdür (59a/12)

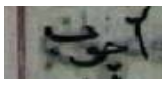
 görişüp (33b/09)

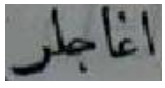
 itsün (16b/17)

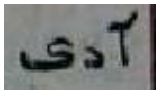
2.4. Ünlülerin Yazımı

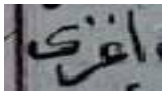
2.4.1. /a/ Ünlüsünün Yazımı

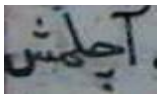
*Başta Kullanımı: Ön seslerde, elif (ا) ve üstünlü elif (آ) ile:

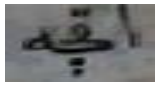
 açup (07b/16)

 aġaçlar (41a/10)

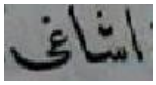
 adı (42b/10)

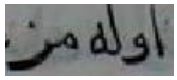
 aġzı (69b/09)

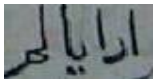
 açılmış (17a/12)

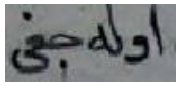
 aḳçe (54a/03)

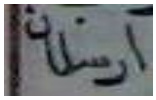
*Ortada Kullanımı: İç seslerde, elif (ا) , üstünlü elif (آ) , üstün (ـَ) , he (ه) ve işaretsiz olarak:

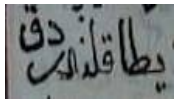
 aşaġı (60a/09)

 olamaz (48b/02)

 arayalım (70b/16)

 olacaġı (65a/05)

 arslan (71a/16)

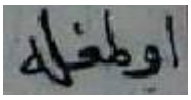
 yataḳlandırdıḳ (69b/13)

 var (37b/11)

 onar (07a/08)

*Sonda Kullanımı: Son seslerde, elif (١) , ve he (٥) ile:

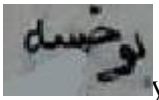
 āña (10b/10)

 olmaġıla (15b/11)

 ara (63a/12)

 āna (59b/03)

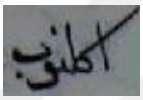
 ḳarada (16a/06)

 yoḫsa (78b/06)

2.4.2. /e/ Ünlüsünün Yazımı

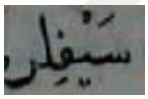
Başta Kullanımı: Ön seslerde, elif (١) ve bir sözcükte üstün (◌َ) ile:

 efendi (09b/13)

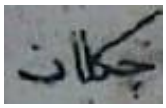
 eglenüp (69a/02)

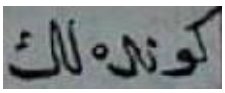
 egerleyüp (05b/05)

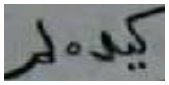
 elimiz (29b/02)

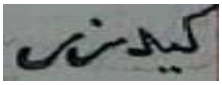
 seyfiler (33b/01)

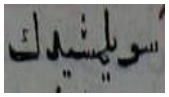
Ortada Kullanımı: İç seslerde, elif (١) , he (٥) ve işaretsiz olarak:

 çekilen (10a/09)

 gündelik (71a/08)ḍḍ

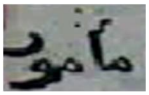
 gidelim (39a/10)

 gideriz (27a/13)

 söylemiş-idik (61a/01)

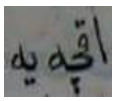
- Arapça kökenli bazı sözcüklerde hemze (٤) ve üstün (◌َ) ile:

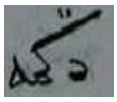
 teʾeḫḫür (14a/13)

 mʾemūr (07b/03)

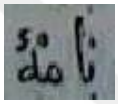
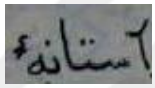
 müberra(08a/13) heyʾet (30b/10)

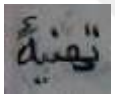
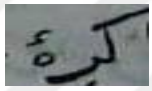
- Sonda Kullanımı: Son seslerde, he (ه) ile:

 aḳçeye(40a/02) birbirine (48b/06

 demege(40b/17) didikde (17b/02)

- Arapça ve Farsça kökenli sözcüklerde he (ه) ile :

 nāmʾe (31a/13) āsitāne (32a/04)

 tehniyʾe (15a/04) kürrʾe (39b/09)

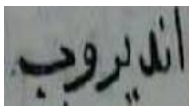
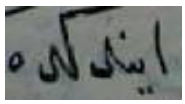
2.4.3. Kapalı é ' nin Yazımı

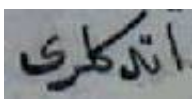
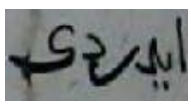
Metinde, /e/ ve /i/ ünlüleri arasında bir ses olarak ifede edilen " kapalı é " farklı yazım şekli ile gösterilmek istenmiştir. Ancak dönem özelliği olması itibariyle aynı sözcüğün, bazen " i " bazen " e " ile yazıldığı da görülmektedir.

Buna göre " kapalı é " başta elif (ا) , elif ve ye (ای) ile; ortada ye (ی) ile ve işaretsiz olarak gösterilmiştir.

Bu ses, çeviri yazıda elif (ا) ile gösterildiğinde "e" harfi ile; elif ve ye (ای) , ye (ی) ile gösterildiğinde "i" harfi ile transkribe edilerek uygulanan bu imla farkı gösterilmeye çalışılmıştır.

 der (69a/12) ~ dir (59b/11)

 endirüp (48a/13) ~ indikde (30b/16)

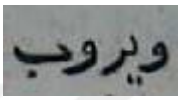
 etdikleri (08a/05) ~ iderdi (59b/09)

 timür (04a/14) ~ temür (03a/17)

*Bugün standart Türkçede " kapalı é " ile telaffuz edilen " ye- " sözcüğünün metinde her zaman "açık e" ile yazıldığı tespit edilmiştir.

 yedügini (27a/04)

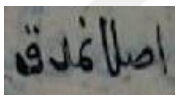
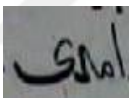
*Günümüz Türkçesinde " kapalı é " ile telaffuz edilen "gece" , "er-" ve "ver-" sözcüklerinin ilk hecesi her zaman ye (ى) ile yazılmıştır.

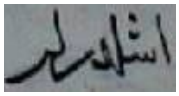
 gice (07b/10) virüp (08b/06)

 irmeyüp (71a/14)

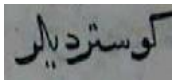
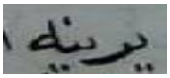
2.4.4. /ı, i/ Ünlülerinin Yazımı

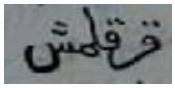
Başta Kullanımı: Ön seslerde, elif (ا) , elif ve ye (ى ا) ile:

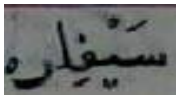
 ıslanmadıḳ (19b/04) imdi (59a/05)

 işledirlermiş (71a/08) ince (79b/11)

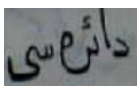
- Ortada Kullanımı: İç seslerde, ye (ى) , nadiren esre (ـِ) ile ve işaretsiz olarak:

 gösterdiler (39b/08) yerine (67a/11)

 endirmişlerdi (74a/05) ḳırḳılmış (69b/07)

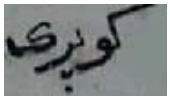
 seyfilere (33b/01) görmeksiz (67b/07)

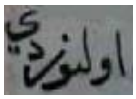
- Bazı Arapça kökenli sözcüklerde hemze (ء) ile yazıldığı görülmüştür.

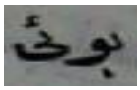
 dāʾiresi (52b/05) ṭāʾife (07a/15)

Sonda Kullanımı: Son seslerde, ye (ى) noktalı ye (ي) ve hemzeli ye (ئى) ile:

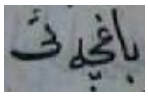
 ucı (64b/16)

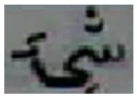
 köpri (12b/08)

 olınurdı (44b/04)

 boyı (45b/04)

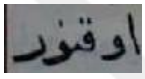
*Arapça-Farsça kökenli sözcüklerde hemzeli ye (ئی) ile:

 bağçeʾyi

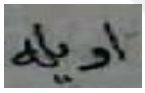
 şeyʾi

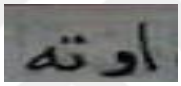
2.4.5. /o,ö/ Ünlülerinin Yazımı:

Başta Kullanımı: Ön seslerde, elif (ا) , elif ve vav (او) ile:

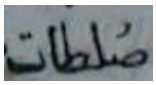
 oḳunur (52b/06)

 örtüli (47a/11)

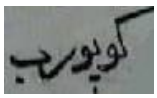
 öyle (12b/03)

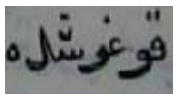
 öte (31b/01)

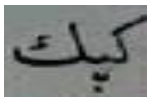
- Fransızca kökenli bir sözcükte ötre (ـُ) ile:

 şolṭaṭ (07a/08)

Ortada Kullanımı: İç seslerde, vav (و) ile ve işaretsiz olarak:

 köpürüp (49a/13)

 ḳoğuşda (37b/08)

 köpek (38b/12)

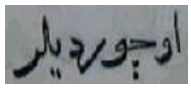
 ḳoyunları (37b/03)

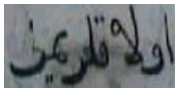
Sonda Kullanımı: Son seslerde "o,ö" ünlülerini barındıran herhangi bir sözcüğe ratlanılmamıştır.

2.4.6. /u,ü/ Ünlülerinin Yazımı

Başta Kullanımı: Ön seslerde; elif ve vav (او) , bir yerde elif (ا) ile:

 üzere (12a/15)

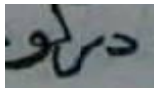
 uçurdılar (43a/09)

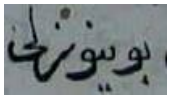
 ulaḳlarımız (06a/09)

 uyumayup (74a/17)

Ortada Kullanımı: İç seslerde; vav (و) ile ve işaretsiz olarak:

 altun (30a/04)

 dürlü (37a/14)

 boynuzlı (69b/13)

 ḳunduz (72a/06)

- Bazı Arapça kökenli sözcüklerde ötre (ـُ) ile :

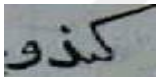
 müberra (08a/13)

 mürd (67a/11)

Sonda Kullanımı: Son seslerde; vav (و) ile:

 incü (39a/15)

 ḳoyu (65b/02)

 kendü(09a/06)

 bellü (69b/09)

2.5. Ünsüzlerin Yazımı

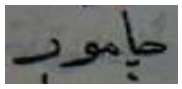
Metindeki ünsüz harflerin yazımında birtakım özel durumların söz konusu olduğu tespit edilmiştir. Arap alfabesinde /ç/ ve /p/ ünsüz harflerinin karşılığı olan harflerin karşılığı olan harfler olmadığından Türkçe sözcüklerde bu sesler bazen cim (ج) ve be (ب) harfleriyle karşılanmış , bazen Fars alfabesinden alıntı yapılan çim (چ) ve pe (پ) sesleriyle karşılanmıştır. Ayrıca /s/ , /t/ ve /z/ harflerinin içinde geçtiği Türkçe sözcüklerde yazım olarak bir düzensizlik olması da dikkat çekmektedir. Bununla birlikte bu sesler kalın ünlülerle birleştiğinde genellikle sad (ص) , tı (ط) ve zı (ظ) ile yazılmıştır. İnce ve kalın sıradan Türkçe sözcüklerde Arap alfabesindeki kalınlık-incelik bakımından uygun ünsüzlerin tercih edilmesi göze çarpar.

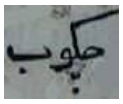
2.5.1. /ç/ Ünsüzünün Yazımı

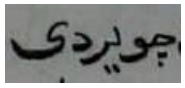
Metinde /ç/ ünsüzü genel olarak çim (چ) ile gösterilmekle beraber bazen cim (ج) harfiyle gösterilmiştir.

Başta Kullanımı:

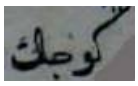
 çaḳı (21a/15)

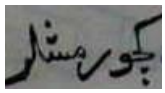
 çamur (19a/02)

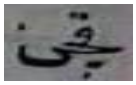
 çeküp (12a/13)

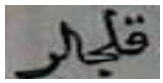
 çevirdi (38b/06)

Ortada Kullanımı:

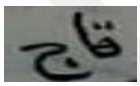
 küçük (21b/02)

 geçürmüşler (37b/03)

 ḳaçan (72b/02)

 ḳılıçlar (27b/05)

Sonda Kullanımı:

 ḳaç (67a/02)

 ḳılıç (03b/14)

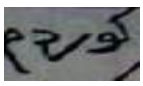
 üç (03b/15)

 üç (76a/12)

2.5.2. /g/ Ünsüzünün Yazımı

Metinde /g/ ünsüzü sadece kef (ک) harfi ile yazılmıştır.

Başta Kullanımı:

 gördüm (66b/01)

 gündüzde (24a/03)

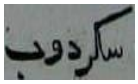
 gidecegi (59a/14)

 güya ki (02a/13)

Ortada Kullanımı:

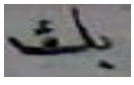
 geregi (09a/16)

 gelmege (10a/11)

 segirdüp (38b/15)

 gelmedüginden (58b/05)

Sonda Kullanımı:

 beg (79a/01)

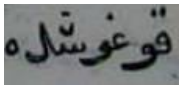
2.5.3. /k/ Ünsüzünün Yazımı

Metin de /k/ ünsüzü kalın ünlülerle birleştiğinde kaf (ق) ile ince ünlülerle birleştiğinde kef (ك) ile yazılmıştır.

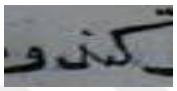
Başta Kullanımı:

 ḳulaḳlar (71b/08)

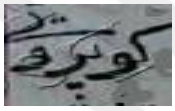
 ḳılıçlar(27b/05)

 ḳoġuşda (37b/07)

 ḳanġı (10b/04)

 kendü (31a/06)

 kimesne (05a/03)

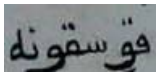
 köprüyi (70b/12)

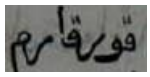
 küçük (21b/02)

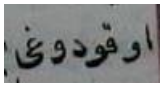
*Günümüzde kalın okunan "ḳazan" sözcüğünün hem "ḳazan" şekli hem de Eski Türkçedeki kullanım şekli "ḳazġan" tercih edilmiştir ve bu şekli ağız özelliği olarak "ġazḳan" biçiminde yazılmıştır.

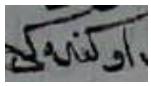
 ġazḳandan (50b/06)

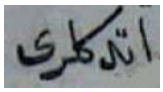
Ortada Kullanımı:

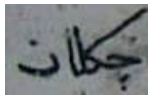
 ḳusḳuna (70a/10)

 ḳorḳarım (19a/03)

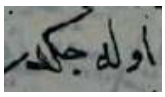
 oḳuduġı (39a/06)

 öñündeki (72b/05)

 etdikleri (08a/05)

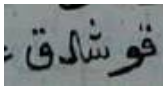
 çekilen (10a/09)

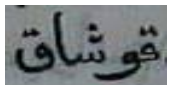
*Kaf (ق) harfi ile yazılması gereken iki sözcük kef (ك) harfi yazılmıştır.

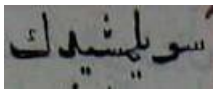
 olacakdır (73a/14)

 bulunacakdır (27b/02)

Sonda Kullanımı:

 ḳoşduḳ (70a/17)

 ḳuşaḳ (73b/07)

 söylemiş-idik (61a/01)

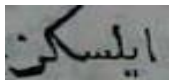
 virilmek (63b/13)

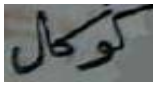
2.5.4. /ñ/ Ünsüzünün Yazımı

Metinde /ñ/ ünsüzü (damaksı n) sadece kef (ك) harfi ile yazılmıştır.

Ortada Kullanımı:

 anıñ-çün(59a/02

 eyleseñiz (63a/12)

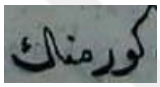
 gönül (57a/17)

 deñiz (13a/10)

Sonda Kullanımı:

 eyleñ (70a/11)

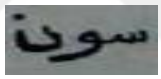
 bunlarıñ (70a/03

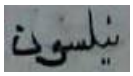
 görmeniñ (17b/17)

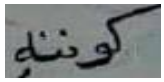
 biñ (76b/11)

*Metinde dört farklı sözcükte dönemin yazım özelliği olarak damaksı n (ñ) yerine nun (ن) harfi kullanılmıştır.

 āna (59b/03)

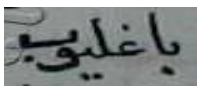
 son (61b/16)

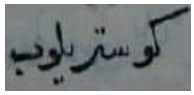
 yanılsun (60b/13)

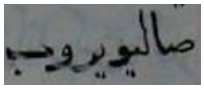
 günine (67b/10)

2.5.5. /p/ Ünsüzünün Yazımı

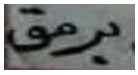
Metinde /p/ ünsüzü genellikle pe (پ) harfiyle bazen ise be (ب) harfiyle yazılmıştır. İmla kalıplaşmasından dolayı "-up/-üp" zarf-fiil ekinde be (ب) harfiyle işaretlenmiştir.

 bağlayup (35b/11)

 gösterilüp (54a/17)

 şalıvirüp (33b/03)

*/b/ ve /p/ ünsüzlerinin Türkçe ve Farsça sözcüklerde nöbetleşmeleri durumu vardır. Bu nedenle /p/li yazımları da bulunan bazı sözcüklerde geçen be (ب) harfinin /b/ ünsüzü için mi yoksa /p/ ünsüzü için mi kullanılmış olduğunu tespit etmek zor bir durumdur. Bu nedenle bu sözcüklerin metin içinde /b/ ile yazıldıkları görüldüğünde çeviri yazıya da aynı şekilde yani /b/ harfi ile aktarılmıştır.

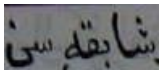
 barmaḳ (39b/17)

 parmaḳ (41a/10)

 ṭob (15b/05)

 ṭop (05b/16)

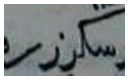
*Günümüzde /p/li şekliyle yazılan ve okunan "şapka" sözcüğü be (ب) harfi ile yazılmıştır.

 şabḳasın (58a/01)

2.5.6. /s/ Ünsüzünün Yazımı

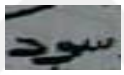
Metinde geçen /s/ ünsüzü genel itibariyle kalın sıradan Türkçe sözcüklerin kökünde sad (ص) harfi ile ince sıradan Türkçe sözcüklerin köklerinde ise sin (س) ile gösterilmiştir.

Başta Kullanımı:

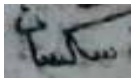
 sekizer (44b/09)

 ṣaġ (28a/10)

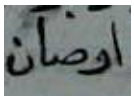
 ṣunġur (33a/13)

 süd (71b/10)

Ortada Kullanımı:

 seksen (03b/10)

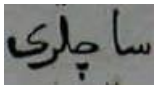
 başamaḳ (67a/17)

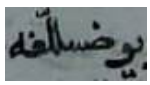
 uṣan (70b/16)

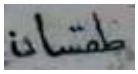
 esmege (79a/12)

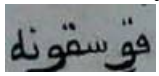
Sonda Kullanımı: Sonda /s/ harfi ile yazılan Türkçe sözcüğe rastlanmamıştır.

*Metinde /s/ ünsüzü bazı yerlerde kalın sıradan Türkçe sözcülerin köklerinde de sin (س) harfi ile işaretlenmiştir.

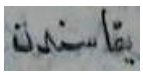
 saçları (38b/05)

 yoḫsulluġa (73b/12)

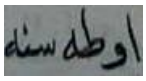
 ṭoksan (03b/06)

 ḳuşḳuna (70a/10)

*Kalın sıradan Türkçe sözcüklerin almış olduğu eklerde ise /s/ ünsüzü her zaman sin (س) harfi ile işaretlenmiştir.

 yaḳasından (04a/07)

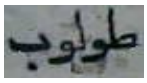
 ṣıḳılmasunlar (73a/01)

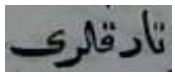
 oṭasına (56b/16)

 ṭaşrasında (15a/02)

2.5.7. /t/ Ünsüzünün Yazımı

Metinde /t/ ünsüzü kalın ünlülerle birleştiğinde bazen tı (ط) bazen te (ت) harfi ile işaretlenmiştir.

 ṭolup (12a/09)

 taraḳları (54b/07)

 oṭa (17b/05)

 dutar (51a/11)

 ṭurna (33b/02)

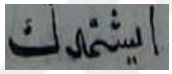
 oturdılar (56b/10

*Metinde /t/ ünsüzünün ince ünlü seslerle birleştiğinde her zaman te (ت) harfi ile işaretlendiği tespit edilmiştir.

 tekerlek (65b/09)

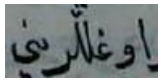
 türlü (05a/01)

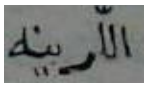
 itmeden (67a/11)

 işitmedik (23b/17)

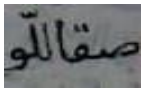
*Metinde iki /l/ ünsüzünün yan yana bulunduğu Türkçe ve bazı yabancı kökenli sözcükler yazılırken çift lam (لّ) harfi kullanılmıştır. Bunlardan bazen birinci bazen ikinci lam şeddelenmiştir.

 bellü (69a/09)

 oġullarını (33b/16)

 ellerine (25b/01)

 yollar (06b/05)

 ṣaḳallu (25b/05)

 elli (03a/12)

*Yabancı kökenli sözcüklerde şeddeli çift lam yazımı şöyledir:

 maḥaller (02a/04)

 ḳonsüller (11a/02)

 ḳralları (21b/05)

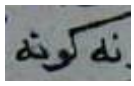
 midilli (30a/14)

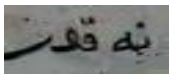
2.6. Sözcük ve Eklerin Yazımı

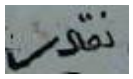
2.6.1."Ne" Sözcüğünün Yazımı

"Ne" sözcüğü genel olarak ayrı bir şekilde yazılmıştır. Bazen kendinden önceki sözcüğe bitişik yazıldığı da görülmüştür.

 ne ḥāl ise (08b/14)

 ne güne (21a/07)

 ne ḳadar (54b/04)

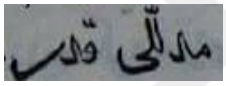
 ne-ḳadar (10b/11)

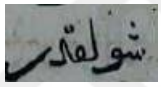
2.6.2. "Kadar" Sözcüğünün Yazımı

"Kadar" sözcüğü genellikle ayrı yazılmakla beraber bazen önüne geldiği sözcüğe bitişik yazılmıştır.

 dört sāʿat ḳadar (23b/04)

 ol-ḳadar (65a/15)

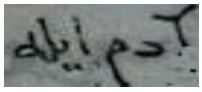
 midilli ḳadar (33a/08)

 şol-ḳadar (20a/14)

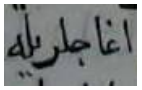
2.6.3. "İle" Sözcüğünün Yazımı

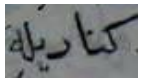
Metinde "ile" sözcüğünün iki farklı şekilde kullanıldığı görülmüştür: Sözcük olarak (ile) ve ek olarak (-la/-le).

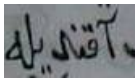
Sözcük olarak kullanıldığında bazen ayrı bazen de kendinden önceki sözcüğe bitişik şekilde yazıldığı görülmüştür. Ek olarak yazıldığında ise ünlü ile biten sözcüklere -la/-le biçiminde eklenmiştir.

 ādem ile (03b/16)

 ḳurı direk ile (03b/05)

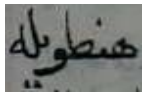
 aġaçlar-ıla (41a/10)

 kenār-ıla (22a/02)

 aḳındı-la (16a/08)

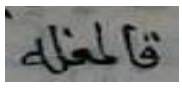
 oġullar-ıla (35b/05)

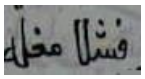
 şu ile (09a/04)

 hinṭo-ıla (24b/03)

*İsim-fiil eki alan sözcüklere birleştiği zaman ise ekin sonunda bulunan /ḳ/ ünsüzünün ötümsüzleşerek /ġ/ olduğu tespit edilmiştir.

 bulınmaġıla (02a/10)

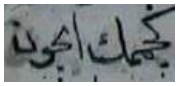
 ḳalmaġıla (19b/06)

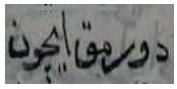
 ḳışlamaġıla (20a/06)

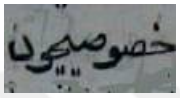
 taṣvīr olınmaġıla (02b/16)

2.6.4. "İçün" Edatının Yazımı

Metinde "içün" edatının bazen ayrı bazen de kendinden önceki sözcüğe bitişik yazıldığı görülmüştür.

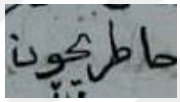
 geçmek içün (06a/10)

 durmaḳ içün (24a/15)

 ḫuṣūṣı-çün (06a/14)

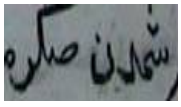
 anıñ-çün (59a-02)

 süvār olmaġ-içün (24b/17)

 ḫāṭır-içün (09a/14)

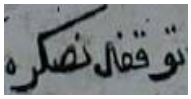
2.6.5. "Soñra" Sözcüğünün Yazımı

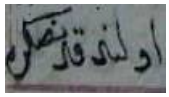
Metinde "soñra" sözcüğü genel itibariyle ayrı yazılmakla beraber nadiren kendinden önceki sözcüğe bitişik yazılmıştır.

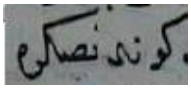
 şimden ṣoñra (18b/12)

 çıḳdıḳdan ṣoñra (20b/05)

 günden ṣoñra (24a/11)

 tevḳifden-ṣoñra (09a/05)

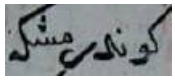
 olındıḳdan-ṣoñra (10a-17)

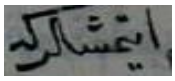
 günden-ṣoñra (27a/09)

2.6.6. "Ki" Bağlacının Yazımı

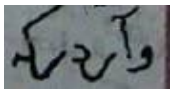
"Ki" bağlacı genellikle ayrı yazılmakla birlikte bazı sözcüklerde kendinden önceki sözcüğe bitişik yazılmıştır.

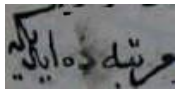
 güya ki (02a/13)

 göndermiş-ki (09a/06)

 itmişler ki (12b/03)

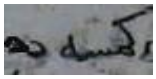
 vārmış-ki (13b/05)

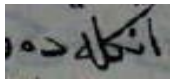
 vārdır ki (31b/14)

 mertebede idi-ki (60a/06)

2.6.7. "De" Bağlacının Yazımı

Metinde "de" bağlacı çoğunlukla ayrı yazılmakla beraber bir yerde kendinden önceki sözcüğe bitişik yazılmıştır.

 kimse de (02b/05)

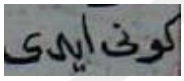
 anıñla da (58b/02)

 bir de (50b/10)

 vār imiş-de (24a/01)

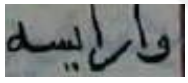
2.6.8. Ek Fiilin Yazımı

Metinde "i-" ek fiilinin çoğunlukla kendinden önceki sözcükten ayrı yazıldığı görülmüştür. Bazen de kendinden önce sözcüğe bitişik yazılmıştır.

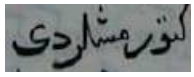
 güni idi (09b/02)

 çekmişler iken (20b/05)

 oṭası imiş (28a/12)

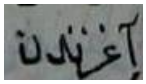
 var ise (53a/14)

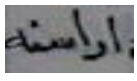
 gelür-di (26b/13)

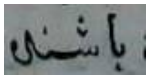
 getürmüşler-di (33a/15)

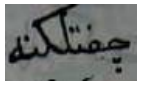
2.6.9. Zamir n'sinin Yazımı

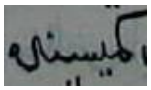
Metinde sözcüklerin üçüncü şahıs iyelik ekleri aldıktan sonra hâl (durum) ekleri kullanıldığı zaman çoğunlukla araya zamir n'si girdiği tespit edilmiştir ve bu nun (ن) harfi ile işaretlenmiştir.

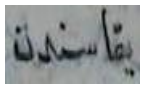
 aġzından (57a/14)

 arasına (55a/04)

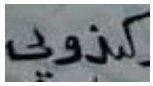
 başında (33b/13)

 çiftligine (67b/03)

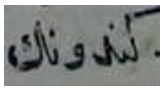
 gemisinde (62b/15)

 yaḳasından (04a/07)

*"kendü" dönüşlülük zamirinin belirtme ve yönelme hâli eki aldığı durumlarda araya zamir n'si yerine ye (ى) harfi yazıldığı tespit edilmiştir.

 kendüye (25a/15) kendüyi (66b/12)

*"kendü" dönüşlülük zamirinin ilgi eki aldığı durumlarda ise araya her zaman zamir n'si girdiği görülmüştür.

 kendünüñ (30b/13)

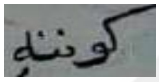
*"buña" sözcüğünde zamir n'si kef (ك) harfi ile işaretlenmiştir.

 buña (61a/13)

*"āña" sözcüğünün yazımında genel olarak hep kef (ك) harfi kullanılırken sadece bir yerde zamir n'si kullanılmıştır.

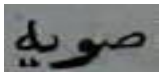
 āna (59b/03)

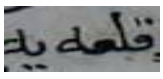
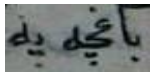
*"gün" sözcüğüne yönelme hâli eki getirilme durumunda bir yerde zamir n'si bir yerde damak n'si kullanılmıştır.

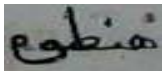
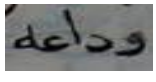
 günine (67b/10) güniñe (74a/13)

2.6.10. /y/ Yardımcı Ünsüzünün Yazımı

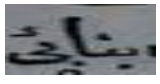
Metinde ünlülerle biten sözcüklere gelen yönelme ekleri bazen araya giren /y/ yardımcı ünsüzü ile (ye (ى) harfi ile) gösterilirken bazı yabancı kökenli sözcüklerde araya /y/ ünsüzü getirilmeyip sadece he (ه) harfiyle işaretlenmiştir. Bu sözcükler, /y/ yardımcı ünsüzü ile yönelme eki birliği için çeviri yazıda -ya/-ye şeklinde yazılmıştır.

 ṣuya (13b/03) ḳapuya (29b/17)

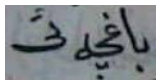
 ḳalʿaya (20a/08) bağçeye (05b/16)

 hinṭo-y-a (13b/13) vedā-y-a (58b/02)

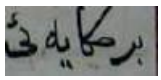
*Metinde ünlülerle biten sözcüklere gelen belirtme ekleri bazen araya giren /y/ yardımcı ünsüzü ile gösterilirken ve ye (ى) harfi ile işaretlenirken bazı durumlarda hemzeli ye (ئ) ile işaretlenmiştir. /y/ yardımcı ünsüzü ile belirtme eki birliği için hemze kullanılan sözcükler çeviri yazıda -yı/-yi şeklinde yazılmıştır.

 kelimāt-ı vedāyı (58a/03) bināʾyı (77a/08)

 kimseʾyi (07a/10)

 bağçeʾyi (17a/09)

 Elçi Efendiʾyi (41b/07)

 hikāyeʾyi (42b/08)

II.METİN

(1b)

(01b/01) Bismi'l-lāhi'r-raḥmāni'r-raḥim

(01b/02) Elḥamdü li'llāhi Rabbi'lʿālemīn ve'ṣ ṣalātü ve's-selāmu (01b/03) ʿalā seyyidü'l- enbiyāiʾ ve'l-mürselīn veʿalā ālihī ve ṣaḥbihī (01b/04) ecmaʿīn ve baʿde. İşbu biñ yüz otuz iki (01b/05) tāriḫinde ḥaḳīr-i pür-taḳṣīr Devlet-i ʿĀliyye ebedī peyvend (01b/06) cānibinden França pādişāhına elçi taʿyīn olınmaġıla (01b/07) França elçisi ṭarafından bāzergān ḳalyonlarından biri (01b/08) França yaʿnī bir Fransız sefīnesi virilüp seneʾyi (01b/09) mezbūre ẕilḥiccesiniñ dördünci işneyn (01b/10) güni ki eylülüñ yigirmi altıncı güni idi. Sefīneʾyi (01b/11) mezbūreye süvār ve ol gün hengām-ı maġribde ṣavb-ı (01b/12) maḳṣūda bādbān-güşā-yı ʿazīmet olduḳ. Ḥaḳḳ-ı (01b/13) Sübḥāne ve teʿālā āsān idüp ve daḫı muvāfıḳ

(2a)

(02a/01) havalar ile itmām-ı ḫiẕmet ve yine vaṭan-ı aṣlīmize ṣıḥḥaṭ (02a/02) ve selāmet ile ʿavdeti müyesser eyleye. Ve inşallah-u teʿālā (02a/03) baʿde'l yevm rūz-ı merre vāḳiʿ olan vaḳāyī taḥrīr olınup (02a/04) iyāb ve ẕehābda varılan maḥaller ve görülen yerler (02a/05) şerḥ ü beyān olınur. Ve min Allāhi tevfīḳ, cumʿa (02a/06) gicesi havada ʿaẕīm ġayyam ve bārān ve bir miḳdār (02a/07) furtına daḫı ẓuhūr idüp sāʿat ikide iki (02a/08) ḳapudān ṭaʿāma meşġūl olmaġıla Lapseki bir sāʿat (02a/09) miḳdārı ʿubūr olındıḳda ḳalyon kenāra ḳarīb (02a/10) bulınmaġıla otura ve ardı nāgāh bir mātem ẓuhūr (02a/11) itdi ki ṭaʿbīr olınmaz. Hele eṭrāfından istimdād olınmaġa (02a/12) āġāz olınup lākin feryādı pes-i kerdem ve feryādı res-i (02a/13) nist güyā ki derīn künbed-i fīrūze kes-i nist (02a/14) hele ḳarībimizde çekeleve var imiş. Feryādı (02a/15) işitdikde şandala süvār olup geldiler. Birḳaç (02a/16) ādem süvār idüp Lapseki ḳaḍısına ve serdārına (02a/17) ḫaber itdik. Birḳaç ḳayıḳ tedārik itmişler ama şafaḳ

(2b)

(02b/01) vaḳti geldiler hiç fāʾidesi olmadı zīrā biz ḫulāṣā (02b/02) intiẓār ile evḳāt-güẕār iken sāʿat sekize vardıḳda (02b/03) nāgāh ḳalyon birḳaç kerre küt-ā-küt başın ve ḳıçın yere (02b/04) urup ḥarekete başladı. Bizler daḫı hāy ura ura: (02b/05)

"Pāreleneceğiz, kimse de imdādımıza gelmedi, emrunā i'lallah!" (02b/06) deyü rıżā-dāde-i ḳaża iki gemicilerimiz de bād-ı ḳalyon (02b/07) ḫalāṣ oldı deyü feryād-ı şükre ser-āġāz itdiler. (02b/08) Vāḳıʿā bir güne ḫalās daḫı tasavvur olınmaz iken güyā (02b/9) imdād-ı melāike ile rehā-yāb olduḳ. Fe-lillāhi'l-ḥamd (02b/10) andan ḥareket olup ḳābīl-i ʿasrda Boġaz Ḥiṣār'da (02b/11) lenger-endāz olduḳ. Üç gün mekṣ olınup ʿıydü'l eżḥānıñ (02b/12) ikinci iṣneyn güni żuḥā-ʾyı kübrāda ʿazm-ı (02b/13) rāh-ı maḳṣūd olduḳ. Çuḳa aṭasına gelince hava (02b/14) müsāid olup baʿde gün batısı rezān olmaġa (02b/15) başlayup ʿale't-tālī on iki gün hubūp idüp (02b/16) hele ʿināyetu'llāh-ı teʿālā şehrimiz Buruñ (02b/17) yigirmi beşinci iṣneyn güni żuḥā-ʾyı ṣuġrāda Malṭa aṭasına

(3a)

(03a/01) vuṣūl, limanına duḫūl olınup lenger-endāz olduḳ. (03a/02) Bir hafta mekṣ olınup sene biñ yüz otuz üç (03a/03) muḥarreminiñ üçünci iṣneyn güni ki çehārşenbe güni rūz-ı (03a/04) ḳasım idi. Yıldız gibi hava hubūba başlayup ḥareket (03a/05) murād olındıḳda limana muḳābil hubūb ismekle ḫurūc (03a/06) müteʿassır olmaġın Malṭīz'lerden çekdiri ṭalep (03a/07) olınup anlar daḫı iki çekdiri virüp palamar (03a/08) ṭaḳup ḳalyonumuzu limandan ṭaşra çıḳardılar. Maġrib (03a/09) idi yıldız rūzgār ile Limuz aṭası muḳabiline (03a/10) dek varılup baʿde ḳarayele varup ve tedrīc (03a/11) ile gün batısı rezān olmaġa başlayup hele her ne (03a/12) ḥāl ise güç-i reftār ile yüz elli mesāfede vāḳʿī (03a/13) Pandelaria berāberine varıldıḳda emvāc kāle-cibāl ḥarekete (03a/14) gelüp ṣabra mecāl ḳalmayup mezbūr aṭayı arzu itdik. (03a/15) Ama ol aṭa ṣaġīr ve limanı daḫı yoḳ. Hele verāsında (03a/16) bir miḳdār raḥat taṣavvur olınmaġıla varup rūzgāra (03a/17) māʾil olduġı maḥalde çünki temür atmaḳ mümkün degül,

(3b)

(03b/01) orsa-alabanda itdik. Aḫşām olmuşdı iki üç (03b/02) sāʿat mürūr itmeden telāṭum-ı emvāc ḳuvveti rūzgār (03b/03) ile bizi aṭadan on beş mil miḳdārı ayırup (03b/04) bi'l-āḫir-ʿinān keştī-ʾyi dest-i rūzgāra teslīm ve yelkensiz (03b/05) ḳurı direk ile daḫı ricʿat-i ḳahḳarī Malta cānibine (03b/06) rūzgār öñüne düşdük. Ṭoḳsan mil maḥalde Lanbeduza (03b/07) taʿbīr olınan ṣaġīr aṭanıñ limanı olmaġıla altıncı gün (03b/08) bāzār gün aḫşāma ḳarīb vāṣıl ve dāḫil olup liman-ı (03b/9) mezbūra daḫı

lenger-endāz olduḳ. Muḥarremiñ ṭoḳuzı (03b/10) idi. Bu ḥesāba altı gün ḥareketimizde Malṭa'dan seksen (03b/11) mil mesāfe ḳaṭʿ itmiş olduḳ ve daḫı mezbūr (03b/12) aṭanıñ devresi yigirmi dört mil miḳdārı (03b/13) ṭaş āḫiri bir ḫarābedir. Zamān ile maʿmūr imiş. (03b/14) Ḳılıç ʿAli Paşa raḥmetu'llāh-ı ʿaleyh ḥażretleri ḳalʿasın (03b/15) yıḳup ḫarāb yebāb itmiş. Ḥāliyā bir keşīş üc (03b/16) nefer ādem ile sākin āyande ve revendeniñ ṣadāḳātıla (03b/17) taʿayyüş iderler ve cārī ṣuyı daḫı yoḳdur. Mesfūr

(4a)

(04a/01) keşīş bir ṣarnıc iḥdāṯ itmiş. Bir miḳdār andan ṣulanmaḳ (04a/02) mümkündür lākin çoḳ degildir ve limanında üc dört (04a/03) gemi yatabilür. Şehr-i mezbūrıñ on üçünci güni daḫı (04a/04) pencşenbe güni vaḳt-i ẓuhrda ʿavn-ı ʿināyet-i Bārī ile (04a/05) gündoġrısı vezān olmaġa başlayup mütevekkelā al-allahü'l Kerīm (04a/06) ṣavb-ı maḳṣūda yine bādbān-güşā-yı ʿazīmet olduḳ. (04a/07) Ġarb yaḳasından Ḳalipe öñünden daḫı Burclı Burūñ (04a/08) öñünden üc mil ḳadar mesāfeden dürbīn (04a/09) seyrān iderek andan ve andan Sardunya aṭası (04a/10) arzu iderek revān olup on beş mil ḳadar (04a/11) maḥalden geçüp Sampero aṭalarından daḫı dolaşup (04a/12) lākin engine ʿazīmet ve tevfīḳ-i Bārī ile (04a/13) şehr-i mezbūruñ yigirminci cumʿa güni ʿale's-ṣabāḥ Tolun'a (04a/14) duḫūl müyesser olup Naẓarto limanına timür bıraġup (04a/15) on bir pāre selām ṭopı atdıḳ. Ḳalʿalardan ve (04a/16) eṭrāf-ı limanda olan burclardan üç yüz pāre (04a/17) ṭop atılup şenlikler itdiler ve daḫı der-raʿḳb

(4b)

(04b/01) ḳapudān vekīli ṭarafından ṣandal ile bir ḳapudān gelüp (04b/02) ḳalyona ḳarīb maḥalden ḳapudāndan selām ile hāl ü ḥātrımız (04b/03) ṣorup ḫōş geldiñiz ve daḫı ṣafā geldiñiz niçe günler (04b/04) idi ḳudūm-ı mesʿūduñuza munṭaẓır idik deyü ʿarz-ı sürūr itdiler. (04b/05) Bunlarıñ vilāyetlerinde ḫastelik olduḳda (04b/06) āḫir vilāyetden gelen kimesnelere bir nice eyyām ḳarışmayup (04b/07) bi-ġayr-ı mümāss-ı mükāleme ve muṣāḥabet iderler. Bizim varduġımız (04b/08) eṣnāda bi-emru'llah Marsilya'da ʿaẓm-ı ḥastelik (04b/09) ẓuhūr idüp maʿāẓallah seksen biñ ḳadar (04b/10) nüfūs telef olmuş. Porvāna eyāletinde ẓuhūr itmiş. (04b/11) Tolun şehri ise ol eyāletdendir. Kendülere ṣirāyetden (04b/12) ziyāde ḫavfları olduġından gelen kimesnelere yigirmi (04b/13) otuz gün ve baʿżılara daḫı ḳırḳ gün mürūr itmedikce

(04b/14) ṭaḳarrüb itmezler ve bu eyyām-ı mefārıḳta Naẕarto ve ḳarantina (04b/15) taʿbīr iderler bināen-ʿale'ẕ-ẕālik bunlar daḫı ḳalyona (04b/16) çıḳmayup baṣt-ı ʿaẕūrda maʿhūde itdiler. Aḫşāma ḳarīb (04b/17) ḳalyonumuza meyve ve şeker ile sebzevāt maḳūlesi

(5a)

(05a/01) vāfir türlü niʿmet getürdiler ve gitdiler irtesi sebt (05a/02) güni daḫı donanmalarınıñ ve ḫalḳınıñ umūrına müvekkil (05a/03) kimesne ki "Enṭānṭān" taʿbīr olınur bir ṣandal ile ol (05a/04) daḫı kendüsi gelüp kenār-ı ḳalyonda merāsim-i istiḳbāl (05a/05) edā ve basṭ-ı ʿöẕr ile ʿadem-i ṭaḳarrüb ü taḳṣīrini ve cumʿa (05a/06) güni furtına olmaġıla gelemedügini ʿafv u recā eyledi. (05a/07) Ve kenār-ı şehirde ḳral bāġçesi, cenābları içün (05a/08) düşünüp āmāde ḳılınmışdır. "Şehre teşrīf buyurursuz." (05a/9) deyü żarārān ʿarż u ḫulūṣ u muḥabbet ile ʿavdet eyledi. (05a/10) Ve bizim ḫuṣūṣumuzda mihmāndārlıġa müteʿalliḳ (05a/11) daḫı umūr-ı bālikliyye mesfūra sipāriş olınmış. Bir ay (05a/12) muḳaddem gelecegimiz ḫaberi Pāris'den gelüp: "Merāsim-i taʿẓīm (05a/13) ü tekrīmde iḥtimām eyleyesen!" deyü daḫı maḫṣūṣ (05a/14) fermānları gelmiş. Baʿde gitdikde süvār olup geldügi (05a/15) yaldızlı ṣandalı bizim içün gönderüp kenār-ı (05a/16) ḳalyona ālāt ile rabṭ eylediler ve daḫı: "Biz size (05a/17) karışmazız, gemicileriñiz ṣandala süvār olup

(5b)

(05b/01) getürsünler." didiler ve bizden muḳaddem ḳalyon ṣandalı (05b/02) ile bir miḳdār eşyā ve çūḳadārlar irsāl olınmış (05b/03) idi ki esb bisāṭı daḫı irsāl olınup (05b/04) mīrāḫūrımıza iki at teslīm itmişler. Biz varınca (05b/05) egerleyüp āmāde olmuş. Vaḳt-i ʿaṣrda biz daḫı (05b/06) ṣandala girüp şehre ʿazīmet eyledik. Tersāne (05b/07) kenārından güẕār iderek iskeleye yanaşup çıḳdıḳ. (05b/08) İskele başında başḳapudānları sāʿir ḳapudānlar (05b/09) ile ṣaf baġlamışlar. Bizi istiḳbāl eylediler. Āşinālıḳlar idüp (05b/10) esbiñ birine oġlum ve birine faḳīr (05b/11) süvār olup çuḳadārlarımız ile bāġçeye ʿazīmet eyledik. (05b/12) iki cānibimizde ʿaskerī ṭāʾifesi ālāt-ı (05b/13) ḥarbler ile selāma durup ceste ceste (05b/14) mehterḫāneler çalınup kendülere maḫṣūṣ sāzlarıla (05b/15) birḳaç biñ ādemimiz yesārımızda reftār iderek (05b/16) bāġçeye geldik. Yine ʿaẕīm ṭop şenlikleri daḫı (05b/17) itdiler. Dāḫil-i serāyda nerd-bān başında Enṭānṭān

(6a)

(06a/01) daḫı istiḳbāl idüp minġayr-ı taḳarrüb āşinālıḳlar idüp (06a/02) biz maḥallimize nüzūl ve ol daḫı ḫānesi (06a/03) semtine ufūl eyledi. Daḫı irtesi Pāris'e (06a/04) gitmek ḫuṣūṣı-çün daḫı müẕākere olındıḳda cevāb itdiler (06a/05) ki eyāletimiz olan Provense'den ḥastelik (06a/06) ẓuhūrından nāş-ı ṭarīḳ amed-şüdd münsedd olup (06a/07) zaḫīre tedārigi ʿasīr daḫı olmuşdur zīrā herkes (06a/08) terk-i vaṭan idüp āḫir yerlere naḳl itmişlerdir. (06a/09) Ve daḫı Pāris'e gidüp gelen ulaḳlarımız (06a/10) ḫastelik içinden geçmek içün kenār-ı eyāletden (06a/11) dolaşaraḳ amed-i baʿīdde varurlar, gelürler. Bināen ʿāle'ẕ ẕālik (06a/12) sizleriñ refāhiyyetleri içün bizlere (06a/13) fermān ṣādır olmuşdur ki buradan bizim keştīlerimiz (06a/14) süvār olup cānib-i ġarībde yüz elli mil (06a/15) mesāfede vāḳiʿ Lanḳduḳ eyāletinde Set (06a/16) nām ḳalʿaya varup çıḳasuz ve sizleriñ (06a/17) levāzım ve mühimmātıñız görmege taʿyīn olınan bir

(6b)

(06b/01) muʿteber begzāde maḫṣūṣ hinṭolar ve devāb u mevāşī (06b/02) ile gelüp ḥālā ḳudūmuñuza ol maḫalde muntaẓırdır. (06b/03) "Ol eyālet pāk olmaġıla refāhiyet ile güẕār (06b/04) müyesserdir. Eger baḥr ile gitmem elbette berren giderim dirseñiz (06b/05) Pāris'e iʿlām olınmaġa muḥtācdır. Yollar münsedd olmaġıla (06b/06) devāb u mevāşī ve zaḫīre ḫuṣūṣunda ʿaẓīm tedārik (06b/07) lāzımdır. Tedārikler görülüp ḫaber gelince vāfir zamān (06b/08) mekş iḳtiżā ider. Yine emir siziñdir." didiler. Biz daḫı 06b/09 fikr ü mülāḥaẓa eyledik. Vāḳıʿa ḥāl böyle olduḳda (06b/10) berren gitmekde kendümüze zaḥmet muḳarr ve anlara teklīf (06b/11) mā-lā-yuṭaḳ ḳabīlinden olduġı ẓāhir olmaġıla (06b/12) keştīler ile gitmege rıżā virdik. Baʿde müşāvere itmişler. (06b/13) Ḳanūn-ı evvel ḫulūl itmekle deryāda furtınadan (06b/14) emniyet gelmez münāsib olan ḳıyı şıra (06b/15) gitmekdir. Buña ise ḳalyon elvirmez ṣaġīr sefīneler (06b/16) münāsibdir ki baġteten furtına ẓuhūr iderse (06b/17) bir limana girmek mümkündür ve bu ṭarīḳde ṣıġlar ve

(7a)

(07a/01) döküṉdiler ziyāde olmaġıla hengām-ı ṣıġda daḫı ʿaẓīm (07a/02) meşaḳḳat ile gidilür imiş. Hele yedi ʿaded ṭarṭana (07a/03) taʿbīr olınan şīḳalar ḥāżır idüp bizim

süvār olacaġımız (07a/04) sefīnede maḫṣūṣ oṭa yapup ḥalli (07a/05) varaḳlarla daḫı tezyīn itmişler ve bizim içün (07a/6) ḳāpudānlarıñ iḫtiyārı bir emür idi. Ḳapudān (07a/07) taʿyīn idüp sāir sefīnelere daḫı birer ḳapudān (07a/08) vekīli ve birer bayraḳdār ve onar ʿaded ṣolṭaṭ taʿyīn olınup (07a/09) ve Fransa donanmasınıñ ḳulaġuzı (07a/10) olup fenn-i deryāda mahāreti olan kimseʾyi (07a/11) bizim sefīnemize daḫı taʿyīn itdiler. Pāris'e (07a/12) gitmek içün Tolun'a gelüp yollar müsnedveẕ olmaġıla (07a/13) gidemeyüp yedi sekiz aydan berü mekṣi intiẓārda (07a/14) olan kimesnelerden daḫı Fransız ve İngiliz (07a/15) ṭāʾifesinden baʿżı kimesneler refāḳat recā (07a/16) bizler daḫı Enṭanṭān'a ḫaber gönderüp ol daḫı (07a/17) müsāʿade itmekle on beş ḳadar şaḫṣ sefīnelere

(7b)

(07b/01) süvār oldılar ve França devletiniñ Baş Tercümānı (07b/02) olan Mösy Defin, muḳaddemā ṭaraflarından bir elçi (07b/03) ile Cezāʾir ṭaraflarına daḫı tecdīd-i ṣulḥ içün meʾmūr (07b/04) almışlar imiş. Biz Tolun'a varmazdan evvel ḫiẕmetlerin (07b/05) tamām itmişler. Tercümān-ı mesfūr daḫı istiṣḥāb olınup (07b/06) sefīneye daḫı süvār ḳılındı ve biz ṣāḥib (07b/07) çıḳdugımızdan mesfūrlara taʿyīnāt virildi. (07b/08) Şehr-i ṣaferü'l ḫayrıñ onuncı ṣülāṣā güni bir miḳdār (07b/09) havalar daḫı mülāyim görülmekle mütevvekelā ʿalallahü'l-ʿaẕīm (07b/10) sefīnelere süvār olup ol gice ḳarārdāde (07b/11) ve irtesi pençşenbe gicesi hava müsāʿid olmaġıla (07b/12) nıṣfü'l-leylde bādbān-güşā-yı ṣavb-ı merām olduḳ. (07b/13) Baʿde'ẕ-ẓuhr Buḳa taʿbīr olınan (07b/14) ḳalʿa limanına lenger-endāz idüp hava müteġayyir olmaġıla (07b/15) dört gün mekṣ olınup iṣneyn (07b/16) gicesi yine müsāʿid hava ile yelken açup (07b/17) vaḳt-i ʿaṣrda biʿavnu'llah-ı teʿālā selāmetle

(8a)

(08a/01) Set ḳalʿası limanına dāḫil olduḳ. Der-ʿaḳab (08a/02) ol ḳalʿanıñ enṭanṭānı ḳurb-ı sefīneye gelüp (08a/03) tehniye-ʾyi ḳudūm idüp: "Serābıñız āmādedir. Bu gice (08a/04) sefīneler tedārik ideriz yarın ʿale's-seḥer teşrīf buyurursuz." (08a/05) didiler. Meger ḥāżır etdikleri maḥal üc sāʿat (08a/06) mesāfede Monpelir şehri muḳābilinde ṣaġīr aṭada (08a/07) bir köhne ḫarābe kilise imiş berrden yolı olmaġıla (08a/08) irtesi ʿale's-seḥer teşrīf ḥāżır etdikleri sefīneye süvār olduḳ. (08a/09) Ve etbāʿ u eşyāmız daḫı sefīnelere naḳl olınup (08a/10) ʿazīmet eyledik. Hele vaḳt-i ʿaṣrda menzilimize

(08a/11) vāṣıl u dāḫil olduḳ. Ḳavm-i mesfūruñ ḫastelikden (08a/12) iḥtirāzları fevḳa'l-ʿāde olmaġıla ol maḥal (08a/13) bir ḫālī yer olup amed-şüdden müberrā olmaġıla ḳarantinā itmege (08a/14) münāsib görmüşler biz daḫı ʿale'l ġafle gelmiş (08a/15) bulındıḳ. Ricʿat müşkil olmaġıla hezār güne fikr (08a/16) ve mülāḥazalar ile yine dāmen-i ṣabra teşebbüsden (08a/17) ġayri tedbīri ḥüsn bulamadıḳ. Lanḳduḳ eyāletiniñ (8b)

(08b/01) vālisi olan Duḳ Doruḳlur, Monpelir şehrinde (08b/02) ḳāʾim olup şehir ile beynimizde bir sāʿat mesāfe (08b/03) olmaġıla kiliseden şehri temāşā eyledik. Bize mektūplar (08b/04) gönderüp tebrīk-i ḳudūm ve menzilimiz dīl-ḫah üzere (08b/05) münāsib yer olmaduġından ʿazīm ʿözrler dilemiş ve (08b/06) taʿyīnātımız daḫı virüp ḫiẕmetimiz görmek içün (08b/07) bir ḳavalir irsāl eylemiş. Menzile nüzūl etdügimizde (08b/08) cümle tedārik ile ḳavalirleri ḥāẕır bulduḳ. Muḳaddemā: (08b/09) "Tolun'da size meʾmūr begzāde Pāris'den mühimmātdār (08b/10) gelüp ve daḫı ḥālā Monpelir şehrinde munṭaẓırdır." (08b/11) didikleri kiẕb-i ṣarīḥ imiş. Ḳatʿā aṣlı (08b/12) yoḳ bir hafta ṣoñra gelüp Monpelir'e vāṣıl oldı. (08b/13) Meger deryādan gitmem, dimesün deyü böyle (08b/14) kiẕb-i ṣarīḥ irtiḳāb itmişler. Hele her ne ḥāl ise (08b/15) ḳırḳ gün tamām olınca ol cāy-ı ẓayḳda ḳarār olındı. (08b/16) Ḳarantina tamām olduḳda daḫı yine sefīneler (08b/17) tedārik itmişler. Erbāb-ı ticāret ve amed-şüdd iden

(9a)

(09a/01) ḫalḳa āsānlıḳ olmaġ-içün maḫṣūṣan nehirler icrā idüp (09a/02) ḳanallar peydā itmişler ve daḫı Borud öñünden (09a/03) aḳup baḥr-ı muḥīṭe manṣıb olan Ġarona nehrine daḫı (09a/04) ṭolaşdırmışlar. Ol ṣu ile revāne olacaḳ olduḳ. (09a/05) Taʿyīn olan begzāde henüz yanımıza gelmeyüp ḫaber (09a/06) göndermiş-ki: "Biz kendü ḥiẕmetlerine taʿyīn ü meʾmūr olduḳ (09a/07) lākin ḳralımızdan kendülere selām ile tehniye-ʾyi ḳudūm (09a/08) sipāriş olınmışdır. Buña ḳonplimanta taʿbīr iderler. (09a/09) İnşallah-ı teʿālā yarın sefīneye süvār olup (09a/10) eṣnā-ʾyı rehde Ḳuruntiyan ḳalʿasına yemeklik (09a/11) içün teşrīf iderler. Maḫṣūṣ yer ḥāẕır olınmışdır. (09a/12) Biz daḫı ol ḫānede varup kendülere buluşuruz. (09a/13) Teblīg ü beyān ideriz lākin ḳral cānibinden ḳonplimanta (09a/14) ile gelenlere ḳral ḥāṭır içün ikrām olınagelmişdir. (09a/15) Ol ḳānuna riʿāyet recā ideriz. Baʿde'l-yevm ḥiẕmetlerinde

(09a/16) geregi gibi iḳāmet olınur." dimiş biz daḫı vech-i münāsib (09a/17) üzere müsāʿadeye vaʿd idüp

(9b)

(09b/01) ʿale's-seḥer ki şehr-i rebīʿü̇l-evveliñ yigirmi altıncı güni ki sebt (09b/02) güni idi. Sefīneye süvār olup ʿazm-ı rāh itdikde (09b/03) Ḳorontniyan'a vuṣūlimizde sefīneden ḫurūc ve ḥāżır olan (09b/04) hinṭo ile āmāde itdikleri ḫāneye nüzūl itdik. (09b/05) Cüzʾī tevḳifden- ṣoñra begzāde esbāb-ı iḥtişām (09b/06) ile gelüp bizi daḫı ḳrala riʿāyetden ḳıyām ve istiḳbāl (09b/07) merāsimine meh-mā-emken riʿāyet idüp (09b/08) ḳarşu-be-ḳarşu ṣandal-nişīn olduḳ. Baʿde begzāde, söze (09b/09) āġāz idüp:"Ḥālā França ḳralı devletlü ve saʿādetlü (09b/10) Efendim Ḥażretlerinüñ kendü memleketlerine saʿādetle (09b/11) duḫūlini istimāʿ itmekle kemāl-i sürūrından nāşī (09b/12) bu ḳulları kendü ḫiẕmet-i ḥāṣlarında iken (09b/13) ḫaṣṣāten devletlü saʿādetlü Efendi Ḥażretlerini otuz (09b/14) ḳonaḳ menzilden istiḳbāl ü tehniye içün irsāl buyurmuşlardır. (09b/15) Bu ḥareket sevālif-i eyyāmdan berü (09b/16) iki devlet miyānında münʿaḳid olan dostluḳ (09b/17) ve muṣāfatā taḳvīt virecegi muḥaḳḳaḳdır zīrā

(10a)

(10a/01) cenāb-ı saʿādetleri gibi devletlü intiḫāb olınup irsāl olınmışdır (10a/02) ve Devlet-i ʿĀliyye'de olan raġbet ü iʿtibārıñız (10a/3) ʿāli-cenāblıġıñız sāʾyirlerden ziyāde olduġı (10a/4) maʿlūmlarıdır ve bütün Avrupada nāmıñız böyle yād olınup (10a/5) böyle iʿtibār olınmışdır. Bu ḫiẕmete cenāb-ı saʿādetlerinden (10a/6) ġayrısı gönderilse bu mertebe maḳbūl olmaḳ (10a/7) mümkün degildir. Efendim França ḳralınıñ bu (10a/8) ḳullarına fermānları böyledir ki cenāb-ı saʿādetlerine (10a/9) olan iʿtibārı beyān idüp yola çekilen (10a/10) meşaḳḳatiñ muḳābelesinde daḫı her vechle taṭyīb olınasız. (10a/11) Bu ḫuṣūṣuñ ʿuhdesinden gelmege ḳādir olduġım (10a/12) ḳadar cān u dīlden saʿy idecegimiz (10a/13) inşallah-u teʿālā maʿlūm-ı şerīfleri olur. Bāḫuṣūṣ ki (10a/14) ʿayne'l-yaḳīn Efendi Ḫazretleriniñ ẕāt-ı şerīfligini (10a/15) ve şüyūʿ bulan ḥüsn-i ḫalḳı temāşā eylesem gerekdir." deyü (10a/16) ḫatm-i kelām eyledi ve bu eṣnāda sofra döşenüp vāfir (10a/17) şekerleme ḥāżır itmişler. Bir miḳdār tenāvül olındıḳdan-ṣoñra

(10b)

(10b/01) şehriñ ḳonsülleri aʿyānı vilāyet ile fevākih ve (10b/02) şekerleme maḳūlesi dest-āvīz ile gelüp tebrīk-i ḳudūma (10b/03) ṭūl-ı dirāz-ı tehniyeḫānlıḳ itdiler. Meger ḳrāldan (10b/04) fermān ṣādır olmuş ki ḳanġı şehre ve vilāyete varursaḳ (10b/05) aʿyān-ı vilāyet ḳonsülleri ile gelüp tebrīk-i ḳudūm eyleyeler (10b/06) ve fevākih ü şekerlemeler dest-āvīz eyleyeler. (10b/07) Baʿde-heẕā ḳalḳup sefīneye süvār ve yine Set ḳalʿasına (10b/08) ʿazīmet olındı. Şehre gelüp sefīneden (10b/09) çıḳdıḳda süvār olmaġ-içün Duḳ Dorḳlur, Motpelīr'den (10b/10) hinṭo-yı-nı irsāl itmiş imiş. Aña süvār olduḳ ve (10b/11) ḳalʿada daḫı ne-ḳadar ṭoplar var ise atılup şenlikler (10b/12) itdiler ve cümle ʿaskerī ḳapudānlarıla mehterḫāne (10b/13) ālātlarıla nüzūl idecegimiz serāya dek dizilüp (10b/14) durdılar. Nāsıñ keşreti ḫuṣūṣan zenānıñ fartı (10b/15) ḳābil-i taʿbīr degil. Ḫalḳı seyr iderek menzilimize nüzūl-ı ḳudūm eyledik. (10b/16) Ḥāżır itdikleri serāy şekerḫāne (10b/17) imiş. ʿAẓīm kārḫāne bināsına birḳaç biñ kise

(11a)

(11a/01) ṣarf olınmış. Der-ʿaḳab, ḳalʿa żābıṭı ve ʿayān-ı vilāyet (11a/02) ve ḳonsüller dest-āvīzler ile gelüp buluşup yine (11a/03) ṭūl-ı dirāz-ı tehniyeler idüp ḳudūmumuzdan ʿaẓīm sürūr (11a/04) u ḫubūr iẓhār itdiler. Baʿde zenān onar on beşer (11a/05) gelmege başlayup aḫşāmdan sāʿat beşe varınca münḳaṭiʿ olmadılar. (11a/06) Eṭrāf u eknāfdan ḫuṣūṣā Monpelir'den (11a/07) cümle kibār ḳarılar bizi görmek içün cemʿ olmuşlar. (11a/08) Fransa memāliginde zenleriñ iʿtibār-ı ricāline ġālib olınmaġıla (11a/09) istedikleri gibi işlerler ve murād itdikleri (11a/10) maḥalle giderler eñ ednāsına eñ aʿlā begzāde ḥadden (11a/11) bīrūn riʿāyet ve ḫürmet ider. Ol vilāyetlerde ḫükümleri (11a/12) cārīdir. Ḥatta: "Fransa memleketi ʿavratlarıñ cennetidir (11a/13) zīrā hiç zaḥmet ve meşaḳḳatleri yoḳdur. Maṭlūbları her ne (11a/14) ise bilā-taʿb vāṣıl olurlar." deyü söylerler. Ṣabāḥ (11a/15) olduḳda yine sefīneye süvār olup cānib-i (11a/16) maḳṣūda ḳanal ile ʿazīmet olındı. Bu ḳanal (11a/17) eṭrāf u eknāfdan cemʿ olınmış bir nehir.

(11b)

(11b/01) Muḥaddiṯ-dār, muḳaddemā erbāb-ı ticāret ve ebnā-yı sebīl-i baḥrdan (11b/02) niçe mesāfe ile revān olup yāḫūd berrden niçe (11b/03) meşaḳḳat ve maṣārıf

ile amed-şüdd iderler imiş. (11b/04) Gerek ebnā-yı sebīle ve gerek ehl-i ticārete āsān olmaġıla (11b/05) hem ḳışr-ı mesāfe ve hem sühūlet-i naḳl ve taḥvīl (11b/06) cihetiyle raġābāt-i nās keṣīre olmaġıla bāc ve gümrükden (11b/07) intimāʿ ziyāde olmaḳ mülāḥaẓasıyla birḳaç biñ (11b/08) kise ṣarf idüp bu nehri iḥdāṯ itmişler. (11b/09) Alan-ı Aḳdeñiz'den bir münāsib sefīne ile şehir ve ḳavm (11b/10) arasından ḳaraya ayaḳ başmadan baḥr-ı muḥīte vuṣūl müyesser olmuş. (11b/11) Ve fevḳa'l-meʾmūl nefʿi ḥāṣıl u ẓāhir olmuş (11b/12) ve ziyāde mal daḫı gitmişdir. Dirler ki: " ʿAḳlı taḥrīrinden (11b/13) ibā ider." Nefsü'l-emrde bī-ḥesabü'l-iḳtiżā aẓīm binālar yapılmış (11b/14) zīrā Aġde nehri zemīninden ve Mutanruz didikleri (11b/15) maḥalle varınca yüz yigirmi ẕirāʿ bülend olup sefāyīni (11b/16) ise firāza sevḳi muḥāl olmaġıla ol nehri maʿhūdda (11b/17) yonma ṭaşlar ile ḥavżlar yapmışlar ki her birine üçer

(12a)

(12a/01) dörder sefīneye ṣıġar ve ol ḥavżlarıñ iki cānibinde (12a/02) muḥkem ḳapuları var. Sefīne ḥavża girdikde verāsında (12a/03) olan ḳapu ḳapanur. Öñünde olan ḳapuda iki sürāḫ (12a/04) var ki ve daḫı mengeneler ile ḳapanmış ve ol ḳapu (12a/05) öñünde olan mā-ʾyı nehre sedd olmuş ve ol māʾ sefīne (12a/06) ḥavżına girdügi zemīnden iki ẕirāʿ bülenddir. Ol (12a/07) mengeneleri açup iki sürāḫından ḥavża (12a/08) ṣu cereyāna başlayup ṣu aḳdıḳca sefīne yoḳaru (12a/09) ḳalḳup rubʿ sāʿat geçmeden ḥavż ṭolup sefīne (12a/10) iki ẕirāʿ bülend olan ṣu zemīnine çıḳdıḳda öñünde (12a/11) olan ḳapu açılup öñünde sefīne kāle-evvel cereyāna başlar (12a/12) ve sefīneye dirāz ālātlar baġlayup sāḥil-i nehirden (12a/13) üçer ikişer ḳatır çeküp götürürler. "Mā-ʾyı Muntanruz" (12a/14) didikleri maḥalde, firāz tamām olınca ḥavżda (12a/15) bu minvāl üzere güzār olınur. Baʿde nişībe başlayup (12a/16) Tuluz'a varınca yine ḥavżdan firāzdan nişībe inerek (12a/17) ʿaks-i mādde ile güẕār olınur ve eṣnāʾyı- ṭarīḳde

(12b)

(12b/01) baʿżı nehirler yemīnden şimāle cereyān itmişler. Ḳanal nehriniñ (12b/02) niẓāmına ḫalel virmek lāẕım gelmekle sedler ile ve niçe (12b/03) ṣanʿatlar ile mā-ʾyı nehri öyle taḳsīm itmişler ki niẓāmı (12b/04) muḫtall olmamış ve baʿżı nehirleriñ daḫı zemīni ḳanal (12b/05) nehri zemīninden alçaḳda bulunmaġıla ḳanāl nehrini icrā (12b/06) içün ʿazīm köpriler yapup nehri ol köpriden (12b/07) icrā itmişler. Sefīne ile ol köpriden güẕār olınup (12b/08) māʿ-heẕā bir nehr-i ʿaẓīm daḫı köpri altından

cereyān (12b/09) itmekde bir maḥalde daḫı nehr-i maʿṣūd bir daġa uġramış. (12b/10) Ġayrı çāre bulmayup ol dağı naḳb itmişler. (12b/11) ʿAẕīm ihtimāmlarla yonma ṭaşdan kemer itmişler. İki (12b/12) yüz ẕirāʿ ṭūlı var. Dağ altından nehir ile güẕār olınur (12b/13) ve nehr-i mezbūr iḥdāṯ olduḳda yemīn (12b/14) ve yesārda bulınan nice yolları ḳatʿ u faṣl (12b/15) itmiş. Devvāb ü mevāşī ve ʿābiri's-sebīl (12b/16) güẕār itmek içün bülend köpriler daḫı yapmışlar. (12b/17) ʿAẕīm gemi itmişler. Sefīne ile ol köpriler altından

(13a)

(13a/01) güẕār idüp giderler. Bu cihetle vāfir mal ḥarc u ṣarf olınduġı (13a/02) ẓāhirdir. Hele ṣanāyīʿ-i bedīʿadan ʿadd olınmaġa (13a/03) şāyeste bir emr-i ʿacībdir görülmedikçe taḥrīr ve taʿbīr-i kemā-hū-beyān (13a/04) ġāyet müşkildir. İntihā, aḫşāma ḳarīb (13a/05) Aġde şehrine gelüp bu maḥalde ḥażıñ birinden (13a/06) güẕār olındı ve sefīneden çıḳup derūn-ı (13a/07) şehirde iḫżār olınan ḫāneye nüzūl u duḫūl olındı. (13a/08) Yine daḫı aʿyān-ı vilāyet ḳonsülleri ile (13a/09) dest-āvīzler ile gelüp buluşdılar ve şehr-i mezbūr Aḳdeñiz (13a/10) limanlarından olmaġıla vāfir sefīneler var idi (13a/11) ve ol limanıñ maḫṣūṣ ḳapudānı var. Bu cihetle ḫalkı (13a/12) keṯīr idi. Ṣabāḥ yine sefīneye süvār olup (13a/13) ḥavżlardan güẕār eyledik ve aḫşāmlarda ḳaṣabāt (13a/14) ve ḳurālara ḳonduḳ. Şehr-i rebīʿü'l-āḫiriñ dördünci (13a/15) güni cumʿairtesi güni idi. Toluz (13a/16) şehrine vuṣūl müyesser oldı ve ḳanāl-ı nehrile (13a/17) gelürken ḫalḳıñ bizi temāşāya raġbeti bir mertebede

(13b)

(13b/01) idi ki dörder beşer sāʿatlik yerlerden gelüp kenār-ı nehirden (13b/02) bizi seyrān iderler idi ve birbirlerini (13b/03) taḳaddüm ü tesābuḳ içün kenār-ı nehirden ṣuya düşerler (13b/04) idi. Ḥatta Beripes nām şehrine vuṣūlimizde kenār-ı nehirden (13b/05) ḫalḳıñ ziḥāmı bir mertebeye varmış-ki ṣoltatlar: (13b/06) "Girü duruñ!" deyü ḫalḳı menʿ itdikde biri girü gidecek (13b/07) yer bulamayup ṣoltat daḫı tüfengine bend itdügi (13b/08) ḥarbe ile dürtüp ḥarīf helāk olduḳda ḳarındaşı, (13b/09) feryād idüp ḥamle itdikde ṣoltat anı daḫı (13b/10) urup mecrūḥ, ol gice daḫı helāk olmuş. (13b/11) Ve ḳanāl-ı nehr-i Tolun öñünde cereyān iden Ġarona (13b/12) nehrine mülḥāḳ olup anda tamām oldı. Yine sefīneden (13b/13) çıḳup hinṭoya süvār ve ḥāżır olan ḫāneye (13b/14) revān olduḳ. Tolun şehri ġāyet büyük şehirdir. (13b/15) Lākin bir miḳdār

ḫarābdır çendān ticāret yeri olmadugˇından (13b/16) ziyāde maʿmūr degildir ama binālarında muʿteber şehirdir. (13b/17) Ḥatta derūn-ı ḳalʿaya ḳral ʿaskeri duḫūlden menʿ olınup

(14a)

(14a/01) yasaġ olınmışdır. Yanımıza taʿyīn olınan elli ʿaded (14a/02) şoltat ḳapudānları ve bayraḳdārlarıla Maġlūn'dan (14a/03) berü bizimle meʿan gelüp ḳalʿa ḳapusında vedā idüp (14a/04) andan girü ʿavdet itdiler. Ḳalʿa ʿaskerinden iki (14a/05) ḳapudān, bayraḳdārları ve neferātıla öñimize düşüp (14a/06) ḫānemize daḫı getürdiler. Ġarona nehriniñ daḫı başḳa (14a/07) sefīneleri olup ḳanal sefīnelerinden iḥmāl-i (14a/08) işḳālimizi naḳl idince üç gün mekş olındı. (14a/09) Lanḳduḳ eyāletiniñ parlamenti, Toluz şehrinde olup (14a/10) reʾislerine "prezidant" dirler. Büyük rütbe ṣāḥibi (14a/11) iddiʿāsıyla bizi görmege gelmeyüp ḳarısı (14a/12) ve ḳızı geldiler. Ḥatta ol eyāletiñ duḳasıyla taḳaddüm (14a/13) ve teʾeḫḫürünüz içün duḳa Monpelirde sākin olmaġı (14a/14) iḫtiyār itmiş. Şehriñ aʿyānı ve ḳonsülleri (14a/15) kāle-evvel gelüp ve kibār-ı şehri vechle begzādeler daḫı (14a/16) geldiler. Ḫuṣūṣa nisyān ṭāʾifesi, bu üç gün (14a/17) içinde ḳaṭʿā ārām ve ḳarār itmediler. Borud eyāletiniñ

(14b)

(14b/01) vālisi olan, vefāt iden Yaḳamos İngiltere ḳralınıñ (14b/02) veled-i zīnāsı imiş ve maraşal rütbesi virilmiş. İsmine, (14b/03) "Maraşal Duḳ Dibervıḳ" dirler imiş. Fransa ile (14b/04) İspanya beyninde vāḳiʿ olan cengde, sāʾir Fransa (14b/05) kibārı serʿaskerligi ḳabūl itmeyüp mesfūr İngiliz (14b/06) olmaġıla maraşallıḳla serʿasker naṣib olınup İspanya'ya (14b/07) varup ceng eylemiş. ʿAsker-perver olup tedbīr (14b/08) ve tedārik ṣāḥibi olduġını vaṣf iderler idi. (14b/09) Mesfūr Toluz'a maḥṣūṣ bir ādemīsini bize tehniye ve (14b/10) istiḳbāl içün irsāl itmişdi. Gelüp peyām-resānlıḳ itdi. (14b/11) Eşnāʾyı- rehde sāḥil-i nehirde vāḳiʿ ḳaṣabāt (14b/12) ve ḳarye ahālīsine Maraşal'ıñ fermānı budur ki elçi (14b/13) geçdükde istiḳbālinde müsāraʿāt idüp tehniye-ʾyi ḳudūmumuzda (14b/14) ihtimām eyleyesiz deyü tenbīh iderek gelmiş. (14b/15) Sefīneler tedārigi tamām olup çehārşenbe güni (14b/16) ʿale's-seḥer hinṭoya süvār olup ḳalʿa ʿaskeri (14b/17) ālāy ile öñimize düşüp ḳalʿa ḳapusına dek

(15a)

(15a/01) getürüp anda selāmlayup ḳaldılar. Ḳalʿa ḳapusı (15a/02) ṭaşrasında Maraşal ṭarafından taʿyīn olınan ḳapudān (15a/03) bayraḳdār ve neferātlıḳla öñimize düşüp iskeleye (15a/04) getürdiler. Baʿde yine sefīnelere süvār olup (15a/05) Ġarona nehrile ʿazm-i rāh itdik. Ḳonaḳ-be-ḳonaḳ (15a/06) giderek ḳonaḳlarda ve eṣnā-ʾyı rāhda vāḳiʿ ḳasabāt (15a/07) ḳarye āʿyānı çernikler ile yanımıza gelüp tehniye-ʾyi ḳudūm iderler (15a/08) idi. Cumʿairtesi Bordo şehrine (15a/09) vuṣūl müyesser olup sefīneden çıḳup yine (15a/10) hinṭoya süvār olup derūn-ı şehre duḫūl itdik. (15a/11) Bu şehir serbest olmaġıla yine ṣoltatlar ḫāricinde (15a/12) ḳalup şehre maḫṣūṣ ʿaskerden ḳapudānlar (15a/13) neferātıla öñimize düşüp cümle ʿaskeri (15a/14) silāḫlarıla iki cānibinde selāma dizildiler. (15a/15) Ālāy ile ḫānemize getürdiler. Borud şehri (15a/16) gördügimiz şehirlerde nāẓırı yoḳ. Gerek binā cihetiyle (15a/17) ve gerek ebnā cihetiyle ġāyet raʿnā ṭarḥı ḫūb

(15b)

(15b/01) ṭarzı merġūb ġāyet maʿmūr şehirdir. Ve Ġarona (15b/02) nehri, şehr-i mezbūruñ öñünde bir mertebe (15b/03) vüsʿat-peẕīr olmuş-ki İstanbul limanına müşābih olmuş. (15b/04) Baḥr-ı muḥīṭ boġazı yigirmi sāʿat mesāfe olmaġıla (15b/05) ḳırḳ pāre ṭob çeker ve ḳalyonlar gelüp şehir öñünde (15b/06) demür bıraġup sākin olurlar. Biz varduġımızda (15b/07) beş altı yüz pāre ḳalyon, şiṭye ve baḥr-ı muḥīṭ (15b/08) gemileri var idi. Ḥatta iyāb u zehābımızda ʿaẕīm (15b/09) şenlikler itdiler. Eyyām-ı ṣayfda iki biñ pāre yelken, (15b/10) ol limana cemʿ olurmuş. Bu sebebden ticāret yeri (15b/11) olmaġıla bāzirgānları çoḳ ve ekṣer ḫalḳı iġnā olduġından (15b/12) şehir ġāyet maʿmūr olmuş ve mesmūʿımız (15b/13) olan cezr-med aḫvālini bu maḥalde daḫı seyr itmek (15b/14) müyesser oldı. Baḥr-ı muḥītden yigirmi dört sāʿatlik (15b/15) iki defʿa cezr-med ẓuhūr ideyor. Beş sāʿat (15b/16) cezr idüp yedi sāʿat med ideyor. (15b/17) Medd itdikde Borud'dan beş sāʿat yoḳaruya

(16a)

(16a/01) dek varup şehriñ aḳındısı, der-ḳafā idüp (16a/02) cezr itdikde ġāyet sürāt ve ziyāde şiddetle (16a/03) nehr-i cānib-i baḥra cereyān ideyor ve bir ẕirāʿdan ziyāde (16a/04) mā-ʾyı nehir çoġalup ve azaldıġı reʾye'l-ʿayn-ı ʿ ayānen (16a/05) müşāhede

eyledik ve sāḥile ḳarīb bulınan (16a/06) sefāyīn, cezr vaḳtinde ḳarada ḳalup medd vaḳtinde (16a/07) yine ṣuya çıḳar. Ve amed-şüdd iden sefāyin, cezr (16a/08) ü medd vaḳitlerini gözedüp aḳındıla ḥareket ideyorlar. (16a/09) "Min lem yerā bālī ʿaynī lem yaṣudda." (16a/10) ḳabīlinden bir emr-i ʿacībdir. Baʿde-heẕā vilāyet āʿyānı, (16a/11) ḳonsülleri ile gelüp ve hediyyeler ile tehniye-ʾyi ḳudūm (16a/12) ve ʿaẓīm sürūr iẓhār itdiler ve begzādeler (16a/13) ve ḳadınlar, pey-ender-pey gelüp görüşdiler. (16a/14) Lākin Mareşāl Duḳa, ḳralzāde olmaġıla bize (16a/15) gelmedi. Ketḫudāsını göndermiş idi. Biz (16a/16) daḫı ertesi, ketḫudāmızı gönderüp ḫāṭrıñ (16a/17) suʾāl eyledik ama ḳarısı ve ḳızı geldiler.

(16b)

(16b/01) Ve entandant daḫı gelmedi bu şehirde daḫı (16b/02) parlament vardır. Pārlement erbābı, geldiler ama prezident (16b/03) gelmedi. Borud ve kalʿasını vaṣf idüp: (16b/04) "Fransa memleketinde naẓīrı az bulınur. (16b/05) Seyre şāyestedir. Görseñiz begenürdiñiz." deyü bizi (16b/06) terġīb itdiler. Ammā bi-emru'llah havā, ḳış olmaġıla ḳar (16b/07) yāġmaġa başladı. "Böyle havada seyre mi gidilür?" (16b/08) deyü raġbet göstermedīk. İrtesi olduḳda havā, (16b/09) bir miḳdār güşāde olmuşdı. Mihmāndārımız olan (16b/10) begzāde ve tercümānlar ve sāʾyirleri yine ḳalʿa seyrine (16b/11) bizi taḥrīk ü terġīb idüp: "Ḥuṣūṣā ḳalʿa (16b/12) limanı müşrifdīr. Limanı daḫı geregi gibi temāṣā idersiz." (16b/13) deyü ziyāde taḳayyüd eylediler. Biz daḫı ḫōş-medī: (16b/14) "Bunda bir sırr olmaḳ gerek." deyü müsāʿade idüp (16b/15) gideceḳ olduḳ. "İki sāʿata dek hinṭolar (16b/16) ḥażır idelim ve ḳalʿa dizdārına ḫaber idelim. Ṭopları (16b/17) āmāde itsün." didiler. ʿAṣra ḳarīb: "Hinṭo

(17a)

(17a/01) ḥāżır, buyuruñ." diyüp biz daḫı süvār olup (17a/02) ʿazīmet eyledik. Bu ḳalʿa ḫāric şehir nehr-i kenārda (17a/03) binā olınmuş ġāyet maṭbuʿ ve ḫōş ṭarz ve metīn (17a/04) ve müstaḥkem binādır. Vardıḳda ʿaẓīm ṭob şenlikleri (17a/05) idüp dizdārıñ yerine çıḳdıḳ. Fevḳānīde (17a/06) bir raʿnā bāġçe ṭarḥ olınmış ve bir bülend ḳasr yapılmış-ki (17a/07) cümle şehri ve limanı temāşā itdim. Anda oturup (17a/08) limanı ve sefāyīni ve cezr ü medd ne maḥalle dek çıḳup (17a/09) indügini seyrān idüp baʿde bāğçeyiʾ (17a/10) geşt ü güẕār eyledik. Meger dizdār, şükūfe-perver (17a/11) imiş. Toḫmdan ḳatī vāfir Girid lālesi yetişdirmiş. (17a/12) Ḥatta ol vaḳitde dört dāne ḳatmer

lāle açılmış (17a/13) idi. Kesüb bize virdi ve ekṣer ġoncalar (17a/14) daḫı serzede olmuşdı ve biz Tolun'a geldügimizden (17a/15) bu vaḳte dek her varduġımız ḳonaḳlarda sünbül (17a/16) ve benefşe gibi bahār çiçekleri getürürlerdi. (17a/17) Şehrimizde bu vaḳitlerde bu maḳūle-yi şükūfeler

(17b)

(17b/01) resīde olmaduġı ẓāhirdir. Baʿde: "Artıḳ gidelim." (17b/02) didikde: "Bu ḳalʿanıñ bir güzel oṭası vardır. (17b/03) Anı daḫı görmez misiz? Maraşal daḫı gelmişdir. Size (17b/04) muntaẓırdır." didiler. Ġayrı cāy-ı ʿözr olmayup vardıḳ. (17b/05) Bir oṭa ki perī-çihregān ile pür-nefes (17b/06) ve nigār olmuş Maraşal bize ḳıyām u istiḳbāl idüp (17b/07) ʿarż-ı şevḳ ve muḥabbet eyledi. Ḳarşu-be-ḳarşu (17b/08) ṣandal-nişīn olduḳ. Perī-peyker nigārlar (17b/09) eṭrāfımızı aldılar. Ḳahveler, şerbetler, şekerlemeler (17b/10) ḥāẓır itmişler. Birer miḳdār tenāvül olınup baʿde (17b/11) "Size ikrāmda olan ḳuṣūrumuzı ʿafv idiñ." (17b/12) deyü iʿtiẕār eyledi. Biz daḫı memnūniyet ʿarż idüp (17b/13) ḥālimizden teşekkür eyledik. Baʿde vedāʿ (17b/14) idüp ḫānemize geldik. Meger Maraşal, ʿOṩmanlı (17b/15) görmeyüp bizi görmek istermiş. Ḫānemize (17b/16) gelmekle cenābı taḥammül itmeyüp daʿvet itsek elçi daḫı (17b/17) icābet itmez. "Ya bunı görmeniñ ṭarīḳi nedir?" deyü

(18a)

(18a/01) ʿāḳıbet ḳalʿa seyrini tedbīr itmişler ve bizi taḥrīk (18a/02) ü terġībiñ aşlı bu imiş. Geldügimiz sefīnelerden yine (18a/03) āḫir sefīnelere daḫı naḳl iḳtiżā itmekle üc gün bunda (18a/04) daḫı mekṣ olınup salı güni ʿale's-seḥer Maraşal (18a/05) kendü zevraḳını bizim içün ḥāżır itdirmiş. Süvār (18a/06) olup Bilāī nām ḳalʿaya ʿazīmet eyledik. Borud (18a/07) şehri İspanya cānibinde olmaġıla nehri (18a/08) ḳarşu geçmek iḳtiżā itmişdi. Bilāī ḳalʿası (18a/09) Borud şehrine yedi sāʿat mesāfe olup (18a/10) cezr vaḳtinde ḥareket itdügimizden sürʿat-i (18a/11) cereyān-ı nehir sebebiyle üç sāʿatden muḳaddemde (18a/12) ḳalʿa-ʾyı mezbūra vuṣūl müyesser oldı. Sefīneden (18a/13) çıḳdıḳda ḳral cānibinden maḫṣūṣ bizim içün (18a/14) on iki yedek at mülūkī ile zeyn'ül cāmıla ve (18a/15) ḳralıñ ser-āḫūrı olan begzāde ile irsāl olınmış. (18a/16) Ḫattā yedegiñ biri muraṣṣaʿ raḫtıla müzeyyen (18a/17) idi. Ol esbi ḥāżır ve bir hinṭo irsāl olınmış.

(18b)

(18b/01) Anı daḫı kenār-ı nehirde āmāde itmişler. "Ḳanġısına süvār olursuz?" (18b/02) deyü cümleyi ʿarż itdiler. Hava bārānda (18b/03) ve şitā olmaġıla hinṭoya süvār olup ḫāneye ʿazīmet eyledik. (18b/04) Ḳalʿa ve şehir ʿaskeri iki cānibe dizilüp (18b/05) yine ālāy ile menzilimize nüzūl eyledik. Bizi Pāris (18b/06) şehrine götürmek içün gelenler cümle mühimmāt ile (18b/07) bu ḳalʿada bize muntaẓırlar imiş. Cümleyiʾ anda (18b/08) bu maḥalle dek enhār ile gelinüp sefāyin-i enhār (18b/09) etbāʿımızıñ istirāḥatlerine vefā idecek mertebede (18b/10) olmaduġından bir miḳdār zaḥmet daḫı çekilmişdi. (18b/11) Mihmāndārımız begzādeye: "Baḥr seferimiz tamām oldı. (18b/12) Şimden ṣoñra berr-i sefer ider. Şitā ḥāli maʿlūmuñuzdur. (18b/13) Gerek ʿurbaları ve gerek süvār olacaḳ bārgīrleri (18b/14) müstevfī idiñiz ki ādemlerimiziñ raḥat olduḳların (18b/15) isteriz." didik. Ol daḫı: "Hinṭolar maḫṣūṣ. Pāris'den (18b/16) getürmüşdür ve iḳtiżā iden binekler kifāyet miḳdārı (18b/17) tedārik olınur lākin iḥmāl ve işḳāliñ keşreti

(19a)

(19a/01) ve fartı var. Şitānıñ daḫı şiddeti var. Cümleʾyi (19a/02) böyle istiṣḥāb eyleseñ daḫı baṭaḳlar, çamur (19a/03) sebebiyle ḳorḳarım bize ayaḳbaġı olur. Her zaman (19a/04) lāzım olmayan daḫı eşyāʾyı ve baʿżı ẕeḫāʾir maḳūlesini (19a/05) baña teslīm idiñiz. İnşallah-ı teʿālā Pāris'de (19a/06) bi-tamāmhā size teslīm ideriz." didi. Biz daḫı (19a/07) istiṣvāb idüp nıṣf-ı eşyāmızdan ziyādesini (19a/08) efrūz idüp teslīm eyledik. Anda olan (19a/09) ḳalyonlardan bir ḳalyon isticār itmişler. Aña naḳl (19a/10) ü taḥmīl eyledik. Pāris'e dört ḳonaḳ yer (19a/11) olan ḫavzda Ġares nām limana irsāl itdiler. (19a/12) Biz daḫı yanımızda ḳalan iḥmāl ü intiḳāli (19a/13) tertīb itmek içün bir gün oturaḳ idüp (19a/14) şehr-i rebīʿü'l-āḫiriñ on yedinci cumʿa güni (19a/15) ṣavb-ı merāmaʿ aṭfü'l-cām eyledik. Beş sāʿatde (19a/16) Betşiyuz nām bir ṣaġīr ḳaryeye vāṣıl u nāzil olduḳ. (19a/17) Ve andan dört sāʿatde Set nām

(19b)

(19b/01) şehre vāṣıl olduḳ. Şehr-i mezbūr ḫaylī süsʿatli (19b/02) ḫalḳı ve bināsı keşīr yerdir. Maḥalle gelince yollar vaḫl-zār olmaġıla (19b/3) ziyāde zaḥmet çekildi. Etbāʿımızda (19b/04) ve eşyāmızda ışlanmadıḳ ve çamur ile ālūde olmadıḳ (19b/05)

bir şeyʾ ḳalmadı ve yük ʿarabalarımız (19b/06) yetişmeyüp girüde ḳalmaġıla iki gün mekṣ olındı. (19b/07) Yine ḳalḳup beş sāʿatde Aster Anjelik (19b/08) nām şehre geldik. Andan daḫı dört (19b/09) daḫı beş sāʿatde Sette nām bir ṣaġīr ḳaryeye geldik. Andan (19b/10) daḫı yedi sāʿatde Loztiyān nām ḳalʿa-yı ṣaġīre (19b/11) geldik. Andan daḫı beş sāʿatde Botya nām (19b/12) şehr-i ʿaẓīme vāṣıl olup bir gün oturaḳ eyledik. (19b/13) Seferimizde hengām-ı şitāya muṣādıf itmekle yolları (19b/14) daḫı saʿbü'l-mürūr yerler olmaġıla hinṭolarıñ ḥamlı (19b/15) ṣaḳīl ve daḫı ādemlerimiziñ mekānları żayyıḳ ve (19b/16) süvārīlerimiziñ dābbeleri żaīf ü nātüvān (19b/17) olduġından ziyāde zaḥmet ve meşaḳḳat çekilmişdi.

(20a)

(20a/01) Ponya şehri cümle sūr ile muḥātdır lākin ḳalʿası (20a/02) ġāyet köhne olmaġıla ḫalel-pezīr olmuş ve bināsı āyet-i (20a/03) nā-maṭbūʿdur. Meşrebce ḫāneleri ḳalīldir ve kibārı (20a/04) nādirdir ekṣer evsāṭı nās ve fuḳarādır. Geldügimizde (20a/05) ʿaẓīm ālāylar itmişler idi. Ve ḳralıñ bir recmenti, (20a/06) anda ḳışlamaġıla gerek ḳral ʿaskeri ve gerek (20a/07) şehir ʿaskeri ḫāric sūrdan menzilimize gelince (20a/08) dizilmişler idi. Ve her şehir ve ḳalʿaya ki uġramışdıḳ. (20a/09) Bir sāʿatlik mesāfeden bir miḳdār atlı istiḳbāle (20a/10) gelüp şehre geldikde ḫānemize gelince ālāy tertīb iderlerdi. (20a/11) Ve āʿyān-ı vilāyet ve ḳonsülleri (20a/12) fevāke ve şekerlemeler ile gelüp tehniye-ʾyi ḳudūm iderler (20a/13) idi. Ve şehr ü ḳalʿa yollarında ricāl (20a/14) ü nisā şol-ḳadar ziḫām idilür ki ẓann ederdim (20a/15) ki ol şehirde memerrimiz olan ṭarīḳden (20a/16) ġayrı bir ferd ḳalmamışdır. Menzilimize nüzūlden (20a/17) ṣoñra meclisimize duḫūle hücūmları bir mertebede

(20b)

(20b/01) olur dige ḳapuda duran ṣoltatlar menʿden (20b/02) ʿāciz olurlardı. Müzāḥameden ṣıḳışup feryāda (20b/03) başlarlar idi ve daḫı baʿżı ḳarılar, meclisimize bayılmış (20b/04) gelürler idi. Ve duḫūl idince hezār zaḫmet (20b/05) daḫı çekmişler iken çıḳdıḳdan ṣoñra ḫānelerine (20b/06) gitmeyüp ḥavlıda muntaẓır, fırṣat olup tekrār (20b/07) duḫūle ṭālib olurdı. Baʿżıları nişānlayup (20b/08) üç kerre dört kerre daḫı biñ belā ile girdügi (20b/09) müşāhede olınurdı. Ṣoġuḳ ve bārānda havālarda (20b/10) ditreyerek gice sāʿat üçe dörde varınca (20b/11) ḥavlıda durup gitmezlerdi bu ḥırṣlarına (20b/12) ḥayrān ḳalurdık ve ḳrāl ṭarafından gelen (20b/13) yedekler

yanımızca gidüp istedikçe hinṭodan (20b/14) çıḳup süvār olurduḳ. Ḳralıñ serāḫūrı (20b/15) ġāyet muvaḳḳar ve müeddeb ve Fāris bir begzāde (20b/16) idi. Hiç yanımızdan ayrılmayup rekūb- (20b/17) nüzūlimizde dest-gīrlik iderdi ve ḳralıñ

(21a)

(21a/01) ḳaftancısı olan begzāde cümleden muʿteber (21a/02) ve mihmāndārımız olan begzādeden daḫı rütbesi bülend (21a/03) imiş. Borud'da ḫışımları olmaġıla anları görmek (21a/04) içün meʾẕūn olup gelmiş. Bu bahāne ile güyā bizim (21a/05) istiḳbālimize gelmiş gibi bizimle meʿan gelürlerdi ve daḫı (21a/06) Pāris'den begzādeye mektūblar gelüp bize ḳanġı serāy (21a/07) iḫẓār olınduġını ve ne güne ālāy ideceklerini (21a/08) ve bizi istiḳbāle kim gelecegini vechle daḫı ḫuṣuṣumuzda (21a/09) ne tedbīr ve ne tertīb itdiklerini taḥrīr itmişler. Begzāde (21a/10) daḫı bize taḳrīr ü beyān eyledi ve her şehir ve ḳalʿadan (21a/11) ḫurūcumuza daḫı duḫūlümüz gibi ālāy tertīb idüp (21a/12) ṭob olan yerlerde şenlikler iderek (21a/13) teşbīʿ iderler. Salı güni Ponya'dan (21a/14) çıḳup yedi sāʿatde, Ṣatlaru şehrine geldik. (21a/15) Şehr-i mezbūr, ḥaylī güzel yer olup çaḳı bıçaḳlar yapıcı (21a/16) üstādları daḫı eṭrāf u eknāfa ekṣeriyā andan (21a/17) münteşir olur imiş. Ālāt-ı ḳatʿdan çoḳ şeyler temāşā eyledik.

(21b)

(21b/01) Andan daḫı ḳalḳup dört sāʿatde, Sal nām (21b/02) bir kücük ḳaryeye ḳonduḳ. Andan daḫı beş sāʿatde, (21b/03) Ḳav nām bir ṣaġīr ḳaryeye nüzūl itdik. Andan daḫı (21b/04) yedi sāʿatde, cumʿa güni ki cemāziye'l-āḫiriñ ġurresi (21b/05) idi. "Aynū" nām şehre geldik ki sābıḳa-yı Fransa ḳralları (21b/06) gelüp sākin olurlar imiş. Maḫṣūṣ ḳral serāyı (21b/07) vardır ve muḫtaṣır ḳalʿası daḫı var. Şehr-i mezbūr (21b/08) öñünde, Loar nām bir nehr-i ʿaẓīm cereyān ider. Ol nehri (21b/09) köpri ile geçüp şehriñ bir miḳdārı daḫı (21b/10) ḳarşu yaḳada olmaġıla nehre nāẓır bir ḫāneye nüzūl itdik. (21b/11) Bu ḳonaġa gelürken yolda bir ferāh-fezā (21b/12) ve ḫōş-binā serāy ve bāğçe temāşā eyledik ki (21b/13) ṭarḥı dīl-nīş, ḳābil-i taʿbīr degildir. Ve daḫı ḥālā (21b/14) İspanya ḳralınıñ sābıḳa defterdārınıñ serāyı (21b/15) imiş. Kendüsi maʿzūl imiş. Ṣāhibi ḥālā Pāris'de (21b/16) imiş. Ponya'dan çıḳalı ḫōş-nümā ḳażālar ve (21b/17) ʿibret-nümā binālar ʿāġāz olınmış idi.

(22a)

(22a/01) Bu menzilden daḫı geçüp altı sāʿatde, Boluve nām (22a/02) şehre geldik. Bu menzile Loar nehri kenārıla gelindi. (22a/03) Nehriñ daḫı iki cānibi, maʿmūr ḳaryeler ve serāylar olup (22a/04) keṣretinden mütelāṣıḳ ẓann olınur. Vāḳıʿā, nehir daḫı (22a/05) bir laṭīf nehir olup Ġarona'dan büyükdür lākin (22a/06) bundaki ḫālet ve leṭāfet Ġarona'da müşāhede olınmışdır. (22a/07) Boluve şehri daḫı Anbouz şehri (22a/08) gibi ṣunuñ iki cānibine mümtedd olup birbirine (22a/09) bir cisr-i ʿaẓīm ile güẕār olınur. ʿAle's-seḥer, süvār olup (22a/10) ol cisr-i ʿaẓīmden nehri yine ʿubūr idüp ḳarşu (22a/11) yaḳa ile altı sāʿatde, Sere Loran nām ṣaġīr ḳaryeye (22a/12) nüzūl olındı. Bu ḳonaġa gelürken nıṣf-ı ṭarīḳde (22a/13) bir ferāh-fezā yerde daḫı bir ḳral serāyı (22a/14) binā olınmış, ṭarḫ-ı ḫōş-nümāsı şeş ḳubbe buḥūrdāna (22a/15) müşābih ḫurdagārlıḳda pīştaḫta sāʿatine (22a/16) beñzer, Fransuva Persiye nām França pādişāhı (22a/17) binā itdirmiş ve ḥālā ḳrallıġıñdır. Görülmedikçe

(22b)

(22b/01) ḥavṣala-ʾyı taʿbīre güncāyiş-peẕīr olmaḳ mümkün degildir. (22b/02) Ve serāy eṭrāfında, yedi sāʿatlik yere dek (22b/03) daġ ve ṣaḥrāları taḫta divār ile iḥāta itmişler. (22b/04) cā-be-cā ḳapular ḳomuşlar. Bizler daḫı ol ḳapulardan mürūr (22b/05) u ʿubūr itdik. Ol maḥalle ṣaydgāhdır. Vaḳt-i güzārda (22b/06) vāfir geyikler görmüşdük lākin ḳrala maḫṣūṣ olup (22b/07) āḫir kimseler ṣayyādlıḳ idemezler. Bundan daḫı (22b/08) geçüp yine altı sāʿatde, Orliyan nām şehr-i ʿazīme (22b/09) vāṣıl olduḳ. Şehr-i mezbūr, Fransa diyārınıñ (22b/10) meşhūr şehirlerindendir. Vāḳıʿā bī-naẕīr yerdir. Loar (22b/11) nehri ḳalʿa ile varış miyānından güẕār ider. (22b/12) varışdan geçüp cisr ile nehri güẕār ve ḳalʿaya (22b/13) dāḫil olduḳ. Ḳalʿası köhnedir. Ḥatta ṭobları (22b/14) daḫı yoḳdur. Pāris'e yigirmi sāʿat yer olup (22b/15) dārü'l-emīn maḳāmında olmaġıla ḳalʿasına taḳayyüd itmişler. (22b/16) Ḳralıñ "şampanya" taʿbīr olınan recmenti (22b/17) anda ḳışlaḳda imiş. Cümleten ālāy ile selāma durmuşlar

(23a)

(23a/01) idi. Ve atlı recmentiñ ikinci recmenti (23a/02) ḳapudānı bu maḥalden ḫiẕmetimize taʿyīn olındılar. (23a/03) Bir sāʿatlik yerden bizi istiḳbāl idüp öñimize (23a/04) düşüp şehre getürmüşlerdi aʿyān-ı vilāyet 23a/05 üslūbı sābıḳ üzerine gelüp

buluşup oṭamızı (23a/06) perī-çihrelerle nigārḫāne-i Çīn'e döndürmüşlerdi. (23a/07) Bir gün mekş idüp irtesi çehārşenbe güni (23a/08) yola ʿazīmet idüp altı sāʿatde, Atamet nām (23a/09) ḳaṣabaya geldik. Mezbūr ḳaṣaba şehir dimege şāyeste (23a/10) bir vüsʿatli yerdir. Cümle eṭrāfı bāġ bāġçe olup (23a/11) bi'l-cümle arāżisi geşt ü zār olmaġıla "Pāris'iñ (23a/12) kileridir." dirler. Andan daḫı ḳalḳup yedi (23a/13) sāʿatde, Sen nehri kenārında Ḳorbil nām ḳaṣabaya (23a/14) ḳonduḳ. Bu daḫı bir maʿmūr ḳaṣaba, Varus nehri (23a/15) kenārında olmaġıla ġāyet dīl-nişīndir. ʿAle's-seḥer (23a/16) süvār olup nehir üzere binā olınan cisrini (23a/17) ʿubūr eyledik. Ol cereyān iden nehir, Ġarona ḳadar

(23b)

(23b/01) var idi. Baʿde nehr-i Sen civārında bedīʿü'l-üslūb (23b/02) serāylar ve ṭarḥ u ṭarzı ġayrı maʿhūd ḫālet-fezā bāğçe (23b/03) ve eşcār mültefītü's-sāḳī ki taʿbī ve tertībi ḫayretengīz. (23b/04) Seyr ü temāşā olınaraḳ dört sāʿat ḳadar (23b/05) gidüp Matrūna nehri ki Serantum ḳaṣabası (23b/06) dāmeninden güẕar idüp ol maḥalde Sen nehrine mülḥaḳ olur. (23b/07) Nehr-i mezbūr cisrinden ʿubūr idüp bir sāʿat (23b/08) ḳadar daḫı gidüp Pāris kenārından iḫżār olınan (23b/09) serāya cemāziye'l-evveliñ ṭoḳuzuncı sebt güni (23b/10) vuṣūl u nüzūl müyesser oldı. Aṭlas-ı mezbūr ki (23b/11) merḥūm Kātib Çelebi, Türkīye tercüme itmişdir. Serantum (23b/12) ḳaṣabası ḥaḳḳında bir ġarīb ḳıṣṣa yazar. Ḳıṣṣa bu ki (23b/13) ḳaṣaba-ʾyı mezbūrda bir maḥal vardır ki anda bir kimse (23b/14) ṣadā itse ol ṣavt, baʿīne on üç kerre ʿavdet itdügi (23b/15) istimāʿ olınur. Bu emr-i ʿacībden ziyāde (23b/16) taḳayyüd ve ihtimāmlar ki suʾāl eyledik, aṣlā bilür yoḳ (23b/17) ve "Bunı ʿömrimizde işitmedik." deyü cevāb virdiler.

(24a)

(24a/01) Böyle bir maḥal var imiş-de mürūr-ı eyyām ile muḫtell mi olmuşdur? (24a/02) Aṭlasda niçün yazılduġı maʿlūm olmadı. Serāy-ı (24a/03) mezbūrda bir hafta mekş olındı. Gicede ve gündüzde (24a/04) ḫalḳıñ keşreti ricāl ü nisānıñ (24a/05) idi ki kābil-i taʿbīr daḫı degildir. Ricāl ü nisānıñ fartı bir vechle (24a/06) kibārı kimi tebdīl ve kimi āşikāre gelüp dügün (24a/07) evlerinde bir mertebe ziḫām olınduġı görilmişdir. İkinci (24a/08) günde bunlarda maḫṣūṣ bir menṣūb var ki ṣāḥibine (24a/09) "Entudavaḳtör" dirler, elçilere getürmege müteʿayyin olmuş. (24a/10) Ol kimse gelüp ḳral cānibinden tehniye-ʾyi ḳudūm eyledi (24a/11) ve iki günden ṣoñra

yine gelüp: (24a/12) "Ḳralımız bāzār güni vaḳt-i ẓuhūrda sizi şehre (24a/13) daʿvet ider. Maḫṣūṣ ḫāne iḫżār olınmışdır (24a/14) ve güẕīde ʿaskeri müzeyyen libaslarla ālāyıñıza ve daḫı (24a/15) selāmıñıza durmaḳ içün tertīb itmişlerdir (24a/16) ve sizi getürme daḫı Baş Maraşal taʿyīn olınmışdır. (24a/17) Esb ile ālāy itmege raġbetiñizden kendü iḫtiyār

(24b)

(24b/01) veʿalīl olup ata binmege ḳudreti olmaduġından ikinci (24b/02) Maraşal Detre taʿyīn olındı inşallah-u teʿālā (24b/03) bāzār güni nıṣf-ı nehārdan muḳaddem Ḳral hinṭoyla (24b/04) sizi ālāya bindirmege gelür ve kendü ile refāḳāt idersiz." (24b/05) didi. Ve irtesi mesfūruñ bir (24b/06) refīḳi var imiş-ki ol daḫı elçiler ḫuṣūṣuna (24b/07) meʾmūr u nāẓır imiş. Gelüp: "Ālāyıñız tertībini (24b/08) defter itmege geldim ve daḫı süvār olacaḳ ḳaç ādemiñiz (24b/09) vardır ḳral aḫūrından mükemmel atlar getürelim ve (24b/10) ḳaç yedek çekilecekdir ve ne tertīb üzere ālāy (24b/11) yörütmek murād idersiz beyān buyuruñ ki aña (24b/12) göre ḥāżır u tertīb idelim." didi. "Biz (24b/13) kendümüz beş esb bile getürmişdik. (24b/14) İki esb sāde lāzımdır ki yedi yedek (24b/15) tamām ola birine daḫı biz süvār olup altı (24b/16) yedekkeş esbi lāzım ve ḳırḳ sekiz nefer daḫı (24b/17) süvār olmaġ-içün mükemmel atlar lāzımdır." deyüp

(25a)

(25a/01 defter eyledi ve daḫı bāzār güni olduḳda (25a/02) oġlumuz Divān Efendisi içün bir muraṣṣaʿ cāmlu (25a/03) ḳışraḳ ve kethüdāmıza münāsib esb ve sāʾirlerine (25a/04) daḫı merātibhem vech-i münāsib üzere mükemmel (25a/05) atlar ile daḫı muḳaddemā istiḳbālimize yedekler ile gelen (25a/06) ḳral serāḫūrı Mösy Ḳonbar gelüp herkese (25a/07) tevzīʿ eyledi. Baʿde Maraşal Detre (25a/08) enturadüḳtör ile Ḳral, hinṭoya süvār olmuş geldiler. (25a/09) Biz daḫı istiḳbāl ile riʿāyet eyledik. Ḳralımız (25a/10) kendü hinṭonı siziñ içün gönderdiler ve cümle (25a/11) kibār-ı devletimiz kendü hinṭolarını size eger emān (25a/12) irsāl itmişlerdir, deyü yüz ḳadar müzeyyen raʿnā (25a/13) hinṭolar geldiler. Baʿde Enturaduḳtör-i ṣānī: (25a/14) "Ġayrı vaḳitdir iẕniñiz ile ālāy yöritmege başlayım." (25a/15) deyüp ḳalḳdı. Muḳaddemā, ḳralıñ kendüye (25a/16) daḫı maḫṣūṣ atlu ʿaskerinden bir recment (25a/17) yöridür ardınca bizim daḫı adamları süvār idüp

(25b)

(25b/01) bir miḳdārına kürk geydürüp ellerine (25b/02) tüfenkleri virmişdik. Anları baʿde bir miḳdārına (25b/03) daḫı kerrāke geydirüp ellerine mıẕraḳlar virmişdik. (25b/04) Anları yöridüp ardınca aġvāt maḳūlesi. (25b/05) Ṣaḳallu olanlar yöriyüp baʿde İmam Efendi (25b/06) ile ḳapucılar ketḫüdāsı ve baʿde-hümā, oġlumuz ile (25b/07) ketḫüdāmız hem-āʿnen olup ʿaḳablarınca altı ʿaded (25b/08) yedek aġır kesmeler ile müzeyyen ve müserrec çekdirüp (25b/09) tamāmında Ḳrāl'ıñ Ser-āḫūr'ıyla Tercümān gidüp (25b/10) kendümüz daḫı dīvān bisāṭı ve ʿabāʾī ile (25b/11) daḫı müserrec bir esbe süvār olup kātib-destār (25b/12) ve ferāce semmur kürk ile yemīnimizde (25b/13) Maraşal yesārımızda Enturadüḳtör ile (25b/14) ʿazīmet olındı ve ʿaḳbımızda daḫı bir (25b/15) recment atlu dizilüp baʿde hinṭolar (25b/16) ʿalā-merātib-hem dizdiler. Pāris şehriniñ ṣoḳaḳları (25b/17) ġāyet vüsʿatlidir. Yan yana beş ʿaraba gitmek

(26a)

(26a/01) mümkün iken baʿżı maḥallerde ziḫām-ı nāsdan üç süvār (26a/02) güçle mürūr iderdik. Yanımıza altı ʿaded çūḳdār (26a/03) almış idik. Eṭrāfımızda gidemeyüp öñimizce (26a/04) giderlerdi ve ṣoḳaḳlarda iki ṭarafda piyāde (26a/05) ve süvārī ʿaskeri ceste ceste dizilüp (26a/06) ḫalḳ daḫı onar on beşer ḳat dizilmişler idi. (26a/07) Güyā şehirde olan cümle ḫalḳ ālāy seyrine gelmişlerdi (26a/08) ve ḫāneleri dörder beşer ḳat olup pençīreleri (26a/09) ṣoḳaġa nāẓırdır. Her pencīreye daḫı güncāyiş-peẕīr olacaḳ (26a/10) rütbeden efzūn merd ü zen mütezāḥim olmuşlar (26a/11) idi. ʿOṯmanlı gördükleri olmayup (26a/12) ʿaceb ne aṣıl adamlar, deyü ʿalā ve ednā göre ki (26a/13) rāġıb u ṭālib olmuşlar idi. Ve Ḳral ve ʿammusı (26a/14) ve vaṣī-i devleti olan Duḳ Dorliyan ve bi'l-cümle (26a/15) ricāl-i devlet ve kibār-ı şehir birer ḫāneye gelüp (26a/16) seyr ü temāşāya durmuşlardı. Bizler ise baḥr (26a/17) ile gelüp berrde ālāy göstermek esbāb-ı

(26b)

(26b/01) müheyyā degil iken ʿavn-ı Bārī ile Pāris (26b/02) şehrinde böyle müzeyyen ālāy olmamışdır, deyü iḳrār (26b/03) u iʿtirāf eylediler ve tertīb ile iḥżār olınan (26b/04) ḫāneye nüzūl olınup selāma duran ʿaskeri (26b/05) daḫı ʿale't-tertīb ḫānemize

öñünden güẕār idüp (26b/06) tamāmında mareşāl daḫı bizi vedāʿ idüp ḫānesine (26b/07) gitdi yine ricāl ü nisā kimi ziyāret ve kimi (26b/08) daḫı seyr ṭarīḳiyle tezāḥüm üzere gelüp çelimotba (26b/09) ve ḳonmplimantalar ile meclīsimiz māl-ā-māl iderler idi. (26b/10) Ḫuṣūṣa, bizim ṭaʿām yedügimizi görmege ziyāde (26b/11) ṭālib olurlar idi. Falan kimseniñ ḳızı (26b/12) ve filān kimseniñ ḳarısı ṭaʿām yedügimize daḫı (26b/13) baḳmaġa iẕniñiz recā ider, deyü ḫaberler gelürdi. (26b/14) Kimini defʿ idemeyüp daḫı nāçār ruḫṣat (26b/15) virdik perhīzleri vaḳtine muṣādıf olmaġıla (26b/16) kendüleri daḫı iki itmeyüp sofrayı (26b/17) iḥāṭa idüp seyr iderler idi. Ve daḫı

(27a)

(27a/01) Ve daḫı meʾlūf olduġımız maʿnā olmamaġıla bize ziyāde (27a/02) girān gelürdi ve ḥāṭır içün ṣabr iderdik anlar ise (27a/03) seyri ṭaʿāma meʾlūf olmuşlar farażā ḳralıñ ṭaʿām (27a/04) yedügini daḫı seyr itmek isteyen varup seyr itmege (27a/05) ruḫṣat-yāb olur. ʿĀdetleri imiş, daḫı (27a/06) ġarīb buña Ḳral Fransadan ne güne ḳalḳar ve ne (27a/07) güne geyinür seyr itmege giderler imiş. Bināenʿāle'ẕ-ẕālik (27a/08) bize daḫı bu güne teklīfler ile ṣıḳlet iderler idi. (27a/09) İki günden-ṣoñra yine Enturaduḳtör gelüp: "Cumʿa (27a/10) güni Ḳral sizi daʿvet ider inşallah-u teʿālā (27a/11) gidersiz. Ve size eger emān taʿẓīmā Princis Lanbeski (27a/12) taʿyīn itmişlerdir, meʿan gelürüz ve kāle-evvel hemʿ-inān (27a/13) gideriz ve bu āna dek gelen elçilere maraşal ve princis (27a/14) taʿyīn olınduġı yoḳdur lākin ḳralımız size (27a/15) ziyāde muḥabbet itmekle taʿẓīm u tekrīm murād iderler." (27a/16) deyü vāfir ḳonmplimantlar eyledi ve "Evvelkiden ziyāde (27a/17) ālāy tertīb olınmışdır ve nāme-ʾyi hümāyunuñuzı

(27b)

(27b/01) teslīm itdikde cevābıñızı Lālā virecekdir ve ḳralımız (27b/02) iyāb ve ẕehābıñızda ḳāʾim bulınacaḳdır. Siz daḫı dostluġa (27b/03) lāyıḳ muʿāmele ne ise öyle idersiz." didi ve gitdikde (27b/04) cumʿa olduḳda Princis Lanbesk ile Enturaduḳtör (27b/05) geldiler. Kāle-evvel ḫalḳımızı tertīb idüp ancaḳ ḳılıclar (27b/06) ḳuşatmayup ve tüfenk ve mızraḳlar virmek ve oġlumuz, (27b/07) Dīvān Efendisi maḳāmında olmaġıla nāme-ʾyi hümāyun, şevket (27b/08) maḳrūnı eline virüp anıñ içün bir muraṣṣaʿ cāmlu (27b/09) ḳışraḳ getürmüşlerdi. Aña süvār olup öñimize (27b/10) alup

kendümüz daḫı kātib-destār ve ferāce ve semmur (27b/11) kürk ile dīvān, raḫt ve bisāṭıla daḫı egerlenmiş (27b/12) kendü esbimize süvār olup Princis Lanbesk, yemīnimizde (27b/13) ve daḫı Enturaduḳtör, yesārımızda ʿazīmet eyledik. (27b/14) Ḳral ʿaskerini bize seyr itdirmek içün baʿżı (27b/15) eṭrāfda, ḳışlaḳda olan piyāde ve süvārī recmentlerin (27b/16) getürdüp ve ekşerine müceddeden elbāslar ḳatʿ itmişler (27b/17) ve cemʿā otuz biñden mütecāviz ʿasker tertīb idüp

(28a)

(28a/01) olduġımız ḫāneden ḳral serāyına dek daḫı (28a/02) dizmişlerdi. Vāḳıʿā ḳatī pāk ve güzīde ve tuvānā (28a/03) ʿasker müşāhede olınmışdır ve ḳral serāyına bāġçe ṭarafından (28a/04) varılup bāġçe içine dizilen recmentleriñ "aḳ atlu" (28a/05) ve birine "siyāh atlu" dirler imiş. Bu iki recment, cümle (28a/06) kibār-ẕādeler ve beg-zādelerdir. Ḳapudānları daḫı cümleden (28a/07) muʿteberdir ve ḳrala ḫas ʿaskerdir. Gerek esbleri (28a/08) ve gerek libāsları ziyāde pāk idi. Serāy (28a/09) ḳapusınıñ nerd-bānı dibinde yanaşup atdan inüp (28a/10) ḳapudan içerü girdikde teneffüs itmek içün ṣaġ (28a/11) ṭarafında bir oṭaya getürdiler. Ḳralıñ keṭḫüdāsınıñ (28a/12) oṭası imiş. "Möşy le Duḳ" dirler. Ḳralıñ ḳarīb (28a/13) ḫışmıdır. Bir miḳdār istirāḥatden-ṣoñra ḳalḳup (28a/14) yoḳaru nerd-bāna ʿazm itdik. Her maḳāma vardıḳda (28a/15) ricāl-i devletden birer kimse istiḳbāle gelenler eṭrāfımızı (28a/16) iḥāṭa idüp gücle güẕār iderdik. Hele (28a/17) dīvān-ḫāne ḳapusından daḫı on iki ādem ile

(28b)

(28b/01) güẕār eyledik. Ḳralıñ taḫt-ı ḳarībine varınca iki ṭarafda (28b/02) dügün evinde vażʿ olınan serīrler gibi birḳaç yüz (28b/03) serīr birbirinden yüksek vażʿ u tertīb itmişler. Bunlarda (28b/04) ne ḳadar kibār ḳarıları ve ḳızları var ise ḳralıñ (28b/05) ḫışımları daḫı cemʿ olup mücevher ve muşaʿşaʿ libāslar (28b/06) ile oturmuşlar biz duḫūl itdikde cümle ḳıyām itdiler. (28b/07) Ḳarīb olduġımızda Ḳral daḫı ḳıyām eyledi ve daḫı (28b/08) nāme-ʾyi hümāyūn-ı şevket maḳrūnı öñimize almışdıḳ. (28b/09) Elimizi gögsümüze ḳoyup güyā nāme-ʾyi hümāyūna virür (28b/10) vażʿını gösterdik. Ḳral yanına vardıḳda (28b/11) temennā ṣūretinde elimizi başımıza ḳoyup baʿde (28b/12) nāme-ʾyi hümāyūnı alup: "Şevketlü ve ʿaẓametlü (28b/13) ve ḳudretlü Pādişāh-ı İslām-ı Veliyy-i niʿmet (28b/14) Efendim Sulṭānım Aḥmed Hān Ḥażretleriniñ nāme-ʾyi (28b/15) hümāyūn-ı şevket maḳrūnlarıdır." deyü vezīrleriniñ

(28b/16) eline teslīm eyledik. Baʿde Ṣāḥīb-i Devlet (28b/17) Ḥażretleriniñ nāmesini alup: "Bu daḫı

(29a)

(29a/01) devletlü ve saʿādetlü Vezīr-i Āʿẓam ve Dāmād-ı Muḥterem (29a/02) İbrāhim Paşa Ḥażretleriniñ nāme-ʾyi ʿālīsidir." deyü (29a/03) vezīr eline virdik. "Bu iki devlet beyninde (29a/04) ḳadīmden merʿī olan ḳadīm dostluġı teʾkīd (29a/05) içün devletlü ve ḥaşmetlü França padişāhı ḥażretlerine (29a/06) olan muḥabbet ve meveddet daḫı iʿtibārı ve raġbetlerini (29a/07) aʿyān u beyān içün elçilik ile beni daḫı irsāl eylediler." (29a/08) didim. Ḳral on bir yaşını tamām idüp (29a/09) on iki yaşına başmış ġāyet ḥüsn ü cemāl-ḥūb (29a/10) ġāyet ile cemāl ṣāḥibi olup elmāslara müstaġraḳ, (29a/11) zerrīn libāslar ile meclise şaʿşaʿā-endāz olmuşdı. (29a/12) Kendü cevāba taṣaddī itmeyüp Lālāsı (29a/13) olan Maraşal Vilzuva: "Şevketlü, ḳudretlü (29a/14) Āliʿ Oṯmān pādişāhı ḥażretleriniñ nāmelerinden (29a/15) daḫı elçilige cenāblarınıñ intiḫāb olınduġından (29a/16) Ḳral hażretleri ziyāde maḥẓūẓ olmuşlardır." deyü (29a/17) cevāb virdi. Ve vaṣī olan Dūḳ Dorliyan

(29b)

(29b/01) ḳral yanına ve sāʾir aḳrabāsı daḫı yemīn ve yesārında (29b/02) bi'l-cümle ḳāʾim daḫı dururlardı. Baʿde yine elimiz (29b/03) başımıza ḳoyup ʿavdet ve birḳaç ḫatveden ṣoñra (29b/04) elimiz gögsümüze ḳoyup vedāʿ eyledik. Nerd-bāndan (29b/05) inüp binek ṭaşında süvār olup geldügimiz (29b/06) tertīb üzere ḫalḳı ve ʿaskeri temāşā iderdik. (29b/07) Menzilimize nüzūl eyledik ve bu yevm-i cumʿa, rūz-ı nevrūz (29b/08) idi. Ḳral serāyını ve ḳapularını yüz nefer kimse (29b/09) ḳapudānlarıla dāʾimā beklerler. Anlara "süvīş" dirler. (29b/10) Fransa ile Nemçe beyninde sākin başḳa bir ḳavmdir (29b/11) ve her kim daḫı isticār iderse aña īcār olınurlar (29b/12) ve ziyāde ḥuşūnet ve ruʿūnet ṣāḥibli ve tenbīh (29b/13) ile mütenebbih olur. Ḳavim olduḳlarından bekçilikle intiḫāb itmişler (29b/14) ḥatta ḥikāyet iderler ki Versāliye'de (29b/15) süvīşi ḳapudānı bāġçe ḳapusına ḳoyup: "Ṣaḳın (29b/16) içrü bir ferdi ḳoyuvirme!" deyü tenbīh eylemiş daḫı (29b/17) Ḳral bāġçede gezinmek murād eylemiş. Ḳapuya geldikde

(30a)

(30a/01) süvīş ḥarbesin ḳapuya vażʿ idüp: "Kimseʾyi ḳoyuvirmemek (30a/02) içün baña tenbīh olındı." dimiş. "Ben ḳralım." (30a/03) dimiş. "Ḫōş ama baña tenbīh muṭlaḳdır." dimiş. Bir miḳdār (30a/04) altun ʿarż itmiş. "Beni altun ile aldadup kütük (30a/05) çaldırmaḳ ve ʿırżım yıḳdırmaḳ murād idersiñ." dimiş. gürvei mesfūrdan (30a/06) on iki nefer onbaşıyla ḳapuyı beklemek (30a/07) içün taʿyīn itmişlerdi. Vāḳıʿā güzel ḥiẕmet iderler (30a/08) idi. Nege tenbīh olınursar müteḫallif-i muḥāl idi. (30a/09) Ve irtesi gün Ḳral içün tertīb etdügimiz hedāye ki (30a/10) ketḫudāmız ile vezīre gönderdik. "Biz irṣāl ideriz." (30a/11) deyü cevāb virmişler. Mülūkī raḫt ve bisāṭ ile (30a/12) ve ġāyet muṣannaʿ elvān ṣırma ile işlenüp beyaż (30a/13) dibā kesme ve zīn ü rikāb, sīm-i maḥṣūṣ ile (30a/14) donanmış midilli ve daḫı bir yelkendīz ve bir (30a/15) tīrkeş-i ṣaġīr ki kemānı ve tīrleri ġāyet tekellüfli (30a/16) ve tīrkeş ziyāde muṣannaʿ ṣırma ile işlenmişdi. (30a/17) Ve ṭoḳuz ṭob dibā-ı Rūmī ve altı ṭob

(30b)

(30b/01) Hindī aġabānī ve bir ḳaḳum kürk ve sekiz şīşe (30b/02) dehen-i balsān ḫāliṣ idi. Vaṣīniñ daḫı resm-i mülūkāne (30b/03) üzere kendüye elçileri buluşdurıcı (30b/04) enturadūḳtöri var imiş. Gelüp: "Vaṣī (30b/05) yarın sizi daʿvet ider. İnşallah-ı teʿālā (30b/06) ṣabāḥ hinṭo ile gelür sizi alurum lākin ḫalḳımız (30b/07) sizi seyr ü temāşāya ġāyet heveskārdırlar. (30b/08) Esbiñize süvār olsañız ḫalḳımızı memnūn itmiş olurduñuz." (30b/09) didi. Ṣabāḥ geldikde biz daḫı ḳrala (30b/10) gitdügimiz heyʾet üzere esb-i maʿhūdımıza süvār olup (30b/11) ve adamlarımız süvār olmaġ-içün atlar getürmüşler (30b/12) idi. Bi'l-cümle, süvār olup kāle-evvel ālāy ile (30b/13) ʿazīmet eyledik. Kendünüñ atlu recmenti öñimize (30b/14) düşüp ve yollarda ceste ceste ʿaskerden (30b/15) bir miḳdār güyā selāma dizilmişler idi. Varup (30b/16) binek ṭaşında indikde Ketḫudāsı ve Kral (30b/17) Enturaduḳtör'i istiḳbāl idüp: "Bir miḳdār

(31a)

(31a/01) istirāḥat itmez-misiz?" deyü ketḫudā oṭasına daʿvet idüp (31a/02) ḫalḳ atlarından inüp cizmelerin taṭhīr idince (31a/03) teneffüs olınup baʿde ḳalḳdıḳ. Vaṣīniñ serāyı ġāyet (31a/04) muṣannaʿ ve vüsʿatli olup birbirinden geçme zer-ender-zer (31a/05) dīvān-ḫāneleri ve oṭaları var idi ve daḫı (31a/06) keşret-i nās lā-yuʿdd ve lā-

yuḥṣā idi. Kendü nihāyetindeki (31a/07) dīvān-ḫānesinde iskemle-nişīn olup āyīn-i mülūkāne (31a/08) üzere tertīb-i dīvān itmiş idi. Bizi (31a/09) gördükde ḳıyām ve iki ḫāṭve istiḳbāl idüp (31a/10) şabḳasın çıḳardı. Biz daḫı resm-i meveddet-i riʿāyet (31a/11) ile elimiz gögsümüze ḳoyup: "Vaḳtiñiz ḫayr olsun" didik. (31a/12) Ve nāmeʾyi alup: "Devletlü, ʿināyetlü Vezīr-i Āʿẓam ve (31a/13) Dāmād-ı Muḫterem İbrāhim Paşa Ḥażretleri'niñ nāme-ʾyi ʿālīleridir." (31a/14) didügimizde kendü elin uzadup yeden bi-yedin aḫẕ u ḳabż eyledi. (31a/15) "Bu devr ü dirāz baḫr ve berr seferlerin itdügimize (31a/16) göre elḥamdüli'llah-ı teʿālā siziñ gibi bir ʿālişān ile görüşmek (31a/17) müyesser olmaġıla cümle zaḥmetleri ferāmūş itdik." deyü

(31b)

(31b/01) cemīle ḳaṣd eyledik. Vāḳıʿā Tolun'dan öte berr seferinde çekilen (31b/02) meşaḳḳatler beyān olınmaḳ lāzım gelse varaḳ-ı āsumāna güncāyiş-peẕīr olmaz (31b/03) idi. Ol daḫı: "Saʿādetlü veẕir-i āʿẓamıñ nāmesinden (31b/04) ve siziñ gibi bir ʿāli-cenāb elçilige intiḫāb itdiklerinden ve daḫı (31b/05) bu mürāselāt ve tʾekīd-i muḥabbet bizim vaṣīligimiz eyyāmına (31b/06) muṣādıf olduġından ziyāde memnūn ve maḥẓūẓum." deyü (31b/07) cevāb virdi. Baʿde, vedāʿ idüp ʿavdet eyledik. (31b/08) Ol gün havā bir miḳdār ḥarr olup ve zihām-ı nāsdan (31b/09) ʿusret-i ḥareket sebebiyle bī-tāb olmaġıla hinṭoya süvār olup (31b/10) menzilimize nüzūl eyledik. Ve daḫı irtesi vezīr (31b/11) maḳāmında olan Arşivüḳ de Ḳamīre'ye varup (31b/12) görüşdük. Ḳahveler, şerbetler, şekerlemeler getürdüp (31b/13) taʿẓīm ü tekrīm eyledi. Bunlarıñ birḳaç vezīrleri (31b/14) vardır ki "Mintri" dirler ve rütbede iʿtibārları (31b/15) maraşallardan ve duḳlardan bile dündur. Her biri (31b/16) bir emr-i maʿhūda müvekkil olmuş ve eḥad hemā-āḫire (31b/17) müdāḫale itmeyüp her biri meʾmūr olduġı ḫizmetinde

(32a)

(32a/01) müstaḳīldir. Mesfūr umūr-ı ḫāriciyye vekīli idi. Meṣelā (32a/02) cenk ve ṣulḥ tedbīrin itmek gibi ve cümle ticāret (32a/03) umūrın görmek gibi ve eṭrāf u eknāfdan gelen elçileriñ (32a/04) maṣlaḥātın bitürmek gibi ve Āsitāne-i Saʿādet'e gelen (32a/05) elçileriñ ʿazl u naṣbına ḳudreti vardır. Ḫuṣūṣā (32a/06) mesfūr, vaṣīniñ ġāyet muḳarreb ve muʿteberi idi. (32a/07) Ḳamize ḳalʿasınıñ pisḳoposı bir papasnāspās (32a/08) idi. "Arḫiya pisḳopos" dirler. idi. Arḫiya, "ḫākim-i (32a/09) müstaḳīm" dimekdir. Biz

mesfūra daʿvet olındugımuzda (32a/10) baʿde bize kendülere varuruz, deyü Tercümān daḫı (32a/11) ḫaber getürmüşdi. İrtesi, vaṣīye iḥżār itdügimiz (32a/12) hediyye ki vezīrāne daḫı donanmış, (32a/13) mükemmel bir esb ve altı ṭob dibā-ı Rūmī ve bir (32a/14) ḳaḳum kürk ve dört ṭob Hindī aġabānī (32a/15) ve üc ʿaded Frenk-pesend maḳrame ve altı şīşe (32a/16) dehen-i bālsān idi. Ve kendüye daḫı üc ṭob (32a/17) dibā-ı Rūmī ve bir ḳaḳum kürk ve üc ṭob

(32b)

(32b/01) aġabānī ve iki şīşe dehen-i bālsān ketḫudāmız ile irsāl eyledik. (32b/02) Deryā ḳapudānı olan Mösy Ḳonto de Tolūza (32b/03) ʿināyetlü Ṣāḥīb-i Devlet Efendimiz'iñ mektūbları var (32b/04) idi. Bu eṣnāda çiftligine gitmekle kendüye daḫı varamadıḳ. (32b/05) Birḳaç günden-ṣoñra ḳralıñ Lālāsı olan Maraşal Vilery'e (32b/06) varup Ṣāḥīb-i Devlet Ḥażretleri'niñ mektūbları (32b/07) var idi, virdik. Bize ziyāde taʿẓīm u ikrām eyledi. (32b/08) Mesfūr ḳralı ḫücr-i terbiyesine almış bir pīr idi. (32b/09) Ve ḳral, serāyında olup yatup ḳalḳup bir an (32b/10) yanından münfekk olmaz idi. Biz, kendü ile tenhā (32b/11) ṣoḥbet iderken ḳral, şikāf-ı perdeden bize nigāh-endāz olurdı. (32/12) Baʿżı mesīre seyrine gitmek (32b/13) murād itdikce baḥr ile geldügimizden süvār olacaḳ (32b/14) atlarımız olmadugından zaḥmet çekerdik zīrā faḳaṭ (32b/15) üç esb getürmüşdük. Anıñ daḫı birin vaṣīye (32/16) virüp iki ḳalmışdı. Hele bir ay mürūrundan (32b/17) ṣoñra iki hinṭo tedārik itmişler, irsāl eylediler.

(33a)

(33a/01) iḳtiżā itdikce süvār olurduḳ. "Birḳaç günden-ṣoñra (33a/02) Ḳral şikāra çıḳacaḳdır. Seyr itmek isterseñiz (33a/03) ḥaẕẕ iderdiñiz. Eger raġbet iderseñiz atlar getürelim. (33a/04) Tevābiʿiñiz süvār olmaġ-içün." didiler. Biz daḫı bir ʿālemdir (33a/05) deyü gidecek olduḳ. Ol gün kendü atlarımız (33a/06) yedek idüp hinṭo ile āzm-ı rāh eyledik fenā-yı şehre (33a/07) çıḳdıḳda Ḳral ile mülākī olduḳ. Ḳral (33a/08) hinṭodan çıḳup midilli ḳadar küçük (33a/09) bārgīre süvār olup Lālā ile hem-ʿinān olduḳ. (33a/10) Ḳral öñimizce ʿazm iderek bir ḫıyābāndan güẕār idüp (33a/11) bir sebze-zār ṣaḥrāya vardıḳ. Cümle, ʿinān-keşīde olup (33a/12) ṣaf baġladılar. Ḳral avcıları; (33a/13) şāhin ve ṭoġan ve ṣunġur ve seyfi ve balaban (33a/14) maḳūlesi ḳuşları ser-pālar ile boġazlarına ṭaḳup (33a/15) getürmüşlerdi. Ġāyet bī-naẓīr ḳuşlar

idi ve envāʿ (33a/16) ve ḫōş ve ṭavardan muḳaddemā ṣayd idüp ḥāżır itmişler. (33a/17) Kāh ṭuyūr ḳoyuvirüp yine ṣayd iderler

(33b)

(33b/01) idi. Ve kāh ṭavşan ḳoyuvirüp seyfilere aldırırlar (33b/02) idi ve ṭurna ve balıḳçın ve ḳartal ve ḳaraḳuş (33b/03) ṣalıvirüp şāhinler ile temāşāsın iderdik (33b/04) üc dört sāʿat bunlarıñ temāşāsıyla ẕevḳlendik. (33b/05) Biz, Lālā ile ṣoḥbet iderdik ve Ḳral, bizi (33b/06) temāşā-yı şikār temāşāsına bedel idüp gözün (33b/07) bizden ayırmazdı. Şikār-tamām idüp ʿavdet eyledik. (33b/08) Bir iki günden ṣoñra Mösy Ḳon Toluza gelmiş. Varup (33b/09) görüşüp Ṣāḥīb-i Devlet Efendimiz'iñ mektūbunı (33b/10) virdik. Mesfūr Ḳoca Ḳral'ıñ ṣulb-i veled-i nā-ḥelāli (33b/11) olup manṣıbı daḫı ġāyet büyük ve muʿteber manṣıb olmaġıla (33b/12) ḫalḳ beyninde ḳral-ẕādeleriñ muʿteberi (33b/13) idi. Varduġımuzda nerd-bān başında istiḳbāl idüp (33b/14) ʿavdetimizde hinṭoya süvār olduġımız (33b/15) maḥalle dek teşyīʿ eyledi ve bir iki günden ṣoñra (33b/16) Lālā bizi ziyārete geldi ve oġullarını bile getürdi (33b/17) ḳralımız sizi görmege ol-ḳadar müşteḳāḳdır ki bulsa

(34a)

(34a/01) bizimle gelürdi, deyü vāfir sebük-rev ḥalḳlar eyledi. Yine (34a/02) iki günden ṣoñra Mösy Ḳon Toluz ziyāretimize gelüp (34a/03) görüşildi ḳrala elçiler buluşdurıcı kimse ki (34a/04) "Enturaduḳtör" dirler. İki kişi daḫı olup biri (34a/05) kebīr ve biri ṣaġīrdir. Kücük Enturaduḳtör daʿvetimize (34a/06) gelüp ve bizimle meʿan gidüp büyük Enturaduḳtör (34a/07) Mösy Ḳon Toluz ile bizi istiḳbāl itmişler (34a/08) idi. Bize geldüginde "Büyük (34a/09) Enturaduḳtör" ile meʿan gelüp "Kücük Enturaduḳtör" muḳaddem (34a/10) bize gelmişdi. Bizimle meʿan teşyīḍ eyledi. (34a/11) Mesfūr şehzāde olmaġıla bu resme (34a/12) riʿāyet itmişlerdi. Bir iki günden-ṣoñra ḳral (34a/13) serāyı ḳurbında bir ferāḥ-fezā yer vardır ki "Ḳur" (34a/14) dirler. Ḳrāl, gāhīce gezinmek içün hinṭo (34a/15) ile geşt ü güẕār ider ve şehriñ kibārı ve (34a/16) ḳızları ve ḳarıları daḫı gelüp ol sebze-zārı (34a/17) ve ḳralı temāşā içün meʿan geşt ü güẕār ider.

(34b)

(34b/01) "Eger giderseñiz ziyāde ḥaẕẕ idersiz ve Ḳral (34b/02) daḫı sizi görmege ziyāde raġbeddir." didiler. Pāris (34b/03) ḫalḳı, ʿömürlerinde müslümān gördükleri olmayup ve ʿOṯmanlı (34b/04) libāsını daḫı görmediklerinden 53bbizlere ḥayrān ḥayrān (34b/05) daḫı baḳarlardı. Evṣāfımızı ḳrala beyān itdikce (34b/06) iştiyāḳı müştedd olur imiş. Ḫuṣūṣā, kendüsi (34b/07) ṭıfl olup böyle nādīde şeyʾleri görmege (34b/08) ṭālib lākin bizi āşikāre daʿvet resm-i muġayyir (34b/09) olduġından ṣanʿatla bizi ḳrala seyr itdirmek (34b/10) içün terġīb iderlerdi. Bir gün Ḳral (34b/11) çıḳacaḳ olmuş. Bize ḫaber itdiler. Hinṭoya süvār olup (34b/12) ḳral bāġçesi öñünde ḳura vardıḳ. Ḳur, (34b/13) meydān maʿnāsınadır. Beş altı yüz ḳadar hinṭo (34b/14) cemʿ olup ḳralıñ gelmesine muntaẓır imişler. Ḳralıñ (34b/15) ol fezāda geşt ü güẕār itmek içün maḫṣūṣ (34b/16) lālāsı ile kendü oturacaḳ ḳadar çār-köşe (34b/17) ḳasr şeklinde yapılmış eṭrāfı güşāde-zer ile

(35a)

(35a/01) müzeyyen bir hinṭo var ki bizim hinṭoyı anıñ yanına (35a/02) getürdiler. ʿİnān-keşīde olup müteraḳḳıb olduḳ. (35a/03) der-ʿaḳab ḳral, bāġçesinden lālāsıyla bir hinṭoya (35a/04) süvār olmuşlar. Yanımıza gelüp bize nigāh-ı iltifāt ile (35a/05) āşinālıḳ iderek ol maḫṣūṣ hinṭoya süvār oldılar. (35a/06) Biz daḫı hinṭo içinde ḳıyām u āşinālıḳ idüp (35a/07) bizim hinṭoyı yanına alup geşt ü güẕāra (35a/08) başladıḳ. "Ḳur" didikleri meydān bir vasīʿ ü laṭīf (35a/09) çemenzār olup bülend-ḳadd eşcār ile māl-ā-māl ve (35a/10) bu eşcār öyle hendese ile dikilmiş ki cümle (35a/11) nisbet-i vaḥde üzere olup birbirinden tefāvüti (35a/12) yoḳ. Vāḳıʿā temāşāsı ġam-zidā ve seyri feraḥ-fezādır. (35a/13) Dört beş defʿa ol eşcārı mertebe içinde (35a/14) geşt ü güẕār eyledik. Ol bī-ḥesāb hinṭolar ki (35a/15) perī-peyker nigārlar ve sīmīn gül-ʿiẕārlarla māl-ā-māl (35a/16) idi. Anlar eṭrāfımızda geşt iderler. (35a/17) Anları temāşā bir güne ḫālet-baḫş idi.

(35b)

(35b/01) Aḫşāma dek bu cilve ile vaḳt-i güẕār olup baʿde (35b/02) menzilimize ʿavdet eyledik. Lālā Maraşal bize geldikde: (35b/03) "Ḳral ʿaskeriniñ vaḳt-i cengde tertīb ü ḥareketleri (35b/04) ne güne olduġını temāşādan ḥaẕẕ ider misiz?" (35b/05) deyü suʾāl

itmiş idi. Biz daḫı iẓhār-ı raġbet itmiş (35b/06) idik. "Yarın Ḳral, ʿaskerini daḫı temāşāya (35b/07) çıḳacaḳdır." deyü Maraşal ḫaber göndermiş biz daḫı (35b/08) irtesi ʿazīmet eyledik. Biz ḫıyābāndan güẕār idüp (35b/09) bir maḳām-ı zümmrüd-fāma vardıḳ. Piyāde (35b/10) ʿasker bayraḳların açup mede'l-baṣar müntehī olıncaya (35b/11) dek beş altı ḳat ṣaf bağlayup dizilmişler. (35b/12) Ḳralıñ aḳrabāsı prençesler ve düşezler hinṭoları (35b/13) ile ḳrala ḳarīb-i muntaẓır olduḳları cemʿiyyet-gāhda (35b/14) biz daḫı müteraḳḳıb olduḳ. Der-ʿaḳab olan (35b/15) Duḳ Dorliyan, oġullarıla ve birḳaç (35b/16) maraşallar ile ve daḫı ricāl-i devletleriniñ kibārıla (35/17) geldiler. Biz daḫı süvār olduḳ. At üzerinde

(36a)

(36a/01) görüşüp ḫāl u ḫāṭrı suʾāl iderken Ḳral daḫı (36a/02) lālāsıyla gelüp süvār eylediler. Lālā, bizi yanına (36a/03) alup hem-ʿinān olduḳ. Ḳral daḫı öñimizce ʿaskeri (36a/04) temāşā iderek ṣafıñ nihāyetine dek vardıḳ. Baʿde, (36a/05) ʿavdet idüp vasaṭ-ı ṣaffa geldikde .....[18] (36a/06) bir peşte üzere Ḳral çıḳup bizi daḫı yanına (36a/07) alup hem-ʿinān ʿaskere müteveccih durduḳ. Baʿde, meydān (36a/08) açılup beş cenerāl at sürüp bizimle ʿasker (36a/09) arasında ʿinān-keşīde olup ʿaskere müteveccih (36a/10) durdı. Dört ṭabl ṭaraf-ı yemīninde ve dört (36a/11) ṭabl ṭaraf-ı yesārında baʿīdce maḥalde durdılar. (36a/12) Baʿde, ceneral dest-mālin çıḳarup bir kerre ṣaldıḳda (36a/13) ṭablları ḍarb itdiler. ʿAsker, fi'l-ḥāl yekpāre (36a/14) tebdīl-i heyʾet idedüşdi. Bir daḫı ṣalup (36a/15) yine ṭablları ḍarb idince yekpāre bir şekilde daḫı (36a/16) girdiler. Her dest-māl ṣalup ṭablları ḍarb olındıḳca (36a/17) taġyīr-i şekl ve heyʾet iderlerdi. Güyā

(36b)

(36b/01) bir vechle ki cümlesi şeyʾ-i vaḥdedir. Her işāretinde (36b/02) kāh tüfekleri ḳola alup kāh çöküp kāh ḳalḳup (36b/03) ve kāh yesāra teveccüh iderlerdi ve daḫı bir sāʿat (36b/04) ḳadar bu ḥareketleri temāşā olındıḳdan-ṣoñra ʿavdet idüp (36b/05) yine bir münāsib maḥalde durduḳ. ʿAskeri (36b/06) daḫı recmentleri ile bayraḳdārlarıla gerü meʿan gürūh (36b/07) gürūh ālāy idüp öñimizden geçdiler. Vāḳıʿā (36b/08) pāk ve mülebbes ve tuvānā ʿasker idi. Tamām olduḳda (36b/09) ḳrala vedāʿ idüp

[18] Okunamayan sözcük (36a/05)

menzilimize ʿazm eyledik. Bir, iki (36b/10) günden ṣoñra "Mintri de la Gīr" dirler. Bir vezīrleri (36b/11) var ki emür-i seferiyyeye müvekkil ziyāretimize gelüp (36b/12) görüşdük. Eṣnā-ʾyı ṣoḫbetde: "Bizim ʿaskerimizden mecrūḥ (36b/13) ve ʿamel-mende olanlar, taʿayyüş itmek içün maḫṣūṣ (36b/14) bir serāy yapmışdır ki seyre şāyestedir. Sizi (36b/15) ol maḥalli temāşāya daʿvet ideriz. Ümīdim budur ki (36b/16) ḥaẕẕ idersiz." didi. Biz daḫı icābet idüp (36b/17) irtesi vardıḳ. ʿAẕīm cemʿiyyet itmiş. Şehriñ

(37a)

(37a/01) benām ḳadınları daʿvet idüp getürmüş ve şekerleme ve nevāle (37a/02) ḫuṣūṣunda ziyāde tekellüf eylemiş. Bir bezm-i ʿālī ṭarḥ itmiş ki (37a/03) taʿbīr olınmaz. Ḳırḳ, elli ḳadar günā-gün sāzendeler kendülere (37a/04) maḫṣūṣ nice göremedügimiz sāzlarla biz tenāvül-i eṭʿımeʾyi (37a/05) tamām idince nāġme-pervāzlıḳ itdiler. Bir çeşn-i laṭīf (37a/06) idi ki ancaḳ olur. Baʿde, serāy temāşāsına ḳalḳup (37a/07) kendü öñimize düşüp anda sākin olan ʿaskerīden (37a/08) ḫasta olanları tımār eyledikleri maḥalle getürüp beş, (37a/09) altı yüz ḳadar pāk ferrāşlar gördük ve ʿamele ü ḫiẕmesi (37a/10) dizilmişler. Ve baʿżı ḫastalar ferrāşda ve ṭabībler (37a/11) yanlarında āmāde, levāzım ne ise cümle āmāde bunları (37a/12) gördükden ṣoñra devā-ḫānelerine vardıḳ. Birḳaç (37a/13) biñ billūr müdevver şīşeler envāʿ-yı edeviyye ile (37a/14) memlū hücerāta vażʿ olınmış nice dürlü havanlar ve (37a/15) elekler ve icrāya müteʿalliḳ āletler tertīb olınmış. (37a/16) Ġāyet pāk maḥal idi. Baʿde, etmek furunlarına (37a/17) vardıḳ. Vāfir nān ṭabḥ olınmış ḫarcı ve ḫāṣ

(37b)

(37b/01) var. Ḫarc-ı nān daḫı beyaż idi. Andan maṭbaḫlarına (37b/02) vardıḳ. Ṣanʿatla çarḫla döner kebāb şīşleri (37b/03) var. Bütün ḳoyunları geçürmüşler, büryān iderlerdi ve vāfir (37b/04) ḳazanlar daḫı çorba içün ocaġa vażʿ itmişler idi. (37b/05) Bundan-ṣoñra: "Ḫalḳıñ ṭaʿām vaḳtidir, seyr idiñiz." (37b/06) deyü terġīb itdiler. Biz daḫı ḫāṭırlar içün vardıḳ. (37b/07) Maḫṣūṣ ṭaʿām yimek içün ḳoġuşlar yapılmış. Her bir (37b/08) ḳoġuşda ikişer ṣıra sofra ḳomuşlar. Her birine ikişer (37b/09) yüz adam ṣıġar. Dört adamıñ öñüne bir lenger büryān (37b/10) ve bir lenger çorba ve dört etmek ve dört bardaḳ (37b/11) şarāb ḳomuşlar. Maḫṣūṣ sofracıları var, (37b/12) ḫiẕmetlerin iderler. Bunları seyr itdirüp (37b/13) ʿarż-ı ḳalʿa itdiler. Nefsü'l emrde güzel tertīb

(37b/14) müşāhede eyledik. Üç biñ ḳadar ʿamel-mende (37b/15) mevcūd idi ve ol serāy ġāyet vüsʿatli (37b/16) ve üç ḳat kārgīr binā olınmış bir vasīʿ maḥal idi. (37b/17) Ve ol serāy cānibinde bir kilise binā olınmış. Ḳubbesi

(38a)

(38a/01) bülend ve ġāyet ḫōş ṭarḥ zer-ender-zer nuḳūş-ı ʿacībe ile (38a/02) tezyīn olınmış ve somaḳī mermerler ile farāşı pür-naḳş (38a/03) ve nigār idi. Kilisʾyi seyr iderken naġme-pervāzlıḳ iderlerdi. (38a/04) Mesmūʿımıza olan sāzı müşāhede eyledik. (38a/05) Ġāyet ʿacīb sāz idi. Birḳaç günden-ṣoñra Lālā Maraşal (38a/06) żiyāfet tertīb idüp bizi daʿvet eyledi. (38a/07) Ḳral serāyında olmaġıla ol maḥalle vardıḳ. (38a/08) Bize ʿaẓīm żiyāfet ve ikrām eyledi. "Ḳralı görmekden (38a/09) ḥaẓẓ ider misiz?" deyü suʾāl eyledi. Biz daḫı (38a/10) iẓhār-ı şevḳ itdik. "Ṭaʿām ḥāżır olınca size (38a/11) ḳralı seyr itdireyim." deyü elimize yapışup gitdik. (38a/12) Ḳral, muḳaddemā nāme-ʾyi hümāyūn teslīminde buluşduġımız (38a/13) dīvān-ḫānede bulduḳ. Birḳaç begzādelerle (38a/14) gezinürmüş. lālāsıyla meʿan bizi görünce (38a/15) ṭarafımıza teveccüh idüp mülāḳī olduḳ. Vāfir (38a/16) muḥabbet-āmīz muṣāḥabetler olındı. Cümle libāsımızı (38a/17) ve ḥançerimizi yegān yegān temāşā eyledi. Lālā

(38b)

(38b/01) Maraşal: "Ḳralımızıñ ḥüsn-i cemāline ne dirsiñiz?" deyü (38b/02) suʾāl eyledi. "Māşallah-ı teʿālā naẓardan ṣaḳlasun." didik. (38b/03) Henüz on bir yaşında ve dört aylıḳdır. Şimdi (38b/04) bu ḳaddiyle münāsibü'l-aʿżāʾ olmaz mı? Ḫuṣūṣā (38b/05) saçları daḫı ʿāritī degildir, baḳıñ." deyü (38b/06) ḳralı dutup arḳasın çevirdi. Biz daḫı (38b/07) ol sünbül gibi saçları mess idüp oḫşadıḳ. (38b/08) Vāḳıʿā şırma teli gibi hem-vār idi. Yekpāre miyānından (38b/09) dirāz idi. Meyān muūli ġāʾib-zidādan, (38b/10) reftārı daḫı güzeldir. "Şöyle yöriñüz, görsünler." (38b/11) deyüp Ḳral, dīvān-ḫāne miyānına dek (38b/12) köpek gibi reftār idüp yine ʿavdet eyledi. "Daḫı (38b/13) sürʿatli ḥareket ile ḳoşduġıñızı daḫı (38b/14) görsünler." deyüp Ḳral daḫı hervele ile miyān-ı dīvānḫāneye (38b/15) dek segirdüp yine ʿavdet eyledi. (38b/16) Maraşal: "Begendüñüz mi?" deyü suʾāl eyledi. Biz daḫı: (38b/17) "Fe tebārek Allah aḥsenü'l-Ḫālıḳīn." deyü cevāb virdik.

(39a)

(39a/01) Baʿde, dīvān-ḫānede āvīḫte olan taṣāvīr-i ʿacībe (39a/02 seyrine āġāz idüp Ḳral ile meʿan geşt ü güẕār eyledik. (39a/03) Baʿżılarını: "Bu falandır." deyü kendü taʿrīf iderdi. (39a/04) Andan kendü oṭalarına getürüp ve daḫı yegān yegān (39a/05) seyr ü temāşā itdirdi. Kendü ferāşını ve ḫocadan (39a/06) oḳuduġı yerleri daḫı gösterdikden ṣoñra vedāʿ idüp (39a/07) ṭaşra çıḳdıḳ. Ṭaʾām ḥāżır daḫı sofra da (39a/08) āmāde olmuş, ziyāde tekellüf olınmış idi. Baʿde't-tenāvül, (39a/09) "Ḳralıñ cevherlerini seyr ider misiz?" didi. (39a/10) "Ḥaẕẕ iderdik." didik. "Buyuruñ gidelim." deyü elimize (39a/11) yapışdı. Yine ḳral oṭasına girdik ve daḫı (39a/12) Ḳral ḳāʾim dururdı. Bütün oṭanıñ içine ḫazīnedārlar (39a/13) cevherleri ferş itmişler, yegān yegān temāşāya (39a/14) başladıḳ. Evvelā üc ḳat libās ṭaḳımı gördük. (39a/15) Biri incü ile elvān, laʿl ü yāḳut ile terṣīʿ olınmışdı. (39a/16) Ve bu incüler, fındıḳ ḳadar var. Pāk ve beyāż ve hem-vār (39a/17) girān-bahā incülerdi. Yāḳutlar daḫı keẕālik ve biri daḫı

(39b)

(39b/01) cümle elmās ile tezyīn olınmışdı. Her bir elmās (39b/02) degme yerde bulınmazdı. Ẕī-ḳıymet, ḫōş-endām cevherler (39b/03) idi. Ve iki ṣıra incü gördük cevz-i bevvā ḳadar. (39b/04) Ḳral taḫta oturduḳda omuzı başına āvīze ider. (39b/05) Biz daḫı ibtidā buluşduḳda āvīze itmişdi. (39b/06) Ġāyet girān-bahā cevherler idi. Ve daḫı bir ḳutı (39b/07) içinde dürr-i yetīme mālik imiş. "Bunuñ nāẕırı yoḳdur." (39b/08) deyü gösterdiler. Cevz-i bevvā cirminde, ol-ḳadar müdevver ki (39b/09) güyā kürreʾyi ḥaḳīḳdir. Ve ġāyet beyāż u berraḳ ve surāḫı (39b/10) yoḳ. Bir āyine üzere vażʿ olındıḳda aṣla sākin olmayup (39b/11) dāʾimā ḥareket ider. "Dürr-i ġalṭān." deyü istimāʿ itdügimizi (39b/12) reʾye'l-ʿayn müşāhede eyledik. Ve bu (39b/13) elmāslarda ṣarı elmāslar gördük: "Cevheryān-ı zeytī" (39b/14) taʿbīr iderler. Ġāyet muʿteberdir ve bir ḳutı içinde (39b/15) daḫı müṣelleṣü'ş-şekl, lāciverdī bir elmāṣ gördük. (39b/16) Ġāyet kebīr ve sengīn idi. Ve daḫı bir gök (39b/17) yāḳut gördük ki murabbaʿ-trāş olınmış, baş barmaḳ

(40a)

(40a/01) uzunluġında. Ve bir elmās daḫı gördük ki ḳarībü'l-ʿuhde (40a/02) bir İngiliz'den altı biñ kise aḳçeye iştirā olınmış. (40a/03) Vasaṭı murabbaʿ ve iki cānibi

ḳubbeli ġāyet muṣannaʿ işlenmiş. (40a/04) Ziyāde beyāż ve berrāḳ aṣlā ʿaybı yoḳ. Yüz otuz yedi (40a/05) ḳarāṭ imiş. Vāḳıʿā, cevz-i Rūmīden kebīr (40a/06) bir cevher-i bī-naẓīr idi. Ve ḳral, baʿżı cevherleri (40a/07) kendüsi elimize virüp gösterür idi. Bu (40a/08) eṣnāda Maraşal, ḳraldan suʾāl idüp: "Bu cevherler (40a/9) kimiñdir?" didi. Ḳral daḫı: "Ḳimiñ olsa gerek, (40a/10) benimdir." didi. "Yoḳ, seniñ degildir; tācıñdır." (40a/11) didi. Bunlarda ʿādet bu imiş ki ḳral, ṣabī (40a/12) olsa ḥadd-i bulūġa irmeyince tāc geydirmezler (40a/13) imiş. Bu cihetle istiḳlāli nāḳış olmaġıla bir muʿtemed (40a/14) kimesneʾyi vaṣī naṣīb idüp ḥall üʿaḳd-i umur (40a/15) salṭanātı aña tefvīż iderler imiş. Bunuñ daḫı (40a/16) ʿamm-ı kebīri Duḳ Dorliyān, vaṣī olmuş idi. "Maraşal'ıñ (40a/17) murādı, sen ḥadd-i bulūġa irmeyince ve başıña tāc geyüp

(40b)

(40b/01) müstaḳīl olmadıḳca kemā-yenbaġī taṣarrufına (40b/02) mālik olmasız deyü terbiye itmekdir." didiler. (40b/03) Yine ḳrala vedāʿ idüp ṭaşra çıḳdıḳ. Cānib-i erbaʿāda (40b/04) ser-ḥadlerinde ve ḳarīb yerlerinde mālik olduḳları (40b/05) ḳalʿalarıñ ṣaġīr ve kebīrini ve daḫı (40b/06) ṣaḥrālarıla ve bāġçe ve kūhsārlarıla ve nehir ve varoşıla (40b/07) nişīb ve firāzıla mücessem rem itmişler. Anları temāşā itmek, (40b/08) güyā ol ḳalʿalarıñ her birini tamām ha müşāhede itmek (40b/09) gibidir. Zīrā ol-ḳadar taḳayyüd ve ihtimām olınmışdır ki (40b/10) her ḳalʿanıñ soḳaḳları ve ḫāneleri ve kiliseleri (40b/11) ve köprileri baʿīne muṭābıḳ resm olınmışdır ve bunuñ (40b/12) ḥüsni ve luṭfı budur ki bir ḳalʿaya düşman ẓuhūr itse (40b/13) ne cānibinden gelmesi mümkündür ve ne ṭarafına istiḥkām virmek (40b/14) lāzımdır maʿlūm olur ve Ḳral daḫı reʾye'l-ʿayn (40b/15) müşāhede itmiş gibi olur deyü resmleri (40b/16) ḫuṣūla gelince dünyālar ḳadar mal ḫarc u ṣarf olınmışdır (40b/17) deyü resmleri degme kimseye göstermezler. "Eger murād iderseñiz

(41a)

(41a/01) sizlere seyr itdürelim." didiler. Biz daḫı: (41a/02) "Ḥaẓẓ iderdik." didik. Hengām-ı muḥāsamada ve muḥāfaẓada (41a/03) ḳalʿalar umūrına vāḳıf u nāẓır olan Ceneral, (41a/04) öñimize düşüp bir kebīr ve ṭavīl dīvān-ḫāneye (41a/05) geldik ve daḫı miftāḥ ile ḳapusın açup girdik (41a/06) yüz yigirmi beş ḳalʿa resm olınmış. Her biri ṣoffa (41a/07) ḳadar serīr üzere vażʿ olınmış. Vāḳıʿā, öyle diḳḳat itmişler (41a/08) ki bu ḳalʿanıñ eṭrāfında olan dağları (41a/09) ve ṣaḥrāları çemenler ile ve aġaçlı olan

yerleri (41a/10) parmaḳ ḳadar mücessem ipekdir. Yapraḳlı aġaçlar-ıla ve şuları (41a/11) daḫı ne ṭarafdan gelüp ḳalʿaʾyı iḥāṭa yāḫud vasaṭından (41a/12) ve daḫı ne cānibinden güẕār itmişdir? Ve köprileri (41a/13) nice vaż olınmışdır? Ve ḳalʿanıñ ḥandaḳı (41a/14) ve daḫı ḳapuları ne vażʿ üzeredir? Ve şehriñ (41a/15) şoḳaḳları vasīʿ ve vażīḳi ve daḫı ḫaneleriniñ (41a/16) pençireleri daḫı güyā şehir içinde temāşā ider (41a/17) gibi müşāhede olınur daḫı baʿżı feṭḥ itdikleri

(41b)

(41b/01) ḳalʿaları ne ṭarafdan muḥāṣara itmişler? Ve nice metris (41b/02) almışlar? Anları daḫı göstermişlerdi. Nefsü'l-emrde (41b/03) bunlara emʿān nāẓırıla her ḳalʿanıñ aḥvāline geregi (41b/04) gibi vuḳūf taḥsīl itmek müyesser olur. Her ne-ḳadar (41b/05) çoḳ mal ḫarc itmişler ise yine daḫı ticāreti rābiḥā (41b/06) itmişler. Eṣnāʾyı seyrde Ḳral duramamış (41b/07) yine yanımıza çıḳup geldi. Ġālibā "Elçi Efendi'yi (41b/08) görmekden ḥaẓẓ idersiz." didiler. "Bilürüm, ol daḫı (41b/09) beni görmekden ḥaẓẓ ider." deyü cevāb virdi. (41b/10) Bir miḳdār temāşādan ṣoñra çıḳup gitdi. Ol (41b/11) gün Ḳral ile üc defʿā görüşmek oldı. (41b/12) Biz daḫı bir iki sāʿatde cümle resmleri temāşā idüp (41b/13) baʿde, Lālā Maraşal ile vedāʿlaşup ḫānemize (41b/14) geldik. Pāris şehrinde bir maḫṣūṣ laʿb var (41b/15) imiş ki "Opera" dirler imiş. ʿAcāʾib ṣanʿatlar (41b/16) gösterirler imiş. ʿAẓīm cemʿiyyet olurmuş. (41b/17) Kibār-ı şehir varup ve vaṣī daḫı ekṣeriyā varup

(42a)

(42a/01) Ḳral daḫı gāhīce gelürmüş anı seyre gidecek olduḳ. (42a/02) Bir gün enturadüḳtör maʿhūdı, ḳral cānibinden (42a/03) bir hinṭo getürüp etbāʿımızla bizi alup gitdik vaṣīniñ (42a/04) serāyına daḫı muttaṣıl bırı yere vardıḳ ol maḥalli maḫṣūṣ (42a/05) oturacaḳ yeri var bizi ḳral oturduġı yere (42a/06) getürdiler. Ḳırmızı ḳaṭīfe ile döşenmiş idi. (42a/07) Vaṣī daḫı gelmiş yerinde otururdı ve ricāl (42a/08) u nisā ile māl-ā-māl olmuş idi ve yüzden mütecāviz (42a/09) envāʿ sāz ḥāżır idi. Aḫşāma bir sāʿat var idi. (42a/10) Her ṭarafı ḳapalı olmaġıla birḳaç yüz balmumı yanmış (42a/11) ve billūr āvīzelerde daḫı bī-ḥesāb mumlar yanmışdı. (42a/12) Ol maḫal ziyāde tekellüfli yapılup cümle ṭrabzonlı (42a/13) ve ʿamūdları ve cidārān-ı erbaʿāsı ve sakfī-i ḥalkārı (42a/14) olup ve gelen nisā dibālara ve cevherlere müstaġraḳ olup (42a/15)

mumlarıñ şūʿlesinden bir ḥālet-fezā (42a/16) pertev ẓuhūr itmişdir ki taʿbīr olınmaz. Ve pīşgāhımızda (42a/17) sāzendeler olduġı maḥalde bir münaḳḳaş kebīr perde

(42b)

(42b/01) āvīḫte itmişlerdi. Tamām yerleşdikden şoñra nāgāh-ı refʿ olınup (42b/02) verāsında bir serāy-ı ʿaẓīm ẓuhūr eyledi. (42b/03) ve ṣaḥn-ı serāyda bāzendeler libās-ı maḫṣūṣlarıla ve yigirmi (42b/04) ḳadar perī-peyker muraṣṣaʿ libās ve fistānlarıla meclise (42b/05) tekrār şaʿşaʿa-endāz olup sāzlar daḫı yekpāre (42b/06) sürūd-ı serāġāz itdiler. Bir miḳdār raḳṣ olınup (42b/07) baʿde operaya başladılar. Bunuñ māddesi daḫı (42b/08) bir ḥikāyeʾyi mücessem göstermek her ḥikāyeyiʾ bir kitāb (42b/09) idüp başmışlar. Cemʿā otuz kitāb olmuş her biriniñ (42b/10) adı var her meclisde bir güne ḥikāyeʾyi henüz ẓuhūr ideyor (42b/11) gibi gösterirler bizim olduġımız meclisde bir (42b/12) pādişāh var imiş. Bir ġayrı pādişāhıñ ḳızına (42b/13) ʿāşıḳ olmuş ve ṭalebkār imiş. Ammā kız, (42b/14) pādişāhıñ oġlına ʿāşıḳ imiş. Beynlerinde geçen (42b/15) sergüẕeştleri ʿaynī ile gösterdiler. Meṣelā pādişāh (42b/16) ḳızıñ bāġçesine varacaḳ oldı. Ammā naẓargāhımızda (42b/17) olan serāy ān-ı vāḥidde ġayb oldı.

(43a)

(43a/01) Birinde bāġçe ẓuhūr itdi ki limon ve turunc aġaçlar-ıla (43a/02) māl-ā-māl idi ve bir vaḳt oldı ki taẓarruʾ-niyāz (43a/03) içün kiliseye varacaḳ oldı. Ol bāġçe yerinde (43a/04) fi'l-ḥāl bir ʿaẓīm kilise ẓāhir oldı ve beynlerinde (43a/05) beyne-hümā tevdīd ü tefrīḳ içün siḥre mürācaʿat (43a/06) iḳtiżā idüp dürlü dürlü siḥrler gösterüp (43a/07) ateşbāzlıḳlar itdiler ve atlu ve piyāde ʿasker ile cenkler (43a/08) gösterdiler. Ve gökden buluṭ ile adamlar inüp (43a/09) ve yerden adamlar uçurdılar. Netīce-ʾyi kelām, ol-ḳadar (43a/10) ḫayret-fezā şeyʾler gösterdiler ki ḳābil-i taʿbīr degil (43a/11) ve raʿd u berḳ gösterdiler hele görilmedikçe iʿtimād olınmayacaḳ (43a/12) ḳadar ʿacāʾib ve ġarāʾib temāşā olındı (43a/13) ve ḥālet-i ʿaşḳı bir rütbede iẓhār u icrā iderlerdi (43a/14) ki gerek pādişāhıñ ve gerek ḳızıñ ve gerek (43a/15) şehzādeniñ evżāʿ u eṭvārlarına baḳıldıḳça (43a/16) riḳḳat gelürdi ve bu operanıñ kibār-ı nāsdan (43a/17) bir muʿteber kimesne nāẓırı var keşīrü'l-maşārıf bir ṣanʿat

(43b)

(43b/01) olmaġıla īrādını daḫı taṭbīḳ itmişler ve ʿaẕīm mīrī (43b/02) bağlamışlar vāfir şeyʾ ḥāsıl olınmış ve bu şehriñ (43b/03) ḫavāşından imiş. Üc sāʿat ḳadar vaḳtde tamām olup (43b/04) yine ḫānemize gelüp ḳarār eyledik. Bir iki (43b/05) günden ṣoñra yine enturadüḳtör gelüp: "Ḳral (43b/06) serāyında opera cemʿiyyeti olacaḳdır. Eger gelürseñiz ġāyet (43b/07) ḥaẕẕ idecegiñiz bī-iştibāhdır. Ḳral ile bir meclisde (43b/8) otursuz. Ḳralıñ daḫı ṣağ ṭarafında aḳrabāsıdır (43b/09) prenciyeler yeri vardır ve ṣol ṭarafında elçileri yeri (43b/10) vardır. Geldiklerinde ʿālā-merātib-hem otururlar ve siz cümle (43b/11) elçilere taṣaddur idüp ḳrala ḳarīb otursuz." didi. (43b/12) Biz daḫı raġbet idüp ol gün olduḳda vaḳt-i ʿaṣrda (43b/13) vardıḳ. Ḳral serāyında, dīvān-ḫāne cānibinde böyle (43b/14) cemʿiyyet içün maḫṣūṣ bir raḳṣ-ḫāne yapmışlar. (43b/15) Evvelkiden ziyāde vüsʿatli ve ġāyet tekellüfli dört (43b/16) divārı mermerden zer-ender-zer taṣāvīr-i ʿacībe ile (43b/17) müzeyyen saḳfa varınca dört ḳat nişīmenler yapılmış

(44a)

(44a/01) ḥāl-kārī mermer ṭrabzonlar ile ġayet ḫōş-nümā maḥal (44a/02) idi. Varduġımızda kibār ḳarılarınıñ ekṣeri daḫı zer (44a/03) ve zeyūra müstaġraḳ maḥbūblar mücevher libāslar ile gelmişler. (44a/04) Her biri bir nişīmende ḳarār itmişlerdi biz daḫı nerd-bāndan (44a/05) çıḳdıḳ. Ḳral içün bir iskemle ḳomuşlar. Cānib-i yesārında (44a/06) olan iskemleleriñ evveline ḳuʿūd eyledik ve nāsıñ (44a/07) keṣreti şehir operasına ġālib idi. Ḳral daḫı (44a/08) bu eṣnāda gelüp yerinde ḳarār eyledi. Ṣāġ ṭarafına (44a/09) ʿemmi-ẕādesi "Maṭmaẕel de Şazlo Aḳonde" (44a/10) dirler bir mehpāre daḫı oturup ve ṣol ṭarafında (44a/11) bir ġayrı ʿemmi-ẕādesi "Maṭmazel Māv Mona (44a/12) la Zuş Mesūryon ḳontı" dirler bir nāzenīn, (44a/13) cevherlere müstaġraḳ gelüp oturup biz daḫı (44a/14) aña muttaṣıl oturduḳ. Pīşgāhda yine bir münaḳḳaş (44a/15) ve muṣavver perde āvīḫte olmuş idi. Nāgāh-ı refʿ olınup (44a/16) verāsında raḳṣ olınacaḳ (44a/17) ṣaḥn-ı perīpeykerlerle māl-ā-māl olmuş ve bir

(44b)

(44b/01) şems-i münīr güyā ṭulūʿ itmiş nümāyān oldı. Ol (44b/02) şemsiñ cirmi kebīr sini ḳadar olup altundan (44b/03) öyle ṣanʿatla yapılmış ki verāsında şamʿlar fürūzān olmuş. (44b/04) Güyā nūr-ı şemsiñ lemʿānı ḥālet-i ḥass olınurdı. (44b/05) Ve opera sürūd-ḫānesiniñ sāzendelerini getürmüşler. (44b/06) Yekpāre naġmeye ser-āġāz idüp raḳḳaṣlar, raḳṣına başladılar. (44b/07) Ve bu raḳṣ idenler prençpe oġulları ve maraşal-zādeler (44b/08) ve duḳa ve begzādeler imiş. Ḳral meclisinde bunlar (44b/09) raḳṣ iderler imiş. Ḳadd u ḳāmetde ve sinn ü sālde aḳran olanlar (44b10) sekizer sekizer raḳṣ itdiler ve bunlarıñ maḫṣūṣ (44b/11) raḳṣ libāsları var. Cümle ṣırma ile dibā üzere işleme (44b/12) ve başlarına sorġuc şeklinde bir muraṣṣaʿ serpuş geyüp (44b/13) ġāliyā ve ġazā ḳadar ḥüsnlerine imdād ideyorlar. (44b/14) Opera ḫalḳı, ṭaḳımıyla anda olmaġıla ʿacāʾib ve ġarāʾib ṭaḳlīdler idüp (44b/15) oyunlar oynadılar. Meclis, tamām olduḳda Ḳral (44b/16) ḳalḳup gidüp biz daḫı ḫānemize geldik. Vaṣī (44b/17) olan Duḳ Dorliyān'ıñ şehre bir sāʿat yerde bir

(45a)

(45a/01) serāyı var imiş ġāyet raʿnā bāġçesi vardır. "Falan (45a/02) gün vālidesi şehre gelecekdir. Ḥālā vālidesi ḥayatda olup anda sākine imiş.[19] Eger seyr itmek isterseñiz (45a/03) gidelim. Ol gün Mösy de Biron ki cümle ḳral ʿaskeriniñ (45a/04) ketḫudāsı maḳāmındadır. Anda bulınup size naḳl-i nevāle (45a/05) iḥżār idecekdir." didiler. Ol gün vaḳt-i ẓuhrda hinṭoya (45a/06) süvār olup gitdik. Fenāʾyı şehirden bāġçeye varınca (45a/07) cümle ḫıyābāndan geçüp hem-vār ġars olınmış bülend (45a/08) aġaçlar arasından güzār eyledik. Hele serāya vardıḳ. (45a/09) Bir ṭarḥ-ı maṭbuḥ temāşā eyledik ki taʿbīr olınmaz. Vaṣī geldikce (45a/10) kendü sākin olduġı oṭaları gezüp ol-ḳadar tuḥfe (45a/11) gördük ki ḳābil-i taʿbīr degil ve anasınıñ oṭası daḫı (45a/12) ṣırma ile işlenmiş ḳāliçeler ile tezyīn olınup (45a/13) bī-ḥesāb tuḥaf ve tefārıḳ vażʿ olınmış. Yegān yegān (45a/14) seyr ü temāşā olınup ṭaʿāma mübāşeret olındı. (45a/15) Gerçi naḳl-i maḳūlesi idi lākin muʿteber nefāyis (45a/16) iḥżār olınmışdı. Baʿde, bāġçe seyrine maḫṣūṣ olan (45a/17) hinṭoya süvār olup bāġçe temaşāsına ʿazīmet eyledik.

[19] Derkenar: " Ḥālā vālidesi ḥayatda olup anda sākine imiş." (45a/02)

(45b)

(45b/01) Evvel bir ḥavża geldik ki eṭrāfı bülend ve bālā-ḳad (45b/02) eşcārıla muḥāṭa idi. Vasaṭ-ı ḥavżın da bir fevvāresi (45b/03) var mızraḳdan ḳalın ṣu feverān ider idi ve ol bülend (45/04) eşcārdan bir iki adam boyı yoḳaru ṣıçrar idi ve suʾāl eyledik. (45b/05) Yüz elli ḳadem feverān ider imiş. Yarım ẕirāʿ ile (45b/06) üç ḳadem bir ẕirāʿdır ki elli ẕirāʿ feverān itmiş olur (45b/07) ve ol-ḳadar reşḥā-pāş olurdı ki şems, ḥavż üzere (45b/08) pertev-endāz olmaġıla ḳavs-ı ḳuzaḥ şeklin müşāhede eyledik. (45b/09) "Bu fevvāreniñ bütün Avrupa'da nāẓırı yoḳdur." deyü (45b/10) ḫaber virdiler ve bir ḥavż daḫı gördük ki firāzdan (45b/11) nişībe müteveccih mermer münaḳḳaşlardan nerd-bānlar itmişler (45b/12) ṣular aḳdıḳca ḳademeler mestūr ḳalmaġıla yekpāre ṣudan (45b/13) bir nerd-bān görinür ve ceste ceste fevvāreler ḳomuşlar. (45b/14) Ve ejder aġızları yapmışlar bir ḥālet ile cereyān ider dige (45b/15) bi'ż-żarūrī rüʿyeti ḥālet-fezā idi. Hem-vār aġaçlar (45b/16) dikilüp birbirine muttaṣıl ṣoḳaḳlar yapmışlar. Her (45b/17) ṣoḳaḳdan gider iken iki ṭarafı mızraḳ boyınca daḫı

(46a)

(46a/01) sebze-divār idi bergler birbirinden mütevāfit olmayup (46a/02) sāḳlar öyle mülteffā ki güyā yekpāre görinür (46a/03) idi. Bāġçe cirmi dört sāʿatlik ḳadar mesāfe imiş. (46a/04) Bizler hinṭo ile bir buçuḳ sāʿat geşt eyledik. Bundan (46a/05) ṣoñra Versāl-i bī-miṣāl seyrine gidecek olduḳ. (46a/06) Tedārigimizi görüp cümle etbāʿ ile naḳl eyledik. Yol (46a/07) üzerinde vāḳiʿ "Modan" dirler. Ḳralıñ bir muʿaẓẓam serāyı (46a/08) ve bāġçesi var imiş. Yemeklik anda itmek üzere (46a/09) ḳavl olınmış idi. Seḥeri ʿazīmet olınup żuḥā-ʾyı kübrāda (46a/10) vardıḳ. Bir serāy temāşā itdik ki vaṣfı (46a/11) mümkün degil. Muvaḳḳiʿ serāy bir bülend yerde vāḳiʿ olınmaġıla (46a/12) cümle Pāris şehrini temāşā ider idi. Ġāyet ḫōş (46a/13) maḳām idi. Ṭaʿām yinüp yine ol bāġçeye maḫṣūṣ (46a/14) ḳralıñ hinṭoına süvār olup bāġçeʾyi geşt itmege (46a/15) başladıḳ. Minklū'da gördügimiz tertīb-i ʿacīb (46a/16) üzere eşcār ve ṣoḳaḳlar ve sebze-divārı ferāmūş eyledik. (46a/17) Vaḳt-i ʿaṣra dek geşt ü güẕār olınup

(46b)

(46b/01) Versal'e ʿazīmet eyledik. Aḫşāma ḳarīb geldik. Bir (46b/02) serāy-ı feraḥ-fezā ve bir ṭarḥ-ı ġam-zidāy müşāhede olındı. (46b/03) ki evṣāf-ı bedīʿasında ḳalem

meşḳūḳü'l-lisān (46b/4) muḳtedīrü'l-beyān olamaz. Ṣabāḥ olduḳda ol serāyıñ (46b/05) ġuvernatöri ve sāʾir muʿteber müvekkilleri gelüp: "Bāġçe (46b/06) seyrine buyuruñ." didiler. Ḳral seyr iderken süvār olduġı (46b/07) iki tekerlekli daḫı bir müferriḥ ʿaraba (46b/08) getürdiler. Her biri bir cānibe meyl iderek feverān iden (46b/09) havāʾī fişegin yigirmi otuzı birden (46b/10) çıḳan "şādurvān fişegi" dirler, ġālibā daḫı bu (46b/11) ḳābildendir hele bu ḥavżda ve fısḳıyyelerde olan (46b/12) nümāyiş birinde müşāhede olınmadı ve bir kebīr (46b/13) ḥavża daḫı geldik. Vasaṭında şādurvānı (46b/14) bir ḳaṣr ḳadar var ve eṭrāfında yüzden mütecāviz (46b/15) tuncdan muṣannaʿ ḥayvān-ı ʿacībe var ve her biri (46b/16) öyle hendese ile vażʿ u tertīb olınmış ki (46b/17) ṣular feverān itdikde bir heyʾeti laṭīfe ḥāṣıl olur

(47a)

(47a/01) ki temāşāsı ġam-zidā ve feraḥ-fezādır ve bunuñ (47a/02) emṣāli ḳatī vāfir ḥavżlar ve şādurvānlar var ki (47a/03) her birinde bir güne ṣanʿat icrā itmişler ki biri bir ġayrı (47a/04) bāġçede müşāhede olınmamışdır ve daḫı taʿrīf ve (47a/05) tavṣīfi bir vechle mümkün degildir zīrā görülmedikçe (47a/06) añlanmaz ve bu ḳadar ḥavżlarıñ ayaḳlarından bir nehir (47a/07) ḥadiṯ olmuş ve bu nehri çelīpā şeklinde itmişler, (47a/08) vāfir balıḳlar var. Bāġçeniñ bir ṭarafında bir serāy (47a/09) var ki "Triyānom" dirler. Ol serāy temāşā içün (47a/10) irtesi gün bir mükellef döşenmiş, üsti (47a/11) örtüli. Ḳral süvār olduġı zevraḳa süvār (47a/12) olup nehir ile revān olduḳ ve daḫı çelipānıñ (47a/13) cānib-i yemīni müntehī olduġı maḥalde ol serāy (47a/14) ve bāġçe tertīb olınmış ġāyet müferriḥ serāy (47a/15) bunuñ ṭarḥ u ṭarzı kendüye maḫṣūṣ olup (47a/16) ʿāde üçer dörder ḳat binā iderler iken bunı (47a/17) faḳaṭ bir ḳat binā itmişler ġāyet ḥaẓẓı var bāġçesi

(47b)

(47b/01) daḫı güna-gün fısḳıyyeler ve şādurvānlar itmişler ki taʿbīr idemem (47b/02) cümleyi seyr ü temāşa idüp yine zevraḳa (47b/03) süvār olup nehr-i mezbūruñ cānib-i yesārına ʿazīmet eyledik. (47b/04) Nehir müntehī olduġı maḥalde bir serāy daḫı (47b/05) binā itmişler. Anı temāşāya çıḳdıḳ. Ḫōş ḫāneler binā itmişler. (47b/06) Ve ḫōş ṭuyūr içün maḫṣūṣ, kārgīr (47b/07) kümesler binā itmişler ve her bir kümes öñünde başḳa dāʾiresi (47b/08) ve meydānı ve vasaṭında ḥavż ve şādurvān var. (47b/09) eṭrāfı divār ile muḥāṭa dāʾiren-mādār. Bunlar iḥāṭa idüp (47b/10) cümleniñ

vasaṭında bir ḳaṣr-ı ʿālī ve iki (47b/11) cānibinde ḫurdagārı ġāyet muṣannaʿ naḳışlar ile (47b/12) müzeyyen birbirinden geçme beşer altışar kücük oṭalar (47b/13) yapılmış öyle muṣannaʿ ki Hind peştaḥtasına beñzer (47b/14) ve ġāyet ẕī-ḳıymet şırma ile işlenmiş döşemeler (47b/15) tezyīn olınmış. Ol ḳaṣrda oturup (47b/16) cümle eṭrāfında olan ve ḫōş ṭuyūrı seyr itmek (47b/17) mümkündür el-ān ḥayvānātdan bir şeyʾ yoġıdı.

(48a)

(48a/01) lākin muḳaddemā ne-ḳadar ḫōş ṭuyūr cemʿ olınmış (48a/02) ise cümlesiniñ ṣūreti ol ḳaṣrda taḥrīr olınmış (48a/03) idi. ʿAcāʾib maḫlūḳāt temāşā eyledik (48a/04) ve ol ḳaṣrdan ḥayvānāt vażʿ olınan maḥalle varınca (48a/05) olan meydanıñ taḥtını naḳb u ṣaḳb idüp ḳaldırım (48a/06) ṭaşı aralarına ḫurda fevvāreler vażʿ itmişler (48a/07) ḫalḳ cemʿ olup pencirelerden ḥayvānāt seyrine (48a/08) meşġūl iken ṣuyı ḳoyuvirüp feverāna başlayup (48a/09) ḫalḳ birbirine girüp eyne'l-meferr-gūyān pīc ü tābların (48a/10) seyr ü temāşā iderler imiş. Ḥatta bizler daḫı (48a/11) nezāketle bile müreccaḥ olan ādemleri ḳuş-ḫāneleri (48a/12) seyr idiñ deyü ol ḥavlıya (48a/13) endirüp ṣuya güşād virdikde ʿaẓīm seyr (48a/14) ü temāşāya sebeb olmuşdur. Hele görmedügimiz (48a/15) bir ʿacīb seyr eyledik. İrtesi gün nehir çelīpāsınıñ (48a/16) daḫı cānib-i şarḳīsinde vāḳiʿ "Marli" nām serāy (48a/17) ve bāġçe temāşāsına hinṭo ile ʿazīmet eyledik.

(48b)

(48b/01) Bir sāʿatde vardıḳ. Bir serāy-ı zībā ve bir ṭarḫ-ı raʿnā (48b/02) müşāhede itdik ki hiç olamaz. ʿAle'l-ḫuṣūṣ (48b/03) bir bāġçesi vardır ki ʿindimde cümleye rāciḥdir. (48b/04) Bunda tertīb olınan eşcār mültefitü's-sāḳī bir yerde (48b/05) görmedik. Meṣelā iki cānibde olan bülend eşcārıñ (48b/06) dallarını birbirine öyle amīḫte itmişler ki sebz bülend kemer (48b/07) peydā olmuş. Bārānda havada reh-rev olan (48b/08) bārānıya muḥtāc olmaz ve bir yol aġzında durup (48b/09) dört ṭarafına nigāh olınsa bir sebz-kemer mede'l-başar (48b/10) müntehī olıncaya dek hem-vār müşāhede olınur. (48b/11) Ve eşcārdan ḳapusıyla ve dehliziyle oṭalar (48b/12) yapmışlar berg-i sebz ile pūşīde olmuş eşcārı (48b/13) günā-gün şekle ḳomuşlar ve bir vażʿ u heyʾet (48b/14) üzere tertīb itmişler ki bi't-ṭābʿ rüʾyetinde (48b/15) feraḥ u sürūr müşāhede olınur ve daḫı bu bağçeyiʾ (48b/16) temāşā itdikde: "Ed'dünyā sicnü'l müʾmīn ve cennetü'l kāfīr" (48b/17) mażmun-ı münīfiniñ nükteʾyi laṭīfi āşikār oldı.

(49a)

(49a/01) Ve ġāyet muṣannaʿ ve ḫōş-nümā şādurvānlar ki hiç nāẓırları (49a/02) yoḳdur. Evvelā serāy muḳābilinde firāza doġrı (49a/03) yetmiş iki ayaḳ beyaż mermer nerd-bān itmişler. On ādem (49a/04) yan yana çıḳabilür ve daḫı iki cānibine beş (49a/05) on başamaḳda bir fevvāre ḳomuşlar ve nerd-bān nihāyet bulduġı (49a/06) maḥalde daḫı cümle fevvāreler dizmişler. Ve (49a/07) bu nerd-bān bir ḥavż-ı kebīr içine inmiş. Ṣuları (49a/08) aḳmaġa başladıḳda bir hendese ile aḳar ki ol (49a/09)ʿaẓīm nerd-bān yekpāre billūr cāmdan yapılmış ẓann olınur. (49a/10) Bir ḥālet ile müşāhede olınur ki ādem (49a/11) ayrılmaḳ istemez ve bir maḥalde yigirmi beş ayaḳ bir nerd-bān (49a/12) itmişler. Eṭrāfında fevvāreleri var. Bunuñ ṣuyı (49a/13) şiddetle aḳmaġıla köpürüp ol nerd-bān yekpāre köpükden (49a/14) muṣannaʿ bir şekle girüp bu ṣanʿatdan ziyāde ḥālet-yāb olmuşdum. (49a/15) Ve bir maḥalde ādem boyunca beyaż mermerden (49a/16) oyma bir şādurvān idüp üsti musaṭṭaḥ ol (49a/17) saṭıḥ üzere bir ṣanem oturmuş, ṣu feverān itdikde

(49b)

(49b/01) ṣanem ile saṭḥıñ beyninde olan şikāfdan (49b/02) hem-vār ve berāber cereyān itmekle ol şāẕurvānı ḳapılup (49b/03) ādem boyunca yekpāre bir ḳubbe cāmı gibi görinür. Bunuñ (49b/04) nāẓırıñ görmedik ve ḳatī çoḳ ḥavż ve şāẕurvān (49b/05) vardır. Min ḥaysü'l mecmūʿ naẓīri yoḳ (49b/06) bir bāġçedir. Bu bāġçeniñ bir miḳdārı mürtefiʿ maḥalle (49b/07) vāḳiʿ olmaġıla icrā olan ṣularda ol-ḳadar ṣanʿatlar (49b/08) ve aḳçeler ḫarc itmişler ki ḥesāba gelmez. Evvelā Sen (49b/09) nehrinden ṣu almaġa muḥtāc olmuşlar. Yüz elli ẕirāʿ (49b/10) alçaḳda vāḳiʿ olmaġıla yoḳaru ṣuyı çıḳarmaḳda (49b/11) ḥīleler itmişler ki ḥavṣala-ʾyı taʿbīre güncāyīş-pezīr olmaz. (49b/12) Nehri sedd idüp on iki ʿaẓīm (49b/13) ve kebīr çarḫlar itmişler ki āb-ı nehir ile deverān eyler (49b/14) ve her bir çarḫa bir ṭulunba ḳomuşlar. Ṭulunbadan ḥāṣıl olan (49b/15) ṣuyı yoḳaru çıḳarmaḳ içün ādem beli (49b/16) ḳadar beş ṣıra demürden yapılmış künkler dizmişler. (49b/17) Yoḳuş yoḳaru duruyorlar ve bunlarıñ nihāyetinde

(50a)

(50a/01) bir ḥazīne itmişler, ṣu ol yerde cemʿ oluyor ve ṣuyı (50a/02) yoḳaruya żarbla ḳış itmek içün çarḫlar deverān itdikce (50a/03) ol demür bendleri ilerü ve girü taḥrīk

itmekle (50a/04) ṭulunbalardan ḥāṣıl olan ṣuları (50a/05) ol demürden künklere ḳış ile idḫāl idüp (50a/06) yüz elli ẕirāʿ mürtefīʿ maḥalle nerd-bāna çıḳar gibi (50a/07) gideyor. Hele görülmege muḥtāc bir ṣanʿat itmişler ki (50a/08) seyre ü naḳle ṣāliḥdir. Cerḫlerden nihāyete varınca birbirine müselsel duran bendler itmişler.[20] Baʿde, ol ḥazīnede cemʿ olan (50a/09) ṣuyı bāġçeye icrā içün baʿīne ḳırḳ (50a/10) çeşmede vāḳiʿ bülend kemer gibi bir ʿaẕīm kemer itmişler. (50a/11) Ve ol ḥazīneden bālā-yı kemere yine demürden ʿaẕīm (50a/12) künkler dizmişler ve kāle-evvel ālet-i ḳısr ile ṣuyı (50a/13) künklere idḫāl ve bālā-yı kemere īṣāl itmişler 50a/14 vāḳıʿā miṣli mesmūʿ olmadıḳ bir ṣanʿat iẓhār itmişler (50a/15) bu cihetle bāġçeye çoḳ ṣu ḥāṣıl olmuş (50a/16) ve ādemlerimiz bālā-yı kemere yüz yigirmi beş ḳademe (50a/17) nerd-bān ile ṣuʿūd eylediler. Ve'l-ḥāṣıl Versaliya,

(50b)

(50b/01) bir bāġçedir ki dört serāy ve dört bāġçeden (50b/02) ʿibāretdir ve mecmūʿınıñ devresi yedi sāʿat (50b/03) ḳadar mesāfe imiş. Versaliye serāyınıñ dīvān-ḫānesi (50b/04) öyle müferriḥ ve ḫōş-nümādır ki ancaḳ olur. Dīvān-hāneniñ (50b/05) iki cānibine ġāyet aʿlā sommāḳīden muṣannaʿ (50b/06) işlenmiş kebīr ḳavanozlar dizmişler ve ġazḳandan (50b/07) kebīr ḳavanozlar, görülmedik maḳbūl ve muʿteber eḥcārdan (50b/08) ḳavanozlar ile tezyīn olınmış. Bir cānib-i kebīr (50b/09) pencereler, bāġçeye nāẓır ve bir ṭarafı ser-ā-pā āyine ḳonmuş (50b/10) ki ḥaḳ. Dīvān-ḫāne bir de āyinede ʿaks idüp (50b/11) ġāyet vüsʿatli görinür ve her ne cānibinde ḳuʿūd olınsa (50b/12) bāġçe seyr olınur ve öyle muṣannaʿ oṭalar (50b/13) vardır ki taʿbīr olınmaz. Bunlar, oṭalarıñ (50b/14) divārlarını ḳālīçeler ile maḫṣūṣ kilimler ile (50b/15) yāḫūd ḳaṭife ve ḳumāş ile setr iderler. Bu serāyıñ (50b/16) ekṣer oṭaları ṣırma ile münaḳḳaş işlenmiş. (50b/17) Kilimler ile mestūr ve müzeyyen idi. Ḫuṣūṣā ḳralıñ

(51a)

(51a/01) iki ferrāşı gördük ki ẕī-ḳıymet ve ġāyetü'l-ġāye (51a/02) muṣannaʿ işlenmiş idi ve daḫı bir sāʿat gördük ki (51a/03) bir ḫorus resm itmişler. Sāʿat geldikde ḳanaṭlarını (51a/04) ṣalup ve aġzın açup baʿīne ḫorus gibi (51a/05) üc kerre ṣadā ider ve iki ḳapu açılup iki kişi (51a/06) ellerinde sīm ḳalḳan ve ṭopus, dört çārigi (51a/07)

[20] Derkenar: " Cerhlerden nihāyete varınca birbirine müselsel duran bendler itmişler." (50a/08)

çalup ʿavdet ider ve ḳapular ḳapanur. Baʿde bir (51a/08) ḳapu açılup taḫt üzere oturmuş ḳral çıḳar (51a/09) ve daḫı üstünde bir ḳapu açılup güyā bir melek (51a/10) elinde tāc ile çıḳup ḳralıñ başı üstüne (51a/11) dutar ve bālā-yı sāʿatde şekl-i āfitāb ṭulūʿ ider. (51a/12) Bu eṣnāda sāʿat faṣl itmege başlayup (51a/13) tamām itdikde eşkāl-i mekānlarına ʿavdet idüp (51a/14) ḳapular ḳapanur, sāʿat çalar. Ve ol-ḳadar tuḥaf ve tefārıḳ (51a/15) seyr ü temāşālar olınmışdır ki ḳābil-i taʿdād degildir. (51a/16) Ve birbirinden geçme hendese üzere hem-vār yapılmış (51a/17) bī-ḥesāb oṭalar ve başḳa başḳa dāʾireler vardır.

(51b)

(51b/01) Ve'l-ḥāṣıl, bir serāy-ı ʿālīdir ki naẓīri görülmemişdir. (51b/02) Gerek serāy ve gerek bāġçe bütün Avrupada naẓīri (51b/03) yoḳdur deyü şöhret-şiʿār olmuşdur ve inṣāf budur ki (51b/04) bu daʿvāları taṣdīḳ olınmaġa şāyestedir. Ve serāy (51b/05) ḳarşusunda iki aḫur binā itmişler. Birine büyük (51b/06) aḫur ve birine kücük aḫur dirler. Her biri bāġ (51b/07) bāġçesiyle ve müteʿaddid ve mükellef oṭalar birer (51b/08) serāy-ı ʿālīdir ve atlar baġlanacaḳ yerler ve daḫı (51b/09) görmedügimiz ṭarz üzere vażʿ olınmış cümle (51b/10) kārgīr ve ḳubbe kemerlerle yapılmış bir binā-ʾyı ʿacībdir. (51b/11) "Bir aḫur içün bu ḳadar tekellüfe ne ḥācet var (51b/12) idi?" didim. "Ḳaṣda muḳarīndir, Fransa pādişāhınıñ (51b/13) aḫurı Casar'ıñ serāyından mükellefdir, dinmek (51b/14) içün bu tekellüfe himmet ṣarf olınmışdır." didiler. (51b/15) ve bu bāġçelere gelen ṣulara ol-ḳadar tekellüf olınmış ki (51b/16) ḳābil-i taʿbīr degildir. Cümle yollarını seyr eyledik. Bir (51b/17) bülend peşte üzere bir deryāçe yapmışlar. Cümle ṣular

(52a)

(52a/01) ol ḥavżda müctemiʿ olur andan serāy civārında (52a/02) bir ʿālī maḫzen binā itmişler. Yüz ḳademeden mütecāviz (52a/03) nerd-bān ile ṣuʿūd olınur ve bālāsında baḳırdan (52a/04) bir kebīr ḥavż itmişler ve beş ʿaded yine baḳırdan içine (52a/05) ādem ṣıġar künkler vażʿ itmişler. Ṣular cereyān idüp (52a/06) ḥavżı doldurmuş ve ol ḥavżdan (52a/07) bāġçeye ṭaraf cereyān idecek yollar (52a/08) yapılmış. Maḳṣūd olan cānib icrā olınur. (52a/09) Görülmedikce taʿbīr ü tavṣīf ile beyān olınmaḳ (52a/10) muḥaldir ve ne ṭarafda on sāʿatlik yere dek (52a/11) bir maṣura ṣu daḫı bulındıḳça yollar yapılup (52a/12) cümlesin bir yere cemʿ idüp güyā bir nehir (52a/13) olmuş. Ol

peşte üzere olan deryāçeye (52a/14) cereyān itmektedir. ʿAcāyibāt-ı dehrden ʿadd olınmaġa (52a/15) şāyeste bir ṭarḥ-ı bedīʿ ü'l-üslūbdār. (52a/16) Beş gün mekṣ olınup baʿde yine Pāris'e (52a/17) naḳl olınup menzilimize geldik ve şehir içinde

(52b)

(52b/01) daḫı ol-ḳadar ʿacāʾib ve ġarāʾib binālar ve serāylar ve (52b/02) bāġçeler vardır ki taʿdādı mümkün degildir ḳatī. (52b/03) Vāfirini seyr ü temāşā eyledik ve şehir içinde (52b/04) bir bāġçe daḫı gördük ḳralıñ imiş ve bu bāġçe (52b/05) birḳaç dāʾireden ʿibāretdir. Bir dāʾiresi teşrīḥ-ḫānedir, (52b/06) maḫṣūṣ müderrisi var. ʿİlm-i teşrīḥ okunur. (52b/07) Ve cümle ḫūş ve ṭuyūrı teşrīḥ idüp maḫṣūṣ (52b/08) oṭalar ve yerler var, vaẓʿ itmişler. Ezcümle, bütün (52b/09) fili teşrī idüp zencīrlerle bir cins vaẓʿ itmişler (52b/10) ki güyā ayaḳ üzere durur lākin laḥm u şaḥmdan (52b/11) ʿārī olup ʿaẓamī birbirinden munfaṣıl olmamaḳ (52b/12) içün her bir mafṣalı aḫıra demür teller ile bend itmişler. (52b/13) Her ʿuẓvı geregi gibi seyr ü temāşā olınur (52b/14) ve ḫōş ṭuyūr daḫı keẕālik ve müteʿaddid ricāl (52b/15) u nisādan ve eṭfālden insanlar var ve ʿuẓvı (52b/16) seyr olınur. Laḥūm u şaḥūm ve ʿurūḳ u ʿışbāt müşāhede olınmaḳ (52b/17) içün balmumından her ʿuẓvı mücessem

(53a)

(53a/01) taṣvīr itmişler. Yegān yegān temāşā olınur ve ṭalebelere (53a/02) vaḳt-i dersde irāʿe iderler ve ʿurūḳ u (53a/03) ʿısbātıñ elvānını teşbīh itmişler. Bu maḳūle-yi umūrda (53a/04) taḳayyüd ve ihtimāmlarına doġrısı budur ki inṣāf olınur (53a/05) ve bir dāʿiresi daḫı ṭabīb-ḫānedir. Anıñ (53a/06) daḫı maḫṣūṣ müderrisi var ve ol bāġçe aña teslīm olınmış. (53a/07) Devā-ḫāneye vardıḳ. Müteʿaddid oṭalar var (53a/08) ve cümle hücerāt itmişler ve şīşeler ile ecnās (53a/09) ve envāʿ-yı edeviyeʾyi cemʿ itmişler. Bir vechle ki dünyāda (53a/10) mevcūd olandan bir şeyʾ ḫāric ḳalmamaḳ üzere ve (53a/11) niçe berr ü baḥr-ı ʿacāʾibinden eḥcār ve eşcār ve emlāḥ ve (53a/12) maʿāden cemʿ itmişler ki ḳābil-i taʿbīr u tʿadād degil. Geldik (53a/13) bāġçeye kütb-i ṭıbda mesṭūr olan nebātāt ne-ḳadar (53a/14) var ise cemʿ itmekde bir mertebede ihtimām itmişler ki (53a/15) ʿAcem ve Özbek diyārında ḥāṣıl olan nebātātdan (53a/16) getürüp dikmişler. Hind ve Çinden ʿale'l-ḫuṣūṣ (53a/17) Yeñi Dünyā'dan ol-ḳadar eşcār u eẕhār ve nebātātdan

(53b)

(53b/01) getürmüşler ki lā-yuʿad u lā-yuḥṣā. Ġarīb ve ʿacīb görülmedik (53b/02) eşcār u eẕhār ve nebātāt gördük ki görmeyene taʿrīf (53b/03) ü tavṣīf ile beyān mümkün degildir. Pāris şehriniñ (53b/04) havası bārid olmaġıla Yeñi Dünyā nebātātına nā-münāsib olduġından (53b/05) limonluḳ gibi meştālar yapup eṭrāfını (53b/06) cām çār-pūb ile iḥāṭa itmişler ve bunlarıñ taḫtlarını ḫammālī idüp ocaḳlar itmişler[21] şiddet-i şitāda (53b/07) Yeñi Dünyā havasına muʿādil olacaḳ ḳadar ateşler (53b/08) daḫı yaḳmaġıla ḫammām gibi taḫtından tesḫīn iderler (53b/09) tā bu mertebede olsun deyü sergīn-i baḳar ile ḳurşlar (53b/10) anıñla tesḫīn iderler ve suḫūnet-i muʿtedil olsun. (53b/11) Ve daḫı maṭlūblarına vuṣūlde diḳḳat iderler (53b/12) ve niçe serāylar ve kiliseler ve kitāb-ḫāneler seyr ü temāşā olınmışdır (53b/13) ve niçe ʿacāyibāt ve tuḥaf u tefāriḳ (53b/14) görilmişdir ki taʿdād olınmaz ve kilimbāflar içün maḫṣūṣ (53b/15) bir kārḫāneleri var ki ḳralıñdır. Ḳral ṭarafından (53b/16) nāẕır olan kimseniñ iẕni ve maʿrifeti olmadıḳça (53b/17) kimseye kilim füruḫt olınmaz ve doḳutmaḳ isteyen

(54a)

(54a/01) daḫı nāẕırdan meẕūn olup ḫarcın virüp (54a/02) doḳutur ve ġāyet girān-bahādır. Meṣelā bir sāde münaḳḳaş (54a/03) ve muṣavver kilim üc dört kise aḳçe ider ve eger (54a/04) ḳullābdān ile veya ṣırma ile doḳunur ise aña göre (54a/05) ẕī-ḳıymet olur. Mezbūr daḫı vācibü's-seyrdir, (54a/06) didiler. Vardıḳ elçi gelecekdir deyü ne-ḳadar doḳunmış (54a/07) ḥāżır ve mevcūd kilimler var ise kārḫāneniñ (54a/08) dīvānlarına aṣmışlar. ʿAẕīm kārḫāne olmaġıla divārlara (54a/09) yüzden mütecāviz kilim avīze itmişlerdi seyr itdügimizde (54a/10) engüşt-i ḥayret der-dehān olduḳ. (54a/11) Meṣelā şükūfeler işlemişler baḳdıḳda güyā mücessem (54a/12) şīşe ile duruyor ve taṣvīrleriniñ nigāhı (54a/13) daḫı müjgan ve ebrūsı ḫuṣūṣa başlarında (54a/14) saçları ve lıḥyeleri bir mertebede gösterilmiş ki (54a/15) ḫaṭā-ʾyı kaġıd üzere bu mertebede ṣanʿat icrā itmekde (54a/16) Mani ve Behzad ʿācīz olur. Kiminde ḥālet-i sürūr (54a/17) iẓhār içün ḥandān gösterilüp ve kiminde

[21] Derkenar: " ve bunlarıñ taḫtlarını ḫammālī idüp ocaḳlar itmişler" (53b/06)

(54b)

(54b/01) ḥālet-i ḥüzn iẓhār içün maḥzūn gösterilüp ve kimi (54b/02) daḫı ḫavfdan hirāsān ve kimi giryān ve kimi bir vecaʿ dan (54b/03) müteʾellim gösterilmiş ki bād-ʾı naẓarda herkesiñ ḥāleti fehm olınur. (54b/04) Her ne-ḳadar tavṣīf olınsa taṣavvur olınandan (54b/05) ziyādedir. Zīrā muḳaddemā bize vaṣf itdiklerinde böyle taṣavvur itmiş idik vaṣıflarını[22] muḫāli ḫayāl itmiş idik ve destgāhlarını (54b/06) temāşā itmiş idik. Yüzden mütecāviz ve beş altı yüz (54b/07) ʿamele bāfendelik iderlerdi. Taraḳları hem-vār işlenmiş (54b/08) yapaġı olup podları elvān ipekdendir ve baʿżıları (54b/09) ḳılabdān ve baʿżıları ṣırma ile doḳutur idi. Her kilime (54b/10) ṭarḥ olınacaḳ nuḳūş ve taṣāvīr ruġanlı boġasılar (54b/11) üzere elvān ile taḥrīr olınmış ve anları narlara siyāh (54b/12) ile resm itmişler ve aṣıl resim yanlarında naẓargāhda (54b/13) durup nuḳūş ve taṣāvīr ve şükūfeleriñ elvānını (54b/14) pular ile aña taṭbīḳ iderler idi. Bir ṣanʿat (54b/15) seyr olınmışdır ki taʿbīr olınamaz ve bir ʿaẓīm kārḫāne (54b/16) var ki āyine-ḫāne imiş bu daḫı ḳralıñdır (54b/17) bundan daḫı nāẓır maʿrifeti ile fürūḫt iderler.

(55a)

(55a/01) Āyine-perdāḫt itdiklerini görmek içün aña (55a/02) vardıḳ. Bunda daḫı iki yüzden mütecāviz destgāh (55a/03) var, biñ ḳadar ʿamelesi var. Ḫām āyineʾyi alçı (55a/04) ile destgāh üzere yapışdırup ikisiniñ arasına (55a/05) maḫṣūṣ bir ḳum var anı ṣu ile döküp dört (55a/06) kişi ol āyineʾyi birbirine sürerler tā ḫuşūneti (55a/07) gidüp mülāyemet gelince baʿde ṭaraf-ı āḫirini daḫı (55a/08) böyle idüp tamām emles olduḳda başḳa (55a/09) destgāhlar ḳoyup bir surḥ-ı turābī maḫṣūṣ (55a/10) ālet ile sürmekle cilā virirler. Bī-ḥesāb āyineler (55a/11) var idi. Ṣāḥib-i kārḫāne iki āyine gösterdi ki (55a/12) ne-ḳadar āyine yapmaḳ mümkündür deyü saʿī-belīġ ile tecrübe (55a/13) murād eyledik. Bu ḳadar idebildik bunıñ ṭūlı (55a/14) yüz dört parmaḳ ve ʿarżı altmış dört (55a/15) parmaḳdır. "ʿAcaba bundan kebīr olmaz mı?" deyü ziyāde (55a/16) taḳayyüd itdik. "Bunı yapdıḳ lākin bunıñ ʿarżını (55a/17) ṭūlına muṭābıḳ idemedik. Ṭavīl olmaġıla ʿarżı

[22] Derkenar: " Zīrā muḳaddemā bize vaṣf itdiklerinde böyle taṣavvur itmiş idik vaṣıflarını " (54b/05)

(55b)

(55b/01) nāḳış oldı ve bunuñ ṭūlı yüz on dört (55b/02) parmaḳdır lākin ʿarżı ḳırḳ sekiz parmaḳ oldı." didiler. (55b/03) Her biri güyā bir ṣoffa ḳadar idi. Bizim ḥesābımızda parmaḳ (55b/04) ḥesābı ẕirāʿ binā'eʾn-ʿaleyh yigirmi dördi, bir ẕirāʿ olmaġıla (55b/05) āyine-ʾyi evveliñ ṭūlı dört ẕirāʿ sekiz parmaḳ ve ʿarżı (55b/06) iki ẕirāʿ on altı parmaḳ ider ve āyine-ʾyi ṣāniyeniñ (55b/07) ṭūlı dört ẕirāʿ on sekiz parmaḳ ve ʿarżı iki ẕirāʿ (55b/08) ider. Pāris şehri nefs'ül-emrde İstanbul ḳadar (55b/09) yoḳdur lākin bināları üçer dörder ḳat olup (55b/10) yedi ḳat yapılmış ḫāneler pek çoḳdur ve her bir (55b/11) ṭabaḳasında bir gürūh, ehl ü ʿıyāliyle sākin olurlar. (55b/12) Ve ṣoḳaḳlarında ḫalḳ ziyāde çoḳ görinür zīrā ʿavratlar (55b/13) dāʾimā ṣoḳaḳlarında ḫāne-be-ḫāne gezmekdedirler, aṣlā (55b/14) evlerinde oturmazlar Ve ricāl ü nās maḫlūṭ olmaġıla (55b/15) şehriñ içi ziyāde ḳalabalıḳ görinür ve dükkanlarında (55b/16) oturup alışveriş idüp baẕarlıḳ iden (55b/17) ʿavratlardır. Dükkanları tuḥaf ve tefāriḳ ile māl-a-māldir.

(56a)

(56a/01) İstanbul'dan ḳatʿ naẕir-bī-naẕīr şehirdir. Set (56a/02) taʿbīr olınan nehir şehriñ vasaṭından güẕār idüp (56a/03) vasaṭ-ı şehirde bir aṭa itmişdir ve ol aṭa daḫı (56a/04) ebniyye-ʾyi fāḫire ile maʿmūr ve "Notur Dam" didikleri ḳadīm (56a/05) ve kebīr kiliseleri, ol maḥalde vāḳiʿdir ve her ṭarafından (56a/06) cisrler ile ṭaraf-ı āḫire güẕār olınur ve iki köpri (56a/07) var ki iki ṭarafı ser-ā-pā ḫāneler yapılmış, köpri (56a/08) ṣoḳaḳ gibi ḳalmışdır. Güẕār iden aṣlā nehri görmez (56a/09) ve ṣoḳaḳları ziyāde süsʿatlidir ve ḳaldırım ṭaşları (56a/10) müretebʿ-traş olınmış eḥcār ile hem-vār ferş olınmışdır. (56a/11) Ve ḫāneleri kimi kārgīr ve ekṣeri kārgīr-hümādır ve (56a/12) bāġçeleri daḫı maṭbuʿ olup her biri, bir ṭarḥ-ı ʿacīb (56a/13) ile muṣannaʿdır. Bu eṣnāda Ramażān-ı Şerīf (56a/14) gelüp ṣāʾim olduḳ ve gice cemāʿat ile terāvīḥ ḳıldıḳ. (56a/15) Fecr muḳaddem ẓuhūr itmekle beş buçuḳ sāʿatde (56a/16) imsak ider idik. Hengām-ı ṣayfda iki (56a/17) ay ḳadar fecr giceler pek zamānı yesīr ġuyūbet ider

(56b)

(56b/01) deyü müneccimbaşıları ḫaber virdi. Vāḳıʿā aḫṣām (56b/02) daḫı iki sāʿati geçerek şafaḳ ġāʾib olındı (56b/03) ve sekiz geçerek şems ṭulūʿ ider idi. Ramażān-ı Şerīf'iñ (56b/04) altıncı sebt güni vedāʿ içün (56b/05) Enturadüḳtör gelüp ḳral

serāyında daʿvet itdi. (56b/06) Biz daḫı ḥāżır olup ol gün ḳralıñ (56b/07) hinṭoıyla gelüp bizi aldı ve Prences Lanbek (56b/08) yine meʿān gelüp ve anıñla zānū-be-zānū hinṭoya süvār olup (56b/09) Enturadüḳtör ile Dīvān Efendisi (56b/10) ḳarşumuza oturdılar ve tabʿımıza süvār oldılar. (56b/11) Bizimle meʿān bir atlu recmenti pīş ü pesīmizde yöriyüp (56b/12) yollarda selām içün süvārī ve piyāde ḳatī (56b/13) vāfir ʿaskerden dizilmiş idi. Bu defʿā serāya (56b/14) ḥavlı ṭarafından varılup Ḳral endügi maḥalde (56b/15) hinṭo yanaşup muḳaddemā ḳral kethüẕāsı ve aḳrab-ı aḳrabāsı (56b/16) olan Mösyö le Duḳ oṭasına varılmış (56b/17) idi yine oraya varup teneffüs eyledik. Baʿde:

(57a)

(57a/01) "Buyuruñ!" didiler. Ceneraller ve erbāb-ı dīvānıñ (57a/02) kibārı, her biri bir maḥalde istiḳbāl iderek öñimize (57a/03) düşdiler. Muḳaddemā buluşduġımız dīvān-ḫāneye (57a/04) vardıḳ. Ḳral taḫtında oturup Lālā Maraşal (57a/05) ḳafasında ve vaṣī yemīninde ve Mösyö le Duḳ (57a/06) yanında ve anıñ yanında ḳapudān olan Mösyö Ḳontura Toluza (57a/7) ve daḫı yesārında Prences (57a/08) Ḳontı ve vaṣīniñ oġulları durup sāʾyirler (57a/09) daḫı ʿālā-merātib-hem dizilmişler idi. Bizi görünce (57a/10) ḳıyām eyledi. Biz daḫı elimiz gögsimize ḳoyup (57a/11) ṣūret-i selāmı irāʾe eyledik daḫı ḳarīb (57a/12) varduġımızda temennā idüp vedāʿya geldik deyü (57a/13) ḫōşnudluḳlar ʿarż eyledik. Maraşal daḫı ḳral (57a/14) aġzından cevāb virüp: "Siziñ elçiliğiñiz (57a/15) iki devlet beyninde olan ḳadīmī

dostluġıñ (57a/16) muḥkem olmasına bāʿiṣ olduġı bī-iştibāhdır (57a/17) ve sizi daḫı ferāmuş itmeyüp her bārı göñül ḫōşluġıyla

(57b)

(57b/01) yād idecegimizde hīc şübhe yoḳdur." (57b/02) diyüp nāmeʾyi Ḳral'ıñ eline virdik. Ḳral daḫı (57b/03) nāmesini vezīri maḳāmında olan Mintri de Tāt'a (57b/04) virüp ol daḫı bize virdi. Biz daḫı (57b/05) olup Dīvān Efendisi'ne teslīm eyledik. Baʿde (57b/06) temennā ṣūretiyle ʿavdet idüp birḳaç ḫaṭveden (57b/07) ṣoñra yine elimiz gögsimize ḳoyup vedāʿ idüp (57b/08) çıḳdıḳ. Oṭa-ʾyı mezbūra gelüp ḫalḳımız süvār olınca (57b/09) tevaḳḳuf idüp andan hinṭoya Enturadüḳtör ile (57b/10) süvār olup Prences Lanbek, bizi vedāʿ itmişdi. (57b/11) ḫānemize geldik. İki defʿā ḳrala

buluşduġımızda (57b/12) onar nefer adamımız bizimle girmişlerdi. Baʿde salı gün (57b/13) Vaṣī'ye vedāʿ içün kendünüñ Enturadüḳtör'i (57b/14) gelüp daʿvet eyledi. Ol gün Vaṣī'niñ hinṭoyla (57b/15) gelüp adamlarımız süvār olmaġ-içün ḳırḳ elli esb (57b/16) getürdiler, süvār olup vardıḳ. Yine evvelki gibi (57b/17) buluşduġımız dīvān-ḫānesinde ṭarḥ-ı meclis itmiş.

(58a)

(58a/01) Bizi gördükde daḫı ḳıyām ve şabḳasın çıḳardı. (58a/02) Bir iki ḫatve istiḳbāl eyledi. Anıñla daḫı (58a/03) kelimāt-ı vedāʿyı söyleşüp devletlü (58a/04) Sāḥīb-i Devlet Efendimiz Ḥażretleri'ne nāmesini kendü (58a/05) eliyle yedimize teslīm idüp biz daḫı elinden (58a/06) alup Dīvān Efendisi'ne virdik. Baʿde vedāʿ idüp (58a/07) yine ālāy ile ḫānemize geldik zīrā (58a/08) vāfir adam selāma dizilmişlerdi. Bundan aḳdem (58a/09) mesfūr olan Mintri de Ṣat ki umūr-ı ḫāriciyyeye (58a/10) müvekkil olmaġıla elçiler ḫuṣūṣına daḫı nāẓırdır. (58a/11) Vaṣī'den ṣoñra anıñla görüşmüş idi. Bu (58a/12) vaḳte dek gelmedüginden Tercümān'a Mintri'niñ (58a/13) gelecegini ḫaber virmiş idik. Bu āna dek gelmedi (58a/14) bizim ḥareketimiz ḳarīb oldı. "Ne zaman gelür? (58a/15) Var, ḫaberin getür!" didik. İki gün geçdikde (58a/16) gördüm ki ḫaber yoḳ. Yine Tercümān'a: "Ne zaman gelecekdir?" (58a/17) didim. Tercümān daḫı ıżṭırābla: "İşi

(58b)

(58b/01) çoḳ, eşġāl keṣīr olmaġıla gelemedi. Yarın sizi (58b/02) vedāʿya gelür ümīdindedir. Varsaḳ, anıñla da vedāʿ itsek (58b/03) işimiz ḳalmazdı." didi. Muḳaddemā ol daḫı (58b/04) size gelür didügin içün biz varmış idik (58b/05) lākin bu güne dek gelmedüginden ġālibā ṭaʿaẕẕum murād ider. (58b/06) Ol, bize gelmedikce biz aña varmaḳ muḥaldir. Hemān (58b/07) Mösyö Ḳon Toluz'a ḫaber gönderdik. "Yarın anıñla (58b/08) vedāʿya varalım." didim. Tercümān'ımız eṭbāʿ-yı ṭarīḳiyle naṣiḥate (58b/09) daḫı ser-āġāz idüp: "Cümle elçiler umūrı kendüye (58b/10) müfevveżdir ve ḥāliyā siz ḳral cānibinden virilecek (58b/11) hedāyā, cümleniñ maʿrifetiyle ḥāżır oluyor. Bu (58b/12) eṣnāda dīl-gīrlik ẓuhūr itmese münāsib idi." (58b/13) didi. "Bunda ḥāṭır-mende olacaḳ bir iş yoḳ, (58b/14) bize gelecekdir deyü ḫaberi sen getürdiñ. Niçün (58b/15) ḫilāf söylediñ?" didim. Baña kendüsi: "Varırım."

(58b/16) dimiş idi. Ben daḫı anıñ cevābını söyledim." (58b/17) "Ya niçün gelmedi? Sözine pişmān mı oldı? Cevāb

(59a)

(59a/01) nedir?" didim. Vezīrlik iddiʿā ider. Siziñ vezīriñiz elçilere (59a/02) varmaz. Bu daḫı anıñ-çün size gelmemek istemez." didi. (59a/03) "Eger kendü büyüklügünden gelmek istemezse Nemçe elçisine, (59a/04) İngiliz ve Flemenk elçisine varup bize gelmemek (59a/05) bir vechle olmaz. İmdi maʿlūm oldı ki elçilere (59a/06) varmayacaḳ ḳadar büyük degilmiş çünki anlara (59a/07) vardı, bize daḫı gelmege muḥtāc. Buña cevāb nedir?" (59a/08) didim. "Mutlaḳa Vezīr-i Āʿẓam, elçilere varmaduġından (59a/09) bu daḫı aña taḳlīd ider." didi. Bizim vezīrlerimiz elçilere (59a/10) varmaz deyü bizden elçileriñ intiḳāmın almaḳ mı (59a/11) ister? Bizim vezīrimiziñ ḳāʿbı ʿālīdir. Aña taḳlīd itmek (59a/12) murād iden veche şettā ile itmelüdir (59a/13) yalıñız elçilere varmaz lākin biz elçi geldikde daʿvet idüp (59a/14) ziyāde ʿālī żiyāfet ider ve gidecegi (59a/15) zaman adamlarına ḫilʿat ve kendüye semmur kürk (59a/16) ve altına donanmış mükemmel at çeker ve bir de vedāʿ (59a/17) vaḳtinde yine böyle żiyāfet idüp ādemlerine

(59b)

(59b/01) ḫilʿatlar ve kendüye yine semmur kürk ve yine donanmış (59b/02) at-çeker elçi daḫı semmur kürki geyüp donanmış (59b/03) ana süvār olup sürūr-ı tām ile menziline gider. (59b/04) İmdi bu daḫı bizim vezīrimiz gibi olaydı bizi (59b/05) daʿvet idüp żiyāfet iderdi ve daḫı (59b/06) ādemlerimize ḫilʿatlar geydirüp bize daḫı semmur (59b/07) gerek elbās donanmış at çekerdi ve bir de (59b/08) vedāʿ żiyāfeti idüp yine resm-i evvele riʿāyet iderdi. (59b/09) Biz ise anıñ bir loḳma etmegini yimedik. (59b/10) İmdi maʿlūm oldı ki aṣlā bizim vezīrimize beñzemez (59b/11) imiş. Yoḳ elbette taḳlīd iderim, dir ise mādde-ʾyi vāḥidde (59b/12) taḳlīd idüp māʿideʾyi terk etmek (59b/13) olmaz ya cümle efʿāl-i bi'l-külliye daḫı taḳlīd ider (59b/14) yāḫud bize gelür ve elvedāʿ içün kendüye (59b/15) varmaḳ muḥāldir." didim. Tercümān gidüp ve aḫşām (59b/16) gelüp: "Yarın vaḳt-i ẓuhrda siziñle vedāʿlaşmaḳ (59b/17) içün gelecekdir." deyü ḫaber virdi.

(60a)

(60a/01) Vāḳıʿā, Fransa diyārında ricāl-i devletden bir ferd bizi (60a/2) ḫānesine daʿvet idüp żiyāfet itmedi faḳat (60a/03) Lālā Maraşal daʿvet itmişdi ġayrı bir kimseden (60a/04) bir seped meyve ile ḥāṭır ṣormaḳ daḫı vāḳiʿ oldı. (60a/05) Vāfir nāsıñ bir ferdinden bir ḥabbe ve bir ẕerre görmek (60a/06) naṣīb olmadı lākin iḳrām ḳavli bir mertebede idi-ki (60a/07) güyā maḳām-ı ʿubūdīyetde ḳāʾim olmuşlardı caflaramız (60a/08) ṭabaḳlara doḳunma miṣline mutābıḳ idi. Hele mesfūr (60a/09) gelüp biz daḫı nerd-bāndan aşaġı istiḳbāl eyledik. (60a/10) bir miḳdār oturup yine ol maḥalden vedāʿ eyledik (60a/11) ve biz daḫı irtesi gün aña varacaḳ olduḳ. (60a/12) Ṣabāḥ ẓuhrı idüp Mintri'ye vedāʿa vardıḳ. (60a/13) Ve daḫı bizi oṭa ḳapusından istiḳbāl eyledi (60a/14) ammā mesfūr ile üc kerre görüşmek vāḳiʿ olmuşdı. (60a/15) Her ne muṣāḥabet ki beynimizde geçmişdi. Bir vechü'l-zām (60a/16) cümle yalan söylemişdi ve bir iki şeyʾ teklīf olınmışdı, (60a/17) anda daḫı ʿamdān yalanlar söyleyüp bizi aldatmışdı.

(60b)

(60b/01) Ez-cümle, baʿżı esārādan suʾāl içün baʿżı aḥbābımız (60b/02) recā itmişlerdi. Biz daḫı: "Marsilya'da şu nāmda (60b/03) esīrler var mıdır? Ḫaberin getürtmeñizi recā ideriz." (60b/04) dimişdik. Ol daḫı vaʿd idüp: "Mektūb (60b/05) yazayım, teftīş idüp ḫaberin vireyim." dimişdi. (60b/06) Bir aydan ṣoñra esīrlerden ḫaber deyü tercümān gönderdik. (60b/07) "Henüz ḫaber gelmedi." dimiş. Bir aydan ṣoñra yine suʾāl eyledik. (60b/08) "Henüz ḫaberi gelmedüginden tekrār yazdım." (60b/09) dimiş. "Haftada bir menzil gidüp gelmekde iken (60b/10) ḫaber gelmedi" dirdi. Üçünci defʿāda, Marsilya (60b/11) Entandantı: "Bu ḫastelik arasında esīr mi (60b/12) ṣorılur?" deyü mektūba iʿtibār itmemiş. "Bu daḫı (60b/13) yanılsun." deyü Tercümān ḫaber getürmişdi ḥatta bize (60b/14) gelmek ḥuṣūṣında Entandant esārı sūʿal içün (60b/15) gönderdügi mektūba raġbet itmeyüp: "Dögülmedügi (60b/16) ādem degil mi vezīrdir deyü söylemege ḥicāb itmez misiz? (60b/17) Vezīr naṣıl olur? Sen bāri bilmez misin?" deyü Tercümān'a

(61a)

(61a/01) söylemişidik. Bunuñ ise aṣlı olmayup güyā (61a/02) ṣuçı Entandant'a nisbet idüp Vezīr yazdı (61a/03) ammā Entandant dögülmedi dimişlerdi. Ṣoñra bu söz (61a/04) bizim ʿaẕīm işimize yaradı. Hele: "ʿAcabā bugün ne (61a/05) yalanlar ẓuhūr idecekdir?" deyü bir miḳdār ṣoḥbetden-ṣoñra (61a/06) gitmemiz ḳarīb oldı. İnşallah-ı teʿālā "İstanbul'da (61a/07) esīrlerden suʾāl iden aḥbābımıza ne cevāb virelim?" (61a/08) didim. "Ḫastelik sebebiyle bugüne dek (61a/09) cevāb gelmedi, umarım ki cevābı yoldadır. Hemān (61a/10) geldügi bize irsāl iderim." didi. Fransa'da (61a/11) esīr olan müselmānları, dostluḳ var iken ne (61a/12) cürm ile esīr itmişlerdir?" bunı suʾāl idinmiş (61a/13) idim ammā Tercümān'a aṣlā buña dāʾir söz söylememiş (61a/14) idim ki: "Elçi bundan suʾāl idecekdir." deyü ḫaber virüp (61a/15) dekk ile cevāb-ı nā-ṣavab ḥāżır itmesün. (61a/16) Baġtaten suʾāl niyyet itmiş idim, bu eṣnāda ʿunvan (61a/17) ile ḳopuş idüp: "Bu vilāyete geleli çoḳ bilmedügimiz

(61b)

(61b/01) şeyʾleri siziñle görüşmekle niçe müşkillerimiz ḥall olmuşdur. (61b/02) Bir ġāyet müşkil vardır, umarım anı daḫı (61b/03) ḥall idüp şāfī cevāb viresiz." "Buyuruñ!" didiler. (61b/04) Biz daḫı: "Benim, diyen ḳarındaşlarımdan ve siziñ ḳavī (61b/05) dostluḳlarını daʿvī eyledügimiz müselmānlardan (61b/06) biñ ḳadar esīr var ki bunları der-ẕindān idüp (61b/07) çekdīrleriñizde kürek çekdirirsiz. Bunlarıñ cürmleri (61b/08) nedir, ne sebebden bu belāya giriftār itdiñiz? Bunıñ (61b/09) ḥall olınması ziyāde maṭlūbımdır." didikde "Dört (61b/10) yanı deñiz olup anlar ẕindānda degillerdir, şehir içinde (61b/11) alışviriş iderler." didi. "Bizler kendü ḫiẕmetimize (61b/12) istiḫdām içün beş yüz biñ ḳadar ġuruşa (61b/13) köle ve cāriye aluruz ve kendü ṭaʿāmımız ile iṭʿām idüp (61b/14) fāḫir libāslar elbās ideriz. Beş yıl (61b/15) mürūrunda, inṣaf oldı deyü āzad idüp (61b/16) çerāġ ideriz. Bu devir son Nemçe ḫalḳıyla ki kāh cenk (61b/17) ve kāh ṣulḥ üzereyiz. Esīrlerimizi bahālarıla ıṭlāḳ iderler.

(62a)

(62a/01) Sizdeki esīrlerden baña ʿarż-ı ḥāller geldi (62a/02) otuz yıllıḳ otuz beş yıllıḳ esīr var. Niçün āzad itmezsiz? (62a/03) İmdi maʿlūm oldı ki bunlarıñ bu ʿiẕāba (62a/04) müstaḥaḳ olacaḳ töhmetleri var imiş ẕīrā dostları (62a/05) böyle belāya

giriftār itmek cāʾiz olmadugı daḫı (62a/06) maʿlūmuñuzdur. Bunlarıñ cürmleri nidügin bize beyān eyleñ! (62a/07) Bizler Fransızlarla dostluḳ iddāʿ iddügimiz (62a/08) aclden gemilerimizde bir Fransız eṣīri yoḳdur. Ḫuṣūṣa (62a/09) niçeleri baʿżı sefāyinde bizimle ḥarb ü ḳıṭal evinde (62a/10) aḫẕ olınmış iken elçileriñ şefaʿatiyle ʿafv olınur." (62a/11) didim. Iżṭırābla: "Anlar āzadlıḳ istemezler zīrā her biri (62a/12) ticāret ile vāfir sermāye idinmişlerdir, ḳovsaḳ (62a/13) gitmezler." didi. "Bu hiç cevāb degildir çünki (62a/14) āzad itmezsiz bahālarını taḳrīr idiñiz, aḳçe ile (62a/15) ḫalaṣ idelim." didikde: "Ḳral eṣīrci midir ki aḳçe (62a/16) ile eṣīr füruḫt eyleye, dirsiz āzad itmez bahālarıla (62a/17) ıṭlaḳ itmezsiz. Dostlara bu eẕiyyetiñ sebebi nedir?"

(62b)

(62b/01) "Bu eṣīrler Ḳral'ıñ degildir. Ḳapudānlar kendü aḳçeleriyle (62b/02) ṣatun alup ḳullanurlar" didi. "Ya niçün, bunlar bizim (62b/03) dostlarımızdır cürm ve ḳabaḥatleri yoḳ dostları (62b/04) esīr idüp istiḫdām itmek revā degildir, bunları (62b/05) almañ, deyü ḳapudānları niçün menʿ itmezsiz?" didügimde (62b/06) Mintri'niñ ıżṭırābından Tercümān'a ġayret-i dīniyye (62b/07) gelüp: "Ne ġarīb temāşā Ḳral, ḳapudānları nece menʿ idüp (62b/08) ḫalḳıñ kisesine ḳarışabilür." deyü (62b/09) ḫōd-be-ḫōd Mintri'ye muʿāvenet ṭarīḳiyle güyā (62b/10) cevāb-ı bā-ṣavab virdi. "Gemiler kimiñdir?" "Ḳral'ıñdır." (62b/11) "Ya ḳapudānları kim nıṣb u taʿyīn itmişdir?" "Ḳral (62b/12) itmişdir." didi. Bu cevāb ile: "Sen Ḳral'ıñ (62b/13) ʿadem-i ḳudreti oldugını beyān ve etbāʿı yanında (62b/14) raġbet ü iʿtibārı olmadugını ʿāyān ideyorsun." (62b/15) Ḫuṣūṣā ḳapudānlar kendü mallarıyla ḳral gemisinde (62b/16) kürek çekmek içün esīr almayacaḳları ẓāhir (62b/17) iken böyle yalan nece söylenür, ġarīb temāşā işte

(63a)

(63a/1) budur lākin "Cevābı daḫı Mintri mi virdi?" didim. (63a/02) "Yoḳ, ben söyledim." didi. Ya sen ara yerde bir vāṣıṭasın, (63a/03) cevāb virmek seniñ üzerine lāzım degil. (63a/04) Ben andan cevāb isterim ki bu müşkil ḥall ola." didim. (63a/05) Bir miḳdār beynlerinde söyleşüp: "Baʿżı murād itdiklerini (63a/06) defter itsünler, ıṭlaḳlarına saʿy ve iḳdām idelim." (63a/07) deyü vaʿd-i durūġıla meclis tamām olup vedāʿ eyledik. (63a/08) Bizi oṭa ḳapusından ṭaşraya dek teşyīʿ eyledi. (63a/09) Andan derya ḳapudānı olan Mösyö Toluz'a (63a/10) vardıḳ. Anıñ daḫı bu meclisden ḫaberi

yoḳ, aña daḫı (63a/11) dostları taʿẕīb sebebinden suʾāl eyledik (63a/12) ve "Ḳapudānlara tenbīh eyleseñiz, bahālarını taḳdīr itseler, (63a/13) herkesiñ bahāları irsāl olınurdu." (63a/14) didim. "Vallah ḳapudānlarıñ anlarda ʿalāḳaları yoḳdur. (63a/15) Cümlesi ḳral malıdır. Bu ḫuṣūṣda saʿy ve iḳdām ideyim, (63a/16) vaṣī ile söyleşeyim maʿmūldür ki biraz esīri Ḳral (63a/17) size inʿām eyleye." didi. Bu cevāblar daḫı maʿhūd

(63b)

(63b/01) Tercümān vasāṭātıla virilüp ṭarafınıñ yalanları (63b/02) ḳat ḳat ẓāhir oldı ve Ḳapudān, kāle-evvel (63b/03) istiḳbāl ü teşyīʿ de mübālaġalar eyledi ve irtesi (63b/04) gün Ḳapudān, bize vedāʿ içün gelüp muḳaddemā geldügi (63b/05) ayın ile gelüp biz daḫı istiḳbāl ü teşyīʿ de (63b/06) kendüye naẓīre eyledik ve daḫı irtesi Lālā Maraşal'a (63b/07) vedāʿa varup ol daḫı kāle-evvel merāsim-i ikrāma (63b/08) riʿāyet eyleyüp ve irtesi günki ʿarefe (63b/09) güni idi. Evvelde bize vedāʿ içün gelüp biz (63b/10) daḫı aña göre riʿāyetler eyledik ve esīrler māddesini (63b/11) anıñla daḫı der-miyān eyledik. "Bu ḫuṣūṣda ḥaḳḳıñız (63b/12) vardır. Buña ṭarafıñızdan duʿācı ben olurum. (63b/13) İnşallah Ḳral'dan bir miḳdār esīr size virilmek (63b/14) içün ziyāde saʿy-i belīġ idecegimde hic şübheñiz (63b/15) olmasun." diyüp gitdi. Biz daḫı mevāʿid-i ʿurḳubiyye (63b/16) ile yeʾs ü ümīd beyninde ḳaldıḳ. ʿArefe güni ki (63b/17) yevm-i cumʿa idi. "ʿAcabā hilāl-i ʿıyd bugün görinür mi?"

(64a)

(64a/01) deyü müneccimḫāne ki raṣadgāhdır ʿaẓīm bülend ḳulle vardır. (64a/02) Beş altı ādemimizi hengām-ı maġrib irsāl eyledik. Ol ḳulleden (64a/03) nigāh-endāz olmuşlar. Vāḳıʿā üc kişi görüp gelüp (64a/04) şehādet itdiler. Muḳaddemā daḫı hilāl-i Ramażān içün (64a/05) ādemler gönderüp çehārşenbe güni emʿān naẓar itmişler. (64a/06) Görmek müyesser olmayup irtesi pençşenbe (64a/07) güni yine irsāl itmişdik, görüp ḫaber virdiler. (64a/08) Cumʿa güni ṣāʾim olup sebt güni ʿıyd eyledik. (64a/09) Bu müneccimḫāneʾyi Ḳoca Ḳral binā itmiş ve "Ḳasni" (64a/10) nām bir üstād-ı kāmil içün raṣadgāh itmiş. Bir (64a/11) ʿāẓīm kārgīr ḳulle binā itmiş. Üç ṭabaḳadır, her ṭabaḳasında (64a/12) müteʿaddid oṭalar var ki ālet-i nücūmiyye (64a/13) ve raṣadiyye ile māl-ā-māldir ve cerr-eşkāl ṣanāyīʿne (64a/14) müteālliḳ niçe āletler ve hilāli tecrübe ve imtiḥān içün (64a/15) āletler ve ṣuları nişībden firāza çıḳarmaḳ içün

(64a/16) niçe āletler ve daḫı ṣanāyiʿ-i bedīʿa ve ġarībeye müteʿalliḳ (64a/17) bī-ḥesāb āletler var ki taʿdād olınmaz ve kebīr ṭaʿām sinisi

(64b)

(64b/01) ḳadar Dimaşḳī āyineden muḳaʿarü'ş-şekl pertevsüzler (64b/02) var. Pulād sehpālar üzere vażʿ olınmış kereste (64b/03) parçaları ṭutdılar. Fi'l-ḥāl ʿalevlenüp sūzān oldı (64b/04) ve ḳurşuna ṭutdılar. Fi'l-ḥāl müẕāb oldı ve heyʾet (64b/05) ve hendese āletleri ḫōd bī-ḥesāb idi. Pulād kürsiler (64b/06) üzere küreler var idi ki her biriniñ içinde iki (64b/07) üç adam oturmaḳ ḳābil idi ve daḫı niçe görülmedik (64b/08) ālāt-ı nücūmiyye seyr ü temāşā eyledik ki ʿilm-i nücūmdan (64b/09) ednā mertebe ḫaberdār olan ādem bu āletler ile zamān-ı yesīrde (64b/10) üstād-ı kāmil olmaḳ mutaṣavverdir ẕīrā (64b/11) ẕihinde taṣavvur olınacaḳ şeyʾleri maḥsūs ve müşāhede (64b/12) göstermişler. Eẕcümle ḫusūf küsūfı bilmek (64b/13) içün bir ālet īcād itmişler. Birḳaç dāʾireden (64b/14) muṣannaʿ ve daḫı eṭrāfı erḳāmla mevżīʿ-yi şems ve ḳamer (64b/15) işāret olınmış. Dāʾireler devr olındıḳca sāʿat (64b/16) ʿaḳrebi gibi bir mīlcegiz var, ucı aḳçe gibi müdevvergāh (64b/17) kāh şemse uzanup ve kāh ḳamere uzanur. Ḳamere

(65a)

(65a/01) uzandıḳda bütünce setr ider nāḳış mı setr ider (65a/02) her ne-ḳadar setr iderse falan ayda ḫusūf vardır (65a/03) ve şu ḳadar işbiʿdir, deyü hüküm iderler keẕālik şems (65a/04) daḫı böyle falan yılda ve falan ayda ve falan günde (65a/05) şu ḳadar işbiʿ küsūf olacaġı bir dāʾireden ẓāhir (65a/06) ve maʿlūm olmaḳ ziyāde emr-i ʿacībdir ve kendüler (65a/07) ol ālete ziyāde iʿtinā iderler olmuşdı. (65a/08) "Ḳoca Ḳral'ıñ himmet ve saʿyiyle vücūd-peẕīr idi ve bu ālet (65a/09) ve bir devlet buña mālik degildir. Kendü maʿrifeti ḳıymetini (65a/10) bilüp zamānında bir nādīde ṣanʿat (65a/11) icrā idene beẕl-i enʿām u iḥsānda ṣarf-ı maḳdūr itmekle (65a/12) bu nādīde ve niyāz āletler anıñ zamānında (65a/13) īcād olınup kendüye virilüp ol daḫı (65a/14) erbābı ṭaleb müstefīd olsunlar deyü bu maḥalle (65a/15) vażʿ itmişlerdir." didiler. Vāḳıʿā ol-ḳadar ʿacāʾib (65a/16) ve ġarāʾib şeyʾler seyr olınmışdır ki bir ʿaẓīm ḫazīne (65a/17) ile cemʿi müyesser degildir ve ṣevābit ü seyyārātı seyr ü temāşā

(65b)

(65b/01) için bir dürbīn peydā itmişler. Böyle ki āyinesi (65b/02) berber āyinesi ḳadar tenekeden ḳubūr itmişler. Ḳuyu ṭulunbası (65b/03) gibi bir şeyʾ olmuş ṭūlı elli ẕirāʿdan mütecāviz ve bir (65b/04) gemi serenini oluḳ idüp anıñ içine yaṭırdup muḥkem (65b/05) bend itmişler ve andan ṣaġīr bir āyine daḫı dürbīniñ (65b/06) başına ḳoyup cemʿan iki āyinesi var ve daḫı (65b/07) raṣadgāh meydānınıñ bir mürtefīʿce maḥalline bir saḥīn (65b/08) gemi sereninden ʿamūd vażʿ idüp amūdıñ başına (65b/09) maḳʿara şeklinde bir tekerlek vażʿ idüp bir ālet avīḫte itmişler. (65b/10) Ol āletiñ bir ucını daḫı dürbīne muḥkem (65b/11) bend idüp bir ucına daḫı ḳurşunlar ve demürler avīze (65b/12) daḫı itmişler cerr-i eṣḳāl ṣanʿatı üzere bir adam ol (65b/13) dürbīn-girānı pest ve bülend ve pīş ü pese (65b/14) ve yemīn ve yesāra taḥrīke mütemekkin olmuş. Biz daḫı bir (65b/15) miḳdār seyr-i āsumān idelim deyü ibtidā-ı zühre ṭālīʿ olmuşdı. (65b/16) Aña baḳdıḳ, üç hilāl ḳamer şeklinde levn-ī ercuvānīye (65b/17) mażrūb müşāhede eyledik ve: "Gāhīce müdevver olur

(66a)

(66a/01) lākin şimdi nāḳıṣdır." didiler. Baʿde ḳamere baḳdıḳ. (66a/02) Cirmi ġāyet kebīr görinür, dürbīne ṣıġmazdı (66a/03) ve heyʾeti böyle müşāhede eyledik ki içi süngerlenmiş (66a/04) bir ṣomun etmegi vasaṭından şaḳ eylesek ol (66a/05) ṣūret ḥāleti var idi. Güyā cirm-i ḳamerde aġvād (66a/06) ve dehār olup çuḳur yerler gölge olmaġıla kebūd (66a/07) renk görinür idi. Sübḥāne'l-ḫallāḳ lākin (66a/08) eşcār u miyāh müşāhede idemedik zīrā ṭāʾife-yi Frenc'iñ (66a/09) baʿżıları buña daḫı ẕāhib olmuşlardır (66a/10) ve zuḫale daḫı baḳdıḳ. Zuḫal'iñ şekli böyle olup (66a/11) biz baḳduġımızda ḥareketiniñ muḳteżāsı muḥarref (66a/12) görinmekle bu şekilde gördük ve ḥavl-ı zuḫalde (66a/13) dāʾire beş yıldız var imiş ki lā-yenfekk eṭrāfında (66a/14) deverān iderler imiş ḥatta ḳudemā buña vāḳıf olmamışlar. (66a/15) Dürbīn olmaġıla maʿlūm idinmişlerdir imʿān-ı naẓar eyledim. (66a/16) İkisini görüp üçini göremedim yanımda (66a/17) olanlar ancaḳ ikisini görüp: "Bir kimse ben üç

(66b)

(66b/01) gördüm." deyü ḫaber virdi ve ṣūretini taṣvīr idüp (66b/02) keyfiyyet-i deverānı daḫı derc ü daḳīḳayla beyān itmişler. (66b/03) Bize gösterdiler ve

muḳaddemā bize: "Endām-ı zuḫal bir ḫalḳa (66b/04) içinde müdevverü'ş-şekldir lākin bu gice muḥarref görinmekle (66b/05) maḫrūṭı göreceksiz." dimişlerdi ve müşterīʾyi (66b/06) taṣvīr idüp bunıñ daḫı ḥavlinde dört yıldız (66b/07) birbirine ḳurb ve baʿdī güyā nisbet-i vaḥde üzere (66b/08) lā-yenfekk her biri bir dāʾirede ve eṭrāf-ı müşterīʾyi (66b/09) dāʾirdir deyü gösterüp baʿde dürbīn ile (66b/10) baḳduġımızda baʿīne taṣvīrde irāʾe eyledikleri (66b/11) vechi üzere nücūm-ı erbaʿayı ḥavl-i müşterīde ʿayān (66b/12) müşāhede eyledik ve kendüyi müdevver gördük. Bu (66b/13) ḳadar ʿacāyibāt ve ġarāyibāt temāşāsını bir defʿāda (66b/14) istifāʾ mümkün olmaġıla bir aydan-ṣoñra yine varmışdıḳ. (66b/15) Gice ḥavl-i müşterīde olan nücūmuñ (66b/16) maḥallerini şu tefāvüt üzere göreceksiz deyü mücessem (66b/17) taṣvīr etdiklerinde göstermişler idi. Vāḳıʿā baʿīne

(67a)

(67a/01) müşāhede eyledik. Taṣvīrde öyle itmişler ki külli (67a/02) yevm ḳac derece ve ḳac daḳīḳa ḥareket idüp (67a/03) ve her gice ne şekilde görinür taḥrīḳ-i dāʾire itmekle (67a/04) maʿlūm oluyor bu daḫı ḳudemānıñ ẓafer-yāb olmayup (67a/05) dürbīn ḥudūṣından-ṣoñra ẓāhir olan (67a/06) mesāʾilden imiş. Vāḳıʿā bunlarıñ seyri saʾir seyyārāt (67a/07) gibi olmayup her biri ancaḳ kendü dāʾiresinde (67a/08) dāʾirelerdir. Meṣelā müşterī kendü seyriyle seyr itmekde. (67a/09) Bunlar eṭrāfında istidāde ile seyr iderek seyr itmekde. (67a/10) sübḥāne "Men lā-yūʿcezu-hu şeyʾun" Ḳasni, tekmīl-i raṣad (67a/11) itmeden mürd olup yerine oġlı müneccimbaşı olup (67a/12) raṣadgāhda müderris olmuş, cümle ol ḥazīne (67a/13) kendüye teslīm olınmış ve babasınıñ Uluġ Beg (67a/14) zeycine muġāyir bulduġı meṣāʾili bize taḥrīr idüp (67a/15) virdi. Henüz babasınıñ taḥrirātı (67a/16) başılmamış güyā daḫı bu tekmīlini ḳaṣd idüp (67a/17) baʿde'l-etmām başamaḳ murād eylemiş bu daḫı feninde māhir

(67b)

(67b/01) bir adam olmuş baʿde'l-ʿıyd pençşenbe güni cānib-i vaṭana (67b/02) ʿavdet murād itmişdik. Bize meʾmūr Begzāde gelüp: (67b/03) "Mösyö le Duḳ, sizi çiftligine daʿvet ider. (67b/04) Pāris'e altı sāʿat yerdir iki gice anda misāfir oluruz (67b/05) zīrā maḫṣūṣ kendünüñ ṣaydgāhı (67b/06) vardır. Size sıġın avını temāşā itdirmek ister. (67b/07) Anı görmeksiz bu vilāyetden gitmek revā degildir." (67b/08) deyü ān-ber-ān īn-ber-īn ḫāh nā-ḫāh vaʿde (67b/09) olup ḫaber virmege gitdi biz daḫı: "Ḥareketimizi

(67b/10) sebt günine teʾḫīr idüp biz gelince eşyāyı (67b/11) devşürüp yükleri baġlayup ḥāżır u āmāde idiñiz." (67b/12) deyü kethüẕāmıza sipāriş idüp oġlımız (67b/13) ile hinṭoya süvār olup salı güni ʿazīmet eyledik. (67b/14) Üç sāʿat gitdikde bir serāy-ı ʿaẕīme (67b/15) gelüp bu serāy Mösyö le Düḳ'üñdür, buyuruñ, (67b/16) bunda yemeklik idiñ." didiler. Vāḳıʿā nāẓır-ı (67b/17) nā-yāb bir ṭarḥ bir ferāḥ temāşā eyledik ki bir miḳdār

(68a)

(68a/01) istirāḥatden-ṣoñra yine süvār olup üç sāʿat (68a/02) daḫı gidüp vaḳt-i ʿaṣrda "Şantli" nām serāya (68a/03) geldik cisrden ʿubūr ile serāya duḫūl eyledik. (68a/04) Bir üslūb-ı ʿacīb ve ṭarḥ-ı ġarīb gördük ki naẓīri (68a/05) görmemişdik. Evvelā serāyıñ ḥavlısı olup (68a/06) cānib-i erbāʿsı kārgīr binā ve müteʿaddid oṭaları (68a/07) ve dört köşede dört ḳulle olup her biriniñ (68a/08) fevḳinde birer ḳaṣr-ı ʿalā binā olınmışdır. Ṭaşradan (68a/09) bir fāḥir ḳalʿa ẓann olınur ve civār-ı serāyda bir (68a/10) cedvel güẕār ideyor. Bu sebebden serāyıñ (68a/11) cānib-i erbāʿsın dāʾiren-mādār dört ẕirāʿ miḳdārı (68a/12) ḥafr idüp ve ʿarżı elli ẕirāʿdan mütecāviz olup (68a/13) kenārlarını yonma ṭaşdan yapup yekpāre bir (68a/14) ḥavż olmuş ve ol cedveli ḥavża (68a/15) icrā idüp māl-ā-māl itmişler serāy-ı vasaṭ (68a/16) ḳalmış ve cisr ile serāya güẕār olınur. Vaḳtinde (68a/17) cisri zencīrler ile ḳaldırup serāy aṭa gibi

(68b)

(68b/01) miyān-ı ābda kalur ve ol ḥavża balıḳlar ḳomuşlar ziyāde (68b/02) çoġalmış. Ḳatī kebīr māhīler rūy-ı ābda geşt ü güẕār itdikleri (68b/03) temāşā olınur ve taḫtānī tabaḳasında pençireden (68b/04) baḳıldıḳda bir yalı ġınāsın virür ve eṭrāfında ḳatī (68b/05) çoḳ şular bulmuşlar andan ziyāde bāġçe içinde (68b/06) ceste ceste ḥavżlar itmişler ve fevvāreler ḳomuşlar. (68b/07) Ol şular fevvārelerden lā-yenḳatiʿ şeb u rūz cereyān itmekde (68b/08) ve bir vażʿla itmişler ki serāyıñ her ṭarafından (68b/09) baḳıldıḳda bāġçeye nāẓır olup iki üc ḥavżı fevvārelerden (68b/10) ikişer üçer adam boyı şularıñ (68b/11) feverānı seyr olınur ve bāġçeler daḫı envāʿ-yı ṣanāyīʿle (68b/12) muṣannaʿ ve muṭabbaʿ bir ḥālet-fezā idi ki temāşāsında (68b/13) dīde-ʾyi naẓar-giyān seyr olmaz idi ve bāġçeye (68b/14) geçmek içün üzerine iki taḫtānī cisr yapmışlar, (68b/15) anlardan geçüp aḫşāma dek bāġçeʾyi gezüp ol (68b/16) ʿacīb ḥavżları ve fevvāreleri seyr ü temāşā eyledik. (68b/17) Aḫşām serāya gelüp vaḳt-i ʿişāda

(69a)

(69a/01) ṭaʿām çıḳdı, żiyāfet ʿalā idi ve ḳatī vāfir (69a/02) sāzendeler cemʿ eylemiş. Bir iki sāʿat eglenüp baʿde (69a/03) oṭamıza gidüp istirāḥat eyledik. Ṣabāḥ olduḳda: (69a/04) "Öyle ṭaʿāmını muḳaddemce idüp ṣaydgāha gidelim." (69a/05) didiler. Vāḳıʿā vaḳt-i żuhāda ṭaʿām yenüp bizim içün (69a/06) dört bārgīrli bir hinṭo ḥāżır itmişler, aña süvār olduḳ (69a/07) ve kendü aḫurında yüz elli at besler (69a/08) imiş. Ṣayda gitmek ve güyā kendü aġvātından ve aʿvānından (69a/09) defterlü vāfir kimseler var ki bellü başlu ādemler ve (69a/10) begzādeler maḫṣūṣ libāsları var ki ṣayda çıḳdıḳda (69a/11) ol libāsı geyerler ve her kim görse: "Bu falanıñ avcısıdır." (69a/12) der. Cümle kibār-ı devletiñ birer maḫṣūṣ renk (69a/13) libāsı var bunıñ ḳaysı renginde idi. Cümle aʿvānı (69a/14) geyinür. Birer esb-i sebük-rev fitāra süvār olup (69a/15) yigirmiden mütecāviz ḫalḳa gibi yapılmış birer tranpete (69a/16) boġazlarına geçürdiler. Birin daḫı Mösyö le Duḳ (69a/17) kendü boġazına geçirüp ʿāzīmet eyledik. Kendünüñ

(69b)

(69b/01) yedekleri ve bizim hinṭouñ daḫı üç ḳat dörder (69b/02) bārgīr yedekleri var idi. Bir ormana girüp (69b/03) bir sāʿat ḳadar gitdik iki ṭarafımızda olan (69b/04) aġaçlar hem-vār ġars olınup ve iki ṭaraf daḫı mızraḳ (69b/05) boyı berg-i sebze ile pūşīde olup maḳrāṣdan (69b/06) geçme cümle ḳırḳılmışdı ve eṣnā-ʾyı rehde yemīn ü yesārda (69b/07) böyle ḳırḳılmış hem-vār ṣoḳaḳlar var. İki göz ayrımı (69b/08) yere dek mede'l-baṣara ḥāʾil olur .....[23] şehr (69b/09) bulınmazdı. Hele bir maḥalle vardıḳ ki ṭoḳuz yol aġzı (69b/10) tā vasaṭında duran ṭoḳuz ṭarafı ilā-nihāye'l-baṣar (69b/11) temāşā ider. Ucı başı ol maḥalde (69b/12) istiḳbāl idüp: "İşte şu orman içinde (69b/13) çatal boynuzlı bir büyük ṣıġın yaṭaḳlandırdıḳ." (69b/14) deyü ḫaber virdi. Mösyö Le Duḳ daḫı: "Sizler (69b/15) burada nigārān olun. Bizler ormana girüp (69b/16) ṣıġını çıḳarırız ve tā ṣayd idince biz daḫı (69b/17) ardından ayrılmazız. Ormandan çıḳup ne ṭarafa

[23] Okunamayan sözcük (69b/08)

(70a)

(70a/01) teveccüh iderse siz daḫı ardınca şitāb eyleñ." (70a/02) deyüp aʿvān u enṣārān olup ormanı ṣoḳaḳdan (70a/03) ṣoḳaġa ḳuşatdılar ve bunlarıñ tazıları olmayup (70a/04) yüzden mütecāviz ṣamṣam heyʾetinde kebīr muʿallim kelbleri (70a/05) var zaġarlarla kelābı ol ormana ṣalup ʿavʿav-ı kelāb (70a/06) ile ol maḥal māl-ā-māl oldı ve daḫı (70a/07) tranpetler çalınmaġa başladı. Anı gördük çatalboynuzlı (70a/08) bir geyik tā ḳarşumuzdan çıḳup ṣaġ (70a/09) ṭarafa meyl eyledi, ardınca ḫalḳ ve kelāb şitāb (70a/10) ile gidüp biz daḫı: "Ḳusḳuna ḳuvvet, ḳamçıya (70a/11) bereket!" deyüp ṭolu dizgin ardına düşdük. (70a/12) Meger bu tranpetler, orman içinde avcılar birbirini (70a/13) ġayb itmeyüp ve şikār ne ṭarafa gitdüginden (70a/14) āgāh olup cümle ol cānibe ʿāzīmet itmek (70a/15) içün imiş. Biz daḫı tranpete ṣadāsına ḳulaḳ ururaḳ (70a/16) şundadır, bundadır deyü iki sāʿat (70a/17) ḳadar ḳoşduḳ. ʿĀḳıbet, bir ṣu kenārına geldik.

(70b)

(70b/01) Geyik kendüyi ṣuya urup ḫalāṣ olmuş. "Bunuñ (70b/02) ṣaydını idemedik. Birin daḫı ister misiz?" didiler. (70b/03) "Siz bilürsüz." didim. Hele ormanlara yayılup birin (70b/04) daḫı buldılar, anı daḫı bir sāʿat ḳadar ḳovup (70b/05) ʿāḳıbet ol daḫı ṣuya urup ḳarşu yaḳaya (70b/06) geçmiş köpriye yaḳın maḥalde idik. "Köpriden (70b/07) geçelim ẕīrā yorulmuşdur, tiz ṣayd olınur." didiler. (70b/08) Köpriden geçüp kelāb daḫı ṣuya urup (70b/09) ḳarşu yaḳaya vardıḳ. Ol ormanları resm-i sābıḳ (70b/10) üzere ṭarḥ itmişler. "Şundadır, bundadır." (70b/11) diyerek ʿāḳıbet: "Yine ṣuya urup geldügi (70b/12) yere gitdi." didiler. Yine ʿavdet idüp köprüyi (70b/13) geçüp bir sāʿat ḳadar daḫı ṣoḳaḳ-be-ṣoḳaḳ (70b/14) beyhūde gerd olduḳ. "Ḳoduñsa bulasın bi'l-āḫir (70b/15) ġayb itdik." didiler. "Birin daḫı isterseñiz (70b/16) arayalım." didiler. Artıḳ uṣan gelmişdi ve ḫalḳıñ (70b/17) atları ġarḳ-ı ʿaraḳ olmuşdı ve bizim hinṭo üc kerre

(71a)

(71a/01) yedek daḫı degişmişdi. İstīfā-ʾyı ḥaẓẓ eyledik. (71a/02) Şimden-ṣoñra serāya gidelim deyü ricʿat eyledik. Netīce (71a/03) beş altı sāʿat ol orman içinde ṭolu dizgin geşt ü güẕār eyledik. (71a/04) Nihāyetine irmeyüp cümle hem-vār ḳırḳılmış (71a/05) ṣoḳaḳlarından güẕār iderdik. Doġrısı bir beyābānda (71a/06) bu mertebe-i taḳayyüd ü

ihtimām idüp bu ḳadar maṣraf iḥtiyār itdiklerine (71a/07) taʿaccüb eyledim zīrā her sene ḳırḳılmaġa muḥtāc imiş. (71a/08) Gündelik ile ʿacīr dutup işledirlermiş. Aġaçlıḳ (71a/09) aralarında sehpālar nerd-bānlar dururdı ve baʿżı yerlerde (71a/10) adamlar maḳʿasla hem-vār iderlerdi. Serāya ḳarīb geldikde (71a/11) daḫı ziyāde taḳayyüd itmişler. ʿAcāʾib ve ġarāʾib ṣanʿatlar icrā itmişler (71a/12) daḫı feraḥ-fezā yerler gördük ki taʿbīr olınmaz (71a/13) hele serāya geldik ve daḫı: "Ḫōş ṭuyūr cemʿiyyeti (71a/14) vardır, seyr iderseñiz gidelim." didiler. Yine taḥtānī (71a/15) köpriden ʿubūr idüp ḳarşu yaḳada ʿaẓīm binālar görinür (71a/16) idi. Oraya vardıḳ ki kārgīr küçük oṭalar gibi (71a/17) yapılup muḥkem timür parmaḳlıḳlar itmişler birinde üc arslan

(71b)

(71b/01) var idi ve birinde daḫı iki dāne ḳaplan var idi. (71b/02) Ve sāʾir hücerāt daḫı ayular ve ḳurtlar ve dilkiler ve ḳaraḳulaḳlar (71b/03) ve maymun ve şebekler ve nice görmedügimiz ḥayvānāt-ı ġarībü'ş-şekl (71b/04) ve ʿacībü'l-heyʾet ile māl-ā-māl idi. Ve Yeñi Dünyā'dan (71b/05) gelmiş bir nice ḥayvān gördük ki ṭırnaḳları geyik (71b/06) gibi ve gövdeleri ṣıġır ḳadar var ve tüyleri ḳoyun (71b/07) tüyüne müşābih ve gerdānları at gibi bülend ve ḳulaḳları (71b/08) ve duruşı daḫı at ḳulaġı gibi ve lākin başı ve aġzı (71b/09) ve burnı ve gözleri geyik gibi idi ve cirānları (71b/10) ve süd gibi beyaż ṣıġınlar gördük andan bir dāʾireye (71b/11) vardıḳ. Anda daḫı bir güne ḥücerāt idüp (71b/12) ṭuyūr ḳomuşlar. Ṭavuşlarıñ envāʿı var süd (71b/13) gibi beyaż ṭavuslar gördük ve bir ḥücrede iki (71b/14) papaġan gördük ki hiç miṯalleri görülmemişdir. Cüṯṯede (71b/15) ṭavuḳ ḳadar var. Aġzı insan aġızları ḳadar ve (71b/16) ḳuyruḳları iki ḳarışdan ziyādedir. Az ve bütün (71b/17) nar çiçegi rengin al olup sīnesinde ṣarı

(72a)

(72a/01) noḳtalar var. Bizi görünce Frengü'l-lafāẓla feryād u fiġāna başladılar (72a/02) ve nice görmedügimiz ṭuyūr gördük ki ḥayrān olduḳ. (72a/03) Ḫurda ṭuyūr-ı ḫūd bī-ḥesāb cemʿ olmuş. Her biri (72a/04) bir gūne ṣadā ile naġmekārlıḳ itmekde murġān-ı çemen behr (72a/05) ṣabāḥ-ı ḫānende ṭurabā ışṭılāḥī ve bir ḥavż-ı baḥçede (72a/06) iki dāne ḳunduz gördük, ḥaḳḳ yavrı ḫāṣıl itmişler. (72a/07) Kāh ṣuda ve kāh ṣudan çıḳup kenār-ı ḥavżda (72a/08) girerlerdi ve bu ṭuyūrıñ her nevʿi içün (72a/09) başḳa maḥall olup her maḥaliñ başḳa ḥavżı ve ol (72a/10) ḥavża cereyān ider. Başḳa fısḳıyyeleri var

idi ki (72a/11) her gürūh kendü ḥavżından seyr-i āb olurlar idi. (72a/12) Hele bir cemʿiyyet-i ʿaẕīmi temāşā olınmışdır ki mülūk ancaḳ (72a/13) mālik olur ve daḫı cebh-ḫāneʾyi seyre daʿvet itdiler. (72a/14) Aḫşām ḳarīb olmaġıla serāya geldik vaḳt-i ʿişāda (72a/15) yine ṭaʿām çıḳup sāzendeler sürūda (72a/16) başladılar baʿde't-ṭaʿām: "Buyuruñ, ḥavża nāẕır penşerelerden (72a/17) bāġçeʾyi seyr idelim." didiler. "Ne ġarīb! Gice

(72b)

(72b/01) ile seyr olur mı?" diyerek ḥāy-ı maḳṣūda geldik. (72b/02) Ḳaçan bāġçeye baḳdıḳ on biñden ziyāde ḳanādil tezyīn itmişler. (72b/03) Bir vechle ki ortalıḳ rūz-ı düşenbe dönmüş ve ḥavż-ı kebīriñ (72b/04) iki ṭarafına ḳandiller dizüp birer deʿaksi ṣuya urmuş (72b/05) bir ḥālet-fezā ki taʿbīr idemem ve serāyıñ ḳapusı öñündeki cisriñ (72b/06) başına yigirmi pāre şāhī ṭoplar ḳomuşlar. Anları atup baʿde (72b/07) havāʾī fişekler atılmaġa başladı. Bu eṣnāda anı gördük ki (72b/08) bir beyaż şuʿleden bir sehpā ẓāhir olup üzerinde bir şekl-i hilāl-i hüveydā (72b/09) ve anıñ üstünde bir tāc-ı şāhī peydā oldı. (72b/10) Bunlar her melīke bir güneʿalāmet işāret iderler imiş. Bizim (72b/11) pādişāhımızıñ ʿalāmeti ḳamer imiş. Bize iraeʾ içün ol şekli (72b/12) saḫte etmişler ve yemīn ü yesārında servī fişekleri ẓuhūr idüp (72b/13) üçi bir ṭarafda ve üçi daḫı bir ṭarafda ḳaynamaġa (72b/14) başladı ve havan fişekleri ve şāẕırvān fişekleri (72b/15) ve zerrīn ḳadeḥler ve degirmenler ve daḫı dolāblar ve güneş fişekleri (72b/16) atılmaġa başlayup iki sāʿat ḳadar bir seyr ü temāşā olınmışdır (72b/17) ki bu mertebede tekellüfine taḥsīn eyledik.

(73a)

(73a/01) "Sizi eglensünler, ṣıḳılmasunlar deyü bunları ḥāżır itmiş (73a/02) idim. Begenesiz deyü bulsam daḫı ziyāde iderdim." (73a/03) deyü ʿözr-ḫāhlıḳ eyledi. Vāḳıʿā bize ziyāde riʿāyet ü ikrām eyledi. (73a/04) Bu Mösyö Le Duḳ, Ḳral'ıñ aḳrab-ı aḳrabāsından (73a/05) ve ekber-i kübrāsından ve kethüẕāsı olup (73a/06) miyān-ı nāsda daḫı devlet ve ḫaşmetlü maʿrūf idi. (73a/07) Vāḳıʿā didiklerinden ziyāde buldum. ʿAle's-ṣabbāḥ ki pencşenbe (73a/08) güni idi vedāʿ idüp Pāris'e ʿazīmet idüp beyne's-ṣalātīn (73a/09) daḫı menzilimize nüzūl eyledik. Cümle (73a/10) yüklerimiz baġlanmış, ḥāżır u āmāde bulduḳ ve aḫşām (73a/11) tercümān gelüp ḫaber getürdi. "Yarın Ḳral'dan (73a/12) size hediyye gelecekdir ve Mintri didi ki, kendülere (73a/13)

virilecek esīrler Set ḳalʿasında kendülere (73a/14) mülāḳī olacakdır." Göñlümden: "Bu daḫı yalandır." diyüp (73a/15) "Ḫōş-medī." didik. Gelecek hediyyede başma (73a/16) sāʿatleri ve ʿaḳreb ü pandülleri nice taḳsīm itsek (73a/17) ve Frengī dibā ve ḫaṭāyīlerden ne yapsaḳ

(73b)

(73b/01) fikrinde olup ṣabāḥ iki dāne Enturadüḳtör (73b/02) öñe düşüp: "Ḳral'ımızıñ size hediyyesidir." (73b/03) deyü öñimize ḳodılar. Bunlarda ʿādet, Ḳral kendü (73b/04) ṣūretin yapdırup elmas ile eṭrāfını tezyīn idüp (73b/05) elçilere daḫı virürlermiş. Müselmānlarda ṣūret (73b/06) cāʾiz degildir deyü andan bedel ḫurda ṭaşlarla iki (73b/07) pafta bir elmas ḳuşaḳ ve iki dāne (73b/08) ḳālīçe ve bir kebīr āyine ve bir tüfenk ve bir de yaldızlı (73b/09) pirinc bendlü bir ṣanduḳ ve bir de yaldızlı pirincden (73b/10) bir pīştaḫta sāʿat ve iki de yaldızlı pirinc ḳulplı (73b/11) buz ḳoyacaḳ ḳalın faġfūrī ve bir şekerden getürüp (73b/12) baʿde'l-yevm: "Yoḫsulluġa tevbe idiñiz." nüktesini lisān-ı ḥāl (73b/13) ile edā itdiler. Bizler iseʿacabā yol ḫarclıġı (73b/14) ḳaç kise gelür, ḫalḳımıza ne ḳadarını taḳsīm itsek?" (73b/15) dir idik. Böyle ẓuhūr eyledi. Hele sebt güni (73b/16) oldı, gitmege mübāşeret eyledik. Gördük ki yüklerimiz (73b/17) henüz ḥavlıda durur. "Bunıñ aṣlı nedir, niçün bunlar

(74a)

(74a/01) bizden muḳaddem gitmedi.?" didik. Begzāde: "Biz gidelim, anları (74a/02) ardımızca getürürler." didi. Emār: "Miżān-ı şerīfde (74a/03) daḫı aġır yükleriñizi ḥāżır eyleñ, bizden bir hafta (74a/04) muḳaddem irsāl idelim." deyü ṣıḳletler idüp yüklerimiz (74a/05) bağladıp ḥavlıya endirmişlerdi. Ḫāceti olmayup: (74a/06) "Ṣoñra gelür." deyü cevāb virmişdi. "Ben eşyāmı bunda (74a/07) bıraġup gidemem, muḳaddem irsāl iderim, dimişdik. Niçün (74a/08) ihmāl eylediñ? Mādemki bu yükler yüklenüp gözüm öñünde (74a/09) yola revāne olmadıḳca benim gitmem muḥāldir." deyü ol gün daḫı (74a/10) teʾhīre sebeb oldı ve bu Begzāde daḫı Mintri (74a/11) ḳadar dürūġ-zen idi. Hele bi'ż-żarūrī, ol gün (74a/12) aḫşāma dek tedārik idüp yüklerimizi ḳaldırdılar. (74a/13) İrtesi yekşenbih güniñe şevval-i muʿazzamıñ ṭoḳuzuncı (74a/14) güni idi. Cānib-i vaṭana nühūżat ḳılındı. Yedi (74a/15) milde "Eṣon" nām ḳaryeye nüzūl eyledik. Bunlar sāʿat (74a/16) iʿtibār itmeyüp "mil" dirler ve yol defterinde daḫı mil (74a/17) yazmışlardı milleri daḫı birbirine uymayup "küçük

(74b)

(74b/01) mil" dirler. Baʿżı yerlerde bir mil, bir sāʿat ve baʿżı yerlerde ziyāde (74b/02) ve baʿżı yerlerde nāḳış oluyor. Hele andan ḳalḳup yedi milde (74b/03) "Ḳontnablu" nām ḳaṣabaya nüzūl eyledik. Bir gün oturaḳ eyledik. (74b/04) Anda Ḳral'ıñ maḫṣūṣ bir serāyı var ki vācibü's-seyr ʿaẓīm (74b/05) bāġçesi ve bir müdevver ḥavżı var. Ḳadırġa ile içinde (74b/06) gezmek mümkündür vasaṭ-ı ḥavżda bir raʿnā ḳaṣr binā olınmış. (74b/07) Zevraḳla varılur ve bāġçeniñ bir ṭarafında bir ḥavż (74b/08) daḫı var ki ʿarż-ı ḳalīl lākin ṭūlı biñ ẕirāʿdan (74b/09) mütecāviz olmaḳ gerekdir. Binā-yı serāy ise ġāyet raʿnā (74b/10) zer-ender-zer tekellüfler olınmış. Aṣlı ḳadīm binā olmaġıla gelen (74b/11) ḳrallar bināe'l-ḥāḳ iderek bir ʿaẓīm şeyʾ olmuşdur ve bir (74b/12) oṭa gösterdi ki binā olalı üç yüz yıl olmuş (74b/13) altunları öyle zengīn durur ki yeñi binā olınanlara tercīh olınur. (74b/14) Ol gün anı seyr ü temāşā idüp daḫı irtesi çehārşenbe (74b/15) güni ḳalḳup altı milde "Dilnuf" nām ḳaryeye ḳonduḳ. (74b/16) Andan geçüp yine altı milde "Sez" nām ḳaṣabaya ḳonduḳ. (74b/17) Andan daḫı yedi milde "Ẕoni" nām ḳaṣabaya, andan altı milde

(75a)

(75a/01) "Montbar" nām ṣaġīr ḳaṣabaya, andan yedi milde "Şanso" (75a/02) nām ḳaṣabaya, andan yedi milde "Vijon" nām şehre nüzūl idüp (75a/03) bir gün oturaḳ eyledik. Dijon, Borġonbe (75a/04) eyāletiniñ kürsī-i memleketidir. Ġāyet raʿnā şehirdir. Ziyāde (75a/05) vasīʿ degildir lākin ḫōş ṭarḥdır ve her ḳonaġa (75a/06) nüzūlimizde aʿyān-ı vilāyet meyve ve şekerleme maḳūlesi (75a/07) dest-āvīz ile gelüp buluşurlar idi. Cumʿa güni (75a/08) ḳalḳup yedi milde "Bun" nām ḳaṣabaya ḳonduḳ. Andan (75a/09) altı milde "Salon" nām ḳaṣabaya, andan beş milde "Torno" (75a/10) nām ḳaryeye, andan beş milde "Maḳon" nām ḳaṣabaya (75a/11) ḳonduḳ. Burġonya eyāleti bunda tamām olur. Andan (75a/12) ḳalḳup "Lyon" nām şehr-i ʿaẓīme gelüp nüzūl eyledik. (75a/13) Bu şehir, raʿnā bir kūh dāmeninde vāḳiʿ olup vasaṭ-ı şehirden (75a/14) "Ṣon" didikleri nehr-i kebīr güẕār idüp (75a/15) üç köpri ile ṭaraf-ı āḫire amed-şüdd iderler ve kenār-ı şehirden (75a/16) daḫı "Ron" didikleri nehr-i kebīr güẕār idüp (75a/17) müntehī-yi şehirde mülāḳī olup bir ʿaẓīm nehir peydā olur.

(75b)

(75b/01) Ve bu şehir, gördügimiz şehirleriñ cümlesinden maʿmūr (75b/02) ve vüsʿatli ve bināları mükellef ve bāẕirgān yataġı ve (75b/03) Frengī dibālar ḫaṭāyīler ve kemḫā ve ḳaṭifeler bunda (75b/04) doḳunup eṭrāfa bundan münteşir ve Pāris'e bundan gidermiş. (75b/05) Ve destgāhlarını görüp dibā doḳuduḳlarını seyr ü temāşā eyledik. (75b/06) Ve bi'l-cümle Pāris'e ṣānī ʿadd olınmaġa (75b/07) lāyıḳ bir şehirdir ve bu şehirde bize ziyāde ikrām u taʿẓīm eylediler. (75b/08) "Lālā Maraşal" didikleri bu eyāletiñ vālisi (75b/09) olup kendü ḳral terbiyesiyle meşġul olduġından (75b/10) bunda vekīli var. Her gün yanımıza gelüp kendü (75b/11) hinṭoyla bizi seyre götürüp bir hafta mekṣimizde (75b/12) ḫıẕmetimizden ḳaṭʿā münfekk olmadı ve Lālā'nıñ oġlı (75b/13) bunda arşebüḳ olup cümleden muʿteber ve şehirde (75b/14) ḥükūmet-i cārīdir. İki defʿā ziyāretimize gelüp ve bizi (75b/15) ḫānesine daʿvet idüp ʿaẓīm żiyāfet eyledi (75b/16) ve ḫānesi nehir üzerine olmaġıla zevraḳlar ile kendülere (75b/17) maḫṣūṣ niçe kendülere maḫṣūṣ laʿblar ve zorbāzlıḳlar

(76a)

(76a/01) itdirüp gice olduḳda bütün şehri mumlar ile (76a/02) donadup ve kenār-ı nehri ḳanādil ile tezyīn idüp (76a/03) ve vasaṭ-ı nehirde ṣal üzere bir ḳalʿa yapmışlar. ʿAẓīm (76a/04) fişek şenlikleri itdiler ki taʿbīr olınmaz ve Entandant'ı (76a/05) iki kerre ziyāretimize gelüp ol daḫı bizi daʿvet eyleyüp (76a/06) ziyāde ʿālī żiyāfet eyledi. Ḥüsnā-yı şehir cümle (76a/07) ḥāżır olmuşlardı. Bir ṣoḥbet olınmışdır ki Pāris'de (76a/08) miṣli sebḳat etmemişdi. Ve gice ile tekrar ʿaẓīm fişek (76a/09) ve inek şenlikleri itdiler üç gün oturup (76a/10) gitmek murād eyledik. "Aġırlıġı irsāl itseñiz ve kendüñüz (76a/11) ḳayıḳla gitseñiz ḳaradan altı günde varılan (76a/12) maḥalle nehir ile iki günde varılur." didiler. Vāḳıʿā üç (76a/13) günde istifā-ʾyı ḫaẕẕ mümkün olmayup kethüẕāmızı (76a/14) tabʿımız ve aġırlıḳ ile yekşenbih güni irsāl eyleyüp (76a/15) beş on ādem ile biz ḳaldıḳ ve ẕi'l-ḳaʿdeniñ (76a/16) dördünci pencşenbe güni zevraḳa süvār olup (76a/17) nehir ile ʿazīmet eyledik. Aḫşām "Torlon" nām

(76b)

(76b/01) ṣaġīr ḳaṣabaya gelüp andan zevraḳdan çıḳmayup (76b/02) yatdıḳ ve irtesi ḳalḳup "Pont San Espri" nām (76b/03) planḳaya gelüp zevraḳdan çıḳup bir ḫāneye

ḳonduḳ. (76b/04) Henüz ādemlerimiz gelmemişler idi. Anlar Lyon'dan çıḳup (76b/05) altı milde "Diyen" nām ḳaṣabaya andan ṭortuna (76b/06) zevraḳlar ile ve aġırlıġı ile devr itmişler. Andan altı (76b/07) milde "Duta" nām maḥalle ve andan yedi milde "Diver" (76b/08) nām mevżiʿe, andan altı milde "Pont San Espri"ye (76b/09) gelüp bize mülāḳī oldılar. Andan bi'l-cümle ḳalḳup (76b/10) beş milde "Rosal" nām kebīr ḳaryeye, andan altı milde (76b/11) "Benem" nām şehre geldik ve anda bināsı iki biñ seneden (76b/12) mütecāviz müdevver ḳalʿa gibi yonma ṭaşdan yapılmış (76b/13) bir binā seyr eyledik. Bunuñ aṣlı bu imiş ki Ḥażreti (76b/14) ʿİsā (ṣalavatu'llah-ı ale'n-nebiyyünā-veʿaleyh) gelmezden muḳaddem (76b/15) putperestlik şüyūʿ bulup Musevīler bunlara (76b/16) duḫl idüp: "Ḫālıḳü'l-eşyā-ʾyı zü'l-celāl var iken (76b/17) kendü eliñiz ile yapduġıñız putlara niçün ṭaparsız?"

(77a)

(77a/01) dirlerse bunları aḫẕ idüp ʿüryān, ol müdevver (77a/02) binānıñ içine ḳoyup binānıñ divārları ġāyet (77a/03) bülend ve dāʾiren-mādār birbirinden mütefāvit nerd-bān (77a/04) ḳademeleri gibi nişīmenler itmişler. Ḫalḳ, cemʿ olup (77a/05) ol nişīmenlerden derūn-ı bināya nāẓır olurlar imiş (77a/06) ve bir arslan ḳoyuvirüp: "Putperestlere duḫl ideniñ (77a/07) ḥāli budur." deyü ol ʿüryānı helāk itdirirler (77a/08) imiş. (Elʿahdü'lʿale'r-rāvī) ol bināʾyı (77a/09) varup seyr eyledik. Vāḳıʿā ʿaẓīm binā cümle evṣāfı (77a/10) didikleri gibi lākin meydān muḳaddemā ḫāli imiş. (77a/11) Şimdi evler yapmışlar ve bu "Benem" ġayet ḥüsnāsı (77a/12) çoḳ yer imiş zīrā çoḳ güzeller gördük (77a/13) hele andan daḫı ḳalḳup sekiz milde "Monpelīr" nām (77a/14) şehr-i meşhūra geldik, nüzūl itdik. Bizi (77a/15) götürmege taʿyīn olınan iki ḳalyon, bizden on beş (77a/16) gün muḳaddem gelüp Set ḳalʿası öñünde (77a/17) lenger-endāz olup bize muntaẓır imişler. Muḳaddemā

(77b)

(77b/01) sefīneden Tolun'a çıḳmışdıḳ ve anda tersāneler (77b/02) olup vāfir ḳalyonları var idi. Bizden ṣoñra (77b/03) anda daḫı ḫastelik ẓuhūr itmiş. Defterli otuz sekiz biñ (77b/04) nüfūs var imiş, altı biñ ḳalmış. Bu (77b/05) sebeb ile anıñ daḫı yolı ḳapanmış. Marsilya ḫūd (77b/06) daḫı muḳaddem ḳapanmışdı. Fransa'nıñ bahr-ı muḥīṭ-i (77b/07) sāḥilinde iki limanı ve tersāneleri olup ḳalyonları (77b/08) var imiş. Birine "Brest" ve birine "Dosḳor" dirler. (77b/09) Brest limanından biri altmış dört pāre ṭop (77b/10) ve

biri elli iki pāre ṭopçeker iki ḳalyon taʿyīn olınup (77b/11) Set ḳalʿasında bize muntaẓır olmaḳ (77b/12) üzere biz daḫı Pāris'den ḥareket itmeden on beş (77b/13) yigirmi gün muḳaddem anlar ʿazīmet idüp gelmişler. Kethüẕāmızı (77b/14) irtesi gün Tercümān ile muḳaddem gelen eşyā ve (77b/15) aġırlıġı bir gün evvel keştīye naḳil içün Set (77b/16) ḳalʿasına irsāl eyledik. Biz daḫı iki gün (77b/17) mekṯ idüp üçünci gün Set ḳalʿasına ʿazīmet

(78a)

(78a/01) ve altı sāʿatde vāṣıl olduḳ. Eşyāmızıñ (78a/02) ekṯeri naḳl olınmış ḳusūrını ve yanımızda olanları (78a/03) iki günde tamāmı naḳl ü taḥmīl eyleyüp ẕi'l-ḳaʿdeniñ (78a/04) on dördünci yekşenbih güni "Ḥasbünallah-ı ve niʾme'l-vekīl veʿa'llallah-ı tevekkelnā" (78a/05) diyüp ḳalyona süvār olduḳ ve bizim (78a/06) yanımıza meʾmūr olan Begzāde Set ḳalʿasına vuṣūlimiz (78a/07) sāʿatde bizi terk idüp ʿavdet eyledi. İḥmāl-i naḳil (78a/08) içün Set'de üc gün mekṯ olınmışdı lāyıḳ olan (78a/09) biz ḳalyona süvār olınca bizden münfek olmamaḳ içün (78a/10) niçe şikest şeyʾlerimiz ve niçe żāyiʿāt var idi. (78a/11) Bizden suāl itmesünler deyü fürū-māyeligin iẓhār idüp (78a/12) bizi tenhā bıraḳmışıdı. Ḫoş, imdi (78a/13) ledā ḥayṯ'ül ḳatraḥ lehā ummu'l ḳaşʿam Mintri ṭarafından esīrler (78a/14) Set ḳalʿasında mülāḳī olur." ḫaber-i kāẕibi vārid olmuşdı. (78a/15) geldügimizde esārādan eṯer bulamadıḳ. (78a/16) Begzāde'ye: "Hengām-ı vedāʿda Mintri'ñiz vezāret iddiʿā itmişdi (78a/17) ve kendü ile beynimizde niçe mādde ẓuhūr itmişdi.

(78b)

(78b/01) Cümlesinde bir vechü'l-tizām yalan söylemişdi. (78b/029 Ḥattā esārī yalanı henüz ẓāhir oldı. Fransa (78b/03) devletiniñ rükniyim, deyü daʿvā iden kimseye bir elçi (78b/04) yanında kiẕẕāb olduġın āşikāre itmek devletiñiz ʿırżına (78b/05) noḳṣan degil midir? Eger maḳṣūd bizi aldatmaġıla defʿ itmek (78b/06) ise buña ġayrı ṭarīḳ mümkün idi yoḫsa (78b/07) kendü ʿaybını iẓhārı münāsib degildir. Hele mülāḳī olduġınızda: (78b/08) 'Elçi sizi geregi gibi bilmiş.' diyesin." dimiş idik. (78b/09) İṯneyn gicesi: "Allahu Rabbü'l tevfīḳ ve hüve niʿme'l-mevlā ve niʿme'r-refīḳ!" (78b/10) diyüp cānib-i vaṭana bādbān-güşā-yı ʿazīmet olduḳ. (78b/11) Yedi gün gidüp sekizinci gün Tolun'a (78b/12) vāṣıl olduḳ ve Sidi Bu Saʿīd öñünde lenger-endāz olduḳ. (78b/13) Tunus begi ṭarafından ʿaẕīm pīşkeş (78b/14) ve hedāye ile ocaḳ ḫalḳı

gelüp ḳalyonda bize buluşdılar. (78b/15) Ḳonduġımız maḥalden ḫalḳülvādidī sekiz mil (78b/16) olup ve andan Tunus iki saʿāt mesāfe (78b/17) olmaġıla tekellüf daḫı olmasun ḳalyondan çıḳmadıḳ.

(79a)

(79a/01) Oġlumuz ve ketḫüdāmız çıḳup Beg ile ve Dayı ile (79a/02) görüşmüşler. Cümlesi ḳatī ziyāde taʿẓīm ü ikrām itmişler (79a/03) ve bizim rūz-ı merre taʿyīnātımız ḳalyon ḳapuṭānı ṭarafından (79a/04) virilür idi. Bey'iñ ṭarafından ol-ḳadar zaḫīre (79a/05) ve firā geldi-ki taʿyīnātdan istiġnā rütbesi ḥāṣıl oldı. (79a/06) Biz daḫı: "Gelen zeḫāiri maṣrūfa ṣarf eyle." (79a/07) deyü Ḳapudān'a teslīm eyledik. Birḳaç gün mekṣden (79a/08) ṣoñra yine eḥad güni hava bizim olup ʿale's-seḥer (79a/09) mütevekke'l-āllahü'l-Kerīm demür alup ṣavb-ı maḳṣūda (79a/10) rāmī olduḳ. Hava müsāʿid olmaġıla beş günde Mora (79a/11) aṭası ve Moṭun öñleri seçilüp bi-ḥamdü'llah (79a/12) işimiz āsān oldı, dirken poyraz esmege başlayup (79a/13) gitdikçe teraḳḳī ḳoyaraḳ bizi Moṭun'a ḳarīb olmuşiken (79a/14) tebʿīd idüp Grīd aṭası berāberlerine dek (79a/15) açıġa çıḳdıḳ ve orsa-alabanda itdik. Şiddet-i rūzgār (79a/16) bir mertebeye vardı-ki refīḳimiz olan (79a/17) ḳalyon ile beynimiz bir milden ḳalīl iken telāṭum iden emvāc

(79b)

(79b/01) beynimize ḥaylūlet idüp birbirimizi görmez idik. (79b/02) Bu ḥāl üzere tamām üc gün ve iki gice mürūr idüp (79b/03) baʿde tenāḳusa başladı. İki gün daḫı liman idüp (79b/04) hele hezār zaḥmet ile Menekşe burnunı (79b/05) dolaşup Degirmenlik aṭası arzu eyledik. (79b/06) İkinci güni gelüp lodos cānibine lenger-endāz olduḳ. (79b/07) Mezbūr aṭada Fransa'da beglik ḳalyonlar (79b/08) geldikçe ḳılaġuzluḳ itmek içün muvaẓẓaf (79b/09) iki beled var imiş. Ḳalyonlara aldılar. Üc gün (79b/10) müsāid-i havaya muntaẓır olduḳ, dördünci gün (79b/11) bir ince lodos ẓuhūr idüp bādbān-güşāy olduḳ. (79b/12) bi-ḥamdü'llah-ı teʿālā biʿavn uʿināyet-i Bārī (79b/13) ile gitdikçe hava müsāʿid olmaġıla (79b/14) üçünci günki ẓilḥicceniñ onaltıncı (79b/15) çehārşenbe güni idi ki (79b/16) dārü's-saltanatü'l ʿaliyye'l-müsemmā bi-Ḳosṭanṭiniy'ye (79b/17) ḥaffaẓah'hallah-ı teʿālā ʿani'l-āfāt ve'l-beliyye

(80a)

(80a/01) limanına vuṣūl u duḫūl ile nāʾil-i meʾmūl olduḳ. Elḥamdüli'llahi'il-muʿin ve's-salatu ve's-selāmu ʿalā seyyidinā Muhammedin ve ālihi ve sahbihi ecmaʿin. Ḳad vaḳaʿa'l-feraġu min tahrīrihi ve temniḳıhi bi ʿavni'llahi ve ḥüsn-i tevfīḳihi ʿan-yedi kātibihi ġaferallahu lehu ve li vālideyhi ve aḥsenu ileyhima ve ileyhi.

Sene - 1165 - fī Ġazze - Cemāziye'l āḫir

III.DİZİN

3. DİZİN

3.1. Genel Dizin

A

āb [Far.] Su.
ā.-ı nehr 49b/13
miyān-ı ā.+ a 68b/01
rūy-ı ā.+ da 68b/02
sīr-i ā. 72a/11

ʿabāʾī [Ar.] Yünden dokunmuş, çok sağlam potur, hırka, cepken, palto, terlik vb. şeyler yapılan, çoğunlukla deve tüyü renginde bir çeşit kaba kumaş.
ʿa.+ 25b/10

ʿābiri's-sebīl [Ar.] Bir yerden geçen yol, cadde.
ʿā. 12b/15

ʿacaba [Ar.] Şaşırma ve tereddüt ifade eden soru edatı.
ʿa. 55a/15
ʿa. 61a/04, 63b/17, 73b/13

ʿacāʾib [Ar.] Çok şaşırtıcı, acayip.
ʿa. 41b/15, 43a/12, 44b/14, 48a/03
ʿa. 52b/01, 65a/15, 71a/11
baḥr-ı ʿa.+ inden 53a/11

ʿacāyibāt [Ar.] Acāyip şeyler.
ʿa. 53b/13, 66b/13
ʿa.-ı dehrden 52a/14

ʿaceb [Ar.] Acaba.
ʿa. 26a/12

ʿAcem [Ar.] İranlı.
ʿA. 53a/15

ʿacīb [Ar.] Alışılmış olanın dışında, garip.
ʿa. 38a/05, 48a/15, 53b/01, 68b/16
binā-ʾyı ʿa.+ dir 51b/10
emr-i ʿa.+ den 23b/15
emr-i ʿa.+ dir 13a/03, 65a/06
emr-i ʿa.+ dir 16a/10

ṭarḥ-ı ʿa. 56a/12
tertīb-i ʿa. 46a/15
üslūb-ı ʿa. 68a/04

ʿacībe [Ar.] Görülmemiş, tuhaf.
ḥayvān-ı ʿa. 46b/15
nuḳūş-ı ʿa. 38a/01
taṣāvīr-i ʿa. 39a/01, 43b/16

ʿacību'l-heyʾet [Ar.] Garip şekil veya suret.
ʿa. 71b/04

ʿacīr [Ar.] Kiraya veren.
ʿa. dutup 71a/08

ʿāciz [Ar.] Bir işi yapabilecek gücü, becerisi ve yeteneği olmayan, güçsüz.
ʿā. olur 54a/16
ʿā. olurlardı 20b/02

acl [Ar.] Sebep.
a.+ den 62a/08

aç- [T.] Bir şeyi kapalı durumdan açık duruma getirmek.
a.- up 07b/16, 12a/07, 35b/10, 41a/05, 51a/04

açıḳ [T.] Rüzgar veya fırtınaya karşı engeli olmayan.
a.(ġ) + a 79a/15

açıl- [T.] Açık duruma getirilmek.
a.- mış 17a/12
a.- up 12a/11, 36a/08, 51a/05, 51a/08, 51a/09

ad [T.] İsim.
a.+ ı 42b/10

ʿadd [Ar.] Saymak, kabul etmek.
ʿa. olınmaġa 13a/02, 52a/14, 75b/06

ʿaded [Ar.] Sayı.
ʿa. 14a/01, 25b/07, 26a/02, 32a/15, 52a/04, 07a/02, 07a/08

ādem [Ar.] İnsan, kişi.
a. 03b/16, 28a/17, 37b/09, 45/04, 49a/03, 49a/10, 49a/15, 49b/03, 49b/15, 52a/05, 58a/08, 60b/16, 64b/07, 64b/09, 65b/12, 67b/01, 68b/10, 76a/15
ā.+ imiz 05b/15, 57b/12
ā.+ imizi 64a/02
ā.+ iñ 37b/09
ā.+ iñiz 24b/08

ā.+ ler 26a/12, 43a/08, 43a/09, 64a/05, 69a/09, 71a/10
ā.+ leri 25a/17, 48a/11
ā.+ lerimiz 30b/11, 50a/16, 57b/15, 76b/04
ā.+ lerimize 59b/06
ā.+ lerimiziñ 18b/14, 19b/15
ā.+ lerine 59a/15, 59a/17
ā.+ isini 14b/09

ʿadem [Ar.] Yokluk, bulunmama.
ʿa. -i kudreti 62
ʿa. -i ṭaḳarrüb 05a/05

ʿādet [Ar.] Âdet, gelenek.
ʿā. 40a/11, 73b/03
ʿā.+ leri 27a/05

ʿāde [Ar.] Âdet olan.
ʿā. 47a/16

āfitāb [Far.] Güneş.
şekl-i ā. 51a/11

ʿafv [Ar.] Birinin suçunu bağışlama.
ʿa. 05a/06
ʿa. idiñ 17b/11
ʿa. olınur 62a/10

aġabānī [Ar.] Sarık için kullanılan ince beyaz ipekli kumaş.
a. 30b/01, 32a/14, 32b/01

aġaç [T.] Ağaç.
a.+ lar 45a/08, 45b/15, 69b/04
a.+ larıla 41a/10, 43a/01

aġaçlı [T.] Ağaçlarla dolu olan yer.
a. 41a/09

aġaçlıḳ [T.] Ağaçların bulunduğu yer.
a. 71a/08

āgāh [Far.] Bir konuda bilgi sahibi olan.
ā. olup 70a/14

āġāz [Far.] Başlama.
ā. idüp 09b/09, 39a/02
ā. olınmış 21b/17
ā. olınup 02a/12

Aġde [Fr.] Fransa'da bir şehir.

A. 11b/14, 13a/05

aġır [T.] Ağır, çetin.
a. 25b/08, 74a/03

aġırlıḳ [T.] Ağır olma durumu.
a. 76a/14
a.(ġ)+ ı 76a/10, 76b/06, 77b/15

aġız [T.] Organ.
a.+ ı 69b/09, 71b/08, 71b/15
a.+ ın 51a/04
a.+ ından 57a/14
a.+ ları 71b/15

aġvād [Ar.] Çukurlar.
a. 66a/05

aġvāt [Ar.] bk. **aġvād**
a. 25b/04
a.+ ından 69a/08

ahālī [Ar.] Bir yerde toplanmış insan grubu, kalabalık.
a.+ sine 14b/12

aḥbāb [Ar.] Tanıdık, arkadaş.
a.+ ımız 60b/01
a.+ ımıza 61a/07

aḥcār [Ar.] Taşlar.
a. 53a/11, 56a/10
a.+ dan 50b/07

āḫir [Ar.] Son, sondaki.
ā. 18a/03, 22b/07
ā. 04b/06, 06a/08
ā.+ i 03b/13
ā.+ e 52b/12
ṭaraf-ı ā.+ e 56a/06, 75a/15
ṭaraf-ı ā.+ ini 55a/07

Aḥmed Hān [Ar.+T.] On dördüncü Osmanlı padişahı.
A. 28b/14

aḫşām [Far.] Akşam.
a. 03b/01, 56b/01, 59b/15, 68b/17, 72a/14, 73a/10, 76a/17
a.+ a 03b/08, 04b/16, 13a/04, 35b/01, 42a/09, 46b/01, 68b/15, 74a/12
a.+ dan 11a/05

a.+ larda 13a/13

āḫur [Far.] Ahır, dam.
a. 51b/05, 51b/06, 51b/11
a.+ ı 51b/13
a.+ ında 69a/07
a.+ ından 24b/09

aḥvāl [Ar.] Hâller, durumlar.
a.+ ine 41b/03
a.+ ini 15b/13

aḫẕ [Ar.] Alma, kabul etme.
a. 31a/14
a. idüp 77a/01
a. olınmış 62a/10

aḳ- [T.] Bir yerden daha aşağıda bulunan başka bir yere doğru gitmek.
a.- ar 49a/08
a.- dıḳca 12a/08, 45b/12
a.- up 09a/03

aḳ [T.] Beyaz.
a. 28a/04

ʿaḳab [Ar.] Arka, art.
ʿa.+ ımızda 25b/14
ʿa.+ larınca 25b/07

aḳçe [T.] Her çeşit madenî para.
a. 54a/03, 62a/14, 62a/15, 64b/16
a.+ ler 49b/08
a.+ leriyle 62b/01
a.+ ye 40a/02

ʿaḳd [Ar.] Sözleşme, kararlaştırma.
ʿa.-i umur 40a/14

aḳdem [Ar.] Daha önce, ilk önce.
a. 58a/08

Aḳdeñiz [T.] Atlas Okyanusu'na bağlı, kuzeyinde Avrupa, güneyinde Afrika bulunan deniz.
A. 13a/09
alan-ı A.+ den 11b/09

ʿāḳıbet [Ar.] Son, sonuç.
ʿā. 18a/01, 70a/17, 70b/05, 70b/11

aḳındı [T.] Akıntı.
a.+ la 16a/08
a.+ sı 16a/01

ʿaḳl [Ar.] Düşünme, anlama.
ʿa.-ı taḥrīrinden 11b/12

ʿaks [Ar.] Çarpma ve geri gelme, yankı, yansıma.
ʿa.+ i 72b/04
ʿa.-i mādde 12a/17
ʿa. idüp 50b/10

aḳmaḳ [T.] Bir yerden daha aşağıda bulunan başka bir yere doğru gitmek.
a.(ġ) + a 49a/08
a.(ġ) + ıla 49a/13

aḳrab [Ar.] Daha yakın.
a.-ı aḳrabāsı 56b/15
a.-ı aḳrabāsından 73a/04

aḳrabā [Ar.] Kan veya evlilik yoluyla birbirine bağlı olan kişiler, hısım.
a.+ sı 29b/01, 35b/12
a.+ sıdır 43b/8
aḳrab-ı a.+ sı 56b/15
aḳrab-ı a.+ sından 73a/04

aḳran [Ar.] Rütbece denk olanlar.
a. olanlar 44b/09

ʿaḳreb [Ar.] Saatin kısa ibresi.
ʿa. 73a/16
ʿa.+ i 64b/16

al [T.] Kırmızı.
a. 71b/17

al- [T.] Bir şeyi bulunduğu yerden ayırmak, kaldırmak.
a.- dı 56b/07
a.- dılar 17b/09, 79b/09
a.- mañ 62b/05
a.- mayacaḳları 62b/16
a.- mış 26a/03, 32b/08
a.- mışdıḳ 28b/08
a.- mışlar 07b/04, 41b/02
a.- up 27b/10, 28b/12, 28b/17, 31a/12, 35a/07, 36a/03, 36a/07, 36b/02, 42a/03, 58a/06
a.- urum 30b/06

a.- uruz 61b/13
demür a.- up 79a/09
ṣatun a.- up 62b/02

āʿlā [Ar.] Çok iyi, mükemmel.
a. 11a/10, 26a/12, 50b/05

ʿālī [Ar.] En yüksek, daha yüksek.
ʿā. 52a/02, 59a/14, 69a/01, 76a/06
ʿā.+ dir 59a/11
bezm-i ʿā. 37a/02
ḳaṣr-ı ʿā. 47b/10, 68a/08
nāme-ʾyi ʿā.+ leridir 31a/13
nāme-ʾyi ʿā.+ sidir 29a/02
serāy-ı ʿā.+ dir 51b/01, 51b/08

ʿālā-merātib-hem [Ar.+Far] Rütbelere göre sıralanmak.
ʿā. 25b/16
ʿā. 43b/10, 57a/09

ʿalāḳa [Ar.] İki ve daha fazla şey arasındaki ilgi.
ʿa.+ ları 63a/14

ʿalāmet [Ar.] İz, işaret.
ʿa. 72b/10
ʿa.+ i 72b/11

alan [T.] Düz ve geniş yer.
a.-ı Aḳdeñizden 11b/09

ālāt [Ar.] Aletler.
ā. 05a/16
ā.+ lar 10b/13, 12a/12
ā.-ı ḥarbler 05b/12
ā.-ı ḳatʿ dan 21a/17
ā.-ı nücūmiyye 64b/08

ālāy [Far.] Gösteri grubu.
ā. 14b/17, 15a/15, 18b/05, 20a/10, 21a/07, 21a/11, 22b/17, 24b/10, 25a/14, 26a/07, 26a/17, 26b/02, 27a/17, 30b/12, 36b/07, 58a/07
ā.+ a 24b/04
ā.+ ıñız 24b/07
ā.+ ıñıza 24a/14
ā.+ lar 20a/05
ā. itmege 24a/17

alçaḳ [T.] Yüksek olmayan.
a.+ da 12b/05, 49b/10

alçı [T.] Alçı taşının pişirilip toz durumuna getirilmesinden elde edilerek yapılarda, sanatta, mimarlıkta ve dişçilikte kullanılan madde.
a. 55a/03

aldat- [T.] Aldatmak.
a.(d)- up 30a/04
a.- mışdı 60a/17

aldatmaḳ [T.] Aldatma işi.
a.(ġ)+ ıla 78b/05

aldır- [T.] Birisine almak işini yaptırmak.
a.- ırlar 33b/01

ʿale'l-ġafl [Ar.] Dikkatsizlik üzerine.
ʿa.+ e gelmiş 08a/14

ʿale'l-ḫuṣūṣ [Ar.] Hele, en çok.
ʿa. 48b/02, 53a/16

ʿālem [Ar.] Dünya, cihan.
ʿā.+ dir 33a/04

ʿale's-ṣabāḥ [Ar.] Sabahleyin, erkenden.
ʿa. 04a/13
ʿa. 73a/07

ʿale's-seḥer [Ar.] Gün doğmadan evvel.
ʿa. 08a/04, 08a/08, 09b/01, 14b/16, 18a/04, 22a/09, 23a/14, 79a/08

ālet [Ar.] Bir işte kullanılmak üzere yapılmış nesne, araç.
ā. 55a/10, 64b/13, 65a/08, 65b/09
ā.+ e 65a/07
ā.+ iñ 65b/10
ā.+ ler 37a/15, 64a/14, 64a/15, 64a/16, 64a/17, 64b/09, 65a/12
ā.+ leri 64b/05
ā.-i ḳısr 50a/12
ā.-i nücūmiyye 64a/12

ʿale't-tevālī [Ar.] Arası kesilmeksizin, arka arkaya.
ʿa. 02b/15

ʿale't-tertīb [Ar.] Sırasıyla,bir düzen üzere.
ʿa. 26b/05

ʿalevlen- [T.] Alev çıkararak yanmaya başlamak.
ʿa.- üp 64b/03

alış-veriş [T.] Para ile satmak ve satın almak işi, ticaret.
a. iderler 61b/11
a. idüp 55b/16

ʿāli-cenāb [Ar.] Cömert.
ʿā. 31b/04

ʿāli-cenāblıḳ [Ar.+T.] Cömertlik.
ʿā.(ġ)+ ıñız 10a/3

Āli-ʿOṯmān [Ar.] Osmanlı Devleti.
Ā. 29a/14

ʿalīl [Ar.] Hastalıklı, sakat.
ʿa. 24b/01

ʿālī-şān [Ar.] Şerefli.
ʿā. 31a/16

ʿĀliyye [Ar.] Yüce, üstün.
Devlet-i ʿĀ. 01b/05
Devlet-i ʿĀ.+ de 10a/02

almaḳ [T.] Alma işi.
a.(ġ)- a 49b/09
intiḳāmın a. 59a/10

alt [T.] Bir nesnenin aşağı bakan yüzü, taban.
a.+ ından 12b/08, 12b/12, 12b/17

altı [T.] Altı.
a. 03b/10, 15b/07, 22a/01, 22a/11, 22b/08, 23a/08, 24b/15, 25b/07, 26a/02, 30a/17, 32a/13, 32a/15, 35b/11, 37a/09, 64a/02, 67b/04, 71a/03, 74b/15, 74b/16, 74b/17, 75a/09, 76a/11, 76b/05, 76b/06, 76b/08, 76b/10, 78a/01

altı biñ [T.] Altı bin.
a. 40a/02, 77b/04

altın [T.] Yüksek değerli, paslanmaz element ve bu elementten yapılan.
a.+ a 59a/16

altıncı [T.] Altıncı.
a. 03b/07, 56b/04

altışar [T.] Altışar.
a. 47b/12

altmış dört [T.] Altmış dört.
a. 55a/14, 77b/09

altun [T.] bk. **altın.**
a. 30a/04
a.+ dan 44b/02
a.+ ları 74b/13

ālūde [Far.] Bulaşmış, bulaşan.
ā. olmadıḳ 19b/04

ama [Ar.] Lakin.
a. 02a/17, 03a/15, 13b/16, 16a/17, 16b/02, 30a/03

āmāde [Far.] Hazır.
ā. 37a/11, 67b/11, 73a/10
ā.+ dir 08a/03
ā. itdikleri 09b/04
ā. itmişler 18b/01
ā. itsün 16b/17
ā. ḳılınmışdır 05a/08
ā. olmuş 05b/05, 39a/08

ʿamdān [Ar.] Kasten, bilerek.
ʿa. 60a/17

amed [Far.] Gelme, geliş.
a.-i baʿīdde 06a/11

amed-şüdd [Far.] Geliş, gidiş.
a. 06a/06
a. iden 08b/17, 16a/07
a. iderler 11b/03, 75a/15

amed-şüdden [Far.] Gelip giderek.
a. 08a/13

ʿamel-mānde [Ar.+Far] İş göremez durumda olan.
ʿa. 36b/13, 37b/14

ʿamele [Ar.] İşçi, ırgat.
ʿa. 37a/09, 54b/07
ʿa.+ si 55a/03

amīḫte [Far.] Bulaşık, karışık.
a. itmişler 48b/06

ʿamm [Ar.] Amca.

ʿa.-ı kebīri 40a/16

ammā [Ar.] bk. **ama.**
a. 16b/06, 42b/13, 42b/16, 60a/14, 61a/03, 61a/13

ʿammu [Ar.] bk. **amm**.
ʿa.+ sı 26a/13

ʿamūd [Ar.] Sütun, direk.
ʿa. 65b/08
ʿa.+ ıñ 65b/08
ʿa.+ ları 42a/13

ʿamm-ẕāde [Ar.+Far.] Amca oğlu.
ʿa.+ si 44a/09, 44a/11

ān [Ar.] Bölünemeyecek kadar kısa zaman parçası.
ā. 32b/09
ā.+ a 27a/13, 58a/13
ā.-ı vāḥidde 42b/17

an [T.] İşaret ve üçüncü teklik kişi zamiri olan "ol".
a. (ñ)+ a 10b/10, 19a/09, 24b/11, 27b/09, 29b/11, 40a/15, 44a/14, 53a/06, 54a/04, 54b/14, 55a/01, 58b/06, 59a/09, 59a/11, 60a/11, 63a/10, 63b/10, 65b/16, 69a/06
a. + a 59b/03
a.+ da 13b/12, 15a/01, 17a/07, 18b/07, 19a/08, 20a/06, 22b/17, 23b/13, 37a/07, 44b/14, 45a/02, 45a/04, 46a/08, 60a/17, 67b/04, 71b/11, 74b/04, 76b/11, 77b/01, 77b/03
a.+ dan 02b/10, 04a/01, 04a/09, 14a/04, 19a/17, 19b/08, 19b/09, 19b/11, 21a/16, 21b/01, 21b/02, 21b/03, 23a/12, 37b/01, 39a/04, 52a/01, 57b/09, 63a/04, 65b/05, 68b/05, 71b/10, 73b/06, 74b/02, 74b/16, 74b/17, 75a/01, 75a/02, 75a/08, 75a/09, 75a/10, 75a/11, 76b/01, 76b/05, 76b/06, 76b/07, 76b/08, 76b/09, 76b/10, 77a/13, 78b/16
a.+ dandır 63a/09
a.+ ı 13b/09, 17b/03, 18b/01, 42a/01, 47b/05, 55a/05, 61b/02, 67b/07, 70a/07, 70b/04, 72b/07, 74b/14
a.+ ıñ 27b/08, 32b/15, 35a/01, 53a/05, 57a/06, 58b/16, 59b/09, 63a/10, 65a/12, 65b/04, 72b/09, 77b/05
a.+ ıñ-çün 59a/02
a.+ ıñla 53b/10, 56b/08, 58a/02, 58a/11, 58b/02, 58b/07, 63b/11

ān-ber-ān [Far.] Gittikçe, kademe hālinde.
ā. 67b/08

ana [T.] Anne.
a.+ sınıñ 45a/11

Anbouz (Amboise) [İng.] Fransa'nın güneyinde bulunan bir belde.
A. 22a/07

ancaḳ [T.] Ne var ki, fakat.
a. 27b/05, 37a/06, 50b/04, 66a/17, 67a/07, 72a/12

añlan- [T.] Sezmek, kavramak.
a.- maz 47a/06

anlar [T.] İşaret ve üçüncü çokluk kişi zamiri.
a. 03a/07, 27a/02, 35a/16, 61b/10, 62a/11, 76b/04, 77b/13
a.+ a 06b/10, 29b/09, 59a/06
a.+ da 63a/14
a.+ dan 68b/15
a.+ ı 21a/03, 25b/02, 25b/04, 35a/17, 40b/07, 41b/02, 54b/11, 72b/06, 74a/01

ara [T.] Mesafe.
a. 63a/02
a.+ larına 48a/06
a.+ larında 71a/09
a.+ sına 55a/04
a.+ sında 36a/09, 60b/11
a.+ sından 11b/10, 45a/08

ara- [T.] Birini veya bir şeyi bulmaya çalışmak.
a.- yalım 70b/16

ʿaraba [Ar.] Çoğunlukla insan ve yük taşımakta kullanılan tekerlekli kara taşıtı.
ʿa. 25b/17, 46b/07
ʿa.+ larımız 19b/05

ʿaraḳ [Ar.] Ter.
ġarḳ-ı ʿa. olmuşdı 70b/17

ārām [Far.] Durma, dinlenme.
ā. 14a/17

arāżi [Ar.] Yerler, topraklar.
a.+ si 23a/11

art [T.] Arka taraf, peşi sıra.
a.(d)+ ı 02a/10
a.(d)+ ımızca 74a/02
a.(d)+ ınca 25b/04, 70a/01, 70a/09, 25a/17
a.(d)+ ından 69b/17
a.(d)+ ına düşdük 70a/11

ʿarefe [Ar.] Dinî bayramlardan bir önceki gün.

ʿa. 63b/08, 63b/16

arḫiya pisḳopos [Rum.] Bir bölgenin ruhani idaresiyle görevlendirilmiş olan başpapaz.
a. 32a/08

ʿārī [Ar.] Yoksun, eksik.
ʿā. olup 52b/11

ʿāriyetī [Ar.] Ödünç alınan.
ʿā. 38b/05

arḳa [T.] Bir şeyin ön olarak kabul edilen tarafının tam ters yanı.
a.+ sın 38b/06

arslan [T.] Aslan.
a. 71a/17, 77a/06

arşebük (arşidük) [Lat.] Kral ve grandük arasındaki bir rütbedir.
a. 75b/13

Arşivük de Kamire [Lat.+Fr.] Kamiri arşidükü.
a.+ye 31b/11

artıḳ [T.] Bundan sonra.
a. 17b/01, 70b/16

ʿarż [Ar.] Yüksek mevkide bulunan birinin huzuruna çıkarma, takdim etme.
ʿa.+ ı 55a/14, 55a/17, 55b/02, 55b/05, 55b/07, 68a/12, 74b/08
ʿa.+ ını 55a/16
ʿa.-ı ḥāller 62a/01
ʿa.-ı ḳalʿa itdiler 37b/13
ʿa.-ı sürūr itdiler 04b/04
ʿa.-ı şevḳ 17b/07
ʿa. eyledik 57a/13
ʿa. eylediler 05a/9
ʿa. idüp 17b/12
ʿa. itdiler 18b/02
ʿa. itmiş 30a/04

arzu [Far.] İstek, heves.
a. eyledik 79b/05
a. iderek 04a/10
a. itdik 03a/14

aṣ- [T.] Takmak, bağlamak.
a.- mışlar 54a/08

āsān [Far.] Kolay.
ā. idüp 01b/13
ā. oldı 79a/12
ā. olmaġıla 11b/04

āsānlıḳ [Far.+T.] Kolaylık.
ā. olmaġiçün 09a/01

aṣıl [Ar.] Hakikat.
a. 26a/12, 54b/12
a.+ ı 08b/11, 18a/02, 61a/01, 73b/17, 74b/10, 76b/13

ʿasīr [Ar.] Zor, zahmetli.
ʿa. 06a/07

Āsitāne [Far.] Başkent, İstanbul.
Ā.-i saʿādete 32a/04

ʿasker [Ar.] Ordu ve ordu mensupları.
ʿa. 27b/17, 28a/03, 35b/10, 36a/08, 36a/13, 36b/08, 43a/07
ʿa.+ den 15a/12, 30b/14, 56b/13
ʿa.+ dir 28a/07
ʿa.+ e 36a/07, 36a/09
ʿa.+ i 13b/17, 15a/13, 18b/04, 20a/06, 20a/07, 24a/14, 26a/05, 26b/04, 29b/06, 36a/03, 36b/05
ʿa.+ imizden 36b/12
ʿa.+ inden 14a/04, 25a/16
ʿa.+ ini 27b/14, 35b/06
ʿa.+ iniñ 35b/03, 45a/03

ʿasker-perver [Ar.+Far.] Asker yetiştiren.
ʿa. 14b/07, 14b/16

ʿaskerī [Ar.] Askerliğe ait.
ʿa. 05b/12, 10b/12
ʿa.+ den 37a/07

aṣla [Ar.] Hiçbir zaman, hiçbir şekilde.
a. 23b/16, 39b/10, 40a/04, 55b/13, 56a/08, 59b/10, 61a/13

aṣlī [Ar.] Temel, esas.
vaṭan-ı a.+ mize 02a/01

ʿaṣr [Ar.] İkindi vakti.
ʿa.+ a 16b/17
ḳābīl-i ʿa.+ da 02b/10
vaḳt-i ʿa.+ a 46a/17
vaḳt-i ʿa.+ da 05b/05, 07b/17, 08a/10, 43b/12, 68a/02

Aster Anjelik (Saint-Jean-d'Angely) [Fr.] Fransa'da bir şehir.
A. 19b/07

āsumān [Far.] Gökyüzü.
seyr-i ā. 65b/15
varaḳ-ı ā.+ a 31b/02

aşaġı [T.] Alt taraf.
a. 60a/09

ʿāşıḳ [Ar.] Bir kimseye karşı aşırı sevgi duyan kimse.
ʿā. 42b/14
ʿā. olmuş 42b/13

āşikār [Far.] Gözle görülebilen.
ā. oldı 48b/17

āşikāre [Far.] Saklamaya gizlemeye gerek görmeden, açık olarak.
ā. 24a/06, 34b/08
ā. itmek 78b/04

āşināllıḳ [Far.+T.] Yakınlık duyduğu ve tanıdığını belli etmek, selamlamak.
ā.+ lar 06a0/1
ā. iderek 35a/05
ā. idüp 35a/06
ā.+ lar idüp 05b/09

ʿaşḳ [Ar.] Sevda, sevgi.
ḥālet-i ʿa.+ ı 43a/13

at- [T.] Bir nesneyi elden bırakıp boşluğa, ileriye doğru fırlatmak.
a.- dıḳ 04a/15
a.- up 72b/06

at [T.] Binek, yük ve çeki hayvanı olarak kullanılan evcil ve otçul hayvan.
a. 05b/04, 18a/14, 35/17, 36a/08, 59a/16, 69a/07, 59b/02, 59b/07, 71b/07, 71b/08
a.+ a 24b/01
a.+ dan 28a/09
a.+ lar 24b/09, 24b/17, 25a/05, 30b/11, 33a/03, 51b/08
a.+ ları 70b/17
a.+ larımız 32b/14, 33a/05
a.+ larından 31a/02

aṭa [T.] Dört tarafı su ile çevrili kara parçası.
a. 03a/15
a. 56a/03, 68a/17

a.+ da 08a/06, 79b/07
a.+ dan 03b/03
a.+ larından 04a/11
a.+ nıñ 03b/07, 03b/12
a.+ sı 03a/09, 04a/09, 79a/11, 79a/14, 79b/05
a.+ sına 02b/13, 02b/17
a.+ yı 03a/14

Atamet (Etampes) [Fr.] Fransa'da bir kasaba.
A. 23a/08

ateş [Far.] Yanıcı cisimlerin tutuşması ile ortaya çıkan ışıklı ısı.
a.+ ler 53b/07

ateş-bāzlıḳ [Far.+T.] Ateşle oynamak.
a.+ lar 43a/07

atıl- [T.] Birisi tarafından fırlatılıp atılmak.
a.- a 72b/07, 72b/16
a.- up 04a/17, 10b/11

aṭlas [Ar.] Bir yeri, kıtayı, ülkeyi veya bütün dünyayı bütünüyle gösteren haritalar.
a.+ da 24a/02
a.-ı menpūr 23b/10

atlı [T.] Ata binmiş kişi, süvari.
a. 20a/09, 23a/01

atlu [T.] bk. **atlı.**
a. 25a/16, 25b/15, 28a/04, 28a/05, 30b/13, 43a/07, 56b/11

atmaḳ [T.] Bir nesneyi ileriye doğru fırlatma eylemi.
a. 03a/17

av [T.] Avlamak suretiyle ele geçirilmiş yaban hayvanı.
a.+ ını 67b/06

ʿav ʿav [T.] (Yansıma sözcük) Köpek sesi.
ʿa.-ı kelāb 70a/05

aʿvān [Ar.] Yardım edenler.
a. 70a/02
a.+ ı 69a/13
a.+ ından 69a/08

avcı [T.] Avlanmayı kendine iş edinen kişi.
a.+ lar 70a/12
a.+ ları 33a/12

a.+ sıdır 69a/11

ʿavdet [Ar.] Hareket edilen yere geri gelme, dönme.
ʿa. 29b/03, 67b/02
ʿa.+ i 02a/02
ʿa.+ imizde 33b/14
ʿa. eyledi 05a/9, 38b/12, 38b/15, 78a/07
ʿa. eyledik 31b/07, 33b/07, 35b/02
ʿa. ider 51a/07
ʿa. idüp 36a/05, 36b/04, 51a/13, 57b/06, 70b/12
ʿa. itdiler 14a/04
ʿa. itdügi 23b/14

avīẖte [Far.] Asılmış olan.
a. itmişler 65b/09
a. itmişlerdi 42b/01
a. olan 39a/01
a. olmuş 44a/15

āvīze [Far.] Tavana asılı, süslü aydınlatma aracı.
ā. 65b/11
ā.+ lerde 42a/11
ā. idermiş 39b/04
ā. itmişdi 39b/05
ā. itmişlerdi 54a/09

ʿavn [Ar.] Yardım.
ʿa.-ı Bārī 26b/01
ʿa.-ı ʿināyet-i Bārī 04a/04

ʿavrat [Ar.] Kadınlar.
ʿa.+ ıñ 11a/12
ʿa.+ lar 55b/12
ʿa.+ lardır 55b/17

Avrupa [Yun.] Dünya'nın beş ana karasından birinin adı.
A.+ da 10a/4, 45b/09, 51b/02

ay [T.] Dünyanın uydusu olan gök cismi.
a. 05a/11, 32/16, 56a/17
a.+ da 65a/02, 65a/04
a.+ dan 07a/13, 60b/06, 60b/07, 66b/14
a.+ ın 63b/05

ayaḳ [T.] Yere basmaya ve yürümeye yarayan organ.
a. 11b/10, 49a/03, 49a/11, 52b/10
a.+ larından 47a/06

ayaḳbaġı [T.] Birinin iş ve çalışmaları için engel çıkarmak.
a. olur 19a/03

aʿyān [Ar.] Bir yerin ileri gelen, nüfuzlu kişileri.
aʿ. 14a/14, 29a/07, 66b/11
aʿ.+ ı 15a/07, 16a/10
aʿ.-ı vilāyet 10b/01, 10b/05, 11a/01, 13a/08, 20a/11, 23a/04, 75a/06

ʿāyān [Ar.] Gözle görülür bir şekilde açık olan.
ʿā. ideyorsun 62b/14

āyende [Far.] Gelen.
ā. 03b/16

ayānen [Ar.] Açıkça.
ʿayn-ı ʿa. 16a/04

ʿayb [Ar.] Utanılacak şey, kusur.
ʿa.+ ı 40a/04
ʿa.+ ını 78b/07

āyet [Ar.] Kimsenin inkâr edemeyeceği açık delil, işaret.
ā.-i nā-maṭbūʿ 20a/02

ayır- [T.] Bölmek, parçalamak.
a.- mazdı 33b/07
a.- up 03b/03

āyīn [Far.] Usül, tarz.
ā.-i mülūkāne 31a/07

āyine [Far.] Ayna.
ā. 39b/10, 50b/09, 55a/11, 55a/12, 65b/05, 73b/08
ā.+ de 50b/10
ā.+ den 64b/01
ā.+ ler 55a/10
ā.+ si 65b/01, 65b/02, 65b/06
ā.+ ʾyi 55a/03, 55a/06
ā.-i evveliñ 55b/05
ā.-i s̱āniyeniñ 55b/06

āyine-ḫāne [Far.] Ayna yapılan yer.
ā. 54b/16

āyine-perdāḫtlıḳ [Far.+T.] Ayna parlatma işi.
ā. itdiklerini 55a/01

aylıḳ [T.] (Çocuk, yavru, vb. canlı için) belirtilen miktardaki aydan beri var olan.

a.+ dır 38b/03

ʿayne'l-yaḳīn [Ar.] Gözüyle görmüş gibi.
ʿa. 10a/14

ʿaynı [Ar.] Bir şeyin kendisi.
ʿa. 42b/15

Aynū [Fr.] Fransa'da bir şehir.
A. 21b/05

ayrıl- [T.] Birlik veya bütünden kopmak, uzaklaşmak.
a.- mayup 20b/16
a.- mazız 69b/17

ayrılmaḳ [T.] Ayrılma işi.
a. 49a/11

ayrım [T.] Ayırt edebilme yetisi.
a.+ ı 69b/07

ayu [T.] Ayı.
a.+ lar 71b/02

az [T.] Ölçü ve derece bakımından yetersiz.
a. 16b/04, 71b/16

āzad [Far.] Serbest, özgür.
a. 61b/15
a. itmez 62a/16
a. itmezsiz 62a/02, 62a/14

āzadlıḳ [Far.+T.] Serbestlik.
a. 62a/11

azal- [T.] Öncekinden daha küçük ve az duruma gelmek.
a.- duġı 16a/04

āʿẓam [Ar.] Çok büyük.
vezīr-i ā. 29a/01, 31a/12, 59a/08
vezīr-i ā.+ ıñ 31b/03

ʿażametlü [Ar.+T.] Büyük, ulu.
ʿa. 28b/12

ʿaẓamī [Ar.] En çok.
ʿa. 52b/11

ʿaẕīm [Ar.] Ulu, yüce.
ʿa. 02a/06, 05b/16, 06b/06, 07a/01, 08b/05, 10b/17, 11a/03, 11b/13, 12b/06, 12b/11, 12b/17, 15b/08, 16a/12, 17a/04, 20a/05, 36b/17, 64a/11, 38a/08, 41b/16, 43a/04, 43b/01, 48a/13, 49/12, 49a/09, 50a/10, 50a/11, 54a/08, 54b/15, 61a/04, 64a/01, 65a/16, 71a/15, 74b/04, 74b/11, 75a/17, 75b/15, 76a/03, 76a/08, 77a/09, 78b/13
cemʿiyyet-i ʿa.+ i 72a/12
cisr-i ʿa. 22a/09
cisr-i ʿa.+ den 22a/10
nehr-i ʿa. 12b/08, 21b/08
serāy-ı ʿa. 42b/02
serāy-ı ʿa.+ e 67b/14
şehr-i ʿa.+ e 19b/12, 22b/08, 75a/12

ʿazīmet [Ar.] Yola çıkma.
ʿa. 04a/12, 23a/08, 77b/17
ʿa. eyledik 05b/06, 05b/11, 08a/10, 17a/02, 18a/06, 18b/03, 27b/13, 30b/13, 35b/08, 45a/17, 46b/01, 69a/17, 47b/03, 48a/17, 67b/13, 76a/17
ʿa. idüp 70a/14, 73a/08, 77b/13
ʿa. olındı 10b/08, 11a/16, 25b/14
ʿa. olınup 46a/09
bādbān-güşā-yı ʿa. olduḳ 01b/12, 04a/06, 78b/10

ʿazl [Ar.] İşinden çıkarma,yol verme.
ʿa. 32a/05

ʿazm [Ar.] Niyet, karar.
ʿa. eyledik 36b/09
ʿa. iderek 33a/10
ʿa. itdik 28a/14
ʿa.-ı rāh eyledik 33a/06
ʿa.-i rāh itdik 15a/05
ʿa.-ı rāh itdikde 09b/02
ʿa.-ı rāh-ı maḳṣūd olduḳ 02b/12

ʿaẓm [Ar.] Kemik.
ʿa.-ı ḥastelik 04b/08

B

bā-ḫuṣūṣ [Far.+Ar.] Özellikle.
b. 10a/13

bā-ṣavab [Far.+Ar.] Doğrusu.
cevāb-ı b. 62b/10

baba [T.] Bir çocuğun dünyaya gelmesinde etken olan erkek.
b.+ sınıñ 67a/13, 67a/15

bāc [Far.] Vergi, haraç.
b. 11b/06

bād [Far.] Yel, rüzgār.
b.-ʾı ḳalyon 02b/06
b.-ʾı naẓrda 54b/03

bādbān-güşā [Far.] Yelken açan.
b. olduḳ 79b/11
b.-yı ʿazīmet olduḳ 01b/12, 04a/06, 78b/10
b.-yı ṣavb-ı merām olduḳ 07b/12

baʿde [Ar.] Sonra.
b. 02b/14, 03a/10, 05a/14, b. 06b/12, 09b/08, 11a/04, 12a/15, 15a/04, 17a/09, 17b/01, 17b/10, 17b/13, 23b/01, 25a/07, 25a/13, 25b/02, 25b/05, 25b/15, 28b/11, 28b/16, 29b/02, 31a/03, 31b/07, 32a/10, 35b/01, 36a/04, 36a/07, 36a/12, 37a/06, 37a/16, 39a/01, 41b/13, 42b/07, 45a/16, 50a/08, 51a/07, 52a/16, 55a/07, 56b/17, 57b/05, 57b/12, 58a/06, 66a/01, 66b/07, 66b/09, 69a/02, 72b/06, 79b/03

baʿde-hümā [Ar.] Onlardan sonra.
b. 25b/06

baʿde-heẕā [Ar.] Bundan sonra.
b. 10b/07, 16a/10

baʿde'l-etmām [Ar.] Tamamlandıktan sonra.
b. 67a/17

baʿde'l-ʿıyd [Ar.] Bayramdan sonra.
b. 67b/01

baʿde'l-yevm [Ar.] Günden sonra.
b. 02a/03, 09a/15, 73b/12

baʿde't-ṭaʿām [Ar.] Yemekten sonra.
b. 72a/16

baʿde't-tenāvül [Ar.] Alıp yenildikten sonra.
b. 39a/08

baʿde'ẓ-ẓuhr [Ar.] Öğleden sonra.
b. 07b/13

bāfendelik [Far.+T.] Dokuyuculuk.
b. iderlerdi 54b/07

bāġ [Far.] Üzüm yetiştirilen bahçe.
b. 23a/10, 51b/06

bāġçe [Far.] Küçük bağ, bahçe.
b. 17a/06, 21b/12, 23b/02, 23a/10, 28a/03, 28a/04, 29b/15, 40b/06, 43a/01, 43a/03, 45a/16, 45a/17, 46a/03, 46b/05, 47a/14, 48a/17, 50b/12, 51b/02, 52b/04, 53a/06, 68b/05
b.+ de 29b/17, 47a/04
b.+ den 50b/01
b.+ dir 49b/06, 50b/01
b.+ ler 52b/02, 68b/11
b.+ lere 51b/15
b.+ leri 56a/12
b.+ niñ 47a/08, 49b/06, 74b/07
b.+ si 05a/07, 34b/12, 45a/01, 46a/08, 47a/17, 48b/03, 74b/05
b.+ sinden 35a/03
b.+ sine 42b/16
b.+ siyle 51b/07
b.+ ye 05b/11, 05b/16, 45a/06, 46a/13, 50a/09, 50a/15, 50b/09, 52a/07, 53a/13, 68b/09, 68b/13, 72b/02
b.+ ʾyi 17a/09, 46a/14, 48b/15, 68b/15, 72a/17

bağla- [T.] Oluşturmak, meydana getirmek.
b.- mışlar 05b/09, 43b/02
b.- yup 12a/12, 67b/11
ṣaf b.- dılar 33a/12
ṣaf b.- yup 35b/11

bağlan- [T.] Birbirine iliştirilmek, düğümlenmek.
b.- acaḳ 51b/08
b.- mış 73a/10

bağlat- [T.] Bağlama işini yaptırmak.
b.(d)- up 74a/05

bağteten [Ar.] Birdenbire.
b. 06b/16, 61a/16

bahā [Far.] Bir mal veya işin değeri, kıymet.
b.+ ları 63a/13
b.+ larıla 61b/17, 62a/16
b.+ larını 62a/14, 63a/12

bahāne [Far.] Vesile, sebep.
b. 21a/04

bahār [Far.] Kıştan sonra gelen ılık mevsim, ilkyaz.
b. 17a/16

baḥçe [Far.] bk.**bāġçe.**
ḥavż-ı b.+ de 72a/05

baḥr [Ar.] Deniz.
b. 06b/04, 18b/11, 26a/16, 31a/15, 32b/13
b.-i ʿacāibinden 53a/11
b.-i muḥīṭ 15b/04, 15b/07, 77b/06
b.-i muḥītden 15b/14
b.-i muḥīṭe 09a/03, 11b/10
ebnā-yı sebīl-i b.+ den 11b/01
nehr-i cānib-i b.+ e 16a/03

baʿīd [Ar.] Uzak.
b.+ ce 36a/11
amed-i b.+ de 06a/11

baʿīn [Ar.] Dibi geniş kuyu, bostan kuyusu.
b.+ e 40b/11, 50a/09, 51a/04, 66b/10, 66b/17
b. 23b/14

bāʿiṣ [Ar.] Sebep.
b. olduġı 57a/16

baḳ- [T.] Bakışı veya gözleri bir şeye çevirmek.
b.- arlardı 34b/05
b.- dıḳ 65b/16, 66a/01, 66a/10, 72b/02
b.- dıḳda 54a/11
b.- duġımızda 66a/11, 66b/10
b.- ıñ 38b/05

baḳar [Ar.] Sığır, öküz.
sergīn-i b. 53b/09

baḳıl- [T.] Görme organı yoluyla görme duyusundan yararlanılmak.
b.- dıḳça 43a/15
b.- dıḳda 68b/04, 68b/09

baḳır [T.] Esmer kızıl renkte, ısı ve elektriği iyi ileten metal.
b.+ dan 52a/03, 52a/04

baḳmaḳ [T.] Bakma işi.
b.(ġ)+ a 26b/13

bālā [Far.] Üst, yukarı.
b.+ sında 52a/03
b.-yı kemere 50a/11, 50a/13, 50a/16
b.-yı sāʿatde 51a/11

bālā-ḳad [Far.+Ar.] Uzun boy.
b. 45b/01

balaban [Far.] Atmaca ve doğan cinsi bir yırtıcı kuşun yöresel adı.
b. 33a/13

balıḳ [T.] Bir deniz canlısı.
b.+ lar 47a/08, 68b/01

balıḳçın [T.] Balıkla beslenen kuş türü.
b. 33b/02

bāli-küliyye [Ar.] Umūmiyet, bütünlük.
umūr-ı b. 05a/11

balmumı [T.+Far.] Arıların peteklerini yaptıkları esnek madde.
b. 42a/10
b.+ ndan 52b/17

balsan (balsam-belsem) [Rum.] İlaç ve parfüm üretiminde kullanılan bazı ağaç ve bitkiler tarafından salgılanan kokulu madde.
dehen-i b. 30b/02, 32a/16, 32b/01

baña [T.] Birinci teklik kişi zamiri (ben) yaklaşma hâli.
b.+ a 19a/05, 30a/02, 30a/03, 58b/15, 62a/01

bār [Far.] Sıkıntı, üzüntü.
b.+ ı 57a/17

bārān [Far.] Yağmur.
b. 02a/06
b.+ da 18b/02, 20b/09, 48b/07

bārānī [Far.] Yağmurla ilgili.
b.+ ya 48b/08

bardaḳ [T.] Su ve benzeri sıvıları içmek için kullanılan çoğunlukla camdan yapılmış kap.
b. 37b/10

bārgīr [Far.] Yük atı, beygir.
b. 69b/02
b.+ e 33a/09
b.+ leri 18b/13

bārgīrli [Far.+T.] Yük atı olan.
b. 69a/06

bāri [Far.] Hiç olmazsa.
b. 60b/17

Bārī [Ar.] (Allah'ın sıfatlarından) her şeyin tek yaratıcısı.
ʿavn-ı B. 26b/01
ʿavn-ı ʿınāyet-i B. 04a/04
tevfīḳ-ı B. 04a/12

bārid [Ar.] Soğuk, serin.
b. 53b/04

baṣ- [T.] Ayakların tabanı ile vücudunun ağırlığını verecek şekilde yere veya bir şey üzerine çıkmak, durmak.
b.- madan 11b/10
b.- mış 29a/09
b.- mışlar 42b/09

başamaḳ [T.] Bir yükseklikten inmek veya bir yüksekliğe çıkmak için konulmuş art arda gelen ayak konulacak düzlükler.
b. 67a/17
b.+ da 49a/05

başar [Ar.] Görme yeteneği.
ilā-nihāye'l-b 69b/10
mede'l-b. 35b/10, 48b/09
mede'l-b + a 69b/08

başıl- [T.] Çoğaltılmak.
b.- mamış 67a/16

başma [T.] Basmak işi.
b. 73a/15

basṭ [Ar.] Uzun uzadıya, ayrıntılı olarak anlatma.
b.-ı ʿöẕr 05a/05

baş [T.] 1.Bir topluluğun, örgütün veya kuruluşun lideri.
b. 05b/08
2. İnsan vücudunun en üst kısmı, kafa.
b.+ ı 51a/10, 71b/08
b.+ ımıza 28b/11, 29b/03
b.+ ıña 39b/04, 40a/17
b.+ larına 44b/12
b.+ larında 54a/13
3. Toparlak çıkıntılı uç.
b.+ ın 02b/03
b.+ ına 65b/06, 65b/08

b.+ ında 05b/17, 33b/13
4. Uç, sınır.
b. 05b/08
b.+ ı 69b/11
b.+ ına 72b/08

baş barmaḳ [T.] El ve ayakta bulunan en kalın parmak.
b. 39b/17

başḳa [T.] **1.**Ortaksız, bağımsız.
b. 14a/06, 29b/10, 47b/07, 51a/17, 55a/08, 72a/09, 72a/10
2. Nitelik yönünden alışılmışın dışında bir üstünlüğü olan.
b. 51a/17

başla- [T.] Bir iş için harekete geçmek ve başlangıcını yapmak.
b.- dı 02b/04, 16b/07, 70a/07, 72b/07, 72b/14, 79b/03
b.- dıḳ 35a/08, 39a/14, 46a/15
b.- dıḳda 49a/08
b.- dılar 42b/07, 44b/06, 72a/01, 72a/16
b.- r 12a/11
b.- rlar 20b/03
b.- yım 25a/14
b.- yup 02b/15, 03a/04, 03a/11, 04a/05, 11a/05, 12a/08, 12a/15, 48a/08, 51a/12, 72b/16, 79a/12

Baş Maraşal [T.+Fr.] Askerlik mesleğinde en yüksek mertebedir.
b. 24a/16

Baş Tercümān [T.+Ar.] Çevirmenlerin en üstün mertebelisi.
b.+ ı 07b/01

batı [T.] Yönü.
b.+ sı 02b/14, 03a/11

bataḳ [T.] Üzerine basıldığı zaman çöken çamurlaşmış toprak.
b.+ lar 19a/02

bayıl- [T.] Aşırı derecede hoşlanmak, hayran olmak.
b.- mış 20b/03

bayraḳ [T.] Bir askeri birliğin renklerini, alametlerini taşıyan sembol.
b.+ ların 35b/10

bayraḳdār [T.+Far.] Görevi bayrak taşımak olan kişi.
b. 07a/08, 15a/03
b.+ ları 14a/05
b.+ larıla 14a/02, 36b/06

bāzār [Far.] Cumartesi ile pazartesi arasında olan gün, pazar.
b. 03b/08, 24a/12, 24b/03, 25a/01

baẕarlıḳ [Far.+T.] Pazarlık, anlaşmaya varmak.
b. iden 55b/16

bāzende [Far.] Oynayan, oyuncu.
b.+ ler 42b/03

bāzergān [Far.] Tüccar.
b. 01b/07, 75b/02
b.+ ları 15b/11

baʿżı [Ar.] Bir kısım, birtakım.
b. 07a/15, 12b/01, 12b/04, 19a/04, 20b/03, 26a/01, 27b/14, 32/12, 37a/10, 40a/06, 41a/17, 60b/01, 62a/09, 63a/05, 71a/09, 74b/01, 74b/02
b.+ lara 04b/13
b.+ ları 20b/07, 54b/08, 54b/09, 66a/09
b.+ larını 39a/03

bedel [Ar.] 1.Bir şeyin yerini tutabilen, karşılık.
b. 73b/06
2. Bir şeyi, başka bir şeyin yerine geçirmek.
b. idüp 33b/06

bedīʿ [Ar.] Yeni icat edilmiş.
ṣanāyīʿ-i b.+ e 64a/16

bedīʿa [Ar.] Estetik değeri yüksek sanat eseri.
evṣāf-ı b.+ sında 46b/02
ṣanāyīʿ-i b.+ dan 13a/02

bedīü'l-üslūb [Ar.] Tarzı çok güzel olan.
b. 23b/01

bedīʿü'l-üslūbdār [Ar.+Far.] Güzel tarza sahip olan kişi.
ṭarḥ-ı b. 52a/15

beg [T.] Bey, soylu, nüfuzlu kişi.
b. 79a/01
b.+ i 78b/13

bekçilik [T.] Bekçinin yaptığı iş.
b.+ le 29b/13

begen- [T.] Bir şeyi iyi ve güzel bulmak, takdir etmek.
b.- düñüz 38b/16
b.- esiz 73a/02

b.- ürdiñiz 16b/05

beglik [T.] Beylik, küçük devlet başkanlığı.
b. 79b/07

begzāde [T.+Far.] Bey oğlu bey, aristokrat, beyzade.
b. 06b/01, 08b/09, 09a/05, 09b/05, 09b/08, 11a/10, 16b/10, 18a/15, 20b/15, 21a/01, 21a/09, 67b/02, 74a/01, 74a/10, 78a/06
b.+ den 21a/02
b.+ ler 14a/15, 16a/12, 44b/08, 69a/10
b.+ lerdir 28a/06
b.+ lerle 38a/13
b.+ ye 18b/11, 21a/06, 78a/16

be-her [Far.] Her bir.
b. 72a/04

Behzad [Far.] 15. yüzyılda yaşamış İranlı bir minyatürcü.
B. 54a/16

bekle- [T.] Bir şeyi, yeri ya da kimseyi korumak.
b.- rler 29b/09

beklemek [T.] Bekleme işi.
b. 30a/06

bel [T.] Kol ve bacakların birleştiği yer.
b.+ i 49b/15

belā [Ar.] İçinden çıkılması, kurtulması çok zor durum.
b. 20b/08
b.+ ya 61b/08, 62a/05

beled [Ar.] Şehir, belde.
b. 79b/09

belīġ [Ar.] Ciddî, özenli.
sāʿī-i b. idecegimde 63b/14

bellü başlu [T.] En önemli, başlıca.
b. 69a/09

ben [T.] Teklik birinci kişi zamiri.
b. 30a/02, 58b/16, 63a/02, 63a/04, 63b/12, 66a/17, 74a/06
b.+ i 29a/07, 30a/04, 41b/09
b.+ im 61b/04, 74a/09
b.+ imdir 40a/10

benām [Far.] Tanınmış, namlı.
b. 37a/01

bend [Far.] 1.Bağlama.
b. idüp 65b/11
b. itdügi 13b/07
b. itmişler 52b/12, 65b/05
2. Bağ,bağcık.
b.+ ler 50a/08
b.+ leri 50a/03

bendlü [Far.+T.] Bağlı olan.
b. 73b/09

benefşe [Far.] Menekşe çiçeği.
b. 17a/16

Benem (Nimes) [Fr.] Fransa'da bir şehir.
B. 76b/11, 77a/11

beñze- [T.] İki kişi veya nesne arasında birbirini andıracak kadar çok ortak nokta bulunmak.
b.- mez 59b/10
b.- r 22a/16, 47b/13

berāber [Far.] 1.Aynı anda.
b. 49b/02
2. Aynı hizada.
b.+ ine 03a/13
b.+ lerine 79a/14

berber [Far.] Saç ve sakalın kesilmesi, taranması işini meslek edinen kimse.
b. 65b/02

bereket [Ar.] Bolluk.
b. 70a/11

berg [Far.] Yaprak.
b.+ ler 46a/01
b.-i sebz 48b/12
b.-i sebze 69b/05

Beripes (Poitiers) [Fr.] Fransa'da bir şehir.
B. 13b/04

berḳ [Ar.] Şimşek.
b. 43a/11

berr [Ar.] Kara, toprak.
b. 31a/15, 31b/01, 53a/11
b.+ de 26a/17
b.+ den 08a/07, 11b/02
b.-i sefer ider 18b/12

berraḳ [Ar.] Pek parlak, aydınlık.
b. 39b/09, 40a/04

berren [Ar.] Kara yoluyla.
b. 06b/04, 06b/10

berü [T.] En yakında bulunan.
b. 07a/13, 09b/15, 14a/03

bisāṭ [Ar.] At takımı, eyer takımı.
b. 30a/11
b.+ ı 05b/03, 25b/10
b.+ ıla 27b/11

besle- [T.] (Hayvan için) besiye çekmek, semirtmek.
b.- r 69a/07

beş [T.] Beş.
b. 15b/07, 15b/15, 15b/17, 19a/15, 19b/07, 19b/09, 19b/11, 21b/02, 24b/13, 25b/17, 35a/13, 35b/11, 36a/08, 37a/08, 49a/04, 49b/16, 52a/04, 52a/16, 61b/14, 64a/02, 66a/13, 71a/03, 75a/09, 75a/10, 76a/15, 76b/10, 79a/10
b.+ e 11a/05

beş-altı yüz [T.] Beş-altı yüz.
b. 34b/13, 54b/06

beş buçuḳ [T.] Beş buçuk.
b. 56a/15

beşer [T.] Beşer.
b. 13b/01, 26a/08, 47b/12

beş yüz biñ [T.] Beş yüz bin.
b. 61b/12

Betşiyuz (Petit-Niort) [Fr.] Fransa'da bir köy.
B. 19a/16

bevvā [Ar.] Hindistan cevizi.
cevz-i b. 39b/03, 39b/08

bey [T.] bk.**beg.**

b.+ iñ 79a/04

beyābān [Far.] Çöl, kır.
b.+ da 71a/05

beyān [Ar.] Bildirme, açıklama.
b. 29a/07, 53b/03, 62b/13
b. buyuruñ 24b/11
b. eyledi 21a/10
b. eyleñ 62a/06
b. ideriz 09a/13
b. idüp 10a/9
b. itdikce 34b/05
b. itmişler 66b/02
b. olınmaḳ 31b/02, 52a/09
b. olınur 02a/05

beyāż [Ar.] Beyaz, ak.
b. 30a/12, 37b/01, 39a/16, 39b/09, 40a/04, 49a/03, 49a/15, 71b/10, 71b/13, 72b/08

beyhūde [Far.] Boşuna.
b. 70b/14

beyn [Ar.] Arada, arasında.
b.+ imiz 79a/17
b.+ imizde 08b/02, 60a/15, 78a/17
b.+ imize 79b/01
b.+ inde 14b/04, 29a/03, 29b/10, 33b/12, 49b/01, 57a/15, 63b/16
b.+ lerinde 42b/14, 43a/04, 63a/05

beyne-hümā [Ar.] İkisi arasında.
b. 43a/05

beyne's-ṣalātīn [Ar.] İki namaz arasında.
b. 73a/08

beẕl-i enʿām [Ar.] At, deve, koyun gibi hayvanların bolluğu.
b. 65a/11

beẕm [Ar.] Toplantı.
b.-i ʿālī 37a/02

bıçaḳ [T.] Genellikle kesme işinde kullanılan el aracı.
b.+ lar 21a/15

bıraḳ- [T.] 1.Eldeki, sırttaki bir şeyi bir yere koymak, indirmek.
b.(ġ)- up 74a/07

2. Elde tutulan veya taşman şeyi tutmaz olmak.
demür b.(ġ)- up 15b/06
timür b.(ġ)- up 04a/14
3.Terk etmek, ayrılmak.
tenhā b.- mışıdı 78a/12

bi-emru'llah [Ar.] Allah'ın emriyle.
b. 04b/08, 16b/06

bi-ġayrı [Ar.] Bir başkası ile.
b. 04b/07

bī-ḥesāb [Far.+Ar.] Hesapsız.
b. 35a/14, 42a/11, 45a/13, 51a/17, 55a/10, 64a/17, 64b/05, 72a/03

bi-ḥasebü'l-iḳtiżā [Ar.] Lâzım gelen hesapla birlikte.
b. 11b/13

bī-iştibāh [Far.+Ar.] Şüphesiz.
b.+ dır 43b/07, 57a/16

bī-miṣāl [Far.+Ar.] Benzeri olmayan.
Versāl-i b. 46a/05

bī-naẓīr [Far.+Ar.] Görülmemiş, eşi olmayan.
b. 22b/10, 33a/15
cevher-i b. 40a/06

bī-tāb [Far.] Bitkin, yorgun.
b. olmaġıla 31b/09

bi-tamāmihā [Ar.] Tam olarak, eksiksiz.
b. 19a/06

bi-ʿavnu'llah-ı teʿālā [Ar.] Allah'ın yardımıyla.
b. 07b/17

bi-ḥamdüllah [Ar.] Allah'a şükrederek.
b. 79a/11

bil- [T.] Bir konuda bilgisi bulunmak, bir şeyden anlamak.
b.- medügimiz 61a/17
b.- mez 60b/17
b.- miş 78b/08
b.- üp 65a/10
b.- ür 23b/16

b.- ürsüz 70b/03
b.- ürüm 41b/08

bi'l-āḫire [Ar.] Sonradan, sonunda.
b. 70b/14
b. ʿinān 03b/04

bi'l-cümle [Ar.] Bütün.
b. 23a/11, 26a/14, 29b/02, 30b/12, 75b/06, 76b/09

bi'l-külliye [Ar.] Hepsi, tamamı.
b. 59b/13

bilā-taʿb [Ar.] Zahmetsizce.
b. 11a/14

Bilāī (Blaye) [Fr.] Fransa'da bir şehir.
B. 18a/06, 18a/08

bile [T.] Hatta, üstelik.
b. 24b/13, 31b/15, 33b/16, 48a/11

billūr [Far.] Duru, temiz kesme cam, kristal.
b. 37a/13, 42a/11, 49a/09

bilmek [T.] Bilme eylemi.
b. 64b/12

biñ [T.] Bin.
b. 05b/15, 10b/17, 11b/07, 20b/08, 37a/13, 55a/03, 61b/06, 74b/08

binā [Ar.] Oturmak veya başka amaçlarla kurulmuş yapı.
b. 15a/16, 68a/06, 74b/10, 76b/13, 77a/09
b.+ dır 17a/04
b.+ lar 11b/13, 21b/17, 52b/01, 71a/15
b.+ ları 55b/09, 75b/02
b.+ larında 13b/16
b.+ nıñ 77a/02
b.+ sı 19b/02, 20a/02, 76b/11
b.+ sına 10b/17
b.+ ya 77a/05
b.+ ʾyı 77a/08
b.- ʾyı ʿacībdir 51b/10
b.- yı serāy 74b/09
b. iderler 47a/16
b. itdirmiş 22a/17
b. itmiş 64a/09, 64a/11
b. itmişler 47a/17, 47b/05, 47b/07, 51b/05, 52a/02

b. olalı 74b/12
b. olınan 23a/16
b. olınanlara 74b/13
b. olınmış 17a/03, 22a/14, 37b/16, 37b/17, 74b/06
b. olınmışdır 68a/08

bināe'l-ḥāḳ [Ar.] Hak üzere.
b. iderek 74b/11

bināen [Ar.] Dayanarak, -den dolayı.
b. 06a/11

binā'en-ʿaleyh [Ar.] Buna dayanarak.
b. 55b/04

binā'en-ʿāleẕ-ẕālik [Ar.] Bunun üzerine.
b. 04b/15, 27a/07

bindirmek [T.] Bir şeyin veya birinin binmesini sağlamak.
b.(g)- e 24b/04

binek [T.] Binmeye ayrılmış at.
b. 29b/05, 30b/16
b.+ ler 18b/16

binmek [T.] Yüksek bir şeyin veya hayvanın üzerine çıkıp ayaklarını sallandırarak oturmak.
b.(g)- e 24b/01

biñ yüz otuz iki [T.] Bin yüz otuz iki.
b. 01b/04

biñ yüz otuz üç [T.] Bin yüz otuz üç.
b. 03a/02

bir [T.] Varlığı sayı ve belirsizlik yönünden belirten sıfat.
b. 01b/07, 02a/06, 02a/10, 02b/08, 03a/16, 03b/13, 03b/15, 04a/01, 04b/01, 04b/06, 05a/03, 05b/02, 06a/17, 06b/17, 07a/6, 07b/08, 08a/07, 08a/13, 08b/02, 10a/17, 11a/17, 11b/09, 12b/09, 13a/03, 13a/17, 13b/05, 13b/15, 14b/09, 15b/02, 16a/03, 16a/10, 16b/09, 16b/14, 17a/06, 17b/05, 18a/17, 18b/10, 19a/09, 19a/16, 19b/05, 19b/09, 19b/12, 20a/05, 20a/09, 20a/16, 20a/17, 20b/15, 21b/02, 21b/03, 21b/09, 21b/11, 22a/05, 22a/09, 22a/13, 23a/10, 23b/12, 23b/13, 24a/01, 24a/05, 24a/07, 24a/08, 24b/05, 25a/02, 25a/16, 25b/01, 25b/02, 25b/11, 25b/14, 27b/08, 28a/11, 28a/13, 29b/10, 29b/16, 30a/03, 30a/14, 30b/15, 30b/17, 31a/16, 31b/04, 31b/08, 31b/16, 32a/07, 32a/13, 32b/08, 32b/09, 33a/04, 33a/10, 33a/11, 34a/13, 34b/10, 35a/08, 35a/17, 35b/09, 30a/14, 36a/06, 36a/14, 36a/15, 36b/01, 36b/05, 36b/10, 36b/14, 37a/02, 37a/05, 37b/16, 39b/01, 39b/06, 39b/10, 39b/14,

39b/15, 39b/16, 40a/01, 40a/02, 40a/06, 40a/13, 41a/04, 41b/10, 41b/14, 42a/02, 42a/04, 42a/15, 42a/17, 42b/02, 42b/06, 42b/08, 42b/11, 42b/12, 43a/02, 43a/04, 43a/13, 43a/17, 43b/14, 44a/04, 44a/10, 44a/11, 44a/14, 44a/17, 44b/12, 44b/17, 45a/09, 45b/01, 45b/02, 45b/10, 45b/13, 45b/14, 46a/07, 46a/10, 46a/11, 46b/01, 46b/02, 46b/07, 46b/17, 47a/03, 47a/05, 47a/10, 47b/07, 47b/10, 47b/17, 48a/15, 48b/01, 48b/03, 48b/04, 48b/08, 48b/09, 48b/13, 49a/08, 49a/10, 49a/14, 49a/15, 49b/03, 49b/06, 49a/11, 50a/07, 50a/10, 50a/14, 50b/01,50b/10, 51a/02, 51a/03, 51b/01, 51b/10, 51b/11, 51b/16, 52a/15, 52b/09, 53a/10, 53a/14, 54b/02, 54b/14, 55a/05, 55a/09, 56a/03, 56a/12, 57a/02,58b/13, 60a/01, 60a/03, 60a/05, 60a/06, 60a/10, 60a/15, 61a/05, 61b/02, 63a/05, 63b/13, 64a/10, 65a/05, 65a/09, 65a/10, 65b/03, 65b/07, 65b/14, 66a/04, 66a/17, 67b/01, 67b/14, 67b/17, 68a/04, 68a/09, 68b/04, 68b/08, 68b/12, 69b/02, 69b/09, 69b/13, 70a/17, 71a/05, 71b/05, 71b/10, 72a/04, 72a/05, 72a/12, 72b/03, 72b/05, 72b/08, 72b/10, 72b/16, 74b/11, 75a/13, 75b/07, 76a/07, 76b/03, 78b/01, 79a/16, 79b/11, 66b/03, 02a/08, 03a/02, 04a/01, 05a/11, 07b/02, 08b/07, 08b/12, 12b/08, 17b/02, 19a/13, 20a/09, 21b/08, 21b/10, 23a/03, 23a/07, 23b/07, 24a/03, 30b/01, 32/16, 32a/13, 32a/17, 33b/08, 33b/15, 34a/12, 35a/01, 35a/03, 36a/12, 36b/03, 36b/09, 37b/07, 37b/09, 37b/10, 37b/17, 40b/12, 41b/12, 42a/03, 42a/09, 42b/08, 42b/10, 43b/04, 43b/07, 44a/05, 44a/12, 44b/17, 45/04, 45b/06, 46b/08, 46b/12, 46b/14, 47a/06, 47a/08, 47a/17, 47b/04, 48b/01, 49a/05, 49a/07, 49a/11, 49a/16, 49a/17, 49b/14, 50a/01, 50b/08, 50b/09, 51a/07, 51a/09, 51b/17, 52a/02, 52a/04, 52a/11, 52a/12, 52b/04, 52b/05, 52b/12, 53a/05, 53a/09, 53b/15, 54a/02, 54a/14, 54b/15, 55b/03, 55b/04, 55b/10, 55b/11, 56b/11, 58a/02, 59a/05, 59a/16, 59b/07, 59b/09, 60a/04, 60a/05, 60a/16, 60b/06, 60b/07, 60b/09, 62a/08, 63a/02, 64b/13, 64b/16, 65b/01, 65b/05, 65b/09, 65b/10, 65b/11, 65b/12, 66b/08, 66b/13, 66b/14, 68a/09, 68a/13, 69a/02, 69a/06, 69b/03, 70a/08, 70b/04, 70b/13, 71b/11, 71b/13, 72b/09, 72b/13, 73b/07, 73b/08, 73b/09, 73b/10, 73b/11, 74a/03, 74b/01, 74b/03, 74b/04, 74b/05, 74b/06, 74b/07, 74b/11, 75a/03, 75a/17, 75b/11, 76a/03, 76b/13, 77a/06, 77b/15, 78b/03, 79a/17

biraz [T.] Yeter ölçüden daha az.
b. 63a/16

birbiri [T.] Karşılıklı olarak bir diğeri.
b.+ ine 48b/06, 50a/08
b.+ lerini 13b/02
b.+ mizi 79b/01
b.+ nden 28b/03, 31a/04, 35a/11, 46a/01, 47b/12, 51a/16, 52b/11, 77a/03
b.+ ne 22a/08, 45b/16, 48a/09, 55a/06, 66b/07, 74a/17
b.+ ni 70a/12

bir buçuḳ [T.] Bir buçuk.
b. 46a/04

birden [T.] Aynı anda.
b. 46b/09

birer [T.] Birer.
b. 07a/07, 07a/08, 17b/10, 26a/15, 28a/15, 51b/07, 68a/08, 69a/12, 69a/14, 69a/15, 72b/04

biri [T.] Bir tanesi.
b. 13b/06, 18a/16, 31b/15, 31b/17, 34a/04, 34a/05, 39a/15, 39a/17, 41a/06, 44a/04, 46b/08, 46b/15, 47a/03, 51b/06, 55b/03, 56a/12, 57a/02, 62a/11, 66b/08, 67a/07, 72a/03, 77b/09, 77b/10
b.+ n 32b/15, 69a/16, 70b/02, 70b/03, 70b/15
b.+ nde 43a/01, 46b/12, 47a/03, 71a/17, 71b/01
b.+ nden 13a/05
b.+ ne 05b/10, 11b/17, 24b/15, 28a/05, 37b/08, 51b/05, 51b/06, 77b/08
b.+ ni 40b/08
b.+ niñ 42b/09, 64b/06, 68a/07

birḳaç [T.] Az sayıda.
b. 02a/15, 02a/17, 02b/03, 05b/15, 10b/17, 11b/07, 28b/02, 29b/03, 31b/13, 32b/05, 33a/01, 35b/15, 37a/12, 38a/05, 38a/13, 42a/10, 52b/05, 57b/06, 64b/13, 79a/07

bīrūn [Far.] Dış, dışarı.
b. 11a/11

bi't-ṭābiʿ [Ar.] Doğal olarak, tabii.
b. 48b/14

bitürmek [T.] Bitirme işi.
b. 32a/04

biz [T.] Çokluk birinci şahıs zamiri.
b. 02b/01, 05a/16, 05b/04, 05b/05, 06a/02, 06b/08, 07b/04, 07b/06, 08a/14, 09a/06, 09a/12, 09a/16, 15b/06, 16a/15, 16b/13, 17a/01, 17a/14, 19a/06, 19a/12, 24b/12, 24b/15, 25a/09, 28b/06, 30a/10, 30b/09, 31a/10, 32a/09, 32b/10, 33a/04, 33b/05, 35/17, 35a/06, 35b/05, 35b/07, 35b/08, 35b/14, 36b/16, 37a/04, 37b/06, 38a/09, 38b/06, 38b/16, 39b/05, 41a/01, 41b/12, 43b/12, 44a/04, 44a/13, 44b/16, 56b/06, 57a/10, 57b/04, 58a/05, 58b/04, 58b/06, 59a/13, 59b/09, 60a/09, 60a/11, 60b/02, 61b/04, 63b/05, 63b/09, 63b/15, 65a/16, 65b/14, 66a/11, 67b/09, 67b/10, 69b/16, 70a/10, 70a/15, 74a/01, 76a/15, 77b/12, 77b/16, 78a/09, 79a/06
b.+ den 05b/01, 33b/07, 59a/10, 74a/01, 74a/03, 77a/15, 77b/02, 78a/09, 78a/11
b.+ e 08b/03, 14b/09, 16a/14, 17a/13, 17b/06, 17b/12, 18b/07, 19a/03, 21a/06, 21a/10, 27a/01, 27a/08, 27b/14, 32a/10, 32b/07, 32b/11, 34a/08, 34a/10, 34b/11, 35a/04, 35b/02, 38a/08, 54b/05, 57b/04, 58b/06, 58b/14, 59a/04, 59a/07, 59b/06, 59b/14, 60b/13, 61a/10, 62a/06, 63b/04, 63b/09, 66b/03, 67a/14, 67b/02, 72b/11, 73a/03, 75b/07, 76b/09, 77a/17, 77b/11, 78b/14
b.+ i 03b/03, 05b/09, 09b/06, 11a/07, 13a/17, 13b/02, 14a/11, 16b/05, 16b/11,

17b/15, 18a/01, 18b/05, 21a/08, 23a/03, 26b/06, 31a/08, 33b/05, 33b/16, 34a/07, 34b/08, 34b/09, 36a/02, 36a/06, 38a/06, 38a/14, 42a/03, 42a/05, 56b/07, 57a/09, 57b/10, 58a/01, 59b/04, 60a/01, 60a/13, 60a/17, 63a/08, 72a/01, 75b/11, 75b/14, 76a/05, 77a/14, 78a/07, 78a/12, 78b/05, 79a/13
b.+ im 04b/07, 05a/10, 05a/15, 06a/13, 07a/03, 07a/05, 07a/11, 18a/05 18a/13, 21a/04, 25a/17, 26b/10, 31b/05, 35a/01, 35a/07, 36b/12, 42b/11, 55b/03, 58a/14, 59a/09, 59a/11, 59b/04, 59b/10, 61a/04, 62b/02, 69a/05, 69b/01, 70b/17, 72b/10, 78a/05, 79a/03, 79a/08
b.+ imle 14a/03, 21a/05, 34a/01, 34a/06, 34a/10, 36a/08, 56b/11, 57b/12, 62a/09
b.+ ler 02b/04, 07a/16, 22b/04, 26a/16, 46a/04, 48a/10, 61b/11, 62a/07, 69b/15, 73b/13
b.+ lere 06a/12, 34b/04

bi'ż-żarūrī [Ar.] Zorunlu olarak, ister istemez.
b. 45b/15, 74a/11

boġaşı [İsp.] İnce astarlık bez.
b.+ lar 54b/10

boġaz [T.] Organ.
b.+ ı 15b/04
b.+ ına 69a/17
b.+ larına 33a/14, 69a/16

Boġaz-Ḥiṣār [T.+Ar.] Rumeli Hisarı.
B.+ da 02b/10

Boluve (Bulova) [Fr.] Fransa'da bir şehir.
B. 22a/01, 22a/07

Bordo (Bordeaux) [Fr.] Fransa'da bir şehir.
B. 15a/08

Borud (Bordeaux) [Fr.] bk.**Berud.**
B. 09a/02, 14a/17, 15a/15, 16b/03, 18a/06, 18a/09
B.+ da 21a/03
B.+ dan 15b/17

Botya (Poitiers) [Fr.] bk. **Beripes**
B. 19b/11

boy [T.] Bir nesnenin tabanında en yüksek noktasına kadar olan uzaklık.
b.+ ı 45/04, 68b/10, 69b/05
b.+ unca 45b/17, 49a/15, 49b/03

boynuzlı [T.] Boynuzu bulunan.
b. 69b/13

böyle [T.] Bunun gibi, buna benzer.
b. 06b/09, 08b/13, 10a/4, 10a/5, 16b/07, 19a/02, 24a/01, 26b/02, 34b/07, 43b/13, 54b/05, 59a/17, 62a/05, 62b/17, 65a/04, 65b/01, 66a/03, 66a/10, 69b/07, 73b/15
b.+ dir 10a/8
b. idüp 55a/08

Brest [Fr.] Fransa'da Okyanus kenarında olan bir liman.
B. 77b/08, 77b/09

bu [T.] Yer olarak yakında bulunan bir varlığı işaret eder.
b. 04b/15, 03b/10, 04b/14, 06b/17, 08a/03, 09b/12, 09b/15, 10a/11, 10a/16, 10a/05, 10a/06, 10a/7, 11a/16, 11b/08, 12a/15, 13a/01, 13a/05, 13a/11, 14a/16, 15a/11, 15b/10, 15b/13, 16b/01, 17a/02, 17a/15, 17a/17, 17b/02, 18a/02, 18b/07, 18b/08, 20b/11, 21a/04, 21b/11, 22a/01, 22a/02, 22a/12, 23a/02, 23a/14, 23b/12, 23b/15, 27a/08, 27a/13, 28a/05, 28b/17, 29a/03, 29b/07, 31a/15, 31b/05, 32b/04, 34a/11, 35a/10, 35b/01, 36b/04, 38b/04, 39a/03, 39a/16, 39b/12, 40a/07, 40a/08, 40a/11, 40a/13, 41a/08, 43a/16, 43b/02, 44a/08, 44b/07, 45b/09, 46b/10, 46b/11, 47a/06, 47a/07, 48b/15, 49a/07, 49a/14, 49b/06, 50a/15, 50b/15, 51a/12, 51b/04, 51b/11, 51b/14, 51b/15, 52b/04, 53a/03, 53b/09, 54a/15, 54b/16, 55a/13, 56a/13, 56b/13, 58a/11, 58a/13, 58b/05, 58b/11, 59a/02, 59a/09, 59b/04, 60b/11, 60b/12, 61a/03, 61a/16, 61a/17, 61b/08, 61b/16, 62a/03, 62a/13, 62a/17, 62b/01, 62b/12, 63a/04, 63a/10, 63a/15, 63a/17, 63b/11, 64a/09, 64b/09, 65a/08, 65a/12, 65a/14, 66a/12, 66b/04, 66b/12, 67a/04, 67a/16, 67a/17, 67b/07, 67b/15, 68a/10, 69a/11, 70a/12, 71a/06, 72a/08, 72b/07, 72b/17, 73a/04, 73a/14, 74a/08, 74a/10, 75a/13, 75b/01, 75b/07, 75b/08, 76b/13, 77a/11, 77b/04, 79b/02
b.+ dur 14b/12, 36b/15, 40b/12, 51b/03, 53a/04, 63a/1, 77a/07
b.+ ña 06b/15, 09a/08, 27a/06, 59a/07, 61a/13, 63b/12, 65a/09, 66a/09, 66a/14, 78b/06
b.+ nda 16b/14, 18a/03, 24a/08, 48b/04, 55a/02, 58b/13, 67b/16, 74a/06, 75a/11, 75b/03, 75b/10,
b.+ ndadır 70a/16, 70b/10
b.+ ndaki 22a/06, 75b/13
b.+ ndan 22b/07, 37b/05, 46a/04, 54b/17, 55a/15, 58a/08, 61a/14, 75b/04
b.+ nı 17b/17, 23b/17, 47a/16, 55a/16, 61a/12
b.+ nıñ 04b/05, 39b/07, 40a/15, 40b/11, 42b/07, 47a/01, 47a/15, 49a/12, 49b/03, 55a/13, 55a/16, 55b/01, 61a/01, 61b/08, 66b/06, 69a/13, 70b/01, 73b/17, 76b/13
b.+ nlar 44b/08, 47b/09, 50b/13, 62b/02, 67a/09, 72b/10, 73b/17, 74a/15
b.+ nlara 41b/03, 76b/15
b.+ nlarda 28b/03, 40a/11, 73b/03
b.+ nları 37a/11, 37b/12, 61b/06, 62b/04, 73a/01, 77a/01
b.+ nlarıñ 31b/13, 33b/04, 44b/09, 49b/17, 53b/06, 61b/07, 62a/03, 62a/06, 67a/06, 70a/03

bugün [T.] Bugün.
b. 61a/04, 63b/17
b.+ e 61a/08

buḫūrdān [Far.] İçinde kokulu ağaç kabukları yakılan tütsü kabı.
b.+ a 22a/14

Buḳa [Fr.] Kale limanı.
B. 07b/13

bul- [T.] Arama sonucunda aranan şeyi elde etmek, görmek.
b.- amadıḳ 08a/17, 78a/15
b.- amayup 13b/07
b.- an 10a/15
b.- asın 70b/14
b.- dılar 70b/04
b.- duḳ 08b/08, 38a/13, 73a/10
b.- dum 73a/07
b.- mayup 12b/10
b.- muşlar 68b/05
b.- sam 73a/02
muġāyir b.- duġı 67a/14
nihāyet b.- duġı 49a/05
şüyūʿ b.- up 76b/15

bulın- [T.] Arama sonucu veya rastlantı olarak elde edilmek.
b.- acaḳdır 27b/02
b.- an 12b/14, 16a/05
b.- dıḳ 08a/15
b.- dıḳça 52a/11
b.- mazdı 39b/02, 69b/09
b.- up 45a/04
b.- ur 16b/04

bulınmaḳ [T.] Bulunma işi.
b.(ġ)- ıla 02a/10, 12b/05

bulūġ [Ar.] Olgunluk, yetişme.
ḥadd-i b.+ a 40a/12, 40a/17

buluş- [T.] Bir araya gelmek.
b.- dılar 13a/09, 78b/14
b.- duġımız 38a/12, 57a/03, 57b/17
b.- duġımızda 57b/11
b.- duḳda 39b/05
b.- up 11a/02, 23a/05
b.- urlar 75a/07
b.- uruz 09a/12

buluşdurıcı [T.] Buluşturma eylemini yapan kimse.
b. 30b/03, 34a/03

buluṭ [T.] Havanın üst katlarında, katı veya sıvı su damlacıklarının meydana getirdiği küme.
b. 43a/08

Bun [Fr.] Fransa'da bir kasaba adı.
B. 75a/08

bura [T.] Bu yer.
b.+ da 69b/15
b.+ dan 06a/13

burc [Ar.] Kale duvarlarının en stratejik noktasında yapılan yüksek, yuvarlak veya dört köşe kule.
b.+ lardan 04a/16
b.+ lı burun 04a/07

Burġonya (Bourgogne) [Fr.] Fransa'da bir eyālet.
B. 75a/11

burun [T.] 1.Koku alma organı.
b.+ ı 71b/09
2. Karaların denize doğru olan uzantıları.
b.+ unı 79b/04
burclı b. 04a/07

buyur- [T.] Bir şeyin yapılmasını ya da yapılmamasını bildirmek, emretmek.
b.- uñ 17a/01, 39a/10, 46b/06, 57a/01, 61b/03, 67b/15, 72a/16
beyān b.- uñ 24b/11
irsāl b.- muşlardır 09b/14
teşrīf b.- ursuz 05a/08, 08a/04

buzḳoyacaḳ [T.] Buz koymaya yarayan alet.
b. 73b/11

bülend [Far.] Uzun boylu.
b. 11b/15, 12a/10, 12b/16, 17a/06, 21a/02, 38a/01, 45a/07, 45b/01, 45b/03, 46a/11, 48b/05, 50a/10, 51b/17, 64a/01, 65b/13, 71b/07, 77a/03
b.+ dir 12a/06

bülend-ḳadd [Far.+Ar.] Uzun boy.
b.-ı eşcār 35a/09

büryān [Far.] Tandırda pişirilmiş et yemeği, kebap.
b. 37b/09

b. iderlerdi 37b/03

bütün [T.] Eksiksiz, tam.
b. 10a/4, 37b/03, 39a/12, 45b/09, 51b/02, 52b/08, 71b/16, 76a/01

bütünce [T.] Bütün olarak.
b. 65a/01

büyük [T.] Boyutları diğerlerinden daha uzun olan.
b. 13b/14, 14a/10, 33b/11, 34a/06, 34a/08, 51b/05, 59a/06, 69b/13
b.+ dür 22a/05

büyüklük [T.] Büyük olma durumu.
b.(g)+ ünden 59a/03

C

cā-be-cā [Far.] Yer yer.
c. 22b/04

cā'iz [Ar.] Yapılması uygun ve yerinde görülen davranış.
c. 73b/06
c. olmaduġı 62a/05

cām [Far.] Soda veya potasyum katılmış silisli kumun ateşte eritilmesiyle elde edilen kırılgan madde.
c. 53b/06
c.+ dan 49a/09
c.+ ı 49b/03

cāmlu [Far.+T.] Camı olan.
c. 25a/02, 27b/08

cān [Far.] Bir şey yapma isteği.
c. 10a/12

cānib [Ar.] Yön.
c. 52a/08
c.+ de 48b/05
c.+ e 18b/04, 46b/08, 70a/14
c.+ i 22a/03, 40a/03, 50b/08
c.+ imizde 05b/12
c.+ inde 12a/01, 15a/14, 18a/07, 37b/17, 43b/13, 47b/11, 50b/11
c.+ inden 01b/06, 09a/13, 18a/13, 24a/10, 40b/13, 41a/12, 42a/02, 58b/10
c.+ ine 03b/05, 22a/08, 49a/04, 50b/05, 79b/06
c.-i baḥra 16a/03
c.-i erbaʿ āda 40b/03

c.-i erbāʿsı 68a/06
c.-i erbāʿsın 68a/11
c.-i ġarībde 06a/14
c.-i maḳṣūda 11a/15
c.-i şarḳīsinde 48a/16
c.-i vaṭana 67b/01, 74a/14, 78b/10
c.-i yemīni 47a/13
c.-i yesārına 47b/03
c.-i yesārında 44a/05

cārī [Ar.] 1. Akan.
c. 03b/17
2.Yürürlükte bulunan, geçerli olan.
c.+ dir 11a/12, 75b/14

cāriye [Ar.] Savaşta esir alınan kız veya kadın.
c. 61b/13

Casar (Caesar) [Lat.] Romalı askerī ve politik bir lider .
C.+ ıñ 51b/13

cāy [Far.] Yer, mekan, mahal.
c.-ı ʿözr 17b/04
c.-ı ẓayḳda 08b/15

cebh-ḫāne [Moğ.+Far.] Ateşli silahların kullanılabilmesi için gerekli olan mermi, barut gibi malzemelerin bütünü.
c.+ ʾyi 72a/13

cedvel [Ar.] Su kanalı, ark.
c. 68a/10
c.+ i 68a/14

cemʿ [Ar.] Toplanma, bir araya getirilme.
c.+ i 65a/17
c. eylemiş 69a/02
c. idüp 52a/12
c. itmekde 53a/14
c. itmişler 53a/09, 53a/12
c. olan 50a/08
c. olınmış 11a/17, 48a/01
c. olmuş 72a/03
c. olmuşlar 11a/07
c. olup 28b/05, 34b/14, 48a/07, 77a/04
c. olurmuş 15b/10
c. oluyor 50a/01

cemʿan [Ar.] Toplanmış durumda, tümüyle.

c. 27b/17, 42b/09, 65b/06

cemāʿat [Ar.] Topluluklar.
c. 56a/14

cemāl [Ar.] 1.Yaratılış ve görünüş bakımından güzel olma, güzellik.
c. 29a/10
2. Yüz, güzel yüz.
c.-ḥūb 29a/09
ḥüsn-i c.+ ine 38b/01

cemāziyü'l-āḫir [Ar.] Kamerî ayların altıncısı.
c.+ iñ 21b/04

cemāziyü'l-evvel [Ar.] Kamerî ayların beşincisi.
c.+ iñ 23b/09

cemīl [Ar.] Güzel, iyi.
c.+ e 31b/01

cemʿiyyet [Ar.] Toplum, topluluk.
c. 41b/16, 43b/14
c.+ i 43b/06, 71a/13
c.-i ʿaẓīmi 72a/12
c. itmiş 36b/17

cemʿiyyet-gāh [Ar.+Far.] Toplantı yeri.
c.+ da 35b/13

cenāb [Ar.] Ululamak ve yüceltmek amacıyla "saygıdeğer, hazret" anlamlarında kullanılan saygı sözü.
c.+ ı 17b/16
c.+ ları 05a/07
c.+ larınıñ 29a/15
c.-ı ṣaʿādetleri 10a/01
c.-ı saʿādetlerinden 10a/5
c.-ı saʿādetlerine 10a/8

ceneral (general) [Fr.] Hristiyan donanmasının amirali.
c. 36a/12, 36a/08, 41a/03
c.+ ler 57a/01

ceng [Far.] Savaş.
c. 32a/02, 61b/16
c.+ de 14b/04
c.+ ler 43a/07
vaḳt-i c.+ de 35b/03
c. eylemiş 14b/07

cennet [Ar.] Allah'ın günahsız kullarını veya günahlarından arınmış olanları öldükten sonra sonsuz bir mutluluk içinde yaşatacağını vaat ettiği yer.
c.+ idir 11a/12

cereyān [Ar.] Bir yöne doğru akış, akıntı.
c.+ a 12a/08, 12a/11
c.-ı nehr 18a/11
c. idecek 52a/07
c. iden 13b/11, 23a/17
c. ider 21b/08, 45b/14, 72a/10
c. ideyor 16a/03
c. idüp 52a/05
c. itmekde 12b/08, 68b/07
c. itmekle 49b/02
c. itmektedir 52a/14
c. itmişler 12b/01

cerḫ [Ar.] Yarık.
c.+ lerden 50a/08

cerr [Ar.] Çekme, sürükleme.
c.-i eṣḳāl 64a/13, 65b/12

ceste ceste [Far.] Parça parça, bölüm bölüm.
c. 05b/13, 26a/05, 30b/14, 45b/13, 68b/06

cevāb [Ar.] Bir soruya, bir isteğe, bir söz ya da yazıya verilen yanıt.
c. 58b/17, 59a/07, 61a/09, 62a/13, 62b/12, 63a/04
c.+ a 29a/12
c.+ ı 61a/09, 63a/1
c.+ ını 58b/16
c.+ ıñızı 27b/01
c.+ lar 63a/17
c.-ı bā-ṣavab 62b/10
c.-ı nā-ṣavab 61a/15
c. itdiler 06a/04
c. virdi 29a/17, 31b/07, 41b/09
c. virdik 38b/17
c. virdiler 23b/17
c. virelim 61a/07
c. viresiz 61b/03
c. virmek 63a/03
c. virmişdi 74a/06
c. virmişler 30a/11
c. virüp 57a/14

cevher [Ar.] Bir şeyin özü, esası.

c.+ ler 39b/02, 39b/06, 40a/08
c.+ lere 42a/14, 44a/13
c.+ leri 39a/13, 40a/06
c.+ lerini 39a/09
c.-i bī-naẓīr 40a/06

cevheryān [Ar.+Far.] Arayıcı, tālip.
c. 39b/13

ceviz [Ar.] Dışı kabuklu, içi yağlı ve nişastalı yemiş.
c.-i bevvā 39b/03, 39b/08
c.-i Rūmīden 40a/05

Cezā'ir [Ar.] Cezayir.
C. 07b/03

cezr [Ar.] Deniz suyunun seviyesinde alçalma, git.
c. 16a/06, 16a/07, 17a/08, 18a/10
c. idüp 15b/16
c. itdikde 16a/02

cezr-med [Ar.] Gel-git olayı.
c. 15b/13, 15b/15

cidārān [Ar.] İç duvarlar, kenarlar.
c.-ı erbaʿ āsı 42a/13

cihet [Ar.] Yön.
c.+ iyle 11b/06, 15a/16, 15a/17
c.+ le 13a/01, 13a/11, 40a/13, 50a/15

cilā [Ar.] Parlaklık.
c. virirler 55a/10

cilve [Ar.] Bir olayın veya durumun bir kişiyi şaşırtan ve beklenmedik yanı.
c. 35b/01

cins [Ar.] Tür, çeşit.
c. 52b/09

cirm [Ar.] Hacim.
c.+ i 44b/02, 46a/03, 66a/02
c.+ inde 39b/08
c.-i ḳamerde 66a/05

cisr [Ar.] Köprü.
c. 22b/12, 68a/16, 68b/14
c.+ den 68a/03

c.+ i 68a/17
c.+ iñ 72b/05
c.+ inden 23b/07
c.+ ini 23a/16
c.+ ler 56a/06
c.-i ʿaẓīm 22a/09
c.-i ʿaẓīmden 22a/10

civār [Ar.] Bir yerin yakını, çevresi.
c.+ ında 23b/01, 52a/01
c.-ı serāyda 68a/09

cumʿa [Ar.] Haftanın günlerinden perşembe ile cumartesi arasındaki gün.
c. 02a/05, 04a/13, 05a/05, 19a/14, 21b/04, 27a/09, 27b/04, 64a/08, 75a/07
yevm-i c. 29b/07, 63b/17

cumʿairtesi [Ar.+T.] Haftanın cuma ile pazar arasındaki günü.
c. 13a/15, 15a/08

cümle [Ar.] Bütün, herkes.
c. 08b/08, 10b/12, 11a/07, 15a/13, 17a/07, 18b/06, 20a/01, 23a/10, 25a/10, 26a/07, 28a/05, 28b/06, 31a/17, 32a/02, 33a/11, 35a/10, 37a/11, 38a/16, 39b/01, 41b/12, 42a/12, 43b/10, 44b/11, 45a/03, 45a/07, 46a/06, 46a/12, 47b/16, 49a/06, 51b/09, 51b/16, 51b/17, 52b/07, 53a/08, 58b/09, 59b/13, 60a/16, 67a/12, 69a/12, 69a/13, 69b/06, 70a/14, 71a/04, 73a/09, 76a/06, 77a/09
c.+ den 21a/01, 28a/06, 75b/13
c.+ niñ 47b/10, 58b/11
c.+ si 36b/01, 63a/15, 79a/02
c.+ sin 52a/12
c.+ sinde 78b/01
c.+ sinden 75b/01
c.+ siniñ 48a/02
c.+ ye 48b/03
c.+ yi 18b/02, 18b/07, 19a/01, 47b/02

cümleten [Ar.] Hep birlikte, beraberce.
c. 22b/17

cürm [Ar.] Cezayı gerektirecek suç.
c. 61a/12, 62b/03
c.+ leri 61b/07, 62a/06

cüṣṣe [Ar.] İnsan ve hayvan gövdesi, kalıp.
c.+ de 71b/14

cüzīʾ [Ar.] Kısım, parça.
c. 09b/05

Ç

çaḳı [T.] Bir veya birden çok bıçağı bulunan ve bu bıçakları gövdesi üzerindeki yuvalara katlanarak kapanabilen cepte taşınır küçük kesici alet.
ç. 21a/15

çal- [T.] (Zil, çan, saat, telefon vb. için) tokmakla vurarak veya başka yollarla ses çıkartmak.
ç.- ar 51a/14
ç.- up 51a/07

çaldırmaḳ [T.] Hırsızın çalmasına meydan vermek, sebep olmak.
ç. 30a/05

çalın- [T.] Çalma işine konu olmak.
ç.- up 05b/14

çalınmaḳ [T.] Çalınma işi.
ç.(ġ)- a 70a/07

çamur [T.] Su ile karışıp bulaşır ve içine batılır duruma gelmiş toprak, balçık.
ç. 19a/02, 19b/04

çār-köşe [Far.] Dört köşe.
ç. 34b/16

çār-pūb [Far.] Dört çubuk.
ç. 53b/06

çāre [Far.] Bir engeli, bir güçlüğü aşmak için tutulan yol, yöntem.
ç. 12b/10

çarḫ [Far.] Tekerlek gibi bir eksen üzerinde dönen aygıt, çark.
ç.lar 49b/13, 50a/02
ç.+ a 49b/14
ç.+ la 37b/02

çārik [Far.] Bir bütünün dörtte birini oluşturan.
ç.(g)+ i 51a/06

çatal [T.] Bir ucu iki ve daha çok parçaya ayrılmış olan.
ç. 69b/13, 70a/07

çehārşenbe [Far.] Haftanın günlerinden salı ile perşembe arasında olan gün.
ç. 03a/03, 14b/15, 23a/07, 64a/05, 74b/14, 79b/15

çek- [T.] Bir cismi, başka bir cisim kendisinde var olan kuvvetin etkisi ile harekete geçirmek.
ç.- er 15b/05
ç.- erdik 32b/14
ç.-ilen 10a/9, 31b/01
ç.- mişler 20b/05
ç.- üp 12a/13
2.Bir şey yürütmek.
ç.- er 59a/16, 59b/02
ç.- erdi 59b/07

çekdir- [T.] Çekmek eylemini bir başkasına yaptırmak.
ç.- üp 25b/08
kürek ç.- irsiz 61b/07

çekdīri [T.] Yelkeni bulunmakla birlikte kürekle de işletilen eski bir savaş ve ticaret gemisi.
ç. 03a/06, 03a/07
ç.+ leriñizde 61b/07

çekeleve [İt.] Kıç tarafı yüksek hızlı bir yelkenli türü.
ç. 02a/14

çekil- [T.] **1.**Dayanmak, katlanmak.
ç.-mişdi 18b/10, 19b/17
zaḥmet ç.- di 19b/3
2. (Hayvan için) ahır, ağıl, avla vb. yere yedilerek götürülüp bağlanmak.
ç.-ecekdir 24b/10

çekmek [T.] Çekme işi.
kürek ç. 62b/16

çelimotba [Fr.] İltifat.
ç. 26b/08

çelipā [Far.] Put.
ç. 47a/07
ç.+ nıñ 47a/12
ç.+ sınıñ 48a/15

çemen [Far.] Çimen, yeşillik.
ç.+ ler 41a/09
murġān-ı ç. 72a/04

çemenzār [Far.] Çimenlik.
ç. 35a/09

çendān [Far.] (Olumsuz cümlelerde) o kadar da değil.

ç. 13b/15

çerāġ [Far.] Parlayan, yanan, ışık veren şey.
ç. ideriz 61b/16

çernik [Sl.] Küçük gemi.
ç.+ ler 15a/07

çeşme [Far.] Pınar, su kaynağı.
ç.+ de 50a/10

çeşn [Far.] Hoşa gidecek güzel ve hoş bir özellik, tat.
ç.-i laṭīf 37a/05

çevir- [T.] Bir şeyin yönünü değiştirmek.
ç.- di 38b/06

çıḳ- [T.] 1. Bir yerden, bir yerin içinden dışarı varmak.
ç.- alı 21b/16
ç.- ar 51a/08
ç.- dıḳ 17a/05, 39a/07, 40b/03, 57b/08
ç.- dıḳda 10b/09, 18a/13, 33a/07
ç.- dıḳdan 20b/05
ç.- mayup 76b/01
ç.- up 13a/06, 13b/13, 15a/09, 20b/14, 33a/08, 51a/10, 69b/17, 72a/07, 76b/03
2. Yüksekteki bir yere varmak, tırmanmak.
ç.- abilür 49a/04
ç.- ar 50a/06
ç.- dıḳ 05b/07, 44a/05
ç.- asuz 06a/16
ç.up 79a/01
3. Gitmek, yola koyulmak.
ç.- acaḳdır 35b/07
ç.- dıḳ 47b/05
ç.- dıḳda 69a/10
4.(Denizden) karaya ayak basmak, kıyıya varmak.
ç.- dıḳ 79a/15
5. Yükselip yüzeyde asılı kalmak.
ç.- an 46b/10
ç.- ar 16a/07
ç.- dıḳda 12a/10
ç.- up 17a/08
6. Belli bir amaç için bir yere gitmek.
ç.- acaḳdır 33a/02
ç.- dı 69a/01
ç.- dıḳda 69a/10
ç.- mışdıḳ 77b/01

ç.up 21a/14, 72a/15, 76b/04
7. Bir yere doğru gitmek, bulunulan yerden uzaklaşmak.
ç.- madıḳ 78b/17
ç.- up 41b/07, 41b/10
8. Birdenbire görünüvermek.
ḳarşısına ç.- up ,70a/08
9. Sahiplenmek, üzerine almak.
ṣahip ç.- duġımızdan 07b/07
10.Çıkmaya niyetlenmek.
ç.-acaḳ olmuş 34b/11

çıḳar- [T.] Bir şeyin çıkmasını sağlamak, içerden dışarıya hareket ettirmek.
ç.- dı 31a/10, 58a/01
ç.- dılar 03a/08
ç.- ırız 69b/16
ç.- up 36a/12

çıḳarmaḳ [T.] Çıkarma eylemi.
ç. 49b/15, 64a/15
ç.- da 49b/10

çiçek [T.] Tohumlu bitkilerin parlak renkli, hoş kokulu bölümü.
ç.+ leri 17a/16

çiftlik [T.] Tarım yapılan, hayvan yetiştirilen ve çalışanların oturması için barınak, iş yerleri bulunan büyük işletme.
ç.(g)+ ine 32b/04, 67b/03

Çin [T.] Doğu Asya'da eski bir medeniyetin üzerine kurulmuş nüfusça kalabalık bir ülke.
Ç.+ den 53a/16
nigār-ḫāne-i Ç.+ e 23a/06

çizme [T.] Koncu çoğunlukla diz altına kadar uzanan bir tür ayakkabı.
c.+ lerin 31a/02

çoġal- [T.] Sayısı artmak.
ç.- mış 68b/02
ç.- up 16a/04

çoḳ [T.] Sayısı birden fazla olmakla birlikte kesin olarak bilinemeyen nicelik.
ç. 04a/02, 15b/11, 21a/17, 41b/05, 49b/04, 50a/15, 55b/12, 58b/01, 61a/17, 68b/05, 77a/12
ç.+ dur 55b/10

çorba [Ar.] Değişik malzemelerden yapılan, sıcak olarak içilen sulu yiyecek.
ç. 37b/04, 37b/10

çök- [T.] Dizleri üstüne oturmak.
ç.- üp 36b/02

çūḳ-dār [Far.] At yürütme işini yapan.
ç. 26a/02

Çuḳa [Fr.] Mora yarımadasının güneydoğusunda bulunan bir ada.
Ç. 02b/13

çūḳadār [Far.] Bir dairenin dışındaki ayak işlerine bakan kimse, hizmetçi.
ç.+ lar 05b/02
ç.+ larımız 05b/11

çuḳur [T.] Toprakta kazmak suretiyle meydana getirilen oyuk.
ç. 66a/06

çünki [Far.] Mademki.
ç. 03a/17, 59a/06, 62a/13

D

da [T.] Bağlama ve kuvvetlendirme edatı.
d. 39a/07, 58b/02

dābbe [Ar.] Binek ve yük hayvanı.
d.+ leri 19b/16

dağ [T.] Çevresine oranla büyük çaplı yüksekliğe sahip arazi yapısı.
d. 12b/12, 22b/03
d.+ a 12b/09
d.+ ı 12b/10
d.+ ları 41a/08

daḫı [T.] de/da, dahi.
d. 01b/13, 02a/07, 02b/04, 03a/07, 03a/15, 03b/05, 03b/11, 03b/17, 03b/9, 04a/03, 04a/07, 04a/11, 04a/17, 04b/03, 04b/13, 04b/15, 05a/02, 05a/04, 05a/11, 05a/13, 05a/16, 05b/03, 05b/05, 05b/16, 06a/02, 06a/03, 06a/04, 06a/07, 06a/09, 06a0/1, 06b/08, 07a/01, 07a/05, 07a/07, 07a/11, 07a/14, 07a/16, 07b/03, 07b/05 02b/08, 07b/06, 07b/09, 08a/09, 08a/14, 08b/06, 08b/10, 08b/16, 09a/02, 09a/03, 09a/12, 09a/16, 09b/06, 10a/10, 10b/11, 11b/12, 12a/04, 12b/04, 12b/08, 12b/09, 12b/16, 13a/08, 13b/07, 13b/09, 13b/10, 14a/06, 14a/15, 15b/13, 16a/16, 16b/01, 16b/12, 16b/13, 17a/01, 17a/14, 17b/03, 17b/12, 17b/16, 18a/03, 18a/04, 18b/01, 18b/10, 18b/15, 19a/01, 19a/02, 19a/04, 19a/06, 19a/12, 19b/08, 19b/09, 19b/10, 19b/11, 19b/14, 19b/15, 20b/03, 20b/05, 20b/08, 21a/02, 21a/05, 21a/08, 21a/10, 21a/11, 21a/16, 21b/01, 21b/02, 21b/03, 21b/07, 21b/09, 21b/13, 22a/01, 22a/03, 22a/04, 22a/07, 22a/13, 22b/04, 22b/07, 22b/14, 23a/12, 23a/14,

23b/08, 24a/05, 24a/14, 24a/16, 24b/06, 24b/08, 24b/15, 24b/16, 25a/01, 25a/04, 25a/05, 25a/09, 25a/16, 25a/17, 25b/03, 25b/10, 25b/11, 25b/14, 26a/06, 26a/09, 26b/05, 26b/06, 26b/08, 26b/12, 26b/14, 26b/16, 26b/17, 27a/01, 27a/04, 27a/05, 27a/08, 27b/02, 27b/10, 27b/11, 27b/13, 28a/01, 28a/06, 28a/17, 28b/05, 28b/07, 28b/17, 29a/06, 29a/07, 29a/15, 29b/01, 29b/02, 29b/11, 29b/16, 30a/14, 30b/02, 30b/09, 31a/05, 31a/10, 31b/03, 31b/04, 31b/10, 32a/10, 32a/12, 32a/16, 32b/04, 32b/15, 33a/04, 33b/11, 34a/04, 34a/16, 34b/02, 34b/04, 34b/05, 35/17, 35a/06, 35b/05, 35b/06, 35b/07, 35b/14, 35b/16, 36a/01, 36a/03, 36a/06, 36a/14, 36a/15, 36b/03, 36b/06, 36b/16, 37b/01, 37b/04, 37b/06, 38a/09, 38b/05, 38b/06, 38b/10, 38b/12, 38b/13, 38b/14, 38b/16, 39a/04, 39a/06, 39a/07, 39a/11, 39a/17, 39b/05, 39b/06, 39b/15, 39b/16, 40a/01, 40a/15, 40a/9, 40b/05, 40b/14, 41a/01, 41a/05, 41a/11, 41a/12, 41a/14, 41a/15, 41a/16, 41a/17, 41b/02, 41b/05, 41b/08, 41b/12, 41b/17, 42a/01, 42a/04, 42a/07, 42a/11, 42b/05, 42b/07, 43b/01, 43b/12, 43b/8, 44a/02, 44a/04, 44a/07, 44a/10, 44a/13, 44b/16, 45a/11, 45b/10, 45b/17, 46b/07, 46b/10, 46b/13, 47a/04, 47a/12, 47b/01, 47b/04, 48a/10, 48a/16, 48b/15, 49a/04, 49a/06, 51a/02, 51a/09, 51b/08, 52a/11, 52b/01, 52b/04, 52b/14, 53a/05, 53a/06, 53b/08, 53b/11, 54a/01, 54a/05, 54a/13, 54b/02, 54b/16, 54b/17, 55a/02, 55a/07, 56a/03, 56a/12, 56b/02, 56b/06, 57a/09, 57a/10, 57a/11, 57a/13, 57a/17, 57a/7, 57b/02, 57b/04, 58a/01, 58a/02, 58a/05, 58a/10, 58a/17, 58b/03, 58b/09, 58b/16, 59a/02, 59a/07, 59a/09, 59b/02, 59b/04, 59b/05, 59b/06, 59b/13, 60a/04, 60a/09, 60a/11, 60a/13, 60a/17, 60b/02, 60b/04, 60b/12, 61b/02, 61b/04, 62a/05, 63a/1, 63a/10, 63a/17, 63b/05, 63b/06, 63b/07, 63b/10, 63b/11, 63b/15, 64a/04, 64a/16, 64b/07, 64b/14, 65a/04, 65a/13, 65b/05, 65b/06, 65b/10, 65b/11, 65b/12, 65b/14, 66a/09, 66a/10, 66b/02, 66b/06, 67a/04, 67a/16, 67a/17, 67b/09, 68a/02, 68b/11, 69a/16, 69b/01, 69b/04, 69b/14, 69b/16, 70a/01, 70a/06, 70a/10, 70a/15, 70b/02, 70b/04, 70b/05, 70b/08, 70b/13, 70b/15, 71a/01, 71a/11, 71a/12, 71a/13, 71b/01, 71b/02, 71b/08, 71b/11, 72a/13, 72b/13, 72b/15, 73a/02, 73a/06, 73a/09, 73a/14, 73b/05, 74a/03, 74a/09, 74a/10, 74a/16, 74a/17, 74b/08, 74b/14, 74b/17, 75a/16, 76a/05, 77a/13, 77b/03, 77b/05, 77b/06, 77b/12, 77b/16, 78b/17, 79a/06, 79b/03

dāḫil [Ar.] **1.**İçinde olmak üzere, ile birlikte.
d. olduḳ 08a/01, 08a/11, 22b/13
d. olup 03b/08
2. İç, içeri.
d.-i serāyda 05b/17

daḫl [Ar.] Girme, müdahale.
d. ideniñ 77a/06
d. idüp 76b/16

dā'imā [Ar.] Her zaman.
d. 29b/09, 39b/11, 55b/13

dā'ir [Ar.] İlgili, hakkında.

d. 61a/13
d.+ dir 66b/09

dā'ire [Ar.] 1.Bir yapının konut olarak kullanılan bölümlerinden her biri, hane.
d.+ den 52b/05
d.+ ler 51a/17
d.+ si 47b/07, 53a/05
d.+ ye 71b/10
2. Dönen, dolanan şey.
d. 66a/13
d.+ de 66b/08
d.+ den 64b/13, 65a/05
d.+ ler 64b/15
d.+ lerdir 67a/08
d.+ sinde 67a/07
taḥrīḳ-i d. 67a/03

dā'iren [Ar.] Dönerek.
d. 68a/11, 77a/03

dā'iren-mādār [Ar.] Çepçevre.
d. 47b/09

daḳīḳa [Ar.] Saatin altmışta biri olan zaman parçası.
d. 67a/02
d.+ yla 66b/02

dal [T.] Ağaçlardan ayrılan odunsu uzantılardan her biri.
d.+ larını 48b/06

Dāmād [Far.] Anne veya baba için, kızlarının kocası, güvey.
D.-ı Muḥterem 29a/01, 31a/13

dāmen [Far.] Elbise eteği.
d.+ inde 75a/13
d.+ inden 23b/06
d.-i ṣabra 08a/16

dāne [Far.] Tane, adet.
d. 17a/12, 71b/01, 72a/06, 73b/01, 73b/07

ḍarb [Ar.] Dövme, vurma.
ḍ. idince 36a/15
ḍ. itdiler 36a/13
ḍ. olındıḳca 36a/16

dārü'l-emīn [Ar.] Kişinin kendini güven içinde hissettiği mesken.
d. 22b/15

daʿvā [Ar.] **1.**İleri sürülerek savunulan düşünce, iddia.
d.+ ları 51b/04
2. Bir hüküm ile hukukî korunmanın sağlanması için yargı organlarına yapılan başvuru.
d. iden 78b/03

daʿvet [Ar.] Çağırma, çağrıda bulunma.
d.+ imize 34a/05
d. 34b/08
d. eyledi 38a/06, 57b/14
d. eyleyüp 76a/05
d. ider 24a/13, 27a/10, 30b/05, 67b/03
d. ideriz 36b/15
d. idüp 31a/01, 37a/01, 59a/13, 59b/05, 60a/2, 75b/15
d. itdi 56b/05
d. itdiler 72a/13
d. itmişdi 60a/03
d. itsek 17b/16
d. olınduġımuzda 32a/09

daʿvī [Ar.] Hak arama, hakkının korunmasını isteme.
d. eyledügimiz 61b/05

Dayı [T.] İmparatorluk döneminde Tunus, Cezayir ve Trablusgarp'ta seçimle başa geçen yönetici.
d. 79a/01

de [T.] Bağlaç.
d. 02b/05, 02b/06, 24a/01, 50b/10, 59a/16, 59b/07, 72b/04, 73b/08, 73b/09, 73b/10

de- [T.] Konuşmak.
d.- r 69a/12
d.- yü 02b/06, 02b/07, 04b/04, 05a/13, 05a/9, 08b/13, 10a/15, 11a/14, 13b/06, 14b/14, 16b/05, 16b/08, 16b/13, 16b/14, 17b/12, 17b/17, 18b/02, 23b/17, 25a/12, 26a/12, 26b/02, 26b/13, 27a/16, 28b/15, 29a/02, 29a/16, 29b/16, 30a/11, 31a/01, 31a/17, 31b/06, 32a/10, 33a/05, 34a/01, 35b/05, 35b/07, 37b/06, 38a/09, 38a/11, 38b/01, 38b/05, 38b/16, 38b/17, 39a/03, 39a/10, 39b/08, 39b/11, 40b/02, 40b/15, 40b/17, 41b/09, 45b/09, 48a/12, 51b/03, 53b/09, 54a/06, 55a/12, 55a/15, 56b/01, 57a/12, 58b/14, 59a/10, 59b/17, 60b/06, 60b/12, 60b/13, 60b/16, 60b/17, 61a/05, 61a/14, 6 1b/15, 62b/05, 62b/08, 63a/07, 64a/01, 65a/03, 65a/14, 65b/15, 66b/01, 66b/09, 66b/16, 67b/08, 67b/12, 69b/14, 70a/16, 71a/02, 73a/01, 73a/02, 73a/03, 73b/03, 73b/06, 74a/04, 74a/06, 74a/09, 77a/07, 78a/11, 78b/03, 79a/07
d.- yüp 24b/17, 25a/15, 38b/11, 38b/14, 70a/02, 70a/11

defʿ [Ar.] Bir şeyi veya kimseyi yanından uzaklaştırma, kovma.

d. idemeyüp 26b/14
d. itmek 78b/05

def' a [Ar.] Bir olayın meydana geldiği durumların her birini bildirir, kez, kere.
d. 15b/15, 35a/13, 41b/11, 56b/13, 57b/11, 75b/14
d.+ da 60b/10, 66b/13

defter [Ar.] **1.** Yazmak için birbirine tutturulmuş yapraklar.
d.+ inde 74a/16
2. Deftere yazmak, defter tutmak.
d. eyledi 25a/01
d. itmege 24b/08
d. itsünler 63a/06

defterdār [Ar.+Far.] Bir ilin para işlerini yöneten en üst düzeydeki görevli.
sābıḳa-ı d.+ ınıñ 21b/14

defterli [Ar.+T.] Deftere kaydedilmiş bulunan.
d. 77b/03

defterlü [Ar.+T.] bk. **defterli**
d. 69a/09

degil [T.] Cümlenin anlamını olumsuz hâle getirmek için -im, -sin, -dir, -idi, -ise, -iken gibi eklerin başına getirilir.
d. 03a/17, 10b/15, 26b/01, 43a/10, 45a/11, 46a/11, 53a/12, 59a/06, 60b/16, 63a/03, 78b/05
d.+ dir 04a/02, 10a/7, 13b/16, 21b/13, 22b/01, 24a/05, 38b/05, 40a/10, 47a/05, 51a/15, 51b/16, 52b/02, 53b/03, 62a/13, 62b/01, 62b/04, 65a/09, 65a/17, 67b/07, 73b/06, 75a/05, 78b/07
d.+ lerdir 61b/10

degirmen [T.] Taneli bitkileri öğütüp un hâline getirmeye yarar alet.
d.+ ler 72b/15

degirmenlik [T.] Değirmende öğütülmek üzere ayrılmış tahıl.
d. 79b/05

degiş- [T.] Bir şeyi vererek yerine başka bir şeyi almak.
d.- mişdi 71a/01

degme [T.] Değeri olan.
d. 39b/02, 40b/17

dehār [Far.] Dağ mağarası, kovuk, çatlak.
d. 66a/06

dehen [Far.] Ağız.

d.-i balsān 30b/02, 32a/16, 32b/01

dehliz [Far.] Üstü kapalı dar ve uzun geçit, koridor.
d.+ iyle 48b/11

dehr [Far.] Dünya.
ʿacāibāt-ı d.+ den 52a/14

dek [T.] Bir eylemin sona erdiği zaman veya noktayı belirtmekte kullanılan edat.
d. 03a/10, 10b/13, 14b/17, 16a/01, 16b/15, 17a/08, 17a/15, 18b/08, 22b/02, 27a/13, 28a/01, 33b/15, 35b/01, 35b/11, 36a/04, 38b/11, 38b/15, 46a/17, 48b/10, 52a/10, 58a/12, 58a/13, 58b/05, 61a/08, 63a/08, 68b/15, 69b/08, 74a/12, 79a/14

dekk [Ar.] Hile, düzen, oyun.
d. 61a/15

demür [T.] Dayanıklı, dövülerek yassılaştırılabilen element.
d. 50a/03, 52b/12
d.+ den 49b/16, 50a/05, 50a/11
d.+ ler 65b/11
d. alup 79a/09
d. bıraġup 15b/06

deñiz [T.] Yeryüzünün çukurluklarını dolduran geniş ve tuzlu su kütlesi.
d. 61b/10

der-ḳafā [Far.+Ar.] Hemen arkasında olan.
d. idüp 16a/01

der-miyān [Far.] Ortaya konmuş, ortada.
d. eyledik 63b/11

der-ʿaḳab [Far.+Ar.] Hemen arkasından.
d. 04a/17, 08a/01, 11a/01, 35a/03
d. olan 35b/14

der-ẕindān [Far.] Zindana atmak, tutsak etmek.
d. idüp 61b/06

derc [Ar.] Arasına sıkıştırma, sokma.
d. 66b/02

derece [Ar.] Artmakta veya eksilmekte olan şeyin aştığı durumlardan her birisi.
d. 67a/02

derīn [T.] Dibiyle yüzeyi arasındaki uzaklık çok olan.

d. 02a/13

ders [Ar.] Öğretmen tarafından belli bir konuda ve belli süre içinde öğrencilere verilen bilgi.
vaḳt-i d.+ de 53a/02

derūn [Far.] İç taraf.
d.-ı binâya 77a/05
d.-ı ḳalʿaya 13b/17
d.-ı şehrde 13a/06
d.-ı şehre 15a/10

deryā [Far.] Deniz.
d. 32b/02
d.+ da 06b/13
d.+ dan 08b/13
fenn-i d.+ da 07a/10

deryāçe [Far.] Küçük deniz.
d. 51b/17
d.+ ye 52a/13

dest [Far.] El.
d.-i rūzgāra 03b/04

destār [Far.] Sarık.
d. 25b/12, 27b/10

dest-āvīz [Far.] Asılan, dayanak.
d. 10b/02, 75a/07
d.+ ler 11a/02, 13a/09
d. eyleyeler 10b/06

dest-gāh [Far.] Ustanın önünde duran iş masası, tezgâh.
d. 55a/02, 55a/04
d.+ lar 55a/09
d.+ larını 54b/05, 75b/05

dest-gīrlik [Far.+T.] Elinden tutmak, koruyuculuk etmek.
d. iderdi 20b/17

dest-māl [Far.] Mendil.
d. 36a/16
d.+ in 36a/12

devā-ḫāne [Far.] Tedavi görülen yer.
d.+ lerine 37a/12
d.+ ye 53a/07

devāb [Ar.] Yük veya binek hayvanları.
d. 06b/01, 06b/06, 12b/15

deverān [Ar.] Dönme, dolaşma.
keyfiyyet-i d.+ ı 66b/02
d. eyler 49b/13
d. iderler 66a/14
d. itdikce 50a/02

devlet [Ar.] Hükümet ve yönetim katı, makamı.
d. 09b/16, 29a/03, 57a/15, 65a/09, 73a/06
d.+ imiz 25a/11
d.+ iniñ 07b/01, 78b/03
d.+ iñiz 78b/04
d.-i ʿĀliyye 01b/05
d.-i ʿĀliyyede 10a/02
kibār-ı d.+ iñ 69a/12
ricāl-i d. 26a/15
ricāl-i d.+ den 28a/15, 60a/01
ricāl-i d.+ leriniñ 35b/16
sāḥīb-i d. 28b/16, 32b/03, 32b/06, 58a/04
vaṣī-i d.+ i 26a/14

devletlü [Ar.+T.] Padişah ve büyük rütbeli kimseler için söylenen saygı sözü.
d. 09b/09, 09b/13, 10a/01, 29a/01, 29a/05, 31a/12, 58a/03

devir [Ar.] 1.Dönüp dolaşma.
d. 31a/15,64b/15
2. Zaman, çağ.
d. 61b/16
3. Aktarma, nakil.
d. itmişler 76b/06

devre [Ar.] Dönüş, dönme.
d.+ si 03b/12, 50b/02

devşür- [T.] Toplamak, devşirmek.
d.- üp 67b/11

di- [T.] bk.**de-**
d.- di 07a/6, 19a/06, 24b/05, 24b/12, 27b/03, 30b/09, 36b/16, 39a/09, 40a/10, 40a/11, 40a/9, 43b/11, 58b/03, 58b/13, 59a/02, 59a/09, 61a/10, 61b/11, 62a/13, 62b/02, 62b/12, 63a/02, 63a/17, 73a/12, 74a/02
d.- digimde 62b/05
d.- dik 18b/15, 31a/11, 38b/02, 39a/10, 41a/02, 58a/15, 73a/15, 74a/01
d.- dikde 17b/02, 61b/09, 62a/15
d.- dikleri 08b/11, 11b/14, 12a/14, 35a/08, 56a/04, 75a/14, 75a/16, 75b/08,

77a/10
d.- diklerinden 73a/07
d.- diler 05b/01, 06b/08, 08a/05, 16b/17, 17b/04, 33a/04, 34b/02, 40b/02, 41a/01, 41b/08, 45a/05, 46b/06, 51b/14, 54a/06, 55b/02, 57a/01, 61b/03, 65a/15, 66a/01, 67b/16, 69a/05, 70b/02, 70b/07, 70b/12, 70b/15, 70b/16, 71a/14, 72a/17, 76a/12
d.- dim 29a/08, 51b/12, 58a/17, 58b/08, 58b/15, 59a/01, 59a/08, 59b/15, 61a/08, 62a/11, 63a/04, 63a/1, 63a/14, 70b/03
d.- dügimizde 31a/14
d.- dügin 58b/04
d.- ge 20b/01, 45b/14
d.- mesün 08b/13
d.- miş 09a/16, 30a/02, 30a/03, 30a/05, 58b/16, 60b/07, 60b/09, 78b/08
d.- mişdi 60b/05
d.- mişdik 60b/04, 74a/07
d.- mişlerdi 61a/03, 66b/05
d.- r 59b/11, 73b/15
d.- rdi 60b/10
d.- rken 79a/12
d.- rler 11b/12, 14a/10, 14b/03, 23a/12, 24a/09, 28a/05, 28a/12, 29b/09, 31b/14, 32a/08, 34a/04, 34a/14, 36b/10, 41b/15, 44a/10, 44a/12, 46a/07, 46b/10, 47a/09, 51b/06, 74a/16, 74b/01, 77b/08
d.- rlerse 77a/01
d.- rseñiz 06b/04
d.- rsiñiz 38b/01
d.- rsiz 62a/16
d.- yen 61b/04
d.- yerek 70b/11, 72b/01
d.- yesin 78b/08
d.- yüp 17a/01, 57b/02, 63b/15, 73a/14, 78a/05, 78b/10

dip [T.] Alt, taban.
d.(b)+ inde 28a/09

dibā [Far.] İpek saten veya ipek kadife üzerine altm ve gümüş işlemeli ağır kumaş.
d. 30a/13, 44b/11, 73a/17, 75b/05
d.+ lar 75b/03
d.+ lara 42a/14
d.-ı Rūmī 30a/17, 32a/13, 32a/17

dīde [Far.] Göz.
d.- ʾyi naẓar-giyān 68b/13

Dijon Borġonbe [Fr.] Fransa'da bir eyalet.
D. 75a/03

dik- [T.] Fide veya fidanı, kökleri içerde kalacak şekilde toprağa yerleştirmek.
d.- mişler 53a/16

dikil- [T.] Fidanlıktan veya fidelikten alınan genç fidanların toprağa yerleştirilmesi işlemi.
d.- miş 35a/10
d.- üp 45b/16

dikḳat [Ar.] Bir konuyla bütün dikkatini toplayarak ilgilenmek.
d. iderler 53b/11
d. itmişler 41a/07

dīl [Far.] Gönül.
d.+ den 10a/12

dīl-gīrlik [Far.+T.] Kalbe sıkıntı vermek.
d. 58b/12

dīl-ḫah [Far.] Gönül isteği.
d. 08b/04

dīl-niş [Far.] Hoş, latif.
d. 21b/13

dīl-nişīn [Far.] Gönülde yer tutan.
d.+ dir 23a/15

dile- [T.] Birinden bir şeyin yapılmasını istemek.
ʿözürler d.- miş 08b/05

dilki [T.] Tilki.
d.+ ler 71b/02

Dilnuf [Fr.] Fransa'da bir köy.
D. 74b/15

Dimişḳī [Ar.] Şam'la ilgili, Şam'a ait.
D. 64b/01

dimek [T.] Söylemek.
d.+ dir 32a/09
d.(g)+ e 23a/09

dīniyye [T.] Çok, aşırılık.
ġayret-i d. 62b/06

dinmek [T.] Söylenmek.
d. 51b/13

dirāz [Far.] Uzun.

d. 12a/12, 31a/15, 38b/09
ṭūl-ı d.-ı tehniyeler 11a/03
ṭūl-ı d.-ı tehniye-ḫānlıḳ itdiler 10b/03

direk [T.] Gemilerin güvertesine dikilen, serenlerle yelkenlerin ve armaların donatıldığı uzun ve yuvarlak kesitli parça.
d. 03b/05

ditre- [T.] Küçük ve hızlı salınım hareketleri yapmak.
d.- yerek 20b/10

dīvān [Far.] Yüksek dereceli devlet adamlarından oluşmuş büyük meclis.
d. 25a/02, 25b/10
d.+ larına 54a/08
d.-ı raḥt 27b/11
erbāb-ı d.+ ıñ 57a/01
tertīb-i d. 31a/08

dīvān-ḫāne [Far.] Geniş sofa, salon.
d. 28a/17, 38b/11, 43b/13, 50b/10
d.+ de 38a/13, 39a/01
d.+ leri 31a/05
d.+niñ 50b/04
d.+ si 50b/03
d.+ sinde 31a/07, 57b/17
d.+ ye 41a/04, 57a/03
miyān-ı d.+ ye 38b/14

Dīvān Efendisi [Far.+Yun.] Vezir ve beylerbeyilerin yazı işlerine bakan görevlilerin buyurucusu.
D. 27b/07, 56b/09
D.+ ne 57b/05, 58a/06

divār [Far.] Bir yapının dış yanları, duvar.
d. 22b/03, 47b/09
d.+ ı 43b/16
d. +lara 54a/08
d.+ ları 77a/02
d.+ larını 50b/14

Diver (Viviers) [Fr.] Fransa'da küçük bir yer.
D. 76b/07

diyār [Ar.] Ülke, memleket.
d.+ ında 53a/15, 60a/01
d.+ ınıñ 22b/09

Diyen (Dijon) [Fr.] Fransa'da bir kasaba.

D. 76b/05

diz- [T.] 1.Yan yana veya üst üste sıralamak.
d.- diler 25b/16
d.- mişler 49a/06, 49b/16, 50a/12, 50b/06
d.- mişlerdi 28a/02
d.- üp 72b/04

dizdār [Far.] Kale muhafızı, kale bekçisi.
d. 17a/10
d.+ ıñ 17a/05
d.+ ına 16b/16

dizil- [T.] Dizili duruma getirilmek.
d.- diler 15a/14
d.- en 28a/04
d.- miş 56b/13
d.- mişler 20a/08, 26a/06, 30b/15, 35b/11, 37a/10, 57a/09
d.- mişlerdi 58a/08
d.- üp 10b/13, 18b/04, 25b/15, 26a/05

doġrı [T.] 1.Yönelmiş olarak.
d. 49a/02
2. Gerçeğe uygun olan.
d.+ sı 53a/04, 71a/05
3."Gerçeği söylemek gerekirse" anlamında cümle başına getirilen cümle dışı öge.
d.+ sı 71a/05

doḳu- [T.] Atkı ve çözgü ipliklerini bir tezgâh veya başka bir araçta birbiri arasından düzenli bir biçimde geçirmek suretiyle kumaş vb. üretmek.
d.- duḳlarını 75b/05

doḳun- [T.] Dokumak eylemi yapılmak, tezgâhta üretilmek.
d.- mış 54a/06
d.- up 75b/04
d.- ur 54a/04

doḳunma [T.] Dokumak eylemine uğrama.
d. 60a/08

doḳut- [T.] Dokumak eylemini bir başkasına yaptırmak.
d.- ur 54a/02, 54b/09

doḳutmaḳ [T.] Dokuma işini yaptırmak.
d. 53b/17

dolāb [Ar.] Kuyudan su çıkarmaya yarayan çark.

d.+ lar 72b/15

dolaş- [T.] Kestirme gitmeyip başka yerlerden geçerek yolu uzatmak.
d.- araḳ 06a/11
d.- up 04a/11, 79b/05

doldur- [T.] Dolmasını sağlamak, dolu hâle getirmek.
d.- muş 52a/06

donan- [T.] 1.Giyinip kuşanmak.
d.- mış 59b/02, 59b/07
2. Süslenmek.
d.- mış 30a/14, 32a/12, 59a/16, 59b/1

donanma [T.] Bir devletin hak ve çıkarlarını korumak için deniz araç ve gereçleri bakımından savaşa hazır olan deniz kuvvetleri gücü.
d.+ larınıñ 05a/02
d.+ sınıñ 07a/09

donat- [T.] Göz alıcı şeyler kullanarak ilgi ve dikkat çekici hâle getirmek, süslemek.
d.(d)- up 76a/02

Duḳ Dorḳlur (Roquelaure dükü) [Fr.] Fransa'nın Roquelaure eyaletinin yöneticisi.
D. 10b/09

Dosḳor [Fr.] Kalyon adı.
D. 77b/08

dost [Far.] Aralarında iyi ilişkiler bulunan kimseler, devletler.
d.+ lara 62a/17
d.+ ları 62a/04, 62b/03, 63a/11
d.+ larımızdır 62b/03

dostluḳ [Far.+T.] Ülkeler arasındaki iyi komşuluk ve iş birliği ilişkileri.
d. 09b/16, 61a/11, 62a/07
d.(ġ)+ a 27b/02
d.(ġ)+ ı 29a/04
d.(ġ)+ ıñ 57a/15
d.+ larını 61b/05

dögil- [T.] Dövülmek.
d.- medi 61a/03
d.- medügi 60b/15

dök- [T.] Bir kap içinde olan nesnenin kaptan boşalması.
d.- üp 55a/05

döküntü [T.] Deniz yüzeyine yakın veya biraz üzerinde olan kaya parçaları, döküntü.
d.+ ler 07a/01

dön- [T.] Durumu ve niteliği değişmek.
d.- müş 72b/03

döndür- [T.] Bir durumda olan şeyi başka bir duruma sokmak, değiştirmek.
d.- müşlerdi 23a/06

döner kebāb [T.+Ar.] Harlı ateş karşısında döndürülebilen uzun bir şişe döşenmiş yaprak şeklindeki etlerden yapılan bir tür kebap.
d. 37b/02

dört [T.] Dört.
d. 04a/02, 07b/15, 17a/12, 19a/10, 19a/17, 19b/08, 20b/08, 21b/01, 23b/04, 32a/14, 33b/04, 35a/13, 36a/10, 37b/09, 37b/10, 38b/03, 43b/15, 43b/17, 46a/03, 48b/09, 50b/01, 51a/06, 54a/03, 55a/05, 55b/05, 55b/07, 61b/09, 66b/06, 68a/07, 68a/11, 69a/06
d.(d)+ e 20b/10

dörder [T.] Dörder.
d. 12a/01, 13b/01, 26a/08, 47a/16, 55b/09, 69b/01

dördüncü [T.] Dördüncü.
d. 01b/09, 13a/14, 76a/16, 79b/10

döşeme [T.] Bir binanın içini kullanılır hâle getirmek için kullanılan her türlü eşya, malzeme.
d.+ler 47b/14

döşen- [T.] Döşemek eyleminin yapılması.
d.- miş 42a/06, 47a/10
d.- üp 10a/16

duʿācı [Ar.+T.] Biri için Allah'a dua eden kimse.
d. 63b/12

duḫūl [Ar.] İçeri girme, içine girme.
d. 04a/14, 80a/01
d.+ den 13b/17
d.+ e 20a/17, 20b/07
d.+ ini 09b/11
d.+ ümüz 21a/11
d. eyledik 68a/03
d. idince 20b/04
d. itdik 15a/10
d. itdikde 28b/06
d. olındı 13a/07

d. olınup 03a/01

duḳ [Fr.] bk. **duḳa.**
d. 10b/09
d.+ lardan 31b/15

duḳa [Fr.] Venedik veya Cenova cumhuriyetinin seçimle iş başına gelen yöneticisi, dük.
d. 14a/13, 16a/14, 44b/08
d.+ sıyla 14a/12

Duḳ Dorliyan (Duḳ Orléans) [Fr.] Orleans Dükü.
D. 26a/14, 29a/17, 35b/15, 40a/16
D.+ ıñ 44b/17

Duḳ Doruḳlur (Duḳ Roquelaure) [Fr.] Roquelaure Dükü.
D. 08b/01

dūn [Ar.] (Rütbe olarak) altta, aşağıda.
d.+ dur 31b/15

dur- [T.] 1.Beklemek, dikilmek.
d.- an 20b/01
d.- dılar 10b/14
d.- duḳ 36a/07, 36b/05
d.- up 20b/11, 54b/13, 57a/08
d.- ur 73b/17
d.- urdı 39a/12
d.- urlardı 29b/02
2. Belli bir durumda olmak.
zengīn d.- ur 74b/13
3. Dayanmak, direnmek, sabretmek.
d.- amamış 41b/06
4. Geri durmak.
d.- uñ 13b/06
5. Bir büyüğe, saygı duyulan bir şeye ya da bir üste ayakta selam vermek.
d.- an 26b/04
d.- muşlar 22b/17
d.- up 05b/13
6. Bir yerde biraz oyalanmak, eğleşmek.
d.- muşlardı 26a/16
7. Sona ermek, kesilmek.
d.- dı 36a/10
d.- dılar 36a/11
d. - up 48b/08
8. Hareketsiz olmak.
d.- ur 52b/10,
d.- uyor 54a/12

d.- uyorlar 49b/17
9. Var olmak.
d.- an 50a/08, 69b/10
d.- urdı 71a/09

duruş [T.] Durma eylemi veya biçimi.
d.+ ı 71b/08

dut- [T.] **1.**Elle kavramak, tutmak.
d.- ar 51a/11
d.- up 38b/06
2. Elde etmek.
ʿacīr d.- up 71a/08

Duṭa (La Volte) [Fr.] Fransa'da bir yer.
D. 76b/07

dügün [T.] Evlenme veya sünnet dolayısıyla yapılan büyük eğlence.
d. 24a/06, 28b/02

dükkan [Far.] Perakendeci veya toptancı esnafın mal sattığı veya küçük zanaatkârın mesleğini icra ettiği yer.
d.+ ları 55b/17
d.+ larında 55b/15

dünyā [Ar.] Bu gezegenin dış yüzü, yeryüzü.
d.+ da 53a/09
d.+ lar 40b/16

dürbīn [Far.] Uzaktaki cisimlerin görüntülerini büyüterek yakındaymış gibi gösteren bir dizi yakınsak mercekten oluşmuş alet.
d. 04a/08, 65b/01, 66a/15, 66b/09, 67a/05
d.+ e 65b/10, 66a/02
d.+ iñ 65b/05

dürbīn-girān [Far.] Ağır dürbün.
d.+ ı 65b/13

dürlü [T.] Çeşitli.
d. 37a/14, 43a/06

dürr [Ar.] İnci.
d.-i ġalṭān 39b/11
d.-i yetīme 39b/07

dürt- [T.] Birini elle veya bir şeyle hafifçe dokunarak uyarmak.
d.- üp 13b/08

dürūġ [Far.] Yalan.
va‘d-i d.+ ıla 63a/07

dürūġ-zen [Far.] Yalancı.
d. 74a/11

düş- [T.] **1.**(Ayakta bulunan kişi için) dengesini kaybederek yere yıkılmak.
d.- erler 13b/03
2. Beraber yürümek, yardım etmek, yol göstermek.
d.- diler 57a/03
d.- dük 03b/06
d.- üp 14a/05, 14b/17, 15a/03, 15a/13, 23a/04, 30b/14, 37a/07, 41a/04
ardına d.- dük 70a/11
öñe d.- üp 73b/02

düşenbih [Far.] Pazartesi günü.
rūz-ı d.+ e 72b/03

düşez (duchesse) [Fr.] Dükün eşi.
d.+ ler 35b/12

düşman [Far.] Çeşitli sebeplerle birinin kötülüğünü isteyen veya ona zarar vermeye çalışan kimse.
d. 40b/12

düşün- [T.] Olaylar ve durumlar karşısında eldeki bilgilerden yararlanarak yeni bir görüş ve bilgi çıkarmak.
d.- üp 05a/08

E

ebed [Ar.] Sonsuz.
e. -i peyvend 01b/05

ebnā [Ar.] İnsanlar.
e. 15a/17
e.-yı sebīl-i baḥrdan 11b/01
e.-yı sebīle 11b/04

ebniyye [Ar.] Binalar.
e.-ʾyi fāḫire 56a/04

ebrū [Far.] Kaş.
e.+ sı 54a/13

ecmaʿīn [Ar.] Hepsi, tümü.
e. 01b/04

ecnās [Ar.] Türler.
e. 53a/08

edā [Ar.] **1.**(Namaz ve diğer dinî vecibeler için) kılmak, yerine getirmek.
e. itdiler 73b/13
2. İfade tarzı, tavır.
e. 05a/05

edeviye [Ar.] İlaçlar.
envāʿ-yı e. 37a/13
envāʿ-yı e.+ ʾyi 53a/09

ednā [Ar.] En alçak, en aşağı.
e. 26a/12, 64b/09
e.+ sına 11a/10

efʿāl [Ar.] İşler, fiiller.
e.+ i 59b/13

Efendi [Yun.] Eskiden şehzadeler, din adamları, eğitim görmüş kimseler için "bay" anlamında kullanılan unvan.
E. 09b/13, 10a/14
E.+ m 09b/10, 10a/7, 28b/14
E.+ miz 58a/04
E.+ miziñ 32b/03
E.+ si 25a/02

efrūz [Far.] Parıltı.
e. idüp 19a/08

efzūn [Far.] Fazla, aşkın.
e. 26a/10

eger [Far.] Şart ifadesini kuvvetlendirmek için cümle başına getirilen edat.
e. 06b/04, 25a/11, 27a/11, 33a/03, 34b/01, 40b/17, 43b/06, 45a/02, 54a/03, 59a/03, 78b/05

egerle- [T.] Hayvanın sırtına eyer koyup bağlamak, eyer vurmak.
e.- yüp 05b/05

egerlen- [T.] (At için) eyeri kabul etmek, eyer vurulmasına izin vermek.
e.- miş 27b/11

eglen- [T.] Neşeli ve hoşça vakit geçirmek.
e.- sünler 73a/01
e.- üp 69a/02

eḥad [Ar.] **1.**Daha keskin, pek keskin, en keskin.
e. 31b/16
2. Birinci, ilk.
e. 79a/08

ehl [Ar.] Topluluk, zümre.
e. 55b/11
e.-i ticārete 11b/04

ejder aġız [Far.+T.] Dev ağızlı.
e.+ ları 45b/14

ekber [Ar.] En büyük, daha büyük.
e.-i kübrāsından 73a/05

eknāf [Ar.] Yanlar, yönler.
e.+ a 21a/16
e.+ dan 11a/06, 11a/17, 32a/03

ekṣer [Ar.] En çok, en fazla.
e. 15b/11, 17a/13, 20a/04, 50b/16
e.+ i 44a/02, 56a/11, 78a/02
e.+ ine 27b/16

ekṣeriyā [Ar.] Çoğunlukla.
e. 21a/16, 41b/17

el [T.] Kolun bilekten itibaren parmak uçlarına kadar olan ve tutmaya, dokunmaya uygun bölümü.
e.+ imiz 29b/02, 29b/04, 31a/11, 57a/10, 57b/07
e.+ imize 38a/11, 39a/10, 40a/07
e.+ imizi 28b/09, 28b/11
e.+ in 31a/14
e.+ inde 51a/10
e.+ inden 58a/05
e.+ ine 27b/08, 28b/16, 29a/03, 57b/02
e.+ iñiz 76b/17
e.+ iyle 58a/05
e.+ lerinde 51a/06
e.+ lerine 25b/01, 25b/03

el-ān [Ar.] O zaman.
e. 47b/17

el-vedāʿ [Ar.] Allah'a ısmarladık.
e. 59b/14

elʿahdü'lʿ-ale'r-rāvī [Ar.] Aktaranın sözüne göre.

e. 77a/08

elbās [Ar.] Elbiseler, giyecekler.
e. 59b/07, 61b/14
e.+ lar 27b/16

elbette [Ar.] Kuşkusuz, mutlaka.
e. 06b/04, 59b/11

elçi [T.] Bir devleti veya devlet başkanını başka bir devlette temsil eden kişi, sefir.
e. 01b/06, 07b/02, 14b/12, 17b/16, 54a/06, 59a/13, 59b/02, 61a/14, 78b/03, 78b/08
e.+ ler 24b/06, 34a/03, 58a/10, 58b/09
e.+ lere 24a/09, 27a/13, 43b/11, 59a/01, 59a/05, 59a/08, 59a/09, 59a/13, 73b/05
e.+ leri 30b/03, 43b/09
e.+ leriñ 32a/03, 32a/05, 59a/10, 62a/10
e.+ si 01b/07
e.+ sine 59a/03, 59a/04

Elçi Efendi [T.+Yun.] Elçilik yapan devlet adamı.
E.+ yi 41b/07

elçilik [T.] Elçi olma durumu, sefirlik.
e. 29a/07
e.(g)+ e 29a/15, 31b/04
e.(g)+ iñiz 57a/14

elek [T.] Un gibi toz hâlinde bulunan veya taneli maddelerin içinde bulunan yabancı maddeleri veya daha iri ve kalın olanlarını ayırmak amacıyla kullanılan araç.
e.+ ler 37a/15

elli [T.] Elli.
e. 14a/01, 37a/03, 45b/06, 57b/15, 65b/03, 68a/12

elli iki [T.] Elli iki.
e. 77b/10

elmās [Far.] Mücevher olarak kullanılan saydam kıymetli taş.
e. 39b/01, 39b/15, 40a/01, 73b/04, 73b/07
e.+ lar 39b/13
e.+ lara 29a/10
e.+ larda 39b/13

elvān [Ar.] Renkler.
e. 30a/12, 39a/15, 54b/08, 54b/11
e.+ ını 53a/03, 54b/13

elvir- [T.] Yeterli gelmek, kifayet etmek.
e.- mez 06b/15

emān [Ar.] Eminlik, korkusuzluk.
e. 25a/11, 27a/11

emār [Ar.] Buyuranlar, buyurma hakkı bulunanlar.
e. 74a/02

emlāḥ [Ar.] Tuzlar.
e. 53a/11

emles [Ar.] Düz, pürüzsüz, cilalı.
e. olduḳda 55a/08

emniyet [Ar.] Güvenlik.
e. 06b/14

emir [Ar.] Belirli bir davranışta bulunmayı gerektiren zorlayıcı söz, buyruk.
e.+ e 06b/08
e.+ i ʿacībden 23b/15
e.+ i ʿacībdir 13a/03, 16a/10, 65a/06
e.+ i maʿhūda 31b/16

emṣāl [Ar.] Örnekler.
e.+ i 47a/02

emvāc [Ar.] Dalgalar.
e. 03a/13, 79a/17
telāṭum-ı e. 03b/02

en- [T.] Yüksekten veya yukarıdan aşağıya doğru gelmek.
e.- dügi 56b/14

eñ [T.] Sıfatların anlamını yükselterek son üst dereceye çıkaran zarftır, mübalağa edatı.
e. 11a/10

endām [Far.] Biçim.
e.-ı zuḫal 66b/03

endir- [T.] Yüksekten, sarp ve kötü yerden veya yukarıdan aşağıya inmesini sağlamak.
e.- mişlerdi 74a/05
e.- üp 48a/13

engin [T.] Denizin karadan çok uzakta bulunan bölümü, açık deniz.
e.+ e 04a/12

engüşt [Far.] Parmak.
e.-i ḥayret 54a/10

enhār [Ar.] Nehirler.
e. 18b/08
sefāyin-i e. 18b/08

enṣārān [Ar.] Yardımcılar.
e. 70a/02

entandant [Fr.] bk.**entantan.**
e. 16b/01, 60b/14, 61a/03
e.+ a 61a/02
e.+ ı 60b/11, 76a/04

enṭanṭan [Fr.] Fransa devletinde misafirlerle ilgilenen bir görevli.
e. 05a/03, 05b/17
e.+ a 07a/16

entudavaḳtör [Fr.] bk.**enturadüḳtör.**
e. 24a/09

enturadüḳtör [Fr.] Çevirmen.
e. 25a/08, 25b/13, 27a/09, 27b/04, 27b/13, 34a/04, 34a/05, 34a/06, 34a/09, 42a/02, 43b/05, 56b/05, 56b/09, 57b/09, 73b/01
e.+ i 30b/04, 30b/17, 57b/13
e.-i muḳaddem 34a/09
e.-i ṣānī 25a/13

envāʿ [Ar.] Çeşitler.
e. 33a/15, 42a/09
e.+yı 71b/12
e.-yı edeviyeʾyi 53a/09
e.-yı edeviyye 37a/13
e.-yı ṣanāyīʿle 68b/11

erbaʿa [Ar.] Dört.
cānib-i e.+ da 40b/03
cidārān-ı e.+ sı 42a/13, 68a/06
cānib-i e.+ sın 68a/11
nücūm-ı e.+ yı 66b/11

erbāb [Ar.] Sahipler.
e.+ ı 16b/02
e.-ı dīvānıñ 57a/01
e.-ı ṭaleb 65a/14
e.-ı ticāret 08b/17, 11b/01

ercuvānī [Far.] Eflatunla karışık kırmızı renkte olan, erguvan renginde olan.
e.+ ye 65b/16

erḳām [Ar.] Rakamlar.
e.+ la 64b/14

erte [T.] Bilinen ve belirli bir zamanın, olayın arkasından gelen zaman, sonra.
e.+ si 16a/16

esārā [Ar.] Esirler, köleler.
e.+ dan 60b/01, 78a/15

esārī [Ar.] Esirlerle ilgili.
e. 60b/14, 78b/02

esb [Far.] At, beygir.
e. 05b/03, 24a/17, 24b/13, 24b/14, 25a/03, 32a/13, 32b/15, 57b/15
e.+ e 25b/11
e.+ i 18a/17, 24b/16
e.+ imize 27b/12
e.+ iñ 05b/10
e.+ iñize 30b/08
e.+ leri 28a/07
e.-i maʿhūdumuza 30b/10
e.-i sebker-i fitāra 69a/14

esbāb [Ar.] 1.Sebepler.
e.+ ı 26a/17
2.Elbise.
e.-ı iḫtişām 09b/05

esīr [Ar.] Köle.
e. 60b/11, 61b/06, 62a/02, 62a/16, 62b/16, 63b/13
e.+ i 62a/08
e.+ ler 60b/03, 62a/01, 62b/01, 63b/10, 73a/13, 78a/13
e.+ lerden 60b/06, 61a/07
e.+ lerimizi 61b/17
e.-i ḳral 63a/16
e. idüp 62b/04
e. itmişlerdir 61a/12
e. olan 61a/11

esīrci [Ar.+T.] Köle veya cariye alıp satan tüccar.
e. 62a/15

eşḳāl [Ar.] Daha ağır, en ağır.
cerr-i e. 65b/12

esmek [T.] (Rüzgâr için, hava) bir yöne doğru akmak.
e.(g)+ e 79a/12
e.- le 03a/05

eşnā [Ar.] Bir işin, bir hareketin yapıldığı, bir olayın gerçekleştiği zaman, an.
e.+ da 04b/08, 10a/16, 32b/04, 40a/08, 44a/08, 51a/12, 56a/13, 58b/12, 61a/16,
72b/07
e.-ʾyı rāhda 15a/06
e.-ʾyı rehde 09a/10, 14b/11, 69b/06
e.-ʾyı seyrde 41b/06
e.-ʾyı ṣoḫbetde 36b/12
e.-ʾyı ṭarīḳde 12a/17

Eṣon (Essone) [Fr.] Fransa'da bir köy.
E. 74a/15

eşr [Ar.] İz, belirti.
e. 78a/15

eşcār [Ar.] Ağaçlar.
e. 35a/10, 46a/16, 53a/11, 53a/17, 53b/02, 66a/08
e.+ dan 23b/03, 45/04, 48b/04, 48b/11
e.+ ı 48b/12
e.+ ıla 45b/02
e.+ ıñ 48b/05
bülend-ḳadd-ı e. 35a/09
e.-ı mertebe 35a/13

eşġāl [Ar.] İşler, meşguliyetler.
e. 58b/01

eşkāl [Ar.] Şekiller.
e.-i mekānlarına 51a/13

eşyā [Ar.] Değişik amaçlarla kullanılan, taşınabilir nesneler.
e. 05b/02, 77b/14
e.+ mı 74a/06
e.+ mız 08a/09
e.+ mızda 19b/04
e.+ mızıñ 78a/01
e.+ yı 19a/04, 67b/10
nıṣf-ı e.+ mızdan 19a/07

et- [T.] Yapmak.
ḥāżır e.- dikleri 08a/05
nüzūl e.- dügimizde 08b/07

saḫte e.- mişler 72b/12
sebḳat e.- memişdi 76a/08
taṣvīr e.- diklerinde 66b/17
tertīb e.- dügimiz 30a/09
teşrīf-ḥāżır e.- dikleri 08a/08

etbāʿ [Ar.] Birinin sözüne uyanlar, onun yolunu izleyenler.
e. 08a/09, 46a/06
e.+ ı 62b/13
e.+ ımızda 19b/3
e.+ ımızıñ 18b/09
e.+ ımızla 42a/03
e.-yı ṭarīḳiyle 58b/08

etmek [T.] Yenecek ekmek.
e. 37a/16, 37b/10
e.(g)+ i 66a/04
e.(g)+ ini 59b/09

eṭrāf [Ar.] Taraflar, yönler.
e.-ı limanda 04a/16

eṭanṭān [Fr.] bk. **entantan**
e.+ ı 08a/02

eṭfāl [Ar.] Çocuklar.
e.+ den 52b/15

eṭʿime [Ar.] Yemekler, aşlar.
tenāvül-i e.+ ʾyi 37a/04

eṭrāf [Ar.] Yönler, taraflar.
e. 11a/06, 11a/17, 21a/16, 32a/03
e.+ a 75b/04
e.+ da 27b/15
e.+ ı 23a/10, 34b/17, 45b/01, 47b/09, 64b/14
e.+ ımızda 26a/03, 35a/16
e.+ ımızı 17b/09, 28a/15
e.+ ında 22b/02, 41a/08, 46b/14, 47b/16, 49a/12, 66a/13, 67a/09, 68b/04
e.+ ından 02a/11
e.+ ını 53b/05, 73b/04
e.-ı müşterīʾyi 66b/08

eṭvār [Ar.] Tavırlar, hâl ve hareketler.
e.+ larına 43a/15

ev [T.] İnsanların barınması için yapılmış bina.
e.+ inde 28b/02, 62a/09

e.+ ler 77a/11
e.+ lerinde 24a/07, 55b/14

evḳāt-güẕār [Ar.+Far.] Vakit geçiren.
e. 02b/02

evṣāf [Ar.] Vasıflar, özellikler.
e.+ ı 77a/09
e.+ ımızı 34b/05
e.-ı bedīʿ asında 46b/02

evsāṭ [Ar.] Ortalar.
e.-ı nās 20a/04

evvel [Ar.] İlk, başlangıç.
e. 07b/04, 45b/01, 77b/15
e.+ de 63b/09
e.+ ine 44a/06
e.+ kiden 27a/16
āyine-ʾyi e.+ iñ 55b/05
ḳanūn-ı e. 06b/13
resm-i e.+ e 59b/08

evvelā [Ar.] Öncelikle.
e. 39a/14, 49a/02, 49b/08, 68a/05

evvelki [Ar.+T.] Önceki, ilki.
e. 57b/16
e.+ den 43b/15

evżāʿ [Ar.] Durumlar, tavırlar.
e. 43a/15

eyālet [Ar.] Genellikle valilerce yönetilen ve bir bakıma bağımsızlığı olan büyük il.
e. 06b/03
e.+ dendir 04b/11
e.+ i 75a/11
e.+ imiz 06a/05
e.+ iñ 14a/12, 75b/08
e.+ inde 04b/10, 06a/15
e.+ iniñ 08a/17, 14a/09, 14a/17, 75a/04
kenār-ı e.+ den 06a/10

eyle- [T.] Etmek, yapmak.
e.- di 27a/16, 34a/01
ʿarż e.- dik 57a/13
arzu e.- dik 79b/05
ʿaṭfül-cām e.- dik 19a/15

ʿavdet e.- di 05a/9, 38b/12, 38b/15, 78a/07
ʿavdet e.- dik 31b/07, 33b/07, 35b/02
ʿazīmet e.- dik 05b/06, 05b/11, 08a/10, 17a/02, 18a/06, 18b/03, 27b/13, 30b/13, 35b/08, 45a/17, 46b/01, 47b/03, 48a/17, 67b/13, 69a/17, 76a/17
ʿazm e.- dik 36b/09
azm-ı rāh e.- dik 33a/06
beyān e.- di 21a/10
beyān e.- ñ 62a/06
cemʿ e.- miş 69a/02
ceng e.- miş 14b/07
daʿvet e.- di 38a/06, 57b/14
daʿvet e.- yüp 76a/05
daʿvī e.- dügimiz 61b/05
defter e.- di 25a/01
der-miyān e.- dik 63b/11
dest-āvīz e.- yeler 10b/06
deverān e.- r 49b/13
duḫūl e.- dik 68a/03
ferāmūş e.- dik 46a/16
fürūḥat e.- ye 62a/16
geşt e.- dik 46a/04
güẕār e.- dik 13a/13, 17a/10, 28b/01, 35a/14, 39a/02, 45a/08, 71a/03
ḫatm-i kelām e.- di 10a/16
ḫāžır e.- ñ 74a/03
ʿıyd e.- dik 64a/08
ihmāl e.- diñ 74a/08
iḥtimām e.- yesen 05a/13
ihtimām e.- yesiz 14b/14
ikrām e.- di 32b/07, 38a/08, 73a/03
imʿān-ı naẓar e.- dim 66a/15
inʿām e.- ye 63a/17
irāʾe e.- dik 57a/11
irāʾe e.- dikleri 66b/10
irsāl e.- dik 32b/01, 64a/02, 77b/16
irsāl e.- diler 29a/07, 32b/17
irsāl e.- miş 08b/07
irsāl e.- yüp 76a/14
istīfā-iʾ ḥaẓẓ e.- dik 71a/01
istiḳbāl e.- di 58a/02, 60a/13
istiḳbāl e.- dik 60a/09
istiḳbāl e.- diler 05b/09
istirāḥat e.- dik 69a/03
istiṣḥāb e.- señ 19a/02
iʿtirāf e.- diler 26b/03
iʿtiẕār e.- di 17b/12
ḳabż e.- di 31a/14
ḳarār e.- di 44a/08
ḳarār e.- dik 43b/04

ḳaṣd e.- dik 31b/01
ḳıyām e.- di 28b/07, 57a/10
ḳuʿūd e.- dik 44a/06
meyl e.- di 70a/09
muḥabbet e.- di 17b/07
murād e.- dik 55a/13, 76a/10
murād e.- miş 29b/17, 67a/17
mübālaġalar e.- di 63b/03
mübāşeret e.- dik 73b/16
mülāḥaẓa e.- dik 06b/09
müşāhede e.- dik 16a/05, 37b/14, 38a/04, 39b/12, 45b/08, 65b/17, 66a/03, 66b/12, 67a/01
müyesser e.- ye 02a/02
naḳl e.- dik 46a/06
naẓīre e.- dik 63b/06
nüzūl e.- dik 18b/05, 29b/07, 31b/10, 73a/09, 74a/15, 74b/03, 75a/12
nüzūl-ı ḳudūm e.- dik 10b/15
oturaḳ e.- dik 19b/12, 74b/03, 75a/03
ʿözr-ḫāhlıḳ e.- di 73a/03
rabṭ e.- diler 05a/16
recā e.- di 05a/06
riʿāyet e.- dik 25a/09
riʿāyetler e.- dik 63b/10
riʿāyet e.- yüp 63b/08
ricʿat e.- dik 71a/02
ṣarf e. 79a/06
seyr e.- dik 48a/15, 51b/16, 76b/13, 77a/09
suʾāl e.- di 38a/09, 38b/02, 38b/16
suʾāl e.- dik 16a/17, 23b/16, 45/04, 60b/07, 63a/11
ṣuʿūd e.- diler 50a/17
süvār e.- diler 36a/02
şaḳ e.- sek 66a/04
şitāb e.- ñ 70a/01
taʿaccüb e.- dim 71a/07
taḫmīl e.- dik 19a/10
taḫmīl e.- yüp 78a/03
taḫsīn e.- dik 72b/17
taḳayyüd e.- diler 16b/13
taʿẓīm e.- diler 75b/07
tebrīk-i ḳudūm e.- yeler 10b/05
temāşā e.- dik 08b/03, 21a/17, 21b/12, 45a/09, 48a/03, 52b/03, 64b/08, 67b/17, 68b/16, 75b/05
temāşā e.- sem 10a/15
tenbīh e.- señiz 63a/12
teneffüs e.- dik 56b/17
tehniye -ʾyi ḳudūm e.- di 24a/10
tekellüf e.- miş 37a/02
tekrīm e.- di 31b/13

temāşā e.- di 38a/17
tenbīh e.- miş 29b/16
teslīm e.- dik 19a/08, 28b/16, 57b/05, 79a/07
teşekkür e.- dik 17b/13
teşyīʿ e.- di 33b/15, 63a/08
teşyīḍʿ e.- di 34a/10
tevzīʿ e.- di 25a/07
tımār e.- dikleri 37a/08
ʿubūr e.- dik 23a/17
ufūl e.- di 06a/03
vedāʿ e.- dik 29b/04, 60a/10, 63a/07
żiyāfet e.- di 75b/15, 76a/06
ẓuhūr e.- di 42b/02, 73b/15

eylül [Ar.] Miladi takvimde sonbahar başlangıcı sayılan ve otuz gün süren yılın dokuzuncu ayı.
e.+ üñ 01b/10

eyne'l-meferr [Ar.] Kaçacak yer.
e. 48a/09

eyyām [Ar.] Günler.
e. 04b/06
e.+ ına 31b/05
e.-ı mefārıḳta 04b/14
e.-ı ṣayfda 15b/09
mürūr-ı e. 24a/01
sevālif-i e.+ dan 09b/15

ez-cümle [Ar.] Kısaca, özet olarak.
e. 52b/08, 60b/01, 64b/12

eẕhār [Ar.] Çiçekler.
e. 53a/17, 53b/02

eẕiyyet [Ar.] Zahmet, meşakkat.
e.+ iñ 62a/17

F

faġfūrī [Far.] Çin hükümdarları ile ilgili.
f. 73b/11

fāḫir [Ar.] Parlak, gösterişli.
f. 61b/14, 68a/09

fāḫire [Ar.] Gösterişli.

ebniyye-ʾyi f. 56a/04

fāʾide [Ar.] Yarar.
f.+ si 02b/01

faḳaṭ [Ar.] Ama, lakin.
f. 32b/14, 47a/17, 60a/2

faḳīr [Ar.] Yoksul olan.
f. 05b/10

falan [Ar.] 1.Söylenmek istenmeyen özel ad yerine kullanılır.
f. 26b/11, 26b/12
f.+ dır 39a/03
f.+ ıñ 69a/11
2.Yer, zaman, nitelik vb. özellikler belirtilmek istenmediği zaman isimlerin önüne getirilerek sıfat tamlaması yapan belirsizlik sıfatı.
f. 45a/01, 65a/02, 65a/04

farażā [Ar.] Örneğin.
f. 27a/03

faris [Ar.] Anlayışlı, zeki.
f. 20b/15

fart [Ar.] Aşırılık, taşkınlık.
f.+ ı 10b/14, 19a/01, 24a/05

faṣl [Ar.] Ayırma, bölme.
f. itmege 51a/12
f. itmiş 12b/14

fecr [Ar.] Sabaha karşı gün doğmadan önce ortalığın aydınlanmaya başladığı an, tan vakti.
f. 56a/17
f.-i muḳaddem 56a/15

fehm [Ar.] Anlayış, idrak.
f. olınur 54b/03

fen [Ar.] Bilim, sanat.
f.+ inde 67a/17
2.Bilimi uygulama alanına koyan bilgiler.
f.-i deryāda 07a/10

fenā [Ar.] Geçici, yok olan.
f.-yı şehrden 45a/06
f.-yı şehre 33a/06

ferāce [Ar.] Ulema sınıfının törenlerde giydiği bir tür cüppe.
f. 25b/12, 27b/10

ferāḥ [Far.] Havadar ve aydınlık.
f. 48b/15, 67b/17

ferāḥ-fezā [Ar.+Far.] Sevinç artıran, gönle açıklık veren.
f. 21b/11, 22a/13, 34a/13, 71a/12
f.+ dır 35a/12, 47a/01
serāy-ı f. 46b/02

ferāmuş [Far.] Unutma.
f. eyledik 46a/16
f. itdik 31a/17
f. itmeyüp 57a/17

ferāş [Ar.] Atçılık, binicilik.
f.+ ını 39a/05

ferd [Ar.] Birey, kişi.
f. 20a/16, 60a/01
f.+ i 29b/16
f.+ inden 60a/05

fermān [Far.] Emir, hüküm.
f. 06a/13, 10b/40
f.+ ı 14b/12
f.+ ları 05a/14, 10a/08

ferrāş [Ar.] 1.Yatak, döşek.
f.+ da 37a/10
f.+ ı 51a/01
2. Halı, döşeme.
f.+ lar 37a/09

ferş [Ar.] Zemin.
f.+ i 38a/02
f. itmişler 39a/13
f. olınmışdır 56a/10

feryād [Far.] Bağırıp çağırma, çığlık.
f. 72a/01
f.+ a 20b/02
f.+ ı 02a/14
f.-ı pesī 02a/12
f.-ı resī 02a/12
f.-ı şükre 02b/07

f. idüp 13b/09

fetiḥ [Ar.] Bir yeri savaşla ele geçirme.
f. 41a/17

fevākih [Ar.] Meyveler, yemişler.
f. 10b/01, 10b/06, 20a/12

feverān [Ar.] (Su için) fışkırma.
f.+ a 48a/08
f.+ ı 68b/11
f. iden 46b/08
f. ider 45b/03, 45b/05
f. itdikde 46b/17, 49a/17
f. itmiş olur 45b/06

fevḳ [Ar.] Üst, yukarı.
f.+ inde 68a/08

fevḳa'l-ʿāde [Ar.] Duyulmadık, görülmedik, olağanüstü.
f. 08a/12

fevḳa'l-meʾmūl [Ar.] Ümīdin dışında.
f. 11b/11

fevḳānī [Ar.] Üstte olan.
f.+ de 17a/05

fevvāre [Ar.] Suyu çeşitli şekillerde yukarı doğru fışkırtan boru, fıskiye.
f. 49a/05
f.+ ler 45b/13, 48a/06, 49a/06, 68b/06
f.+ lerden 68b/07
f.+ leri 49a/12, 68b/16
f.+ niñ 45b/09
f.+ si 45b/02
ḥavż-ı f.+ lerden 68b/09

fezā [Ar.] Evrenin genişliği, uzay.
f.+ da 34b/15

fındıḳ [Ar.] Bir tür kabuklu yemiş.
f. 39a/16

fırṣat [Ar.] Bir şeyin gerçekleşmesi için var olan en uygun durum, zaman.
f. olup 20b/06

fısḳıyye [Ar.] Suyu yukarıya doğru türlü şekillerde fışkırtan havuz ağızlığı.
f.+ ler 47b/01

f.+ lerde 46b/11
f.+ leri 72a/10

fide [Yun.] Başka yere dikilmek üzere tohumdan özel yastıklarda çimlendirilmiş körpe çiçek ve sebze.
f. 79a/05

fiġān [Far.] Bir acı ile bağırma, feryat.
f.+ a 72a/01

fikir [Ar.] Düşünme sonucunda elde edilen görüş.
f. 06b/09, 08a/15
f.+ inde 73b/01

fil [Ar.] Afrika ve Asya'nın sıcak bölgelerinde yaşayan, iri cüsseli, otçul, memeli bir hayvan.
f.+ i 52b/09

fi'l-ḥāl [Ar.] Şu anda, hemen.
f. 36a/13, 43a/04, 64b/03, 64b/04

firāz [Far.] Yokuş, yukarı.
f. 12a/14
f.+ a 11b/16, 49a/02, 64a/15
f.+ dan 12a/16, 45b/10
f.+ ıla 40b/07

firūze [Far.] Değerli taş.
künbed-i f. 02a/13

fistān [Ar.] Etekle bütün hâlde kadın elbisesi, entari.
f.+ larıla 42b/04

fişek [Far.] Eğlence amacıyla ışık, ses veya renkli duman gösterisi yapmakta kullanılan patlayıcı madde.
f.(g)+ i 46b/10, 76a/04, 76a/08
f.(g)+ in 46b/09
f.+ leri 72b/12, 72b/15

Flemenk [İsp.] İspanyol halk müziği, çingene müziği.
F. 59a/04

França [Fr.] Avrupa'da bir ülke.
F. 01b/06, 01b/07, 01b/08, 07b/01, 09b/09, 10a/7, 22a/16, 29a/05

Fransa [Fr.] bk.**França.**
F. 07a/09, 11a/08, 11a/12, 14b/03, 14b/04, 16b/04, 22b/09, 29b/10, 51b/12, 60a/01, 78b/02

F.+ da 61a/10, 79b/07
F.+ dan 27a/06
F.+ nıñ 77b/06
sābıḳa-ı F. 21b/05

Fransız [İt.] **1.**Fransa halkından ve o soydan olan.
F.+ larla 62a/07
2.Fransa ile ilgili.
F. 01b/08, 07a/14, 62a/08

Fransuva Persiye [Fr.] Fransa kralı.
F. 22a/16

Frenc [Fr.] Fransız ırkı.
ṭāʾife-i F.+ iñ 66a/08

Frengī [Fr.] Frenklerle ilgili.
F. 73a/17, 75b/03

Frengü'l-lafāẓ [Fr.+Ar.] Fransızca kelimeler.
F.+ la 72a/01

Frenk-pesend [Fr.+Far.] Fransızlarla iligi olanı seven.
F. 32a/15

fuḳarā [Ar.] Acınacak hâlde olan, zavallı.
f.+ dır 20a/04

furtuna [İt.] Çok hızlı ve etkili sert rüzgâr.
f. 02a/07, 05a/06, 06b/16
f.+ dan 06b/13

furun [Rum.] Ekmek ve diğer hamur işleri yapılan ve pişirilen yer.
f.+ larına 37a/16

fürū-māyelik [Far.+T.] Sütü bozuk, soysuz, aşağılık.
f.(g)+ in 78a/11

füruḫt [Far.] Satma, satış.
f. eyleye 62a/16
f. iderler 54b/17
f. olınmaz 53b/17

fürūzān [Far.] Parlak.
f. olmuş 44b/03

G

gāhīce [Far.+T.] Ara sıra.
g. 34a/14, 65b/17, 42a/01

ġā'ib [Ar.] Göz önünde olmayan.
ġ. olındı 56b/02

ġā'ib-zidā' [Ar.+Far.] Yok gibi olan.
ġ.+ dan 38b/09

ġālib [Ar.] Üstün, baskın, daha güçlü.
ġ. 44a/07
ġ. olınmaġıla 11a/08

ġālibā [Ar.] Sanılan bir görünüşe göre, sanılan o ki.
ġ. 41b/07, 46b/10, 58b/05

ġāliyā [Ar.] Kadınların saçlarına sürdükleri misk, amber karışımı siyah bir tür macun.
ġ. 44b/13

ġalṭān [Far.] Yuvarlanan.
dürr-i ġ. 39b/11

ġam-zidā' [Ar.+Far.] Gamı, kederi def eden.
ġ. 35a/12, 47a/01
ṭarḥ-ı ġ. 46b/02

ġarā'ib [Ar.] Akıl almayacak, harika şeyler.
ġ. 43a/12, 44b/14, 65a/16, 66b/13, 71a/11

ġarb [Ar.] Güneşin battığı yön, batı.
ġ. 04a/07

Ġares (Havre de Grace) [Fr.] Fransa'da bir liman.
Ġ. 19a/11

ġārib [Ar.] Batan, kaybolan.
cānib-i ġ.+ de 06a/14

ġarīb [Ar.] 1. Alışılmamış, tuhaf ve gizli yanları bulunan.
ġ. 23b/12, 27a/06, 53b/01, 62b/07, 62b/17, 72a/17
ṭarḥ-ı ġ. 68a/04

ġarībe [Ar.] Önceden görülmemiş ve dolayısıyla alışılmadık durum, az karşılaşılır durum.
ġ.+ ye 64a/16

ġarībü'ş-şekil [Ar.] Alışılmadık biçimi olan.
ḥayvānāt-ı ġ. 71b/03

ġarḳ [Ar.] Bir şeye bol miktarda sahip olma.
ġ.-ı ʿaraḳ olmuşdı 70b/17

Ġarona (Garonne) [Fr.] Fransa'da bir nehir.
Ġ. 09a/03, 13b/11, 14a/06, 15a/05, 15b/01, 23a/17
Ġ.+ da 22a/06
Ġ.+ dan 22a/05

ġars [Ar.] Fidan dikme.
ġ. olınmış 45a/07
ġ. olınup 69b/04

ġayb [Ar.] Gözle görülemeyen, saklı olan şey.
ġ. itdik 70b/15
ġ. itmeyüp 70a/13
ġ. oldı 42b/17

ġāyet [Ar.] Son derece, pek çok.
ġ. 13a/04, 13b/14, 15a/17, 15b/01, 15b/12, 16a/02, 17a/03, 20a/02, 20b/15, 23a/14, 25b/17, 29a/09, 29a/10, 30a/12, 30a/15, 30b/07, 31a/03, 32a/06, 33a/15, 33b/11, 37a/16, 37b/15, 38a/01, 38a/05, 39b/06, 39b/09, 39b/14, 39b/16, 40a/03, 43b/06, 43b/15, 44a/01, 45a/01, 46a/12, 47a/14, 47a/17, 47b/11, 47b/14, 49a/01, 50b/05, 77a/11, 50b/11, 54a/02, 61b/02, 66a/02, 74b/09, 75a/04, 77a/02

ġāyetü'l-ġāye [Ar.] En son derece.
ġ. 51a/01

ġaym [Ar.] Bulut.
ġ. 02a/06

ġayr [Ar.] Başka kimse, başkaları.
ġ.+ ı 20a/16, 42b/12
ġ.-ı maʿhūd 23b/02

ġayret [Ar.] Çaba, çalışma.
ġ.-i dīniyye 62b/06

ġayri [Ar.] **1.**Başka, diğer.
ġ. 08a/17, 12b/10, 44a/11, 47a/03, 60a/03, 78b/06
ġ.+ sı 10a/6
2.Bundan sonra.
ġ. 17b/04, 25a/14

ġazā [Ar.] İslam dinini korumak veya yaymak amacıyla Müslüman olmayanlara karşı

yapılan kutsal savaş.
ġ. 44b/13

ġazḳan [T.] Büyük tencere, kazan.
ġ.+ dan 50b/06

geç- [T.] **1.**Bir yerden gelip başka bir yere gitmek, geçip gitmek.
g.- diler 36b/07
g.- dikde 14b/13
g.- üp 04a/11, 21b/09, 22a/01, 22b/08, 22b/12, 45a/07, 68b/15,
2. Üzerinden aşmak, öbür yana ulaşmak.
g.- elim 70b/07
g.- miş 70b/06
g.- üp 70b/08, 70b/13, 74b/16
3. Belirtilen süre kadar geride kalmak.
g.- meden 12a/09
g.- erek 56b/02, 56b/03
g.- mişdi 60a/15
4.Gerçekleşmek.
g.- dikde 58a/15
g.- en 42b/14

geçür- [T.] Bir şeyi bir yere takmak.
g.- diler 69a/16
g.- müşler 37b/03
g.- üp 69a/17

geçme [T.] Geçme eylemi.
g. 31a/04, 47b/12, 51a/16

geçmek [T.] Geçme işine konu olmak.
g. 06a/10, 18a/08, 68b/14, 69b/06

gel- [T.] Bulunulan yere başka bir yerden ulaşmak.
g. 58a/16
g.- di 33b/16, 41b/07, 62a/01, 79a/05
g.- dik 05b/16, 17b/14, 19b/08, 19b/09, 19b/11, 21a/14, 21b/05, 22a/02, 23a/09, 41a/05, 41b/14, 44b/16, 45b/01, 46b/01, 46b/13, 52a/17, 53a/12, 57a/12, 57b/11, 58a/07, 68a/03, 70a/17, 71a/13, 72a/14, 72b/01, 76b/11, 77a/14
g.- dikçe 45a/09, 79b/08
g.- dikde 20a/10, 29b/17, 30b/09, 35b/02, 36a/05, 51a/03, 59a/13, 71a/10
g.- diklerinde 43b/10
g.- diler 02a/15, 02b/01, 14a/12, 14a/16, 16a/17, 16b/02, 25a/08, 25a/13, 27b/05, 35/17
g.- dim 24b/08
g.- dügi 05a/14, 61a/10, 70b/11
g.- dügimiz 18a/02, 29b/05

g.- dügimizde 20a/04, 78a/15
g.- dügimizden 17a/14, 32b/13
g.- düginde 34a/08
g.- dügi 63b/04
g.- ecegimiz 05a/12
g.- ecegini 21a/08, 58a/13
g.- ecek 73a/15
g.- ecekdir 45a/02, 54a/06, 58b/14, 59b/17, 73a/12
g.- eli 61a/17
g.- emedi 58b/01
g.- emedügini 05a/06
g.- en 04b/06, 04b/12, 06a/09, 20b/12, 25a/05, 27a/13, 32a/03, 32a/04, 42a/14, 51b/15, 74b/10, 77b/14, 79a/06
g.- enler 18b/06, 28a/15
g.- enlere 09a/14
g.- ince 02b/13, 06b/07, 19b/02, 20a/07, 20a/10, 40b/16, 55a/07, 67b/10
g.- medi 02b/05, 16a/15, 16b/01, 16b/03, 58a/13, 58b/17, 60b/07, 60b/10, 61a/09
g.- medikçe 58b/06
g.- medüginden 58a/12, 58b/05, 60b/08
g.- memek 59a/02, 59a/04
g.- memişler 76b/04
g.- meyüp 09a/05, 14a/11
g.- mez 06b/14, 49b/08
g.- mezden 76b/14
g.- miş 05a/14, 08a/14, 14b/14, 21a/04, 21a/05, 33b/08, 42a/07, 71b/05
g.- mişdi 34a/10
g.- mişdir 17b/03
g.- mişler 44a/03, 77b/13
g.- mişlerdi 26a/07
g.- üp 03a/14, 04b/01, 05a/04, 05a/12, 06b/02, 07a/12, 08a/02, 08b/10, 08b/12, 09b/06, 10b/02, 10b/05, 10b/08, 11a/02, 13a/05, 13a/09, 13b/01, 14a/03, 14a/15, 14b/10, 15a/07, 15b/05, 16a/11, 16a/13, 20a/10, 20a/12, 21a/06, 21b/06, 23a/05,24a/06, 24a/10, 24a/11, 24b/07, 25a/06, 26a/15, 26a/17, 26b/08, 27a/09, 30b/04, 34a/02, 34a/06, 34a/09, 34a/16, 35a/04, 36a/02, 36b/11, 41a/11, 43b/04, 43b/05, 44a/08, 44a/13, 46b/05, 56a/14, 56b/05, 56b/07, 56b/08, 57b/08, 57b/14, 57b/15, 59b/16, 60a/09, 62b/07, 63b/04, 63b/05, 63b/09, 64a/03, 67b/02, 67b/15, 68b/17, 73a/11,75a/07, 75a/12, 75b/10, 75b/14, 76a/05, 76b/01, 76b/03, 76b/09, 77a/16, 78b/14, 79b/06
g.- ür 24b/04, 30b/06, 58a/14, 58b/02, 58b/04, 59b/14, 73b/14, 74a/06
g.- ürdi 26b/13, 34a/01
g.- ürken 13a/17, 21b/11, 22a/12
g.- ürler 06a/11, 20b/04
g.- ürlerdi 21a/05
g.- ürmüş 42a/01
g.- ürseñiz 43b/06
g.- ürüz 27a/12

girān g.- ürdi 27a/02
lāzım g.- se 31b/02
riḳḳat g.- ürdi 43a/16
uṣan g.- mişdi 70b/16

gelin- [T.] Gelme işi yapılmış olmak.
g.- di 22a/02
g.- üp 18b/08

gelme [T.] Gelmek eylemi.
g.- si 40b/13
g.- sine 34b/14

gelmek [T.] Gelmek eylemi.
g. 59a/03, 60b/14
g.(g)- e 10a/11, 11a/05, 59a/07
g.- de 60b/09
g.- le 12b/02, 17b/16

gemi [T.] Su üstünde yük ve insan taşımaya yarar taşıt.
g. 04a/03, 12b/17
g.+ ler 62b/10
g.+ leri 15b/08
g.+ lerimizde 62a/08
g.+ sinde 62b/15

gemici [T.] Gemi işleten veya gemilerde çalışan kimse.
g.+ lerimiz 02b/06
g.+ leriñiz 05a/17

gerçi [Far.] Her ne kadar.
g. 45a/15

gerd [Far.] Toz, toprak.
g. olduḳ 70b/14

gerdān [Far.] Vücudun, omuzlarla baş arasında kalan ön bölümü.
g.+ ları 71b/07

gerek [T.] **1.**Lazım.
g. 11b/04, 16b/14, 18b/13, 20a/06, 40a/9,
43a/14, 51b/02, 59b/07
g.+ dir 10a/15, 74b/09
g.(g)+ i 09a/16, 16b/12, 41b/03, 52b/13, 78b/08
2.Kelimeleri, kelime öbeklerini, eş görevli öğeleri birleştirme, eşitlik ve istenileni seçme gibi anlamlarla bağlar.
g. 15a/16, 15a/17, 28a/07, 28a/08

gerü [T.] Arka taraf.
g. 36b/06

geşt [Far.] Gezip dolaşma, seyir.
g. 17a/10, 23a/11, 34a/15, 34a/17, 34b/15, 35a/07, 35a/14, 39a/02, 46a/17, 68b/02, 71a/03
g. eyledik 46a/04
g. iderlerdi 35a/16
g. itmege 46a/14

getür- [T.] Birinin veya bir şeyin gelmesini sağlamak.
g. 58a/15
g.- di 33b/16
g.- diler 05a/01, 14a/06, 15a/04, 15a/15, 28a/11, 35a/02, 42a/06, 46b/08, 57b/16
g.- diñ 58b/14
g.- elim 24b/09, 33a/03
g.- müşdi 32a/11, 60b/13
g.- müşdür 18b/16
g.- müş 37a/01
g.- müşdük 24b/13 32b/15
g.- müşler 30b/11, 44b/05, 53b/01
g.- müşlerdi 23a/04, 27b/09, 33a/15
g.- sünler 05b/01
g.- üp 15a/01, 37a/08, 39a/04, 42a/03, 53a/16, 73b/11
g.- ürler 74a/02
g.- ürlerdi 17a/16
ḫaber g.- di 73a/11

getürmek [T.] Getirme eylemi.
g.(g)- e 24a/09, 24a/16

getürt- [T.] Getirme işini başkasına yaptırmak.
g.(d)- üp 27b/16, 31b/12

getürtme [T.] Getirtme eylemi.
g.- ñizi 60b/03

gey- [T.] Dış etkilerden korunmak için elbise, giyecek olarak her türlü nesnenin içine girmek, bedenine geçirmek.
g.- erler 69a/11
g.- üp 40a/17, 44b/12, 59b/02

geydir- [T.] Giyme işini yaptırmak.
g.- mezler 40a/12
g.- üp 25b/01, 25b/03, 59b/06

geyik [T.] Başında dallı boynuzlan bulunan, geviş getiren yaban hayvanı.

g. 70a/08, 70b/01, 71b/05, 71b/09
g.+ ler 22b/06

geyin- [T.] Kendi üzerine giymek, kendi kendini giydirmek.
g.- ür 27a/07, 69a/14

gez- [T.] Hava almak, görmek, eğlenmek gibi çeşitli amaçlarla bir yere gitmek, dolaşmak.
g.- mekdedirler 55b/13
g.- üp 45a/10, 68b/15

gezin- [T.] Hoşça vakit geçirmek, eğlenmek amacıyla gezip dolaşmak.
g.- ürmüş 38a/14

gezinmek [T.] Gezinme eylemi.
g. 29b/17, 34a/14

gezmek [T.] Gezme eylemi.
g. 74b/06

ġınā [Ar.] Usanç, bıkma.
ġ.+ sın 68b/04

gibi [T.] Benzerlik bildirir.
g. 03a/04, 09a/16, 10a/01, 11a/09, 16b/12, 17a/16, 21a/05, 21a/11, 22a/08, 28b/02, 31a/16, 31b/04, 32a/02, 32a/03, 32a/04, 38b/07, 38b/08, 38b/12, 40b/15, 41a/17, 41b/04, 42b/11, 49b/03, 50a/06, 50a/10, 51a/04, 52b/13, 53b/05, 53b/08, 56a/08, 57b/16, 59b/04, 64b/16, 65b/03, 67a/07, 68a/17, 69a/15, 71a/16, 71b/06, 71b/07, 71b/08, 71b/09, 71b/10, 71b/13, 76b/12, 77a/04, 77a/10, 78b/08
g.+ dir 40b/09

gice [T.] Güneşin batışından doğuşuna kadar geçen süre.
g. 07b/10, 08a/03, 13b/10, 20b/10, 56a/14, 66b/04, 66b/15, 67a/03, 67b/04, 72a/17, 76a/01, 76a/08, 79b/02
g.+ de 24a/03
g.+ ler 56a/17
g.+ si 02a/06, 07b/11, 07b/16, 78b/09

git- [T.] Bir yerden başka bir yere doğru hareket etmek.
g.(d)- ecegi 59a/14
g.(d)- ecek 13b/06, 16b/15, 33a/05, 42a/01, 46a/05
g.(d)- elim 17b/01, 39a/10, 45a/03, 69a/04, 71a/02, 71a/14, 74a/01
g.(d)- emem 74a/07
g.(d)- emeyüp 07a/13, 26a/03
g.(d)- erek 15a/06
g.(d)- er 45b/17, 59b/03
g.(d)- erim 06b/04

g.(d)- eriz 27a/13
g.(d)- erler 11a/10, 13a/01, 27a/07
g.(d)- erlerdi 26a/04
g.(d)- ermiş 75b/04
g.(d)- erseñiz 34b/01
g.(d)- ersiz 27a/11
g.(d)- eyor 50a/07
g.(d)- üp 06a/09, 20b/13, 23b/05, 23b/08, 25b/09, 34a/06, 44b/16, 55a/07, 59b/15,
60b/09, 68a/02, 69a/03, 70a/10, 78b/11

gidil- [T.] Gitme eylemi.
g.- ür 07a/02, 16b/07

gir- [T.] Dış sayılan yerden veya ortamdan içeri geçmek.
g.- dik 39a/11, 41a/05
g.- dikde 12a/02, 28a/10
g.- diler 36a/16
g.- dügi 12a/06, 20b/08
g.- erlerdi 72a/08
g.- mişlerdi 57b/12
g.- üp 05b/06, 48a/09, 49a/14, 69b/02, 69b/15

girān [Far.] Ağır gelmek.
g. gelürdi 27a/02

girān-bahā [Far.] Çok değerli.
g. 39a/17, 39b/06
g.+ dır 54a/02

Girid [T.] Ada.
G. 17a/11, 79a/14

giriftār [Far.] Tutulmuş, yakalanmış.
g. 62a/05
g. itdiñiz 61b/08

girmek [T.] Girme işi.
g. 06b/17

girü [T.] Arka.
g. 13b/06, 14a/04, 50a/03
g.+ de 19b/06

giryān [Far.] Ağlayan.
g. 54b/02

git- [T.] Bir yerden başka bir yere doğru hareket etmek.

g.- di 26b/07, 41b/10, 63b/15, 67b/09, 70b/12
g.- dik 38a/11, 42a/03, 45a/06, 69b/03
g.- dikçe 79a/13, 79b/13
g.- dikde 05a/14, 27b/03, 67b/14
g.- diler 05a/01
g.- dügimiz 30b/10
g.- düginden 70a/13
g.- medi 74a/01
g.- mem 06b/04, 08b/13
g.- meyüp 20b/06
g.- mezler 62a/13
g.- mezlerdi 20b/11
g.- mişdir 11b/12
g.- señiz 76a/11

gitme [T.] Gitme işi.
g.- m 74a/09
g.- miz 61a/06

gitmek [T.] Gitme eylemi.
g. 06a/04, 07a/12, 25b/17, 32/12, 67b/07, 69a/08, 76a/10
g.- de 06b/10
g.- dir 06b/15
g.(g)- e 06b/12, 73b/16
g.- le 32b/04

ġonca [Far.] Tam açılmamış, açılmak üzere olan çiçek, tomurcuk.
ġ.+ lar 17a/13

gögüs [T.] Gövdenin boyun ile karın arasında yer alan bölüm.
g.+ imize 28b/09, 29b/04, 31a/11, 57a/10, 57b/07

gök [T.] **1.**Mavi.
g. 39b/16
2. Yeryüzünü örten, ufukla sınırlı, mavi renkli kubbe gibi kapanan boşluk.
g.+ den 43a/08

gölge [T.] Ne olduğu anlaşılamayan, belirsiz karaltı, silüet.
g. 66a/06

gönder- [T.] Bir kimsenin veya bir nesnenin bir yere gitmek üzere yola çıkmasını sağlamak, yollamak.
g.- dik 30a/10, 58b/07, 60b/06
g.- diler 25a/10
g.- dügi 60b/15
g.- miş 09a/06, 16a/15, 35b/07
g.- üp 05a/15, 07a/16, 08b/04, 16a/16, 64a/05

gönderil- [T.] Gönderme işi yapılmak.
g.- se 10a/6

gönül [T.] Yürekte var olduğu kabul edilen sevgi, düşünme, istek ve hatır gibi duygu kaynağı.
g. 57a/17
g.+ ümden 73a/14

gör- [T.] Göz aracılığı ve ışık yardımıyla nesneleri algılamak.
g.- dügimiz 15a/16, 46a/15, 75b/01
g.- dük 37a/09, 39a/14, 39b/03, 39b/13, 39b/15, 39b/17, 40a/01, 45a/11, 45b/10, 51a/01, 51a/02, 52b/04, 53b/02, 66a/12, 66b/12, 68a/04, 70a/07, 71a/12, 71b/05, 71b/10, 71b/13, 71b/14, 72a/02, 72a/06, 72b/07, 73b/16, 77a/12
g.- dükde 31a/09, 58a/01
g.- dükden 37a/12
g.- dükleri 26a/11, 34b/03
g.- düm 58a/16, 66b/01
g.- e 26a/12
g.- eceksiz 66b/05, 66b/16
g.- emedim 66a/16
g.- emedügimiz 37a/04
g.- medik 48b/05, 49b/04
g.- mediklerinden 34b/04
g.- medügimiz 48a/14, 51b/09, 71b/03, 72a/02
g.- memişdik 68a/05
g.- meyene 53b/02
g.- meyüp 17b/15
g.- mez 56a/08, 79b/01
g.- mez misiz 17b/03
g.- müşdük 22b/06
g.- müşler 08a/14
g.- se 69a/11
g.- señiz 16b/05
g.- sünler 38b/10, 38b/14
g.- ünce 38a/14, 57a/09, 72a/01
g.- üp 46a/06, 64a/03, 64a/07, 66a/16, 66a/17, 75b/05

göre [T.] **1.**Bakılırsa, göz önüne alındığında.
g. 31a/16
2. Bir şeye uygun olarak, gereğince.
g. 24b/12, 54a/04, 63b/10

göril- [T.] (Bir varlık, bir nesne, bir şey) göz yardımıyla algılanmak, seçilmek.
g.- e 50a/07
g.- en 02a/04
g.- medik 50b/07, 53b/01, 64b/07
g.- medikçe 13a/03, 22a/17, 43a/11, 47a/05, 52a/09

g.- memişdir 51b/01, 71b/14
g.- mişdir 24a/07, 53b/14
g.- üp 06b/07

görin- [T.] Başkaları tarafından görülür duruma gelmek.
g.- ür 45b/13, 46a/02, 49b/03, 50b/11, 55b/12, 55b/15, 63b/17, 66a/02, 66a/07, 67a/03, 71a/15

görinmek [T.] Görünme eylemi.
g.- le 66a/12, 66b/04

görme [T.] Görme eylemi.
g.- niñ 17b/17

görmek [T.] Görme eylemi.
g. 08b/06, 11a/07, 17b/15, 21a/03, 55a/01, 60a/05, 64a/06
g.- den 38a/08, 41b/08, 41b/09
g.(g)- e 06a/17, 14a/11, 26b/10, 33b/17, 34b/02, 34b/07
g.- siz 67b/07

görüş- [T.] Bir iş veya bir konu üzerinde karşılıklı düşünceleri sergilemek, müzakere etmek.
g.- diler 16a/13
g.- dük 31b/12, 36b/12
g.- müş 58a/11
g.- müşler 79a/02
g.- üp 33b/09, 36a/01

görüşmek [T.] Görüşme eylemi.
g. 31a/16, 41b/11, 60a/14
g.- le 61b/01

görüşil- [T.] Görüşme eylemi yapılmak.
g.- di 34a/03

göster- [T.] Görülmesini sağlamak.
g.- di 55a/11, 74b/12
g.- dik 28b/10
g.- dikden 39a/06
g.- diler 39b/08, 42b/15, 43a/08, 43a/10, 43a/11, 66b/03
g.- ir 40a/07
g.- irler 41b/16, 42b/11
g.- mezler 40b/17
g.- mişler 64b/12, 66b/17
g.- mişlerdi 41b/02
g.- üp 43a/06, 66b/09
raġbet g.- medīk 16b/08

gösteril- [T.] Bir şeyin veya bir kimsenin görülmesini sağlamak.
g.- miş 54a/14, 54b/03
g.- üp 54a/17, 54b/01

göstermek [T.] Gösterme eylemi.
g. 26a/17, 42b/08

götür- [T.] Beraberinde taşımak, ulaştırmak.
g.- üp 75b/11
g.- ürler 12a/13

götürmek [T.] Götürme eylemi.
g. 18b/06
g.(g)- e 77a/15

gövde [T.] Hayvanlarda baş, ayak ve kuyruk dışında kalan kısım.
g.+ leri 71b/06

göz [T.] Görme organı.
g. 69b/07
g.+ leri 71b/09
g.+ üm 74a/08
g.+ ün 33b/06

gözet- [T.] Korumak, özen göstermek.
g.(d)- üp 16a/08

gūna-gūn [Far.] Türlü türlü.
g. 37a/03, 47b/01, 48b/13

gūne [Far.] Çeşit, tarz.
g. 35a/17, 47a/03, 72a/04, 72b/10

ġurre [Ar.] Beyazlık, parlaklık.
ġ.+ si 21b/04

ġuruş [Alm.] Liranın yüzde biri değerinde Türk parası.
ġ.+ a 61b/12

ġuvernatör (gouverneur) [Fr.] Bir kamu kuruluşunu yöneten kimse.
ġ.+ i 46b/05

gūyān [Far.] Söyleyen.
g. 48a/9

ġuyūbet [Ar.] Kayıp.
ġ. ider 56a/17

güç [T.] **1.**Kuvvet, şiddet.
g.-i reftār 03a/12
2.Zor.
g.+ le 26a/02, 28a/16

gül-ʿiẕār [Far.] Gül bahçesi.
g.+ larla 35a/15

gümrük [Rum.] Bir ülkeye giren ve çıkan mal veya eşya üzerinden alman vergi.
g.+ den 11b/06

gün [T.] Güneşin doğmasından batmasına kadar geçen zaman, gündüz.
g. 01b/11, 02b/11, 02b/14, 02b/15, 03a/11, 03b/07, 03b/08, 03b/10, 04b/13, 07b/15, 08b/15, 14a/08, 14a/16, 18a/03, 19a/13, 19b/06, 19b/12, 23a/07, 30a/09, 31b/08, 33a/01, 33a/05, 34b/10, 41b/11, 42a/02, 43b/12, 45a/02, 45a/03, 45a/05, 47a/10, 48a/15, 52a/16, 56b/06, 57b/12, 57b/14, 58a/15, 60a/11, 63b/04, 74a/09, 74a/11, 74b/03, 74b/14, 75a/03, 75b/10, 76a/09 77a/16, 77b/13, 77b/14, 77b/15, 77b/16, 77b/17, 78a/08, 78b/11, 79a/07, 79b/02, 79b/03, 79b/09, 79b/10
g.+ de 24a/08, 65a/04, 76a/11, 76a/12, 76a/13, 78a/03, 79a/10
g.+ den 24a/11, 27a/09, 32b/05, 33b/08, 33b/15, 34a/02, 34a/12, 36b/10, 38a/05, 43b/05
g.+ e 02b/08, 08a/15, 21a/07, 27a/06, 27a/07, 27a/08, 35b/04, 42b/10, 58b/05, 71b/11
g.+ i 01b/10, 02b/12, 02b/17, 03a/03, 04a/03, 04a/04, 04a/13, 05a/02, 05a/06, 07b/08, 09b/01, 09b/02, 13a/15, 14b/15, 18a/04, 19a/14, 21a/13, 21b/04, 23a/07, 23b/09, 24a/12, 24b/03, 25a/01, 27a/10, 56b/04, 63b/09, 63b/16, 64a/05, 64a/07, 64a/08, 67b/01, 67b/13, 73a/08, 73b/15, 74a/14, 74b/15, 75a/07, 76a/14, 76a/16, 78a/04, 79a/08, 79b/06, 79b/15
g.+ ine 67b/10
g.+ iñe 74a/13
g.+ ler 04b/03

güncāyiş-peẕīr [Far.] Sığışan, sığabilen.
g. olacaḳ 26a/09
g. olmaḳ 22b/01
g. olmaz 31b/2, 49b/11

gündelik [T.] Her gün olan.
g. 71a/08

gündoġrısı [T.] Güneşin doğduğu yön.
g. 04a/05

gündüz [T.] Güneşin doğmasından batımına kadar geçen aydınlık zaman.
g.+ de 24a/03

güneş [T.] Dünyanın da dahil olduğu sistemin merkezinde bulunan büyük bir gök

cismi olan Güneş'in yaydığı ısı ve ışık.
g. 72b/15

günki [T.] İçinde bulunulan günde olan.
g. 63b/08, 79b/14

gürūh [Far.] Kalabalık, topluluk.
g. 36b/06, 36b/07, 55b/11, 72a/11
g.-i mesfūrdan 30a/05

güşād [Far.] Bir tür ok atışı.
g. 48a/13

güşāde-zer [Far.] Ferah, şen.
g. 34b/17

güyā [Far.] Sözde, sanki.
g. 02a/13, 02b/08, 21a/04, 26a/07, 28b/09, 30b/15, 36a/17, 39b/09, 40b/08, 41a/16, 44b/04, 44b/01, 46a/02, 51a/09, 52a/12, 52b/10, 54a/11, 55b/03, 60a/07, 61a/01, 62b/09, 66a/05, 66b/07, 67a/16, 69a/08

güẕār [Far.] Geçme, geçiş.
g. 06b/03, 22b/12
g.+ a 35a/07
vaḳt-i g. 35b/01
vaḳt-i g.+ da 22b/05
g. eyledik 13a/13, 17a/10, 28b/01, 35a/14, 39a/02, 45a/08, 71a/03
g. iden 56a/08
g. iderdik 28a/16, 71a/05
g. ider 22b/11, 34a/15, 34a/17
g. iderek 05b/07
g. ideyor 68a/10
g. idüp 13a/01, 23b/06, 26b/05, 33a/10, 35b/08, 56a/02, 75a/14, 75a/16
g. itdikleri 68b/02
g. itmek 12b/16, 34b/15
g. itmişdir 41a/12
g. olındı 13a/06
g. olınup 12b/07, 46a/17
g. olınur 12a/15, 12a/17, 12b/12, 22a/09, 56a/06, 68a/16

güzel [T.] İnsanda beğeni uyandıran.
g. 17b/02, 21a/15, 30a/07, 37b/13
g.+ dir 38b/10
g.+ ler 77a/12

güzīde [Far.] Seçilmiş, beğenilen.
g. 24a/14, 28a/02

H

ha [T.] Gayrete getirmek için söylenen ünlem sözü
h. 40b/08

ḥabbe [Ar.] Tane.
ḥ. 60a/05

ḫaber [Ar.] Bir olay, bir olgu veya bir kişi hakkında edinilen bilgi.
ḫ. 06b/07, 07a/16, 09a/05, 32a/11, 35b/07, 45b/10, 56b/01, 58a/13, 58a/16, 58b/07, 60b/06, 60b/07, 60b/10, 60b/13, 66b/01, 67b/09, 69b/14
ḫ.+ i 05a/12, 58b/14, 60b/08, 63a/10
ḫ.+ in 58a/15, 60b/03, 60b/05
ḫ.+ ler 26b/13
ḫ.-i kāẕibi 78a/14
ḫ. getürdi 73a/11
ḫ. idelim 16b/16
ḫ. itdik 02a/17
ḫ. itdiler 34b/11
ḫ. virdi 59b/17
ḫ. virdiler 64a/07
ḫ. virüp 61a/14

ḫaberdār [Ar.+Far.] Haberli olan, bilgi sahibi.
ḫ. olan 64b/09

ḥācet [Ar.] Herhangi bir şey için gerekli olma, lüzum.
ḥ. 51b/11
ḥ.+ i 74a/05

ḥadd [Ar.] Derece, mertebe.
ḥ.-i bulūġa 40a/12, 40a/17

ḥadden [Ar.] Sınır olarak.
ḥ. 11a/10

ḥādiṯ [Ar.] Ortaya çıkan, zuhur eden.
ḥ. olmuş 47a/07

ḥafr [Ar.] Toprağı kazma.
ḥ. idüp 68a/12

hafta [Far.] Yedi günlük zaman dilimi.
h. 03a/02, 08b/12, 24a/03, 74a/03, 75b/11
h.+ da 60b/09

ḫah nâ- ḫah [Far.] İster istemez.

ḫ. 67b/08

ḥā’il [Ar.] Engel.
ḥ. olur 69b/08

ḥaḳ [Ar.] Gerçek ve doğru olan şey.
ḫ. 50b/10

ḫaḳīḳ [Ar.] Hak etmiş olan, müstahak.
kürre-i ḥ.+ dir 39b/09

ḫākim [Ar.] Diğerlerine göre baskın çıkan, başta olan.
ḫ. 32a/08

ḥaḳīr [Ar.] Zavallı.
ḥ.-i pür-taḳṣīr 01b/05

ḥaḳḳ [Ar.] 1.Bireyin, korunmasını isteme konusunda yetkili sayıldığı, hukuk yönünden tanınmış çıkar.
ḥ. 72a/06
ḥ.+ ında 23b/12
ḥ.+ ıñız 63b/11
2. Var ve gerçek olan, varlığı kendiliğinden olan anlamında Allah’ın adlarından biri.
ḥ.-ı sübḥāne 01b/12

ḥāl [Ar.] Tavır, davranış.
ḥ. 03a/12, 04b/02, 06b/09, 08b/14, 36a/01, 79b/02
ḥ.+ i 18b/12, 77a/07, 77a/10
ḥ.+ imizden 17b/13
ʿarż-ı ḥ.+ ler 62a/01
lisān-ı ḥ. 73b/12

ḥāl-kārī [Far.] Halkâr tarzındaki süsleme.
ḫ. 44a/01

ḥālā [Ar.] Henüz.
ḥ. 06b/02, 08b/10, 09b/09, 21b/13, 21b/15, 22a/17, 45a/02

ḫalāṣ [Ar.] Bir yerden veya bir şeyden kurtulma, kurtuluş.
ḫ. 02b/08
ḫ. idelim 62a/15
ḫ. oldı 02b/07
ḫ. olmuş 70b/01

ḫalel [Ar.] Zarar.
ḫ. 12b/02

ġalel-pezīr [Ar.+Far.] Bozulmak durumunda olan, bozulması kesin olan.
ġ. olmuş 20a/02

ḥālet [Ar.] Durum, keyfiyet.
ḥ. 22a/06, 45b/14, 49a/10
ḥ.+ i 54b/03, 66a/05
ḥ.-i ʿaşḳı 43a/13
ḥ.-i ḥüzn 54b/01
ḥ.-i sürūr 54a/16
lemʿān-ı ḥ.+ i 44b/04

ġālet-baḫş [Ar.] Keyif veren.
ġ. 35a/17

ḥālet-fezā [Ar.+Far.] Keyif artıran.
ḥ. 23b/02, 42a/15, 68b/12, 72b/05
rüʿyet-i ḥ. 45b/15

ḥālet-yāb [Ar.+Far.] Keyif bulan.
ḥ. olmuşdum 49a/14

ḥālī [Ar.] Şimdiki.
ḥ. 08a/13

ġāliṣ [Ar.] Saf, katışıksız.
ġ. 30b/02

ḥāliyā [Ar.] Şimdiki zamanda.
ḥ. 03b/15, 58b/10

ġalḳ [Ar.] Bir ülkede yaşayan aynı uyruktan olan insan topluluğu.
ġ. 26a/06, 26a/07, 31a/02, 33b/12, 48a/07, 48a/09, 55b/12, 70a/09, 77a/04
ġ.+ a 09a/01
ġ.+ ı 10b/15, 13a/11, 15b/11, 19b/02, 29b/06, 34b/03, 44b/14, 78b/14
ġ.+ ı menʿitdikde 13b/06
ġ.+ ımız 30b/06, 57b/08
ġ.+ ımıza 73b/14
ġ.+ ımızı 27b/05, 30b/08
ġ.+ ıñ 13a/17, 13b/05, 24a/04, 37b/05, 62b/08, 70b/16
ġ.+ ınıñ 05a/02
ġ.+ ıyla 61b/16
ġ.+ lar 34a/01
ḥüsn-i ġ.+ ı 10a/15

ḥalḳa [Ar.] Ortası boş daire biçiminde herhangi bir şey.
ġ. 66b/03, 69a/15

ḥalkār [Far.] Yazı veya minyatürü çevreleyen çiçek motiflerinden meydana gelmiş

altın yaldızlı süsleme.
sakfī-i ḥ.+ ı 42a/13

ḥall [Ar.] Karışık bir sorunu giderme.
ḥ. 07a/04, 40a/14
ḥ. idüp 61b/03
ḥ. ola 63a/04
ḥ. olınması 61b/09
ḥ. olmuşdur 61b/01

ḫām [Far.] (Madde için) doğal hâlde bulunan, işlenmemiş.
ḫ. 55a/03

ḥaml [Ar.] Yük.
ḥ.+ ı 19b/14

ḥamle [Ar.] Atılma, saldırma.
ḥ. itdikde 13b/09

ḥammālī [Ar.] Yükleme.
ḥ. idüp 53b/06

ḥammām [Ar.] Hamam, banyo.
ḥ. 53b/08

ḥançer [Ar.] Ucu eğri ve sivri, kamaya benzer kısa bıçak.
ḥ.+ imizi 38a/17

ḥandaḳ [Ar.] Kale etrafına açılan uzun çukur, hendek.
ḥ.+ ı 41a/13

ḥandān [Far.] Gülen, neşeli.
ḥ. 54a/17

ḫāne [Far.] Mesken, konut.
ḫ. 24a/13
ḫ.+ de 09a/12
ḫ.+ den 28a/01
ḫ.+ e 17b/14
ḫ.+ ler 47b/05, 55b/10, 56a/07
ḫ.+ leri 20a/03, 26a/08, 40b/10, 56a/11
ḫ.+ lerine 20b/05
ḫ.+ leriniñ 41a/15
ḫ.+ mize 14a/06, 15a/15, 17b/15, 20a/10, 26b/05, 41b/13, 43b/04, 44b/16, 57b/11, 58a/07
ḫ.+ si 06a/02, 75b/16
ḫ.+ sine 26b/06, 60a/2, 75b/15
ḫ.+ ye 09b/04, 13a/07, 13b/13, 18b/03, 21b/10, 26a/15, 26b/04, 76b/03

ḫāne-be-ḫāne [Far.] Konutlara, evlere.
ḫ. 55b/13

ḫānende [Far.] Şarkıcı.
ḫ. 72a/05

ḫarāb [Ar.] Yıkılacak duruma gelmiş, yıkık.
ḫ.+ dır 13b/15
ḫ. itmiş 03b/15

ḫarābe [Ar.] Yıkılmış veya yıkılmaya yüz tutmuş bina, virane.
ḫ.+ dir 03b/13
ḫ. 08a/07

ḥarb [Ar.] Savaş.
ḥ. 62a/09
ālāt-ı ḥ.+ ler 05b/13

ḥarbe [Ar.] Kısa mızrak, süngü.
ḥ. 13b/08
ḥ.+ sin 30a/01

ḫarc [Ar.] Bir iş için kullanılan malzeme.
ḫ. 13a/01, 40b/16
ḫ.+ ı 37a/17
ḫ.+ ın 54a/01
ḫ.-ı nān 37b/01
ḫ. itmişler 41b/05, 49b/08

ḥarclıḳ [Ar.+T.] Ufak tefek kişisel giderleri karşılamak için ayrılan para.
ḥ.(ġ)+ ı 73b/13

ḥareket [Ar.] Bir cismin yer değiştirmesi, devinim.
ḥ. 03a/04, 09b/15, 38b/13
ḥ.+ e 02b/04, 03a/13
ḥ.+ imiz 58a/14
ḥ.+ imizde 03b/10
ḥ.+ imizi 67b/09
ḥ.+ iniñ 66a/11
ḥ.+ leri 35b/03, 36b/04
ʿusret-i ḥ. 31b/09
ḥ. ider 39b/11
ḥ. ideyorlar 16a/08
ḥ. idüp 67a/02
ḥ. itdügimizden 18a/10
ḥ. itmeden 77b/12
ḥ. olup 02b/10

ḫāriç [Ar.] Dışında sayılmak üzere.
ḫ. 17a/02, 20a/07
ḫ(c).+ inde 15a/11
ḫ. ḳalmamaḳ 53a/10

ḫāriciyye [Ar.] Bir ülkenin dış siyaset işleri, dış işler.
umūr-ı ḫ. 32a/01
umūr-ı ḫ.+ ye 58a/09

ḥarr [Ar.] Sıcak.
ḥ. 31b/08

ḫas [Ar.] Özel.
ḫ. 28a/07, 37a/17
ḥiẕmet-i ḫ.+ larında 09b/12

ḥāṣıl [Ar.] Meydana gelen.
ḥ. 11b/11
ḥ. itmişler 72a/06
ḥ. olan 49b/14, 50a/04, 53a/15
ḥ. oldı 79a/05
ḥ. olınmış 43b/02
ḥ. olmuş 50a/15
ḥ. olur 46b/17

ḫaṣṣāten [Ar.] Özellikle.
ḫ. 09b/13

ḫasta [Far.] Yaralı, incinmiş.
ḫ. 37a/08
ḫ.+ lar 37a/10

ḫastelik [Far.+T.] Hasta olma durumu.
ḫ. 04b/05, 06a/05, 06a/10, 60b/11, 61a/08, 77b/03
ḫ.+ den 08a/11
ʿaẕm-ı ḫ. 04b/08

ḥaşmetlü [Ar.+T.] Haşmet sahibi, büyük, gösterişli.
ḥ. 29a/05, 73a/06

ḫatm [Ar.] Bitirmek.
ḫ.-i kelām eyledi 10a/16

ḥātır [Ar.] Gönül.
ḥ. 27a/02
ḥ.+ ı 36a/01
ḥ.+ ımız 04b/02

ḥ.+ ıñ 16a/16
ḥ.+ içün 09a/14
ḥ.+ lar 37b/06
ḥ. ṣormaḳ 60a/04

ḥattā [Ar.] Üstelik.
ḥ. 11a/12, 13b/04, 13b/17, 14a/12, 15b/08, 17a/12, 18a/16, 22b/13, 29b/14, 48a/10, 60b/13, 66a/14, 78b/02

ḫatve [Ar.] Adım.
ḫ. 31a/09, 58a/02
ḫ.+ den 29b/03, 57b/06

ḫaṭā [Ar.] Yanlışlık, yanılgı.
ḫ. 54a/15

ḫaṭāyī [Ar.] İpekli bir kumaş türü.
ḫ.+ ler 75b/03
ḫ.+ lerden 73a/17

ḥāṭır-mānde [Ar.+Far.] Hatrı kırılmış gücenmiş.
ḥ. olacaḳ 58b/13

hava [Ar.] Hava durumlarını kuşatan olayların bütünü.
h. 02b/13, 03a/04, 07b/11, 07b/14, 07b/16 16b/06, 16b/08, 18b/02, 31b/08, 79a/08, 79a/10, 79b/13
h.+ da 02a/06, 16b/07, 48b/07
h.+ lar 02a/01, 07b/09
h.+ larda 20b/09
h.+ sı 53b/04
h.+ sına 53b/07
müsāid-i h.+ ya 79b/10

ḫavāṣ [Ar.] Seçkinler, üst tabaka.
ḫ.+ ından 43b/03

havā'ī fişek [Ar.+Far.] Törenlerde veya şenliklerde gösteri amacıyla kullanılan fişek.
h.+ ler 72b/07

havan [Far.] Taş ve metalden yapılmış çukur kap.
h.+ lar 37a/14

havan fişeği [Far.] Törenlerde patlatılan bir tür fişek.
h.+ leri 72b/14

havā'ī [Ar.] Havada buluna.
h. 46b/09

ḫavf [Ar.] Korku.
ḫ.+ dan 54b/02
ḫ.+ ları 04b/12

ḫavl [Ar.] Çevre, etraf.
ḫ.+ inde 66b/06
ḫ.-ı zuḫalde 66a/12
ḫ.-i müşterīde 66b/11, 66b/15

ḫavlı [T.] Avlu.
ḫ. 56b/14
ḫ.+ da 20b/06, 20b/11, 73b/17
ḫ.+ sı 68a/05
ḫ.+ ya 48a/12, 74a/05

ḫavṣala [Ar.] Anlayış, akıl.
ḫ.-ʾyı taʿbīre 22b/01, 49b/11

ḫavuż [Ar.] Su biriktirmek, yüzmek veya çevreyi güzelleştirmek için yapılmış çukurluk yapı.
ḫ. 12a/02, 12a/09, 45b/07, 45b/10, 47b/08, 49b/04, 52a/04, 68a/14, 74b/07, 74b/05
ḫ.+ a 12a/07, 45b/01, 46b/13, 68a/14, 68b/01, 72a/10, 72a/16
ḫ.+ da 12a/14, 19a/11, 46b/11, 52a/01
ḫ.+ dan 12a/16, 52a/06
ḫ.+ ı 52a/06, 72a/09
ḫ.+ ıñ 13a/05
ḫ.+ ına 12a/06
ḫ.+ ından 72a/11
ḫ.+ lar 11b/17, 47a/02, 68b/06
ḫ.+ lardan 13a/13
ḫ.+ ları 68b/16
ḫ.+ larıñ 12a/01, 47a/06
ḫ.-ı baḫçede 72a/05
ḫ.-ı fevvārelerden 68b/09
ḫ.-ı kebīr 49a/07
ḫ.-ı kebīriñ 72b/03
kenār-ı ḫ.+ da 72a/07
vasaṭ-ı ḫ.+ da 74b/06
vasaṭ-ı ḫ.+ ın 45b/02

hāy [T.] Coşarak bağırmak.
h. 02b/04

ḫāy [Ar.] Kapsayan.
ḫ.-ı maḳṣūda 72b/01

ḫayāl [Ar.] Zihinde tasarlanan, canlandırılan ve gerçekleşmesi istenen şey.

muḫāl-i ḫ. itmiş 54b/05

ḥayat [Ar.] Yaşam.
ḥ.+ da 45a/02

ḫaylī [Far.] Oldukça, epey.
ḫ. 19b/01, 21a/15

ḥaylūlet [Ar.] Engel olma.
ḥ. idüp 79b/01

ḫayret-fezā [Ar.+Far.] Şaşkınlık veren.
ḫ. 43a/10

ḥayrān [Ar.] Bir şeyi veya birini çok beğenen.
ḥ. 34b/04
ḥ. ḳalurdık 20b/12
ḥ. olduḳ 72a/02

ḫayret-engīz [Ar.+Far.] Hayret içinde bırakan.
ḫ. 23b/03

ḫayır [Ar.] İyi, yararlı.
ḫ. olsun 31a/11

ḥayvān [Ar.] İnsandan farklı olarak dil ve akıl yeteneğinden yoksun canlı varlık.
ḥ. 71b/05
ḥ.-ı ʿacībe 46b/15

ḥayvānāt [Ar.] Hayvanlar.
ḥ. 48a/04, 48a/07
ḥ.+ dan 47b/17
ḥ.-ı ġarībe'ş-şekl 71b/03

ḥāżır [Ar.] Bir iş yapmak veya başlamak için gereken her şeyi tamamlamış olan.
ḥ. 08b/08, 17a/01, 18a/17, 24b/12, 39a/07, 42a/09, 54a/07, 67b/11, 73a/10
ḥ. etdikleri 08a/05
ḥ. idelim 16b/16
ḥ. idüp 07a/03
ḥ. itdikleri 10b/16
ḥ. eyleñ 74a/03
ḥ. itdirmiş 18a/05
ḥ. itmesün 61a/15
ḥ. itmiş 73a/01
ḥ. itmişler 10a/17, 17b/10, 33a/16, 69a/06
ḥ. olan 09b/03, 13b/13
ḥ. olınca 38a/10
ḥ. olınmışdır 09a/11

ḥ. olmuşlardı 76a/07
ḥ. olup 56b/06
ḥ. oluyor 58b/11

ḥazīne [Ar.] Devletin her türlü mal ve para varlığı, bunlardan taşınabilir olanların saklandığı yer, devlet malı.
ḥ. 50a/01, 65a/16, 67a/12
ḥ.+ de 50a/08
ḥ.+ den 50a/11

ḥazīnedār [Ar.+Far.] Bir hazineyi bekleyen veya yöneten kişi.
ḥ.+ lar 39a/12

ḥażret [Ar.] Kutsal sayılan isimlerin önüne getirilen saygı sözü.
ḥ.+ leri 03b/14, 29a/16
ḥ.+ lerine 29a/05
ḥ.+ lerine 58a/04
ḥ.+ lerini 09b/13
ḥ.+ leriniñ 09b/10, 10a/14, 28b/14, 28b/17, 29a/02, 29a/14, 31a/13, 32b/06
ḥ.-i ʿİsā 76b/13

ḥaẓẓ [Ar.] Hoşa giden bir şeyin insanda uyandırdığı duygu, hoşlanma.
ḥ.+ ı 47a/17
istifā-ʾyı ḥ. 76a/13
ḥ. idecegiñiz 43b/07
ḥ. iderdik 39a/10, 41a/02
ḥ. iderdiñiz 33a/03
ḥ. ider 35b/04, 38a/09, 41b/09
ḥ. idersiz 34b/01, 36b/16, 41b/08
istīfā-ʾyı ḥ. eyledik 71a/01

hedāyā [Ar.] Hediyeler.
h. 30a/09, 58b/11, 78b/14

hediyye [Ar.] Hediye.
h. 32a/12, 73a/12
h.+ de 73a/15
h.+ ler 16a/11
h.+ sidir 73b/02

helāk [Ar.] Yok olma, tükenme.
h. itdirirler 77a/07
h. olduḳda 13b/08
h. olmuş 13b/10

hele [Far.] Her şeyden önce, özellikle.
h. 02a/11, 02a/14, 02b/16, 03a/11, 03a/15, 07a/02, 08a/10, 08b/14, 13a/02, 28a/16, 32/16, 43a/11, 45a/08, 46b/11, 48a/14, 50a/07, 60a/08, 61a/04,

69b/09, 70b/03, 71a/13, 72a/12, 73b/15, 74a/11, 74b/02, 77a/13, 78b/07, 79b/04

hem [Far.] Aynı görevdeki kelimeleri, cümleleri pekiştirme, birlikte olma veya karşıtlık anlamlarıyla birbirine bağlamak için "hem... hem ” biçiminde tekrarlanarak kullanılır.
h. 11b/05

hem-ʿinān [Far.+Ar.] Yan yana birlikte olanlar.
h. 27a/12, 36a/07
h. olduḳ 33a/09

hem-vār [Far.] Düz yer.
h. 38b/08, 39a/16, 45a/07, 45b/15, 48b/10, 49b/02, 51a/16, 54b/07, 56a/10, 69b/04, 69b/07, 71a/04
h. iderlerdi 71a/10

hemʿān [Far.] Hemen, derhal.
h. 25b/07, 58b/06, 61a/09
h. olduḳ 36a/03

hendese [Ar.] Geometri.
h. 35a/10, 46b/16, 49a/08, 51a/16, 64b/05

hengām [Far.] Zaman.
h.-ı maġrib 64a/02
h.-ı maġribde 01b/11
h.-ı muḥāsamada 41a/02
h.-ı ṣayfda 56a/16
h.-ı ṣıġda 07a/01
h.-ı şitāya 19b/13
h.-ı vedāʿda 78a/16

henüz [Far.] Şimdi.
h. 09a/05, 38b/03, 42b/10, 60b/07, 60b/08, 67a/15, 73b/17, 76b/04, 78b/02

her [Far.] Tüm.
h. 03a/11, 08b/14, 10a/10, 11a/13, 11b/17, 17a/15, 19a/03, 20a/08, 21a/10, 26a/09, 28a/14, 29b/11, 31b/15, 31b/17, 36a/16, 36b/01, 37b/07, 37b/08, 39b/01, 40b/08, 40b/10, 41a/06, 41b/03, 41b/04, 42a/10, 42b/08, 42b/09, 42b/10, 44a/04, 45b/16, 46b/08, 46b/15, 47a/03, 47b/07, 49b/14, 50b/11, 51b/06, 52b/12, 52b/13, 52b/17, 54b/04, 54b/09, 55b/03, 55b/10, 56a/05, 56a/12, 57a/02, 57a/17, 60a/15, 62a/11, 64a/11, 64b/06, 65a/02, 66b/08, 67a/03, 67a/07, 68a/07, 68b/08, 69a/11, 71a/07, 72a/03, 72a/08, 72a/09, 72a/11, 72b/10, 75a/05, 75b/10

ḥarīf [Ar.] Kendisine güven duyulmayan veya güven vermeyen kimse.
ḥ. 13b/08

herkes [Far.] İnsanların bütünü.
h. 06a/07
h.+ e 25a/06
h.+ iñ 54b/03, 63a/13

hervele [Ar.] Koşma.
h. 38b/14

ḥesāb [Ar.] Birden çok sayı arasındaki çeşitli işlemlere bağlı olarak sayısal sonuç elde etme.
ḥ.+ a 03b/10, 49b/08
ḥ.+ ı 55b/04
ḥ.+ ımızda 55b/03

heveskār [Ar.+Far.] Heves eden.
h.+ dırlar 30b/07

heyʾet [Ar.] Görünüş, durum.
h. 30b/10, 36a/17, 48b/13, 64b/04
h.+ i 66a/03
h.+ inde 70a/04
ʿacībü'l-heyʾet (71b/04)
h.-i laṭīfe 46b/17
tebdīl-i h. 36a/14

hezār [Far.] Bin.
h. 08a/15, 20b/04, 79b/04

ḥırṣ [Ar.] Aşırı istek.
ḥ.+ larına 20b/11

ḫışım [Ar.] Akraba.
ḫ.+ ıdır 28a/13
ḫ.+ ları 21a/03, 28b/05

ḫıyābān [Far.] İki tarafı sık ve yüksek ağaçlarla çevrili geniş yol.
ḫ.+ dan 33a/10, 35b/08, 45a/07

ḥizmet [Ar.] Başkalarının işini görme.
ḥ.+ imizden 75b/12
ḥ.+ lerinde 09a/15
itmām-ı ḥ. 02a/01

hiç [Far.] Olumsuz bir cümlenin anlamını pekiştirmek için kullanılır.
h. 02b/01, 11a/13, 20b/16, 48b/02, 49a/01, 57b/01, 62a/13, 63b/14, 71b/14

ḥicāb [Ar.] Utanma.

ḥ. itmez misiz 60b/16

ḥikāye [Ar.] Yazılı veya sözlü olarak anlatılan olay.
ḥ.+ ʾyi 42b/08, 42b/10

ḥikāyet [Ar.] Anlatma.
ḥ. iderler 29b/14

ḫilāf [Ar.] Karşıtlık.
ḫ. 58b/15

hilāl [Ar.] Ay'ın yay biçiminde görülen şekli, yeni ay.
h. 65b/16
h.+ i 64a/14
h.-i ʿıyd 63b/17
h.-i ramażan 64a/04
şekl-i h.-i hüveydā 72b/08

ḫilʿat [Ar.] Eskiden padişah veya vezirler tarafından takdir edilen kişilere giydirilen süslü elbise.
ḫ. 59a/15
ḫ.+ lar 59b/01, 59b/06

ḫīileler [Ar.+T.] Birini aldatmak için yapılan düzen veya oynanan oyun.
ḫ. 49b/11

himmet [Ar.] **1.**Çalışma, emek.
h. 51b/14
2.Yardım, bağış.
h. 65a/08

Hind [Ar.] Asya kıtasının, güneyinde ve ortada yer alan en büyük yarımadası.
H. 47b/13, 53a/16

Hindī [Ar.] Hint veya Hindistan ile ilgili.
H. 30b/01, 32a/14

hinṭo [Mac.] Karoça da denilen, eskiden elçilerin bindikleri bir tür yaylı araba.
h. 09b/04, 16b/17, 18a/17, 30b/06, 32b/17, 33a/06, 34a/14, 34b/13, 35a/01, 35a/06, 42a/03, 46a/04, 48a/17, 56b/15, 69a/06, 70b/17
h.+ ya 13b/13, 14b/16, 15a/10, 18b/03, 34b/11
h.+ dan 20b/13, 33a/08
h.+ yına 46a/14
h.+ yıyla 56b/07
h.+ lar 06b/01, 16b/15, 18b/15, 25a/13, 25b/15, 35a/14
h.+ ları 35b/12
h.+ larıñ 19b/14
h.+ larını 25a/11

h.+ nı 10b/10, 25a/10
h.+ uñ 69b/01
h.+ ya 25a/08, 31b/09, 33b/14, 35a/03, 35a/05, 45a/05, 45a/17, 56b/08, 57b/09, 67b/13
h.+ yı 35a/01, 35a/07
h.+ yla 24b/03, 57b/14, 75b/11

hirāsān [Far.] Korkak, ödlek.
h. 54b/02

ḥis [Ar.] Duygu.
ḥ. olınurdı 44b/04

ḥiẕme [Ar.] Başkalarının işlerini görme.
ḥ.+ si 37a/09

ḥiẕmet [Ar.] bk. **ḥiẕme**
ḥ.+ e 10a/5
ḥ.+ imiz 08b/06
ḥ.+ imize 23a/02, 61b/11
ḥ.+ inde 31b/17
ḥ.+ lerin 07b/04, 37b/12
ḥ.+ lerine 09a/06
ḥ.-i ḥāṣlarında 09b/12
ḥ. iderler 30a/07

ḫoca [Far.] Öğretmen.
ḫ.+ dan 39a/05

ḫōd [Far.] Bizzat.
ḫ. 64b/05

ḫōd-be-ḫōd [Far.] Kendi kendine.
ḫ. 62b/09

ḫorus [Far.] Horoz.
ḫ. 51a/03, 51a/04

ḫōş [Far.] Beğenilen.
ḫ., 17a/03, 30a/03, 33a/16, 38a/01, 46a/12, 47b/05, 47b/06, 47b/16, 48a/01, 52b/07, 52b/14, 71a/13, 75a/05, 78a/12

ḫōş-binā [Far.+Ar.] Güzel bina.
ḫ. 21b/12

ḫōş-endām [Far.] Beğenilen bir duruşa sahip olan.
ḳıymet-i ḫ. 39b/02

ḫōş gel- [Far.+T.] Konuk gelen kimseye söylenen esenleme sözü.
ḫ.- diñiz 04b/03

ḫōş-medī [Far.] Hoşa gitmek.
ḫ. 16b/13, 73a/15

ḫōş-nümā [Far.] Güzel görünüşlü.
ḫ. 21b/16, 44a/01, 49a/01
ḫ.+ dır 50b/04
ṭarḫ-ı ḫ.+ sı 22a/14

ḫōşluḳ [Far.+T.] Hoş olma durumu.
ḫ.(ġ)+ ıyla 57a/17

ḫōşnudluḳ [Far.+T.] Hoşnud olma durumu.
ḫ.+ lar 57a/13

ḫūb [Far.] Güzel.
ḫ. 15a/17

hubūb [Ar.] Tohumlar, taneler.
h. 03a/05
h.+ a 03a/04

hubūp [Ar.] bk. **hubūb**
h. idüp 02b/15

ḫubūr [Ar.] Aşırı sevinç.
ḫ. 11a/04

ḫūd [Far.] Kuşgillerde olan bir bölüm, ibik.
ḫ. 77b/05
ṭuyūr-ı ḫ. 72a/03

ḥudūş [Ar.] Sonradan ortaya çıkma, meydana gelme.
ḥ.+ ından 67a/05

ḫulāṣā [Ar.] Özetle.
ḫ. 02b/01

ḫulūl [Ar.] (Zaman, mevsim için) gelme, başlama.
ḫ. itmekle 06b/13

ḫulūṣ [Ar.] İyi niyetlilik, içtenlik.
ḫ. 05a/09

ḫurda [Far.] İşe yaramayacak şekilde bozulmuş.
ḫ. 48a/06, 72a/03, 73b/06

ḫurda-gār [Far.] Hurdacı.
ḫ.+ ı 47b/11

ḫurda-gārlıḳ [Far.+T.] Hurdacılık.
ḫ.+ da 22a/15

ḫurūc [Ar.] Çıkış.
ḫ. 03a/05, 09b/03
ḫ.+ umuza 21a/11

ḫusūf [Ar.] Ay tutulması.
ḫ. 65a/02

ḫusūf-küsūf [Ar.] Ay ve güneş tutulması.
ḫ.+ ı 64b/12

ḫuṣūl [Ar.] Meydana gelme.
ḫ.+ a 40b/16

ḫuṣūṣ [Ar.] Bir konuşma ve yazıda ele alman şey, konu.
ḫ.+ da 63a/15, 63b/11
ḫ.+ içün 06a/04
ḫ.+ umuzda 05a/10, 21a/08
ḫ.+ uñ 10a/11
ḫ.+ una 24b/06, 58a/10
ḫ.+ unda 06b/06, 37a/02, 60b/14

ḫuṣūṣā [Ar.] Ayrıca.
ḫ. 11a/06, 14a/16, 16b/11, 26b/10, 32a/05, 34b/06, 38b/04, 50b/17, 54a/13, 62a/08, 62b/15

ḫuṣūṣen [Ar.] Bundan başka, hususiyle.
ḫ. 10b/14

ḫuşūnet [Ar.] Sertlik, kabalık.
ḫ. 29b/12
ḫ.+ i 55a/06

ḫücerāt [Ar.] Hücreler, odalar.
ḫ. 53a/08, 71b/02, 71b/11
ḫ.+ a 37a/14

ḫücr [Ar.] Kucak.
ḫ.-i terbiyesine 32b/08

ḫücre [Ar.] Küçük oda.
ḫ.+ de 71b/13

hücūm [Ar.] Bir yere doğru yönelmiş hareket, üşüşme.
h.+ ları 20a/17

ḥüküm [Ar.] Karar, yargı.
ḥ.+ leri 11a/11
h. iderler 65a/03

ḥükūmet [Ar.] Ülkenin yönetim kuruluşları.
ḥ.+ i 75b/14

hümāyun [Far.] Hükümdar veya padişahla ilgili padişaha, hükümdara ait.
nāme-ʾyi h. 27b/07, 38a/12
nāme-ʾyi h.+ a 28b/09
nāme-ʾyi h.+ ı 28b/08, 28b/12, 28b/15
nāme-ʾyi h.+ uñuzı 27a/17

ḥürmet [Ar.] Bir büyüğe veya değere karşı duyulan saygı, değer verme.
ḥ. ider 11a/11

ḥüsn [Ar.] Güzel.
ḥ. 29a/09
ḥ.+ i 40b/12
ḥ.+ lerine 44b/13
ḥ.-i cemāline 38b/01
ḥ.-i ḫalḳı 10a/15
tedbīr-i ḥ. 08a/17

ḥüsnā [Ar.] Güzellik.
ḥ.+ sı 77a/11
ḥ.-yı şehr 76a/06

hüveydā [Far.] Açıkça belli olan.
şekl-i hilāl-i h. 72b/08

ḥüzün [Ar.] Üzüntü.
ḥālet-i ḥ. 54b/01

I

ʿırż [Ar.] Namus, şeref.
ʿı.+ ım 30a/05
ʿı.+ ına 78b/04

ʿışbāt [Ar.] Sinirler, kaslar.
ʿı. 52b/16

ʿı.+ ıñ 53a/03

ışlan- [T.] Islak duruma gelmek.
ı.- madıḳ 19b/04

ıṭlāḳ [Ar.] Bırakma, salıverme.
ı.+ larına 63a/06
ı. iderler 61b/17
ı. itmezsiz 62a/17

ʿıyāl [Ar.] Bir kimsenin geçimini sağlamak zorunda olduğu kişiler, aile.
ʿı.+ iyle 55b/11

ʿıyd [Ar.] Bayram.
hilāl-i ʿı. 63b/17
ʿı. eyledik 64a/08

ʿıydü'l-eżḥā [Ar.] Kurban bayramı.
ʿı.+ nıñ 02b/11

ıżṭırāb [Ar.] İnsana ağrı ve acı veren durum.
ı.+ ından 62b/06
ı.+ la 58a/17, 62a/11

İ

i- [T.] 1.Ana yardımcı eylem olarak isim soylu sözcüklerin cümlede yüklem göreviyle kullanılmasını sağlar.
ʿādetleri i.-miş 27a/05
ʿalā i.-di 69a/01
anlar i.-se 27a/02
asker i.-di 36b/08
āşıḳ i.-miş 42b/14
āyine-ḫāne i.-miş 54b/16
begzāde i.-di 20b/16
begẕādeler i.-miş 44b/08
beyaż i.-di 37b/01
bī-ḥesāb i.-di 64b/05
bī-naẓīr i.-di 40a/06
biz i.-se 59b/09
bizler i.-se 26a/16, 73b/13
bu i.-miş 18a/02, 40a/11, 76b/13
buña i.-se 06b/15
bunuñ i.-se 61a/01
bülend i.-miş 21a/03
cevherler i.-di 39b/03, 39b/06

çeşn-i laṭīf i.-di 37a/06
dehen-i bālsān i.-di 32a/16
dirāz i.-di 38b/09
dürūġ-zen i.-di 74a/11
ġālib i.-di 44a/07
gibi i.-di 71b/09
ġurresi i.-di 21b/05
güni i.-di 03b/10, 09b/02, 13a/15, 63b/09, 73a/08, 74a/14, 79b/15
günler i.-di 04b/04
ḫāl i.-se 03a/12, 08b/14
ḫālet-baḫş i.-di 35a/17
ḫālet-fezā i.-di 45b/15, 68b/12
ḫāli i.-miş 77a/11
ḫāliş i.-di 30b/02
ḫavāşından i.-miş 43b/03
ḫāżır i.-di 42a/09
hem-vār i.-di 38b/08
içün i.-miş 70a/15
itmek i.-se 78b/06
ḳābil i.-di 64b/07
ḳadar i.-di 55b/03
ḳamer i.-miş 72b/11
ḳarāṭ i.-miş 40a/05
ḳasım i.-di 03a/04
keşīr i.-di 13a/12
ḳışlaḳda i.-miş 22b/17
kilisa i.-miş 08a/07
ḳralıñ i.-miş 52b/04
ḳuşlar i.-di 33a/15
lā-yuḥṣā i.-di 31a/06
maġrib i.-di 03a/09
maḫal i.-di 37a/16, 37b/16, 44a/02
maḫalde i.-dik 70b/06
maḳām i.-di 46a/13
māl-a-māl i.-di 35a/16, 43a/02, 71b/04
mālik i.-miş 39b/07
maʿmūr i.-miş 03b/13
maʿrūf i.-di 73a/06
maʿzūl i.-miş 21b/15
mertebede i.-di 13b/01, 60a/06
mesāfe i.-miş 50b/03
mesāʾilden i.-miş 67a/06
mevcūd i.-di 37b/15
muḥāṭa i.-di 45b/02
muḥtāc i.-miş 71a/07
muntaẓır i.-mişler 34b/14, 77a/17
muntaẓırlar i.-miş 18b/02

mutābıḳ i.-di 60a/08
muʿteberi i.-di 33b/13
mümkün i.-di 78b/06
münāsib i.-di 58b/12
müzeyyen i-di 18a/17, 50b/17
naḳl-i maḳūlesi i.-di 45a/15
ne i.-se 11a/14, 27b/03, 37a/11
nigār i.-di 38a/03
nisānıñ i.di 24a/05
pāk i.-di 28a/08
papas-nāspās i.-di 32a/08
Pāris'de i.-miş 21b/16
pīr i.-di 32b/09
oṭası i.-miş 28a/12
renginde i.-di 69a/13
rūz-ı nevrūz i.-di 29b/08
sākine i.-miş 45a/02
ṣarīḥ i.-miş 08b/11
sāz i.-di 38a/05
sebze-divār i.-di 46a/01
sefāyīni i.-se 11b/16
serāy i.-se 74b/09
serāyı i.-miş 21b/15
sengīn i.-di 39b/16
şehri i.-se 04b/11
şekerḫāne i.-miş 10b/17
şükūfe-perver i-miş 17a/11
ṭalebkār i.-miş 42b/13
ṭoḳuzı i.-di 03b/10
vār i.-di 13a/10, 15b/08, 23b/01, 31a/05, 32b/04, 32b/07, 42a/09, 51b/12, 55a/11, 64b/06, 66a/05, 69b/02, 71b/01, 72a/10, 77b/02, 78a/10
vār i.-miş 02a/14, 24a/01, 24b/06, 30b/04, 41b/15, 42b/12, 45a/01, 46a/08, 62a/04, 66a/13, 77b/04, 77b/08, 79b/09
vār i.-se 10b/11, 28b/04, 53a/14, 54a/07
vekīli i.-di 32a/01
veled-i zīnāsı i.-miş 14b/02
vücūd-peẕīr i.-di 68a/08
yer i.-miş 77a/12

2. "-ken" ekini alarak isim soylu sözcüklerin önüne geldiğinde asıl eylemin işlenme zamanını belirten zarf-eylem grupları oluşturur.

evḳāt-güẕār i-ken 02b/02
gelmekde i-ken 60b/09
ḫiẕmet-i ḫāṣlarında i-ken 09b/12
ḳalīl i-ken 79a/17
meşġūl i-ken 48a/08
mümkün i.-di 78b/06
mümkün i-ken 26a/01
vār i-ken 61a/11, 76b/16

yevm-i cumʿa i.-di 63b/17
ẓāhir i-ken 62b/17
3.Eylemlerin birleşik çekimlerini yapar.
-arlar idi 20b/03
-er idi 45b/03, 46a/12, 56b/03, 59b/05
-er idik 56a/16
-er imiş 45b/05, 69a/08, 75b/04
-erler idi 13b/02, 13b/04, 14b/08, 15a/08, 20a/13, 26a/04, 26b/09, 26b/17, 27a/08, 30a/08, 33b/01, 44b/09, 48a/10, 54b/14, 72b/10
-erler imiş 11b/03, 14b/03, 27a/07, 40a/15, 66a/14, 72b/10
-ırlar idi 33b/02
-irler imiş 41b/16, 77a/08
-maz idi 31b/03, 32b/10, 68b/13
-mez idik 79b/01
-mez imiş mez 59b/11
-mezler imiş 40a/13
-mış idi 05b/03, 17a/13, 21b/17, 39a/08, 42a/11, 46a/09, 48a/02, 48a/03, 56b/17, 60a/17, 78a/12, 78a/14
-mış idik 26a/03, 58b/04, 77b/01
-mışlar imiş 07b/04
-miş idi 16a/15, 31a/08, 35b/05, 42a/06, 51a/02, 56b/13, 58b/16, 60a/14, 60a/16,
-miş idik 35b/06, 54b/05, 54b/06, 58a/13, 61a/01, 78b/08
-miş idim 61a/13, 61a/14, 61a/16, 73a/02
-miş imiş 10b/10
-mişler idi 20a/05, 20a/08, 26a/06, 30b/15, 34a/08, 37b/04, 57a/09, 66b/17, 76b/04
-mişler ise 41b/05
-muş idi 40a/16, 42a/08, 44a/15
-muşlar idi 23a/01, 26a/11, 26a/13, 60a/07
-müşler idi 30b/12, 33a/15, 58a/11
-müş idik 32b/15
-r idi 45b/04
-r idik 73b/15
-r ise 59b/11, 59b/11
-rler imiş 28a/05
-ur ise 54a/04
-ur idi 42a/07, 54b/09
-ur imiş 21a/17, 34b/06
-ur ise 54a/04
-urlar idi 26b/11, 72a/11, 75a/07
-urlar imiş 21b/06, 77a/05
-ür idi 26b/15, 40a/07, 46a/03, 66a/07, 71a/16, 79a/04
-ür imiş 07a/02
-ürler idi 20b/04

4.Çekimli eylemlerden zarf türetir. "Eylemin yapıldığı anda, eylem süresince" anlamları katar.
-er iken 45b/17
-erler iken 47a/16
-maz iken 02b/08
-mış iken 62a/10
-mişler iken 20b/05

ibā [Ar.] Bir işi yapmaktan çekinme, razı olmama.
i. ider 11b/13

ʿibāret [Ar.] (Bir şey veya şeylerden) meydana gelen, oluşan.
ʿi.+ dir 50b/02, 52b/05

İbrāhim Paşa [Ar.+Far.] Osmanlı devlet adamı.
İ. 29a/02, 31a/13

ʿibret-nümā [Ar.+Far.] Ders alınacak olay gösteren.
ʿi. 21b/17

ibtidā [Ar.] Başlangıç.
i. 39b/05
i.-ı zühre 65b/15

icābet [Ar.] Bir davete uyma, çağrıyı yerine getirme.
i. idüp 36b/16
i. itmez 17b/17

īcād [Ar.] Vücuda getirme.
ī. itmişler 64b/13
ī. olınup 65a/13

īcār [Ar.] Kiraya verme, kiralama.
ī. olınurlar 29b/11

icrā [Ar.] Bir şeyi yapma, bir buyruğu yerine getirme.
i. 12b/05, 50a/09
i.+ ya 37a/15
i. idene 65a/11
i. iderlerdi 43a/13
i. idüp 09a/01, 68a/15
i. itmekde 54a/15
i. itmişler 12b/07, 47a/03, 71a/11
i. olan 49b/07
i. olınur 52a/08

iç [T.] Herhangi bir yer, alan, cisim veya durumun sınırları arasında kalan yer.
i.+ i 55b/15, 66a/03

i.+ inde 14a/17, 35a/06, 35a/13, 39b/07, 39b/14, 41a/16, 52a/17, 52b/03, 61b/10,
64b/06, 66b/04, 68b/05, 69b/12, 70a/12, 71a/03, 74b/05
i.+ inden 06a/10
i.+ ine 28a/04, 39a/12, 49a/07, 52a/04, 65b/04, 77a/02

içrü [T.] İç taraf.
i. 28a/10, 29b/16

içün [T.] Amacıyla.
i. 05a/07, 05a/15, 06a/10, 06a/12, 07a/05, 07a/12, 07b/03, 08b/06, 09a/11, 09b/14, 11a/07, 12b/06, 12b/16, 13b/03, 14a/13, 14b/10, 18a/05, 18a/13, 18b/06, 19a/13, 21a/04, 24a/15, 25a/02, 25a/10, 27a/02, 27b/08, 27b/14, 28a/10, 29a/05, 29a/07, 30a/02, 30a/07, 30a/09, 34a/14, 34a/17, 34b/10, 34b/15, 36b/13, 37b/04, 37b/06, 37b/07, 43a/03, 43a/05, 43b/14, 44a/05, 47a/09, 47b/06, 49b/15, 50a/02, 50a/09, 51b/11, 51b/14, 52b/12, 52b/17, 53b/14, 54a/17, 54b/01, 55a/01, 56b/04, 56b/12, 57b/13, 58b/04, 59b/14, 59b/17, 60b/01, 60b/14, 61b/12, 62b/16, 63b/04, 63b/09, 63b/14, 64a/04, 64a/10, 64a/14, 64a/15, 64b/13, 65b/01, 68b/14, 69a/05, 70a/15, 72a/08, 72b/11, 77b/15, 78a/08, 78a/09, 79b/08

iddiʿā [Ar.] İleri sürülerek ısrarla savunulan, üzerinde durulan düşünce.
i.+ sıyla 14a/11
i. ider 59a/01
i.itmişdi 78a/16

idẖāl [Ar.] Dahil etme, içeri sokma.
i. 50a/13
i. idüp 50a/05

iġnā [Ar.] Zengin hâle getirme, zenginleştirme.
i. olduġından 15b/11

iḥāṭa [Ar.] Bir şeyin etrafını çevirme.
i. 41a/11
i. idüp 26b/17, 28a/16, 47b/09
i. itmişler 22b/03, 53b/06

iḥdāṯ [Ar.] Ortaya çıkarma, meydana getirme.
i. itmiş 04a/01
i. itmişler 11b/08
i. olduḳda 12b/13

iḥmāl [Ar.] Bir işte gerekli özeni göstermeme.
i. 14a/07, 18b/17, 19a/12
i. eylediñ 74a/08
i.-i naḳl 78a/07

iḥsān [Ar.] Sağlamlaştırma.
i.+ da 65a/11

iḫtimām [Ar.] Dikkatli davranma, özen gösterme.
i.+ lar 23b/16
i.+ larına 53a/04
i.+ larla 12b/11
i. eyleyesen 05a/13
i. eyleyesiz 14b/14
i. idüp 71a/06
i. itmişler 53a/14
i. olınmışdır 40b/09

iḫtirāz [Ar.] Çekingen durma, sakınma.
i.+ ları 08a/12

iḫtişām [Ar.] Gösterişlilik.
esbāb-ı i. 09b/05

iḫtiyār [Ar.] Seçme.
i. 24a/17
i.+ ı 07a/6
i. itdiklerine 71a/06
i. itmiş 14a/14

iḥżār [Ar.] Hazırlama.
i. idecekdir 45a/05
i. itdügimiz 32a/11
i. olınan 13a/07, 23b/08, 26b/03
i. olınduġını 21a/07
i. olınmışdı 45a/16
i. olınmışdır 24a/13

iḳāmet [Ar.] Bir yerde oturma, kalma.
i. olınur 09a/16

iḳdām [Ar.] Sürekli çalışmak.
i. idelim 63a/06
i. ideyim 63a/15

iki [T.] İki.
i. 02a/07, 02b/06, 03a/07, 03b/01, 05b/04, 05b/12, 09b/16, 12a/01, 12a/03, 12a/06, 12a/07, 12a/10, 12b/11, 14a/04, 15a/14, 15b/15, 16b/15, 18b/04, 19b/06, 22a/03, 22a/08, 24a/11, 24b/14, 26a/04, 27a/09, 28a/05, 28b/01, 29a/03, 31a/09, 32/16, 32b/01, 32b/17, 33b/08, 33b/15, 34a/02, 34a/04, 34a/12, 36b/09, 39b/03, 40a/03, 41b/12, 43b/04, 45/04, 45b/17, 46b/07, 47b/10, 48b/05, 49a/04, 50b/05, 51a/01, 51a/05, 51b/05, 55a/11, 55b/06, 55b/07, 56a/06, 56a/07, 56a/16, 56b/02, 57a/15, 57b/11, 58a/02, 58a/15,

60a/16, 64b/06, 65b/06, 67b/04, 68b/09, 68b/14, 69a/02, 69b/03, 69b/04, 69b/07, 70a/16, 71b/01, 71b/13, 71b/16, 72a/06, 72b/04, 72b/16, 73b/01, 73b/06, 73b/07, 73b/10, 75b/14, 76a/05, 76a/12, 77a/15, 77b/07, 77b/10, 77b/16, 78a/03, 78b/16, 79b/02, 79b/03, 79b/09
i.+ de 02a/07
i.+ sini 66a/16, 66a/17
i.+ siniñ 55a/04
i. itmeyüp 26b/16

iki biñ [T.] İki bin.
i. 15b/09, 76b/11

ikinci [T.] İkinci.
i. 02b/12, 23a/01, 24a/07, 24b/01, 79b/06

ikişer [T.] İkişer.
i. 12a/13, 37b/08, 68b/10

iki yüz [T.] İki yüz.
i.+ den 55a/02

ikrām [Ar.] Ağırlama, kıymet vererek hürmet etme.
i. 60a/06, 75b/07
i.+ da 17b/11
merāsim-i i.+ a 63b/07
i. eyledi 32b/07, 38a/08, 73a/03
i. itmişler 79a/02
i. olınagelmişdir 09a/14

iḳrār [Ar.] Kararını bildirme, açıklama
i. 26b/02

iḳtiżā [Ar.] Gerekme.
i. iden 18b/16
i. ider 06b/08
i. idüp 43a/06
i. itdikce 33a/01
i. itmekle 18a/03
i. itmişdi 18a/08

ilā-nihāye'l-baṣar [Ar.] Göz alabildiğine.
i. 69b/10

iʿlām [Ar.] Yargılama sonucunda davalı ve davacıya verilen mühürlü, imzalı mahkeme kararı örneği.
i. olınmaġa 06b/05

ile [T.] Karşılıklı ilişki veya oluşu belirtir.

i. 02a/01, 02a/02, 02b/02, 02b/9, 03a/09, 03a/11, 03a/12, 03b/03, 03b/05, 03b/13, 03b/16, 04a/04, 04a/12, 04b/01, 04b/02, 05a/03, 05a/05, 05a/16, 05a/9, 05b/02, 05b/09, 05b/11, 05b/13, 06b/02, 06b/03, 06b/04, 06b/12, 07a/02, 07b/03, 07b/16, 08a/16, 08b/02, 08b/08, 09a/04, 09a/07, 09a/14, 09b/04, 09b/06, 10b/01, 10b/02, 10b/05, 11a/02, 11a/16, 11b/02, 11b/03, 11b/09, 11b/17, 12a/04, 12a/17, 12b/02, 12b/03, 12b/07, 12b/12, 12b/17, 13a/08, 13a/09, 13b/08, 14b/03, 14b/17, 15a/07, 15a/15, 16a/11, 17b/05, 18a/14, 18a/15, 18b/05, 18b/06, 18b/08, 19b/04, 20a/01, 20a/12, 20b/08, 21a/04, 21b/09, 22a/09, 22a/11, 22b/03, 22b/11, 22b/12, 22b/17, 24a/01, 24a/17, 24b/04, 25a/05, 25a/08, 25a/09, 25a/14, 25b/06, 25b/08, 25b/10, 25b/12, 25b/13, 26a/17, 26b/01, 26b/03, 26b/09, 27a/08, 27b/04, 27b/11, 28a/17, 28b/06, 29a/07, 29a/10, 29a/11, 29b/10, 29b/13, 30a/04, 30a/10, 30a/11, 30a/12, 30a/13, 30a/16, 30b/06, 30b/12, 31a/11, 31a/16, 32b/01, 32b/10, 32b/13, 33a/06, 33a/07, 33a/09, 33a/14, 33b/03, 33b/05, 34a/07, 34a/09, 34a/15, 34b/16, 34b/17, 35a/04, 35a/09, 35a/10, 35b/01, 35b/13, 35b/16, 36b/06, 37a/13, 38a/01, 38b/13, 38b/14, 39a/02, 39a/15, 39b/01, 41a/05, 41a/09, 41b/11, 41b/13, 42a/06, 42a/08, 42b/15, 43a/07, 43a/08, 43b/07, 43b/16, 44a/01, 44a/03, 44b/11, 45a/12, 45b/05, 45b/14, 46a/04, 46a/06, 46b/16, 47a/12, 47b/09, 47b/11, 47b/14, 48a/17, 48b/12, 49a/08, 49a/10, 49b/01, 49b/13, 50a/05, 50a/12, 50a/17, 50b/08, 50b/14, 50b/15, 50b/16, 50b/17, 51a/10, 52a/03, 52a/09, 52b/12, 53a/08, 53b/03, 53b/06, 53b/09, 54a/04, 54a/12, 54b/09, 54b/11, 54b/12, 54b/14, 54b/17, 55a/04, 55a/05, 55a/10, 55a/12, 55b/17, 56a/04, 56a/06, 56a/10, 56a/13, 56a/14, 56b/09, 57b/09, 58a/07, 59a/12, 59b/03, 60a/04, 60a/14, 61a/12, 61a/15, 61a/17, 61b/13, 62a/12, 62a/14, 62a/16, 62b/12, 63a/16, 63b/05, 63b/16, 64a/13, 64b/09, 65a/17, 66b/09, 67a/09, 67b/13, 68a/03, 68a/16, 68a/17, 69b/05, 70a/06, 70a/10, 71a/08, 71b/04, 72a/04, 72b/01, 73b/04, 73b/13, 74b/05, 75a/07, 75a/15, 75b/16, 76a/01, 76a/02, 76a/08, 76a/12, 76a/14, 76a/15, 76a/17, 76b/06, 76b/17, 77b/14, 78a/17, 78b/14, 79a/01, 79a/17, 79b/04, 79b/13, 80a/01

ilerü [T.] Bir şeye göre daha önde bulunma durumu.
i. 50a/03

ʿilim [Ar.] Bazı olay ve olgu basamaklarına göre düzenlenmiş sistemli bilgiler bütünü.
ʿi- i nücūmdan 64b/08
ʿi.- i teşrīḥ 52b/06

iltifāt [Ar.] Birine karşı güler yüz gösterme.
nigāh-ı i. 35a/04

İmam Efendi [Ar.+Yun.] İmamlık vazifesi yapan görevli kimse.
İ. 25b/05

imʿān [Ar.] Dikkat, ihtimam.
i. 41b/03, 64a/05
i.-ı naẓar eyledim 66a/15

imdād [Ar.] Herhangi bir tehlikede ya da güç durumda kalana yapılan yardım.
i.+ ımıza 02b/05
i.-ı melāike 02b/9
i. ideyorlar 44b/13

imdi [T.] Şimdi.
i. 59a/05, 59b/04, 59b/10, 62a/03, 78a/12

imsak [Ar.] Ramazanda orucun başlama saati.
i. ider 56a/16

imtiḥān [Ar.] Sınav.
i. 64a/14

in- [T.] Yukarıdaki bir yerden daha aşağıdaki başka bir yere doğru gelmek.
i.- dikde 30b/16
i.- dügini 17a/09
i.- erek 12a/16
i.- miş 49a/07
i.- üp 28a/09, 29b/05, 31a/02, 43a/08

īn-ber-īn [Far.] En yakında.
ī. 67b/08

inʿām [Ar.] Bağış ve yardımda bulunma.
i. eyleye 63a/17

ʿinān-keşīde [Ar.+Far.] Dizginleri elinde tutan, ölçülü davranan.
ʿi. olup 33a/11, 35a/02, 36a/09

ʿināyet [Ar.] Koruma.
ʿavn-ı ʿ.-i Bārī 04a/04

ʿināyetlü [Ar.+T.] Dikkatli.
ʿi. 31a/12, 32b/03

ʿināyetu'llāh [Ar.] Allah'ın lütfu.
ʿi.-ı teʿālā 02b/16

ince [T.] Hafif, gücü az.
i. 79b/11

incü [T.] İstiridye gibi kabuklu deniz hayvanlarının içinde oluşan küçük, sedef renginde tane.
i. 39a/15, 39b/03
i.+ ler 39a/16
i.+ lerdi 39a/17

ʿind [Ar.] "-e/-a" göre, fikrince.
ʿi.+ imde 48b/03

inek [T.] Sığır türünün dişisi.
i. 76a/09

İngiliz [İt.] İngiltere halkından veya bu halkın soyundan olan kimse.
İ. 07a/14, 14b/05, 59a/04
İ.+ den 40a/02

İngiltere [İt.] Ülke.
İ. 14b/01

inṣāf [Ar.] Merhamet, vicdan.
i. 51b/03
i. oldı 61b/15
i. olınur 53a/04

insān [Ar.] Kişi.
i. 71b/15
i.+ lar 52b/15

intihā [Ar.] Nihayet.
i. 13a/04

intiḫāb [Ar.] Tercih etme.
i. itdiklerinden 31b/04
i. itmişler 29b/13
i. olınduġından 29a/15
i. olınup 10a/01

intiḳāl [Ar.] Yer değiştirme.
i.+ i 19a/12

intiḳām [Ar.] Öç alma.
i.+ ın almaḳ 59a/10

intimāʿ [Ar.] Soy bakımından bir kimsenin durumunu ortaya koyma.
i. 11b/07

intiẓār [Ar.] Bekleme, gözleme.
i. 02b/02
mekṣ-i i.+ da 07a/13

ipek [T.] Kumaş yapımında kullanılan bir tür ince tel, ip.
i.+ dendir 54b/08
i.+ dir 41a/10

ir- [T.] Ermek, ulaşmak.
i.- meyince 40a/12, 40a/17
i.- meyüp 71a/04

īrād [Ar.] Bir malın getirmiş olduğu kazanç, gelir.
ī.+ ını 43b/01

irāʾe [Ar.] Gösterme, bildirme.
i. 72b/11
i. eyledik 57a/11
i. eyledikleri 66b/10
i. iderler 53a/02

irsāl [Ar.] Gönderme, yollama.
i. buyurmuşlardır 09b/14
i. eyledik 32b/01, 64a/02, 77b/16
i. eylediler 29a/07, 32b/17
i. eylemiş 08b/07
i. eyleyüp 76a/14
i. idelim 74a/04
i. iderim 61a/10, 74a/07
i. ideriz 30a/10
i. itdiler 19a/11
i. itmiş 10b/10
i. itmişdi 14b/10
i. itmişdik 64a/07
i. itmişlerdir 25a/12
i. itseñiz 76a/10
i. olınmış 05b/02, 18a/15, 18a/17
i. olınmışdır 10a/01
i. olınup 05b/03
i. olınurdu 63a/13

irte [T.] bk.**erte**
i.+ si 05a/01, 06a/03, 07b/11, 08a/08, 16b/08, 23a/07, 24b/05, 30a/09, 31b/10, 32a/11, 35b/08, 36b/17, 47a/10, 48a/15, 60a/11, 63b/03, 63b/06, 63b/08, 64a/06, 74a/13, 74b/14, 76b/02, 77b/14

irtiḳāb [Ar.] Bekleme, gözleme.
i. itmişler 08b/14

ʿİsā [Ar.] Peygamber.
Ḥażret-i ʿİ. 76b/13

īṣāl [Ar.] Ulaştırma, eriştirme.
ī. itmişler 50a/13

iṣbiʿ [Ar.] Bir arşının yirmi dörtte biri değerinde eskiden kullanılan bir ölçü birimi.
i. 65a/05
i.+ dir 65a/03

iṣḳāl [Ar.] Yük, ağırlık.
i.+ imizi 14a/08
i.+ iñ 18b/17

iskele [Yun.] Deniz taşıtının rıhtımla bağlantısını sağlayan herhangi bir köprü.
i. 05b/08
i.+ ye 05b/07, 15a/03

iskemle [Yun.] Bir tür oturma aracı.
i. 44a/05
i.+ leriñ 44a/06

iskemle-nişīn [Yun.+Far.] İskemleye oturma işi.
i. olup 31a/07

İslām [Ar.] Din.
Pādişāh-ı İ.-ı Velī-niʿmet 28b/13

isim [Ar.] Ad.
i.+ ine 14b/02

iṣneyn [Ar.] İkinci.
i. 01b/09, 02b/12, 02b/17, 03a/03, 07b/15, 78b/09

İspanya [Lat.] Bir Akdeniz ülkesi.
İ. 14b/04, 18a/07, 21b/14
İ.+ ya 14b/06

İstanbul [Rum.] Türkiye'nin en büyük şehri.
İ. 55b/08
İ.+ a 15b/03
İ.+ da 61a/06
İ.+ dan 56a/01

iste- [T.] Arzu etmek.
i.- dikçe 20b/13
i.- dikleri 11a/09
i.- mez 49a/11, 59a/02
i.- mezler 62a/11
i.- mezse 59a/03
i.- r 59a/11, 67b/06, 70b/02
i.- rim 63a/04
i.- riz 18b/15
i.- rmiş 17b/15

i.- rseñiz 33a/02, 45a/02, 70b/15
i.- yen 27a/04, 53b/17

isticār [Ar.] Kiralama.
i. iderse 29b/11
i. itmişler 19a/09

istidāde [Ar.] Alışma.
i. 67a/09

istīfāʾ [Ar.] Tamamıyla alma, ödettirme.
i. 66b/14
i.-ʾyı ḥaẓẓ 76a/13
i.-ʾyı ḥaẓẓ eyledik 71a/01

istiġnā [Ar.] Kanaat etme.
i. 79a/05

istiḫdām [Ar.] Bir kimseyi bir işte veya hizmette kullanma, çalıştırma.
i. 61b/12
i. itmek 62b/04

istiḥkām [Ar.] Kuvvetli ve sağlam olma.
i. virmek 40b/13

istiḳbāl [Ar.] Gelen bir misafiri karşılama.
i. 09b/06, 09b/14, 14b/10, 25a/09, 63b/03, 63b/05
i.+ e 20a/09, 21a/08, 28a/15
i.+ imize 21a/05, 25a/05
i.+ inde 14b/13
merāsim-i i. 05a/04
i. eyledi 58a/02, 60a/13
i. eyledik 60a/09
i. eylediler 05b/09
i. iderek 57a/02
i. idüp 06a/01, 17b/06, 23a/03, 30b/17, 31a/09, 33b/13, 69b/12
i. itmişler 34a/07

istiḳlāl [Ar.] Bağımsızlık.
i.+ i 40a/13

istimāʿ [Ar.] Dinleme.
i. itdügimizi 39b/11
i. itmekle 09b/11
i. olınur 23b/15

istimdād [Ar.] Yardım isteme.
i. olınmaġa 02a/11

istirāḥat [Ar.] Dinlenme, rahat etme.
i.+ lerine 18b/09
i.+ den 28a/13, 68a/01
i. eyledik 69a/03
i. itmez misiz 31a/01

istiṣḥāb [Ar.] Yanında götürme.
i. eyleseñ 19a/02
i. olınup 07b/05

istiṣvāb [Ar.] Bir sözü veya hareketi beğenme, doğru veya uygun bulma.
i. idüp 19a/07

iş [T.] Çalışma, faaliyet.
i. 58b/13
i.+ i 58a/17
i.+ imiz 58b/03, 79a/12
i.+ imize 61a/04

ʿişā [Ar.] Akşam yemeği verme.
vaḳt-i ʿi.+ da 68b/17, 72a/14

işāret [Ar.] Belirti.
i.+ inde 36b/01
i. iderler 72b/10
i. olınmış 64b/15

işbu [T.] İşte bu.
i. 01b/04

işit- [T.] Duymak.
i.- dikde 02a/15
i.- medik 23b/17

işle- [T.] 1.İnce ve süslü eserler meydana getirmek, nakışlamak.
i.- mişler 54a/11
2.Bir işle meşgul olmak.
i.- rler 11a/09

işlet- [T.] Çalıştırmak.
i.(d)- irlermiş 71a/08

işleme [T.] Değişik renk ve cinsteki ipliklerle kumaş üzerine yapılan süs, el işi.
i. 44b/11

işlen- [T.] İşleme eylemi.
i.- miş 40a/03, 45a/12, 47b/14, 50b/06, 50b/16, 51a/02, 54b/07

i.- mişdi 30a/16
i.- üp 30a/12

işte [T.] **1.**Anlatılan şeye dikkati çekmek için kullanılır.
i. 62b/17
2. Görülen ve yakında bulunan bir yeri veya nesneyi gösterirken kullanılır.
i. 69b/12

iştirā [Ar.] Satın alma.
i. olınmış 40a/02

iştiyāḳ [Ar.] Şiddetli arzu ve istek.
i.+ ı 34b/06

it- [T.] Yapmak, eylemek.
i.- dik 55a/16
i.- dikleri 41a/17
i.- diler 05b/17, 10b/12, 15b/09, 43a/07, 76a/09
i.- dügimize 31a/15
i.(d)- ebildik 55a/13
i.(d)- eceklerini 21a/07
i.(d)- edüşdi 36a/14
i.(d)- elim 16b/16, 65b/15
i.(d)- ememek 70b/02
i.(d)- er 54a/03, 55b/06, 55b/08, 59a/14
i.(d)- erdim 73a/02
i.(d)- erek 21a/12
i.(d)- eriz 61b/14
i.(d)- erler 26b/09, 27a/15, 37b/12
i.(d)- erlerdi 36a/17
i.(d)- ersiz 27b/03
i.(d)- iñiz 67b/11
i.- melüdür 59a/12
i.- meyüp 14b/05
i.- mez 17b/17
i.- miş 31a/08, 44b/01, 54b/05, 57b/17, 64a/10
i.- mişdir 56a/03, 62b/12
i.- mişler 08b/17, 12b/11, 12b/17, 20a/05, 41b/06, 45b/11, 47a/07, 47b/01, 49a/03, 49a/12, 49b/11, 49b/13, 50a/01, 50a/10, 50a/08, 52a/04, 53a/08, 53b/06, 65b/12, 67a/01, 68b/06, 68b/08, 71a/17, 77a/04
i.(d)- üp 06a/01, 11a/03, 17a/05, 23a/08, 33b/07, 36b/07, 42b/09, 49a/16, 59b/08, 60a/12, 61b/15, 65b/04, 69a/04, 71b/11, 72b/12, 74a/04, 74b/14
ʿafv i.(d)- iñ 17b/11
āġāz i.(d)- üp 09b/09, 39a/02
aḫẕ i.(d)- üp 77a/01
ʿaks i.(d)- üp 50b/10
alışviriş i.(d)- erler 61b/11
alışveriş i.(d)- üp 55b/16

āmāde i.- dikleri 09b/04
āmāde i.- mişler 18b/01
āmāde i.- sün 16b/17
amed-şüdd i.(d)- er 08b/17, 16a/07
amed-şüdd i.(d)- erler 11b/03, 75a/15
amīḫte i.- mişler 48b/06
ʿarż i.- diler 18b/02
ʿarż-ı ḳalʿa i.- diler 37b/13
ʿarz-ı sürūr i.- diler 04b/04
ʿarż i.- miş 30a/04
ʿarż i.(d)- üp 17b/12
arzu i.- dik 03a/14
arzu i.(d)- erek 04a/10
āsān i.(d)- üp 01b/13
āşinālıḳ i.(d)- erek 35a/05
āşinālıḳ i.(d)- üp 35a/06
ʿavdet i.- diler 14a/04
ʿavdet i.- dügi 23b/14
ʿavdet i.(d)- er 51a/07
ʿavdet i.(d)- üp 36a/05, 36b/04, 51a/13, 57b/06, 70b/12
avīḫte i.- mişler 65b/09
āvīḫte i.- mişlerdi 42b/01
āvīze i.(d)- ermiş 39b/04
āvīze i.- mişdi 39b/05
avīze i.- mişlerdi 54a/09
ʿāyān i.(d)- eyorsun 62b/14
āyine-perdāḫtlıḳ i.- diklerini 55a/01
azād i.- mez 62a/16
azād i.- mezsiz 62a/02, 62a/14
ʿazīmet i.(d)- üp 73a/08, 77b/13
ʿazm i.- dik 28a/14
ʿazm i.(d)- erek 33a/10
ʿazm-i rāh i.- dik 15a/05
bāfendelik i.(d)- erlerdi 54b/07
bāzārlıḳ i.(d)- en 55b/16
bedel i.(d)- üp 33b/06
bend i.- dügi 13b/07
bend i.- mişler 52b/12, 65b/05
bend i.(d)- üp 65b/11
berr-i sefer i.(d)- er 18b/12
beyān i.- dikçe 34b/05
beyān i.(d)- eriz 09a/13
beyān i.- mişler 66b/02
beyān i.(d)- üp 10a/9
binā i.(d)- erler 47a/16
binā i.- miş 64a/09, 64a/11
binā i.- mişler 47a/17, 47b/05, 47b/07, 51b/05, 52a/02
binäe'l-ḥāḳ i.(d)- erek 74b/11

büryān i.(d)- erlerdi 37b/03
cemʿ i.- mişler 53a/09, 53a/12
cemʿ i.(d)- üp 52a/12
cemʿiyyet i.- miş 36b/17
cereyān i.(d)- ecek 52a/07
cereyān i.(d)- en 13b/11, 23a/17
cereyān i.(d)- er 21b/08, 45b/14, 72a/10
cereyān i.(d)- eyor 16a/03
cereyān i.- mekde 12b/09, 68b/07
cereyān i.- mekdedir 52a/14
cereyān i.- mişler 12b/01
cereyān i.(d)- üp 52a/05
cevāb i.- diler 06a/04
cezr i.- dikde 16a/02
cezr i.(d)- üp 15b/16
çerāġ i.(d)- eriz 61b/16
ḍarb i.(d)- ince 36a/15
daʿvā i.(d)- en 78b/03
daʿvet i.- di 56b/05
daʿvet i.- diler 72a/13
daʿvet i.(d)- er 24a/13, 27a/10, 30b/05, 67b/03
daʿvet i.(d)- eriz 36b/15
daʿvet i.- mişdi 60a/03
daʿvet i.- sek 17b/16
daʿvet i.(d)- üp 31a/01, 37a/01, 59a/13, 59b/05, 60a/2, 75b/15
defʿ i.(d)- emeyüp 26b/14
deverān i.- dikce 50a/02
defter i.- sünler 63a/06
der-ḳafā i.(d)- üp 16a/01
der-ẕindān i.(d)- üp 61b/06
dest-gīrlik i.(d)- erdi 20b/17
deverān i.(d)- erler 66a/14
devr i.- mişler 76b/06
diḳḳat i.(d)- erler 53b/11
diḳḳat i.- mişler 41a/07
duḫūl i.- dik 15a/10
duḫūl i.- dikde 28b/06
duḫūl i.(d)- eniñ 77a/06
duḫūl i.(d)- ince 20b/04
duḫūl i.(d)- üp 76b/16
edā i.- diler 73b/13
efrūz i.(d)- üp 19a/08
esīr i.- mişlerdir 61a/12
esīr i.(d)- üp 62b/04
faṣl i.- miş 12b/15
ferāmūş i.- dik 31a/17
ferāmuş i.- meyüp 57a/17
ferş i.- mişler 39a/13

feryād i.(d)- üp 13b/09
feverān i.- dikde 46b/17, 49a/17
feverān i.(d)- en 46b/08
feverān i.(d)- er 45b/03, 45b/05
feverān i.- miş olur 45b/06
frūḥat i.(d)- erler 54b/17
ġayb i.- dik 70b/15
ġayb i.- meyüp 70a/13
geşt i.(d)- erlerdi 35a/16
giriftār i.- diñiz 61b/08
güẕār i.- dikleri 68b/02
güẕār i.(d)- en 56a/08
güẕār i.(d)- er 22b/11, 34a/15, 34a/17
güẕār i (d)- erdik 28a/16, 71a/05
güẕār i.(d)- erek 05b/07
güẕār i.(d)- eyor 68a/10
güẕār i.- mek 12b/16
güẕār i.- mişdir 41a/12
güẕār i.(d)- üp 13a/01, 23b/06, 26b/05, 33a/10, 35b/08, 56a/02, 75a/14, 75a/16
ġuyūbet i.(d)- er 56a/17
ḫaber i.- dik 02a/17
ḫaber i.- diler 34b/11
ḫaber i.(d)- elim 16b/16
ḫafr i.(d)- üp 68a/12
ḫalaṣ i.(d)- elim 62a/15
ḫall i.(d)- üp 61b/03
ḫamle i.- dikde 13b/09
ḫammālī i.(d)- üp 53b/06
ḫarāb i.- miş 03b/15
ḫarc i.- mişler 41b/05, 49b/08
ḫareket i.- dügimizden 18a/10
ḫareket i.(d)- er 39b/11
ḫareket i.(d)- eyorlar 16a/08
ḫareket i.- meden 77b/12
ḫareket i.(d)- üp 67a/02
ḫāṣıl i.- mişler 72a/06
ḫaylūlet i.(d)- üp 79b/01
ḫāżır i.- dikleri 10b/16
ḫāżır i.(d)- elim 16b/16
ḫāżır i.- mesün 61a/15
ḫāżır i.- miş 73a/01
ḫāżır i.- mişler 10a/17, 17b/10, 33a/16, 69a/06
ḫāżır i.(d)- üp 07a/03
ḫaẕẕ i.(d)- ecegiñiz 43b/07
ḫaẕẕ i.(d)- er 35b/04, 38a/09, 41b/09
ḫaẕẕ i.(d)- erdik 39a/10, 41a/02
ḫaẕẕ i.(d)- erdiñiz 33a/03

ḥaẕẕ i.(d)- ersiz 34b/01, 36b/16, 41b/08
ḥem-vār i.(d)- erlerdi 71a/10
ḥicāb i.- mez misiz 60b/16
ḥikāyet i.(d)- erler 29b/14
ḥiẕmet i.(d)- erler 30a/07
ḥubūp i.(d)- üp 02b/15
ḥükm i.(d)- erler 65a/03
ḥürmet i.(d)- er 11a/11
ıṭlāḳ i.(d)- erler 61b/17
ıṭlaḳ i.- mezsiz 62a/17
ibā i.(d)- er 11b/13
icābet i.- mez 17b/17
icābet i.(d)- üp 36b/16
īcād i.- mişler 64b/13
icrā i.(d)- ene 65a/11
icrā i.(d)- erlerdi 43a/13
icrā i.- mişler 12b/07, 47a/03, 71a/11
icrā i.(d)- üp 09a/01, 68a/15
iddāʿ i.(d)- dügimiz 62a/07
iddiʿā i.(d)- er 59a/01
iddiʿā i.- mişdi 78a/16
idḫāl i.(d)- üp 50a/05
iḫāṭa i.- mişler 22b/03, 53b/06
iḫāṭa i.(d)- üp 26b/17, 28a/16, 47b/09
iḫdāṣ i.- miş 04a/01
iḫdāṣ i.- mişler 11b/08
ihtimām i.- mişler 53a/14
ihtimām i.(d)- üp 71a/06
iḫtiyār i.- diklerine 71a/06
iḫtiyār i.- miş 14a/14
iḫżār i.- dügimiz 32a/11
iḫżār i.(d)- ecekdir 45a/05
iḳdām i.(d)- elim 63a/06
iḳdām i.(d)- eyim 63a/15
iki i.- meyüp 26b/16
ikrām i.- mişler 79a/02
iḳtiżā i.- dikçe 33a/01
iḳtiżā i.(d)- en 18b/16
iḳtiżā i.(d)- er 06b/08
iḳtiżā i.- mişdi 18a/08
iḳtiżā i.(d)- üp 43a/06
imdād i.(d)- eyorlar 44b/13
imsak i.(d)- er 56a/16
intiḫāb i.- diklerinden 31b/04,
intiḫāb i.- mişler 29b/13
irāʿe i.(d)- erler 53a/02
irsāl i.- diler 19a/11
irsāl i.(d)- elim 74a/04

irsāl i.(d)- erim 61a/10, 74a/07
irṣāl i.(d)- eriz 30a/10
irsāl i.- miş 10b/10
irsāl i.- mişdik 64a/07
irsāl i.- mişlerdir 25a/12
irsāl i.- señiz 76a/10
irtiḳāb i.- mişler 08b/14
īṣāl i.- mişler 50a/13
isticār i.(d)- erse 29b/11
isticār i.- mişler 19a/09
istiḳbāl i.(d)- erek 57a/02
istiḳbāl i.- mişler 34a/07
istiḳbāl i.(d)- üp 06a0/1, 17b/06, 23a/03, 30b/17, 31a/09, 33b/13, 69b/12
istimāʿ i.- dügimizi 39b/11
istirāḥat i.- mez misiz 31a/01
istiṣvāb i.(d)- üp 19a/07
işāret i.(d)- erler 72b/10
iṭʿām i.(d)- üp 61b/13
iʿtibār i.- memiş 60b/12
iʿtibār i.- meyüp 74a/16
iʿtinā i.(d)- erler 65a/07
iẓhār-ı raġbet i.- miş 35b/05
iẓhār-ı şevḳ i.- dik 38a/10
iẓhār i.- diler 11a/04, 16a/12
iẓhār i.- mişler 50a/14
iẓhār i.(d)- üp 78a/11
ḳarār i.- mediler 14a/17
ḳarār i.- mişlerdi 44a/04
ḳaṣd i.(d)- üp 67a/16
ḳatʿ i.- mişler 27b/16
ḳaṭʿ i.- miş olduḳ 03b/11
ḳıyām i.- diler 28b/06
ḳopuş i.(d)- üp 61a/17
ḳubūr i.- mişler 65b/02
lenger-endāz i.(d)- üp 07b/14
liman i.(d)- üp 79b/03
maʿhūde i.- diler 04b/16
māl-a-māl i.- mişler 68a/15
medd i.- dikde 15b/17
medd i.(d)- eyor 15b/16
meḳṣ i.(d)- üp 23a/07, 77b/17
memnūn i.- miş olurdıñız 30b/08
menʿ i.- mezsiz 62b/05
menʿ i.(d)- üp 62b/07
mess i.(d)- üp 38b/07
meyl i.(d)- erek 46b/08
muḥāṣara i.- mişler 41b/01
murād i.- dikce 32b/13

murād i.- dikleri 11a/09
murād i.- diklerini 63a/05
murād i.(d)- en 59a/12
murād i.(d)- er 58b/05
murād i.(d)- ersiñ 30a/05
murād i.(d)- ersiz 24b/11
murād i.(d)- erseñiz 40b/17
murād i.- mişdik 67b/02
muṣāḥabet i.(d)- erler 04b/07
muṭābıḳ i.(d)- emedik 55a/17
müdāḫale i.- meyüp 31b/17
mürūr i.(d)- erdik 26a/02
mürūr i.- meden 03b/02
mürūr i.- medikce 04b/13
mürūr i.(d)- üp 79b/02
müsāʿade i.(d)- üp 16b/14
müsāraʿāt i.(d)- üp 14b/13
müstevfī i.(d)- iñiz 18b/14
müşāhede i.- dik 48b/02
müşāhede i.(d)- emedik 66a/08
müşāhede i.- miş 40b/15
müşāvere i.- mişler 06b/12
naġme-kārlıḳ i.- mekde 72a/04
nāġme-pervāzlıḳ i.- diler 37a/05
naġme-pervāzlıḳ i.(d)- erlerdi 38a/03
naḳb i.- mişler 12b/10
naḳl i.(d)- ince 14a/08
naḳl i.- mişlerdir 06a/08
naṣīb i.(d)- üp 40a/14
naẓar i.- mişler 64a/05
nisbet i.(d)- üp 61a/02
niyyet i.- miş 61a/16
nüzūl i.- dik 09b/04, 21b/03, 21b/10, 77a/14
nüzūl i.(d)- ecegimiz 10b/13
nüzūl i.(d)- üp 75a/02
orsa-alabanda i.- dik 03b/01, 79a/15
oturaḳ i.(d)- üp 19a/13
peyām-resānlıḳ i.- di 14b/10
peydā i.- mişler 09a/02, 65b/01
raġbet i.(d)- erseñiz 33a/03
raġbet i.- meyüp 60b/15
raġbet i.(d)- üp 43b/12
raḳṣ i.- diler 44b/09
raḳṣ i.(d)- erler 44b/09
recā i.(d)- er 26b/13
recā i.(d)- eriz 09a/15, 60b/03
recā i.- mişlerdi 60b/02
refāḳāt i.(d)- ersiz 24b/04

reftār i.(d)- erek 05b/15
reftār i.(d)- üp 38b/12
resm i.- mişler 40b/07, 51a/03, 54b/12
riʿāyet i.(d)- erdi 59b/08
riʿāyet i.- mişlerdi 34a/12
riʿāyet i.(d)- üp 09b/07
ṣadā i.- se 23b/14
ṣabr i.(d)- erdik 27a/02
ṣadā i.(d)- er 51a/05
saʿī-i belīġ i.(d)- ecegimde 63b/14
ṣaḳb i.(d)- üp 48a/05
ṣanʿat i.- mişler 50a/07
ṣarf i.(d)- üp 11b/08
saʿy i.(d)- ecegimiz 10a/12
ṣayd i.(d)- erler 33a/17
ṣayd i.(d)- ince 69b/16
ṣayd i.(d)- üp 33a/16
ṣayyādlıḳ i.(d)- emezler 22b/07
sedd i.(d)- üp 49/12
ser-āġāz i.- diler 02b/07
ser-āġāz i.(d)- üp 44b/06, 58b/09
setr i.(d)- er 65a/01
setr i.(d)- erler 50b/15
setr i.(d)- erse 65a/02
seyr i.- dügimizde 54a/09
seyr i.(d)- elim 72a/17
seyr i.(d)- er 39a/09
seyr i.(d)- erek 10b/15, 67a/09
seyr i.(d)- erken 38a/03, 46b/06
seyr i.(d)- erler 26b/17
seyr i.(d)- erseñiz 71a/14
seyr i.(d)- iñ 48a/12
seyr i.(d)- iñiz 37b/05
seyr i.- mekde 67a/08, 67a/09
seyrān i.(d)- erek 04a/09
seyrān i.(d)- erler 13b/02
seyrān i.(d)- üp 17a/09
ṣıḳlet i.(d)- erler 27a/08
sipāriş i.(d)- üp 67b/12
ṣoḥbet i.(d)- erdik 33b/05
ṣoḥbet i.(d)- erken 32b/11
suʾāl i.(d)- ecekdir 61a/14
suʾāl i.(d)- en 61a/07
suʾāl i.(d)- erken 36a/01
suʾāl i.- mesünler 78a/11
suʾāl i.- miş 35b/05
suʾāl i.(d)- üp 40a/08
sürūd-ı ser-āġāz i.- diler 42b/06

süvār i.(d)- üp 02a/16, 25a/17
şehādet i.- diler 64a/04
şenlikler i.- diler 04a/17, 76a/04
taʿayyüş i.(d)- erler 03b/17
taʿbīr i.(d)- emem 47b/01, 72b/05
taʿbīr i.(d)- erler 04b/15, 09a/08, 39b/14
taḥammül i.- meyüp 17b/16
taḥrīr i.- mişler 21a/09
taḥrīr i.(d)- üp 67a/14
ṭaḳarrüb i.- mezler 04b/14
taḳayyüd i.- mişler 22b/15, 71a/11
taḳdīr i.- seler 63a/12
taḳlīd i.(d)- er 59a/09, 59b/13
taḳlīd i.(d)- erim 59b/11
taḳlīd i.(d)- üp 59b/12
ṭaḳlīdler i.(d)- üp 44b/14
taḳsīm i.- mişler 12b/03
tamām i.- dikde 51a/13
tamām i.(d)- ince 37a/05
tamām i.- mişler 07b/05
tamām i.(d)- üp 29a/08
ṭarḥ i.- miş 37a/02
ṭarḥ i.- mişler 70b/10
taʿrīf i.(d)- erdi 39a/03
taṣaddī i.- meyüp 29a/12
taṣaddur i.(d)- üp 43b/11
taṣavvur i.-miş 54b/05
taṣvīr i.- mişler 53a/01
taṣvīr i.(d)- üp 66b/01, 66b/06
taṭbīḳ i.(d)- erler 54b/1
taṭbīḳ i.- mişler 43b/01
taṭhīr i.(d)- ince 31a/02
taʿyīn i.- diler 07a/11
taʿyīn i.- mişdir 62b/11
taʿyīn i.- mişlerdi 30a/07
taʿyīn i.- mişlerdir 27a/12
taʿyīn i.(d)- üp 07a/07
tebʿīd i.(d)- üp 79a/1
tedārik i.(d)- eriz 08a/04
tedārik i.- mişler 02a/17, 32b/17
tedārik i.(d)- üp 74a/12
tedbīr i.- mişler 18a/01
teftīş i.(d)- üp 60b/05
tefvīż i.(d)- erler 40a/15
tʾeḫīr i.(d)- üp 67b/10
tehniye-ḫānlıḳ i.- diler 10b/03
tehniye-ʾyi ḳudūm i.(d)- üp 08a/03
tehniye-ʾyi ḳudūm i.(d)- erler 15a/07, 20a/12

tekmīl-i raṣad i.-meden 67a/11
telāṭum i.(d)- en 79a/17
temāşā i.- dik 46a/10
temāşā i.- dikde 48b/16
temāşā i.- dim 17a/07
temāşā i.(d)- er 41a/16, 46a/12, 69b/11
temāşā i.(d)- erdik 29b/06
temāşā i.(d)- erek 36a/04
temāşā i.(d)- erler 48a/10
temāşā i.(d)- ersiz 16b/12
temāşā i.- miş 54b/06
temāşā i.(d)- üp 41b/12, 47b/02
temāşāsın i.(d)- erdik 33b/03
tenbīh i.(d)- erek 14b/14
tercüme i.- mişdir 23b/11
terġīb i.- diler 16b/06, 37b/06
terġīb i.(d)- erlerdi 34b/10
terġīb i.(d)- üp 16b/11
terk i. 59b/12
terk i.(d)- üp 78a/07
terk-i vaṭan i.(d)- üp 06a/08
tertīb i.- diklerini 21a/09
tertīb i.(d)- elim 24b/12
tertīb i.(d)- erlerdi 20a/10
tertīb i.- mişler 28b/03, 48b/14
tertīb i.- mişlerdir 24a/15
tertīb i.(d)- üp 21a/11, 27b/05, 27b/17, 38a/06
tesḫīn i.(d)- erler 53b/08, 53b/10
teslīm i.- dikde 27b/01
teslīm i.(d)- eriz 19a/06
teslīm i.(d)- iñiz 19a/05
teslīm i.- mişler 05b/04
teslīm i.(d)- üp 58a/05
teşbīʿ i.(d)- erler 21a/13
teşbīh i.- mişler 53a/03
teşrīf i.(d)- erler 09a/11
teşrīh i.(d)- üp 52b/07, 52b/09
tevaḳḳuf i.(d)- üp 57b/09
tevbe i.(d)- iñiz 73b/12
teveccüh i.(d)- erlerdi 36b/03
teveccüh i.(d)- erse 70a/01
teveccüh i.(d)- üp 38a/15
tezyīn i.- mişler 07a/05, 72b/02
tezyīn i.(d)- üp 73b/04, 76a/02
ṭulūʿ i.(d)- er 51a/11, 56b/03
ʿubūr i.- dik 22b/05
ʿubūr i.(d)- üp 22a/10, 23b/07, 71a/15
vaʿd i.(d)- üp 09a/17, 60b/04

vaṣf i.(d)- erler 14b/08
vaṣf i.(d)- üp 16b/03
vaż‘ i.- mişler 37b/04, 48a/06, 52a/05, 52b/08, 52b/09
vaż‘ i.- mişlerdir 65a/15
vaż‘ i.(d)- üp 30a/01, 65b/08, 65b/09
vedā‘ i.- mişdi 57b/10
vedā‘ i.- sek 58b/02
vedā‘ i.(d)- üp 14a/03, 17b/14, 26b/06, 31b/07, 36b/09, 39a/06, 40b/03, 57b/07, 58a/06, 73a/08
vefā i.(d)- ecek 18b/09
vefāt i.(d)- en 14b/01
yād i.(d)- ecegimizde 57b/01
yedek i.(d)- üp 33a/06
yemeklik i.(d)- iñ 67b/16
ziḫām i.(d)- ilir 20a/14
żiyāfet i.(d)- erdi 59b/05
żiyāfet i.- medi 60a/2
żiyāfet i.(d)- üp 59a/17
ẓuhūr i.- di 02a/11, 43a/01
ẓuhūr i.(d)- ecekdir 61a/05
ẓuhūr i.(d)- erse 06b/16
ẓuhūr i.(d)- eyor 15b/15, 42b/10
ẓuhūr i.- mese 58b/12
ẓuhūr i.- miş 04b/10, 77b/03
ẓuhūr i.- mişdi 78a/17
ẓuhūr i.- mişdir 42a/16
ẓuhūr i.- se 40b/12
ẓuhūr i.(d)- üp 02a/07, 04b/09, 79b/11

itdir- [T.] Yaptırmak.
i.- di 39a/05
i.- üp 76a/01
binā i.- miş 22a/17
ḥāżır i.- miş 18a/05
helāk i.- irler 77a/07
seyr i.- direyim 38a/11
seyr i.- dirüp 37b/12
seyr i.- elim 41a/01

itdirmek [T.] Yaptırma eylemi.
seyr i. 27b/14, 34b/09
temāşā i. 67b/06

i‘tibār [Ar.] Saygı görme.
i.+ ı 10a/9, 11a/08, 29a/06, 62b/14
i.+ ıñız 10a/02
i.+ ları 31b/14
i. itmemiş 60b/12

i. itmeyüp 74a/16
i. olınmışdır 10a/5

iʿtimād [Ar.] Güven.
i. olınmayacaḳ 43a/11

iʿtinā [Ar.] Özen, dikkat.
i. iderler 65a/07

iʿtirāf [Ar.] Suç işlediğini kabul etme.
i. eylediler 26b/03

iʿtiẕār [Ar.] Özür dileme.
i. eyledi 17b/12

itmām [Ar.] Tamamlama.
i.-ı ḥiẕmet 02a/01

itmek [T.] Etme, yapma eylemi.
i. 32a/02, 46a/08, 62a/05
i.- le 67a/03
ālāy i.(g)- e 24a/17
āşikāre i. 78b/04
ʿāzīmet i. 70a/14
cemʿ i.- de 53a/14
cereyān i.- le 49b/02
defʿ i. 78b/05
defter i.(g)- e 24b/08
faṣl i.(g)- e 51a/12
geşt i.(g)- e 46a/14
güẕār i. 34b/15
ḫulūl i.- le 06b/13
icrā i.- de 54a/15
iḳtiżā i.- le 18a/03
istiḥdām i. 62b/04
istimāʿ i.- le 09b/11
ḳarantinā i.(g)- e 08a/13
ḳılaġuzluḳ i. 79b/08
ḳış i. 50a/02
muḥabbet i.- le 27a/15
muṣādıf i.- le 19b/13
müsāʿade i.- le 07a/17
müşāhede i. 40b/08
ṣarf-ı maḳdūr i.- le 65a/11
seyr i. 15b/13, 27a/04, 33a/02, 45a/02, 47b/16
seyr i.(g)- e 27a/04, 27a/07
taʿayyüş i. 36b/13
taḥrīk i.- le 50a/03

taḥsīl i. 41b/04
taḳlīd i. 59a/11
temāşā i. 40b/07
teneffüs i. 28a/10
terbiye i.- dir 40b/02
tertīb i. 19a/13
ẓuhūr i.- le 56a/15

iṭʿām [Ar.] Yemek verme.
i. idüp 61b/13

iyāb [Ar.] Geri dönme.
i. 02a/04, 15b/08, 27b/02

ʿiẕāb [Ar.] Ceza.
ʿi.+ a 62a/03

iẓhār [Ar.] Gösterme.
i. 43a/13, 54a/17, 54b/01
i.-ı münāsib 78b/07
i.-ı raġbet itmiş 35b/05
i.-ı şevḳ itdik 38a/10
i. idüp 78a/11
i. itdiler 11a/04, 16a/12
i. itmişler 50a/14

iẕin [Ar.] Müsade.
i.+ i 53b/16
i.+ iñiz 25a/14, 26b/13

K

kāʿb [Ar.] Topuk kemiği, aşık kemiği.
k.+ ı 59a/11

ḳabaḥat [Ar.] Suç.
ḳ.+ leri 62b/03

ḳābil [Ar.] Mümkün.
ḳ. 64b/07
ḳ.-i taʿbīr 10b/15, 21b/13, 24a/05, 43a/10, 45a/11, 51b/16, 53a/12
ḳ.-i taʿdād 51a/15

ḳabīl [Ar.] Bu türlü, bunu gibi.
ḳ.+ dendir 46b/11
ḳ.+ inden 16a/10
ḳ.+ inden olduġı 06b/11

ḳ.-i ʿasrda 02b/10

ḳabūl [Ar.] Benimseme.
ḳ. etmek 14b/05

ḳabż [Ar.] Elle tutma.
ḳ. eyledi 31a/14

ḳaç [T.] Herhangi bir şeyin sayısını veya sayı ile ölçülebilen değerlerini öğrenmek için kullanılan soru sıfatı.
ḳ. 24b/08, 24b/10, 67a/02, 73b/14

ḳaçan [T.] Ne zaman?
ḳ. 72b/02

ḳadar [Ar.] (Nicelik ve nitelik karşılaştırmakta) eşitlik, denklik ilgisi kurar. Ölçüsünde, derecesinde.
ḳ. 04a/08, 04a/10, 04b/09, 07a/17, 10a/12, 10b/11, 20a/14, 23a/17, 23b/04, 23b/08, 25a/12, 28b/04, 33a/08, 33b/17, 34b/13, 34b/16, 36b/04, 37a/03, 37a/09, 37b/14, 39a/16, 39b/03, 39b/08, 40b/09, 40b/16, 41a/07, 41a/10, 41b/04, 42b/04, 43a/09, 43a/12, 43b/03, 44b/02, 44b/13, 45a/10, 45b/07, 46a/03, 46b/14, 47a/06, 48a/01, 49b/07, 49b/16, 50b/03, 51a/14, 51b/11, 51b/15, 52b/01, 53a/13, 53a/17, 53b/07, 54a/06, 54b/04, 55a/03, 55a/12, 55a/13, 55b/03, 55b/08, 56a/17, 59a/06, 61b/06, 61b/12, 64b/01, 65a/02, 65a/03, 65a/05, 65a/15, 65b/02, 66b/13, 69b/03, 70a/17, 70b/04, 70b/13, 71a/06, 71b/06, 71b/15, 72b/16, 74a/11, 79a/04
ḳ.+ ını 73b/14

ḳadd [Ar.] Boy.
ḳ. 44b/09
ḳ.+ iyle 38b/04

ḳadeḥ [Ar.] İçki içmek için kullanılan küçük bardak.
ḳ.+ ler 72b/15

ḳadem [Ar.] Adım.
ḳ. 45b/05, 45b/06

ḳademe [Ar.] Aşama, derece.
ḳ. 50a/16
ḳ.+ den 52a/02
ḳ.+ ler 45b/12
ḳ.+ leri 77a/04

ḳaḍı [Ar.] Yapan, yerine getiren.
ḳ.+ sına 02a/16

ḳadın [T.] Dişi cins insan, hanım.

ḳ.+ lar 16a/13
ḳ.+ ları 37a/01

ḳadırġa [Yun.] Özellikle Akdeniz'de kullanılmış olan yelkenli ve iki direkli savaş gemisi.
ḳ. 74b/05

ḳadīm [Ar.] Eski.
ḳ. 29a/04, 56a/04, 74b/10
ḳ.+ den 29a/04

ḳadīmī [Ar.] Eskiye dair.
ḳ. 57a/15

ḳādir [Ar.] Güçlü.
ḳ. olduġım 10a/11

ḳafa [Ar.] Baş.
ḳ.+ sında 57a/05

ḳaftancı [Far.+T.] Kaftan diken veya satan kimse.
ḳ.+ sı 21a/01

kaġıt [Far.] Çeşitli bitki liflerinin hamur hâline getirilerek üretilen ve üzerine yazı yazılan yaprak.
ḫaṭā-ʾyı k. 54a/15

kāh [Far.] Kimi zaman, bazen.
k. 33a/17, 33b/01, 36b/02, 36b/03, 61b/16, 61b/17, 64b/17, 72a/07

ḳahve [Ar.] Bir tür sıcak içecek.
ḳ.+ ler 17b/09, 31b/12

ḳāʾim [Ar.] Ayakta duran, dik duran.
ḳ. 27b/02, 29b/02, 39a/12
ḳ. olmuşlardı 60a/07
ḳ. olup 08b/02

ḳaḳum [Ar.] Sansargillerden kakım hayvanın derisinden yapılan kürk.
ḳ. 30b/01, 32a/14, 32a/17

ḳal- [T.] Bir yerde veya birinin yanında bulunmaya devam etmek.
ḳ.- an 19a/12
ḳ.- dıḳ 63b/16, 76a/15
ḳ.- dılar 15a/01
ḳ.- madı 19b/05
ḳ.- mamışdır 20a/16
ḳ.- mayup 03a/14

ḳ.- mazdı 58b/03
ḳ.- mış 68a/16, 77b/04
ḳ.- mışdı 32/16
ḳ.- mışdır 56a/08
ḳ.- up 15a/12, 16a/06
k.- ur 68b/01
ḥāric ḳ.- mamaḳ 53a/10
ḥayrān ḳ.- urdıḳ 20b/12

ḳalʿa [Ar.] Eskiden savunma ve güvenlik amacıyla düşmanın gelmesi mümkün olan yerlerde veya stratejik noktalarda, boğazlarda, geçitlerde yapılan kalın duvarlı, burçlu, mazgallı yapı.
ḳ. 07b/14, 11a/01, 14a/03, 14a/04, 14b/16, 14b/17, 15a/01, 16b/10, 16b/11, 16b/16, 17a/02, 18a/01, 18b/04, 20a/13, 22b/11, 41a/06, 68a/09, 76a/03, 76b/12
ḳ.+ da 10b/11, 18b/07
ḳ.+ dan 21a/10
ḳ.+ lar 41a/03
ḳ.+ lardan 04a/15
ḳ.+ ları 41b/01
ḳ.+ larıñ 40b/05, 40b/08
ḳ.+ nıñ 08a/02, 17b/02, 40b/10, 41a/08, 41a/13, 41b/03
ḳ.+ sı 08a/01, 18a/08, 20a/01, 21b/07, 22b/13, 77a/16
ḳ.+ sın 03b/14
ḳ.+ sına 09a/10, 10b/07, 22b/15, 77b/16, 77b/17, 78a/06
ḳ.+ sında 73a/13, 77b/11, 78a/14
k.+ sını 16b/03
ḳ.+ sınıñ 32a/07
ḳ.+ ya 06a/16, 18a/06, 20a/08, 22b/12, 40b/12
ḳ.+ ʾyı 18a/12, 41a/11
ʿarż-ı ḳ. 37b/13
derūn-ı ḳ.+ ya 13b/17
ḳ.-ı ṣaġīr.+e 19b/10

ḳalabalıḳ [T.] Çokluk.
ḳ. 55b/15

ḳaldır- [T.] Bir şeyi yukarı doğru hareket ettirmek.
ḳ.- dılar 74a/12
ḳ.- up 68a/17

ḳaldırım [T.] Taş döşenmiş yol.
ḳ. 48a/05, 56a/09

kāle-cibāl [Ar.] Dağlar gibi.
k. 03a/13

kāle-evvel [Ar.] Evvelki gibi.

k. 12a/11, 14a/15, 27a/12, 27b/05, 30b/12, 50a/12, 63b/02, 63b/07

ḳalem [Ar.] Yazı yazmak, resim çizmek, çizgi çekmek gibi işlerde kullanılan çok değişik biçim ve türleri bulunan gereç.
ḳ. 46b/02

ḳalın [T.] Sık, sağlam.
ḳ. 45b/03, 73b/11

ḳālīçe [Far.] Küçük halı.
ḳ. 73b/08
ḳ.+ ler 45a/12, 50b/14

ḳalīl [Ar.] Az, kısa.
ḳ. 74b/08, 79a/17
ḳ.+ dir 20a/03

Ḳalipe [Fr.] Fransa'ya yakın bir yer.
Ḳ. 04a/07

ḳalḳ- [T.] Doğrulmak, yükselmek.
ḳ.- ar 27a/06
ḳ.- dı 25a/15
ḳ.- dıḳ 31a/03
ḳ.- up 10b/07, 12a/09, 19b/07, 21b/01, 23a/12, 28a/13, 32b/09, 36b/02, 37a/06, 44b/16, 74b/02, 74b/15, 75a/08, 75a/12, 76b/02, 76b/09, 77a/13

ḳalḳan [T.] Eskiden savaşçının, karşı saldırıdan kendini korumak için kullandığı çeşitli malzemeden yapılmış savunma aracı.
ḳ. 51a/06

ḳalmaḳ [T.] Bulunduğu durumu veya konumu korumak, değiştirmeden durmak.
ḳ(ġ).+ ıla 19b/06, 45b/12

ḳalyon [İt.] Yelkenli ve kürekle yürütülen iki veya üç ambarlı en büyük savaş ve yük gemisi.
ḳ. 02b/03, 05b/01, 06b/15, 15b/07, 19a/09, 77a/15, 77b/10, 79a/03, 79a/17
ḳ.+ a 04b/02, 04b/15, 78a/05, 78a/09
ḳ.+ da 78b/14
ḳ.+ dan 78b/17
ḳ.+ ı 02a/09
ḳ.+ lar 15b/05, 79b/07
ḳ.+ lara 79b/09
ḳ.+ lardan 19a/09
ḳ.+ ları 77b/02, 77b/07
ḳ.+ larından 01b/07
ḳ.+ umuza 04b/17
ḳ.+ umuzu 03a/08

bād-ı ḳ. 02b/06
kenār-ı ḳ.+ a 05a/16
kenār-ı ḳ.+ da 05a/04

ḳamçı [T.] Bir sopanın ucuna bağlanmış deri, ip gibi şeylerden yapılmış vurma aracı, kırbaç.
ḳuvvet-i ḳ.+ ya 70a/10

ḳamer [Ar.] Ay.
ḳ. 64b/14, 65b/16, 72b/11
ḳ.+ e 64b/17, 66a/01
cirm-i ḳ.+ de 66a/05

ḳāmet [Ar.] Boy.
ḳ.+ de 44b/09

kāmil [Ar.] Kemale ermiş, olgun.
üstād-ı k. 64a/10
üstād-ı k. olmaḳ 64b/10

Ḳamize [Fr.] Fransa'da bulunan bir kale.
Ḳ. 32a/07

ḳanādil [Ar.] Kandiller.
ḳ. 72b/02, 76a/02

ḳanal [Fr.] Deniz, göl, ırmak gibi suları birbirine bağlayan, insan eliyle açılmış, ulaşıma elverişli su yolu.
ḳ. 11a/16, 12b/01, 12b/04, 12b/05, 14a/07
ḳ.+ lar 09a/02
ḳ.-ı nehri 13b/11
ḳ.-ı nehrile 13a/16

ḳanaṭ [T.] Kuşlarda ve böceklerde uçmayı sağlayan hareketli organ.
ḳ.+ larını 51a/03

ḳandil [Ar.] İçine yağ konulmuş ve bir fitil sarkıtılarak yakılmak suretiyle kullanılan aydınlatma aracı.
ḳ.+ ler 72b/04

ḳanġı [T.] Hangi.
ḳ. 10b/04 , 21a/06
ḳ.+ sına 18b/01

ḳānūn [Ar.] Yasa, kural.
ḳ.+ a 09a/15
2.Eskiden aralık ve ocak aylarına verilen isim.
ḳ.-ı evvel 06b/13

ḳapalı [T.] Açık olmayan.
ḳ. 42a/10

ḳapan- [T.] (Açık bir şey için) kapalı durama gelmek.
ḳ.- mış 12a/04, 77b/05
ḳ.- mışdı 77b/06
ḳ.- ur 12a/03, 51a/07, 51a/14

ḳapıl- [T.] Bir doğal etkenin etkisinde kalarak sürüklenmek.
ḳ.- up 49b/02

ḳaplan [T.] Kedigillerden vahşi bir hayvan.
ḳ. 71b/01

ḳapu [T.] Bir yere girip çıkarken geçilen ve açılıp kapanma düzeni olan duvar veya bölme açıklığı.
ḳ. 12a/03, 12a/04, 12a/11, 51a/05, 51a/08, 51a/09
ḳ.+ da 12a/03, 20b/01
ḳ.+ dan 28a/10
ḳ.+ lar 22b/04, 51a/07, 51a/14
ḳ.+ lardan 22b/04
ḳ.+ ları 12a/02, 41a/14
ḳ.+ larını 29b/08
ḳ.+ sı 15a/01, 72b/05
ḳ.+ sın 41a/05
ḳ.+ sına 14b/17, 29b/15
ḳ.+ sında 14a/03
ḳ.+ sından 28a/17, 60a/13, 63a/08
ḳ.+ sınıñ 28a/09
ḳ.+ sıyla 48b/11
ḳ.+ ya 29b/17, 30a/01
ḳ.+ yı 30a/06

ḳapucı [T.] Saray kapılarını beklemekten sorumlu sınıf.
ḳ.+ lar 25b/06

ḳapudān [İt.] Bir geminin sevk ve idaresinden sorumlu uzman deniz adamı.
ḳ. 02a/08, 04b/01, 07a/07, 07a/6, 14a/05, 15a/02, 57a/06, 63b/02, 63b/04
ḳ.+ a 79a/07
ḳ.+ dan 04b/02
ḳ.+ ı 13a/11, 23a/02, 29b/15, 32b/02, 63a/09
ḳ.+ lar 05b/08, 15a/12, 62b/01, 62b/15
ḳ.+ lara 63a/12
ḳ.+ ları 05b/08, 14a/02, 28a/06, 62b/05, 62b/07, 62b/11
ḳ.+ larıla 10b/12, 29b/09
ḳ.+ larıñ 07a/6, 63a/14

ḳapuṭān [İt.] bk.**ḳapudān**
ḳ.+ ı 79a/03

ḳar [T.] Atmosferdeki su buharının yoğunlaşmasıyla oluşan ve yeryüzüne beyaz ve hafif billurlar biçiminde donarak düşen su buharı.
ḳ. 16b/06

kār-gīr [Far.] Taş ve tuğla kullanılarak yapılmış bina.
k. 37b/16, 47b/06, 51b/10, 56a/11, 64a/11, 68a/06, 71a/16

kār-ḫāne [Far.] İş yeri.
k. 10b/17, 54a/08, 54b/15
k.+ leri 53b/15
k.+ niñ 54a/07
ṣāḥib-i k. 55a/11

ḳara [T.] Yeryüzünün denizler dışında kalan toprak bölümü, toprak.
ḳ.+ da 16a/06
ḳ.+ dan 76a/11
ḳ.+ ya 11b/10

ḳaraḳulaḳ [T.] Kedigillerden yabani bir hayvan.
ḳ.+ lar 71b/02

ḳaraḳuş [T.] Tavşancıl.
ḳ. 33b/02

ḳarantina [İt.] Bulaşıcı bir hastalığın yaygın olduğu yerden gelen kişi, mal ve hayvanların bir süre ayrı tutulması şeklinde uygulanan önlem.
ḳ. 04b/14, 08b/16
ḳ. itmege 08a/13

ḳarār [Ar.] Sonuçlandırma, bir sonuca bağlama.
ḳ. eyledi 44a/08
ḳ. eyledik 43b/04
ḳ. itmediler 14a/17
ḳ. itmişlerdi 44a/04
ḳ. olındı 08b/15

ḳarār-dāde [Ar.+Far.] Kararı verilmiş, kararlaştırılmış.
ḳ. 07b/10

ḳaraṭ [Far.] Kuyumculukta tartı birimi.
ḳ. 40a/05

ḳarayel [T.] Bir rüzgar türü.
ḳ.+ e 03a/10

ḳarı [T.] Kadın.
ḳ.+ lar 11a/07, 20b/03
ḳ.+ ları 28b/04, 34a/16
ḳ.+ larınıñ 44a/02
ḳ.+ sı 14a/11, 16a/17, 26b/12

ḳarındaş [T.] Kardeş.
ḳ.+ ı 13b/08
ḳ.+ larımdan 61b/04

ḳarış- [T.] Birinin işine veya sözüne müdahale etmek, engellemek, araya girmek.
ḳ.- abilür 62b/08
ḳ.- mayup 04b/06
k.- mazız 05a/17

ḳarış [T.] Yaklaşık 22 cm. kadar gelen bir karış boyundaki eski bir uzunluk ölçüsü birimi.
ḳ.+ dan 71b/16

ḳarīb [Ar.] Yakın.
ḳ. 02a/09, 03b/08, 04b/02, 04b/16, 13a/04, 16a/05, 16b/17, 28a/12, 40b/04, 43b/11, 46b/01, 57a/11, 71a/10
ḳ.+ imizde 02a/14
ḳ.-i muntaẓır 35b/13
taḫt-ı ḳ.+ ine 28b/01
ḳ. oldı 58a/14, 61a/06
ḳ. olduġımızda 28b/07
ḳ. olmaġıla 72a/14
ḳ. olmuşiken 79a/13

ḳarībü'l-ʿahd [Ar.] Yakın zamanda.
ḳ. 40a/01

ḳarşu [T.] Bir kimsenin veya nesnenin esas tutulan yönü ve bu yönün ilerisi.
ḳ. 18a/08, 21b/10, 22a/10, 70b/05, 70b/09, 71a/15
ḳ.+ muza 56b/10
ḳ.+ muzdan 70a/08
ḳ.+ sunda 51b/05

ḳarşu-be-ḳarşu [T.+Far.] Karşı karşıya.
ḳ. 09b/08, 17b/07

ḳartal [T.] Yırtıcı bir kuş türü.
ḳ. 33b/02

ḳarye [Ar.] Köy veya küçük kasaba.
ḳ. 14b/12, 15a/07
ḳ.+ ler 22a/03

ḳ.+ ye 19a/16, 19b/09, 21b/02, 21b/03, 22a/11, 74a/15, 74b/15, 75a/10, 76b/10

ḳaṣaba [Ar.] Şehirden küçük, köyden büyük, fakat henüz kırsal yaşayışı bırakmamış olan yerleşim birimi.
ḳ. 23a/09, 23a/14
ḳ.+ sı 23b/05, 23b/12
ḳ.+ ya 23a/09, 23a/13, 74b/03, 74b/16, 74b/17, 75a/01, 75a/02, 75a/08, 75a/09,
75a/10, 76b/01, 76b/05
ḳ.-ʾyı mezbūrda 23b/13

ḳaṣabāt [Ar.] Kasabalar.
ḳ. 13a/13, 14b/11, 15a/06

ḳaṣd [Ar.] Bir şey yaparken erişilmek istenen sonuç, amaç.
ḳ.+ a 51b/12
ḳ. eyledik 31b/01
ḳ. idüp 67a/16

ḳasım [Ar.] Yılın on birinci ayı.
rūz-ı ḳ. 03a/04

Ḳasni (Jean Dominique Cassini) [Fr.] Gezegenlerle ilgili birçok eseri bulunan Fransız bilgin.
Ḳ. 64a/09
Ḳ. 67a/10

ḳaṣr [Ar.] **1.**Saray, köşk.
ḳ. 17a/06, 34b/17, 46b/14, 74b/06
ḳ.+ da 47b/15, 48a/02
ḳ.+ dan 48a/04
ḳ.-ı ʿālī 47b/10, 68a/08
2.Kısalık.
ḳ.-ı mesāfe 11b/05

ḳasrī [Ar.] Zorla.
ḳ. 50a/12

ḳaṭʿ [Ar.] **1.**Geçme, ilerleme, yol alma.
ḳ. 12b/14, 56a/01
ḳ. itmişler 27b/16
ḳ. itmiş olduḳ 03b/11
2.Kesme.
ālāt-ı ḳ.+ dan 21a/17

ḳat [T.] **1.** Bir yapıda iki döşeme arasında yer alan oda ve dairelerin tümü.
ḳ. 26a/06, 26a/08, 35b/11, 37b/16, 43b/17, 47a/16, 47a/17, 55b/09,

55b/10, 69b/01
2. (Giyecek için) alt ve üst parçalardan meydana gelmiş her bir takım, adet.
ḳ. 39a/14
3. (Nicelik olarak) defa, kez.
ḳ. 63b/02

ḳatʿā [Ar.] Hiçbir zaman.
ḳ. 08b/11, 14a/17, 75b/12

ḳatır [T.] Yük hayvanı.
ḳ. 12a/13

ḳatī [Ar.] Kesin.
ḳ. 17a/11, 28a/02, 47a/02, 49b/04, 52b/02, 56b/12, 68b/02, 68b/04, 69a/01, 79a/02

kātib [Ar.] Yazı işleriyle uğraşan, bu işi kendisine meslek edinmiş olan kimse.
k.+ i 25b/11, 27b/10

kātib-destār [Ar.+Far.] Katip sarığı.
d. 25b/12, 27b/10

Kātib Çelebi [Ar.+T.] 17. yy'da Anadolu'da yaşamış bir gezgin ve bilgin.
K. 23b/11

ḳatmer [T.] Bir şeyin kat kat oluş hâli.
ḳ. 17a/12

ḳaṭīfe [Ar.] Belirli uzunlukta bırakılmış ham madde lifleri, yüzeyine yumuşaklık ve parlak bir görünüm veren bir tür dokuma.
ḳ. 42a/06, 50b/15
ḳ.+ ler 75b/03

Ḳav (Cave) [Fr.] Fransa'da bir köy.
Ḳ. 21b/03

ḳavalir (cavallere) [Fr.] Atlı, süvari.
ḳ. 08b/07
ḳ.+ leri 08b/08

ḳavanoz [Rum.] Cam veya topraktan yapılma, ağzı geniş kap.
ḳ.+ lar 50b/06, 50b/07, 50b/08

ḳavī [Ar.] Dayanaklı, sağlam.
ḳ. 61b/04

ḳavil [Ar.] Söz.
ḳ.+ i 60a/06

ḳ. olınmış 46a/09

ḳavim [Ar.] İnsan topluluğu, kabile.
ḳ. 11b/09, 29b/13
ḳ.+ dir 29b/10
ḳ.-i mesfūruñ 08a/11

ḳavis [Ar.] Yay, eğri.
ḳ.-ı ḳuzaḥ 45b/08

ḳavs-ı ḳuzaḥ [Ar.] Gökkuşağı.
ḳ. 45b/08

ḳayıḳ [T.] Kürekle işletilen deniz taşıtı.
ḳ. 02a/17
ḳ.+ la 76a/11

ḳaynamaḳ [T.] Kaynama eylemi.
ḳ.(ġ)+ a 72b/13

ḳaysı [Far.] Bir tür meyve.
ḳ. 69a/13

ḳażā [Ar.] **1.**İlçe.
ḳ.+ lar 21b/16
2. Kaderin, Allah tarafından ezelde tâyin ve tespit edilen biçimde ve zamanda gerçekleşmesi.
rıżā-dāde-i ḳ. 02b/06

ḳazan [T.] Çok miktarda yemek pişirilen, bir sıvı veya su kaynatılan büyük ve derin kap.
ḳ.+ lar 37b/04

kāẕib [Ar.] Yalan.
ḫaber-i k.+ i 78a/14

kebīr [Ar.] Büyük.
k. 34a/05, 39b/16, 40a/05, 41a/04, 42a/17, 44b/02, 46b/12, 49b/13, 50b/06, 50b/07, 50b/08, 52a/04, 55a/15, 56a/05, 64a/17, 66a/02, 68b/02, 70a/04, 73b/08, 76b/10
k.+ ini 40b/05
ʿamm-ı k.+ i 40a/16
ḫavż-ı k. 49a/07
ḫavż-ı k.+ iñ 72b/03
nehr-i k. 75a/14, 75a/16

kebūd [Far.] Mavi.
k. 66a/06

kelāb [Ar.] Köpekler.
k. 70a/09, 70b/08
k.+ ı 70a/05
ʿavʿav-ı k. 70a/05

kelām [Ar.] Söz.
netīce-ʾyi k. 43a/09
ḫatm-i k. eyledi 10a/16

kelb [Ar.] Köpek.
k.+ leri 70a/04

kelimāt [Ar.] Sözler.
k.-ı vedāʿı 58a/03

kemā-hū-beyān [Ar.] Açıklandığı gibi.
taʿbīr-i k. 13a/03

kemā-yenbaġī [Ar.] Gerektiği gibi, uygun biçimde.
k. 40b/01

kemāl [Ar.] İstenilen ve beğenilir niteliklerin tamamını taşıma durumu.
k.-i sürūrından 09b/11

kemān [Far.] Yay.
k.+ ı 30a/15

kemer [Far.] Kapı, pencere, su yolu, köprü gibi yapılarda üzerine binen duvar ağırlığını iki yandaki ayaklara vermek üzere yarım daire, basık eğri ve yonca yaprağı gibi tasarlanmış, aşağı doğru kavisli bağlantı.
k. 12b/11, 50a/10
k.+ lerle 51b/10
bālā-yı k.+ e 50a/11, 50a/13, 50a/16

kemḫā [Far.] Atkıdan takviye tekniğiyle dokunan, genellikle desenli, ağır ve üzeri hafifçe tüylü bir cins ipekli kumaş.
k. 75b/03

kenār [Far.] Bir şeyin kıyısında bulunan ya da yakınında bulunan çevresel yer veya kıyı.
k.+ ıla 22a/02
k.+ ına 70a/17
k.+ ında 23a/13, 23a/14
k.+ ından 05b/07, 23b/08
k.+ larını 68a/13
k.-ı eyāletden 06a/10
k.-ı ḥavżda72a/07

k.-ı ḳalyona 05a/15
k.-ı ḳalyonda 05a/04
k.-ı nehrde 13b/04, 18b/01
k.-ı nehrden 13b/01, 13b/03
k.-ı nehri 76a/02
k.-ı şehrden 05a/07, 75a/15
ḳalyon-ı k.+ a 02a/09
nehr-i k.+ da 17a/02

kendü [T.] İyelik ekleri alarak bütün şahısları karşılayan dönüşlülük zamiri.
k. 09a/06, 09b/10, 09b/12, 18a/05, 24a/17, 24b/04, 25a/10, 25a/11, 27b/12, 29a/12, 31a/06, 31a/14, 32b/10, 33a/05, 34b/16, 37a/07, 39a/03, 39a/04, 39a/05, 45a/10, 58a/04, 59a/03, 61b/11, 61b/13, 62b/01, 62b/15, 65a/09, 67a/07, 67a/08, 69a/07, 69a/08, 69a/17, 72a/11, 73b/03, 75b/09, 75b/10, 76b/17, 78a/17, 78b/07
k.+ ler 65a/06
k.+ lere 04b/11, 05b/14, 09a/07, 09a/12, 32a/10, 37a/03, 73a/12, 73a/13, 75b/16, 75b/17
k.+ leri 26b/16
k.+ müz 24b/13, 25b/10, 27b/10
k.+ müze 06b/10
k.+ nüñ 30b/13, 57b/13, 67b/05, 69a/17
k.+ ñüz 76a/10
k.+ si 05a/04, 21b/15, 34b/06, 40a/07, 58b/15
k.+ ye 25a/15, 30b/03, 32a/16, 32b/04, 47a/15, 58b/09, 59a/15, 59b/01, 59b/14, 63b/06, 65a/13, 67a/13
k.+ yi 66b/12, 70b/01

kereste [Far.] Tomrukların boyuna biçilmesi ile elde edilen marangozluk ve inşaat malzemesi.
k. 64b/02

kerrāke [Ar.] Eskiden giyilen ince softan yapılmış vücuda yapışık, hafif üstlük.
k. 25b/03

kerre [Ar.] Defa.
k. 02b/03, 20b/08, 23b/14, 36a/12, 51a/05, 60a/14, 70b/17, 76a/05

kes- [T.] Kesici aletlerle kesip parçalara ayırmak.
k.- üp 17a/13

kesī [Far.] Bir kişi.
k. 02a/13

keṣīr [Ar.] Çok.
k. 13a/12, 19b/02
k. olmaġıla 58b/01

keşīre [Ar.] bk.**keşīr**
k. 11b/06

keşīrü'l-maṣārıf [Ar.] Çok masraflı.
k. 43a/17

kesme [T.] Kesilmiş olan.
k. 30a/13
k.+ ler 25b/08

keşret [Ar.] Çokluk.
k.+ i 10b/14, 18b/17, 24a/04, 44a/07
k.+ inden 22a/04
k.-i nās 31a/06

keşīş [Far.] Hristiyan din adamı.
k. 03b/15, 04a/01

keştī [Far.] Gemi.
k. 03b/04
k.+ ler 06b/12
k.+ lerimiz 06a/13
k.+ ye 77b/15

kethüdā [Far.] Zenginlerin ve devlet adamlarının işlerini gören kimse, kâhya.
k. 31a/01
k.+ mız 25b/07, 30a/10, 32b/01, 79a/01
k.+ mıza 25a/03
k.+ mızı 16a/16
k.+ sı 25b/06, 30b/16, 45a/04
k.+ sını 16a/15
k.+ sınıñ 28a/11

kethüẕā [Far.] bk. **kethüdā.**
k.+ mıza 67b/12
k.+ mızı 76a/13, 77b/13
k.+ sı 56b/15, 73a/05

keyfiyyet [Ar.] Durum.
k.-i deverānı 66b/02

keẕālik [Ar.] Böylece.
k. 39a/17, 52b/14, 65a/03

ḳıç [T.] Arka taraf.
ḳ.+ ın 02b/03

ḳıl- [T.] Yerine getirmek, yapmak.

terāvīḥ ḳ.- dıḳ 56a/14

ḳılābdān [Ar.+Far.] Eğirme çarkı ile pamuk ipliği veya ipek üzerine gümüş, altın, bakır vb. mâdenlerden çekilmiş çok ince tellerin sarılması sûretiyle yapılan ve dokumacılıkta, işlemecilikte kullanılan iplik.
ḳ. 54a/04, 54b/09

ḳılıç [T.] Bir tür kesici savaş aleti.
ḳ.+ lar 27b/05

Ḳılıç ʿAli Paşa [T.+Ar.] Osmanlı devletine mensup bir deniz askeri.
Ḳ. 03b/14

ḳılın- [T.] Kılma eylemi yapılmak.
āmāde ḳ.- mışdır 05a/08
nühūżat ḳ.- dı 74a/14
süvār ḳ.- dı 07b/06

ḳurā [Ar.] Karyeler, köyler.
ḳ.+ lara 13a/14

ḳırıl- [T.] Parçalanmak.
ḳ.- mışdı 69b/06

ḳırḳ [T.] Kırk.
ḳ. 04b/13, 08b/15, 15b/05, 37a/03, 50a/09, 57b/15

ḳırḳıl- [T.] Kırkma eylemi yapılmak.
ḳ.- mış 69b/07, 71a/04
ḳ.-mışdı 69b/6

ḳırḳılmaḳ [T.] Kırkılma eylemi.
ḳ.(ġ)- a 71a/07

ḳırḳ sekiz [T.] Kırk sekiz.
ḳ. 24b/16, 55b/02

ḳırmızı [Ar.] Renk.
ḳ. 42a/06

ḳıs [Ar.] Kıyaslamak.
ḳ. 50a/05
ḳ. itmek 50a/02

ḳışraḳ [T.] Dişi at.
ḳ. 25a/03, 27b/09

ḳıṣṣa [Ar.] Hikaye.
ḳ. 23b/12

ḳış [T.] Mevsim.
ḳ. 16b/06

ḳışlaḳ [T.] Kışlık mesken.
ḳ.+ da 22b/17, 27b/15

ḳışlamaḳ [T.] Kışı bir yerde geçirmek.
ḳ.(ġ)+ ıla 20a/06

ḳıtal [Ar.] Birbirini öldürme, savaş.
ḳ. 62a/09

ḳıyām [Ar.] Ayağa kalkma.
ḳ. 09b/06, 17b/06, 31a/09, 35a/06, 58a/01
ḳ. eyledi 28b/07, 57a/10
ḳ. itdiler 28b/06

ḳıyı-şıra [T.] Kıyı boyunca.
ḳ. 06b/14

ḳıymet [Ar.] Değer, paha.
maʿrifet-i ḳ.+ ini 65a/09
ẕī-ḳ. 39b/02

ḳız [T.] Dişi.
k. 42b/13
ḳ.+ ı 14a/12, 16a/17, 26b/11
ḳ.+ ıñ 42b/16, 43a/14
ḳ.+ ına 42b/12
ḳ.+ ları 28b/04, 34a/16

ki [T.] Birbiriyle anlam ilişkisi olan öge ya da cümleleri birbirine bağlayan bağlaç.
k. 01b/10, 02a/11, 02a/13, 03a/03, 05a/03, 05b/03, 06a/05, 06a/13, 06b/16, 09a/06, 09b/01, 10a/13, 10a/8, 10b/40, 11b/12, 11b/17, 12a/04, 12b/03, 13b/01, 13b/05, 14b/12, 15b/03, 17a/06, 17b/05, 18b/14, 20a/08, 20a/14, 20a/15, 21b/04, 21b/05, 21b/12, 23b/03, 23b/05, 23b/10, 23b/12, 23b/13, 23b/16, 24a/05, 24a/08, 24b/06, 24b/11, 24b/14, 26a/12, 29b/14, 30a/09, 30a/15, 31b/14, 32a/12, 33b/17, 34a/03, 34a/13, 35a/01, 35a/10, 35a/14, 36b/01, 36b/11, 36b/14, 36b/15, 37a/02, 37a/06, 39b/08, 39b/17, 40a/01, 40a/11, 40b/09, 40b/12, 41a/08, 41b/15, 42a/16, 43a/01, 43a/02, 43a/10, 43a/14, 44b/03, 45a/03, 45a/09, 45a/11, 45b/01, 45b/06, 45b/07, 45b/10, 46a/02, 46a/10, 46b/02, 46b/16, 47a/01, 47a/02, 47a/03, 47a/09, 47b/01, 47b/13, 48b/02, 48b/03, 48b/06, 48b/14, 49a/01, 49a/08, 49a/10, 49b/08, 49b/11, 49b/13, 50a/07, 50b/01, 50b/04, 50b/10, 50b/13, 51a/01, 51a/02, 51a/15, 51b/01, 51b/03, 51b/15, 52b/02, 52b/10, 53a/04, 53a/09, 53a/12,

53a/14, 53b/01, 53b/02, 53b/14, 53b/15, 54a/14, 54b/03, 54b/15, 54b/16, 55a/11, 56a/07, 58a/09, 58a/16, 59a/05, 59b/10, 60a/06, 60a/15, 61a/09, 61a/14, 61b/06, 61b/16, 62a/03, 62a/15, 63a/04, 63a/16, 63b/16, 64a/01, 64a/12, 64a/17, 64b/06, 64b/08, 65a/16, 65b/01, 66a/03, 66a/13, 67a/01, 67b/17, 68a/04, 68b/08, 68b/12, 69a/09, 69a/10, 69b/09, 71a/12, 71a/16, 71b/05, 71b/14, 72a/02, 72a/10, 72a/12, 72b/03, 72b/05, 72b/07, 72b/17, 73a/07, 73a/12, 73b/16, 74b/04, 74b/08, 74b/12, 74b/13, 76a/04, 76a/07, 76b/13, 79a/05, 79a/16, 79b/15

kibār [Ar.] Yüce ve ulular, seçkinler.
k. 11a/07, 25a/11, 28b/04, 44a/02
k.+ ı 14b/05, 20a/03, 24a/06, 34a/15, 57a/02
k.+ ıla 35b/16
k.-ı devletiñ 69a/12
k.-ı nāsdan 43a/16
k.-ı şehr 26a/15, 41b/17
k.-ı şehri 14a/15

kibār-z̧āde [Ar.+Far.] Soylu bir aileden gelen kişi.
k.+ ler 28a/06

kifāyet [Ar.] Yetişir miktarda olma, yetme.
k. 18b/16

kiler [Far.] Yiyecek, içecek ve erzak saklanan yer veya dolap.
k.+ idir 23a/12

kilim [Far.] Döşeme, sedir, divan gibi yerlere serilen, genellikle renkli ve değişik desenlerle süslü, kalın yün veya kıl dokuma yaygı.
k. 53b/17, 54a/03, 54a/09
k.+ e 54b/09
k.+ ler 50b/14, 50b/17, 54a/07

kilimbāf [Far.] Kilim dokuyanlar.
k.+ lar 53b/14

kilise [Rum.] Hristiyanların tapınağı, kilise.
k. 08a/07, 37b/17, 43a/04
k.+ den 08b/03
k.+ ler 53b/12
k.+ leri 40b/10, 56a/05
k.+ ye 43a/03
k.+ ʾyi 38a/03

kim [T.] İnsanlar için kullanılan soru ve belirsizlik zamiri.
k. 21a/08, 29b/11, 62b/11, 69a/11
k.+ iñ 40a/9
k.+ iñdir 40a/9, 62b/10

kimesne [T.] Kim olduğu bilinmeyen ve belirtilmeyen herhangi bir kişi.
k. 05a/03, 43a/17
k.+ ler 07a/15
k.+ lerden 07a/14
k.+ lere 04b/06, 04b/12
k.+ ʾyi 40a/14

kimi [T.] Bazı.
k. 24a/06, 26b/07, 54b/01, 54b/02, 56a/11
k.+ nde 54a/16, 54a/17
k.+ ni 26b/14

kimse [T.] bk. **kimesne**
k. 02b/05, 23b/13, 24a/10, 28a/15, 29b/08, 34a/03, 66a/17
k.+ den 60a/03
k.+ ler 22b/07, 69a/09
k.+ niñ 26b/11, 26b/12, 53b/16
k.+ ye 40b/17, 53b/17, 78b/03
k.+ ʾyi 07a/10, 30a/01

kise [Far.] İçine para, tütün vb. konulan ve cepte taşınan, kumaş veya örgüden yapılma küçük torba.
k. 10b/17, 11b/08, 40a/02, 54a/03, 73b/14
k.+ sine 62b/08

kişi [T.] Şahıs.
k. 34a/04, 51a/05, 55a/06, 64a/03

kitāb [Ar.] Ciltli veya ciltsiz olarak bir araya getirilmiş, elle yazılmış veya matbaada basılmış sayfalar topluluğu.
k. 42b/08, 42b/09

kitāb-ḫāne [Ar.] Kütüphane.
k.+ ler 53b/12

kiẕb [Ar.] Yalan.
k.-i ṣarīḥ 08b/11, 08b/14

kiẕẕāb [Ar.] Yalancı.
k. 78b/04

ḳo- [T.] Yerleştirmek, bırakmak.
ḳ.- dılar 73b/03
ḳ.- duñsa 70b/14
ḳ.- muşlar 22b/04, 37b/08, 37b/11, 44a/05, 45b/13, 48b/13, 49a/05, 49b/14, 68b/01, 68b/06, 71b/12, 72b/06
ḳ.- yup 77a/02

Ḳoca Ḳral [T.+Sırp.] Fransa kralı.
Ḳ. 64a/09
Ḳ.+ ıñ 33b/10, 65a/08

ḳoġuş [T.] Hastahane, okul, kışla ve hapishane gibi yerlerde pek çok kişinin birlikte yattığı ve barındığı geniş oda.
ḳ.+ da 37b/08
ḳ.+ lar 37b/07

ḳol [T.] İnsan vücudunun omuzdan başlayarak parmak uçlarına kadar olan kısmı.
ḳ.+ a 36b/02

ḳon- [T.] Yerleşmek.
ḳ.- duġımız 78b/15
ḳ.- duḳ 13a/14, 21b/02, 23a/14, 74b/15, 74b/16, 75a/08, 75a/11, 76b/03
ḳ.- muş 50b/09

ḳonaḳ [T.] Büyük ve gösterişli ev.
ḳ. 09b/14, 19a/10
ḳ.(ġ)+ a 21b/11, 22a/12, 75a/05
ḳ.+ larda 15a/06, 17a/15

ḳonaḳ-be-ḳonaḳ [T.+Far.] Konaktan konağa kadar.
ḳ. 15a/05

ḳonmplimant (compliment) [Fr.] İltifat.
ḳ.+ lar 26b/09, 27a/16

ḳonplimanta [Fr.] bk. **ḳonmplimant**
ḳ. 09a/08, 09a/13

ḳonsül (consül) [Lat.] Fransa'da 1799-1804 yılları arasında birlikte görev yapan üç devlet başkanından her biri.
ḳ.+ ler 11a/02
ḳ.+ leri 10b/01, 10b/05, 13a/08, 14a/14, 16a/11, 20a/11

ḳont (comte) [Fr.] Marki ile vikont arasında bir soyluluk unvanı.
ḳ.+ ı 44a/12, 57a/08

Ḳontnablu (Fontainebleau) [Fr.] Fransa'da bir kasaba.
Ḳ. 74b/03

ḳopuş [T.] Kopmak eylemi ve biçimi.
ḳ. idüp 61a/17

Ḳorbil (Corbeil) [Fr.] Fransa'da bir kasaba.
Ḳ. 23a/13

ḳorḳ- [T.] Acı verici veya tehlikeli bir durum yaratacağı düşüncesi ile bir şeyden korku duymak.
ḳ.- arım 19a/03

Ḳorontniyan (Charenton) [Fr.] Fransa'da bir kasaba.
Ḳ.+ a 09b/03

ḳoş- [T.] Hızla gitmek, acele etmek.
ḳ.- duġıñızı 38b/13
ḳ.- duḳ 70a/17

ḳov- [T.] Kovalamak, def etmek.
ḳ.- saḳ 62a/12
ḳ.- up 70b/04

ḳoy- [T.] bk. **ḳo-**
ḳ.- up 28b/09, 28b/11, 29b/03, 29b/04, 29b/15, 31a/11, 55a/09, 57a/10, 57b/07, 65b/06
ḳ.- uvirme 29b/16
ḳ.- uvirmemek 30a/01
ḳ.- uvirüp 33a/17, 33b/01, 48a/08, 77a/06
teraḳḳī ḳ.- araḳ 79a/13

ḳoyun [T.] Küçükbaş, evcil bir hayvan.
ḳ. 71b/06
ḳ.+ ları 37b/03

köhne [Far.] Bakımsız kalmış.
k. 08a/07, 20a/02
k.+ dir 22b/13

köle [T.] Esir.
k. 61b/13

köpek [T.] Köpekgillerden boy ve biçim bakımından pek çok cinsi olan, çok iyi koku alan sadık, bekçilik, avcılık gibi işler için beslenen memeli hayvan.
k. 38b/12

köpri [T.] Akarsu, dere gibi bir engel ile ayrılmış iki nokta arasında bağlantı kuran ahşap, kârgir, beton veya çelik yapı.
k. 12b/08, 21b/09, 56a/06, 56a/07, 75a/15
k.+ den 12b/06, 12b/07, 70b/06, 70b/08, 71a/15
k.+ ler 12b/06, 12b/16, 12b/17
k.+ leri 40b/11, 41a/12
k.+ ye 70b/06

köprü [T.] bk. **köpri**

k.+ yi 70b/12

köpük [T.] Yukarıdan dökülen bir sıvının üstünde meydana gelen havalı kabarcıklar.
k.+ den 49a/13

köpür- [T.] Köpük meydana getirmek.
k.- üp 49a/13

köşe [Far.] (Yurt, bölge, şehir vb. için) bir bölüm, parça.
k.+ de 68a/07

ḳral [Sl.] Babadan oğula veraset yoluyla ya da soylularca seçilerek tahta geçen ve genellikle ömrünün sonuna kadar en yüksek devlet otoritesini, bütün devlet başkanlığı yetkilerini elinde bulunduran kimse.
ḳ. 05a/07, 09a/13, 09a/14, 13b/17, 18a/13, 20a/06, 20b/12, 21b/06, 22a/13, 24a/10, 24b/03, 24b/09, 25a/06, 25a/08, 26a/13, 27a/06, 27a/10, 27b/14, 28a/01, 28a/03, 28b/07, 28b/10, 29a/08, 29a/16, 29b/01, 29b/08, 29b/17, 30a/09, 30b/16, 32b/09, 32b/11, 33a/02, 33a/07, 33a/10, 33a/12, 33b/05, 34a/12, 34a/14, 34b/01, 34b/10, 34b/12, 35a/03, 35b/03, 35b/06, 36a/01, 36a/03, 36a/06, 38a/07, 38a/12, 38b/11, 38b/14, 39a/02, 39a/11, 39a/12, 39b/04, 40a/06, 40a/11, 40a/9, 40b/14, 41b/06, 41b/11, 42a/01, 42a/05, 43b/05, 43b/07, 43b/13, 44a/05, 44a/07, 44b/08, 44b/15, 45a/03, 46b/06, 47a/11, 51a/08, 53b/15, 56b/05, 56b/14, 56b/15, 57a/04, 57a/13, 57b/02, 58b/10, 62a/15, 62b/07, 62b/11, 62b/15, 63a/15, 73b/03, 75b/09
ḳ.+ a 09b/06, 22b/06, 28a/07, 30b/09, 34a/03, 34b/05, 34b/09, 35b/13, 36b/09, 40b/03, 43b/11, 57b/11
ḳ.+ dan 10b/03, 40a/08, 63b/13, 73a/11
ḳ.+ ı 09b/09, 32b/08, 34a/17, 38a/08, 38a/11, 38b/06
ḳ.+ ım 30a/02
ḳ.+ ımız 24a/12, 25a/09, 27a/14, 27b/01, 33b/17
ḳ.+ ımızdan 09a/07
ḳ.+ ımızıñ 38b/01, 73b/02
ḳ.+ ıñ 18a/15, 20a/05, 20b/14, 20b/17, 22b/16, 25a/15, 25b/09, 27a/03, 28a/11, 28a/12, 28b/01, 28b/04, 32b/05, 34b/14, 35b/12, 39a/09, 43b/8, 46a/07, 46a/14, 50b/17, 51a/10, 52b/04, 56b/06, 57b/02, 62b/01, 62b/12, 73a/04, 74b/04
ḳ.+ ıñdır 53b/15, 54b/16, 62b/10
ḳ.+ ınıñ 10a/7, 14b/01, 21b/14
ḳ.+ lar 74b/11
ḳ.+ ları 21b/05
esīr-i ḳ. 63a/16
maʿhūd-ı ḳ. 42a/02

ḳrallıḳ [Sl.+T.] Kral tarafından yönetilen devlet ve bu devletin toprağı.
ḳ.(ġ)+ ıñdır 22a/17

ḳralzāde [Sl.+Far.] Kralın oğlu.
ḳ. 16a/14

ḳ.+ leriñ 33b/12

ḳubbe [Ar.] Bir yapıyı örten yarım kubbe biçimindeki dam.
ḳ. 22a/14, 49b/03, 51b/10
ḳ.+ si 37b/17

ḳubbeli [Ar.+T.] Kubbesi olan.
ḳ. 40a/03

ḳubūr [Far.] Boru biçimindeki kap.
ḳ. itmişler 65b/02

ḳudemā [Ar.] Zamanımızdan önce yaşamış olanlar, eskiler.
ḳ. 66a/14
ḳ.+ nıñ 67a/04

ḳudret [Ar.] Güç.
ḳ.+ i 24b/01, 32a/05
ʿadem-i ḳ.+ i 62b/13

ḳudretlü [Ar.+T.] Güçlü.
ḳ. 28b/13, 29a/13

ḳudūm [Ar.] Uzak bir yoldan gelme, bir yere ayak basma.
ḳ.+ umuzdan 11a/03
ḳ.+ uñuza 06b/02
ḳ.-ı mesʿūduñuza 04b/04
tebrīk-i ḳ. 08b/04
tebrīk-i ḳ.+ a 10b/02
tehniye-ʾyi ḳ. 09a/07, 16a/11
tehniye-ʾyi ḳ.+ umuzda 14b/13
tehniye-ʾyi ḳ. eyledi 24a/10
nüzūl-ı ḳ. eyledik 10b/15
tebrīk-i ḳ. eyleyeler 10b/05
tehniye-ʾyi ḳ. iderler 15a/07, 20a/12
tehniye-ʾyi ḳ. idüp 08a/03

kūh [Far.] Dağ.
k. 75a/13

kūhsār [Far.] Dağlık yer.
k.+ larıla 40b/06

ḳul [Ar.] Köle, hizmetçi.
ḳ.+ ları 09b/12
ḳ.+ larına 10a/08

ḳulaġuz [T.] Yol gösteren kimse veya şey, rehber, delil.

ḳ.+ ı 07a/09

ḳulaġuzluḳ [T.] Bir yabancıya yol gösterme işi.
ḳ. itmek 79b/08

ḳulaḳ [T.] İşitme organı.
ḳ.(ġ)+ ı 71b/08
ḳ.+ ları 71b/07
ḳ. uraraḳ 70a/15

ḳullan- [T.] Bir kimseyi hizmette bulundurmak, iş yaptırmak.
ḳ.- urlar 62b/02

ḳulle [Ar.] Dağ tepesi, zirve.
ḳ. 64a/01, 64a/11, 68a/07
ḳ.+ den 64a/02

ḳulplı [Ar.+T.] Kulbu olan.
ḳ. 73b/10

ḳum [T.] Silisli kültlerin, kayaların, doğal etkenlerle parçalanarak ufalanmasından oluşan ufak tanecikler.
ḳ. 55a/05

ḳumāş [Ar.] Pamuk, yün, ipek gibi makinede dokunmuş her türlü dokuma.
ḳ. 50b/15

ḳunduz [T.] Kemirgengillerden kuyruğu geniş ve yassı, su kıyılarında yaşayan bir hayvan.
ḳ. 72a/06

ḳur (cour) [Fr.] Hükümdar ve çevresindekilerin oturduğu konut.
ḳ. 34a/13, 34b/12, 35a/08
ḳ.+ a 34b/12

ḳurb [Ar.] Yakın.
ḳ. 66b/07
ḳ.-ı sefīneye 08a/02
serāy-ı ḳ.+ ında 34a/13

ḳurı [T.] Islak olmayan, kuru.
ḳ. 03b/05

ḳurş (cours) [Fr.] Resmî ve özel kuruluşlarca ilgililere belirli bir konuda bilgi, beceri ve davranış kazandırmak amacıyla düzenlenen derslere dayanan ve belli bir süresi olan eğitim etkinliği.
ḳ.+ lar 53b/09

ḳurşun [T.] Tabanca, tüfek gibi ateşli silahlarda kullanılan mermi.
ḳ.+ a 64b/04
ḳ.+ lar 65b/11

ḳurt [T.] Köpekgillerden, yırtıcı bir memeli hayvan.
ḳ.+ lar 71b/02

Ḳuruntiyan (Frontignan) [Fr.] Fransa'da bir kale.
Ḳ. 09a/10

ḳusḳun [T.] At, eşek kuyruğu altından geçirilerek eyere, semere, bağlanan kayış kuşak.
ḳ.+ a 70a/10

ḳuṣūr [Ar.] Bir kimsede veya bir nesnede görülün eksiklik.
ḳ.+ ını 78a/02
ḳ.+ umuzı 17b/11

ḳuş [T.] Vücudu tüylerle kaplı, sıcak kanlı, yumurtlayan, çoğunlukla uçucu omurgalı hayvanların genel adı.
ḳ.+ lar 33a/15
ḳ.+ ları 33a/14

ḳuş-ḫāne [T.+Far.] Kuşların bulunduğu yuva.
ḳ.+ leri 48a/11

ḳuşaḳ [T.] Çeşitli amaçlarla bele sarılan, kaba kumaş veya örgüden yapılan enli şerit.
ḳ. 73b/07

ḳuşat- [T.] Çevrelemek.
ḳ.- dılar 70a/03
ḳ.- mayup 27b/06

ḳutı [Rum.] İçine konulan şeyi koruyacak biçim ve dayanıklılıkta, karton, metal veya plastikten yapılmış, kapaklı veya kapaksız kap.
ḳ. 39b/06, 39b/14

ḳuʿūd [Ar.] Oturma.
ḳ. eyledik 44a/06
ḳ. olınsa 50b/11

ḳuvvet [Ar.] Güç.
ḳ.-i ḳamçıya 70a/10
ḳ.-i rūzgār 03b/02

ḳuyruḳ [T.] Hayvanların çoğunda, gövdenin arka tarafında omurganın uzantısı olarak yer alan uzun ve esnek organ.
ḳ.+ ları 71b/16

ḳuyu [T.] Hangi amaçla olursa olsun toprak içine kazılmış büyük ve derin çukur.
ḳ. 65b/02

ḳuzaḥ [Ar.] Renk renk olan çizgi.
ḳavs-ı ḳ. 45b/08

kübrā [Ar.] Büyük.
ekber-i k.+ sından 73a/05
ṣubḥ-ʾı k.+ da 02b/12
żuḥā-ʾyı k.+ da 46a/09

küçük [T.] Ufak.
k. 21b/02, 33a/08, 34a/05, 34a/09, 47b/12, 51b/06, 71a/16, 74a/17

külli [Ar.] Bütün, hep.
k. 67a/01

kümes [Yun.] Tavuk, hindi vb. kanatlı hayvanların barınması için yapılmış olan yer.
k. 47b/07
k.+ ler 47b/07

künbed [Far.] Tepe.
k.-i firūze 02a/13

künk [Far.] Pişmiş toprak veya çimentodan yapılan kalın su borusu, büz.
k.+ ler 49b/16, 50a/12, 52a/05
k.+ lere 50a/05, 50a/13

küre [Ar.] Bütün noktaları merkezden aynı uzaklıkta bulunan kapalı yüzey, böyle yüzey tarafından sınırlanan kapalı cisim.
k.+ ler 64b/06

kürek [T.] Küçük deniz araçlarının yürütülmesinde kullanılan, uzunca ağaç eleman.
k. çekdirirsiz 61b/07
k. çekmek 62b/16

kürk [T.] İşlenerek giyecek yapımında kullanılan ve bazı hayvanlardan elde edilen tüylü hayvan postu.
k. 25b/01, 25b/12, 27b/11, 30b/01, 32a/14, 32a/17, 59a/15, 59b/01
k.+ i 59b/02

kürre [Ar.] bk. **küre.**
k.-yi ḥaḳīḳdir 39b/09

kürsī [Ar.] 1.Öğretmenlerin ders verirken üzerine çıktıkları yüksekçe yer.
k.+ ler 64b/05
2. Hükümet merkezi, başkent.

k.-i memleketidir 75a/04

küsūf [Ar.] Güneş tutulması.
k. 65a/05

küşāde [Far.] Açılmış, ferah.
k. olmuşdı 16b/09

küt [T.] Çarpma, vurma ve kırılma sırasında çıkan gevrek sesleri anlatan kök.
k. 02b/03

kütb [Ar.] Kitap.
k.-i ṭıbda 53a/13

kütük [T.] Bir ağacın gövdesinin, toprak üstünden ana dallarının ayrıldığı yere kadar olan kalınca kısmı.
k. 30a/04

L

lā-yenfekk [Ar.] Ayrılamaz, bölünemez.
l.+ iñ 66a/13, 66b/08

lā-yenḳatiʿ [Ar.] Ardı kesilmeksizin, durmadan.
l. 68b/07

lā-yuʿadd [Ar.] Sayılmaz, pek çok.
l. 31a/06, 53b/01

lā-yuḥṣā [Ar.] Sayılmaz, hesaba gelmez.
l. 31a/06, 53b/01

laʿb [Ar.] Oyun, eğlence.
l. 41b/14
l.+ lar 75b/17

lāciverdī [Far.] Lacivert renkli olan.
l. 39b/15

laḥm [Ar.] Et.
l. 52b/10, 52b/16

lākin [Ar.] Ama.
l. 02a/12, 04a/02, 04a/12, 09a/07, 09a/13, 13b/15, 16a/14, 18b/17, 20a/01, 22a/05, 22b/06, 27a/14, 30b/06, 34b/08, 45a/15, 48a/01, 52b/10, 55a/16, 55b/02, 55b/09, 58b/05, 59a/13, 60a/06, 63a/1, 66a/01, 66a/07, 66b/04, 71b/08, 74b/08, 75a/05, 77a/10

laʿl [Ar.] Parlak kırmızı renkte değerli bir süs taşı.
l. 39a/15

lālā [Far.] Çocuk eğitim ve öğretimiyle görevli erkek eğitimci.
l. 27b/01, 33a/09, 33b/05, 33b/16, 36a/02, 38a/17
l.+ nıñ 75b/12
l.+ sı 29a/12, 32b/05, 34b/16
l.+ sıyla 35a/03, 36a/02, 38a/14

Lālā Maraşal [Far.+Fr.] Rütbesi mareşallik olan eğitimci.
L. 35b/02, 38a/05, 41b/13, 57a/04, 60a/03, 75b/08
L.+ e 63b/06

lāle [Far.] Zambakgillerden, yüz kadar türü bulunan soğanlı bir bitkinin genel adı.
l. 17a/12
l.+ si 17a/11

Lanbeduza (Lampedusa) [Fr.] Malta ile Tunus arasında kalan bir ada.
L. 03b/06

Lanḳduḳ (Languedoc) [Fr.] Fransa'da bir eyalet.
L. 06a/15, 08a/17, 14a/09

Lapseki (Lampsakos) [Yun.] Çanakkale'nin Anadolu yakasındaki bir ilçesidir.
L. 02a/08, 02a/16

laṭīf [Ar.] Hoş.
l. 22a/05, 35a/08
çeşn-i l. 37a/05
nükte-ʾyi l.+ i 48b/17

laṭīfe [Ar.] Güldürmek, eğlendirmek için söylenen söz veya yapılan davranış.
heyʾet-i l. 46b/17

lāyıḳ [Ar.] Bir şeye elverişli olan.
l. 27b/03, 75b/07
l. olan 78a/08

lāzım [Ar.] Gerekli.
l. 12b/02, 24b/16, 63a/03
l.+ dır 06b/07, 24b/14, 24b/17, 40b/14
l. gelse 31b/02
l. olmayan 19a/04

La Zuş Mesūr Yon (Roche-Sur-Yon-Conti) [Fr.] Kralın amcasının kızı.
L. 44a/12

lemʿān [Ar.] Parıltı.
l.-ı ḥāleti 44b/04

lenger [Far.] Gemilerin bir noktada durabilmesini sağlamak için denize atılan çapa.
l. 37b/09, 37b/10

lenger-endāz [Far.] Demir atmak.
l. 03b/9
l. idüp 07b/14
l. olduḳ 02b/11, 03a/01, 78b/12, 79b/06
l. olup 77a/17

leṭāfet [Ar.] Güzellik, hoşluk.
l. 22a/06

levāzım [Ar.] Gerekli olan şeyler.
l. 06a/17, 37a/11

levnī [Ar.] Renkle ilgili.
l. 65b/16

leyl [Ar.] Gece.
l.+ de 07b/12

libās [Ar.] Kıyafet.
l. 39a/14, 42b/04
l.-ı maḫṣūṣlarıla 42b/03
l.+ ı 69a/11, 69a/13
l.+ ımızı 38a/16
l.+ ını 34b/04
l.+ lar 28b/05, 29a/11, 44a/03, 61b/14
l.+ ları 28a/08, 44b/11, 69a/10
l.+ larla 24a/14

liḥye [Ar.] Sakal.
l.+ leri 54a/14

liman [Yun.] Gemilerin yük alma ve boşaltma, yolcu indirip bindirme ve barınmalarına uygun doğal veya yapma sığınak.
l.+ a 03a/05, 06b/17, 15b/10, 19a/11
l.+ dan 03a/08
l.+ ı 03a/15, 03b/07, 16b/12, 17a/07, 17a/08, 77b/07
l.+ ıñ 13a/11
l.+ ına 03a/01, 04a/14, 07b/14, 08a/01, 15b/03, 80a/01
l.+ ında 04a/02
l.+ ından 77b/09
l.+ larından 13a/10
eṭrāf-ı l.+ da 04a/16

l.-ı mezbūra 03b/08
l. idüp 79b/03

limon [Far.] Turunçgillerden, sıcak ülkelerde yetişen bir ağaç ve bu ağacın sarı renkli meyvesi.
l. 43a/01

limonluḳ [Far.+T.] Soğuktan zarar gören sıcak iklim bitkilerinin konduğu tamamen veya
kısmen camlı, kapalı yer, sera.
l. 53b/05

Limuz (Linosa) [İt.] Tunus ile Malta arasında volkanik bir ada.
L. 03a/09

lisān [Ar.] Dil.
l.-ı ḥāl 73b/12

Loar (Loire) [Fr.] Fransa'da bir nehir.
L. 21b/08, 22a/02, 22b/10

lodos [Rum.] Güney yönünden esen rüzgâr.
l. 79b/06, 79b/11

loḳma [Ar.] Ağıza bir defada götürülebilecek büyüklükte katı yiyecek miktarı.
l. 59b/09

Loztiyān (Lusignan) [Fr.] Fransa'da bir kale.
L. 19b/10

luṭf [Ar.] İyilik, güzellik.
l.+ ı 40b/12

Lyon [Fr.] Fransa'da bir şehir.
L. 75a/12
L.+ dan 76b/04

M

maʿ-heẕā [Ar.] Bununla birlikte.
m. 12b/08

mā-lā-yuṭaḳ [Ar.] Dayanılmaz.
m. 06b/11

maʿden [Ar.] Yer kabuğunun içinde veya üstünde bulunan, çeşitli iç ve dış etkenler altında oluşmuş, ekonomik değer taşıyan mineral veya fosil.

m. 53a/12

mādde [Ar.] Bir şeyi meydana getiren öge, unsur.
m. 78a/17
m.+ si 42b/07
m.+ sini 63b/10
ʿaks-i m. 12a/17
m.-ʾyi vāḥidde 59b/11

mādemki [Ar.] "...diği için, değil mi ki... ʾʾ anlamlarıyla başına getirildiği cümleyi sonraki cümleye bağlar.
m. 74a/08

mafṣal [Ar.] İki kemiğin birleşme yeri, eklem.
m.+ ı 52b/12

Maġlūn (Toulon) [Fr.] Fransa'da bir eyalet.
M.+ dan 14a/02

maġrib [Ar.] Güneşin battığı zaman, akşam.
m. 03a/08
hengām-ı m. 64a/02
hengām-ı m.+ de 01b/11

maḥal [Ar.] Yer, mevki.
m. 08a/05, 08a/12, 23b/13, 24a/01, 37a/16, 37b/16, 42a/12, 44a/01, 70a/06, 72a/09
m.+ de 03a/17, 03b/06, 06b/02, 12a/14, 12b/09, 13a/05, 15b/13, 23b/06, 36a/11, 36b/05, 42a/17, 47a/13, 47b/04, 49a/06, 49a/11, 49a/15, 56a/05, 56b/14, 57a/02, 69b/11, 70b/06
m.+ den 04b/02, 04a/11, 23a/02, 60a/10, 78b/15
m.+ e 18b/08, 19b/02, 22b/05, 33b/15, 37a/08, 38a/07, 48a/04, 49b/06, 50a/06, 65a/14, 69b/09, 76a/12, 76b/07
m.+ i 36b/15
m.+ imize 06a/02
m.+ iñ 72a/09
m.+ ine 65b/07
m.+ le 11a/10, 11b/15, 17a/08
m.+ ler 02a/04
m.+ lerde 26a/01
m.+ lerini 66b/16
m.-i maḫṣūṣ 42a/04
sevḳ-i m. 11b/16

mahāret [Ar.] Yetenek.
m.+ i 07a/10

maḥbūb [Ar.] Güzel, sevimli.

m.+ lar 44a/03

māhī [Far.] Balık.
m.+ ler 68b/02

māhir [Ar.] Yetenekli, usta.
m. 67a/17

maḫlūḳāt [Ar.] Yaratılmış olanlar.
m. 48a/03

maḫlūṭ [Ar.] Başka bir şey karıştırılmış olan.
m. olmaġıla 55b/14

maḫrūṭ [Ar.] Koni.
m.+ ı 66b/05

maḫṣūṣ [Ar.] Başkasında görülmeyen, yalnız bir tek şeye veya birine özgü olan.
m. 05a/13, 05b/14, 06b/01, 07a/04, 09a/11, 13a/11, 14b/09, 15a/12, 18a/13, 18b/15, 21b/06, 24a/08, 24a/13, 25a/16, 34b/15, 35a/05, 36b/13, 37a/04, 37b/07, 37b/11, 41b/14, 43b/14, 44b/09, 46a/13, 47b/06, 50b/14, 52b/06, 52b/07, 53a/06, 53b/14, 55a/05, 55a/09, 64b/11, 67b/05, 69a/10, 69a/12, 74b/04, 75b/17
libās-ı m.+ larıla 42b/03
maḥall-i m. 42a/04
sīm-i m. 30a/13
m. olan 45a/16
m. olup 22b/06, 47a/15

maḫṣūṣan [Ar.] Özellikle.
m. 09a/01

maʿhūd [Ar.] Sözü geçen, bilinen.
m. 63a/17
emr-i m.+ a 31b/16
esb-i m.+ ımıza 30b/10
ġayr-ı m. 23b/02
m.-ı ḳral 42a/02
nehr-i m. 12b/09
nehr-i m.+ da 11b/16

maʿhūde [Ar.] Sözleşilmiş.
m. itdiler 04b/16

maḫzen [Ar.] Binaların bodrum kısmında bulunan yeraltı deposu.
m. 52a/02

maḥzūn [Ar.] Üzüntülü.

m. 54b/01

maḥẓūẓ [Ar.] Memnun kalmış.
m.+ um 31b/06
m. olmuşlardır 29a/16

māʾ [Ar.] Su.
m. 12a/05
m.-ʾyı Muntanruz 12a/13
m.-ʾyı nehr 12a/05, 12b/03, 16a/04

māʿide [Ar.] Sofra.
m.+ ʾyi 59b/12

māʾil [Ar.] Hevesli.
m. olduġı 03a/17

maḳām [Ar.] Devlet daireleri için görev yeri, böyle bir birimin başında bulunan kişinin görevi, mevki.
m. 46a/13
m.+ a 28a/14
m.+ ında 22b/15, 27b/07, 31b/11, 57b/03
m.+ ındadır 45a/04
m.-ı ʿubūdīyetde 60a/07
m.-ı zümmrüd-fām 35b/09

maḳʿara [Ar.] Üzerine tel, halat, ip, iplik vb. sarılan ekseni boyunca delik, kenarları çıkıntılı silindir.
m. 65b/09

maḳʿaṣ [Ar.] Bir tür kesme aleti.
m.+ la 71a/10

maḳbūl [Ar.] Kabul edilen.
m. 50b/07
m. olmaḳ 10a/6

maḳdūr [Ar.] Elden gelen, gücünün yettiği.
ṣarf-ı m. itmekle 65a/11

Maḳon (Macon) [Fr.] Fransa'da bir kasaba.
M. 75a/10

maḳrome [Fr.] Kalın iplikle yapılmış el işi.
m. 32a/15

miḳrāṣ [Ar.] Makas.
m.+ dan 69b/05

maḳrūn [Ar.] Yakınlaştırılmış.
m.+ ı 27b/08, 28b/08
m.+ larıdır 28b/15

maḳṣūd [Ar.] Niyet edilen, istenilen.
m. 78b/05
cānib-i m.+ a 11a/16
ḥāy-ı m.+ a 72b/01
ṣavb-ı m.+ a 01b/12, 04a/06, 79a/09
ʿazm-ı rāh-ı m. olduḳ 02b/13
m. olan 52a/08

maḳūle [Ar.] Cins, çeşit.
m.+ si 04b/17, 10b/02, 25b/04, 33a/14, 45a/15, 75a/06
m.+ sini 19a/04
m.-yi şükūfeler 17a/17
m.-yi umūrda 53a/03

mal [Ar.] İnsan ihtiyaçlarını karşılayabilen ve bu amaçla üretilen, yetiştirilen ve kullanılan ürünlerin genel adı.
m. 11b/12, 13a/01, 40b/16, 41b/05
m.+ dır 63a/15
m.+ larıyla 62b/15

māl-ā-māl [Ar.] Çok dolu.
m. 26b/09, 35a/09, 35a/15, 43a/02, 71b/04
m.+ dir 55b/17, 64a/13
m. itmişler 68a/15
m. oldı 70a/06
m. olmuş 42a/08, 44a/17

mālik [Ar.] Sahip.
m. 39b/07, 65a/09
m. olduḳları 40b/04
m. olmasız 40b/02
m. olur 72a/13

Malṭa [İt.] Güney Avrupa'da bulunan adalar devleti.
M. 02b/17, 03b/05
M.+ dan 03b/10

Maltīz [İt.] Malta halkından olan.
m.+ lerden 03a/06

maʿlūm [Ar.] Bilinen.
m.+ larıdır 10a/4
m.+ uñuzdur 18b/12, 62a/06

m.- ı şerīfleri 10a/13
m. idinmişlerdir 66a/15
m. oldı 59a/05, 59b/10, 62a/03
m. olmadı 24a/02
m. olmaḳ 65a/06
m. olur 40b/14
m. oluyor 67a/04

maʿmūl [Ar.] Bir ham maddenin işlenmesi sonucu elde edilmiş olan.
m.+ dür 63a/16

maʿmūr [Ar.] Bayındır, şenlikli.
m. 03b/13, 13b/16, 15b/01, 22a/03, 23a/14, 56a/04, 75b/01
m. olmuş 15b/12

maʿnā [Ar.] Anlam.
m. 27a/01
m.+ sınadır 34b/13

Mani [Fr.] Maniheizm'in kurucusu aynı zamanda ünlü bir nakkaş.
M. 54a/16

manşıb [Ar.] Devlet memuriyeti.
m.+ ı 33b/11
m. olan 09a/03
m. olmaġıla 33b/11

maraşal [Fr.] En yüksek askerî unvanı taşıyan asker.
m. 14b/02, 15a/02, 16a/14, 17b/03, 17b/06, 17b/14, 18a/04, 25b/13, 26b/06, 27a/13, 35b/07, 38b/01, 38b/16, 40a/08, 57a/13
m.+ ıñ 14b/12, 40a/16
m.+ lar 35b/16
m.+ lardan 31b/15

maraşal-ẕāde [Fr.+Far.] Maraşal çocuğu olan.
m.+ ler 44b/07

Maraşal Detre (Estrees) [Fr.] Estrees dükü.
M. 24b/02, 25a/07

Maraşal Duḳ Dibervıḳ (Berwick) [Fr.] İngiltere kralı Jacques'ın gayrimeşru oğludur, 1703'te Fransız tabiyetine girmiştir.
M. 14b/03

maraşallıḳ [Fr.+T.] Maraşallık rütbesi ve bu rütbeye sahip olan asker.
m.+ la 14b/06

Maraşal Vilerye (Villeroi) [Fr.] Kralın lalası.

M. 32b/05

Maraşal Vilzuva (Villeroi) [Fr.] bk. **Maraşal Vilerye**
M. 29a/13

maʿrifet [Ar.] Herkesin yapamayacağı bir işi yapma, ustalık.
m.+ i 53b/16, 54b/17
m.+ iyle 58b/11
m.-i ḳıymetini 65a/09

Marli (Marly) [Fr.] 14. Louis tarafından yaptırılan şato.
M. 48a/16

Marsilya [Fr.] Fransa'da bir şehir.
M. 60b/10, 77b/05
M.+ da 04b/08, 60b/02

maʿrūf [Ar.] Ünlü, meşhur.
m. 73a/06

maṣārıf [Ar.] Harcamalar, giderler.
m. 11b/03

maṣlaḥāt [Ar.] İş.
m.+ ın 32a/04

maṣraf [Ar.] Herhangi bir konuda veya yapılan bir işte harcanan para, gider.
m. 71a/06

maṣrūf [Ar.] Harcanmış, sarf edilmiş.
m.+ a 79a/06

maşura [Far.] Karton, plastik veya tahtadan yapılmış üzerine, iplik, şerit vb. şeyler sarılan koni veya silindir biçiminde boru, makara.
m. 52a/11

maṭbuʿ [Ar.] Hoş, latif.
m. 68b/12

mātem [Ar.] Yas.
m. 02a/10

Matrūna (Marne) [Fr.] Fransa'da bir nehir.
M. 23b/05

maṭbaḥ [Ar.] Mutfak.
m.+ larına 37b/01

maṭbuʿ [Ar.] Düzgün, güzel.
m. 17a/03
m. olup 56a/12

maṭbuḫ [Ar.] Pişirilmiş.
ṭarḫ-ı m. 45a/09

maṭlūb [Ar.] Alacak.
m.+ ımdır 61b/09
m.+ ları 11a/13
m.+ larına 53b/11

Maṭmaẕel De Şazlo Aḳonde (de Charolois-Conde) [Fr.] Kralın amcasının kızı.
M. 44a/09

Maṭmazel Māv Mona (de la Roche-sur-Yon Conti) [Fr.] Kralın amcasının kızı.
M. 44a/11

maymun [Ar.] Bir çeşit memeli hayvan.
m. 71b/03

mażmun [Ar.] Gizli anlam.
m.+ ı 48b/17

mażrūb [Ar.] Vurulmuş, dövülmüş.
m. 65b/17

maʿzūl [Ar.] Görevinden alınmış olan.
m. 21b/15

meʿan [Ar.] Beraber.
m. 14a/03, 21a/05, 27a/12, 34a/06, 34a/09, 34a/10, 34a/17, 36b/06, 38a/14, 39a/02, 56b/08, 56b/11

mecāl [Ar.] Kuvvet.
m. 03a/14

meclis [Ar.] Konuşmak veya bir konuyu görüşmek üzere bir araya gelmiş kişilerden oluşan topluluk.
m. 44b/15, 57b/17, 63a/07
m.+ de 42b/10, 42b/11, 43b/07
m.+ den 63a/10
m.+ e 29a/11, 42b/04
m.+ imiz 26b/09
m.+ imize 20a/17, 20b/03
m.+ inde 44b/08

mecmūʿ [Ar.] Bir araya getirilmiş, toplanmış.

m.+ ınıñ 50b/02

mecrūḥ [Ar.] Yaralanmış.
m. 13b/10, 36b/12

med [Ar.] Deniz suyunun aym çekim gücü ile yükselip kabarması.
m. ideyor 15b/16

mede [Ar.] Uzaklık, mesafe.
m. başar 35b/10, 48b/09
m. başara 69b/08

medār [Ar.] Bir şeyin çevresinde dönen şeyin çizdiği yol.
m. 68a/11, 77a/03

medd [Ar.] bk. **med**
m. 16a/06, 16a/08, 17a/08
m. itdikde 15b/17

meger [Far.] Öte yandan.
m. 08a/05, 08b/13, 10b/03, 17a/10, 17b/14, 70a/12

meh-mā-emken [Ar.] Mümkün olduğu kadar.
m. 09b/07

meh-pāre [Far.] Ay parçası.
m. 44a/10

mehter-ḫāne [Far.] İmparatorluk döneminde, hakimiyet ve saltanat sembolü olarak zurna, nakkare, nefir, zil, davul ve kösten kurulu askerî mızıka takımı.
m. 10b/12
m.+ ler 05b/14

mekān [Ar.] Yer.
m.+ ları 19b/15
eşkāl-i m.+ larına 51a/13

mekṣ [Ar.] Durma, bekleme.
m. 06b/08
m.+ den 79a/07
m.+ imizde 75b/11
m.-i intiẓārda 07a/13
m. idüp 23a/07, 77b/17
m. olındı 14a/08, 19b/06, 24a/03
m. olınmışdı 78a/08
m. olınup 02b/11, 03a/02, 07b/15, 18a/04, 52a/16

mektūb [Ar.] Başka bir yerde bulunan kimse ile haberleşmek amacıyla o kimseye

yazılmış ve imzalanmış kâğıt.
m. 60b/04
m.+ a 60b/12, 60b/15
m.+ lar 21a/06
m.+ ları 32b/03, 32b/06
m.+ unı 33b/09

mektūp [Ar.] bk. **mektūb.**
m.+ lar 08b/03

melāike [Ar.] Melekler.
imdād-ı m. 02b/9

melek [Ar.] Herhangi bir cinsiyet özelliği taşımayan, doğmayan veya doğurmayan, Allah'a kesin itaat gösteren ve nurdan yaratıldığına inanılan manevi varlık.
m. 51a/09

melīk [Ar.] Hükümdar.
m.+ e 72b/10

me'lūf [Ar.] Alışılmış, huy edinilmiş.
m. olduġımız 27a/01
m. olmuşlar 27a/03

memālik [Ar.] Ülkeler.
m.(g)+ inde 11a/08

memerr [Ar.] Geçilecek yol.
m.+ imiz 20a/15

memleket [Ar.] Bir milletin üzerinde oturduğu, bir devletin egemenlik haklarını kullandığı, sınırları belli yeryüzü parçası, ülke.
m.+ i 11a/12
m.+ inde 16b/04
m.+ lerine 09b/10
kürsī-i m.+ idir 75a/04

memlū [Ar.] Dolmuş.
m. 37a/14

memnūn [Ar.] İstediği şeyin olmasından veya dilediği gibi olmasından dolayı sevinç duyan.
m. 31b/06
m. itmiş olurduñuz 30b/08

memnūniyet [Ar.] Memnun olma durumu.
m. 17b/12

me'mūl [Ar.] Tasarlanan, umulan.
nā'il-i m. olduḳ 80a/01

me'mūr [Ar.] Bir işi yapmak üzere kendisine görev verilmiş olan görevli.
m. 07b/03, 08b/09, 24b/07, 67b/02
m. olan 78a/06
m. olduġı 31b/17
m. olduḳ 09a/06

menʿ [Ar.] Yasaklama, izin vermeme.
m.+ den 20b/01
m. idüp 62b/07
m. itdikde 13b/06
m. itmezsiz 62b/05
m. olınup 13b/17

Menekşe [Far.] Ege denizinde bulunan bir koy.
M. 79b/04

mengene [Yun.] Onarılacak veya imal edilecek şeyleri tespit veya sıkıştırmak için, bir vida yardımıyla istenildiği kadar birbirine yaklaştırılıp uzaklaştırılabilen iki çeneden meydana gelmiş, çeşitli tip ve boylarda yardımcı araç.
m.+ ler 12a/04
m.+ leri 12a/07

menşūb [Ar.] Bir şeyle veya kimse ile bağıntısı olan.
m. 24a/08

menzil [Ar.] Eskiden kervanların, posta arabalarının, yolcuların yolculukta konakladıkları, geceyi geçirdikleri veya dinlendikleri yer.
m. 60b/09
m.+ den 09b/14, 22a/01
m.+ e 08b/07, 22a/02
m.+ imiz 08b/04
m.+ imize 08a/10, 10b/15, 18b/05, 20a/07, 20a/16, 29b/07, 31b/10, 35b/02, 36b/09, 52a/17, 73a/09
m.+ ine 59b/03

merām [Ar.] Niyet, istek.
ṣavb-ı m.+ a 19a/15
bādbān-güşā-yı ṣavb-ı m. olduḳ 07b/12

merāsim [Ar.] Tören.
m.+ ine 09b/07
m.-i ikrāma 63b/07
m.-i istiḳbāl 05a/04
m.-i taʿẓīm 05a/12

merātib-hem [Ar.+Far.] Rütbelere göre.
m. 25a/04

merd [Far.] İnsan, kimse.
m. 26a/10

merġūb [Ar.] Rağbet gören, istenen.
m. 15b/01

merḥūm [Ar.] Ölmüş bir Müslüman'dan söz ederken "Allah'ın rahmetine kavuşmuş " anlamında iyi dilek sözü olarak kullanılır.
m. 23b/11

merʿī [Ar.] Yürürlükte olan.
m. 29a/04

mermer [Rum.] Birleşiminde yüzde yetmiş beşten daha çok kalsiyum karbonat bulunan, renkli, billurlaşmış sert kaya.
m. 44a/01, 45b/11, 49a/03
m.+ den 43b/16, 49a/15
m.+ lerile 38a/02

merr [Far.] Elli.
rūz-ı m.+ e 02a/03, 79a/03

mertebe [Ar.] Derece, aşama.
m. 10a/6, 15b/02, 24a/07, 64b/09
m.+ de 13a/17, 18b/09, 20a/17, 53a/14, 53b/09, 54a/14, 54a/15, 60a/06, 72b/17
m.+ ye 13b/05, 79a/16
eşcār-ı m. 35a/13
m.-i taḳayyüd 71a/06

mesāfe [Ar.] İki nokta arasındaki uzaklık.
m. 03b/11, 08b/02, 11b/02, 15b/04, 18a/09, 46a/03, 50b/03, 78b/16
m.+ de 03a/12, 06a/15, 08a/06
m.+ den 04a/08, 20a/09
ḳışr-ı m. 11b/05

mesā'il [Ar.] Meseleler.
m.+ den 67a/06
m.+ i 67a/14

meṣelā [Ar.] Örneğin.
m. 32a/01, 42b/15, 48b/05, 54a/02, 54a/11, 67a/08

mesfūr [Ar.] Adı geçen.
m. 03b/17, 14b/05, 14b/09, 32a/01, 32a/06, 32b/08, 33b/10, 34a/11, 58a/09,

60a/08, 60a/14
m.+ a 05a/11, 32a/09
m.+ lara 07b/07
m.+ uñ 24b/05
gürve-i m.+ dan 30a/05
ḳavm-i m.+ uñ 08a/11
tercümān-ı m. 07b/05

mesīre [Ar.] Gezilecek yer.
m. 32/12

mesmūʿ [Ar.] İşitilmiş.
m.+ ımız 15b/12
m.+ ımıza 38a/04
m. olmadıḳ 50a/14

mess [Ar.] Değme, dokunma.
m. idüp 38b/07

mestūr [Ar.] Örtülmüş.
m. 45b/12, 50b/17
m. olan 53a/13

mesʿūd [Ar.] Mutlu.
ḳudūm-ı m.+ uñuza 04b/04

meşaḳḳat [Ar.] Sıkıntı, eziyet.
m. 07a/02, 11b/03, 19b/17
m.+ iñ 10a/10
m.+ ler 31b/02
m.+ leri 11a/13

meşġūl [Ar.] İş görmekte olan, bir şeyle uğraşan.
m. 48a/08
m. olduġından 75b/09
m. olmaġıla 02a/08

meşhūr [Ar.] Ünlü.
m. 22b/10
şehr-i m.+ a 77a/14

meşḳūḳü'l-lisān [Ar.] Dilin şüphesi.
ḳalem-i m. 46b/02

meşreb [Ar.] Yaradılış, karakter.
m.+ ce 20a/03

meştā [Ar.] Kerpiçten yapılan toprak ev.

m.+ lar 53b/05

metīn [Ar.] (Yer, bina, nesne vb. için) dayanıklı, sağlam.
m. 17a/03

metris [Far.] Savaş alanlarında askerlerin korunması için toprak yığınından yapılan siper.
m. 41b/01

mevāʿid [Ar.] Söz vermeler, vaatler.
m.-i ʿurḳubiyye 63b/15

mevāşī [Ar.] Koyun, keçi, sığır gibi hayvanlar.
m. 06b/01, 06b/06, 12b/15

mevcūd [Ar.] Var olan, hazırda olan.
m. 37b/15, 54a/07
m. olandan 53a/10

meveddet [Ar.] Sevmek.
m. 29a/06
resm-i m.-i riʿāyet 31a/10

mevżiʿ [Ar.] Yer, mevki.
m.+ e 76b/08
m.-yi şems 64b/14

meydān [Ar.] Geniş, düz ve açıklık yer, alan.
m. 34b/13, 35a/08, 36a/07, 77a/10
m.+ ı 47b/08
m.+ ıñ 48a/05
m.+ ınıñ 65b/07

meyl [Ar.] Eğilim.
m. eyledi 70a/09
m. iderek 46b/08

meyve [Far.] Genellikle çiğ olarak tüketilen bazı bitkilerin tatlı sulu, etli ürünü.
m. 04b/17, 60a/04, 75a/06

mezbūr [Ar.] Adı geçen.
m. 03a/14, 03b/11, 23a/09, 23b/10, 54a/05, 79b/07
m.+ a 18a/12
ḳaṣaba-ʾyı m.+ da 23b/13
liman-ı m.+ a 03b/9
nehr-i m. 12b/13, 23b/07
nehr-i m.+ uñ 47b/03
oṭa-ʾyı m.+ a 57b/08

sefīne-ʾyi m. 01b/09
serāy-ı m.+ da 24a/03
şehr-i m. 13a/09, 19b/01, 21a/15, 21b/07, 22b/09
şehr-i m.+ uñ 04a/03, 04a/13, 15b/02

me'ẕūn [Ar.] Bir şeyi yapmak için izin verilmiş olan.
m. olup 21a/04, 54a/01

mıżrāḳ [Ar.] Eskiden kullanılan uzun saplı ve sivri uçlu silah.
m. 45b/17, 69b/04
m.+ dan 45b/03
m.+ lar 25b/03, 27b/06

midilli [Rum.] Küçük boylu at soylarının genel adı.
m. 30a/14, 33a/08

miftāḥ [Ar.] Anahtar.
m. 41a/05

mihmāndār [Far.] Konuk ağırlayan kişi.
m.+ ımız 16b/09, 18b/11, 21a/02

mihmāndārlıḳ [Far.+T.] Konuk ağırlama, rehberlik etme.
m.(ġ)+ a 05a/10

miḳdār [Ar.] Ölçülebilen, sayılabilen, azalıp çoğalabilen durum.
m. 02a/06, 03a/16, 04a/01, 05b/02, 07b/08, 10a/17, 13b/15, 16b/09, 17b/10, 18b/10, 20a/09, 28a/13, 30a/03, 30b/15, 30b/17, 31b/08, 41b/10, 42b/06, 60a/10, 61a/05, 63a/05, 63b/13, 65b/15, 67b/17
m.+ ı 02a/09, 03b/03, 03b/12, 18b/16, 21b/09, 49b/06, 68a/11
m.+ ına 25b/01, 25b/02

mil [İng.] Denizci milletlerce kabul edilen bir yerin kırk beş derece enlemindeki bir dakikalık yayın uzunluğu, deniz mili.
m. 03b/03, 03b/06, 03b/11, 03b/12, 04a/08, 04a/10, 06a/14, 74a/16, 74b/01, 78b/15
m.+ de 74a/15, 74b/02, 74b/15, 74b/16, 74b/17, 75a/01, 75a/02, 75a/08, 75a/09, 75a/10, 76b/05, 76b/07, 76b/08, 76b/10, 77a/13
m.+ den 79a/17
m.+ leri 74a/17

mīlcegiz [Far.+T.] Eklemli olarak bağlanmış bir veya daha çok parçanın çevresinde çembersel bir hareket yaptığı dönel küçük parça.
m. 64b/16

min-ġayr [Ar.] Bir başka.
m.-ı taḳarrüb 06a/01

Minklū (Saint-Cloud) [Fr.] 1785'te Marie-Antoinette tarafından satın alınan saray.
M.+ da 46a/15

mintri (ministre) [Fr.] Vezirlik görevi.
m. 31b/14, 63a/1, 73a/12, 74a/10, 78a/13
m.+ niñ 58a/12, 62b/06
m.+ ñiz 78a/16
m.+ ye 60a/12, 62b/09

Mintri De La Gīr [Fr.] Kralın veziri.
M. 36b/10

Mintri De Ṣat (Ministre d'Etat) [Fr.] Kralın veziri.
M. 58a/09

Mintri De Tāt [Fr.] Kralın veziri.
M.+ a 57b/03

minvāl [Ar.] Usul, tarz.
m. 12a/15

mīrāḫūr [Far.] Sarayın ahır müdürü.
m.+ ımıza 05b/04

mīrī [Ar.] Devlet hazinesine ait.
m. 43b/01

misāfir [Ar.] Bir kimsenin evinde geçici bir süre yiyip içerek yatıp kalkan kimse, konuk.
m. oluruz 67b/04

miṣal [Ar.] Benzer.
m.+ leri 71b/14

miṣl [Ar.] (Eşya için) aşırı fiyat farkı olmadan benzeri bulunabilen.
m.+ i 50a/14, 76a/08
m.+ ine 60a/08

miyāh [Ar.] Sular.
m. 66a/08

miyān [Far.] 1. Orta, ara.
m.+ ına 38b/11
m.+ ında 09b/16
m.+ ından 22b/11
m.-ı ābda 68b/01
m.-ı dīvān-ḫāneye 38b/14
m.-ı nāsda 73a/06

2. Vücudun göğüs ile karın boşluğu arasındaki bölümü, bel.
m. 38b/08

mīżān [Ar.] Tartma işlemini yapmakta kullanılan alet.
m.-ı şerīfde 74a/02

Modan [Fr.] Kralın sarayı.
M. 46a/07

Monpelir (Montpellier) [Fr.] Fransa'da bir şehir.
M. 08a/06, 08b/01, 08b/10, 77a/13
M.+ de 14a/13
M.+ den 11a/06
M.+ e 08b/12

Montbar (Montbard) [Fr.] Fransa'da bir kasaba.
M. 75a/01

Mora [Yun.] Bugünkü Yunanistan'ın güneyinde, ülkenin bir kısmını oluşturan yarımada.
M. 79a/10

Motpelīr (Montpellier) [Fr.] bk. **Monpelir.**
M.+ den 10b/09

Moṭun (Modon) [Yun.] Yunanistan'ın güneybatı kıyılarında antik bir kent.
M. 79a/11
M.+ a 79a/13

Mösy De Biron (Monsieur de Biron) [Fr.] Kral askerlerinin kethüdası makamında bir devlet adamı.
M. 45a/03

Mösy Defīn (Monsieur de Fiennes) [Fr.] Elçilik münasebetiyle Osmanlı makamları tarafından gönderilen mektupları tercüme eden mütercim.
M. 07b/02

Mösy Ḳonbar (Monsieur Cognard) [Fr.] Kral sarayının ahır müdürü.
M. 25a/06

Mösy Ḳonto de Tolūza (Monsieur le Comte de Toulouse) [Fr.] Deniz kaptanı.
M. 32b/02

Mösy Ḳon Toluz [Fr.] bk. **Mösy Ḳonto de Tolūza.**
M. 34a/02, 34a/07
M.+ a 33b/08, 58b/07

Mösyö Ḳontura Toluza [Fr.] **Mösy Ḳonto de Tolūza.**

M. 57a/06

Mösyö Le Duḳ (Monsieur le Duc) [Fr.] Kralın kethüdası.
M. 28a/12, 56b/16, 57a/05, 67b/03, 69a/16, 69b/14, 73a/04
M.+ uñdur 67b/15

Mösyö Toluz [Fr.] **Mösy Ḳonto de Tolūza.**
M.+ a 63a/09

muʿādil [Ar.] Değiştiren.
m. olacaḳ 53b/07

muʿallim [Ar.] Öğretmen.
m. 70a/04

muʿāmele [Ar.] Davranış biçimi, tutum.
m. 27b/03

muʿāvenet [Ar.] Yardım.
m. 62b/09

muʿaẓẓam [Ar.] Ulu, yüce.
m. 46a/07
şevval-i m.+ ıñ 74a/13

mufārıḳ [Ar.] Ayrılmış olan.
eyyām-ı m.+ ta 04b/14

muġāyir [Ar.] Karşıt.
m. 67a/14

muġayyer [Ar.] Değişik bir biçime sokulmuş, değiştirilmiş.
resm-i m. 34b/08

muḥabbet [Ar.] İçtenlikle yapılan konuşma; dostça sohbet.
m. 05a/9, 29a/06
tʾekīd-i m. 31b/05
m. eyledi 17b/07
m. itmekle 27a/15

muḥabbet-āmīz [Ar.+Far.] Sevgiyle, dostlukla.
m. 38a/16

muḥaddiṣ-dār [Ar.+Far.] Hadislerle uğraşan kimse.
m. 11b/01

muḥāfaẓa [Ar.] Koruma.
m.+ da 41a/02

muḥaḳḳaḳ [Ar.] Araştırma sonucunda gerçekliği kesinleşmiş; gerçek olduğu, doğruluğu kesin olarak bilinen.
m.+ dır 09b/17

muḥāl [Ar.] Olması, gerçekleşmesi mümkün olmayan, olanaksız.
m. 11b/16, 30a/08
m.+ dir 52a/10, 58b/06, 59b/15, 74a/09
m.-i ḫayāl itmiş 54b/05

muḥarrem [Ar.] Ay takviminde birinci ayın adı.
m.+ iñ 03b/9
m.+ iniñ 03a/03

muḥarref [Ar.] Asıl niteliği değiştirilmiş olan, bizzat silinmiş ve yerine başka şey yazılmış olan.
m. 66a/11, 66b/04

muḫāsama [Ar.] İki kişi veya iki taraf arasında oluşan düşmanlık.
hengām-ı m.+ da 41a/02

muḥāṣara [Ar.] Kuşatma, çevirme.
m. itmişler 41b/01

muḥāt [Ar.] Etrafı sarılmış.
m.+ dır 20a/01

muḥāṭa [Ar.] Kuşatılmış.
m. 45b/02, 47b/09

muḥīṭ [Ar.] Çevre.
baḥr-ı m. 15b/04, 15b/07, 77b/06
baḥr-ı m.+ den 15b/14
baḥr-ı m.+ e 09a/03,11b/10

muḥkem [Ar.] Sağlam.
m. 12a/02, 65b/04, 65b/10, 71a/17
m. olmasına 57a/16

muḥtāc [Ar.] İhtiyacı olan.
m. 50a/07, 59a/07, 71a/07
m.+ dır 06b/05
m. olmaz 48b/08
m. olmuşlar 49b/09

muḫtall [Ar.] Bozuk.
m. 24a/01
m. olmamış 12b/04

muḫtaṣar [Ar.] Kısaltılmış olan.
m. 21b/07

Muḥterem [Ar.] Hürmetli, saygıdeğer.
Dāmād-ı M. 29a/01, 31a/13

muḳābele [Ar.] Karşılama.
m.+ sinde 10a/10

muḳābil [Ar.] Bir şeyin karşılığı olan.
m. 03a/05
m.+ inde 08a/06, 49a/02
m.+ ine 03a/09

muḳaddem [Ar.] Zaman bakımından önce gelen, önceki.
m. 05a/12, 05b/01 24b/03, 74a/01, 74a/04, 74a/07, 76b/14, 77a/16, 77b/06, 77b/13, 77b/14
m.+ ce 69a/04
m.+ de 18a/11
enturaduḳtör-i m. 34a/09
fecr-i m. 56a/15

muḳaddemā [Ar.] Eskiden, bundan önce.
m. 07b/02, 08b/08, 11b/01, 25a/05, 25a/15, 33a/16, 38a/12, 48a/01, 54b/05, 56b/15, 57a/03, 58b/03, 63b/04, 64a/04, 66b/03, 77a/10, 77a/17

muḳaʿarü'-şekl [Ar.] Kenarlarından başlayarak ortasına doğru gittikçe çukurlaşan.
m. 64b/01

muḳārin [Ar.] Bitişmiş.
m.+ dir 51b/12

muḳarr [Ar.] İkrar olunmuş, onaylanmış.
m. 06b/10

muḳarreb [Ar.] Yaklaşmış.
m. 32a/06

muḳtedīrü'l-beyān [Ar.] İfadeye gücü yeten.
m. olamaz 46b/4

muḳteżā [Ar.] Gereken.
m.+ sı 66a/11

mūm [Far.] Ortasına konulmuş bir fitil yakıldığında aydınlatmada kullanılan silindir biçiminde çubuk.
m.+ lar 42a/11, 76a/01

m.+ larıñ 42a/15

munfaṣıl [Ar.] Ayrılmış.
m. olmamaḳ 52b/11

Muntanruz (Naurouze) [Fr.] Fransa'da bir yer.
M. 12a/13

muntaẓır [Ar.] Bekleyen, gözleyen.
m. 04b/04, 20b/06, 34b/14, 77a/17
m.+ dır 06b/02, 08b/10, 17b/04
m.+ lar 18b/07
ḳarīb-i m. 35b/13
m. olduḳ 79b/10
m. olmaḳ 77b/11

murabbaʿ [Ar.] Dört öge veya nesneden meydana gelen, dörtlü.
m. 40a/03

murabbaʿ-trāş [Ar.+Far.] Dört köşesi tıraşlanmış.
m. 39b/17

murād [Ar.] İstek.
m. 27a/15
m.+ ı 40a/17
m. eyledik 55a/13, 76a/10
m. eylemiş 29b/17, 67a/17
m. iden 59a/12
m. ider 58b/05
m. iderseñiz 40b/17
m. idersiñ 30a/05
m. idersiz 24b/11
m. itdikce 32b/13
m. itdikleri 11a/09
m. itdiklerini 63a/05
m. itmişdik 67b/02
m. olındıḳda 03a/05

muraṣṣaʿ [Ar.] Değerli taşlarla süslenmiş, süslü.
m. 18a/16, 25a/02, 27b/08, 42b/04, 44b/12

murġān [Far.] Kuşlar.
m.-ı çemen 72a/04

muṣāfatā [Ar.] Saf ve içten dostluk, samimiyet.
m. 09b/17

muṣāḥabet [Ar.] İki ve daha çok kişi arasında yapılan konuşma, görüşme.

m. 60a/15
m.+ ler 38a/16]
m. iderler 04b/07

muṣanna‘ [Ar.] Büyük bir sanatkâr elinden çıkmış; sanatla yapılmış.
m. 30a/12, 30a/16, 31a/04, 40a/03, 46b/15, 47b/11, 47b/13, 49a/01, 49a/14, 50b/05, 50b/12, 51a/02, 64b/14, 68b/12
m.+ dır 56a/13

musaṭṭaḥ [Ar.] Yassı ve düz bir durum kazandırılmış olan.
m. 49a/16

muṣavver [Ar.] Resim konulmuş olan, resimli.
m. 44a/15, 54a/03

Musevī [Ar.] Hz. Musa'nın getirdiği dine mensup olan.
M.+ ler 76b/15

muşa‘şa‘ [Ar.] Gösteriş.
m. 28b/05

muṭābıḳ [Ar.] Birbirine uymuş bulunan.
m. 40b/11
m. idemedik 55a/17
m. idi 60a/08

Mutanruz [Fr.] bk. **Muntanruz.**
M. 11b/14

mutaṣavver [Ar.] Tasarlanmış.
m.+ dir 64b/10

mu‘teber [Ar.] Saygı duyulan.
m. 06b/01, 13b/16, 21a/01, 33b/11, 43a/17, 45a/15, 46b/05, 50b/07, 75b/13
m.+ dir 28a/07, 39b/14
m.+ i 32a/06, 33b/12

mu‘tedil [Ar.] Ölçülü, uyumlu.
m. olsun 53b/10

mu‘temed [Ar.] Güvenilir.
m. 40a/13

mutlaḳa [Ar.] Kesinlikle.
m. 59a/08

muttaṣıl [Ar.] Sürekli.
m. 42a/04, 44a/14, 45b/16

muṭlaḳ [Ar.] Kesin.
m.+ dır 30a/03

muvāfıḳ [Ar.] Uygun olan.
m. 01b/13

muvaḳḳar [Ar.] Kendisine saygı gösterilmiş, ağırlanmış.
m. 20b/15

muvaḳḳi [Ar.] Fermanlara tuğra çeken kimse.
m. 46a/11

muvaẓẓaf [Ar.] Vazifeli.
m. 79b/08

mübālaġa [Ar.] Abartma.
m.+ lar eyledi 63b/03

mübāşeret [Ar.] Bir şeye başlama, girişme.
m. eyledik 73b/16
m. olındı 45a/14

müberrā [Ar.] Arınmış, beraat etmiş.
m. olmaġıla 08a/13

müceddeden [Ar.] Yeniden.
m. 27b/16

mücessem [Ar.] Cisim hâlinde olan.
m. 40b/07, 41a/10, 42b/08, 52b/17, 54a/11, 66b/16

mücevher [Ar.] Değerli taş veya madenlerden yapılan süs eşyalarının genel adı.
m. 28b/05, 44a/03

müctemiʿ [Ar.] Toplanmış, birikmiş.
m. olur 52a/01

müdāḫale [Ar.] Bir kimsenin yapmakta olduğu işi etkilemek amacıyla işe karışmak.
m. itmeyüp 31b/17

müderris [Ar.] Ders veren.
m. 67a/12
m.+ i 52b/06, 53a/06

müdevver [Ar.] Çevrilmiş, döndürülmüş.
m. 37a/13, 39b/08, 66b/12, 74b/05, 76b/12, 77a/01
m. olur 65b/17

müdevver-gāh [Ar.+Far.] Hesap işleri yapılan yer.
m. 64b/16

müdevverü'ş-şekl [Ar.] Yuvarlak şekilli.
m.+ dir 66b/04

müeddeb [Ar.] Saygılı.
m. 20b/15

müevvil [Ar.] Başka anlam veren, tevil eden.
m.+ i 38b/09

müferriḥ [Ar.] İç açıcı, ferahlatıcı.
m. 46b/07, 47a/14, 50b/04

müfevveż [Ar.] İhale ve sipariş olunmuş.
m.+ sındır 58b/10

müheyyā [Ar.] Belirli bir iş için hazır durumda olan, hazır.
m. 26b/01

mühimmāt [Ar.] Önemli ve gerekli olan malzemeler.
m. 18b/06
m.+ ıñız 06a/17

mühimmāt-dār [Ar.+Far.] Mühimmatla ilgilenen görevli.
m. 08b/09

müjgān [Far.] Kirpikler.
m. 54a/13

mükāleme [Ar.] Karşılıklı konuşma.
mümessā-ı m. 04b/07

mükellef [Ar.] Eksiksiz ve çok güzel biçimde yapılmış olan, özenle yapılmış.
m. 47a/10, 51b/07, 75b/02
m.+ dir 51b/13

mükemmel [Ar.] Hiçbir eksiği, kusuru bulunmayan.
m. 24b/09, 24b/17, 25a/04, 32a/13, 59a/16

mülāḥaẓa [Ar.] Bir konuyu ayrıntılarına varıncaya kadar inceleme, düşünce.
m.+ lar 08a/16
m.+ sıyla 11b/07
m. eyledik 06b/09

mülāḳī [Ar.] Görüşüp konuşan, buluşan.

m. 73a/14
m. oldılar 76b/09
m. olduġınızda 78b/07
m. olduḳ 33a/07, 38a/15
m. olup 75a/17
m. olur 78a/14

mülāyemet [Ar.] Uygunluk, uygun düşme.
m. 55a/07

mülāyim [Ar.] Ilıman, ılık.
m. 07b/09

mülebbes [Ar.] (Elbise için) giyilmiş, kullanılmış.
m. 36b/08

mülḥāḳ [Ar.] Bir merkeze bağlı olan.
m. olup 13b/12
m. olur 23b/06

mülteffā [Ar.] Birbirine karışmış; birbirine sarılmış olan.
m. 23b/03, 46a/02, 48b/04

mültefītü's-sāḳī [Ar.] İlgi ve itifat olunan.
m. 23b/03, 48b/04

mülūk [Ar.] Padişahlar, hükümdarlar.
m. 72a/12
m.-i raḥt 30a/11

mülūkāne [Ar.+Far.] Padişahlara yakışır biçimde.
āyīn-i m. 31a/07
resm-i m. 30b/02

mülūkī [Ar.] Hükümdara özgü.
m. 18a/14

mümāss [Ar.] Temas eden.
m.-ı mükāleme 04b/07

mümkün [Ar.] Olması imkân dahilinde olan.
m. 03a/17, 10a/7, 22b/01, 26a/01, 46a/11, 47a/05, 52b/02, 53b/03, 78b/06
m.+ dür 04a/02, 06b/17, 40b/13, 47b/17, 55a/12, 74b/06
m. olmaġıla 66b/14
m. olmayup 76a/13

mümtedd [Ar.] Sürekli.

m. olup 22a/08

münaḳḳaş [Ar.] Desenle süslenmiş, nakışlı.
m. 42a/17, 44a/14, 50b/16, 54a/02
m.+ lardan 45b/11

münʿaḳid [Ar.] (Anlaşma ve sözleşme için) iki taraf arasında resmen kabul ve imza edilmiş olan.
m. olan 09b/16

münāsib [Ar.] Uygun.
m. 08b/05, 11b/09, 25a/03, 36b/05, 58b/12
m.+ dir 06b/16
iẓhār-ı m. 78b/07
vech-i m. 09a/16, 25a/04
m. görmüşler 08a/14
m. olan 06b/14

münāsibü'l-aʿżāʾ [Ar.] Organların uyumu.
m. 38b/04

müneccimbaşı [Ar.+T.] İmparatorluk döneminde takvim işlerini düzenleyen en yetkili kimse, astronomi uzmanı.
m. 67a/11
m.+ ları 56b/01

müneccim-ḫāne [Ar.+Far.] Gözlem evi, rasathane.
m. 64a/01
m.+ ʾyi 64a/09

münfekk [Ar.] Ayrılmış, çıkmış.
m. olmadı 75b/12
m. olmamaḳ 78a/09
m. olmaz 32b/10

münīf [Ar.] Yüksek, ulu.
m.+ iniñ 48b/17

münīr [Ar.] Işık veren, parlak.
şems-i m. 44b/01

münḳaṭiʿ [Ar.] Kesilmiş, ayrılmış.
m. olmadılar 11a/05

münsedd [Ar.] (Akışkanlar için) bir kapak, tıkaç, engel vb. ile tıkanmış olan.
m. olmaġıla 06b/05
m. olup 06a/06

müntehī [Ar.] Bir yere dayanıp orada biten.
m.-yi şehrde 75a/17
m. olduġı 47a/13, 47b/04
m. olıncaya 35b/10, 48b/10

münteşir [Ar.] Dağılmış, yayılmış.
m. 75b/04
m. olur 21a/17

mürāca‘at [Ar.] Başvurma.
m. 43a/05

mürāselāt [Ar.] Haberleşmeler, mektuplaşmalar.
m. 31b/05

mürd [Far.] Ölmüş.
m. olup 67a/11

müreccih [Ar.] Başkalarından daha çok beğenilip üstün tutulan, tercih edilen.
m. olan 48a/11

müretteb‘-traş [Ar.+Far.] Aynı sırada kesilmiş, düzeltilmiş olan.
m. olınmış 56a/10

mürtefī‘ [Ar.] Yüksek bir yere çıkmış olan, yükselen.
m. 49b/06, 50a/06
m.+ ce 65b/07

mürūr [Ar.] Geçip gitme, sona erme.
m. 22b/04
m.+ unda 61b/15
m.+ undan 32b/16
m.-ı eyyām 24a/01
m. iderdik 26a/02
m. idüp 79b/02
m. itmeden 03b/02
m. itmedikce 04b/13

müsā‘ade [Ar.] İzin.
m.+ ye 09a/17
m. idüp 16b/14
m. itmekle 07a/17

müṣādif [Ar.] Önceden kararlaştırılmaksızın, rastlantı sonucu.
m. itmekle 19b/13
m. olduġından 31b/06
m. olmaġıla 26b/15

müsāʿid [Ar.] Yardım eden.
m. 07b/16
m.-i havaya 79b/10
m. olmaġıla 07b/11, 79a/10, 79b/13
m. olup 02b/14

müsāraʿat [Ar.] Süratli, hızlı.
m. idüp 14b/13

müşelleṣü'ş-şekl [Ar.] Üçlü şekil.
m. 39b/15

müselsel [Ar.] Zincir gibi birbirine bağlı olan.
m. 50a/08

müserrec [Ar.] (At için) üzerine eyer vurulmuş, eyerli.
m. 25b/08, 25b/11

müslümān [Ar.] İslam dinine mensup olan.
m. 34b/03
m.+ larda 73b/05
m.+ lardan 61b/05
m.+ ları 61a/11

müsnedveẕ [Ar.] Dayandırılan, kendisine bir şey yüklenilmiş olan.
m. olmaġıla 07a/12

müstaġraḳ [Ar.] Batmış.
m. 29a/10, 44a/03, 44a/13
m. olup 42a/14

müstaḥaḳ [Ar.] Bir şeye hak kazanmış olan, layık olan.
m. olacaḳ 62a/04

müstaḥkem [Ar.] Sağlamlaştırılmış, kuvvetlendirilmiş.
m. 17a/04

müstaḳīm [Ar.] Bir doğru boyunca olan, doğru.
m. 32a/09

müstaḳīl [Ar.] Bağımsız.
m.+ dir 32a/01
m. olmadıḳca 40b/01

müstefīd [Ar.] Yararlanan, faydalanan.
m. olsunlar 65a/14

müstevfī [Ar.] Yeteri kadar.

m. idiñiz 18b/14

müşābih [Ar.] Aralarında benzerlik bulunan.
m. 22a/15, 71b/07
m. olmuş 15b/03

müşāhede [Ar.] Görme organı aracılığıyla bir nesnenin varlığını, bir olayın veya olgunun akışını duyma gözlem.
m. 64b/11
m. eyledik 16a/05, 37b/14, 38a/04, 39b/12, 45b/08, 65b/17, 66a/03, 66b/12, 67a/01
m. idemedik 66a/08
m. itdik 48b/02
m. itmek 40b/08
m. itmiş 40b/15
m. olındı 46b/02
m. olınmadı 46b/12
m. olınmaḳ 52b/16
m. olınmamışdır 47a/04
m. olınmışdır 22a/06, 28a/03
m. olınur 41a/17, 48b/10, 48b/15, 49a/10
m. olınurdı 20b/09

müşāvere [Ar.] Birden çok kişi arasında birbirinin görüşünü alarak yapılan iş görüşmesi, danışma.
m. itmişler 06b/12

müşkil [Ar.] Zor.
m. 61b/02, 63a/04
m.+ dir 13a/04
m.+ lerimiz 61b/01
m. olmaġıla 08a/15

müşrif [Ar.] Çevreyi gören, etrafa bakan.
m.+ dīr 16b/12

müştedd [Ar.] Şiddetlenmiş, kuvvetlenmiş.
m. olur 34b/06

müşteḳāḳ [Ar.] Özleyen, arzu eden.
m.+ dır 33b/17

müşterī [Ar.] Satın alan kişi, alıcı.
m. 67a/08
m.+ ʾyi 66b/05
eṭrāf-ı m.+ ʾyi 66b/08
ḥavl-i m.+ de 66b/11, 66b/15

müteʿaddid [Ar.] Sayısız, çeşitli.
m. 51b/07, 52b/14, 53a/07, 64a/12, 68a/06

müteʿallik̟ [Ar.] (Bir şeye veya kimseye) bağlı olan, onunla ilişkili olan.
m. 05a/10, 37a/15, 64a/14, 64a/16

müteʿassir [Ar.] Sıkıntılı, zor.
m. olmaġın 03a/06

müteʿayyin [Ar.] Tayin olunmuş.
m. olmuş 24a/09

mütecāviz [Ar.] Bir kimseye veya bir topluluğa fiziksel olarak saldırıda bulunan.
m. 27b/17, 42a/08, 46b/14, 52a/02, 54a/09, 54b/06, 55a/02, 65b/03, 68a/12, 69a/15, 70a/04, 74b/09, 76b/12

müteʾellim [Ar.] Acı duyan, elemli.
m. 54b/03

mütefāvit [Ar.] Aralarında fark bulunan, çeşitli.
m. 77a/03
m. olmayup 46a/01

müteġayyir [Ar.] Başkalaşan, değişken.
m. olmaġıla 07b/14

müteḫallif [Ar.] Uygun gelmeyen.
m. 30a/08

mütelāṣıḳ [Ar.] Birbirine bitişen, yapışık.
m. 22a/04

mütemekkin [Ar.] Yerleşen.
m. olmuş 65b/14

mütenebbih [Ar.] Aklını başına toplayan, uyanan.
m. olur 29b/13

müteraḳḳıb [Ar.] Bekleyen, gözleyen.
m. olduḳ 35a/02, 35b/14

müteveccih [Ar.] Yüzü bir tarafa dönmüş olan.
m. 36a/07, 36a/09, 45b/11

mütezāḥim [Ar.] Kalabalıktan sıkışan.
m. olmuşlar 26a/10

müvekkil [Ar.] Birini kendisine vekil seçen kimse.

m. 05a/02, 36b/11
m.+ leri 46b/05
m. olmaġıla 58a/10
m. olmuş 31b/16

müyesser [Ar.] Kolay olan, kolay yapılan.
m. 65a/17
m.+ dir 06b/04
ʿavdet-i m. eyleye 02a/02
m. oldı 13a/16, 15b/14, 18a/12, 23b/10
m. olmaġıla 31a/17
m. olmayup 64a/06
m. olmuş 11b/10
m. olup 04a/14, 15a/09
m. olur 41b/04

müẕāb [Ar.] Erimiş, eritilmiş.
m. oldı 64b/04

müzāḥame [Ar.] Sıkıntı verme.
m.+ den 20b/02

müẕākere [Ar.] Bir konu hakkında yapılan konuşma, görüşme.
m. olındıḳda 06a/04

müzeyyen [Ar.] Süslenmiş.
m. 18a/16, 24a/14, 25a/12, 25b/08, 26b/02, 35a/01, 43b/17, 47b/12, 50b/17

N

nā-çār [Far.] Çaresiz.
n. 26b/14

nā-gāh [Far.] Ansızın, birdenbire.
n. 02a/10, 02b/03
n.-ı refʿ olınup 42b/01
n.-ı refʿ olınup 44a/15

nā-ḥelāl [Far.+Ar.] Haram.
ṣulb-i veled-i n.+ i 33b/10

nā-maṭbūʿ [Far.+Ar.] (Yazı için) basılmamış.
āyet-i n.+ dur 20a/03

nā-münāsib [Far.+Ar.] Uygunsuz.
n. olduġından 53b/04

nā-ṣavab [Far.+Ar.] Yanlış.

cevāb-ı n. 61a/15

nā-yāb [Far.] Bulunmayan, ender.
n. 67b/17

nādīde [Far.] Ender rastlanan.
n. 34b/07, 65a/10, 65a/12

nādir [Ar.] Az.
n.+ dir 20a/04

naġme [Ar.] Kulağa hoş gelen söz veya ses.
n.+ ye 44b/06

naġme-kārlıḳ [Ar.+Far.+T.] Ezgiler söyleme işi.
n. itmekde 72a/04

naġme-pervāzlıḳ [Ar.+Far.+T.] Şarkı, türkü söyleme işi.
n. iderlerdi 38a/03
n. itdiler 37a/05

nā'il [Ar.] Erişmiş, başarmış.
n.-i me'mūl olduḳ 80a/01

naḳb [Ar.] Delme.
n. 48a/05
n. itmişler 12b/10

nāḳıṣ [Ar.] Eksik.
n. 65a/01
n.+ dır 66a/01
n. oldı 55b/01
n. olmaġıla 40a/13
n. oluyor 74b/02

naḳil [Ar.] Bir yerden başka bir yere alıp götürme.
n. 18a/03, 19a/09, 45a/04, 45a/15, 77b/15
n.+ e 50a/08
iḥmāl-i n. 78a/07
sühūlet-i n. 11b/05
tamām-ı n. 78a/03
n. eyledik 46a/06
n. idince 14a/08
n. itmişlerdir 06a/08
n. olınmış 78a/02
n. olınup 08a/09, 52a/17

naḳış [Ar.] Duvar ve tavan süslemeleri.

n.+ lar 47b/11

nām [Far.] Ad, ün.
n. 06a/16, 13b/04, 18a/06, 19a/11, 19a/16, 19a/17, 19b/08, 19b/09, 19b/10, 19b/11, 21b/01, 21b/03, 21b/05, 21b/08, 22a/01, 22a/11, 22a/16, 22b/08, 23a/08, 23a/13, 48a/16, 64a/10, 68a/02, 74a/15, 74b/03, 74b/15, 74b/16, 74b/17, 75a/01, 75a/02, 75a/08, 75a/09, 75a/10, 75a/12, 76a/17, 76b/02, 76b/05, 76b/07, 76b/08, 76b/10, 76b/11, 77a/13
n.+ da 60b/02
n.+ ıñız 10a/4

nāme [Far.] Resmî nitelikli mektup ve bu mektubun yazılı olduğu kâğıt.
n.+ lerinden 29a/14
n.+ sinden 31b/03
n.+ sini 28b/17, 57b/03, 58a/04
n.+ ʾyi 31a/12, 57b/02
n.- ʾyi ʿālīleridir 31a/13
n.- ʾyi ʿālīsidir 29a/02
n.- ʾyi hümāyun 27b/07, 38a/12
n.- ʾyi hümāyūna 28b/09
n.- ʾyi hümāyūnı 28b/08, 28b/12, 28b/14
n.- ʾyi hümāyunuñuzı 27a/17

nān [Far.] Ekmek.
n. 37a/17
ḫarc-ı n. 37b/01

nar [Far.] İran kökenli, parlak kırmızı çiçekli, çok çekirdekli taneciklerden oluşan bitki, bu bitkinin yenilebilir meyvesi.
n.+ lara 54b/11

nar çiçegi [Far.+T.] Nar bitkisinin çiçek açan kısmı.
n. 71b/17

nās [Ar.] İnsanlar.
n. 55b/14
n.+ ıñ 10b/14, 44a/06, 60a/05
evsāṭ-ı n. 20a/04
keṣret-i n. 31a/06
kibār-ı n.+ dan 43a/16
miyān-ı n.+ da 73a/06
raġābet-i n. 11b/06
ziḫām-ı n.+ dan 26a/01
ziḫām-ı n.+ dan 31b/08

naṣb [Ar.] Atanma, tayin edilme.
n. 62b/11
n.+ ına 32a/05

naṣıl [T.] (Eylem için) yapılma biçimi, yolu ve aracını sormakta kullanılır.
n. 60b/17

naṣīb [Ar.] Kısmet.
n. olınup 14b/06
n. idüp 40a/14
n. olmadı 60a/06

naṣiḥat [Ar.] Öğüt.
n.+ e 58b/08

nāşī [Ar.] Ortaya çıkan, görünen.
n. 06a/06, 09b/11

nātüvān [Far.] Güçsüz.
n. 19b/16

naẓar [Ar.] Bakış.
n. 68b/13
n.+ dan 38b/02
bād-ʾı n.+ da 54b/03
imʿān-ı n. eyledim 66a/15
n. itmişler 64a/05

naẓar-gāh [Ar.+Far.] Bakılan yer, bakılacak yer.
n.+ da 54b/12
n.+ ımızda 42b/16

Naẓarto [Fr.] Fransa'da bir liman.
N. 04a/14, 04b/14

nāzenīn [Far.] (Kadın için) ince yapılı, zarif.
n. 44a/12

nāẓır [Ar.] 1.(Ev, dükkân vb. için) giriş veya ön cephesi ile bir şeye veya bir yere dönük olan.
n. 21b/10, 50b/09, 72a/16
n.+ dır 26a/09
n. olup 68b/09
n. olurlar 77a/05
2. Bir kurum veya kuruluşun işlerini yürütmekle görevli en üst ve en yetkili kişi; müdür.
n. 24b/07, 54b/17
n.+ dan 54a/01
n.+ dır 58a/10
n.+ ı 43a/17
n.+ ıla 41b/03

n. olan 53b/16

nāzil [Ar.] İnmek.
n. olduḳ 19a/16

naẓīr [Ar.] Benzer, eş.
n. 50b/09
n.+ i 15a/16, 16b/04, 39b/07, 45b/09, 51b/01, 51b/02, 67b/16, 68a/04
n.+ iñ 49b/04
n.+ leri 49a/01
n. olan 41a/03

naẓīre [Ar.] Bir davranışa, bir söze benzer biçimde karşılık olarak yapılan davranış veya söz.
n. eyledik 63b/06

ne [T.] Soru ve belirsizlik zamiri.
n. 03a/11, 08b/14, 10b/11, 11a/13, 17a/08, 21a/07, 21a/09, 24b/10, 26a/12, 27a/06, 27b/03, 28b/04, 35b/04, 37a/11, 38b/01, 40b/13, 41a/11, 41a/1, 41a/14, 41b/01, 41b/04, 48a/01, 50b/11, 51b/11, 52a/10, 53a/13, 54a/06, 54b/04, 55a/12, 58a/14, 58a/16, 60a/15, 61a/04, 61a/07, 61a/11, 61b/08, 62b/07, 65a/02, 67a/03, 69b/17, 70a/13, 72a/17, 73a/17, 73b/14
n.+ dir 17b/17, 59a/01, 59a/07, 61b/08, 62a/17, 73b/17
n.+ ge 30a/08

nebātāt [Ar.] Bitkiler.
n. 53a/13, 53b/02
n.+ dan 53a/15, 53a/17
n.+ ına 53b/04

nefāyis [Ar.] Herkes tarafından beğenilen ve güzel bulunan şeyler.
n. 45a/15

nefer [Ar.] Asker.
n. 03b/16, 24b/16, 29b/08, 30a/06, 57b/12

neferāt [Ar.] Askerler.
n.+ ıla 14a/05, 15a/13

neferātlıḳ [Ar.+T.] Askerlik mesleği.
n.+ la 15a/03

nef‘ī [Ar.] Yararla ilgili, fayda ile ilgili.
n. 11b/11

nefsü'l-emr [Ar.] Aslına bakılırsa, gerçekte.
n.+ de 11b/13, 37b/13, 41b/02, 55b/08

nehār [Ar.] Gece.
nıṣf-ı n.+ dan 24b/03

nehir [Ar.] Çoğunlukla denizlere dökülen büyük akarsu.
n. 11a/17, 12b/12, 16a/04, 22a/04, 22a/05, 23a/16, 23a/17, 40b/06, 47a/06, 47a/12, 47b/04, 48a/15, 52a/12, 56a/02, 75a/17, 75b/16, 76a/12, 76a/17
n.+ e 12a/05, 21b/10
n.+ i 11b/08, 11b/1412b/03, 12b/05, 12b/06, 18a/07, 21b/08, 22a/02, 22a/10, 22b/11, 22b/12, 23a/13, 23a/14, 23b/05, 47a/07, 49/12, 56a/08
n.+ ile 15a/05
n.+ iñ 22a/03
n.+ inden 49b/09
n.+ ine 09a/03, 13b/12, 23b/06
n.+ ini 12b/05
n.+ iniñ 12b/01, 14a/06
n.+ ler 09a/01, 12b/01
n.+ leriñ 12b/04
āb-ı n. 49b/13
ḳanāl-ı n.+ i 13b/11
ḳanāl-ı n.+ ile 13a/16
kenār-ı n.+ de 13b/04, 18b/01
kenār-ı n.+ den 13b/01, 13b/03
kenār-ı n.+ i 76a/02
n.-i ʿaẓīm 12b/08, 21b/08
n.-i cānib-i baḥra 16a/03
n.-i kebīr 75a/14, 75a/16
n.-i kenārda 17a/02
n.-i maʿhūdda 11b/16
n.-i maʿṣūd 12b/09
n.-i mezbūr 12b/13, 23b/07
n.-i mezbūruñ 47b/03
n.-i Sen 23b/01
sāḥil-i n.+ de 14b/11
sāḥil-i n.+ den 12a/12
sürʿat-i cereyān-ı n. 18a/11
vasaṭ-ı n.+ de 76a/03

Nemçe [Sl.] 16. yüzyıldan sonra Osmanlı'nın Avusturya'ya ve Avusturya halkına verdiği isim.
N. 29b/10, 59a/03, 61b/16

nerd-bān [Far.] Basamak, merdiven.
n. 05b/17, 33b/13, 45b/13, 49a/03, 49a/05, 49a/07, 49a/09, 49a/11, 49a/13, 50a/17, 52a/03, 77a/03
n.+ a 28a/14, 50a/06
n.+ dan 29b/04, 44a/04, 60a/09
n.+ ı 28a/09
n.+ lar 45b/11, 71a/09

nişīb [Far.] Yukarıdan aşağıya inen yer.
n. 40b/07
n.+ den 64a/15
n.+ e 12a/15, 12a/16, 45b/11

netīce [Ar.] Sonuç.
n. 71a/02
n.-ʾyi kelām 43a/09

nevʿ [Ar.] Tür, çeşit.
n.+ i 72a/08

nevāle [Ar.] Zorunlu yiyecek ve içecek maddeleri, azık.
n. 37a/01, 45a/04

nevrūz [Far.] Yeni gün, yılın ilk günü.
rūz-ı n. 29b/07

nezāket [Ar.] Başkalarına karşı saygılı ve incelikli davranma.
n.+ le 48a/11

nıṣf [Ar.] Yarı.
n.-ı eşyāmızdan 19a/07
n.-ı nehārdan 24b/03
n.-ı ṭarīḳde 22a/12

nıṣfü'l-leyl [Ar.] Gece yarısı.
n. 07b/12

ni [T.] bk. **ne.**
n.+ dügin 62a/06

nice [T.] **1.**Nasıl?
n. 41a/13, 41b/01, 62b/07, 62b/17, 73a/16
2. Oldukça çok, ne kadar çok.
n. 04b/03, 04b/06, 11b/02, 12b/02, 12b/14, 37a/04, 37a/14, 53a/11, 53b/12, 53b/13, 61b/01, 64a/14, 64a/16, 64b/07, 71b/03, 71b/05, 72a/02, 75b/17, 78a/10, 78a/17,
3. Hangi?
n.+ leri 62a/09

niçün [T.] Neden?
n. 24a/02, 58b/14, 58b/17, 62a/02, 62b/02, 62b/05, 73b/17, 74a/07, 76b/17

nigāh [Far.] Bakış.
n.+ ı 54a/12
n.-ı iltifāt 35a/04

n. olınsa 48b/09

nigāh-endāz [Far.] Bakış atan.
n. olmuşlar 64a/03
n. olurdı 32b/11

nigār [Far.] **1.**Resim.
n. 38a/03
n. olmuş 17b/06
2. Resim gibi çok güzel kadın.
n.+ lar 17b/08, 35a/15

nigār-ḫāne [Far.] Resim ve heykellerle süslenmiş yer, sergi.
n.-i Çīne 23a/06

nigerān [Far.] Bakan.
n. olun 69b/15

nihāyet [Ar.] Son.
n.+ e 50a/08
n.+ inde 49b/17
n.+ indeki 31a/06
n.+ ine 36a/04, 71a/04
n. bulduġı 49a/05

niʿmet [Ar.] Allah'ın insanlara yararlanmaları için sunmuş olduğu her şey.
n. 05a/01

nisā [Ar.] Kadınlar.
n. 20a/14, 26b/07, 42a/08, 42a/14
n.+ dan 52b/15
n.+ nıñ 24a/04, 24a/05

nisbet [Ar.] Karşılaştırılan iki şey arasındaki oran.
n.-i vaḥde 35a/11, 66b/07
n. idüp 61a/02

nist [Far.] Yok, değil.
n. 02a/13

nisyān [Ar.] Unutma.
n. 14a/16

nişānla- [Far.] İşaretlemek.
n.- yup 20b/07

nişīmen [Far.] Oturacak yer.
n.+ de 44a/04

n.+ ler 43b/17, 77a/04
n.+ lerden 77a/05

niyāz [Far.] Yalvarma, yakarma.
n. 65a/12

niyyet [Ar.] Kişinin bir amaca yönelmesine neden olan düşünce.
n. itmiş 61a/16

niẓām [Ar.] Kural, usül.
n.+ ı 12b/03
n.+ ına 12b/02

noḳṣan [Ar.] Eksik.
n. 78b/05

noḳta [Ar.] Çok küçük boyutlarda işaret, iz.
n.+ lar 72a/01

Notur Dam (Notre Dame) [Fr.] Fransa'da bulunan dünyaca ünlü katedral.
N. 56a/04

nuḳūş [Ar.] Desenler, nakışlar.
n. 54b/10, 54b/13
n.-ı ʿacībe 38a/01

nūr [Ar.] Işık.
n.-ı şemsiñ 44b/04

nücūm [Ar.] Yıldızlar.
n.+ uñ 66b/15
ʿilm-i n.+ dan 64b/08
n.-ı erbaʿayı 66b/11

nücūmiyye [Ar.] Yıldız bilimi, astroloji.
ālāt-ı n. 64b/08
ālet-i n. 64a/12

nüfūs [Ar.] Belli bir alanda özel bir kategori meydana getiren bireylerin tümü.
n. 04b/10, 77b/04

nühūżat [Ar.] Hareket etme.
n. ḳılındı 74a/14

nükte [Ar.] Şaka görünümünde olmasına karşın anlam inceliği taşıyan, düşündürücü söz.
n.+ sini 73b/12
n.-ʾyi laṭīfi 48b/17

nümāyān [Far.] Meydanda olan, görünen.
n. oldı 44b/01

nümāyiş [Far.] Gösteri.
n. 46b/12

nüzūl [Ar.] İnme, iniş.
n. 06a/02, 13a/07, 23b/10
n.+ den 20a/16
n.+ imizde 20b/17, 75a/06
n. etdügimizde 08b/07
n. eyledik 18b/05, 29b/07, 31b/10, 73a/09, 74a/15, 74b/03, 75a/12
n.-ı ḳudūm eyledik 10b/15
n. idecegimiz 10b/13
n. idüp 75a/02
n. itdik 09b/04, 21b/03, 21b/10, 77a/14
n. olındı 22a/12
n. olınup 26b/04

O

ocaḳ [T.] **1.** Ev, aile.
o. 78b/14
o.+ lar 53b/06
2.Pişirmek, eritmek vb. ısı elde etmek amacıyla kullanılan her türlü aygıtın genel adı.
o.(ġ)+ a 37b/04

oġul [T.] Erkek evlat.
o.+ ı 75b/12
o.+ ına 42b/14
o.+ ı 67a/11
o.+ ları 44b/07, 57a/08
o.+ larıla 35b/15
o.+ larını 33b/16
o.+ um 05b/10
o.+ umuz 25a/02, 25b/06, 27b/06, 67b/12, 79a/01

oḫşa- [T.] Sevgi ve şefkat gösterisi olarak elini bir şeyin üzerinde gezdirmek.
o.- dıḳ 38b/07

oḳu- [T.] Öğretmen ya da başka bir öğreticinin yanında bir konu, ders ya da kitabı öğrenmek.
o.- duġı 39a/06

okun- [T.] Okuma eylemi yapılmak.

o.- ur 52b/06

ol- [T.] Meydana gelmek, gerçekleşmek.
o.- acaġı 65a/05
o.- acaḳdır 43b/06
o.- amaz 48b/02
o.- an 04a/16, 06a/05, 07a/10, 07a/14, 07b/02, 08b/01, 10a/02, 10a/9, 12a/03, 12a/05, 12a/10, 12a/11, 14b/01, 15b/13, 16b/09, 17b/11, 18a/15, 19a/08, 19a/11, 20a/15, 21a/01, 21a/02, 21a/12, 26a/07, 26a/14, 27b/15, 29a/04, 29a/06, 29a/13, 29a/17, 31b/11, 32b/02, 32b/05, 38a/04, 41a/08, 41a/09, 42b/17, 44a/06, 44b/17, 46b/11, 47b/16, 48a/05, 48b/05, 49b/01, 52a/13, 56b/16, 57a/06, 57a/15, 57b/03, 63a/09, 66b/15, 69b/03
o.- anlar 25b/05, 36b/13, 66a/17
o.- anları 37a/08, 78a/02
o.- aydı 59b/04
o.- dı 41b/11, 43a/02, 55b/02, 58b/17, 73b/16
o.- duġı 10a/3, 42a/17
o.- duġımız 28a/01, 42b/11
o.- duġın 78b/04
o.- duġından 04b/12, 19b/17, 34b/09
o.- duġını 14b/08, 35b/04, 62b/13
o.- duḳ 03b/9
o.- duḳda 04b/05, 06b/09, 11a/15, 16b/08, 25a/01, 27b/04, 43b/12, 46b/4, 69a/03, 76a/01
o.- duḳları 35b/13
o.- duḳlarından 29b/13
o.- madı 02b/01
o.- madıḳça 53b/16
o.- maduġından 08b/05, 13b/15, 18b/10, 24b/01, 32b/14
o.- maduġını 62b/14
o.- mamışdır 26b/02
o.- masun 63b/15, 78b/17
o.- mayup 17b/04, 26a/11, 34b/03, 61a/01, 67a/07, 70a/03, 74a/05
o.- maz 38b/04, 55a/15, 59a/05, 59b/13
o.- muş 40a/16, 42b/09, 52a/13, 65b/03, 67a/12, 67b/01, 68a/14, 74b/12
o.- muşdı 03b/01, 65a/07
o.- muşdur 06a/07, 24a/01, 74b/11
o.- sa 40a/12, 40a/9
o.- sun 53b/09
o.- up 07a/10, 08a/13, 11b/15, 14a/07, 14a/09, 14b/07, 18a/09, 21a/15, 22a/03, 22a/05, 22b/14, 23a/10, 24b/01, 25b/07, 26a/08, 29a/10, 31a/04, 31b/08, 32b/09, 33b/11, 34a/04, 34b/07, 35a/09, 35a/11, 35b/01, 42a/14, 44b/02, 45a/02, 54b/08, 55b/09, 57b/05, 61b/10, 66a/06, 66a/10, 67a/11, 67b/09, 68a/05, 68a/07, 68a/12, 70a/02, 71b/17, 72a/09, 73a/05, 73b/01, 75b/09, 75b/13, 77b/02, 77b/07, 78b/16, 79a/08
o.- ur 10a/13, 20b/01, 37a/06, 40b/15, 50b/04, 60b/17
o.- urlar 72a/11
o.- urmuş 41b/16

o.- urum 63b/12
ʿācīz o.- ur 54a/16
ʿāciz o.- urlardı 20b/02
āgāh o.- up 70a/14
aḳran o.- anlar 44b/09
ālūde o.- madıḳ 19b/04
āmāde o.- muş 05b/05, 39a/08
ʿārī o.- up 52b/11
āsān o.- dı 79a/12
ʿāşıḳ o.- muş 42b/13
āşikār o.- dı 48b/17
āvīẖte o.- an 39a/01
āvīẖte o.- muş 44a/15
ayaḳbaġı o.- ur 19a/03
ʿazm-ı rāh-ı maḳṣūd o.- duḳ 02b/13
bādbān-güşā-yı ʿazīmet o.- duḳ 01b/12, 04a/06, 78b/10
bādbān-güşā-yı ṣavb-ı merām o.- duḳ 07b/12
bādbān-güşāy o.- duḳ 79b/11
baʿiş o.- duġı 57a/16
binā o.- alı 74b/12
cāʿiz o.- maduġı 62a/05
cemʿ o.- an 50a/08
cemʿ o.- ınmış 11a/17
cemʿ o.- muş 72a/03
cemʿ o.- muşlar 11a/07
cemʿ o.- up 28b/05, 34b/14, 48a/07, 77a/04
cemʿ o.- urmuş 15b/10
cemʿ o.- uyor 50a/01
çıḳacaḳ o.- muş 34b/11
dāẖil o.- duḳ 08a/01, 08a/11, 22b/13
dāẖil o.- up 03b/08
der-raʿḳb o.- an 35b/14
duẖl o.- ınup 03a/01
emles o.- duḳda 55a/08
engüşt-i ḥayret-i der-dehān o.- duḳ 54a/10
esīr o.- an 61a/11
feverān itmiş o.- ur 45b/06
fırṣat o.- up 20b/06
fürūzān o.- muş 44b/03
ġarḳ-ı ʿaraḳ o.- muşdı 70b/17
ġayb o.- dı 42b/17
gerd o.- duḳ 70b/14
gidecek o.- duḳ 16b/15, 33a/05, 42a/01, 46a/05
güncāyiş-peẕīr o.- acaḳ 26a/09
güncāyiş-peẕīr o.- maz 31b/02, 49b/11
güşāde o.- muşdı 16b/09
ẖaberdār o.- an 64b/09
ḥadiṯ o.- muş 47a/07

ḥāʾil o.- ur 69b/08
ḫalāṣ o.- dı 02b/07
ḫalāṣ o.- muş 70b/01
ḫalel-peẕīr o.- muş 20a/02
ḥālet-yāb o.- muşdum 49a/14
ḥall o.- a 63a/04
ḥall o.- muşdur 61b/01
ḥareket o.- up 02b/10
ḥāṣıl o.- an 49b/14, 50a/04, 53a/15
ḥāṣıl o.- dı 79a/05
ḥāṣıl o.- muş 50a/15
ḥāṣıl o.- ur 46b/17
ḥāṭır-mende o.- acaḳ 58b/13
ḫayır o.- sun 31a/11
ḥayrān o.- duḳ 72a/02
ḥāżır o.- an 09b/03, 13b/13
ḥāżır o.- ınca 38a/10
ḥāżır o.- muşlardı 76a/07
ḥāżır o.- up 56b/06
ḥāżır o.- uyor 58b/11
helāk o.- duḳda 13b/08
helāk o.- muş 13b/10
hem-ʿinān o.- duḳ 33a/09, 36a/03
icrā o.- an 49b/07
iġnā o.- duġından 15b/11
iḥdāṣ o.- duḳda 12b/13
ʿinān-keşīde o.- up 33a/11, 35a/02, 36a/09
inṣaf o.- dı 61b/15
iskemle-nişīn o.- up 31a/07
ḳabīlinden o.- duġı 06b/11
ḳāʾim o.- muşlardı 60a/07
ḳāʾim o.- up 08b/02
ḳādir o.- duġım 10a/11
ḳarīb o.- dı 58a/14, 61a/06
ḳarīb o.- duġımızda 28b/07
ḳarīb o.- muşiken 79a/13
ḳaṭʿ itmiş o.- duḳ 03b/11
lāyıḳ o.- an 78a/08
lāzım o.- mayan 19a/04
lenger-endāz o.- duḳ 02b/11, 03a/01, 78b/12, 79b/06
lenger-endāz o.- up 77a/17
maḫṣūṣ o.- an 45a/16
maḫṣūṣ o.- up 22b/06, 47a/15
maḥẓūẓ o.- muşlardır 29a/16
māʾil o.- duġı 03a/17
maḳṣūd o.- an 52a/08
māl-ā-māl o.- dı 70a/06
māl-ā-māl o.- muş 42a/08, 44a/17

mālik o.- duḳları 40b/04
mālik o.- masız 40b/02
mālik o.- ur 72a/13
maʿlūm o.- dı 59a/05, 59b/10, 62a/03
maʿlūm o.- madı 24a/02
maʿlūm o.- ur 40b/14
maʿlūm o.- uyor 67a/04
maʿmūr o.- muş 15b/12
manṣıb o.- an 09a/03
maṭbuʿ o.- up 56a/12
mekṣ o.- ınup 02b/11, 03a/02
meʾlūf o.- duġımız 27a/01
meʾlūf o.- muşlar 27a/03
memnūn itmiş o.- urdıñız 30b/08
meʾmūr o.- an 78a/06
meʾmūr o.- duġı 31b/17
meʾmūr o.- duḳ 09a/06
mesfūr o.- an 58a/09
mesmūʿ o.- madıḳ 50a/14
mesṭūr o.- an 53a/13
meşġul o.- duġından 75b/09
mevcūd o.- andan 53a/10
meʾẕūn o.- up 21a/04, 54a/01
misāfir o.- uruz 67b/04
muʿādil o.- acaḳ 53b/07
muḥtāc o.- maz 48b/08
muḥtāc o.- muşlar 49b/09
muḫtall o.- mamış 12b/04
muḳtedīrü'l-beyān o.- amaz 46b/4
munfaṣıl o.- mamaḳ 52b/11
muntaẓır o.- duḳ 79b/10
muṣādıf o.- duġından 31b/06
muʿtedil o.- sun 53b/10
mücemmaʿ o.- ur 52a/01
müdevver o.- ur 65b/17
mülāḳī o.- dılar 76b/09
mülāḳī o.- duġınızda 78b/07
mülākī o.- duḳ 33a/07, 38a/15
mülāḳī o.- up 75a/17
mülāḳī o.- ur 78a/14
mülḥāḳ o.- up 13b/12
mülḥaḳ o.- ur 23b/06
mümkün o.- mayup 76a/13
mümtedd o.- up 22a/08
münāsib o.- an 06b/14
münʿaḳd o.- an 09b/16
münfekk o.- madı 75b/12
münfek o.- mamaḳ 78a/09

müneffik o.- maz 32b/10
münḳaṭiʿ o.- madılar 11a/05
münsedd o.- up 06a/06
müntehī o.- duġı 47a/13, 47b/04
müntehī o.- ıncaya 35b/10, 48b/10
münteşir o.- ur 21a/17
mürd o.- up 67a/11
müreccih o.- an 48a/11
müsāid o.- up 02b/14
müstaġraḳ o.- up 42a/14
müstaḥaḳ o.- acaḳ 62a/04
müstaḳīl o.- madıḳca 40b/01
müstefīd o.- sunlar 65a/14
müşābih o.- muş 15b/03
müştedd o.- ur 34b/06
müteʿayyin o.muş 24a/9
mütefāvit o.- mayup 46a/01
mütemekkin o.- muş 65b/14
mütenebbih o.- ur 29b/13
müteraḳḳıb o.- duḳ 35a/02, 35b/14
mütezāḥim o.- muşlar 26a/10
müvekkil o.- muş 31b/16
müyesser o.- dı 13a/16, 15b/14, 18a/12, 23b/10
müyesser o.- mayup 64a/06
müyesser o.- muş 11b/10
müyesser o.- up 04a/14, 15a/09
müyesser o.- ur 41b/04
müẕāb o.- dı 64b/04
nā-münāsib o.- duġından 53b/04
nāʾil-i meʾmūl o.- duḳ 80a/01
nāḳış o.- dı 55b/01
nāḳış o.- uyor 74b/02
naşīb o.- madı 60a/06
nāẓır o.- an 41a/03, 53b/16
nāżır o.- up 68b/09
nāẓır o.- urlar 77a/05
nāzil o.- duḳ 19a/16
nigāh-endāz o.- muşlar 64a/03
nigāh-endāz o.- urdı 32b/11
nigār o.- muş 17b/06
nigārān o.- un 69b/15
nümāyān o.- dı 44b/01
peydā o.- dı 72b/09
peydā o.- muş 48b/07
peydā o.- ur 75a/17
pūşīde o.- muş 48b/12
pūşīde o.- up 69b/05
raḥat o.- duḳların 18b/14

rāmī o.- duḳ 79a/10
refīḳimiz o.- an 79a/16
reh-rū o.- an 48b/07
rehā-yāb o.- duḳ 02b/9
resīde o.- maduġı 17b/01
reşḫā-pāş o.- urdı 45b/07
revān o.- duḳ 13b/14, 47a/12
revān o.- up 04a/10, 11b/02
revāne o.- acaḳ olduḳ 09a/04
revāne o.- madıḳca 74a/09
ruḫṣat-yāb o.- ur 27a/05
ṣādır o.- muş 10b/40
ṣādır o.- muşdur 06a/13
ṣāʾim o.- duḳ 56a/14
ṣāiʾm o.- up 64a/08
sākin o.- an 37a/07
sākin o.- duġı 45a/10
sākin o.- mayup 39b/10
sākin o.- urlar 15b/06, 21b/06, 55b/11
ṣandal-nişīn o.- duḳ 09b/08, 17b/08
sebeb o.- dı 74a/10
sebeb o.- muşdur 48a/14
sedd o.- muş 12a/05
serzede o.- muşdı 17a/14
seyr o.- maz 68b/13
seyr o.- ur 72b/01
sūzān o.- dı 64b/03
süvār o.- acaġımız 07a/03
süvār o.- acaḳ 18b/13, 24b/08, 32b/13
süvār o.- dılar 07b/01, 35a/05, 56b/10
süvār o.- duġı 46b/06, 47a/11
süvār o.- duġımız 33b/14
süvār o.- duḳ 08a/08, 10b/10, 35/17, 69a/06, 78a/05
süvār o.- ınca 57b/08, 78a/09
süvār o.- muş 25a/08
süvār o.- muşlar 35a/04
süvār o.- sañız 30b/08
süvār o.- up 02a/15, 05a/14, 05a/17, 05b/11, 06a/14, 07b/10, 09a/09, 09b/02, 11a/15, 13a/12, 14b/16, 15a/04, 15a/10, 17a/01, 18a/06, 18b/03, 22a/09, 23a/16, 24b/15, 25b/11, 27b/09, 27b/12, 29b/05, 30b/10, 30b/12, 31b/09, 33a/09, 34b/11, 45a/06, 45a/17, 46a/14, 47a/12, 47b/03, 56b/08, 57b/10, 57b/16, 59b/03, 67b/13, 68a/01, 69a/14, 76a/16
süvār o.- urduḳ 20b/14, 33a/01
süvār o.- ursuz 18b/01
şaʿşaʿā-endāz o.- muşdı 29a/11
şaʿşaʿa-endāz o.- up 42b/05
şöhret-şiʿār o.- muşdur 51b/03
ṭālīʿ o.- muşdı 65b/15

ṭālib o.- muşlar 26a/13
tamām o.- a 24b/15
tamām o.- dı 13b/12, 18b/11
tamām o.- duḳda 08b/16, 36b/08, 44b/15
tamām o.- ınca 08b/15, 12a/14
tamām o.- up 14b/15, 43b/03, 63a/07
tamām o.- ur 75a/11
ṭālib o.- urdı 20b/07
ṭālib o.- urlar 26b/11
taʿyīn o.- an 09a/05
telef o.- muş 04b/10
vāḳıf o.- mamışlar 66a/14
vāḳīʿ o.- an 02a/03, 14b/04
vāḳīʿ o.- dı 60a/04
vāḳīʿ o.- muşdı 60a/14
vāḳīʿ o.- up 75a/13
varacaḳ o.- dı 42b/16, 43a/03
varacaḳ o.- duḳ 60a/11
vārid o.- muşdı 78a/14
vāṣıl o.- dı 08b/12
vāṣıl o.- duḳ 19b/01, 22b/09, 78a/01, 78b/12
vāṣıl o.- up 19b/12
vāṣıl o.- urlar 11a/14
vüsʿat-peẕīr o.- muş 15b/03
ẓafer-yāb o.- mayup 67a/04
ẓāhib o.- muşlardır 66a/09
ẓāhir o.- an 67a/05
ẓāhir o.- dı 43a/04, 63b/02, 78b/02
ẓāhir o.- muş 11b/11
ẓāhir o.- up 72b/08
ẕī-ḳıymet o.- ur 54a/05

olın- [T.] Meydana getirilmek, yapılmak.
o.- dı 38a/16
o.- dıḳca 64b/15
o.- mış 39b/17
o.- ur 70b/07
ʿafv o.- ur 62a/10
ʿāġāz o.- mış 21b/17
āġāz o.- up 02a/12
aḫẓ o.- mış 62a/10
ʿazīmet o.- dı 10b/08, 11a/16, 25b/14
ʿazīmet o.- up 46a/09
beyān o.- ur 02a/05
binā o.- an 23a/16
binā o.- anlara 74b/13
binā o.- mış 17a/03, 22a/14, 37b/16, 37b/17, 74b/06,
binā o.- mışdır 68a/08

cemʿ o.- mış 48a/01
ḍarb o.- dıḳca 36a/16
daʿvet o.- duġımuzda 32a/09
duḫūl o.- dı 13a/07
fehm o.- ur 54b/03
ferş o.- mışdır 56a/10
fruḥat o.- maz 53b/17
ġāʾib o.- dı 56b/02
ġars o.- mış 45a/07
ġars o.- up 69b/04
güẕār o.- dı 13a/06
güẕār o.- up 12b/07, 46a/17
güẕār o.- ur 12a/15, 12a/17, 12b/12, 22a/09, 56a/06, 68a/16
ḥāsıl o.- mış 43b/02
ḫass o.- urdı 44b/04
ḫāżır o.- mışdır 09a/11
īcād o.- up 65a/13
īcār o.- urlar 29b/11
icrā o.- ur 52a/08
ihtimām o.- mışdır 40b/09
iḫżār o.- duġını 21a/07
iḫżār o.- an 13a/07, 23b/08, 26b/03
iḫżār o.- mışdı 45a/16
iḫżār o.- mışdır 24a/13
iḳāmet o.- ur 09a/16
ikrām o.- agelmişdir 09a/14
inṣāf o.- ur 53a/04
intiḥāb o.- duġından 29a/15
intiḥāb o.- up 10a/01
irsāl o.- mış 05b/02, 18a/15, 18a/17
irsāl o.- mışdır 10a/01
irsāl o.- up 05b/03
irsāl o.- urdu 63a/13
istimāʿ o.- ur 23b/15
istiṣḥāb o.- up 07b/05
işāret o.- mış 64b/15
iştirā o.- mış 40a/02
iʿtibār o.- mışdır 10a/5
iʿtimād o.- mayacaḳ 43a/11
ḳarār o.- dı 08b/15
ḳavl o.- mış 46a/09
ḳuʿūd o.- sa 50b/11
mekṯ o.- dı 14a/08, 19b/06, 24a/03
mekṯ o.- mışdı 78a/08
mekṯ o.- up 07b/15, 18a/04, 52a/16
menʿ o.- up 13b/17
murād o.- dıḳda 03a/05
mübāşeret o.- dı 45a/14

müretteb^{ʿ}-traş o.- mış 56a/10
müşāhede o.- dı 46b/02
müşāhede o.- madı 46b/12
müşāhede o.- mamışdır 47a/04
müşāhede o.- mışdır 22a/06, 28a/03
müşāhede o.- ur 41a/17, 48b/10, 48b/15, 49a/10
müşāhede o.- urdı 20b/09
müẕākere o.- dıḳda 06a/04
nā-gāh-ı ref^{ʿ} o.- up 42b/01
naḳl o.- mış 78a/02
naḳl o.- up 08a/09, 52a/17
naṣib o.- up 14b/06
nigāh o.- sa 48b/09
nüzūl o.- dı 22a/12
nüzūl o.- up 26b/04
raḳṣ o.- acaḳ 44a/16
raḳṣ o.- up 42b/06
resm o.- mış 41a/06
resm o.- mışdır 40b/11
ṣarf o.- duġı 13a/01
ṣarf o.- mış 11a/01
ṣarf o.- mışdır 40b/16, 51b/14
seyr o.- mışdır 54b/15, 65a/16
seyr o.- ur 52b/16, 50b/12, 68b/11
sipāriş o.- mış 05a/11
sipāriş o.- mışdır 09a/08
ṣoḥbet o.- mışdır 76a/07
ṣu^{ʿ}ūd o.- ur 52a/03
ṭabḥ o.- mış 37a/17
ta^{ʿ}bīr o.- amaz 54b/15
ta^{ʿ}bīr o.- an 03b/07, 07a/03, 07b/13, 22b/16, 56a/02
ta^{ʿ}bīr o.- maz 02a/11, 37a/03, 42a/16, 45a/09, 50b/13, 71a/12, 76a/04
ta^{ʿ}bīr o.- ur 05a/03
ta^{ʿ}dād o.- maz 53b/14, 64a/17
taḥrīr o.- mış 48a/02, 54b/11
taḥrīr o.- up 02a/03
ṭalep o.- up 03a/07
ṭarḥ o.- acaḳ 54b/10
ṭarḥ o.- mış 17a/06
taṣavvur o.- acaḳ 64b/11
taṣavvur o.- andan 54b/04
tasavvur o.- maz 02b/08
taṭyīb o.- asız 10a/10
tavṣīf o.- sa 54b/04
ta^{ʿ}yīn o.- an 06a/17, 14a/01, 15a/02, 77a/15
ta^{ʿ}yīn o.- dı 24b/02
ta^{ʿ}yīn o.- dılar 23a/02
ta^{ʿ}yīn o.- duġı 27a/14

taʿyīn o.- mışdır 24a/16
taʿyīn o.- up 07a/08, 77b/10
tedārik o.- ur 18b/17
tekellüf o.- mış 39a/08, 51b/15
tekellüfler o.- mış 74b/10
teklīf o.- mışdı 60a/16
temāşā o.- araḳ 23b/04
temāşā o.- dı 43a/12
temāşā o.- dıḳdan 36b/04
temāşā o.- mışdır 53b/12, 72a/12, 72b/16
temāşā o.- up 45a/14
temāşā o.- ur 52b/13, 53a/01, 68b/03
temāşālar o.- mışdır 51a/15
tenāvül o.- dıḳdan 10a/17
tenāvül o.- up 17b/10
tenbīh o.- dı 30a/02
tenbīh o.- ursar 30a/08
teneffüs o.- up 31a/03
tercīh o.- ur 74b/13
terşīʿ o.- mışdı 39a/15
tertīb o.- an 48b/04
tertīb o.- mış 37a/15, 46b/16, 47a/14
tertīb o.- mışdır 27a/17
teslīm o.- mış 53a/06, 67a/13
tezyīn o.- mış 38a/02, 47b/15, 50b/08
tezyīn o.- mışdı 39b/01
tezyīn o.- up 45a/12
ʿubūr o.- dıḳda 02a/09
vażʿ o.- an 28b/02, 48a/04
vażʿ o.- dıḳda 39b/10
vażʿ o.- mış 37a/14, 41a/07, 45a/13, 51b/09, 64b/02
vażʿ o.- mışdır 41a/13
yād o.- up 10a/4
yasaġ o.- mışdır 14a/01
ẓann o.- ur 22a/04, 49a/09, 68a/09
ziḫām o.- duġı 24a/07

olınma [T.] Olunma eylemi.
ḥall o.- sı 61b/09

olınmaḳ [T.] Olunmak eylemi yapılmak.
ʿadd o. (ġ)- a 13a/02, 52a/14, 75b/06
beyān o. 31b/02, 52a/09
ġālib o. (ġ)- ıla 11a/08
iʿlām o. (ġ)- a 06b/05
istimdād o. (ġ)- a 02a/11
müşāhede o. 52b/16
taṣavvur o. (ġ)- ıla 03a/16

taṣdīḳ o. (ġ)- a 51b/04
taʿyīn o. (ġ)- ıla 01b/06
vāḳiʿ o. (ġ)- ıla 46a/11

olma [T.] Olma eylemi.
muḥkem o.- sına 57a/16

olmaḳ [T.] Meydana gelme eylemi.
o. 74b/09
o.(ġ)- ı 14a/13
o.(ġ)- ıla 03b/07, 05a/06, 08a/07, 08a/12, 08b/03, 11b/06, 11b/16, 13a/10,14b/06, 15b/04, 15b/11, 16a/14, 16b/06, 19b/02, 19b/14, 20a/02, 21a/03, 21b/10, 22b/15, 23a/11, 23a/14, 27b/07, 34a/11, 38a/07, 42a/10, 43b/01, 44b/14, 53b/04, 54a/08, 55b/04 66a/06, 66a/15, 74b/10, 75b/16, 78b/17
āsān o. (ġ)- ıla 11b/04
āsānlıḳ o. (ġ)- içün 09a/01
bī-tāb o.(ġ)- ıla 31b/09
cānibinde o.(ġ)- ıla 18a/07
güncāyiş-peẕīr o. 22b/01
ḳarīb o.(ġ)- ıla 72a/14
keşīr o.(ġ)- ıla 58b/01
maḫlūṭ o.(ġ)- ıla 55b/14
maḳbūl o. 10a/6
maʿlūm o. 65a/06
meşġūl o. (ġ)- ıla 02a/08
muntaẓır o. 77b/11
muṣādıf o.(ġ)- ıla 26b/15
müberrā o.(ġ)- ıla 08a/13
mümkün o.(ġ)- ıla 66b/14
münsedd o.(ġ)- ıla 06b/05
müsāʿid o.(ġ)- ıla 07b/11, 79b/13, 79a/10
müsnedveẕ o.(ġ)- ıla 07a/12
müşkil o.(ġ)- ıla 08a/15
müteʿassır o.(ġ)- ın 03a/06
müteġayyir o.(ġ)- ıla 07b/14
müvekkil o.(ġ)- ıla 58a/10
müyesser o.(ġ)- ıla 31a/17
nāḳış o.(ġ)- ıla 40a/13
pāk o.(ġ)- ıla 06b/03
pertev-endāz o.(ġ)- ıla 45b/08
rezān o.(ġ)- a 02b/14, 03a/11
serbest o.(ġ)- ıla 15a/11
sırr o. 16b/14
süvār o.(ġ)- içün 10b/09, 24b/17, 30b/11, 33a/04, 57b/15
şitā o.(ġ)- ıla 18b/03
ṭavīl o.(ġ)- ıla 55a/17
üstād-ı kāmil o. 64b/10

vāḳiʿ o.(ġ)- ıla 49b/07, 49b/10
vezān o. (ġ)- a 04a/05
ẓāhir o.(ġ)- ıla 06b/11
ziyāde o. 11b/07
ziyāde o.(ġ)- ıla 07a/01

olmamaḳ [T.] Meydana gelmeme eylemi.
o.(ġ)- ıla 27a/01

ol [T.] **1.** Uzaktaki nesneleri göstermekte kullanılan gösterme sıfatı; işaret sıfatı, "o".
o. 01b/11, 03a/15, 04b/11, 06b/02, 06b/03, 07b/10, 08a/02, 08a/12, 08b/15, 09a/04, 09a/12, 09a/15, 11a/11, 11b/16, 12a/01, 12a/04, 12a/05, 12a/06, 12b/06, 12b/07, 12b/10, 12b/17, 13a/11, 13b/10, 15b/10, 17a/12, 18a/17, 20a/15, 21b/08, 22a/10, 22b/04, 22b/05, 23a/17, 23b/06, 23b/14, 24a/10, 31b/08, 33a/05, 33b/17, 34a/16, 34b/15, 35a/05, 35a/13, 35a/14, 36b/15, 37b/15, 37b/17, 38a/07, 38b/07, 39b/08, 40b/08, 40b/09, 41b/10, 42a/04, 42a/12, 43a/03, 43a/09, 43b/12, 44b/01, 45a/03, 45a/05, 45a/10, 45b/03, 45b/07, 46a/13, 46b/4, 47a/09, 47a/13, 47b/15, 48a/02, 48a/04, 48a/12, 49a/08, 49a/13, 49a/16, 49b/02, 49b/07, 50a/01, 50a/03, 50a/05, 50a/08, 50a/11, 51a/14, 51b/15, 52a/01, 52a/06, 52a/13, 52b/01, 53a/06, 53a/17, 55a/06, 56a/03, 56a/05, 56b/06, 57b/14, 60a/10, 64a/02, 65a/07, 65a/15, 65b/10, 65b/12, 66a/04, 67a/12, 68a/14, 68b/01, 68b/07, 68b/15, 69a/11, 69b/11, 70a/05, 70a/06, 70a/14, 70b/09, 71a/03, 72a/09, 72b/11, 74a/09, 74a/11, 74b/14, 77a/01, 77a/05, 77a/07, 77a/08, 79a/04
2. Üçüncü teklik şahıs zamiri, "o".
o. 05a/03, 06a/02, 07a/16, 18b/15, 24b/06, 31b/03, 41b/08, 57b/04, 58b/03, 58b/06, 60b/04, 63b/07, 65a/13, 70b/05, 76a/05

oluḳ [T.] Su vb. sıvıların akmasına yarayan üst kısmı açık boru.
o. 65b/04

omuz [Yun.] Kolları göğse bağlayan iki eklemden her biri.
o.+ ı 39b/04

on [T.] On.
o. 49a/03, 49a/05, 52a/10, 76a/15

on altı [T.] On altı.
o. 55b/06

on altıncı [T.] On altıncı.
o. 79b/14

onar [T.] Onar.
o. 07a/08, 11a/04, 26a/06, 57b/12

onbaşı [T.] En küçük askerî birlik olan takımın komutan yardımcısı sıfatını taşıyan, erden sonraki ilk rütbeyi taşıyan asker.

o.+ yla 30a/06

on beş [T.] On beş.
o. 03b/03, 04a/10, 07a/17, 77a/15, 77b/12

on beşer [T.] On beşer.
o. 11a/04, 26a/06

on biñ [T.] On bin.
o.+ den 72b/02

on bir [T.] On bir.
o. 04a/15, 29a/08, 38b/03

on dördünci [T.] On dördüncü.
o. 78a/04

on iki [T.] On iki.
o. 02b/15, 18a/14, 28a/17, 29a/09, 30a/06, 49/12

on sekiz [T.] On sekiz.
o. 55b/07

onuncı [T.] Onuncu.
o. 07b/08

on üç [T.] On üç.
o. 23b/14

on üçünci [T.] On üçüncü.
o. 04a/03

on yedinci [T.] On yedinci.
o. 19a/14

opera [İt.] Sözlerinin çoğu şarkılı olarak söylenen, sahnede oynanmak üzere yazılmış din dışı, dramatik tiyatro eseri.
o. 41b/15, 43b/06, 44b/05, 44b/14
o.+ nıñ 43a/16
o.+ sına 44a/07
o.+ ya 42b/07

ora [T.] O yer, işaret zamiri.
o.+ ya 56b/17, 71a/16

Orliyan (Orleans) [Fr.] Fransa'da bir kent.
O. 22b/08

orman [T.] Ağaçlarla örtülü geniş alan.
o. 69b/12, 70a/12, 71a/03
o.+ a 69b/02, 69b/15, 70a/05
o.+ dan 69b/17
o.+ ı 70a/02
o.+ lara 70b/03
o.+ ları 70b/09

orsa-alabanda [İt.] Seyir hâlindeki gemiyi rüzgâr altı yapıp durdurma.
o. itdik 03b/01, 79a/15

ortalıḳ [T.] Bir kimseye göre içinde bulunduğu ve onun görüş alanı içinde bulunan yer.
o. 72b/03

ʿOṯmanlı [Ar.+T.] 1299 yılında Osman Gazi tarafından kurulan ve Birinci Dünya Savaşı sonunda dağılan imparatorluğun uyruğu olan kimse.
ʿO. 17b/14, 26a/11, 34b/03

oṭa [T.] Evin veya herhangi bir yapının bir veya birden fazla çıkışı olan bölmesi.
o. 07a/04, 17b/05, 60a/13, 63a/08, 74b/12
o.+ lar 47b/12, 48b/11, 50b/12, 51a/17, 51b/07, 52b/08, 53a/07, 64a/12, 71a/16
o.+ ları 31a/05, 45a/10, 50b/16, 68a/06
o.+ larıñ 50b/13
o.+ larına 39a/04
o.+ mıza 69a/03
o.+ mızı 23a/05
o.+ nıñ 39a/12
o.+ sı 17b/02, 28a/12, 45a/11
o.+ sına 31a/01, 39a/11, 56b/16
o.+ ya 28a/11
o.-ʾyı mezbūra 57b/08

otur- [T.] Ayakta durmayarak oturma durumu almak.
o.- a 02a/10
o.- acaḳ 34b/16, 42a/05
o.- dılar 56b/10
o.- duġı 42a/05
o.- duḳ 44a/14
o.- duḳda 39b/04
o.- mazlar 55b/14
o.- muş 49a/17, 51a/08
o.- muşlar 28b/06
o.- up 17a/07, 44a/10, 44a/13, 47b/15, 55b/16, 57a/04, 60a/10, 76a/09
o.- urdı 42a/07
o.- urlar 43b/10
o.- ursuz 43b/11, 43b/08

oturaḳ [T.] Konaklamak.
o. eyledik 19b/12, 74b/03, 75a/03
o. idüp 19a/13

oturmaḳ [T.] Oturma eylemi.
o. 64b/07

otuz [T.] Otuz.
o. 04b/13, 09b/13, 42b/09, 62a/02
o.+ ı 46b/09

otuz beş [T.] Otuz beş.
o. 62a/02

otuz biñ [T.] Otuz bin.
o.+ den 27b/17

otuz sekiz biñ [T.] Otuz sekiz bin.
o. 77b/03

oyma [T.] Oyularak yapılmış süsleme.
o. 49a/16

oyna- [T.] Müzik eşliğinde belirli figürleri veya ritmik hareketleri yapmak, dans etmek.
o.- dılar 44b/15

oyun [T.] Eğlenmek, zevk almak amacıyla yapılan fiziksel ya da zihinsel etkinlik.
o.+ lar 44b/15

Ö

öl- [T.] (Canlı bir varlık için) canlılığı yok olmak, yaşamı sona ermek.
ö.- ecekdir 73a/14

ʿömür [Ar.] Kişinin doğumundan ölümüne kadar olan yaşama süresi, yaşam.
ʿö.+ lerinde 34b/03
ʿö.+ imizde 23b/17

öñ [T.] Bir şeyin ileride bulunan bölümü, baş taraf.
ö.+ e düşüp 73b/02
ö.+ leri 79a/11
ö.+ ümüzce 26a/03, 33a/10, 36a/03
ö.+ imizden 36b/07
ö.+ imize 14a/05, 14b/17, 15a/03, 15a/13, 23a/03, 27b/09, 28b/08, 30b/13, 37a/07, 41a/04, 57a/02, 73b/03

ö.+ ünde 12a/03, 12a/05, 12a/10, 12a/11, 13b/11, 15b/02, 15b/05, 21b/08, 34b/12, 47b/07, 74a/08, 77a/16, 78b/12
ö.+ ündeki 72b/05
ö.+ ünden 04a/07, 04a/08, 09a/02, 26b/05
ö.+ üne 03b/06, 37b/09

örtüli [T.] Yüzeyi örtü ile kaplanmış olan.
ö. 47a/11

öte [T.] Öbür taraf.
ö. 31b/01

öyle [T.] Onun gibi olan, ona benzer.
ö. 12b/03, 27b/03, 35a/10, 41a/07, 44b/03, 46a/02, 46b/16, 47b/13, 48b/06, 50b/04, 50b/12, 67a/01, 69a/04, 74b/13

Özbek [T.] Batı Türkistan'da yaşayan bir Türk boyu.
Ö. 53a/15

ʿöẕür [Ar.] İşlenen bir kusurlu davranışın hoş görülme nedeni.
baṣṭ-ı ʿö. 05a/05
cāy-ı ʿö. 17b/04
ʿö.+ ler dilemiş 08b/05

ʿöẕür-ḫāhlıḳ [Ar.+Far.+T.] Özür bildirerek af dileyen biri olmak.
ʿö. eyledi 73a/03

P

pādişāh [Far.] İslam devletlerinde hükümdarlık unvanı, devlet başkanı.
p. 42b/12, 42b/15
p.+ ı 22a/16, 29a/05, 29a/14
p.+ ımızıñ 72b/11
p.+ ıñ 42b/12, 42b/14, 43a/14
p.+ ına 01b/06
p.+ ınıñ 51b/12
p.-ı İslām-ı velī-niʿmet 28b/13

pafta [Far.] Kadın giyim eşyalarını süslemek amacıyla eklenen değişik renk ve kumaştan parça.
p. 73b/07

pāk [Far.] Temiz.
p. 28a/02, 28a/08, 36b/08, 37a/09, 37a/16, 39a/16
p. olmaġıla 06b/03

palamar [Rum.] Bir gemiyi iskelede sabit bir yere bağlamakta kullanılan, çok sayıda bükümlü ipi büküm yönünün tersinde bükerek elde edilen kalın ip.
p. 03a/07

palanḳa [Mac.] Yan yana çakılı büyük kazıkların arkalarının toprakla berkitilmesiyle meydana getirilen, sur ve hendeklerle çevrili küçük hisar, bu şekilde çevrili sur içindeki kasaba.
p.+ ya 76b/03

Pandelaria (Pantelleria) [Fr.] Akdeniz'de bir ada.
P. 03a/13

pandül (pendule) [Fr.] Mekanik saatlerde salınım hareketlerini ayarlayarak saatin doğru işlemesi sağlayan sarmal yay.
p.+ leri 73a/16

papaġan [İt.] Tropikal ormanlarda yaşayan, çeşitli büyüklükte, tüylerinde yeşilin egemen olduğu zıt ve parlak renkli, dört yüz kadar kuşun ortak adı.
p. 71b/14

papas [Yun.] Hristiyan din adamı.
p. 32a/07

parça [Far.] Bir bütün veya daha büyük sayılan nesneden ayrılan, kesilen, kırılan bölümlerden her biri.
p.+ ları 64b/03

pāre [Far.] Parça.
p. 04a/15, 04a/16, 15b/05, 15b/07, 15b/09, 72b/06, 77b/09, 77b/10

pārelen- [Far.+T.] Parçalanmak.
p.- eceğiz 02b/05

Pāris [Fr.] Fransa'nın başkenti.
P. 18b/05, 23b/08, 25b/16, 26b/01, 34b/02, 41b/14, 46a/12, 53b/03, 55b/08
P.+ de 19a/05, 21b/15, 76a/07
P.+ den 05a/12, 08b/09, 18b/15, 21a/06, 77b/12
P.+ e 06a/03, 06a/09, 06b/05, 07a/11, 19a/10, 22b/14, 52a/16, 67b/04, 73a/08, 75b/04, 75b/06
P.+ iñ 23a/11

parlement [Lat.] Üyeleri halk tarafından belli sürelerle seçilen ve görevi yasama, bütçe hazırlama, yürütme organını denetleme olan kurul veya kurullar.
p. 16b/02
p.+ i 14a/09

parmaḳ [T.] İnsanda el ve ayakların en son bölümünü oluşturan ucu tırnaklı, eklemli ve boğumlu oynak organlardan her biri.

p. 41a/10, 55a/14, 55b/02, 55b/03, 55b/05, 55b/06, 55b/07
p.+ dır 55a/15, 55b/02

parmaḳlıḳ [T.] İnce ahşap ya da metal çubukların belirli aralıklarla dikilmesi suretiyle meydana getirilmiş bölme, korkuluk.
p.+ lar 71a/17

pek [T.] Gereken, beklenen veya alışılmış olandan çok anlamı veren zarf.
p. 55b/10, 56a/17

pencere [Far.] Bir yapının dış duvarlarındaki açıklıklara yerleştirilen, doğal aydınlatmayı ve dışarının görülebilmesini sağlayan, açılır kapanır kanatları olan camlı açıklık.
p.+ ler 50b/09

pencire [Far.] bk. **pencere**
p.+ lerden 48a/07
p.+ ye 26a/09

pencşenbe [Far.] Haftanın dördüncü günü, perşembe.
p. 73a/07, 76a/16

penc̄ire [Far.] bk. **pencere**
p.+ den 68b/03
p.+ leri 26a/08, 41a/16
p.+ lerden 72a/16

penççenbe [Far.] bk. **pencşenbe**
p. 04a/04, 07b/11, 64a/06, 67b/01

perde [Far.] 1.Tiyatro sahnesinin, kimi zaman da sinema sahnesinin ön kısmında bulunan zaman zaman açılıp kapanan büyük gergi.
p. 42a/17, 44a/15
2. Işığı, görüşü kesmek, gürültüyü, rüzgârı engellemek gibi değişik amaçlarla çoğunlukla pencere önüne asılan hareketli dekoratif kumaş parçası.
şikāf-ı p.+ den 32b/11

perhīz [Far.] Hristiyan ve Yahudilerin belli günlerde et, yağ ve bazı yiyecekleri yemeden tuttukları oruç.
p.+ leri 26b/15

perī-çihre [Far.] Peri kadar güzel yüzü olan.
p.+ lerle 23a/06

perī-çihregān [Far.] Peri kadar güzel yüzü olanlar.
p. 17b/05

perī-peyker [Far.] Peri gibi güzel yüzü olan, çok güzel.

p. 17b/08, 35a/15, 42b/04
ṣaḥn-ı p.+ lerle 44a/17

pertev [Far.] Parlaklık, ışıltı.
p. 42a/16

pertev-endāz [Far.] Işık veren.
p. olmaġıla 45b/08

pertev-süz [Far.] Büyüteç.
p.+ ler 64b/01

pes [Far.] Geri, arka.
p.+ e 65b/13
p.+ i 02a/12
p.+ imizde 56b/11

pest [Far.] Aşağı, alçak.
p. 65b/13

peş-taḥta [Far.] Bir gerginin arkasına çepeçevre iplerle tutturulmuş, üzerinde sıra sıra delikler bulunan raf, destgâh.
p.+ sına 47b/13

peşt [Far.] Arka.
p.+e 36a/06, 51b/17, 52a/13

pey-ender-pey [Far.] Azar azar.
p. 16a/13

peyām-resānlıḳ [Far.+T.] Habercilik.
p. itdi 14b/10

peydā [Far.] Açıkta, belli olan.
p. itmişler 09a/02, 65b/01
p. oldı 72b/09
p. olmuş 48b/07
p. olur 75a/17

peyvend [Far.] İlgi, bağ.
ebed-i p. 01b/05

pīc [Far.] Eski ağaç ve bağ gövdelerindeki uyur tomurcuklardan çıkan filizler.
p. 48a/09

pīr [Far.] Herhangi bir konuda deneyimli olan kimse.
p. 32b/08

pirinc [Far.] Bakır ve çinko alaşımı madde ve bu maddeden yapılmış şeyler.
p. 73b/09, 73b/10
p.+ den 73b/09

pisḳopos [Rum.] Bir bölgenin ruhani liderliği ile görevlendirilen ve papazlığın en yüksek derecesine ulaşmış bulunan kilise adamı.
p.+ ı 32a/07

pīş [Far.] Ön taraf, ileri.
p. 56b/11, 65b/13, 73b/10

pīş-gāh [Far.] Ön.
p.+ da 44a/14
p.+ ımızda 42a/16

pīş-taḥta [Far.] bk. **peş-taḥta**
p. 22a/15

pīşkeş [Far.] Hediye, armağan.
p. 78b/13

pişmān [Far.] Yaptığı bir davranıştan, bir işten veya aldığı bir kararın olumsuz sonucundan dolayı üzüntü duyan.
p. 58b/17

piyāde [Far.] Yaya savaşan askerlerin meydana getirdiği sınıftan olan asker.
p. 26a/04, 27b/15, 35b/09, 43a/07, 56b/12

pod [Erm.] Hatalı kesim yüzünden bir elbisenin birleşme yerlerinde meydana gelen kabarıklık veya büzülme.
p.+ ları 54b/08

Pont San Espri (Pont Saint Esprit) [Fr.] Güney Fransa'daki Gard bölgesinde yerleşim yeridir.
P. 76b/02
P.+ ye 76b/08

Ponya [Fr.] bk. **Beripes**
P. 20a/01
P.+ dan 21a/13, 21b/16

Porvāna (Provence) [Fr.] Fransa'da bir eyalet.
P. 04b/10

poyraz [Yun.] Türkiye’de kuzeydoğudan esen sert ve soğuk rüzgâra verilen ad.
p. 79a/12

prences (princesse) [Fr.] Hükümdar ailesinden olan kadın ve kızlara verilen soyluluk

unvanı.
p. 57a/7

Prences Lanbek (Lambesc) [Fr.] Lambesc prensi.
P. 56b/07, 57b/10

prenciye (prince) [Fr.] Hükümdar ya da hükümdar ailesinden olan erkeklere verilen soyluluk unvanı.
p.+ ler 43b/09

prençes [Fr.] bk. **prences**
p.+ ler 35b/12

prençpe [Fr.] bk. **prenciye**
p. 44b/07

prezident (president) [İng.] Başkan.
p. 14a/10, 16b/02

princis [Fr.] bk. **prences**
p. 27a/13

Princis Lanbesk [Fr.] bk. **Prences Lanbek.**
P. 27a/11, 27b/04, 27b/12

Provense [Fr.] bk. **Porvāna.**
P.+ den 06a/05

pūlād [Far.] Çelik.
p. 64b/02, 64b/05

pul [Far.] Bazı giysileri süslemekte kullanılan metal ya da plastikten yapılma küçük yuvarlak levhacık.
p.+lar 54b/14

pūşīde [Far.] Örtünmüş, örtülü.
p. olmuş 48b/12
p. olup 69b/05

put [Far.] Tanrısal bir varlığı veya ona atfedilen bir niteliği temsil eder nitelikte yapılmış ve kendisine tapınılan heykel veya resim, sanem.
p.+ lara 76b/17

put-perest [Far.] Puta tapan.
p.+ lere 77a/06

put-perestlik [Far.+T.] Putperest olma durumu.

p. 76b/15

pür-naḳış [Far.+Ar.] İşlemeyle dolu.
p. 38a/02

pür-nefes [Far.+Ar.] Hayat dolu.
p. 17b/05

pür-taḳṣīr [Far.+Ar.] Kusur dolu.
ḥaḳīr-i p. 01b/05

R

rābiḥā [Ar.] Kazanç getiren iş, kârlı iş.
ticāret-i r. 41b/05

rabṭ [Ar.] Sıkı sıkıya bağlanmış.
r. eylediler 05a/16

rāciḥ [Ar.] Diğerlerinden üstün tutulan.
r.+ dir 48b/03

raʿd [Ar.] Gök gürlemesi.
r. 43a/11

raġabāt [Ar.] İstekle karşılamalar.
r.-i nās 11b/06

raġbed [Ar.] bk. **raġbet**
r.+ dir 34b/02

raġbet [Ar.] Bir şeye gösterilen istek, arzu.
r. 10a/02, 62b/14
r.+ i 13a/17
r.+ iñizden 24a/17
r.+ lerini 29a/06
r. göstermedīk 16b/08
r. iderseñiz 33a/03
r. idüp 43b/12
r. itmeyüp 60b/15
r. itmiş 35b/05

rāġıb [Ar.] İsteği bulunan, rağbet eden.
r. 26a/13

rāh [Far.] Yol.
eṣnā-i r.+ da 15a/06

ʿazm-ı r. eyledik 33a/06
ʿazm-ı r.-ı maḳṣūd olduḳ 02b/13
ʿazm-ı r. itdik 15a/05
ʿazm-ı r. itdikde 09b/02

raḥat [Ar.] Tedirginlikten uzak ve endişesiz biçimde.
r. 03a/16
r. olduḳların 18b/14

raḫt [Far.] At takımı.
r. 27b/11, 30a/11
r.+ ıla 18a/16

raḳḳāṣ [Ar.] Dans eden erkek, köçek.
r.+ lar 44b/06

raḳṣ [Ar.] Dans.
r. 44b/11
r.+ ına 44b/06
r. idenler 44b/07
r. iderler 44b/09
r. itdiler 44b/09
r. olınacaḳ 44a/16
r. olınup 42b/06

raḳṣ-ḫāne [Ar.] Dans edilen yer.
r. 43b/14

ramażān [Ar.] Arapların kullandığı ay takvimine göre dokuzuncu ay olan, kutsal bilinen üç ayların sonuncusu ve Müslümanlarca oruç tutulmak zorunluluğu olan ayın adı.
hilāl-i r. 64a/04
r.-ı şerīf 56a/13
r.-ı şerīfiñ 56b/03

rāmī [Far.] İtaat eden.
r. olduḳ 79a/10

raʿnā [Ar.] Çok güzel.
r. 15a/17, 17a/06, 25a/12, 45a/01, 74b/06, 74b/09, 75a/04, 75a/13
ṭarḥ-ı r. 48b/01

raṣad [Ar.] Gök cisimlerini gözleme, gözlem.
tekmīl-i r. 67a/10

raṣad-gāh [Ar.+Far.] Gözlem evi.
r. 64a/10, 65b/07

r.+ da 67a/12
r.+ dır 64a/01

raṣadiyye [Ar.] Rasatla ilgili.
r. 64a/13

rubʿ [Ar.] Çeyrek.
r. 12a/09

rebīʿü'l-āḫir [Ar.] Arabi ayların dördüncüsü, sonbahar.
şehr-i r.+ iñ 13a/14, 19a/14

rebīʿü'l-evvel [Ar.] Arabi ayların üçüncüsü, ilkbahar.
şehr-i r.+ iñ 09b/01

recā [Ar.] Dilek, istek.
r. eyledi 05a/06
r. ider 26b/13
r. ideriz 09a/15, 60b/03
r. itmişlerdi 60b/02

recʿāt [Ar.] İstekler.
r. eyledik 71a/02

ricʿat-i ḳahḳarī [Ar.] Acele olarak geri geri çekilme.
r. 03b/05

recment [Far.] Şerefli, seçkin.
r. 25a/16, 25b/15, 28a/05
r.+ i 20a/05, 22b/16, 23a/01, 30b/13, 56b/11
r.+ iñ 23a/01
r.+ leri 36b/06
r.+ leriñ 28a/04
süvār-ı r.+ lerin 27b/15

refʿ [Ar.] Ortadan kaybolma.
nāgāh-ı r. olınup 42b/01, 44a/15

refāhiyet [Ar.] Rahatlık, huzur içinde olma.
r. 06b/03

refāhiyyet [Ar.] bk. **refāhiyet.**
r.+ leri 06a/12

refāḳat [Ar.] Arkadaşlık etme, eşlik etme, birlikte bulunma.
r. idersiz 24b/04

refāḳat-recā [Ar.] Eşlik etme isteğinde bulunma.

r. 07a/15

refīḳ [Ar.] Arkadaş, yoldaş.
r.+ i 24b/06
r.+ imiz olan 79a/16

reftār [Far.] Gidiş, yürüyüş.
r. 03a/12
r.+ ı 38b/10
r. iderek 05b/15
r. idüp 38b/12

reh [Far.] Yol.
eṣnā-ı r.+ de 09a/10, 14b/11, 69b/06

reh-rev [Far.] Yolcu.
r. olan 48b/07

rehā-yāb [Far.] Kurtulan.
r. olduḳ 02b/9

rei ʾs [Ar.] Başkan.
r.+ lerine 14a/10

rekūb [Ar.] Binek hayvanı.
r. 20b/16

rem [Ar.] Onarma.
r. itmişler 40b/07

renk [Far.] Boyar madde.
r. 66a/07, 69a/12
r.(g)+ inde 69a/13, 71b/17

res [Ar.] Bir şeyin başlangıcı.
r.+ i 02a/12

resīde [Far.] Yetişmiş.
r. olmaduġı 17b/01

resim [Ar.] Varlıkların kalem, boya, fırça gibi araçlarla kâğıt, karton, bez vb. üzerine yapılan biçimleri.
r. 54b/12
r.+ e 34a/11
r.+ ler 40b/15, 40b/17, 41b/12
r.-i evvele 59b/08
r.-i meveddet-i riʿāyet 31a/10
r.-i muġayyir 34b/08

r.-i mülūkāne 30b/02
r.-i sābıḳ 70b/09
r. itmişler 51a/03, 54b/12
r. olınmış 41a/06
r. olınmışdır 40b/11

reşḥā-pāş [Ar.] Damla saçan.
r. olurdı 45b/07

revā [Ar.] Uygun, layık, yakışır.
r. 62b/04, 67b/07

revān [Far.] (Kişi için) giden, yürüyen.
r. olduḳ 13b/14, 47a/12
r. olup 04a/10, 11b/02

revāne [Far.] bk. **revān**
r. olacaḳ olduḳ 09a/04
r. olmadıḳca 74a/09

revende [Far.] bk. **revān**
r.+ niñ 03b/16

reʾye'l-ʿayn [Ar.] Kendi gözüyle gören.
r. 39b/12, 40b/14
r.- ı ayānen 16a/04

rezān [Ar.] (Kişi için) ağırbaşlı, vakarlı.
r. olmaġa 02b/14, 03a/11

rıżā [Ar.] İzin verme, kabullenme.
r. 06b/12

rıżā-dāde [Ar.+Far.] Razı olmuş, kabul etmiş.
r.-i ḳaẓa 02b/06

riʿāyet [Ar.] Saygı gösterme.
r. 09a/15, 11a/11, 73a/03
r.+ den 09b/06
r.+ ler eyledik 63b/10
resm-i meveddet-i r. 31a/10
r. eyledik 25a/09
r. eyleyüp 63b/08
r. iderdi 59b/08
r. idüp 09b/07
r. itmişlerdi 34a/12

ricāl [Ar.] İkinci dereceden devlet görevlileri.

r. 20a/13, 24a/04, 24a/05, 26b/07, 42a/07, 52b/14, 55b/14
r.+ ine 11a/08
r.-i devlet 26a/15
r.-i devletden 28a/15, 60a/01
r.-i devletleriniñ 35b/16

ricʿat [Ar.] Geriye dönme.
r. 08a/15

rikāb [Ar.] Üzengi.
r. 30a/13

riḳḳat [Ar.] İncelik, naziklik.
r. gelürdi 43a/16

Ron (Rhone) [Fr.] Fransa'da büyük bir nehir.
R. 75a/16

Rosal (Rossel) [Fr.] Fransa'da büyük bir köy.
R. 76b/10

ruġanlı [Far.+T.] Cilalı.
r. 54b/10

ruḫṣat [Ar.] İzinler.
r. 26b/14

ruḫṣat-yāb [Ar.+Far.] İzin alan.
r. olur 27a/05

Rūmī [Yun.] Anadolu ile ilgili.
cevz-i R.+ den 40a/05
dibā-ı R. 30a/17, 32a/13, 32a/17

ruʿūnet [Ar.] Bönlük, aptallık.
r. 29b/12

rūy [Far.] Yüz, yüzey.
r.-ı ābda 68b/02

rūz [Far.] Gün.
r. 68b/07
r.-ı düşenbe 72b/03
r.-ı ḳasım 03a/03
r.-ı merre 02a/03, 79a/03
r.-ı nevrūz 29b/07

rūzgār [Far.] Yel, esinti.

r. 03a/09, 03b/06
r.+ a 03a/16
dest-i r.+ a 03b/04
ḳuvvet-i r. 03b/02
şiddet-i r. 79a/15

rükn [Ar.] Bir topluluğun en önemli kişilerinden biri.
r.+ iyim 78b/03

rütbe [Ar.] Derece, aşama.
r. 14a/10
r.+ de 31b/14, 43a/13
r.+ den 26a/10
r.+ si 14b/02, 21a/02, 79a/05

rü'yet [Ar.] Görüş, bakma.
r.+ inde 48b/14
r.-i ḥālet-fezā 45b/15

S

sa'ādet [Ar.] Mutluluk.
s.+ le 09b/10
Āsitāne-i s.+ e 32a/04
cenāb-ı s.+ leri 10a/01
cenāb-ı s.+ lerinden 10a/05
cenāb-ı s.+ lerine 10a/08

sa'ādetlü [Ar.+T.] Mutlu olan.
s. 09b/09, 09b/13, 29a/01, 31b/03

sā'at [Ar.] Günün bölümlerini ayırt etmek için birden yirmi dörde kadar saatleri gösteren rakamlardan her biri.
s. 02a/07, 02a/08, 02b/02, 03b/02, 08a/05, 08b/02, 11a/05, 12a/09, 15b/04, 15b/15, 15b/16, 15b/17, 18a/09, 20b/10, 22b/14, 23b/04, 23b/07, 33b/04, 36b/03, 42a/09, 43b/03, 44b/17, 46a/04, 50b/02, 51a/02, 51a/03, 51a/12, 51a/14, 64b/15, 67b/04, 67b/14, 68a/01, 69a/02, 69b/03, 70a/16, 70b/04, 70b/13, 71a/03, 72b/16, 73b/10, 74a/15, 74b/01, 78b/16
s.+ de 19a/15, 19a/17, 19b/07, 19b/09, 19b/10, 19b/11, 21a/14, 21b/01, 21b/02, 21b/04, 22a/01, 22a/11, 22b/08, 23a/08, 23a/13, 41b/12, 48b/01, 56a/15, 78a/01, 78a/07
s.+ den 18a/11
s.+ e 16b/15
s.+ i 56b/02
s.+ ine 22a/15
s.+ leri 73a/16
bālā-yı s.+ de 51a/11

sā‘atlik [Ar.+T.] Yapılışı veya oluşu belirtilen süre kadar zaman alan.
s. 13b/01, 15b/14, 20a/09, 22b/02, 23a/03, 46a/03, 52a/10

ṣabāḥ [Ar.] Günün başlangıcı.
ṣ. 11a/14, 13a/12, 30b/06, 30b/09, 46b/4, 60a/12, 69a/03, 73b/01
ṣ.+ ı 72a/05

sābıḳ [Ar.] Geçmiş, önceki.
resm-i s. 70b/09
üslūb-ı s. 23a/05

sābıḳa [Ar.] Eski kayıtlar.
s. defterdārınıñ 21b/14
s.-yı Fransa 21b/05

ṣabī [Ar.] Ergenlik çağına ulaşmamış erkek çocuk.
ṣ. 40a/11

ṣabır [Ar.] Kendi elinde ve iradesi dahilinde olmayan olaylar ve durumlar için telaşa kapılmadan bekleme olgusu.
ṣ.+ a 03a/14
dāmen-i ṣ.+ a 08a/16
ṣ. iderdik 27a/02

sa‘bü'l-mürūr [Ar.] Geçilmesi güç olan.
s. 19b/14

saç [T.] İnsan başında biten kıllara verilen ad.
s.+ ları 38b/05, 38b/07, 54a/14

ṣadā [Ar.] Ses.
ṣ. 72a/04
ṣ.+ sına 70a/15
ṣ. ider 51a/05
ṣ. itse 23b/14

ṣadāḳāt [Ar.] Bağlılık.
ṣ.+ ıla 03b/16

sāde [Far.] Fazlalıklardan, süsten arındırılarak öze indirgenmiş olan.
s. 24b/14, 54a/02

ṣādır [Ar.] Çıkan, görünen, oluşan.
ṣ. olmuş 10b/40
ṣ. olmuşdur 06a/13

ṣaff [Ar.] Sıra, dizi.

ṣ. 05b/09
ṣ.+ ıñ 36a/04
vaṣat-ı ṣ.+ a 36a/05
ṣ. bağladılar 33a/12
ṣ. bağlayup 35b/11

ṣafā gel- [Ar.+T.] Gönül şenliği ile gelmek.
ṣ.- diñiz 04b/03

ṣaferü'l-ḫayr [Ar.] Ay takvimine göre ikinci ayın adı.
şehr-i ṣ.+ ıñ 07b/08

ṣaġ [T.] Sağ taraf, yön.
ṣ. 28a/10, 43b/8, 44a/08, 70a/08

ṣaġīr [Ar.] Küçük.
ṣ. 03a/15, 03b/07, 06b/15, 08a/06, 19a/16, 19b/09, 21b/03, 22a/11, 40b/05, 65b/05, 75a/01, 76b/01
ṣ.+ dir 34a/05
ḳalʿa-ı ṣ.+ e 19b/10
tīrkīş-i ṣ. 30a/15

ṣāḥib [Ar.] Kendisine ait bir şeyi bulunan kişi.
ṣ. 07b/06
ṣ.+ i 14a/10, 14b/08, 21b/15, 29a/10
ṣ.+ ine 24a/08
Ṣ.-i Devlet 28b/16, 32b/03, 32b/06, 58a/04
Ṣ.-i Devlet Efendimiz'iñ 33b/09
ṣ.-i kār-ḫāne 55a/11

ṣāḥibli [Ar.+T.] Sahip olan.
ṣ. 29b/12

sāḥil [Ar.] Deniz, göl ve ırmak kıyısı.
s.+ e 16a/05
s.+ inde 77b/07
s.-i nehrde 14b/11
s.-i nehrden 12a/12

ṣaḥīn [Ar.] Kalın.
s. 65b/07

ṣaḥn [Ar.] Orta, meydan.
ṣ.-ı perī-peykerlerle 44a/17
ṣ.-ı serāyda 42b/03

ṣaḥrā [Ar.] Açık ve düz arazi, ova.
ṣ.+ ları 22b/03, 41a/09

ṣ.+ larıla 40b/06
ṣ.+ ya 33a/11

saḫte [Far.] Gerçek olmayan.
s. etmişler 72b/12

saʿy [Ar.] Çalışıp çabalama.
s. 63a/06, 63a/15
s.+ yle 65a/08
s.-i belīġ idecegimde 63b/14

saʿy-i belīġ [Ar.] Haber beyanında bulunmak.
s. 55a/12

ṣā'im [Ar.] Oruç.
ṣ. olduḳ 56a/14
ṣ. olup 64a/08

sā'ir [Ar.] Diğer, öteki.
s. 05b/08, 14b/04, 29b/01, 46b/05, 67a/06, 71b/02
s.+ ler 57a/08
s.+ lerden 10a/03
s.+ leri 16b/10
s.+ lerine 25a/03

sāḳ [Ar.] Sap.
s.+ lar 46a/02

ṣaḳallu [T.] Sakalı olan.
ṣ. 25b/05

ṣaḳb [Ar.] Delik açmak.
ṣ. idüp 48a/05

saḳf [Ar.] Çatı, tavan.
s.+ a 43b/17
s.+ ı 42a/13

ṣaḳın [T.] Olmasından korkulan bir durumu haber vermek amacıyla dikkatli olunmasını emreden söz.
ṣ. 29b/15

ṣaḳīl [Ar.] Ağır.
ṣ. 19b/15

sākin [Ar.] 1. Durgun, hareketsiz.
s. olan 37a/07
s. olmayup 39b/10

s. olurlar 15b/06
2. Bir yerde oturmak, oraya yerleşmek.
s. 03b/16, 14a/13, 29b/10
s. olduġı 45a/10
s. olurlar 21b/06, 55b/11

sākine [Ar.] bk. **sākin.**
s. 45a/02

ṣaḳla- [T.] Korumak.
ṣ.- sun 38b/02

ṣal- [T.] Serbest bırakmak.
ṣ.- dıḳda 36a/12
ṣ.- ıvirüp 33b/03
ṣ.- up 36a/14, 36a/16, 51a/04, 70a/05

Sal (Brioux) [Fr.] Fransa'da bir küçük köy.
S. 21b/01

sāl [Far.] Yıl, sene.
s.+ de 44b/09

ṣal [T.] Dağ eteği, dağ eteğindeki geniş düzlük.
ṣ. 76a/03

salı [Ar.] Pazartesi ile çarşamba arasında olan gün.
s. 18a/04, 21a/13, 57b/12, 67b/13

ṣāliḥ [Ar.] Elverişli, uygun.
ṣ.+ dir 50a/08

Salon (Saone) [Fr.] Fransa'da bulunan Loir şehrinden geçen büyük bir nehir.
S. 75a/09

salṭanāt [Ar.] Hükümdarlık yönetimi.
s.+ ı 40a/15

Sampero (San Pietro) [Fr.] İtalya'da Sardunya adasının güneybatı kıyılarının yedi kilometre açıklığında bulunan ada.
S. 04a/11

ṣamṣam [Ar.] Keskin kılıç.
ṣ. 70a/04

ṣanʿat [Ar.] Ustalık ve ustalıkla yapılmış olanlar.
ṣ. 43a/17, 47a/03, 50a/14, 54a/15, 65a/10
ṣ.+ dan 49a/14

ṣ.+ ı 65b/12
ṣ.+ la 34b/09, 37b/02, 44b/03
ṣ.+ lar 12b/03, 41b/15, 49b/07, 71a/11
ṣ. itmişler 50a/07

ṣanʿatçı [Ar.+T.] Güzel sanatları meslek edinmiş kimse.
ṣ.+ ya 54b/14

ṣanāyīʿ [Ar.] Sanatlar.
ṣ.+ ne 64a/13
envāʿ-yı ṣ.+ le 68b/11
ṣ.-i bedīʿa 64a/16
ṣ.-i bedīʿadan 13a/02

ṣandal [Ar.] Çoğunlukla insan taşımakta kullanılan, kürek ile yürütülen küçük tekne.
ṣ. 04b/01, 05a/03
ṣ.+ a 02a/15, 05a/17, 05b/06
ṣ.+ ı 05a/15, 05b/01

ṣandal-nişīn [Ar.+Far.] Sandala yerleşip oturma eylemi.
ṣ. olduḳ 09b/08, 17b/08

ṣanduḳ [Ar.] Korumak ve saklamak amacıyla içine çeşitli eşyalar konan, genellikle tahtadan yapılmış eşya.
ṣ. 73b/09

ṣanem [Ar.] Put.
ṣ. 49a/17, 49b/01

ş̱ānī [Ar.] İkinci.
ş̱. 75b/06
enturaduḳtör-i ş̱. 25a/13

ş̱āniye [Ar.] bk. **ş̱ānī.**
āyine-ʾyi ş̱.+ niñ 55b/06

Sardinya [İt.] Akdeniz'de bulunan bir ada.
S. 04a/09

ṣarf [Ar.] Harcama, tüketme.
ṣ. eyle 79a/06
ṣ.-ı maḳdūr itmekle 65a/11
ṣ. idüp 11b/08
ṣ. olınduġı 13a/01
ṣ. olınmış 11a/01
ṣ. olınmışdır 40b/16, 51b/14

ṣarı [T.] Renk.

ṣ. 39b/13, 71b/17

ṣarīḥ [Ar.] Kolayca anlaşılabilir, belli.
kiẕb-i ṣ. 08b/11, 08b/14

ṣarnıc [Ar.] Gemilerde bulunan tatlı su deposu.
ṣ. 04a/01

ṣatun [T.] Bedel ödeyerek alma işi.
ṣ. alup 62b/02

saṭıḥ [Ar.] Yüzey.
s. 49a/17
s.+ ıñ 49b/01

ṣavb [Ar.] Yön.
ṣ.-ı maḳṣūda 01b/11, 04a/06, 79a/09
ṣ.-ı merāma 19a/15
bādbān-güşā-yı ṣ.-ı merām olduḳ 07b/12

ṣavt [Ar.] Ses.
ṣ. 23b/14

sa‘y [Ar.] Çalışma, çabalama.
s. idecegimiz 10a/12

ṣayd [Ar.] Av.
ṣ. 70b/07
ṣ.+ a 69a/08, 69a/10
ṣ.+ ını 70b/02
ṣ. iderler 33a/17
ṣ. idince 69b/16
ṣ. idüp 33a/16

ṣayd-gāh [Ar.+Far.] Av yapılan yer.
ṣ.+ a 69a/04
ṣ.+ dır 22b/05
ṣ.+ ı 67b/05

ṣayf [Ar.] Yaz mevsimi.
eyyām-ı ṣ.+ da 15b/09
hengām-ı ṣ.+ da 56a/16

ṣayyādlıḳ [Ar.+T.] Avcılık.
ṣ. idemezler 22b/07

sāz [Far.] Her türlü müzik aleti, çalgı.
s. 38a/05, 42a/09

s.+ ı 38a/04
s.+ lar 42b/05
s.+ larıla 05b/14
s.+ larla 37a/04

sāzende [Far.] Müzisyenler.
s.+ ler 37a/03, 42a/17, 69a/02, 72a/15
s.+ lerini 44b/05

sebep [Ar.] Neden.
s.+ den 15b/10, 61b/08, 68a/10
s.(b)+ i 62a/17
s.(b)+ ile 77b/05
s.(b)+ inden 63a/11
s.(b)+ iyle 18a/11, 19a/03, 31b/09, 61a/08
s. oldı 74a/10
s. olmuşdur 48a/14

sebīl [Ar.] Yol.
ebnā-yı s.-i baḥrdan 11b/01
ebnā-yı s.+ e 11b/04

sebḳat [Ar.] Geçme, ilerleme.
s. etmemişdi 76a/08

sebt [Ar.] Cumartesi.
s. 05a/01, 09b/01, 23b/09, 56b/04, 64a/08, 67b/10, 73b/15

sebük-rev [Far.] Çabuk giden.
s. 34a/01
esb-i s.-i fitāra 69a/14

sebz [Far.] Yeşil.
s. 46a/01, 46a/16, 48b/06, 48b/09
berg-i s. 48b/12
berg-i s.+ e 69b/05

sebze-zār [Far.] Yeşillik, sebze bahçesi.
s. 33a/11
s.+ ı 34a/16

sebze-vāt [Far.+Ar.] Sebzeler.
s. 04b/17

seçil- [T.] Tercih edilmek.
s.- üp 79a/11

sed [Ar.] Baraj, engel.

s.+ ler 12b/02

sedd [Ar.] bk. **sed.**
s. idüp 49/12
s. olmuş 12a/05

sefāin [Ar.] Gemiler.
s. 16a/06, 16a/07
s.+ de 62a/09
s.+ i 11b/15, 17a/08
s. -i enhār 18b/08

sefer [Ar.] Yolculuk.
s.+ imiz 18b/11
s.+ imizde 19b/13
s.+ inde 31b/01
s.+ lerin 31a/15
berr-i s. ider 18b/12

seferiyye [Ar.] Savaş durumunda bulunma.
emür-i s.+ ye 36b/11

sefīne [Ar.] Gemi.
s. 11b/09, 12a/02, 12a/05, 12a/08, 12a/09, 12a/11, 12b/07, 12b/17
s.+ de 07a/04
s.+ den 09b/03, 10b/08, 13a/06, 13b/12, 15a/09, 18a/12, 77b/01
s.+ ler 06b/15, 08a/04, 08b/16, 13a/10, 14b/15
s.+ lerden 18a/02
s.+ lere 07a/07, 07a/17, 07b/10, 08a/09, 15a/04, 18a/03
s.+ leri 14a/07
s.+ lerinden 14a/07
s.+ mize 07a/11
s.+ si 01b/08
s.+ ye 07b/06, 08a/08, 09a/09, 09b/02, 10b/07, 11a/15, 12a/01, 12a/12, 13a/12
ḳurb-ı s.+ ye 08a/02
s.- ʾyi mezbūre 01b/08
s.- ʾyi mezbūreye 01b/10

segird- [T.] Koşturmak.
s.- üp 38b/15

seḥer [Ar.] Sabah.
s.+ i 46a/09

sehpā [Far.] Üç ayaklı destek üzerine kurulmuş herhangi bir araç.
s. 72b/08
s.+ lar 64b/02, 71a/09

sekiz [T.] Sekiz.
s. 07a/13, 30b/01, 55b/05, 56b/03, 77a/13, 78b/15
s.+ e 02b/02
s.+ inci 78b/11

sekizer [T.] Sekizer.
s. 44b/09

seksen [T.] Seksen.
s. 03b/10

seksen biñ [T.] Seksen bin.
s. 04b/09

selām [Ar.] 1.Bir kimseye doğrudan, mektup veya bir kimse aracılığıyla iletilen iyi dilek, saygı ifadesi.
s. 09a/07
2. Bir kimseye, yanına varıldığında, karşılaşıldığında veya yanından uzaklaşıldığında söylenen nezaket sözü veya aynı anlama gelen işaret.
s. 04b/02, 04a/15
s. + a 58a/08
ṣūret-i s.+ ı 57a/11
3. Bir askerin üstüne, bayrağa, sancağa vb.ne gösterdiği saygı davranışı.
s. 56b/12
s.+ a 05b/13, 15a/14, 22b/17, 26b/04, 30b/15
s.+ ıñıza durmaḳ 24a/15

selāmet [Ar.] Her türlü tehlike, korku ve tasadan uzak olma, güvenlik içinde olma.
s. 02a/02
s.+ le 07b/17

selāmla- [Ar.+T.] Saygı gösterisi olarak askerî selamı yerine getirmek.
s.- yup 15a/01

semmūr [Ar.] Samur kürkünden yapılmış olan.
s. 25b/12, 27b/10, 59a/15, 59b/01, 59b/02, 59b/06

semt [Ar.] Bir şehrin, kendi içinde bir bütünlük oluşturan bir bölgesi veya bölümü.
s.+ ine 06a/03

Sen (Seine) [Fr.] Fransa'da bir nehir.
S. 23a/13, 23b/06, 40a/17, 49b/08, 58b/14, 60b/17, 62b/12, 63a/02
S.+ iñ 40a/10, 63a/03
nehr-i S. 23b/01

sene [Ar.] Yıl.
s. 03a/02, 71a/07

s.+ den 76b/11

sengīn [Far.] Taştan yapılmış.
s. 39b/16

seped [Far.] Saz, kamış, ince dal vb. şeylerden örmek suretiyle yapılmış, genellikle yiyecek ve eşya taşımakta kullanılan saplı veya sapsız gereç.
s. 60a/04

ser-ā-pā [Far.] Baştan ayağa, bütünüyle.
s. 50b/09, 56a/07

ser-āġāz [Far.] Yeniden başlama.
s. idüp 44b/06, 58b/09
s. itdiler 02b/07
sürūd-ı s. itdiler 42b/06

ser-āḫūr [Far.] Ordunun nakil işiyle ilgilenen görevli.
s.+ ı 18a/15, 20b/14, 25a/06
s.+ ıyla 25b/09

ser -ʿasker [Far.+Ar.] Sadrazamdan başka orduya komuta eden vezir.
s. 14b/06

ser -ʿaskerlik [Far.+Ar.+T.] Başkomutanlık mesleği.
s.(g)+ i 14b/05

serpā [Far.] Çubuk, sopa.
s.+ lar 33a/14

serzede [Far.] Baş vermiş, ucu çıkmış, meydana çıkmış.
s. olmuşdı 17a/14

serāb [Far.] Hayal.
s.+ ıñız 08a/03

Serantum (Charenton) [Fr.] Fransa'da bir kasaba.
S. 23b/05, 23b/11

serāy [Far.] Büyük konak.
s. 10b/16, 21a/06, 21b/12, 22b/02, 28a/08, 36b/14, 37a/06, 37b/15, 37b/17, 42b/17, 46a/10, 46a/11, 47a/08, 47a/09, 47a/13, 47a/14, 47b/04, 48a/16, 49a/02, 50b/01, 51b/02, 51b/04, 52a/01, 67b/15, 68a/17
s.+ a 10b/13, 23b/09, 45a/08, 56b/13, 68a/02, 68a/03, 68a/16, 68b/17, 71a/02, 71a/10, 71a/13, 72a/14
s.+ ı 21b/06, 21b/14, 22a/13, 31a/03, 45a/01, 46a/07, 74b/04
s.+ ıñ 46b/4, 50b/15, 68a/05, 68a/10, 68b/08, 72b/05

s.+ ına 28a/01, 28a/03, 42a/04
s.+ ında 32b/09, 38a/07, 43b/06, 43b/13, 56b/05
s.+ ından 51b/13
s.+ ını 29b/08
s.+ ınıñ 50b/03
s.+ lar 22a/03, 23b/02, 52b/01, 53b/12
binā-yı s. 74b/09
civār-ı s.+ da 68a/09
dāḫīl-i s.+ da 05b/17
s.-ı ʿālīdir 51b/01, 51b/08
s.-ı ʿaẓīm 42b/02
s.-ı ʿaẓīme 67b/14
s.-ı feraḥ-fezā 46b/02
s.-ı ḳurbında 34a/13
s.-ı mezbūrda 24a/02
s.-ı vasaṭ 68a/15
s.-ı zibā 48b/01
ṣaḥn-ı s.+ da 42b/03

serbest [Far.] Özgür.
s. olmaġıla 15a/11

serdār [Far.] İmparatorluk döneminde ordu komutanı anlamında kullanılan terim.
s.+ ına 02a/16

Sere Loran (Saint Laurent) [Fr.] Fransa'da küçük bir kasaba.
S. 22a/11

seren [T.] Yelkenli gemilerde üzerine dört köşe yelken asmak, işaret kaldırmak gibi işlerde kullanılan direğe dikey olarak takılmış gönder.
s.+ nden 65b/08
s.+ ini 65b/04

sergīn [Far.] Gübre.
s.-i baḳar 53b/09

sergüẕeşt [Far.] Bir kimsenin başından geçen olaylar dizisi, macera.
s.+ leri 42b/15

ser-ḥad [Far.+Ar.] Sınır boyu.
s.+ lerinde 40b/04

serīr [Ar.] Oturulacak yüksekçe yer.
s. 28b/03, 41a/07
s.+ ler 28b/02

sermāye [Far.] Üretim sürecinde kullanılan ve kendisi de daha önceden üretilmiş olan her türlü mal.

s. idinmişlerdir 62a/12

serpuş [Far.] Başa giyilen nesne, başlık.
s. 44b/12

servī [Far.] Servigillerden, yapraklarını dökmeyen, bahçelerde tapınak bahçelerinde ve mezarlıklarda süs bitkisi olarak yetiştirilen kozalaklı ağaç.
s. 72b/12

Set (Sete) [Fr.] Fransa'da bulunan bir şehir.
S. 06a/15, 08a/01, 10b/07, 19a/17, 56a/01, 73a/13, 77a/16, 77b/11, 77b/15, 77b/17, 78a/06, 78a/14
S.+ de 78a/08

setr [Ar.] Örtmek.
s. ider 65a/01
s. iderler 50b/15
s. iderse 65a/02

Sette [Fr.] bk. **Set.**
S. 19b/09

ṣevābit [Ar.] Gezegen olmayan, yerinde duran gök cisimleri, sabit yıldızlar.
ṣ. 65a/17

sevālif [Ar.] Geçmişler.
s.-i eyyāmdan 09b/15

sevḳ [Ar.] Birini veya bir şeyi bir yere gönderme işi.
s.-i maḥal 11b/16

seyfī [Ar.] Asker sınıfı.
s. 33a/13
s.+ lere 33b/01

seyr [Ar.] Eğlenmek amacıyla bakma.
s. 23b/04, 26a/16, 30b/07, 39a/05, 45a/14, 47b/02, 48a/10, 48a/13, 51a/15, 52b/03, 52b/13, 53b/12, 64b/08, 65a/17, 68b/16, 72b/16, 74b/14, 75b/05
s.+ e 16b/05, 16b/07, 36b/14, 42a/01, 50a/08, 72a/13, 75b/11
s.+ i 35a/12, 67a/06
s.+ ine 16b/10, 26a/07, 32/12, 39a/02, 45a/16, 46a/05, 46b/06, 48a/07
s.+ ini 18a/01
s.+ iyle 67a/08
eṣnā-ı s.+ de 41b/06
s.-i āb 72a/11
s.-i āsumān 65b/15
s.-i ṭaʿāma 27a/03
s.-i ṭarīḳiyle 26b/08

s. eyledik 48a/15, 51b/16, 76b/13, 77a/09
s. idelim 72a/17
s. ider 39a/09
s. iderek 10b/15, 67a/09
s. iderken 38a/03, 46b/06
s. iderler 26b/17
s. iderseñiz 71a/14
s. idiñ 48a/12
s. idiñiz 37b/05
s. itdireyim 38a/11
s. itdirmek 27b/14, 34b/09
s. itdirüp 37b/12
s. itdügimizde 54a/09
s. itdürelim 41a/01
s. itmege 27a/04, 27a/07
s. itmek 15b/13, 27a/04, 33a/02, 45a/02, 47b/16
s. itmekde 67a/08, 67a/09
s. olınmışdır 54b/15, 65a/16
s. olınur 50b/12, 52b/16, 68b/11
s. olmaz 68b/13
s. olur 72b/01

seyrān [Ar.] Gezinme, gezi.
s. iderek 04a/09
s. iderler 13b/02
s. idüp 17a/09

seyyārāt [Ar.] Gezegenler.
s. 67a/06
s.+ ı 65a/17

Sez (Sens) [Fr.] Fransa'da bulunan bir kasaba.
S. 74b/16

şıçra- [T.] (Sıvı için) fışkırarak yükselmek.
ṣ.- r 45b/04

şıġ- [T.] Tümüyle bir şeyin içine girebilmek.
ṣ.- ar 12a/01, 37b/09, 52a/05
ṣ.- mazdı 66a/02

şıġ [T.] (Su için) dibi yüzeye yakın olan, derin olmayan.
ṣ. + lar 06b/17
hengām-ı ṣ.+ da 07a/01

şıġın [T.] Kuzey Amerika ile Avrupa ve Asya'nın kuzey kesimlerindeki ormanlarda yaşayan uzun bacaklı, ağır gövdeli, erkekleri boynuzlu çok ürkek en iri geyik türü, alageyik.

s. 67b/06, 69b/13
ṣ.+ ı 69b/16
ṣ.+ lar 71b/10

ṣıġır [T.] Geviş getirenlerden büyükbaş, evcil hayvanların genel adı.
ṣ. 71b/06

ṣıḥḥaṭ [Ar.] Sağlık.
ṣ. 02a/01

ṣıḳıl- [T.] Can sıkıntısı duymak, bunalmak.
ṣ.- masunlar 73a/01

ṣıḳış- [T.] Hareket edemez, kımıldayamaz duruma gelmek.
ṣ.- up 20b/02

ṣıḳlet [Ar.] Ağırlık, yük.
ṣ.+ ler 74a/04
ṣ. iderler 27a/08

ṣıra [T.] Dizi.
ṣ. 37b/08, 39b/03, 49b/16

ṣırma [Yun.] İşlemecilikte kullanılan altın suyu ile yaldızlanmış ince gümüş tel.
ṣ. 30a/12, 30a/16, 38b/08, 44b/11, 45a/12, 47b/14, 50b/16, 54a/04, 54b/09

sırr [Ar.] Giz.
s. olmaḳ 16b/14

Sidi Bu Saʿīd (Sidi Bou Said) [Ar.] Tunus'un kuzeyinde bir kasaba ve turizm bölgesidir.
S. 78b/12

siḥir [Ar.] Büyü.
s.+ e 43a/05
s.+ ler 43a/06

silāḥ [Ar.] Saldırı ya da savunma amacıyla kullanılan ve özel olarak yapılmış her türlü araç.
s.+ larıla 15a/14

sīm [Far.] Gümüş.
s. 51a/06
s.-i maḥṣūṣ 30a/13

sīmīn [Far.] Gümüş renginde parlak beyaz.
s. 35a/15

sīne [Far.] İnsanın boyun ile karın arasında kalan vücut bölümü, göğüs.
s.+ sinde 71b/17

sini [Ar.] Üzerinde yemek yenilebilen, sofra olarak kullanılabilen bakır ya da pirinçten, yuvarlak büyük tepsi.
s. 44b/02
s.+ si 64a/17

sin [Ar.] Doğumdan îtibâren yaşanılan süre, yaş.
s. 44b/09

sipāriş [Far.] Bir işin yapılmasını, bir şeyin gönderilmesini veya getirilmesini isteme, ısmarlama.
s. idüp 67b/12
s. olınmış 05a/11
s. olınmışdır 09a/08

ṣirāyet [Ar.] Yayılma, dağılma.
ṣ.+ den 04b/11

siyāh [Far.] Renk.
s. 28a/05, 54b/11

siz [T.] İkinci çoğul şahıs zamiri.
s. 27b/02, 43b/10, 58b/10, 70a/01, 70b/03
s.+ deki 62a/01
s.+ e 05a/16, 08b/09, 17b/03, 17b/11, 19a/06, 25a/11, 27a/11, 27a/14, 38a/10, 45a/04, 58b/04, 59a/02, 63a/17, 63b/13, 67b/06, 73a/12, 73b/02
s.+ i 24a/12, 24a/16, 24b/04, 27a/10, 30b/05, 30b/06, 30b/07, 33b/17, 34b/02, 36b/14, 57a/17, 58b/01, 67b/03, 73a/01, 78b/08
s.+ iñ 25a/10, 31a/16, 31b/04, 57a/14, 59a/01, 61b/04
s.+ iñdir 06b/08
s.+ iñle 59b/16, 61b/01
s.+ ler 69b/14
s.+ lere 41a/01
s.+ leriñ 06a/12, 06a/16

ṣoffa [Ar.] Evlerde oda kapılarının açıldığı genişçe iç boşluk.
ṣ. 41a/06, 55b/03

sofra [Ar.] Yenilmek üzere yiyecek ve içeceklerin masa, sini vb. üzerine konulmuş durumu.
s. 10a/16, 37b/08, 39a/07
s.+ yı 26b/16

sofracı [Ar.+T.] Saray ve konaklarda sofra kurup kaldırmak ve yemeği dağıtmak gibi görevleri yürüten kimse.
s.+ ları 37b/11

ṣoġuḳ [T.] Isı azlığı yüzünden insanı üşüten, sıcaklık derecesi genelde pek yüksek olmayan.
ṣ. 20b/09

ṣoḥbet [Ar.] Biriyle belirli bir konuda samimi olarak yapılan konuşma, söyleşi.
ṣ.+ den 61a/05
eṣnā-ʾyı ṣ.+ de 36b/12
ṣ. iderdik 33b/05
ṣ. iderken 32b/11
ṣ. olınmışdır 76a/07

ṣoḳaḳ [Far.] Bir yerleşim biriminde kenarları ev, dükkân vb. ile çevrili yol boyu.
ṣ. 56a/08
ṣ.(ġ)+ a 26a/09, 70a/03
ṣ.+ dan 45b/17, 70a/02
ṣ.+ lar 45b/16, 46a/16, 69b/07
ṣ.+ larda 26a/04
ṣ.+ ları 25b/16, 40b/10, 41a/15, 56a/09
ṣ.+ larında 55b/12, 55b/13
ṣ.+ larından 71a/05

ṣoḳaḳ-be-ṣoḳaḳ [Far.] Sokaktan sokağa.
ṣ. 70b/13

ṣol [T.] İnsanın kalbinin bulunduğu yönde olan.
ṣ. 43b/09, 44a/10

ṣoltat [Fr.] Asker.
ṣ. 13b/07, 13b/09, 14a/02
ṣ.+ lar 13b/05, 15a/11, 20b/01

ṣolṭaṭ [Fr.] bk. **ṣoltat**
ṣ. 07a/08

somaḳī [Ar.] Yeşil ve kızıl renkli, çok sert damarlı, iyi cila tutan bir mermer çeşidi.
s. 38a/02
s.+ den 50b/05

ṣomun [Rum.] Fırında pişmiş, mayalı, yuvarlak ve kabarık buğday ekmeği.
ṣ. 66a/04

son [T.] Sıralamada sonuncu olan, kendisinden sonra hiçbir şey gelmeyen.
s. 61b/16

Ṣon (Saone) [Fr.] Lyon şehrinden geçen büyük nehir.
Ṣ. 75a/14

ṣoñra [T.] (Oluş, eylem vb. için) daha ileri bir zamanda, müteakiben.
ṣ. 08b/12, 09b/05, 10a/17, 18b/12, 20a/17, 20b/05, 24a/11, 27a/09, 28a/13, 29b/03, 32b/05, 32b/17, 33a/01, 33b/08, 33b/15, 34a/02, 34a/12, 36b/04, 36b/10, 37a/12, 37b/05, 38a/05, 39a/06, 41b/10, 42b/01, 43b/05, 46a/05, 57b/07, 58a/11, 60b/06, 60b/07, 61a/03, 61a/05, 66b/14, 67a/05, 68a/01, 71a/02, 74a/06, 77b/02, 79a/08

ṣor- [T.] Bir kimseye soru yönelterek ondan gerekli bilgiyi almak, cevap istemek.
ṣ.- up 04b/03

sorġuc [Far.] Başlıkların ön tarafına takılan tüy veya püskülden yapılma süs.
s. 44b/12

ṣorıl- [T.] Sorma eyleminin yapılması.
ṣ.- ur 60b/12

ṣormaḳ [T.] Sorma eylemi.
ḫātır ṣ. 60a/04

söyle- [T.] Konuşmak, demek.
s.- dim 58b/16, 63a/02
s.- diñ 58b/15
s.- memiş 61a/13
s.- mişdi 60a/16, 78b/01
s.- mişidik 61a/01
s.- rler 11a/14
s.- yüp 60a/17

söylemek [T.] Söyleme eylemi.
s.(g)+ e 60b/16

söylen- [T.] Söyleme eyleminin yapılması.
s.- ür 62b/17

söyleş- [T.] Karşılıklı konuşmak.
s.- eyim 63a/16
s.- üp 58a/03, 63a/05

söz [T.] Kelime.
s. 61a/03, 61a/13
s.+ e 09b/08
s.+ ine 58b/17

ṣu [T.] Kimyasal olarak bir oksijen, iki hidrojen atomundan meydana gelmiş, tatsız, kokusuz, renksiz madde.
ṣ. 09a/04, 12a/08, 12a/10, 45b/03, 49a/17, 49b/09, 50a/01, 50a/15, 52a/11, 55a/05, 70a/17
ṣ.+ da 72a/07

ṣ.+ dan 45b/12, 72a/07
ṣ.+ lar 45b/12, 46b/17, 51b/17, 52a/05, 68b/05, 68b/07
ṣ.+ lara 51b/15
ṣ.+ larda 49b/07
ṣ.+ ları 41a/10, 49a/07, 50a/04, 64a/15
ṣ.+ larıñ 68b/10
ṣ.+ nuñ 22a/08
ṣ.+ ya 13b/03, 16a/07, 48a/13
ṣ.+ yı 03b/17, 48a/08, 49a/12, 49b/10, 49b/15, 50a/01, 50a/09, 50a/12
ṣ.+ ya urmuş 72b/04
ṣ.+ ya urup 70b/01, 70b/05, 70b/08, 70b/11

su ʾāl [Ar.] Soru.
s. 60b/01, 60b/14, 61a/16
s. eyledi 38a/09, 38b/02, 38b/16
s. eyledik 16a/17, 23b/16, 45/04, 60b/07, 63a/11
s. idecekdir 61a/14
s. iden 61a/07
s. iderken 36a/01
s. idinmiş 61a/12
s. idüp 40a/08
s. itmesünler 78a/11
s. itmiş 35b/05

ṣuç [T.] Kusur.
ṣ.+ ı 61a/02

ṣuġrā [Ar.] Daha küçük, en küçük.
żuḥa-ʾyı ṣ.+ da 02b/17

suḫūnet [Ar.] Sıcaklık.
s.+ i 53b/10

ṣulanmaḳ [T.] Sulama işinin yapılması.
ṣ. 04a/01

ṣulb [Ar.] Döl, zürriyet.
ṣ.-i veled-i nā-ḥelāli 33b/10

ṣulḥ [Ar.] Barış.
ṣ. 61b/17
ṣ.-ı tedbīrin 32a/02
tecdīd-i ṣ. 07b/03

Sulṭān [Ar.] Hükümdar, padişah.
S.+ ım 28b/14

ṣunġur [T.] Doğana benzer bir avcı kuş.

ṣ. 33a/13

sūr [Ar.] Eskiden düşman saldırılarına karşı korunmak amacıyla yapılan, bir şehrin, şatonun vb. yerin etrafını çeviren kalın ve yüksek duvarlara verilen ad, kale duvarı.
s. 20a/01
s.+ dan 20a/07

surāḫ [Far.] Delik.
s. 12a/03
s.+ ı 39b/09
s.+ ından 12a/07

ṣūret [Ar.] İnsan yüzü, çehre.
ṣ. 66a/05, 73b/05
ṣ.+ i 48a/02
ṣ.+ in 73b/04
ṣ.+ inde 28b/11
ṣ.+ ini 66b/01
ṣ.+ iyle 57b/06
ṣ.-i selāmı 57a/11

surḫ [Far.] Kırmızı.
s.-ı turābī 55a/09

ṣuʿūd [Ar.] Yukarı çıkma, yükselme.
ṣ. eylediler 50a/17
ṣ. olınur 52a/03

sūzān [Far.] Yakan, yakıcı.
s. oldı 64b/03

sübḥāne [Ar.] "Allah'ın her türlü kusur, ayıp ve eksikliklerden, insanî niteliklerden uzak olduğuna inanırım." anlamında inanç pekiştirme veya dua sözü.
Ḥaḳḳ-ı s. 01b/13

süd [T.] Kadınların ve dişi memeli hayvanların, yavrularını beslemek için memelerindeki bezler tarafından salgılanan fildişi renginde tatlımsı, besleyici sıvı.
s. 71b/10, 71b/12

sühūlet [Ar.] Kolaylık.
s.-i naḳl 11b/05

ṣülāṣā [Ar.] Salı günü.
ṣ. 07b/08

sünbül [Far.] Zambakgillerden, otuz kadar türü bulunan, uzun yapraklı, gösterişli ve güzel kokulu salkım çiçekli, soğansı çok yıllık otsu süs bitkisi.
s. 17a/15, 38b/07

süngerlen- [Rum.+T.] Süngerleme işinin yapılması.
s.- miş 66a/03

sür- [T.] **1.** (At, araba, araç vb. için) yönetip yürütmek, yürümesini sağlamak.
s.- erler 55a/06
2. Ovmak.
s.- üp 36a/08

sürʿat [Ar.] Hız.
s. 16a/02
s.-i cereyān-ı nehr 18a/10

sürʿatli [Ar.+T.] Hızlı.
s. 38b/13

sürmek [T.] Sürme eylemi.
s.+ le 55a/10

sürūd [Far.] Şarkı, türkü.
s.+ a 72a/15
s.-ı ser-āġāz itdiler 42b/06

sürūd-ḫāne [Far.] Şarkı söylenen yer.
s.+ siniñ 44b/05

sürūr [Ar.] Sevinç.
s. 11a/03, 16a/12, 48b/15
ḥālet-i s. 54a/16
kemāl-i s.+ ından 09b/11
s.-ı tām 59b/03
ʿarz-ı s. itdiler 04b/04

süvār [Far.] At vb. bir binek hayvanına veya bir taşıta binmek.
s. eylediler 36a/02
s. idüp 02a/16, 25a/17
s. ḳılındı 07b/06
s. olacaġımız 07a/03
s. olacaḳ 18b/13, 24b/08, 32b/13
s. oldılar 07b/01, 35a/05, 56b/10
s. olduġı 46b/06, 47a/11
s. olduġımız 33b/14
s. olduḳ 01b/11, 08a/08, 10b/10, 13b/13, 35/17, 69a/06, 78a/05
s. olınca 57b/08, 78a/09
s. olındı 10b/07
s. olınmaġ-içün 24b/17
s. olmaġ-içün 10b/09, 30b/11, 33a/04, 57b/15
s. olmuş 25a/08

s. olmuşlar 35a/04
s. olsañız 30b/08
s. olup 02a/15, 05a/14, 05a/17, 05b/11, 06a/14, 07b/10, 09a/09, 09b/02, 11a/15, 13a/12, 14b/16, 15a/04, 15a/10, 17a/01, 18a/05, 18b/03, 22a/09, 23a/16, 24b/15, 25b/11, 27b/09, 27b/12, 29b/05, 30b/10, 30b/12, 31b/09, 33a/09, 34b/11, 45a/06, 45a/17, 46a/14, 47a/11, 47b/03, 56b/08, 57b/10, 57b/16, 59b/03, 67b/13, 68a/01, 69a/14, 76a/16
s. olurduḳ 20b/14, 33a/01
s. olursuz 18b/01

süvārī [Far.] Atlı, binici.
s. 26a/01, 26a/05, 27b/15, 56b/12
s.+ lerimiziñ 19b/16

süvīş [Fr.] Kral sarayını beklemekle görevli yüz asker ve bir kaptandan oluşan muhafız alayı.
s. 29b/09, 30a/01
s.+ i 29b/15

Ş

şabḳa [Rus.] Keçe, kumaş vb. şeylerden yapılma kadın ve erkeklerin sokağa çıkarken giydikleri çok değişik biçimleri olan başlıklara verilen genel ad.
ş.+ sın 31a/10, 58a/01

şādurvān [Far.] Camilerde abdest almak için yapılmış bir havuz ile etrafında musluklar bulunan bir tür çeşmeli yapı.
ş. 46b/10, 47b/08, 49a/16
ş.+ ı 46b/13
ş.+ lar 47a/02, 47b/01, 49a/01

şafaḳ [Ar.] Güneş battıktan sonra bir süre daha devam eden aydınlık.
ş. 02a/17, 56b/02

şāfī [Ar.] Kâfi gelen, yeter durumda olan, iknâ eden.
ş. 61b/03

şāhī [Far.] **1.** İmparatorluk döneminde orduda kullanılan uzun menzilli bir top türünün adı.
ş. 72b/06
2. Şahla ilgili, şaha ait.
tāc-ı ş. 72b/09

şāhin [Far.] Gündüz yırtıcısıgillerden, kahverengi tüylü, güçlü gagalı, yırtıcı bir kuş.
ş. 33a/13
ş.+ ler 33b/03

şaḥm [Ar.] İç yağı.
ş.+ dan 52b/10

şaḫış [Ar.] Kişi.
ş. 07a/17

şaḥūm [Ar.] İç yağları.
ş. 52b/16

şaḳḳ [Ar.] Yarma, yarılma.
ş. eylesek 66a/04

şamʿ [Ar.] Mum.
ş.+ lar 44b/03

şampanya [Fr.] Köpüklü ve tatlı şarap.
ş. 22b/16

Şanso (Chanceaux) [Fr.] Fransa'da bir kasaba.
Ş. 75a/01

Şantli (Chantilly) [Fr.] Fransa'da 1527-1532 yılları arasında yapılan bir şato.
Ş. 68a/02

şarāb [Ar.] Şekeri mayalanma sonucu alkole dönüşmüş olan bitkisel özsuların genel adı.
ş. 37b/11

şarḳī [Ar.] Doğu.
cānib-i ş.+ sinde 48a/16

şaʿşaʿa-endāz [Ar.+Far.] Gösteriş seven.
ş. olmuşdı 29a/11
ş. olup 42b/05

Şatlaru (Chatellerault) [Fr.] Fransa'da bir şehir.
Ş. 21a/14

şāyeste [Far.] Layık olmak.
ş. 13a/03, 23a/09, 52a/15
ş.+ dir 16b/05, 36b/14, 51b/04

şāẕurvān [Far.] bk. **şādurvān**
ş. 49b/04
ş.+ ı 49b/02

şāẕurvān fişeği [Far.] Bir tür fişek.
ş.+ leri 72b/14

şeb [Far.] Gece.
ş. 68b/07

şebek [Ar.] Daha çok Afrika dağlık bölgelerinde yaşayan uzun kuyruklu bazı maymunlara verilen ad.
ş.+ ler 71b/03

şefaʿat [Ar.] Birinin suçunun bağışlanması için aracılık etme.
ş.+ iyle 62a/10

şehādet [Ar.] Şahitlik, tanıklık.
ş. itdiler 64a/04

şehir [Ar.] 1.Halkının çoğunluğu ticaret, sanayi ve yönetim işleri ile uğraşan, tarımsal etkinliklerin olmadığı yerleşim alanı, kent.
ş. 08b/02, 11b/09, 15a/11, 15b/05, 15b/12, 17a/02, 18b/04, 20a/07, 20a/08, 20a/13, 21a/10, 23a/09, 41a/16, 44a/07, 52a/17, 52b/03, 61b/10, 69b/08, 75a/13, 75b/01
ş.+ de 16b/01, 20a/15, 26a/07, 75b/07, 75b/13
ş.+ dir 13b/14, 13b/16, 15b/01, 56a/01, 75a/04, 75b/07
ş.+ e 05a/08, 05b/06, 10b/08, 10b/40, 15a/12, 19b/01, 19b/08, 20a/10, 21b/05, 22a/02, 23a/04, 24a/12, 44b/17, 45a/02, 75a/02, 76b/11
ş.+ i 04b/11, 08a/06, 08b/03, 13b/14, 15a/15, 15b/02, 17a/07, 18a/07, 20a/01, 22a/07, 55b/08, 76a/01
ş.+ imiz 02b/16
ş.+ imizde 17a/17
ş.+ iñ 10b/01, 14a/14, 16a/01, 21b/09, 34a/15, 36b/17, 41a/14, 43b/02, 55b/15, 56a/02
ş.+ ini 46a/12
ş.+ iniñ 25b/16, 53b/03
ş.+ inde 08b/01, 08b/10, 14a/09, 26b/02, 41b/14
ş.+ ine 13a/05, 13a/16, 13b/04, 15a/08, 18a/09, 18b/06, 21a/14
ş.+ lerde 15a/16
ş.+ leriñ 75b/01
ş.+ lerindendir 22b/10
derūn-ı ş.+ de 13a/07
derūn-ı ş.+ e 15a/10
fenā-ʾyı ş.+ den 45a/06
fenā-yı ş.+ e 33a/06
ḥüsnā-yı ş. 76a/06
kenār-ı ş.+ de 05a/07
kenār-ı ş.+ den 75a/15
kibār-ı ş. 26a/15, 41b/17
kibār-ı ş.+ i 14a/15
müntehī-yi ş.+ de 75a/17
ş.-i ʿaẓīme 19b/12, 22b/08, 75a/12
ş.-i meşhūra 77a/14

ş.-i mezbūr 13a/09, 19b/01, 21a/15, 21b/07, 22b/09
ş.-i mezbūrıñ 04a/03
ş.-i mezbūruñ 04a/13, 15b/02
vasaṭ-ı ş.+ de 56a/03
vasaṭ-ı ş.+ den 75a/13
2. [Ar.] Ay, otuz günlük zaman dilimi.
ş.-i rebīʿ ü'l-āḫiriñ 13a/14, 19a/14
ş.-i rebīʿ ü'l-evveliñ 09b/01
ş.-i ṣaferü'l-ḫayrıñ 07b/08

şehzāde [Far.] Padişah soyundan gelen erkek çocuklara verilen ad.
ş. 34a/11
ş.+ niñ 43a/15

şeker [Far.] Ağdalaşmış şeker ya da çikolata ile yapılan tatlı yiyecek.
ş.+ den 73b/11
ş.+ ile 04b/17

şeker-ḫāne [Far.] Şeker üretilen ya da satılan yer.
ş. 10b/16

şekerleme [Far.+T.] Şeker şerbetinde kaynatılarak üzeri şekerle kaplanmış meyve vb. bonbon
ş. 10a/17, 10b/02, 37a/01, 75a/06
ş.+ ler 10b/06, 17b/09, 20a/12, 31b/12

şekil [Ar.] Biçim.
ş.+ de 36a/15, 66a/12, 67a/03
ş.+ e 48b/13, 49a/14
ş.+ i 66a/10, 72b/11
ş.+ in 45b/08
ş.+ inde 34b/17, 44b/12, 47a/07, 65b/09, 65b/16
ş.-i āfitāb 51a/11
ş.-i hilāl-i hüveydā 72b/08
taġyīr-i ş. 36a/17

şems [Ar.] Güneş.
ş. 45b/07, 56b/03, 65a/03
ş.+ e 64b/17
ş.+ iñ 44b/02
mevżīʿ-yi ş. 64b/14
nūr-ı ş.+ iñ 44b/04
ş.-i münīr 44b/01

şenlik [Far.+T.] Bayram ve başka kutlama dolayısıyla düzenlenen eğlencelerin tümü.
ş.+ ler 10b/11, 15b/09, 21a/12
ş.+ leri 05b/16, 17a/04, 76a/09
ş.+ ler itdiler 04a/17

ş.+ leri itdiler 76a/04

şerbet [Ar.] Şeker ile kaynatılmış meyve suyundan yapılma içecek.
ş.+ ler 17b/09, 31b/12

şerḥ [Ar.] Açık açık, anlaşılır ve ayrıntılı olarak anlatma.
ş. 02a/05

şerīf [Ar.] Kutsal.
maʿlūm-ı ş.+ leri 10a/13
miżān-ı ş.+ de 74a/02
ramażan-ı ş. 56a/13
ramażan-ı ş.+ iñ 56b/03

şerīflik [Ar.+T.] Şerif olma durumu.
ẕāt-ı ş.(g)+ ini 10a/14

şeş [Far.] Altı.
ş. 22a/14

şettā [Ar.] Dağınık ve değişik şeylerden oluşmuş.
ş. 59a/12

şevḳ [Ar.] Bir şeye karşı duyulan aşırı istek, heves.
ʿarż-ı ş. 17b/07
iẓhār-ı ş. itdik 38a/10

şevket [Ar.] (Padişahlar için) ululuk, heybet.
ş. 27b/07, 28b/08, 28b/15

şevketlü [Ar.+T.] Heybet sahibi olan.
ş. 28b/12, 29a/13

şevval [Ar.] Arapların kullandığı ay takvimine göre ramazandan sonra gelen ve yılın onuncu ayı.
ş.-i muʿazzamıñ 74a/13

şeyʾ [Ar.] Nesnel olan.
ş. 19b/05, 43b/02, 47b/17, 53a/10, 60a/16, 65b/03, 74b/11
ş.+ i 36b/01
ş.+ ler 21a/17, 43a/10, 65a/16
ş.+ leri 34b/07, 61b/01, 64b/11
ş.+ lerimiz 78a/10

şiddet [Ar.] Bir hareketin, kuvvetin, gücün yoğunluk derecesi; yeğinlik.
ş.+ i 19a/01
ş.+ le 16a/02, 49a/13
ş.-i rūzgār 79a/15

ş.-i şitāda 53b/06

şīḳa [Ar.] Şikâyetler, yakınmalar.
ş.+ lar 07a/03

şikāf [Far.] Yırtık, çatlak.
ş.+ dan 49b/01
ş.-ı perdeden 32b/11

şikār [Far.] Av.
ş. 70a/13
ş.+ a 33a/02
temāşā-ı ş. 33b/06

şikār-tamām [Far.+Ar.] Avın tamamlanması durumu.
ş. 33b/07

şikest [Far.] Kırma, kırılma.
ş. 78a/10

şim [T.] bk. **şimdi.**
ş.+ den 18b/12, 71a/02

şimāl [Ar.] Kuzey.
ş.+ e 12b/01

şimdi [T.] Şu içinde bulunduğumuz anda, şu an.
ş. 38b/03, 66a/01, 77a/11

şiş [T.] Metal ya da ahşaptan yapılma ucu sivri her türlü araç.
ş.+ leri 37b/02

şīşe [Far.] içine sıvı konulan dar boğazlı, geniş gövdeli uzunca cam kap.
ş. 30b/01, 32a/15, 32b/01, 54a/12
ş.+ ler 37a/13, 53a/08

şitā [Ar.] Kış.
ş. 18b/03, 18b/12
ş.+ nıñ 19a/01
hengām-ı ş.+ ya 19b/13
şiddet-i ş.+ da 53b/06

şitāb [Far.] Çabukluk.
ş. 70a/09
ş. eyleñ 70a/01

şiṭye [Ar.] Şehtiye de denen bir gemi çeşidi.
ş. 15b/07

şol [T.] Şu.
ş. 20a/14

şöhret-şiʿār [Ar.] Ün kazanmış, şöhretli.
ş. olmuşdur 51b/03

şöyle [T.] Şuna benzer, şunun gibi.
ş. 38b/10

şu [T.] Biraz uzakta bulunan bir varlığı işaretle belirtir.
ş. 60b/02, 65a/03, 65a/05, 66b/16, 69b/12
ş.+ ndadır 70a/16, 70b/10

şuʿle [Ar.] Işık, parıltı.
ş.+ den 72b/08
ş.+ sinden 42a/15

şübhe [Ar.] Belirsizlik.
ş. 57b/01, 63b/14

şükür [Ar.] Mutlu bir olay ya da durumdan duyulan hoşnutluğu dile getirme.
feryād-ı ş.+ e 02b/07

şükūfe [Far.] Çiçek.
ş.+ ler 54a/11
ş.+ leriñ 54b/13
maḳūle-i ş.+ ler 17a/17

şükūfe-perver [Far.] Çiçeksever.
ş. 17a/10

şüyūʿ [Ar.] Herkes tarafından bilinir olma, yayılma.
ş. 10a/15
ş. bulup 76b/15

T

ta [T.] Aynı cümle içinde “dek, değin, kadar, beri ” edatları ile birlikte kullanıldığı zaman bir iş ve eylemin başlangıç ve bitiş yerlerindeki en uç noktayı ya da bunlar arasındaki uzaklığı belirtir.
t. 53b/09, 55a/06, 69b/10, 69b/16, 70a/08

taʿaccüb [Ar.] Şaşırma.
t. eyledim 71a/07

ṭaʿām [Ar.] Yemek.

ṭ. 26b/10, 26b/12, 27a/03, 37b/05, 37b/07, 38a/10, 39a/07, 46a/13, 64a/17, 69a/01, 69a/05, 72a/15
ṭ.+ a 02a/08, 45a/14
ṭ.+ ımız 61b/13
ṭ.+ ını 69a/04
seyr-i ṭ.+ a 27a/03

taʿayyüş [Ar.] Yaşama, geçinme.
t. iderler 03b/17
t. itmek 36b/13

ṭaʿaẕẕum [Ar.] Büyüklük satma, kibirlenme.
ṭ. 58b/05

tabʿ [Ar.] Mizaç, karakter.
t.+ ımız 76a/14
t.+ ımıza 56b/10

tāb [Far.] Işık, parıltı.
t.+ ların 48a/09

ṭabaḳ [Ar.] İçine yemek koymaya yarayan ortası çukur, kenarları yayvan tek kişilik kap.
ṭ.+ lara 60a/08

ṭabaḳa [Ar.] Birbiri üzerine yığılmış, sıralanmış öğelerden her biri.
ṭ.+ dır 64a/11
ṭ.+ sında 55b/11, 64a/11, 68b/03

ṭabḫ [Ar.] Pişirme.
ṭ. olınmış 37a/17

ṭabīb [Ar.] Doktor.
ṭ.+ ler 37a/10

ṭabīb-ḫāne [Ar.+Far.] Hastane.
ṭ.+ dir 53a/05

taʿbiye [Ar.] Yerli yerine koyup hazırlama.
t. 23b/03

taʿbīr [Ar.] Anlatım, ifade.
t. 52a/09
ḥavṣala-ʾyı t.+ e 22b/01, 49b/11
ḳābil-i t. 10b/15, 21b/13, 24a/05, 43a/10, 45a/11, 51b/16, 53a/12
t.-i kemā-hū-beyān 13a/03
t. idemem 47b/01, 72b/05
t. iderler 04b/15, 09a/08, 39b/14

t. olınamaz 54b/15
t. olınan 03b/07, 07a/03, 07b/13, 22b/16, 56a/02
t. olınmaz 02a/11, 37a/03, 42a/16, 45a/09, 50b/13, 71a/12, 76a/04
t. olınur 05a/03

ṭabl [Ar.] Yuvarlak, geniş ve düz olan şey.
ṭ. 36a/10, 36a/11
ṭ.+ ları 36a/13, 36a/15, 36a/16

tāc [Far.] Bir üstünlük, seçkinlik ya da bir ödül sembolü olarak başa takılan çiçek ya da yapraklardan oluşmuş başlık.
t. 40a/12, 40a/17, 51a/10
t.+ ıñdır 40a/10
t.-ı şāhī 72b/09

taʿdād [Ar.] Sayı sayma.
t. 53a/12
t.+ ı 52b/02
ḳābil-i t. 51a/15
t. olınmaz 53b/14, 64a/17

taġyīr [Ar.] Başkalaştırma, değiştirme.
t.-i şekl 36a/17

taḥammül [Ar.] Bir kimsenin güç ve yıpratıcı, yıkıcı etkilere dayanabilme gücü.
t. itmeyüp 17b/16

taḥmīl [Ar.] Yükleme.
t. eyledik 19a/10
t. eyleyüp 78a/03

taḥrīḳ [Ar.] Bir şeyi hareket ettirmek, kımıldatmak.
t. 16b/11, 18a/01
t.+ e 65b/14
t.-i dāʾire 67a/03
t. itmekle 50a/03

taḥrīr [Ar.] Kaydetme.
t. 13a/03
ʿaḳl-ı t.+ inden 11b/12
t. idüp 67a/14
t. itmişler 21a/09
t. olınmış 48a/02, 54b/11
t. olınup 02a/03

taḥrirāt [Ar.] Yazı yazmalar, kaydetmeler.
t.+ ı 67a/15

taḥsīl [Ar.] Elde etme, ele geçirme.
t. itmek 41b/04

taḥsīn [Ar.] Kale gibi sağlamlaştırma.
t. eyledik 72b/17

taḫt [Far.] Hükümdarların resmî görevlerini yürütürken üzerinde bulundukları yüksekçe yer.
t. 51a/08
t.+ a 39b/04
t.+ ında 57a/04
t.+ ından 53b/08
t.+ ını 48a/05
t.+ larını 53b/06
t.-ı ḳarībine 28b/01

taḫta [Far.] Kalınlığı az, geniş, düz ve uzun biçilmiş ağaç parçası.
t. 22b/03, 73b/10

taḫtānī [Ar.] Altta olan.
t. 68b/03, 68b/14, 71a/14

taḥvīl [Ar.] Bir durumdan başka bir duruma çevirme, değiştirme.
t. 11b/05

ṭā'ife [Ar.] İnsan topluluğu, takım.
ṭ.+ si 05b/12, 14a/16
ṭ.+ sinden 07a/15
ṭ.-yi Frenc'iñ 66a/08

ṭaḳ- [T.] İliştirmek, bağlamak.
ṭ.- up 03a/08, 33a/14

taḳaddüm [Ar.] İleride, önde bulunma.
t. 13b/03, 14a/12

taḳarrüb [Ar.] Yanma gelme, yaklaşma.
ʿadem-i ṭ. 05a/05
min-ġayr-ı t. 06a0/1
ṭ. itmezler 04b/14

taḳayyüd [Ar.] 1. Özen gösterme, dikkatli davranma.
t. 23b/16, 40b/09, 53a/04
mertebe-i t. 71a/06
t. eylediler 16b/13
t. itmişler 71a/11
2. Bağlı olma, bağlılık.
t. itmişler 22b/15

3. Çalışma, uğraşma.
t. 55a/16

taḳdīr [Ar.] Bir şeyin değerini belirleme.
t. itseler 63a/12

ṭaḳım [T.] Grup.
ṭ.+ ı 39a/14
ṭ.+ ıyla 44b/14

taḳlīd [Ar.] Benzemeye, benzetmeye çalışma.
t. ider 59a/09, 59b/13
t. iderim 59b/11
t. idüp 44b/14, 59b/12
t. itmek 59a/11

taḳrīr [Ar.] Sözle anlatma.
t. 21a/10
t. idiñiz 62a/14

taḳsīm [Ar.] Parçalara bölme, bölüştürme.
t. itmişler 12b/03
t. itsek 73a/16, 73b/14

taḳṣīr [Ar.] Hata, kusur.
t.+ ini 05a/05

taḳvīt [Ar.] Besleme.
t. 09b/17

ṭalebe [Ar.] Öğrenci.
ṭ.+ lere 53a/01

ṭalep [Ar.] İstek.
erbāb-ı ṭ. 65a/14
ṭ. olınup 03a/06

ṭalep-kār [Ar.+Far.] İstekli.
ṭ. 42b/13

ṭālī‘ [Ar.] Bir şeyin arkasından giden, sonradan gelen, ikinci olan.
ṭ. olmuşdı 65b/15

ṭālib [Ar.] İsteyen, arzu eden.
ṭ. 34b/08
ṭ. olmuşlar 26a/13
ṭ. olurdı 20b/07
ṭ. olurlar 26b/11

tām [Ar.] Eksiksiz.
sürūr-ı t. 59b/03

tamām [Ar.] Tamamlanmış, bitmiş.
t. 40b/08, 42b/01, 55a/08, 79b/02
t.+ ında 25b/09, 26b/06
t.-ı naḳl 78a/03
t. idince 37a/05
t. idüp 29a/08
t. itdikde 51a/13
t. itmişler 07b/05
t. ola 24b/15
t. oldı 13b/12, 18b/11
t. olduḳda 08b/16, 36b/08, 44b/15
t. olınca 08b/15, 12a/14
t. olup 14b/15, 43b/03, 63a/07
t. olur 75a/11

ṭap- [T.] Aşırı sevgi ve saygı ile bağlanmak, çok sevmek.
ṭ.- arsız 76b/17

ṭaraf [Ar.] Bir şeyin değerlendirmeye tutulan, ele alınan görüş açısı.
ṭ. 52a/07, 69b/04
ṭ.+ a 69b/17, 70a/09, 70a/13
ṭ.+ da 26a/04, 28b/01, 52a/10, 72b/13
ṭ.+ dan 41a/11, 41b/01
ṭ.+ ı 42a/10, 45b/17, 50b/09, 56a/07, 69b/10
ṭ.+ ımıza 38a/15
ṭ.+ ımızda 69b/03
ṭ.+ ına 40b/13, 44a/08, 48b/09, 72b/04
ṭ.+ ında 28a/11, 43b/09, 43b/8, 44a/10, 47a/08, 74b/07
ṭ.+ ından 01b/07, 04b/01, 15a/02, 20b/12, 28a/03, 53b/15, 56a/05, 56b/14, 68b/08, 78a/13, 78b/13, 79a/03, 79a/04
ṭ.+ ınıñ 63b/01
ṭ.+ ıñızdan 63b/12
ṭ.+ larına 07b/03
ṭ.+ larından 07b/02
ṭ.-ı āḫire 56a/06, 75a/15
ṭ.-ı āḫirini 55a/07
ṭ.-ı yemīninde 36a/10
ṭ.-ı yesārında 36a/11

taraḳ [T.] Dokuma tezgâhlarında, çözgü ipliklerini birbirinden ayıran ve kumaşın enini sabit tutmayı sağlayan, birbirinden eşit uzaklıkta, düşey birçok metal taşıyan çerçeve.
t.+ ları 54b/07

taʿrīf [Ar.] Bir nesnenin, bir kimsenin ya da bir yerin özelliklerini ayrıntıları ile açıklama.
t. 47a/04, 53b/02
t. iderdi 39a/03

ṭarḥ [Ar.] Biçim, tarz.
ṭ. 23b/02, 38a/01, 47a/15, 67b/17
ṭ.+ dır 75a/05
ṭ.+ ı 15a/17, 21b/13
ṭ.-ı ʿacīb 56a/12
ṭ.-ı bedīʿü'l-üslūbdār 52a/15
ṭ.-ı ġam-zidā 46b/02
ṭ.-ı ġarīb 68a/04
ṭ.-ı ḫoş-nümāsı 22a/14
ṭ.-ı maṭbuḥ 45a/09
ṭ.-ı meclis 57b/17
ṭ.-ı raʿnā 48b/01
ṭ. itmiş 37a/02
ṭ. itmişler 70b/10
ṭ. olınacaḳ 54b/10
ṭ. olınmış 17a/06

tāriḫ [Ar.] Bir olayın meydana geldiği gün, ay ve yılı kesin olarak belirten söz veya yazı.
t.+ inde 01b/05

ṭarīḳ [Ar.] Yol.
ṭ. 78b/06
ṭ.+ de 06b/17
ṭ.+ den 20a/15
ṭ.+ iyle 62b/09
ṭ.+ i 17b/17
eṣnā-ʾyı ṭ.+ de 12a/17
eṭbāʿ-yı ṭ.+ iyle 58b/08
nāṣ-ı ṭ. 06a/06
nıṣf-ı ṭ.+ de 22a/12
seyr-i ṭ.+ iyle 26b/08

ṭarṭana [İt.] Yelkenlerinden biri çok büyük ikisi küçük, üç yelkenli Akdeniz teknesi.
ṭ. 07a/02

ṭarz [Ar.] Bir şeye özgü oluş biçimi, tür.
ṭ. 17a/03, 51b/09
ṭ.+ ı 15b/01, 23b/02, 47a/15

taṣaddī [Ar.] Girişme, teşebbüs etme.
t. itmeyüp 29a/12

taṣaddur [Ar.] İleriye, öne geçme.
t. idüp 43b/11

taṣarruf [Ar.] Bir şeyi dilediği gibi kullanma yetkisi.
t.+ una 40b/01

taṣāvīr [Ar.] Tasvirler, resimler.
t. 54b/10, 54b/13
t.-i ʿacībe 39a/01, 43b/16

taṣavvur [Ar.] Bir şeyi zihinde biçimlendirme, tasarım.
t. itmiş idik 54b/05
t. olınacaḳ 64b/11
t. olınandan 54b/04
t. olınmaġıla 03a/16
t. olınmaz 02b/08

taṣdīḳ [Ar.] Onaylama, onay.
t. olınmaġa 51b/04

taṣvīr [Ar.] Bir şeyi veya bir kimseyi ayrıntıları ile anlatma, göz önünde canlandırma.
t.+ de 66b/10, 67a/01
t.+ leriniñ 54a/12
t. etdiklerinde 66b/17
t. idüp 66b/01, 66b/06
t. itmişler 53a/01

ṭaş [T.] Çeşitli biçim ve büyüklükteki her türlü kaya parçası.
ṭ. 03b/13
ṭ.+ dan 12b/11, 68a/13, 76b/12
ṭ.+ ı 48a/06
ṭ.+ ında 29b/05, 30b/16
ṭ.+ lar 11b/17
ṭ.+ ları 56a/09
ṭ.+ larla 73b/06

ṭaşra [T.] Dışarıya.
ṭ. 03a/08
ṭ. 39a/07, 40b/03
ṭ.+ dan 68a/08
ṭ.+ sında 15a/02
ṭ.+ ya 63a/08

taṭbīḳ [Ar.] Bir şeyi başka bir şeye uygun duruma getirme.
t. iderler 54b/14
t. itmişler 43b/01

taṭhīr [Ar.] Temiz hâle getirme.

t. idince 31a/02

taṭyīb [Ar.] Bir kimsenin gönlünü hoş etme, iyi davranma.
t. olınasız 10a/10

ṭavar [T.] Davar, dört ayaklı çiftlik hayvanı.
ṭ.+ dan 33a/16

ṭavīl [Ar.] (Boy ya da uzaklık için) uzun.
ṭ. 41a/04
ṭ. olmaġıla 55a/17

tavṣīf [Ar.] Bir şeyin niteliklerini, özelliklerini sayma, nitelendirme.
t. 52a/09, 53b/03
t.+ i 47a/05
t. olınsa 54b/04

ṭavşan [T.] Tavşangiller familyasından, uzun kulaklı, arka bacakları önlerden daha uzun, uzunca vücutlu, hızlı koşan memeli, kemirgen hayvan.
ṭ. 33b/01

ṭavuḳ [T.] Güneydoğu Asya kökenli, eti ve yumurtası için beslenen, daha süslü ve gösterişli olan erkeği horoz olarak adlandırılan bir kümes hayvanı.
ṭ. 71b/15

ṭavuş [Ar.] Hindistan veya Seylan kökenli, erkeğinin kuyruk tüyleri açıldığı zaman bütün bir kompozisyon oluşturan, gösterişli bir kuş türü.
ṭ.+ lar 71b/13
ṭ.+ larıñ 71b/12

taʿyīn [Ar.] Bir kimseyi bir göreve yerleştirme, atama.
t. 09a/06
t. idüp 07a/07
t. itdiler 07a/11
t. itmişdir 62b/11
t. itmişlerdi 30a/07
t. itmişlerdir 27a/12
t. olan 09a/05
t. olınan 06a/17, 14a/01, 15a/02, 77a/15
t. olındı 24b/02
t. olındılar 23a/02
t. olınduġı 27a/14
t. olınmaġıla 01b/06
t. olınmışdır 24a/16
t. olınup 07a/08, 77b/10

taʿyīnāt [Ar.] Asker azıkları.
t. 07b/07

t.+ dan 79a/05
t.+ ımız 08b/06, 79a/03

taẓarruʾ [Ar.] Yalvarma, yakarma.
t. 43a/02

tazı [Far.] Çoğunlukla tavşan avında kullanılan, uzun bacaklı, çok hızlı koşan bir köpek türü.
t.+ ları 70a/03

taʿẓīb [Ar.] Eziyet etme, üzme.
t. 63a/11

taʿẓīm [Ar.] Saygı gösterme, ağırlama.
t. 27a/15, 31b/13, 32b/07, 79a/02
merāsim-i t. 05a/12
t. eylediler 75b/07

taʿẓīmen [Ar.] Saygı göstererek.
t. 27a/11

tebdīl [Ar.] Değiştirme.
t. 24a/06
t.-i heyʾet 36a/14

tebʿīd [Ar.] Kovma, uzaklaştırma.
t. idüp 79a/14

teblīġ [Ar.] Bir kimseye duyurma, bildirme.
t. 09a/13

tebrīk [Ar.] Bir kimsenin başarısını, onun için sevinç kaynağı olan bir olayı veya durumu sevinçle karşılama.
t.-i ḳudūm 08b/04
t.-i ḳudūma 10b/02
t.-i ḳudūm eyleyeler 10b/05

tecdīd [Ar.] Yenileme.
t.-i ṣulḥ 07b/03

tecrübe [Ar.] Deneme, deneyim.
t. 55a/12, 64a/14

tedārik [Ar.] Elde edip hazır bulundurma, sağlama.
t. 06b/06, 08b/08, 08b/17, 14b/08
t.(g)+ i 06a/07, 14b/15
t.(g)+ imizi 46a/06
t.+ ler 06b/07

t. ideriz 08a/04
t. idüp 74a/12
t. itmişler 02a/17, 32b/17
t. olınur 18b/17

tedbīr [Ar.] Önlem.
t. 14b/07, 21a/09
ṣulḥ-ı t.+ in 32a/02
t.-i ḥüsn 08a/17
t. itmişler 18a/01

tedrīc [Ar.] Yavaş yavaş, azar azar.
t. 03a/10

teʾeḫḫür [Ar.] Geçe kalma, sona kalma.
t. 14a/13

tefārīḳ [Ar.] Eskiden gelin elbisesi yapılan, sırma işlemeli bir tür ipek kumaş.
t. 45a/13, 51a/14, 53b/13, 55b/17

tefāvüt [Ar.] Fark, ayrım.
t. 66b/16
t.+ i 35a/11

tefrīḳ [Ar.] Ayrım, seçme.
t. 43a/05

teftīş [Ar.] Araştırma.
t. idüp 60b/05

tefvīż [Ar.] Sipariş etme, ihale.
t. iderler 40a/15

teʾḫīr [Ar.] Erteleme, geciktirme.
t.+ e 74a/10
t. idüp 67b/10

tehniye [Ar.] Kutlama.
t. 09b/14, 14b/09
t.-ʾyi ḳudūm 09a/07, 16a/11
t.-ʾyi ḳudūmumuzda 14b/13
ṭūl-ı dirāz-ı t.+ ler 11a/03
t.-ʾyi ḳudūm eyledi 24a/10
t.-ʾyi ḳudūm iderler 15a/07, 20a/12
t.-ʾyi ḳudūm idüp 08a/03

tehniye-ḫānlıḳ [Ar.+Far.+T.] Kutlama işini yapan.
ṭūl-ı dirāz-ı t. itdiler 10b/03

tekellüf [Ar.] Bir işi gösterişli biçimde yapmaya kalkışma.
t. 78b/17
t.+ e 51b/11, 51b/14
t.+ ine 72b/17
t.+ ler olınmış 74b/10
t. eylemiş 37a/02
t. olınmış 39a/08, 51b/15

tekellüfli [Ar.+T.] Zor, zahmetli.
t. 30a/15, 42a/12, 43b/15

tekerlek [T.] Bir mil çevresinde dönen, taşınabilen araç ve eşyaların yere oturmasını, zemin üzerinde hareket etmesini sağlayan çembersel organ, teker.
t. 65b/09

tekerlekli [T.] Tekerleği bulunan.
t. 46b/07

te'kīd [Ar.] Sağlamlaştırma.
t. 29a/04
t.-i muḥabbet 31b/05

teklīf [Ar.] Öneri.
t. 06b/10
t.+ ler 27a/08
t. olınmışdı 60a/16

tekmīl [Ar.] Tamamlama, bitirme.
t.+ ini 67a/16
t.-i raṣad 67a/10

tekrār [Ar.] Bir olayın veya olgunun zaman içinde yeniden ortaya çıkması.
t. 20b/06, 42b/05, 60b/08, 76a/08

tekrīm [Ar.] Yüceltme.
t. 27a/15
t.+ de 05a/13
t. eyledi 31b/13

tel [Erm.] Değişik işlerde kullanılan haddeden çekilmiş ince metal ya da tekstil maddesinden yapılmış iplik.
t.+ i 38b/08
t.+ ler 52b/12

telāş [Far.] Herhangi bir endişenin yol açtığı, heyecanla karışık acele.
t.+ ı 32b/05

telāṭum [Ar.] Dalgaların çarpışması.
t.-ı emvāc 03b/02
t. iden 79a/17

telef [Ar.] Ölme.
t. olmuş 04b/10

temāşā [Far.] Bakıp seyretme, gezme.
t. 34a/17, 35a/17, 39a/05, 47a/09, 62b/07, 62b/17, 65a/17, 74b/14
t.+ a 47b/05
t.+ dan 35b/04, 41b/10
t.+ lar 51a/15
t.+ sı 35a/12, 47a/01
t.+ sın 33b/03
t.+ sına 33b/06, 37a/06, 45a/17, 48a/17
t.+ sında 68b/12
t.+ sını 66b/13
t.+ sıyla 33b/04
t.+ ya 13a/17, 26a/16, 30b/07, 35b/06, 36b/15, 39a/13, 48a/14
t.-yı şikār 33b/06
t. eyledi 38a/17
t. eyledik 08b/03, 21a/17, 21b/12, 45a/09, 48a/03, 52b/03, 64b/08, 67b/17, 68b/16, 75b/05
t. eylesem 10a/15
t. ider 41a/16, 46a/12, 69b/11
t. iderdik 29b/06
t. iderek 36a/04
t. iderler 48a/10
t. idersiz 16b/12
t. idüp 41b/12, 47b/02
t. itdik 46a/10
t. itdikde 48b/16
t. itdim 17a/07
t. itdirmek 67b/06
t. itmek 40b/07
t. itmiş 54b/06
t. olınaraḳ 23b/04
t. olındı 43a/12
t. olındıḳdan 36b/04
t. olınmışdır 53b/12, 72a/12, 72b/16
t. olınup 45a/14
t. olınur 52b/13, 53a/01, 68b/03

temennā [Ar.] Eli başa götürerek verilen selam.
t. 28b/11, 57b/06
t. idüp 57a/12

temür [T.] bk. **demür.**

t. 03a/17

tenāḳus [Ar.] Eksilme, azalma.
t.+ a 79b/03

tenāvül [Ar.] Yeme içme.
t.-i eṭʿımeʾyi 37a/04
t. olındıḳdan 10a/17
t. olınup 17b/10

tenbīh [Ar.] Nasihat.
t. 29b/12, 30a/03
t. eylemiş 29b/16
t. eyleseñiz 63a/12
t. iderek 14b/14
t. olındı 30a/02
t. olınursar 30a/08

teneffüs [Ar.] Hava alma.
t. eyledik 56b/17
t. itmek 28a/10
t. olınup 31a/03

teneke [Yun.] Yumuşak çelikten yapılma üzeri kalay kaplı sac ve bu sacdan yapılma kap.
t.+ den 65b/02

tenhā [Far.] (Yer için) çok az insan bulunan ıssız.
t. 32b/10
t. bıraḳmışıdı 78a/12

teraḳḳī [Ar.] Yükselme, yukarı çıkma.
t. ḳoyaraḳ 79a/13

terāvīḥ [Ar.] Ramazan ayında her gün yatsı namazından sonra kılınan yirmi rekâtlık namaz.
t. ḳıldıḳ 56a/14

terbiye [Ar.] Eğitim.
t.+ siyle 75b/09
ḥücr-i t.+ sine 32b/08
t. itmekdir 40b/02

tercīh [Ar.] Bir şeyi diğerlerine göre daha iyi, daha üstün ve önemli saymak; yeğ tutma.
t. olınur 74b/13

tercümān [Ar.] Çevirmen.

t. 25b/09, 32a/10, 58a/17, 59b/15, 60b/06, 60b/13, 63b/01, 73a/11, 77b/14
t.+ a 58a/12, 58a/16, 60b/17, 61a/13, 62b/06
t.+ ımız 58b/08
t.+ lar 16b/10
t.-ı mesfūr 07b/05

tercüme [Ar.] Çeviri.
t. itmişdir 23b/11

terġīb [Ar.] İsteklendirme, rağbet ettirme.
t.+ iñ 18a/02
t. iderlerdi 34b/10
t. idüp 16b/11
t. itdiler 16b/06, 37b/06

terk [Ar.] Uzaklaşma, bırakma.
t.-i vaṭan idüp 06a/08
t. etmek 59b/12
t. idüp 78a/07

tersāne [İt.] Gemi yapım, onarım yeri.
t. 05b/06
t.+ ler 77b/01
t.+ leri 77b/07

terṣīʿ [Ar.] Kılıç, kutu vb. üzerine değerli taş, ahşap, sedef veya bağa parçaları kakarak süsleme işi, kakmacılık.
t. olınmışdı 39a/15

tertīb [Ar.] Düzene, sıraya koyma.
t. 24b/10, 26b/03, 29b/06, 35b/03, 37b/13
t.+ i 23b/03
t.+ ini 24b/07
t.-i ʿacīb 46a/15
t.-i dīvān 31a/08
t. etdügimiz 30a/09
t. idelim 24b/12
t. iderlerdi 20a/10
t. idüp 21a/11, 27b/05, 27b/17, 38a/06
t. itdiklerini 21a/09
t. itmek 19a/13
t. itmişler 28b/03, 48b/14
t. itmişlerdir 24a/15
t. olınan 48b/04
t. olınmış 37a/15, 46b/16, 47a/14
t. olınmışdır 27a/17

tesābuḳ [Ar.] Yarış etme.

t. 13b/03

tesḫīn [Ar.] Sıcaklığını artırma, kızdırma.
t. iderler 53b/08, 53b/10

teslīm [Ar.] 1.Gönderilen bir mal ya da başka bir şeyi alıcısına, yetkilisine tam olarak verme.
t.+ inde 38a/12
t. eyledik 19a/08, 28b/16, 57b/05, 79a/07
t. ideriz 19a/06
t. idiñiz 19a/05
t. idüp 58a/05
t. itdikde 27b/01
t. itmişler 05b/04
t. olınmış 53a/06, 67a/13
2. Kendisini Allah'ın iradesine bırakma.
t. 03b/04

teşbīʿ [Ar.] Karnını doyurma.
t. iderler 21a/13

teşbīh [Ar.] Kıyas etme, benzetme.
t. itmişler 53a/03

teşebbüs [Ar.] Bir işi yapmaya girişmek, girişim.
t.+ den 08a/16

teşekkür [Ar.] Gönül borcu olduğunu anlatma, minnet ifadesi.
t. eyledik 17b/13

teşrīf [Ar.] Bir yeri onurlandırma, şereflendirme.
t. 08a/08
t. buyurursuz 05a/08, 08a/04
t. iderler 09a/11

teşrīḥ [Ar.] Kesme, parçalara ayırma.
ʿilm-i t. 52b/06
t. idüp 52b/07, 52b/09

teşrīḥ-ḫāne [Ar.] Tıp fakültelerinde anatomi derslerinin yapıldığı yer.
t.+ dir 52b/05

teşyīʿ [Ar.] Yolcu etme.
t.+ de 63b/03, 63b/05
t. eyledi 33b/15, 63a/08

teşyīd [Ar.] Yüceltme.
t. eyledi 34a/10

tevābiʿ [Ar.] Bir kimsenin ardından gidenler; ona tabi olanlar.
t.+ iñiz 33a/04

tevaḳḳuf [Ar.] Bekleme, duraklama.
t. idüp 57b/09

tevbe [Ar.] İşlenilen bir günah ya da yapılan bir hatadan dolayı pişmanlık duyarak bir daha yapmamaya karar ve söz verme.
t. idiñiz 73b/12

tevdīd (tevdīʿ) [Ar.] Teslim etme.
t. 43a/05

teveccüh [Ar.] Bir yöne dönme, yönelme.
t. iderlerdi 36b/03
t. iderse 70a/01
t. idüp 38a/15

tevfīḳ [Ar.] Allah'ın yardımı.
t.-ı Bārī 04a/12

tevḳif [Ar.] Bir kimseyi, bir şeyi durdurma.
t.+ den 09b/05

tevzīʿ [Ar.] Dağıtma, paylaştırma.
t. eyledi 25a/07

tezāḥüm [Ar.] Birikme, yığılma.
t. 26b/08

tezyīn [Ar.] Süsleme.
t. idüp 73b/04, 76a/02
t. itmişler 07a/05, 72b/02
t. olınmış 38a/02, 47b/15, 50b/08
t. olınmışdı 39b/01
t. olınup 45a/12

ṭıb [Ar.] Hastalıkları, yaraları ve sakatlıkları iyileştirmek, yatıştırmak ve önlemek amacıyla başvurulan bilimsel ve teknik çalışmalar ve yöntemlerin tümü.
kütb-i ṭ.+ da 53a/13

ṭıfl [Ar.] Çocuk.
ṭ. 34b/07

tımār [Far.] Hasta veya yaralı kimseye bakma.
t. eyledikleri 37a/08

ṭırnaḳ [T.] İnsan ve bazı hayvanların el ve ayak parmaklarının üst ucunda yüzeysel olarak yer alan boynuzsu tabaka.
ṭ.+ ları 71b/05

ticāret [Ar.] Çeşitli mal, ürün, hizmet ve değerlerin alım satım işlerinin yürütüldüğü etkinlik.
t. 13b/15, 15b/10, 32a/02, 62a/12
ehl-i t.+ e 11b/04
erbāb-ı t. 08b/17, 11b/01
t.-i rābiḥā 41b/05

timür [T.] bk. **demür.**
t. 04a/14, 71a/17

tīr [Far.] Ok.
t.+ leri 30a/15

tīrkeş [Far.] Okçuların arkalarında taşıdıkları, süvârilerin atlarının eyer kaşına taktıkları, meşinden tabanca kılıfı şeklinde yapılmış, elliye yakın ok alan okluk.
t. 30a/16
t.-i ṣaġīr 30a/15

tiz [Far.] Tez, yakında.
t. 70b/07

ṭoġan [T.] Küçük kuşları ve fareleri yiyerek beslenen, yetiştirilerek kuş avında kullanılan bir tür yırtıcı kuş.
ṭ. 33a/13

toḫum [Far.] Bitkilerde, filizlenerek yeni bir bitkinin oluşumunu sağlayan organ, çekirdek.
t.+ dan 17a/11

ṭoḳsan [T.] Doksan.
ṭ. 03b/06

ṭoḳuz [T.] Dokuz.
ṭ. 30a/17, 69b/09, 69b/10
ṭ.+ ı 03b/9
ṭ.+ uncı 74a/13

ṭoḳuzuncı [T.] Dokuzuncu.
ṭ. 23b/09

ṭol- [T.] Bir şeyle baştan başa kaplanmak.
ṭ.- up 12a/09

ṭolaşdır- [T.] Dolaşmak işini yaptırmak.

ṭ.- mışlar 09a/04

ṭolu dizgin [T.] Önüne geçilemeyecek biçimde, çok olarak.
ṭ. 70a/11, 71a/03

Tolun (Toulon) [Fr.] Fransa'da bir şehir.
T. 04b/11, 13b/11, 13b/14
T.+ a 04a/13, 07a/12, 07b/04, 17a/14, 77b/01, 78b/11
T.+ da 08b/09
T.+ dan 31b/01

Toluz (Toulouse) [Fr.] Fransa'da bir şehir.
T. 13a/15, 14a/09
T.+ a 12a/16, 14b/09

ṭop [T.] **1.**Barut gazının gücüyle gülle ya da şarapnel atmaya yarayan geniş çaplı, elde taşınması olanaksız büyük silah.
ṭ. 04a/17, 05b/16, 15b/05, 17a/04, 21a/12, 77b/09
ṭ.+ ı 04a/15
ṭ.+ lar 10b/11, 72b/06
ṭ.+ ları 16b/16, 22b/13
2. Belli miktardaki kumaş, kâğıt vb, şeyler düzenli şekilde bir araya getirilerek bağlanmış paket ya da bağ.
ṭ. 30a/17, 32a/13, 32a/14, 32a/16, 32a/17

ṭopçeker [T.] Ağır topla donatılmış küçük savaş gemisi.
ṭ. 77b/10

ṭopus [T.] Top hâline getirilmiş.
ṭ. 51a/06

Ṭorlon (Tournon) [Fr.] Farnsa'da bir kasaba.
T. 76a/17

Torno (Tournus) [Fr.] Fransa'da bir köy.
T. 75a/09

Ṭortuna [Fr.] bk. **Torlon.**
ṭ. 76b/05

töhmet [Ar.] İşlenildiği sanılan, ancak henüz ispatlanmamış suç.
t.+ leri 62a/04

ṭrabzon [Yun.] Geniş düzlük.
ṭ.+ lar 44a/01

ṭrabzonlı [Yun+T.] Düzlüğe sahip.
ṭ. 42a/12

tranpet [Fr.] İki değnekle çalınan küçük davul.
t.+ e 69a/15
t.+ ler 70a/07, 70a/12

tranpete [Fr.] bk. **tranpet**
t. 70a/15

Triyānom (Trianon) [Fr.] Versailles parkında XIV. Louis tarafından yaptırılan şato.
T. 47a/09

tuḥaf [Ar.] Acayip, garip.
t. 45a/13, 51a/14, 53b/13, 55b/17

tuḥfe [Ar.] Hediye.
t. 45a/10

ṭūl [Ar.] Boy, uzunluk.
ṭ.-ı dirāz-ı tehniye-ḫānlıḳ itdiler 10b/03
ṭ.-ı dirāz-ı tehniyeler 11a/03
ṭ.+ ı 12b/12, 55a/13, 55b/01, 55b/05, 55b/07, 65b/03, 74b/08
ṭ.+ ına 55a/17

ṭulūʿ [Ar.] Güneşin doğması.
güyā ṭ. 44b/01
ṭ. ider 51a/11, 56b/03

ṭulunba [İt.] Sıvıları bir yerden başka bir yere aktarmaya ya da daha yükseğe çıkarmaya yarayan aygıt.
ṭ. 49b/14
ṭ.+ dan 49b/14
ṭ.+ lardan 50a/04
ṭ.+ sı 65b/02

ṭurna [T.] Bir kuş türü.
ṭ. 33b/02

tunc [T.] Bakır, çinko ve kalay alaşımı; bronz.
t.+ dan 46b/15

Tunus [Ar.] Bir Akdeniz ülkesi.
T. 78b/13, 78b/16

turābī [Ar.] Toprakla ilgili.
surḫ-ı t. 55a/09

turunc [Far.] Turunçgillerden, Akdeniz ülkelerinde yetiştirilen bir ağaç.
t. 43a/01

ṭut- [T.] Eliyle kavramak.
ṭ.- dılar 64b/03, 64b/04

tuvānā [Far.] Kuvvetli.
t. 28a/02, 36b/08

ṭuyūr [Ar.] Kuşlar.
ṭ. 33a/17, 47b/06, 48a/01, 52b/14, 71a/13, 71b/12, 72a/02
ṭ.+ ı 47b/16, 52b/07
ṭ.+ ıñ 72a/08
ṭ.-ı ḫūd 72a/03

tüfek [T.] Savaşlarda ve avlanmakta kullanılan ağaç bir dipçik üzerine oturtulmuş uzun bir namlu, ateşleme ve nişan alma düzenekleriyle donatılmış uzun namlulu ateşli silah.
t.+ leri 36b/02

tüfenk [T.] bk. **tüfek**
t. 27b/06, 73b/08
t.(g)+ ine 13b/07
t.+ leri 25b/02

Türkī [T.] Türk'le ilgili.
T.+ ye 23b/11

türlü [T.] bk. **dürlü**
t. 05a/01

tüy [T.] Bazı hayvanların yumuşak kılları.
t.+ üne 71b/07
t.+ leri 71b/06

U

ʿubūdīyet [Ar.] Kulun bütün varlığıyla kendini Allah yoluna adaması.
maḳām-ı ʿu.+ de 60a/07

ʿubūr [Ar.] Karşıdan karşıya geçme.
ʿu. 68a/03
ʿu. eyledik 23a/17
ʿu. idüp 22a/10, 23b/07, 71a/15
ʿu. itdik 22b/05
ʿu. olındıḳda 02a/09

uç [T.] Bir şeyin bitim noktası, baş.
u.(c)+ ı 64b/16, 69b/11
u.(c)+ ına 65b/11

u.(c)+ ını 65b/10

uçur- [T.] Bir şeyin uçmasını, uçup gitmesini sağlamak.
u.- dılar 43a/09

ufūl [Ar.] (Güneş) batma.
u. eyledi 06a/03

uġra- [T.] Karşılaşıp geçmek, uzaklaşmak.
u.- mış 12b/09
u.- mışdıḳ 20a/08

ʿuhde [Ar.] Bir işin altından kalkma, işi becerme.
ʿu.+ sinden 10a/11

ulaḳ [T.] Ulaştıran, ileten.
u.+ larımız 06a/09

Uluġ Beg [T.] Timur İmparatorluğunun dördüncü sultanı, Türk matematikçi ve astronomi bilginidir.
U. 67a/13

um- [T.] Olmasını istemek, beklemek.
u.- arım 61a/09, 61b/02

umūr [Ar.] Ehemmiyet verilen iş, vazife.
u. 07a/6
u.+ ı 58b/09
u.+ ın görmek 32a/03
u.+ ına 05a/02, 41a/03
ʿaḳd-i u. 40a/14
maḳūle-i u.+ de 53a/03
u.-ı bālikliyye 05a/11
u.-ı ḫāriciyye 32a/01
u.-ı ḫāriciyyeye 58a/09
u.-i seferiyyeye 36b/11

ʿunvan [Ar.] Nam.
ʿu. 61a/16

ur- [T.] Vurmak.
u.- a 02b/04
u.- muş 72b/04
u.- up 02b/04, 13b/10, 70b/01, 70b/05, 70b/08, 70b/11
ḳulaḳ u.- araḳ 70a/15

ʿurba [İt.] Giyecek.
ʿu.+ ları 18b/13

ʿurḳubiyye [Ar.] Topuk siniri ve bu dala ait ilimler.
mevāʿid-i ʿu. 63b/15

ʿurūḳ [Ar.] Damarlar.
ʿu. 52b/16, 53a/02

uṣan [T.] Bıkkınlık.
u. gelmişdi 70b/16

ʿusret [Ar.] Zorluk, sıkıntı.
ʿu.-i ḥareket 31b/09

uy- [T.] Gereksinim duyulana elverişli olan.
u.- mayup 74a/17

uzat- [T.] (Kol, bacak, boyun vb. için) bir yere değmek, birine dokunmak için açmak, yöneltmek.
u.(d)- up 31a/14

uzan- [T.] Belirtilen bir yere kadar sürmek veya gitmek.
u.- dıḳda 65a/01
u.- up 64b/17
u.- ur 64b/17

uzunluḳ [T.] Bir şeyin bir ucundan öbür ucuna kadar olan uzaklık.
u.(ġ)+ ında 40a/01

ʿużuv [Ar.] Organ.
ʿu.+ ı 52b/13, 52b/15, 52b/17

Ü

üç [T.] Üç.
ü. 02b/11, 03b/01, 03b/15, 04a/02, 04a/08, 08a/05, 14a/08, 14a/16, 18a/03, 18a/11, 20b/08, 26a/01, 32a/15, 32a/16, 32a/17, 32b/15, 33b/04, 37b/16, 39a/14, 41b/11, 43b/03, 45b/06, 51a/05, 54a/03, 60a/14, 64a/03, 64a/11, 64b/07, 65b/16, 66a/17, 67b/14, 68a/01, 68b/09, 69b/01, 70b/17, 71a/17, 75a/15, 76a/09, 76a/12, 78a/08, 79b/02, 79b/09
ü.+ e 20b/10
ü.+ i 72b/13
ü.+ ini 66a/16

üç biñ [T.] Üç bin.
ü. 37b/14

üçer [T.] Üçer.

ü. 11b/17, 12a/13, 47a/16, 55b/09, 68b/10

üçünci [T.] Üçüncü.
ü. 03a/03, 60b/10, 77b/17, 79b/14

üç yüz [T.] Üç yüz.
ü. 04a/16, 74b/12

ümīt [Far.] Umma, beklenti.
ü. 63b/16
ü.(d)+ im 36b/15
ü.(d)+ indedir 58b/02

ʿüryān [Ar.] Çıplak.
ʿü. 77a/01
ʿü.+ ı 77a/07

üslūb [Ar.] Tarz.
ü.-ı ʿacīb 68a/04
ü.-ı sābıḳ 23a/05

üst [T.] Yüzey.
ü.+ e 30b/14
ü.+ i 47a/10, 49a/16
ü.+ ünde 51a/09, 72b/09
ü.+ üne 51a/10

üstād [Far.] Herhangi bir bilim ve sanat alanında üstün bilgisi olan kimse; başkaları için bir örnek oluşturan usta.
ü.+ ları 21a/16
ü.-ı kāmil 64a/10
ü.-ı kāmil olmaḳ 64b/10

üzere [T.] 1. Üzerine, üstüne.
ü. 12a/15, 36a/06, 39b/10, 41a/07, 44b/11, 45b/07, 46a/08, 49a/17, 51a/08, 51b/17, 52a/13, 52b/10, 54a/15, 54b/11, 55a/04, 64b/02, 64b/06, 70b/10, 76a/03,
2. Gibi, olduğu biçimde, olduğu yolda.
ü. 08b/04, 09a/17, 23a/16, 24b/10, 25a/04, 26b/08, 29b/06, 30b/03, 30b/10, 31a/08, 35a/11, 46a/16, 48b/14, 51a/16, 51b/09, 53a/10, 65b/12, 66b/07, 66b/11, 66b/16, 79b/02
ü.+ dir 41a/14
ü.+ yiz 61b/17
3. Amacıyla.
ü. 77b/12

üzeri [T.] 1.Bir şeyin yukarıya bakan yüzü, üst tarafı.
ü.+ nde 35/17, 46a/07, 72b/08

ü.+ ne 63a/03, 68b/14, 75b/16
2. Sorumluluk, görev.
ü.+ ne 63a/03
3. Eylemin, yapımın sebebi ve biçimi.
ü.+ ne 23a/05

V

vācibü ʾs-seyr [Ar.] Seyredilmesi gereken.
v. 74b/04
v.+ dir 54a/05

vaʿd [Ar.] Söz.
v.-i durūġıla 63a/07
v. idüp 09a/17, 60b/04

vaʿde [Ar.] Söz verme.
v. 67b/08

vāfir [Ar.] Fazla.
v. 05a/01, 06b/07, 10a/16, 13a/01, 13a/10, 17a/11, 22b/06, 27a/16, 34a/01, 37a/17, 37b/03, 38a/15, 43b/02, 47a/02, 47a/08, 56b/13, 58a/08, 60a/05, 62a/12, 69a/01, 69a/09, 77b/02
v.+ ini 52b/03

vaḥde [Ar.] Birlik bütünlük.
nisbet-i v. 35a/11, 66b/07
v.+ dir 36b/01

vāḥid [Ar.] Tek.
ān-ı v.+ de 42b/17
madde-ʾyi v.+ de 59b/11

vaḫl [Ar.] Bataklık.
v.-i zār 19b/02

vaḳāyīʿ [Ar.] Olaylar.
v. 02a/03

vāḳıʿā [Ar.] Olay.
v. 02b/08, 06b/09, 22a/04, 22b/10, 28a/02, 30a/07, 31b/01, 35a/12, 36b/07, 38b/08, 40a/05, 41a/07, 50a/14, 56b/01, 60a/01, 64a/03, 65a/15, 66b/17, 67a/06, 67b/16, 69a/05, 73a/03, 73a/07, 76a/12, 77a/09

vāḳıf [Ar.] Bir işi gereği gibi bilen, öğrenmiş olan.
v. 41a/03
v. olmamışlar 66a/14

vāḳiʿ [Ar.] Meydana gelmiş olan.
v. 03a/12, 06a/15, 14b/11, 15a/06, 46a/07, 48a/16, 50a/10
v.+ dir 56a/05
v. olan 02a/03, 14b/04
v. oldı 60a/04
v. olınmaġıla 46a/11
v. olmaġıla 49b/07, 49b/10
v. olmuşdı 60a/14
v. olup 75a/13

vaḳit [Ar.] Zaman.
v. 43a/02
v.+ de 17a/12, 43b/03
v.+ dir 25a/14
v.+ e 17a/15, 58a/12
v.+ i 02b/01
v.+ idir 37b/05
v.+ inde 16a/06, 18a/10, 59a/17, 68a/16
v.+ ine 26b/15
v.+ iñiz 31a/11
v.+ lerde 17a/17
v.+ lerini 16a/08
v.-i ʿaṣra 46a/17
v.-ı ʿaṣrda 05b/05, 07b/17, 08a/10, 43b/12, 68a/02
v.-i cengde 35b/03
v.-i dersde 53a/02
v.-i güẕār 35b/01
v.-i güzārda 22b/05
v.-i ʿişāda 68b/17, 72a/14
v.-i żuhāda 69a/05
v.-i ẓuhurda 04a/04, 24a/12, 45a/05, 59b/16

vāli [Ar.] Devletin ve her bakanlığın ayrı ayrı temsilcisi olarak en yüksek il görevlisi.
v.+ si 08b/01, 14b/01, 75b/08

vālide [Ar.] Anne.
v.+ si 45a/02

vallahī [Ar.] Allah hakkı için.
v. 63a/14

var- [T.] Yolun hedeflenen yerine ulaşmak.
v.- alım 58b/08
v.- amadıḳ 32b/04
v.- dı 59a/07
v.- dıḳ 17b/04, 33a/11, 34b/12, 35b/09, 36a/04, 36b/17, 37a/12, 37a/17, 37b/02, 37b/06, 38a/07, 42a/04, 43b/13, 45a/08, 46a/10, 48b/01, 53a/07, 54a/06, 55a/02, 57a/04, 57b/16, 60a/12, 63a/10, 69b/09, 70b/09, 71a/16,

71b/11
v.- dıḳda 02b/02, 17a/04, 28a/14, 28b/10
v.- duġımız 04b/07, 17a/15
v.- duġımızda 15b/06, 33b/13, 44a/02, 57a/12
v.- ınca 05b/04, 11a/05, 11b/15, 12a/16, 20b/10, 28b/01, 43b/17, 45a/06, 48a/04
v.- maduġından 59a/08
v.- mayacaḳ 59a/06
v.- maz 59a/02, 59a/10, 59a/13
v.- mazdan 07b/04
v.- mış 13b/05, 58b/04
v.- mışdıḳ 66b/14
v.- saḳ 58b/02
v.- up 03a/10, 03a/16, 06a/16, 09a/12, 14b/07, 16a/01, 27a/04, 30b/15, 31b/11, 32b/06, 33b/08, 41b/17, 56b/17, 59a/04, 63b/07, 77a/09
v.- urlar 06a/11
v.- ursaḳ 10b/04
v.- urum 58b/15
v.- uruz 32a/10
v.- acaḳ oldı 42b/16, 43a/03
v.- acaḳ olduḳ 60a/11

var [T.] Evrende veya düşüncede yer alma, mevcut olma.
v. 02a/14, 10b/11, 12a/02, 12a/04, 12b/12, 13a/10, 13a/11, 15b/08, 19a/01, 21b/07, 23b/01, 24a/01, 24a/08, 28b/04, 30b/04, 31a/05, 32b/03, 32b/07, 35a/01, 36b/11, 37b/01, 37b/03, 37b/11, 39a/16, 41b/14, 42a/05, 42a/09, 42b/10, 42b/12, 43a/17, 44b/11, 45a/01, 45b/03, 46a/08, 46b/14, 46b/15, 47a/02, 47a/08, 47a/09, 47a/17, 47b/08, 49a/12, 51b/11, 52b/06, 52b/08, 52b/15, 53a/06, 53a/07, 53a/14, 53b/15, 54a/07, 54b/16, 55a/03, 55a/05, 55a/11, 56a/07, 58a/15, 60b/03, 61a/11, 61b/06, 62a/02, 62a/04, 64a/12, 64a/17, 64b/02, 64b/06, 64b/16, 65b/06, 66a/05, 66a/13, 69a/09, 69a/10, 69a/13, 69b/02, 69b/07, 70a/05, 71b/01, 71b/06, 71b/12, 71b/15, 72a/01, 72a/10, 74b/04, 74b/05, 74b/08, 75b/10, 76b/16, 77b/02, 77b/04, 77b/08, 78a/10, 79b/09
v.+ dı 79a/16
v.+ dır 16b/02, 17b/02, 21b/07, 23b/13, 24b/09, 31b/14, 32a/05, 34a/13, 43b/09, 43b/10, 45a/01, 48b/03, 49b/05, 50b/13, 51a/17, 52b/02, 61b/02, 63b/12, 64a/01, 65a/02, 67b/06, 71a/14
v.+ ımış 24b/06

varaḳ [Ar.] Yaprak.
v.+ larla 07a/05
v.-ı āsumāna 31b/02

varıl- [T.] Varma eyleminin yapılması.
v.- an 02a/04, 76a/11
v.- dıḳda 03a/13
v.- mış 56b/16

v.- up 03a/10, 28a/04, 56b/14
v.- ur 74b/07, 76a/12

varış [T.] Varma eylemi.
v. 22b/11
v.+ dan 22b/12

vārid [Ar.] Gelen, erişen.
v. olmuşdı 78a/14

varmaḳ [T.] Varma eylemi.
v. 58b/06, 59b/15

varoş [Mac.] Kent merkezine uzak semt, kenar mahalle.
v.+ ıla 40b/06

Varus [Fr.] bk. **Sen.**
V. 23a/14

vasaṭ [Ar.] İki şeyin ortası.
v. 68a/15
v.+ ı 40a/03
v.+ ında 46b/13, 47b/08, 47b/10, 69b/10
v.+ ından 41a/11, 56a/02, 66a/04
v.-ı ḥavżda 74b/06
v.-ı ḥavżın 45b/02
v.-ı nehrden 76a/03
v.-ı ṣaffa 36a/05
v.-ı şehrde 56a/03
v.-ı şehrden 75a/13

vasāṭāt [Ar.] Aracı.
v.+ ıla 63b/01

vaṣıf [Ar.] Nitelendirme.
v.+ ı 46a/10
v.+ larını 54b/05
v. iderler 14b/08
v. idüp 16b/03
v. itdiklerinde 54b/05

vāṣıl [Ar.] Ulaşmak.
v. 03b/08, 08a/11, 19a/16
v. oldı 08b/12
v. olduḳ 19b/01, 22b/09, 78a/01, 78b/12
v. olup 19b/12
v. olurlar 11a/14

vāṣıṭa [Ar.] Araç.
v.+ sın 63a/02

vāsīʿ [Ar.] Geniş, engin.
v. 35a/08, 37b/16, 41a/15, 75a/05

vaṣī [Ar.] Ölen bir kimsenin vasiyetini yerine getiren kimse.
v. 29a/17, 30b/04, 40a/14, 40a/16, 41b/17, 42a/07, 44b/16, 45a/09, 57a/05, 63a/16
v.+ den 58a/11
v.+ niñ 30b/02, 31a/03, 32a/06, 42a/03, 57a/08, 57b/14
v.+ ye 32a/11, 32b/15, 57b/13
v.-i devleti 26a/14

vaṣīlik [Ar.+T.] Vasinin yürüttüğü görev, vesayet.
v.(g)+ imiz 31b/05

vaṭan [Ar.] Bir kimsenin doğup büyüdüğü ya da yurttaşlık bağı ile kendini bağlı saydığı ülke.
cānib-i v.+ a 67b/01, 74a/14, 78b/10
v.-ı aṣlīmize 02a/01
terk-i v. idüp 06a/08

vażʿ [Ar.] Koyma, konulma, basma.
v. 28b/03, 41a/14, 46b/16, 48b/13
v.+ ını 28b/10
v.+ la 68b/08
v. idüp 30a/01, 65b/08, 65b/09
v. itmişler 37b/04, 48a/06, 52a/05, 52b/08, 52b/09
v. itmişlerdir 65a/15
v. olınan 28b/02, 48a/04
v. olındıḳda 39b/10
v. olınmış 37a/14, 41a/07, 45a/13, 51b/09, 64b/02
v. olınmışdır 41a/13

ve [Ar.] Aralarında denklik, beraberlik veya ardışıklık bulunan iki kelime, kelime grubu ya da cümle arasına girerek bunları birbirine bağlar.
v. 01b/11, 01b/13, 02a/01, 02a/02, 02a/04, 02a/05, 02a/06, 02a/10, 02a/12, 02a/16, 02b/03, 03a/10, 03a/15, 03b/04, 03b/08, 03b/11, 03b/16, 03b/17, 04a/02, 04a/09, 04a/12, 04a/15, 04a/17, 04b/03, 04b/07, 04b/13, 04b/14, 04b/17, 05a/01, 05a/02, 05a/05, 05a/07, 05a/10, 05a/13, 05a/16, 05a/9, 05b/01, 05b/02, 05b/10, 06a/02, 06a/09, 06a/16, 06a/17, 06b/01, 06b/06, 06b/10, 06b/17, 07a/05, 07a/08, 07a/09, 07a/14, 07b/01, 07b/06, 07b/11, 08a/09, 08a/16, 08b/04, 08b/05, 08b/10, 08b/17, 09a/02, 09b/06, 09b/09, 09b/17, 10a/02, 10a/15, 10a/16, 10a/4, 10b/01, 10b/06, 10b/07, 10b/10, 10b/12, 10b/40, 11a/01, 11a/02, 11a/04, 11a/06, 11a/09, 11a/11, 11a/13, 11a/17, 11b/01, 11b/03, 11b/04, 11b/05, 11b/06, 11b/09, 11b/11, 11b/12, 11b/14, 12a/01, 12a/04, 12a/05, 12a/12, 12a/17, 12b/02, 12b/04, 12b/13,

12b/14, 12b/15, 13a/03, 13a/06, 13a/09, 13a/11, 13a/13, 13a/14, 13a/16, 13b/02, 13b/03, 13b/11, 13b/13, 14a/02, 14a/05, 14a/12, 14a/13, 14a/14, 14a/15, 14a/17, 14b/02, 14b/08, 14b/09, 14b/12, 15a/03, 15a/06, 15a/17, 15b/01, 15b/05, 15b/07, 15b/08, 15b/11, 15b/12, 16a/02, 16a/03, 16a/04, 16a/05, 16a/07, 16a/11, 16a/12, 16a/13, 16a/17, 16b/01, 16b/03, 16b/10, 16b/16, 17a/03, 17a/04, 17a/06, 17a/07, 17a/08, 17a/13, 17a/14, 17a/16, 17b/06, 17b/07, 18a/01, 18a/14, 18a/17, 18b/03, 18b/04, 18b/13, 18b/16, 18b/17, 19a/01, 19a/04, 19a/12, 19a/17, 19b/02, 19b/04, 19b/05, 19b/15, 19b/17, 20a/02, 20a/03, 20a/04, 20a/05, 20a/06, 20a/08, 20a/11, 20a/12, 20a/13, 20b/03, 20b/04, 20b/09, 20b/12, 20b/15, 20b/17, 21a/02, 21a/05, 21a/07, 21a/08, 21a/09, 21a/10, 21a/16, 21b/07, 21b/12, 21b/13, 21b/16, 22a/03, 22a/06, 22a/17, 22b/02, 22b/03, 22b/12, 23a/01, 23b/02, 23b/03, 23b/16, 23b/17, 24a/03, 24a/04, 24a/06, 24a/11, 24a/14, 24a/16, 24b/01, 24b/04, 24b/05, 24b/08, 24b/09, 24b/10, 24b/16, 25a/01, 25a/03, 25a/10, 25b/06, 25b/08, 25b/10, 25b/12, 25b/13, 25b/14, 26a/04, 26a/05, 26a/08, 26a/12, 26a/13, 26a/14, 26a/15, 26b/03, 26b/07, 26b/09, 26b/12, 26b/17, 27a/01, 27a/02, 27a/06, 27a/11, 27a/12, 27a/13, 27a/16, 27a/17, 27b/01, 27b/02, 27b/03, 27b/06, 27b/10, 27b/11, 27b/13, 27b/15, 27b/16, 27b/17, 28a/02, 28a/03, 28a/05, 28a/06, 28a/07, 28a/08, 28b/04, 28b/05, 28b/07, 28b/12, 28b/13, 29a/01, 29a/05, 29a/06, 29a/17, 29b/01, 29b/03, 29b/06, 29b/07, 29b/08, 29b/11, 29b/12, 30a/05, 30a/09, 30a/11, 30a/12, 30a/13, 30a/14, 30a/15, 30a/16, 30a/17, 30b/01, 30b/11, 30b/14, 30b/16, 31a/04, 31a/05, 31a/06, 31a/09, 31a/12, 31a/15, 31b/04, 31b/05, 31b/06, 31b/08, 31b/10, 31b/14, 31b/15, 31b/16, 32a/02, 32a/03, 32a/04, 32a/06, 32a/13, 32a/14, 32a/15, 32a/16, 32a/17, 32b/01, 32b/09, 33a/13, 33a/15, 33a/16, 33b/01, 33b/02, 33b/05, 33b/11, 33b/15, 33b/16, 34a/05, 34a/06, 34a/15, 34a/16, 34a/17, 34b/01, 34b/03, 35a/09, 35a/12, 35a/15, 35b/12, 35b/15, 35b/16, 36a/10, 36a/17, 36b/03, 36b/08, 36b/13, 37a/01, 37a/09, 37a/10, 37a/14, 37a/15, 37a/17, 37b/03, 37b/10, 37b/15, 37b/16, 37b/17, 38a/01, 38a/02, 38a/03, 38a/08, 38a/17, 38b/03, 39a/04, 39a/05, 39a/11, 39a/15, 39a/16, 39a/17, 39b/03, 39b/06, 39b/09, 39b/12, 39b/14, 39b/16, 40a/01, 40a/03, 40a/04, 40a/06, 40a/14, 40a/17, 40b/04, 40b/05, 40b/06, 40b/07, 40b/09, 40b/10, 40b/11, 40b/12, 40b/13, 40b/14, 41a/02, 41a/04, 41a/05, 41a/09, 41a/10, 41a/12, 41a/13, 41a/14, 41a/15, 41b/01, 41b/17, 42a/07, 42a/08, 42a/11, 42a/13, 42a/14, 42a/16, 42b/03, 42b/04, 42b/13, 43a/01, 43a/02, 43a/04, 43a/05, 43a/07, 43a/08, 43a/09, 43a/11, 43a/12, 43a/13, 43a/14, 43a/15, 43a/16, 43b/01, 43b/02, 43b/09, 43b/10, 43b/15, 44a/03, 44a/06, 44a/10, 44a/15, 44a/17, 44b/05, 44b/07, 44b/08, 44b/09, 44b/12, 44b/13, 44b/14, 45/04, 45a/11, 45a/13, 45b/01, 45b/03, 45b/07, 45b/10, 45b/13, 45b/14, 46a/08, 46a/16, 46b/02, 46b/05, 46b/11, 46b/12, 46b/14, 46b/15, 47a/01, 47a/02, 47a/04, 47a/06, 47a/07, 47a/12, 47a/14, 47b/01, 47b/06, 47b/07, 47b/08, 47b/10, 47b/14, 47b/16, 48a/01, 48a/04, 48a/17, 48b/01, 48b/08, 48b/11, 48b/13, 48b/15, 49a/01, 49a/04, 49a/05, 49a/06, 49a/11, 49a/15, 49b/02, 49b/04, 49b/08, 49b/13, 49b/14, 49b/17, 50a/01, 50a/03, 50a/08, 50a/11, 50a/12, 50a/13, 50a/16, 50b/01, 50b/02, 50b/04, 50b/06, 50b/07, 50b/09, 50b/11, 50b/12, 50b/15, 50b/17, 51a/01, 51a/02, 51a/04, 51a/05, 51a/06, 51a/07, 51a/09, 51a/11, 51a/14, 51a/16, 51a/17, 51b/02, 51b/03, 51b/04, 51b/06, 51b/07, 51b/08, 51b/10, 51b/15, 52a/03,

52a/04, 52a/06, 52a/10, 52a/17, 52b/01, 52b/03, 52b/04, 52b/07, 52b/08, 52b/14, 52b/15, 52b/16, 53a/01, 53a/02, 53a/04, 53a/05, 53a/06, 53a/08, 53a/09, 53a/10, 53a/11, 53a/15, 53a/16, 53a/17, 53b/01, 53b/02, 53b/06, 53b/10, 53b/11, 53b/12, 53b/13, 53b/14, 53b/16, 53b/17, 54a/02, 54a/03, 54a/07, 54a/12, 54a/13, 54a/14, 54a/16, 54a/17, 54b/01, 54b/02, 54b/05, 54b/06, 54b/08, 54b/09, 54b/10, 54b/11, 54b/12, 54b/13, 54b/15, 55a/14, 55b/01, 55b/05, 55b/06, 55b/07, 55b/10, 55b/12, 55b/14, 55b/15, 55b/17, 56a/03, 56a/04, 56a/05, 56a/06, 56a/09, 56a/11, 56a/14, 56b/03, 56b/07, 56b/08, 56b/10, 56b/12, 56b/15, 57a/01, 57a/05, 57a/06, 57a/08, 57a/17, 57a/7, 58a/01, 58b/10, 59a/04, 59a/14, 59a/15, 59a/16, 59b/01, 59b/05, 59b/07, 59b/14, 59b/15, 60a/05, 60a/11, 60a/13, 60a/16, 61b/04, 61b/13, 61b/17, 62a/09, 62b/03, 62b/13, 63a/06, 63a/12, 63a/15, 63b/02, 63b/03, 63b/06, 63b/08, 63b/10, 63b/16, 64a/09, 64a/13, 64a/14, 64a/15, 64a/16, 64a/17, 64b/04, 64b/05, 64b/07, 64b/11, 64b/14, 64b/17, 65a/03, 65a/04, 65a/06, 65a/08, 65a/09, 65a/12, 65a/16, 65a/17, 65b/03, 65b/05, 65b/06, 65b/11, 65b/13, 65b/14, 65b/17, 66a/03, 66a/06, 66a/10, 66a/12, 66b/01, 66b/03, 66b/05, 66b/07, 66b/08, 66b/12, 66b/13, 67a/02, 67a/03, 67a/13, 67b/08, 68a/04, 68a/06, 68a/07, 68a/09, 68a/12, 68a/14, 68a/16, 68b/01, 68b/03, 68b/04, 68b/06, 68b/08, 68b/11, 68b/12, 68b/13, 68b/16, 69a/01, 69a/07, 69a/08, 69a/09, 69a/11, 69b/01, 69b/04, 69b/06, 69b/16, 70a/03, 70a/06, 70a/09, 70a/13, 70b/16, 70b/17, 71a/09, 71a/11, 71a/13, 71b/01, 71b/02, 71b/03, 71b/04, 71b/06, 71b/07, 71b/08, 71b/09, 71b/10, 71b/13, 71b/15, 71b/16, 72a/02, 72a/05, 72a/07, 72a/08, 72a/09, 72a/13, 72b/03, 72b/05, 72b/09, 72b/12, 72b/13, 72b/14, 72b/15, 73a/05, 73a/06, 73a/10, 73a/12, 73a/16, 73a/17, 73b/07, 73b/08, 73b/09, 73b/10, 73b/11, 74a/10, 74a/16, 74b/01, 74b/02, 74b/05, 74b/07, 74b/11, 75a/05, 75a/06, 75a/15, 75b/01, 75b/02, 75b/03, 75b/04, 75b/05, 75b/06, 75b/07, 75b/12, 75b/13, 75b/14, 75b/16, 75b/17, 76a/02, 76a/03, 76a/04, 76a/08, 76a/09, 76a/10, 76a/14, 76a/15, 76b/02, 76b/06, 76b/07, 76b/11, 77a/03, 77a/06, 77a/11, 77b/01, 77b/07, 77b/08, 77b/10, 77b/14, 78a/01, 78a/02, 78a/05, 78a/10, 78a/17, 78b/12, 78b/14, 78b/16, 79a/01, 79a/03, 79a/05, 79a/11, 79a/15, 79b/02

vecaʿ [Ar.] Bedende duyulan ağrı.
v.+ dan 54b/02

vech [Ar.] Biçim, üslup, yol.
v.+ e 59a/12
v.+ i 66b/11
v.+ le 10a/10, 14a/15, 21a/08, 24a/05, 36b/01, 47a/05, 53a/09, 59a/05, 72b/03
v.-i münāsib 09a/16, 25a/04

vechü'l-iltizām [Ar.] Gerekli bir biçimde.
v. 60a/15, 78b/01

vedāʿ [Ar.] Ayrılırken karşılıklı esenlik dileme.
v. 56b/04, 57b/13, 59a/16, 59b/08, 63b/04, 63b/09
v.+ ya 57a/12, 58b/02, 58b/08, 60a/12, 63b/07

hengām-ı v.+ da 78a/16
kelimāt-ı v.+ ı 58a/03
v. eyledik 29b/04, 60a/10, 63a/07
v. idüp 14a/03, 17b/13, 26b/06, 31b/07, 36b/09, 39a/06, 40b/03, 57b/07, 58a/06, 73a/08
v. itmişdi 57b/10
v. itsek 58b/02

vedāʿ laş- [Ar.+T.] Birbirine esenlik dileyerek ayrılmak.
v.- up 41b/13

vedāʿ laşmaḳ [Ar.+T.] Vedalaşma eylemi.
v. 59b/16

vefā [Ar.] Yetmek, yetişmek.
v. idecek 18b/09

vefāt [Ar.] Ölüm.
v. iden 14b/01

vekīl [Ar.] Bir başkasının adına ve yerine iş gören kimse.
v.+ i 04b/01, 07a/08, 32a/01, 75b/10

ve'l-ḫāṣıl [Ar.] Sözün kısası, özet olarak.
v. 50a/17, 51b/01

veled [Ar.] Oğul, çocuk.
ṣulb-i v.-i nā-ḥelāli 33b/10
v.-i zīnāsı 14b/02

Veliyy-i niʿmet [Ar.] Birisine, yaşadığı sürece yararını göreceği bir iyilikte bulunmuş kimse.
Pādişāh-ı İslām-ı V. 28b/13

verā [Ar.] Arka, geri.
v.+ sında 03a/15, 12a/02, 42b/02, 44a/16, 44b/03

Versal (Versailles) [Fr.] Tarihî bir Fransız şatosu.
V.+ e 46b/01
V.-i bī-miṣāl 46a/05

Versaliye [Fr.] bk.**Versal.**
V. 50a/17, 50b/03
V.+ de 29b/14

veya [Ar.+Far.] Ayrı olmakla birlikte aynı değerde sayılan şeylerle ilgili seçenek bildirir.
v. 54a/04

vezān [Far.] Esmek.
v. olmaġa 04a/05

vezāret [Ar.] Vezirin görevi, vezirlik.
v. 78a/16

vezīr [Ar.] Eskiden bakanlık ya da valilik gibi görevlerde bulunmuş ve paşalık unvanı almış olan kimselere verilen ad.
v. 29a/03, 31b/10, 60b/17, 61a/02
v.+ dir 60b/16
v.+ e 30a/10
v.+ i 57b/03
v.+ imiz 59b/04
v.+ imize 59b/10
v.+ imiziñ 59a/11
v.+ iñiz 59a/01
v.+ leri 31b/13, 36b/10
v.+ lerimiz 59a/09
v.+ leriniñ 28b/15
v.-i āʿẓam 29a/01, 31a/12, 59a/08
v.-i āʿẓamıñ 31b/03

vezīrāne [Ar.+Far.] Vezir gibi.
v. 32a/12

vezīrlik [Ar.+T.] Vezirlik görevi.
v. 59a/01

Vijon (Dijon) [Fr.] Fransa'da bir şehir.
V. 75a/02

vilāyet [Ar.] İl.
v. 16a/10
v.+ den 04b/06, 67b/07
v.+ e 10b/40, 61a/17
v.+ lerde 11a/11
v.+ lerinde 04b/05
aʿyān-ı v. 10b/01, 10b/05, 11a/01, 13a/08, 20a/11, 23a/04, 75a/06

vir- [T.] (Üzerinde, elinde veya yakınında olan bir şey için) birisine eriştirmek, iletmek.
v.- di 17a/13, 57b/04, 67a/15
v.- dik 29a/03, 32b/07, 33b/10, 57b/02, 58a/06
v.- ilür 79a/04
v.- mişdik 25b/02, 25b/03
v.- üp 03a/07, 08b/06, 27b/08, 32/16, 40a/07, 54a/01, 57b/04
v.- ür 28b/09

v.- ürlermiş 73b/05
2. (Düşünce veya bilgi anlatan şeyler için) başkalarına iletmek; bir kimseye ya da topluluğa bir bilgiyi iletmek, öğrenmelerini, yararlanmalarını sağlamak.
cevāb v.- di 29a/17, 31b/07, 41b/09, 63a/1
cevāb v.- diler 23b/17
cevāb v.- dik 38b/17
cevāb v.- ecekdir 27b/01
cevāb v.- elim 61a/07
cevāb v.- esiz 61b/03
cevāb v.- mişdi 74a/06
cevāb v.- mişler 30a/11
cevāb v.- üp 57a/14
cevāb-ı bā-savāb v. - di 62b/10
ḫaber v.- di 56b/01, 59b/17, 66b/01, 69b/14
ḫaber v.- diler 45b/10, 64a/07
ḫaber v.- miş idik 58a/13
ḫaber v.- üp 61a/14
ḫaberin v.- eyim 60b/05
3. Kazandırma, verme.
cilā v.- irler 55a/10
ġınāsın v.- ür 68b/04
güşād v.- dikde 48a/13
tekīd v.- ecegi 09b/17
4. Birine istediği ya da arzuladığı bir şeyi sağlamak, imkân tanımak.
rıżā vir.- dik 6b/12
ruḫṣāt v.- dik 26b/15

viril- [T.] Verme işinin yapılması.
v.- di 07b/07
v.- ecek 58b/10, 73a/13
v.- miş 14b/02
v.- üp 01b/08, 63b/01, 65a/13

virilmek [T.] Verilme eylemi.
v. 63b/13

virmek [T.] Verme eylemi.
v. 12b/02, 27b/06
v.(g)+ e 67b/09
cevāb v. 63a/03
istiḥkām v. 40b/13

vuḳūf [Ar.] Durma, duraklama.
v. 41b/04

vuṣūl [Ar.] Erişme, varma.
v. 03a/01, 11b/10, 13a/16, 15a/09, 18a/12, 23b/10, 80a/01
v.+ de 53b/11

v.+ imiz 78a/06
v.+ imizde 09b/03, 13b/04

vücūd-peẕīr [Ar.+Far.] Vücut bulan, şekil alan.
v. 65a/08

vüsʿat-peẕīr [Ar.+Far.] Genişlik kazanan.
v. olmuş 15b/03

vüsʿatli [Ar.+T.] Geniş, zengin.
v. 19b/01, 23a/10, 31a/04, 37b/15, 43b/15, 50b/11, 75b/02
v.+ dir 25b/17, 56a/09

Y

yā [Far.] O halde, öyle ise.
y. 17b/17, 58b/17, 59b/13, 62b/02, 62b/11, 63a/02, 63a/09

yād [Far.] Hatırlama.
y. idecegimizde 57b/01
y. olınup 10a/04

yāġmaḳ [T.] (Kar, yağmur, dolu vb. için) gökten yere doğru inmek.
y.(ġ)- a 16b/07

yāḫūd [Far.] Daha doğrusu, daha iyisi.
y. 11b/02, 41a/11, 50b/15, 59b/14

yaḳa [T.] Taraf, uç.
y. 22a/11
y.+ da 21b/10, 71a/15
y.+ sından 04a/07
y.+ ya 70b/05, 70b/09

Yaḳamos [Rum.] İngiltere kralı.
Y. 14b/01

yaḳın [T.] Az bir uzaklıkla ayrılmış bulunan, uzak olmayan.
y. 70b/06

yaḳmaḳ [T.] Yakma eylemi.
y.(ġ)- ıla 53b/08

yāḳūt [Ar.] Billurlaşmış alüminyum türünden meydana gelen pembeden koyu kırmızıya kadar değişik renklerde saydam ve değerli taş.
y. 39a/15, 39b/17
y.+ lar 39a/17

yalan [T.] Uydurulmuş olan, asılsız.
y. 60a/16, 62b/17
y.+ dır 73a/14
y.+ ı 78b/02
y.+ lar 60a/17, 61a/05
y.+ ları 63b/01
y. söylemişdi 78b/01

yaldızlı [T.] bk. **yıldızlı**
y. 73b/08, 73b/09, 73b/10

yalı [T.] Deniz, göl ya da ırmak kenarına yapılmış büyük ve görkemli ev.
y. 68b/04

yalıñız [T.] Sadece.
y. 59a/13

yan [T.] Bir şeyin ön, arka, alt, üst ve ortası dışında kalan bölümü.
y.+ ı 61b/10
y.+ ımda 66a/16
y.+ ımıza 09a/05, 14a/01, 15a/07, 26a/02, 35a/04, 41b/07, 75b/10, 78a/06
y.+ ımızca 20b/13
y.+ ımızda 19a/12, 78a/02
y.+ ımızdan 20b/16
y.+ ına 28b/10, 29b/01, 35a/01, 35a/07, 36a/02, 36a/06
y.+ ında 57a/06, 62b/13, 78b/04
y.+ ından 32b/10
y.+ larında 37a/11, 54b/12

yan- [T.] (Işık kaynağı için) ışık vermek.
y.- mış 42a/10
y.- mışdı 42a/11

yanaş- [T.] **1.** (Gemi, tekne vb. için) kıyıya varmak, rıhtıma ulaşmak.
y.- up 05b/07, 56b/15
2. Bir şeyin yakınına gelmek.
y.- up 28a/09

yanıl- [T.] Çeşitli nedenlere bağlı olarak yanlışlık yapmak.
y.- sun 60b/13

yaʿnī [Ar.] Sözün kısası, açıkça.
y. 01b/08

yan yana [T.] Yanları bir araya gelmiş olan.
y. 25b/17, 49a/04

yap- [T.] Eylemek.
y.- dıḳ 55a/16
y.- duġıñız 76b/17
y.- mışdır 36b/14
y.- mışlar 11b/17, 12b/16, 43b/14, 45b/14, 45b/16, 48b/12, 51b/17, 68b/14, 76a/03, 77a/11
y.- saḳ 73a/17
y.- up 07a/04, 12b/06, 53b/05, 68a/13

yapaġı [T.] Kırpılmış koyun yünü.
y. 54b/08

yapdır- [T.] Yapmasını sağlamak.
y.- up 73b/04

yapıcı [T.] Yapan, meydana getiren, usta.
y. 21a/15

yapıl- [T.] Yapmak eylemi gerçekleştirilmek.
y.- mış 11b/13, 17a/06, 34b/17, 37b/07, 43b/17, 44b/03, 47b/13, 49a/09, 49b/16, 51a/16, 51b/10, 52a/08, 55b/10, 56a/07, 69a/15, 76b/12
y.- up 42a/12, 52a/11, 71a/17

yapış- [T.] Bir şeyi sıkıca yakalamak, sımsıkı tutmak.
y.- dı 39a/11
y.- up 38a/11

yapışdır- [T.] Yapışmasını sağlamak.
y.- up 55a/04

yapmaḳ [T.] Yapma eylemi.
y. 55a/12

yapraḳlı [T.] Yaprağı olan.
y. 41a/10

yara- [T.] Belli bir amaca, işe ve eyleme uygun olmak.
y.- dı 61a/04

yarım [T.] Bir bütünün yarısı, herhangi bir şeyin ikiye ayrılmış olan parçalarından her birisi.
y. 45b/05

yarın [T.] Ertesi gün.
y. 08a/04, 09a/09, 30b/05, 35b/06, 58b/01, 58b/07, 59b/16, 73a/11

yasaḳ [T.] Bir işin yapılması için konulmuş engel.
y. olınmışdır 14a/01

yaş [T.] Yaşanan yılların toplamı.
y.+ ına 29a/09
y.+ ında 38b/03
y.+ ını 29a/08

yat- [T.] Geceyi bir yerde uyuyarak geçirmek.
y.- dık 76b/02
y.- up 32b/09

yatabil- [T.] (Gemi için) bekleme yerinde durabilme.
y.- ür 04a/03

yatak [T.] Uyumak, dinlenmek gibi amaçlarla üzerine ya da içine yatılan şey.
y.(g)+ ı 75b/02

yataklandır- [T.] (Hayvan için) hareketsiz hâle getirmek.
y.- dık 69b/13

yatırt- [T.] Yatırma eylemini yaptırma.
y.(d)- up 65b/04

yavrı [T.] Gelişmesini henüz tamamlamamış, yeni doğmuş, küçük hayvan.
y. 72a/06

yayıl- [T.] Yaymak eylemi gerçekleştirilmek.
y.- up 70b/03

yaz- [T.] Söz ya da düşünceyi özel işaret ve harflerle ifade etmek.
y.- ar 23b/12
y.- ayım 60b/05
y.- dı 61a/02
y.- dım 60b/08
y.- mışlardı 74a/17

yazıl- [T.] Yazma eylemi yapılmak.
y.- duğı 24a/02

ye- [T.] Yemek yeme, karın doyurma işi.
y.- dügimize 26b/12
y.- dügimizi 26b/10
y.- dügini 27a/04
y.- medik 59b/09

yedek [T.] Bir şeyin yokluğu durumunda yerine kullanılmak üzere elde bulundurulan eşi.
y. 18a/14, 24b/10, 24b/14, 25b/08, 71a/01
y.(g)+ iñ 18a/16

y.+ ler 20b/13, 25a/05
y.+ leri 69b/01, 69b/02
y. idüp 33a/06

yedek-keş [T.+Far.] (At için) yedek olanı çeken.
y. 24b/16

yeden bi-yedin [Ar.] Elden ele, doğrudan doğruya.
y. 31a/14

yedi [T.] Yedi.
y. 07a/02, 07a/13, 15b/16, 18a/09, 19b/10, 21a/14, 21b/04, 22b/02, 23a/12, 24b/14, 50b/02, 55b/10, 74a/14, 74b/02, 74b/17, 75a/01, 75a/02, 75a/08, 76b/07, 78b/11
y.+ mize 58a/05

yegān [Far.] Tek.
y. 38a/17, 39a/04, 39a/13, 45a/13, 53a/01

yek-pāre [Far.] Tek parça.
y. 36a/13, 36a/15, 38b/08, 42b/05, 44b/06, 45b/12, 46a/02, 49a/09, 49a/13, 49b/03, 68a/13

yekşenbih [Far.] Pazar günü.
y. 74a/13, 76a/14, 78a/04

yelken [T.] Rüzgâr gücünden yararlanarak bir tekneyi yürütmekte kullanılan, bir serene gerilmek üzere yan yana dikilmiş sağlam bez şeritlerden oluşan kanat.
y. 07b/16, 15b/09, 30a/14
y.+ siz 03b/04

yemek [T.] Yeme eylemi.
y. 37b/07

yemeklik [T.] Yemek için ayrılan.
y. 09a/10, 46a/08
y. idiñ 67b/16

yemīn [Ar.] Sağ.
y. 12b/13, 29b/01, 65b/14, 69b/06, 72b/12
y.+ den 12b/01
y.+ imizde 25b/12, 27b/12
y.+ inde 57a/05
cānib-i y.+ i 47a/13
ṭaraf-ı y.+ inde 36a/10

yen- [T.] Yeme işinin yapılması.

y.- üp 46a/13, 69a/05

yeñi [T.] Hiç kullanılmamış olan, eskimemiş.
y. 74b/13

Yeñi Dünyā [T.+Ar.] Amerika kıtası.
Y. 53b/04
Y.+ dan 53a/17, 71b/04

yer [T.] Mekan.
y. 08a/13, 08b/05, 09a/11, 13b/07, 19a/10, 21a/15, 22b/14, 34a/13, 77a/12
y.+ de 22a/13, 39b/02, 44b/17, 46a/11, 48b/04, 50a/01, 63a/02
y.+ den 23a/03, 43a/09
y.+ dir 19b/02, 22b/10, 23a/10, 67b/04
y.+ e 02b/03, 22b/02, 42a/04, 42a/05, 52a/10, 52a/12, 69b/08, 70b/12
y.+ i 13b/15, 15b/10, 42a/05, 43b/09
y.+ inde 42a/07, 43a/03, 44a/08
y.+ ine 17a/05, 67a/11
y.+ ler 02a/04, 19b/14, 51b/08, 52b/08, 66a/06, 71a/12
y.+ lerde 21a/12, 71a/09, 74b/01, 74b/02
y.+ lerden 13b/01
y.+ lere 06a/08
y.+ leri 39a/06, 41a/09
y.+ lerinde 40b/04

yerleş- [T.] Geldiği bir yerde kendine yer bulup oturmak, yer edinmek.
y.- dikden 42b/01

ye’s [Ar.] Ümitsizlik.
y. 63b/16

yesār [Ar.] Sol.
y.+ a 36b/03, 65b/14
y.+ da 12b/14, 69b/06
y.+ ımızda 05b/15, 25b/13, 27b/13
y.+ ında 29b/01, 57a/7, 72b/12
cānib-i y.+ ına 47b/03
cānib-i y.+ ında 44a/05
ṭaraf-ı y.+ ında 36a/11

yesīr [Ar.] Az miktarda.
zamān-ı y. 56a/17
zamān-ı y.+ de 64b/09

yetīme [Ar.] Benzersiz, eşsiz.
dürr-i y. 39b/07

yetiş- [T.] Önde giden, uzaklaşmış, ilerlemiş bulunan bir şey veya bir kimse ile

aradaki uzaklığı kapatmak.
y.- meyüp 19b/06

yetişdir- [T.] (Bitki, hayvan için) büyütmek, kullanıma veya tüketime sunulur hâle getirmek.
y.- miş 17a/11

yetmiş iki [T.] Yetmiş iki.
y. 49a/03

yevm [Ar.] Gün.
y. 67a/02
y.-i cumʿa 29b/07, 63b/17

yıḳ- [T.] Kurulu bir yapı vb. şeyi parçalayarak dağıtmak, tahrip etmek.
y.- up 03b/15

yıḳdırmaḳ [T.] Yıkma eylemini yaptırmak.
y. 30a/05

yıl [T.] Sene.
y. 61b/14, 74b/12
y.+ da 65a/04

yıldız [T.] (Güneş ve Ay dışında) gökyüzünde nokta gibi görülen ışıklı gök cisimlerinden her biri.
y. 03a/04, 03a/09, 66a/13, 66b/06

yıldızlı [T.] Yıldızı olan.
y. 05a/15

yıllıḳ [T.] Süresi belirtilen yıl kadar olan.
y. 62a/02

yigirmi [T.] Yirmi.
y. 04b/12, 15b/04, 22b/14, 42b/03, 46b/09, 72b/06, 77b/13
y.+ den 69a/15

yigirmi altıncı [T.] Yirmi altıncı.
y. 01b/10, 09b/01

yigirmi beş [T.] Yirmi beş.
y. 49a/11

yigirmi beşinci [T.] Yirmi beşinci.
y. 02b/17

yigirmi dört [T.] Yirmi dört.

y. 03b/12, 15b/14
y.(d)+ i 55b/04

yigirminci [T.] Yirminci.
y. 04a/13

yine [T.] Tekrar.
y. 02a/01, 04a/06, 05b/16, 06b/08, 07b/16, 08a/16, 08b/16, 10b/07, 11a/02, 11a/15, 12a/16, 13a/08, 13a/12, 13b/12, 15a/04, 15a/09, 15a/11, 16a/07, 16b/10, 18a/02, 18b/05, 19b/07, 22a/10, 22b/08, 24a/11, 26b/07, 27a/09, 29b/02, 33a/17, 34a/01, 36a/15, 36b/05, 38b/12, 38b/15, 39a/11, 40b/03, 41b/05, 41b/07, 43b/04, 43b/05, 44a/14, 46a/13, 47b/02, 50a/11, 52a/04, 52a/16, 56b/08, 56b/17, 57b/07, 57b/16, 58a/07, 58a/16, 59a/17, 59b/01, 59b/08, 60a/10, 60b/07, 64a/07, 66b/14, 68a/01, 70b/11, 70b/12, 71a/14, 72a/15, 74b/16, 79a/08

yoẖsa [T.] Soru cümlelerinde, merak, kararsızlık ve endişe gibi duyguları anlatır.
y. 78b/06

yoẖsulluḳ [T.] Yoksul olma durumu.
y.(ġ)+ a 73b/12

yoḳ [T.] Var olmayan.
y. 03a/15, 03b/17, 08b/12, 15a/16, 23b/16, 35a/12, 39b/10, 40a/04, 40a/10, 49b/05, 58a/16, 58b/13, 59b/11, 62b/03, 63a/02, 63a/10
y.+ dur 11a/13, 22b/14, 27a/14, 39b/07, 45b/09, 49a/02, 51b/03, 55b/09, 57b/01, 62a/08, 63a/14
y.(ġ)+ ıdı 47b/17

yoḳaru [T.] Bir şeyin üst tarafı.
y. 12a/08, 28a/14, 45/04, 49b/10, 49b/15, 49b/17
y.+ ya 15b/17, 50a/02

yoḳuş [T.] Aşağıdan yukarı gittikçe yükselen eğimli yer.
y. 49b/17

yol [T.] Karada insan veya hayvanların geçmesi için açılan veya kendi kendine oluşmuş, yürümeye uygun yer.
y. 46a/06, 48b/08, 69b/09, 73b/13, 74a/16
y.+ a 10a/9, 23a/08, 74a/09
y.+ da 21b/11
y.+ dadır 61a/09
y.+ ı 08a/07, 77b/05
y.+ lar 06b/05, 07a/12, 19b/02, 52a/07, 52a/11
y.+ larda 30b/14, 56b/12
y.+ ları 12b/14, 19b/13
y.+ larında 20a/13
y.+ larını 51b/16

yonma [T.] Yontulmuş, yontma.
y. 11b/17, 12b/11, 68a/13, 76b/12

yorul- [T.] Yorgun düşmek.
y.- muşdur 70b/07

yöri- [T.] Adım atarak ilerlemek.
y.- ñüz 38b/10
y.- yüp 25b/05, 56b/11

yörit- [T.] Yürümek eylemini yaptırmak, gezdirmek.
y.(d)- üp 25b/04
y.(d)- ür 25a/17

yöritmek [T.] Yürütme eylemi.
y. 24b/11
y.(g)+ e 25a/14

yük [T.] Araba, hayvan ya da bir kimsenin taşıyabildiği miktar.
y. 19b/05
y.+ ler 74a/08
y.+ leri 67b/11
y.+ lerimiz 73a/10, 73b/16, 74a/04
y.+ lerimizi 74a/12
y.+ leriñizi 74a/03

yüklen- [T.] Yükleme işinin yapılması.
y.- üp 74a/08

yüksek [T.] Benzerlerine göre taban sayılan altı ile üstü arasındaki dikey yöndeki uzaklık çok olan.
y. 28b/03

yüz [T.] On kere on veya doksan dokuz artı bir sayısı ve bu sayıyı gösteren rakamın adı.
y. 12b/12, 15b/07, 25a/12, 28b/02, 29b/08, 37a/09, 37b/09, 42a/10, 52a/02
y.+ den 42a/08, 46b/14, 54a/09, 54b/06, 70a/04

yüz dört [T.] Yüz dört.
y. 55a/14

yüz elli [T.] Yüz elli.
y. 03a/12, 06a/14, 45b/05, 49b/09, 50a/06, 69a/07

yüz on dört [T.] Yüz on dört.
y. 55b/01

yüz otuz yedi [T.] Yüz otuz yedi.
y. 40a/04

yüz yigirmi [T.] Yüz yirmi.
y. 11b/15

yüz yigirmi beş [T.] Yüz yirmi beş.
y. 41a/06, 50a/16

Z

żābıṭ [Ar.] Kent belediyelerinde belediye işlerini denetlemekle görevli örgüte bağlı memur.
ż.+ ı 11a/01

ẓafer-yāb [Ar.+Far.] Başarı gösteren, amacına ulaşan.
ẓ. olmayup 67a/04

zaġar [Far.] Kuş, tavşan gibi av hayvanlarının avlanmasında avcıya avın yerini göstererek avcı hazır olduğunda emir üzerine avı uçuran ya da kaçıran bir tür av köpeği.
z.+ larla 70a/05

ẕāhib [Ar] Herhangi bir düşünce ya da sanıya kapılan, uyan.
ẕ. olmuşlardır 66a/09

ẓāhir [Ar.] Açık, belli.
ẓ. 62b/16, 65a/05
ẓ.+ dir 13a/02, 17b/01
ẓ. olan 67a/05
ẓ. oldı 43a/04, 63b/02, 78b/02
ẓ. olmaġıla 06b/11
ẓ. olmuş 11b/11
ẓ. olup 72b/08

zaḫīre [Ar.] Gerektiğinde kullanılmak üzere saklanan tahıl.
z. 06a/07, 06b/06, 79a/04

zaḥmet [Ar.] Sıkıntı, güçlük.
z. 06b/10, 11a/13, 18b/10, 19b/17, 19b/3, 20b/04, 32b/14, 79b/04
z.+ leri 31a/17

żaīf [Ar.] Güçsüz, zayıf.
ż. 19b/16

zamān [Ar.] Bir oluşun, olayın veya eylemin içinde geçtiği, geçmekte olduğu veya geçeceği süre.

z. 03b/13, 06b/07, 19a/03, 58a/14, 58a/16, 59a/15
z.+ ında 65a/10, 65a/12
z.-ı yesīr 56a/17
z.-ı yesīrde 64b/09

ẓann [Ar.] Sanma.
ẓ. ederdim 20a/14
ẓ. olınur 22a/04, 49a/09, 68a/09

zānū-be-zānū [Far.] Diz dize.
z. 56b/08

żarārān [Ar.] Ziyanlar.
ż. 05a/9

żarb [Ar.] Dövme, vurma.
ż.+ la 50a/02

ẕāt [Ar.] Çoğunlukla erkek kimse.
ẕ.-ı şerīfligini 10a/14

żāyiʿāt [Ar.] Zararlar.
ż. 78a/10

żayḳ [Ar.] Darlık.
ż. 19b/15
ż.+ ı 41a/15
cāy-ı ż.+ da 08b/15

ẕehāb [Ar.] Geliş, gidiş.
ẕ.+ da 02a/04
ẕ.+ ımızda 15b/08
ẕ.+ ıñızda 27b/02

ẕeḫā'ir [Ar.] Erzaklar.
ẕ. 19a/04
ẕ.+ i 79a/06

zemīn [Far.] Bir şeyin üzerine oturduğu yatay yüzey, döşeme.
z.+ den 12a/06
z.+ i 12b/04
z.+ inden 11b/14, 12b/05
z.+ ine 12a/10

zen [Far.] Kadın.
z. 26a/10
z.+ leriñ 11a/08

zenān [Far.] Kadınlar.
z. 11a/04
z.+ ıñ 10b/14

zencīr [Far.] Birbirine geçmiş madenî halkalardan oluşan bağ.
z.+ ler 68a/17
z.+ lerle 52b/09

zengīn [Far.] İçinde işe yarar maddeden çokça bulunan.
z. durur 74b/13

zer [Far.] Altın.
z. 44a/02

zer-ender-zer [Far.] Altın içinde altın bulunan, çok altın olan.
z. 31a/04, 38a/01, 43b/16, 74b/10

ẕerre [Ar.] Çok küçük parçacık.
ẕ. 60a/05

zerrīn [Far.] Altından yapılmış, parlak.
z. 29a/11, 72b/15

ẕevḳlen- [Ar.+T.] Zevk duymak, hoşlanmak.
z.- dik 33b/04

zevraḳ [Ar.] Kayık, sandal.
z.+ a 47a/11, 47b/02, 76a/16
z.+ dan 76b/01, 76b/03
z.+ ını 18a/05
z.+ la 74b/07
z.+ lar 75b/16, 76b/06

zeyc [Ar.] Yıldızların hareketlerini ve yerlerini göstermek için düzenlenmiş cetvel.
z.+ ine 67a/14

zeynü'l-cām [Ar.+Far.] Cam süsü.
z.+ ıla 18a/14

zeytī [Ar.] Zeytin.
cevheryān-ı z. 39b/13

ẕī-ḳıymet [Ar.] Kıymetli.
ẕ. 39b/02, 47b/14, 51a/01
ẕ. olur 54a/05

zībā [Far.] Süslü.
serāy-ı z. 48b/01

ziḥām [Ar.] Kalabalık.
z.+ ı 13b/05
z.-ı nāsdan 26a/01, 31b/08
z. idilür 20a/14
z. olındugı 24a/07

ẕihin [Ar.] İnsanın düşünce hayatını oluşturan ruhsal işlev.
ẕ.+ de 64b/11

ẕi'l-ḥicce [Ar.] Ay takvimine göre Arap aylarından yılın on ikinci ve son ayı, hac ayı.
ẕ.+ niñ 79b/14
ẕ.+ siniñ 01b/09

ẕi'l-ḳaʿde [Ar.] Ay takvimine göre Arap aylarından yılın on birinci ayı.
ẕ.+ niñ 76a/15, 78a/03

zīn [Far.] Eyer.
z. 30a/13

zinā [Ar.] Gayrimeşru birleşme.
veled-i z.+ sı 14b/02

ẕindān [Far.] Eskiden hükümlülerin kapatıldığı karanlık, ürkütücü ve kapalı yer, hapishane.
ẕ.+ da 61b/10

zīrā [Far.] Çünkü.
z. 02b/01, 06a/07, 09b/17, 11a/13, 11b/14, 32b/14, 40b/09, 47a/05, 54b/05, 55b/12, 58a/07, 62a/11, 62a/04, 64b/10, 66a/08, 67b/05, 70b/07, 71a/07, 77a/12

ẕirāʿ [Ar.] Eskiden kullanılan, dirsek ile orta parmak ucu arasındaki uzaklığa eş bir uzunluk ölçüsü birimi.
ẕ. 11b/15, 12a/06, 12a/10, 12b/12, 45b/05, 45b/06, 49b/09, 50a/06, 55b/04, 55b/05, 55b/06, 55b/07, 68a/11
ẕ.+ dan 16a/03, 65b/03, 68a/12, 74b/08
ẕ.+ dır 45b/06

ziyāde [Ar.] Çok, daha çok.
z. 04b/12, 10a/3, 11b/12, 13b/16, 16a/02, 16a/03, 16b/13, 19b/17, 19b/3, 23b/15, 26b/10, 27a/01, 27a/15, 27a/16, 28a/08, 29a/16, 29b/12, 30a/16, 31b/06, 32b/07, 34b/01, 34b/02, 37a/02, 39a/08, 40a/04, 42a/12, 43b/15, 49a/14, 55a/15, 55b/12, 55b/15, 56a/09, 59a/14, 61b/09, 63b/14, 65a/06, 65a/07, 68b/01, 68b/05, 71a/11 72b/02, 73a/02, 73a/03, 73a/07, 74b/01, 75a/04, 75b/07, 76a/06, 79a/02
z.+ dir 54b/05, 71b/16
z.+ sini 19a/07

z. olmaġıla 07a/01
z. olmaḳ 11b/07

żiyāfet [Ar.] Eğlenmek ya da bir olayı kutlamak amacıyla çağrılan konukların yemekle ağırlandığı toplantı, şölen.
ż. 38a/06, 38a/08, 59a/14, 69a/01
ż. eyledi 75b/15, 76a/06
ż.+ i 59b/08
ż. iderdi 59b/05
ż. idüp 59a/17
ż. itmedi 60a/2

ziyāret [Ar.] Bir mevki, makam sahibi ile görüşmeye gitme.
z. 26b/07
z.+ e 33b/16
z.+ imize 34a/02, 36b/11, 75b/14, 76a/05

Ẕoni (Joigny) [Fr.] Fransa'da bir kasaba.
Ẕ. 74b/17

zorbāzlıḳ [Far.+T.] Beden ve kol kuvvetine dayanılarak gösteri yapılan sanat.
z.+ lar 75b/17

żuḥā [Ar.] Kuşluk vakti.
vaḳt-i ż.+ da 69a/05
ż.-ı kübrā 02b/12
ż.-ı kübrāda 46a/09
ż.-ı ṣuġrāda 02b/17

zuḫal [Ar.] Satürn.
z.+ e 66a/10
z.+ iñ 66a/10
endām-ı z. 66b/03
ḥavl-ı z.+ de 66a/12

ẓuhr [Ar.] Öğle vakti.
ẓ.+ ı 60a/12
vaḳt-i ẓ.+ da 04a/04, 24a/12, 45a/05, 59b/16

ẓuhūr [Ar.] Ortaya çıkma, belirme.
ẓ. 72b/12
ẓ.+ ından 06a/06
ẓ. eyledi 42b/02, 73b/15
ẓ. idecekdir 61a/05
ẓ. iderse 06b/16
ẓ. ideyor 15b/15, 42b/10
ẓ. idüp 02a/07, 04b/09, 79b/11
ẓ. itdi 02a/10, 43a/01

ẓ. itmekle 56a/15
ẓ. itmese 58b/12
ẓ. itmiş 04b/10, 77b/03
ẓ. itmişdi 78a/17
ẓ. itmişdir 42a/16
ẓ. itse 40b/12

zuyūr [Far.] Altınlar.
z.+ a 44a/03

zühre [Ar.] Güneş sisteminde Merkür ile yer arasında, Güneş ve Ay'dan sonra en parlak yıldız olarak gözlemlenebilen gezegenin adı.
ibtidā-ı z. 65b/15

zümmrüd-fām [Ar.+Far.] Zümrüt renginde olan.
maḳām-ı z.+ a 35b/09

3.2. Türkçe Sözcükler Dizini

A

aç-
açıḳ
açıl-
ad
aġaç
aġaçlı
aġaçlıḳ
aġır
aġırlıḳ
aġız
aḳ-
aḳ
aḳçe
aḳındı
aḳmaḳ
al
al-
alan
alçaḳ
alçı
aldat-
aldatmaḳ
aldır-
ʿalevlen-
alış-veriş
almaḳ
alt
altı
altı biñ
altın
altıncı
altışar
altmış dört
altun
an
ana
ancaḳ
añlan-
anlar
ara
ara-
art
arḳa
arslan
artıḳ
aṣ-
aşaġı
at-
at
aṭa
atıl-
atlı
atlu
atmaḳ
av
ʿav ʿav (yansıma)
avcı
ay
ayaḳ
ayaḳbaġı
ayır-
ayrıl-
ayrılmaḳ
ayrım
ayu
az
azal-

B

baba
baġla-
baġlan-
baġlat-
baḳ-
baḳıl-
baḳır
baḳmaḳ
balıḳ
balıḳçın
baña
bardaḳ
baṣ-
baṣamaḳ
başıl-
başma
baş
baş barmaḳ
başḳa
başla-
batı
baṭaḳ
bayıl-
bayraḳ
beg
bekçilik
begen-
beglik
bekle-
beklemek
bel
bellü başlu
ben
beñze-
berü
besle-
beş
beş-altı yüz
beş buçuḳ
beşer
bey
bıçaḳ
bıraḳ-
bil-
bile
bilmek
biñ
bindirmek
binek
binmek
biñ yüz otuz iki
biñ yüz otuz üç
bir
biraz
birbiri
bir buçu

birden
birer
biri
birḳaç
bitürmek
biz
boġaz
boy
boynuzlı
böyle
bu
bugün
bul-
bulın-
bulınmaḳ
buluş-
buluşdurıcı
buluṭ
bura
burun
buyur-
buzḳoyacaḳ
bütün
bütünce
büyük
büyüklük

Ç

çaḳı
çal-
çaldırmaḳ
çalın-
çalınmaḳ
çamur
çatal
çek-
çekdir-
çekdīri
çekil-
çekmek
çelebi
çevir-
çıḳ-
çıḳar-
çıḳarmaḳ
çiçek
çiftlik
çizme
çoġal-
çoḳ
çök-
çuḳur

D

da
daġ
daḫı
dal
Dayı
de
de-
degil
degirmen
degirmenlik
degiş-
degme
dek
demür
deñiz
derīn
devşür-
di-
dip
dik-
dikil-
dile-
dilki
dimek
dīniyye
dinmek
direk
ditre-
diz-
dizil-
doġrı
doḳu-
doḳun-
doḳunma
doḳut-
doḳutmaḳ
dolaş-
doldur-
donan-
donanma
donat-
dögil-
dök-
döküṅdi
dön-
döndür-
döner
dört
dörder
dördünci
döşeme
döşen-
dur-
duruş
dut-
düğün
dürlü
dürt-
düş-
düşün-

E

egerle-
egerlen-
eglen-
el
elçi
elçilik
elek
elli
elli iki
elvir-
en-
eñ
endir-
engin
erte
esmek

et-
etmek
ev
eyle-

G

ġazḳan
geç-
geçür-
geçme
geçmek
gel-
gelin-
gelme
gelmek
gemi
gemici
gerek
gerü
getür-
getürmek
getürt-
getürtme
gey-
geydir-
geyik
geyin-
gez-
gezin-
gezinmek
gezmek
gibi
gice
git-
gidil-
gir-
girmek
girü
git-
gitme
gitmek
gögüs
gök
gölge
gönder-
gönderil-
göñül
gör-
göre
göril-
görin-
görinmek
görme
görmek
görüş-
görüşmek
görüşil-
göster-
gösteril-
göstermek
götür-
götürmek
gövde
göz
gözet-
güç
gün
gündelik
gündoġrısı
gündüz
güneş
günki
güzel

H

ha (yansıma)
ḫān
ḫavlı (avlu)
hay (yansıma)

I

ışlan-

İ

i-
iç
içrü
içün
iki
iki biñ
ikinci
ikişer
iki yüz
ile
ilerü
imdi
in-
ince
incü
inek
ipek
ir-
irte
iste-
iş
işbu
işit-
işle-
işlet-
işleme
işlen-
işte
it-
itdir-
itdirmek
itmek

K

ḳaç
ḳaçan
ḳadın
ḳal-
ḳalabalıḳ
ḳaldır-
ḳaldırım
ḳalın
ḳalḳ-
ḳalḳan
ḳalmaḳ
ḳamçı
ḳanaṭ

ḳanġı
ḳapalı
ḳapan-
ḳapıl-
ḳaplan
ḳapu
ḳapucı
ḳar
ḳara
ḳaraḳulaḳ
ḳaraḳuş
ḳarayel
ḳarı
ḳarındaş
ḳarış-
ḳarış
ḳarşu
ḳartal
ḳat
ḳatır
ḳatmer
ḳayıḳ
ḳaynamaḳ
ḳazan
kendü
kes-
kesme
ḳıç
ḳıl-
ḳılıç
ḳılın-
ḳırıl-
ḳırḳ
ḳırḳıl-
ḳırḳılmaḳ
ḳırḳ sekiz
ḳışraḳ
ḳış
ḳışlaḳ
ḳışlamaḳ
ḳıyı-şıra
ḳız
ki
kim
kimesne
kimi
kimse
kişi
ḳo-
ḳopuş
ḳorḳ-
ḳoş-
ḳov-
ḳoy-
ḳoyun
köle
köpek
köpri
köprü
köpük
köpür-
ḳulaġuz
ḳulaġuzluḳ
ḳulaḳ
ḳullan-
ḳum
ḳunduz
ḳurı
ḳurşun
ḳurt
ḳusḳun
ḳuş
ḳuşaḳ
ḳuşat-
ḳuyruḳ
ḳuyu
küçük
kürek
kürk
küt (yansıma)
kütük

N

naṣıl
ne
nice
niçün
ni

O

ocaḳ
oġul
oḫşa-
oḳu-
okun-
ol-
olın-
olınma
olınmaḳ
olma
olmaḳ
olmamaḳ
ol
oluḳ
on
on altı
on altıncı
onar
onbaşı
on beş
on beşer
on biñ
on bir
on dördünci
on iki
on sekiz
onuncı
on üç
on üçünci
on yedinci
ora
orman
ortalıḳ
oṭa
otur-
oturaḳ
oturmaḳ
otuz
otuz beş
otuz biñ
otuz sekiz biñ
oyma
oyna-

oyun

Ö

öl-
öñ
örtüli
öte
öyle
Özbek

P

parmaḳ
parmaḳlıḳ
pek

S

saç
ṣaġ
ṣaḳallu
ṣaḳın
ṣaḳla-
ṣal-
ṣal
ṣarı
ṣatun
seçil-
segird-
sekiz
sekizer
seksen
seksen biñ
seren
seyfi
ṣıçra-
ṣıġ-
ṣıġ
ṣıġın
ṣıġır
ṣıḳıl-
ṣıḳış-
ṣıra
siz
ṣoġuḳ
ṣol
son
ṣoñra
ṣor-
ṣorıl-
ṣormaḳ
söyle-
söylemek
söylen-
söyleş-
söz
ṣu
ṣuç
ṣulanmaḳ
ṣunġur
süd
sür-
sürmek

Ş

şim
şimdi
şiş
şol
şöyle
şu

T

ta
ṭaḳ-
ṭaḳım
ṭap-
taraḳ
ṭaş
ṭaşra
ṭavar
ṭavşan
ṭavuḳ
tekerlek
tekerlekli
temür
ṭırnaḳ
timür
ṭoġan
ṭoḳsan
ṭoḳuz
ṭoḳuzuncı
ṭol-
ṭolaşdır-
ṭolu dizgin
ṭop
ṭopçeker
ṭopus
ṭurna
tunc
ṭut-
tüfek
tüfenk
Türkī
türlü
tüy

U

uç
uçur-
uġra-
ulaḳ
um-
ur-
uṣan
uy-
uzat-
uzan-
uzunluḳ

Ü

üç
üç biñ
üçer
üçünci
üç yüz
üst
üzere
üzeri

V

var-

var
varıl-
varış
varmaḳ
vir-
viril-
virilmek
virmek

Y

yāġmaḳ
yaḳa
yaḳın
yaḳmaḳ
yalan
yaldızlı
yalı
yalıñız
yan
yan-
yanaş-
yanıl-
yan yana
yap-
yapaġı
yapdır-
yapıcı
yapıl-
yapış-
yapışdır-
yapmaḳ
yapraḳlı
yara-
yarım
yarın
yasaḳ
yaş
yat-
yatabil-
yataḳ
yaṭaḳlandır-
yaṭırt-
yavrı
yayıl-
yaz-
yazıl-
ye-
yedek
yedi
yelken
yemek
yemeklik
yen-
yeñi
yer
yerleş-
yetiş-
yetişdir-
yetmiş iki
yıḳ-
yıḳdırmaḳ
yıl
yıldız
yıldızlı
yıllıḳ
yigirmi
yigirmi altıncı
yigirmi beş
yigirmi beşinci
yigirmi dört
yigirminci
yine
yoḫsa
yoḫsulluḳ
yoḳ
yoḳaru
yoḳuş
yol
yonma
yorul-
yöri-
yörit-
yöritmek
yük
yüklen-
yüksek
yüz
yüz dört
yüz elli
yüz on dört
yüz otuz yedi
yüz yigirmi
yüz yigirmi beş

3.3. Arapça
Sözcükler Dizini

A

ʿabāʾī
ʿābir
ʿacaba
ʿacāʾib
ʿacāyibāt
ʿaceb
ʿAcem
ʿacīb
ʿacībe
ʿacīr
ʿāciz
acl
ʿadd
ʿaded
ādem
ʿadem
ʿādet
ʿāde
ʿafv
aġabānī
aġvād
ahālī
aḥbāb
aḥcār
ahd
āḫir
aḥvāl
aḫẕ
ʿaḳab
ʿaḳd
aḳdem
ʿāḳıbet
ʿaḳl
ʿaks
aḳrab
aḳrabā
aḳran
ʿaḳreb
āʿlā
ʿālī
ʿalāḳa
ʿalāmet
ālāt
ʿale'l-ġafl
ʿale'l-ḫuṣūṣ
ʿālem
ʿale's-ṣabāḥ
ʿale's-seḥer
ālet
ʿale't-tevālī
ʿale't-tertīb
ʿāli-cenāb
ʿalīl
ʿālī-şān
ama
āmāde
ʿamdān
ʿamele
ʿamm
ammā
ʿammu
ʿamūd
ān
ʿaraba
ʿaraḳ
arāżi
ʿarefe
ʿārī
ʿāriyetī
ʿarż
aṣıl
ʿasīr
ʿasker
ʿaskerī
aṣla
aṣlī
ʿaṣr
ʿāşıḳ
ʿaşḳ
aṭlas
aʿvān
ʿavdet
ʿavn
ʿavrat
aʿyān
ʿāyān
ayānen
ʿayb
āyet
ʿayn
ʿaynı
aʿżāʾ
āʿẓam
ʿaẓamī
ʿaẓīm
ʿazīmet
ʿazl
ʿazm

B

baʿde
baġteten
baḥr
baʿīd
baʿīn
bāʿiṣ
baḳar
bāli
bārī
bārid
baṣar
basṭ
baʿżı
bedel
bedīʿ

bedīʿa
belā
beled
belīġ
bereket
berḳ
berr
berraḳ
berren
bisāṭ
bevvā
beyān
beyāż
beyn
beẕl
beẕm
bi-ġayrı
bi-tamāmihā
bi'l-āḫire
bi'l-cümle
bi'l-külliye
bilā-taʿb
binā
bināe'l-ḥāḳ
bināen
binā'en-ʿaleyh
binā'en-ʿāleẕ-ẕālik
bi't-ṭābiʿ
bi'ż-żarūrī
bulūġ

C

cāʾiz
cānib
cārī
cāriye
cedvel
cemʿ
cemʿan
cemāʿat
cemāl
cemāziyü'l-āḫir
cemāziyü'l-evvel
cemīl
cemʿiyyet
cenāb
cennet
cereyān
cerḥ
cerr
cevāb
cevher
ceviz
cezr
cezr
cibāl
cidārān
cihet
cilā
cilve
cins
cirm
cisr
civār
cumʿa
cümle
cümleten
cürm
cüṣṣe
cüzīʾ

Ç

çorba

D

dābbe
dāḫil
daḫl
dāʾimā
dāʾir
dāʾire
dāʾiren
dāʾiren-mādār
daḳīḳa
ḍarb
dār
daʿvā
daʿvet
daʿvī
defʿ
defʿa
defter
dekk
derc
derece
ders
devāb
deverān
devlet
devir
devre
diḳḳat
Dimişḳī
diyār
dolāb
duḫūl
dūn
dünyā
dürr

E

ebed
ebnā
ebniyye
ecmaʿīn
ecnās
edā
edeviye
ednā
efʿāl
eḥad
ehl
ekber
eknāf
ekṣer
ekṣeriyā
el-ān
el-vedāʿ
elbās
elbette
elvān
emān

emār
emīn
emlāḥ
emles
emniyet
emir
emṣāl
emvāc
enʿām
enhār
enṣārān
envāʿ
erbaʿa
erbāb
erḳām
esārā
esārī
esbāb
esīr
eṣḳāl
eṣnā
eṣr
eşcār
eşġāl
eşkāl
eşyā
etbāʿ
eṭrāf
eṭfāl
eṭʿime
etmām
eṭrāf
eṭvār
evṣāf
evsāṭ
evvel
evvelā
evżāʿ
eyālet
eylül
eyne
eyyām
ez-cümle
eżḥā
eẕhār
eẕiyyet

F

fāḥir
fāḫire
fāʾide
faḳaṭ
faḳīr
falan
farażā
faris
fart
faṣl
fecr
fehm
fen
fenā
ferāce
ferāş
ferd
ferrāş
ferş
fetiḥ
fevākih
feverān
fevḳ
fevḳa'l-ʿāde
fevḳa'l-meʾmūl
fevḳānī
fevvāre
fezā
fındıḳ
fırṣat
fısḳıyye
fikir
fil
fi'l-ḥāl
fistān
fuḳarā

G

ġāʾib
ġālib
ġālibā
ġāliyā
ġarāʾib
ġarb
ġārib
ġarīb
ġarībe
ġarīb
ġarḳ
ġars
ġayb
ġāyet
ġāye
ġaym
ġayr
ġayret
ġayri
ġazā
ġınā
ġurre
ġuyūbet

H

ḥabbe
ḫaber
ḥācet
ḥadd
ḥadden
ḥādiṣ
ḥafr
ḥāʾil
ḥaḳ
ḥaḳīḳ
ḫākim
ḥaḳīr
ḥaḳḳ
ḥāl
ḥālā
ḫalāṣ
ḫalel
ḥālet
ḫālet
ḥālī
ḫāliṣ
ḥāliyā

ḫalḳ
ḫalḳa
ḫall
ḫaml
ḫamle
ḫammālī
ḫammām
ḫançer
ḫandaḳ
ḫarāb
ḫarābe
ḫarb
ḫarbe
ḫarc
ḫareket
ḫāriç
ḫāriciyye
ḫarr
ḫas
ḫaseb
ḫāṣıl
ḫaṣṣāten
ḫatm
ḫātır
ḫattā
ḫatve
ḫaṭā
ḫaṭāyī
hava
ḫavāṣ
havāʾī
ḫavf
ḫavl
ḫavṣala
ḫavuż
ḫāy
ḫayāl
ḫayat
ḫaylūlet
ḫayrān
ḫayır
ḫayvān
ḫayvānāt
ḫāżır
ḫazīne
ḫażret
ḫaẕẕ
hedāyā
hediyye
helāk
hendese
ḫarīf
ḫayr
hervele
ḫesāb
heyʾet
heẕā
ḫırṣ
ḫışım
ḫiẕmet
ḫicāb
ḫikāye
ḫikāyet
ḫilāf
hilāl
ḫilʿat
himmet
Hind
Hindī
ḫis
ḫiẕme
ḫiẕmet
hubūp
ḫubūr
ḫudūṣ
ḫulāṣā
ḫulūl
ḫulūṣ
ḫurūc
ḫusūf
ḫusūf
ḫuṣūl
ḫuṣūṣ
ḫuṣūṣā
ḫuṣūṣen
ḫuşūnet
ḫücerāt
ḫücr
ḫücre
hücūm
ḫüküm
ḫükūmet
ḫürmet
ḫüsn
ḫüsnā
ḫüzün

I

ʿırż
ʿışbāt
ıṭlāḳ
ʿıyāl
ʿıyd
ʿıyd
ıżṭırāb

İ

ibā
ʿibāret
İbrāhim
ibtidā
icābet
īcād
īcār
icrā
iddiʿā
idḫāl
iġnā
iḫāṭa
iḫdāṣ
iḫmāl
iḫsān
iḫtimām
iḫtirāz
iḫtişām
iḫtiyār
iḫżār
iḳāmet
iḳdām
ikrām
iḳrār
iḳtiżā
iʿlām
ʿilim
iltifāt

imʿān
imdād
imsak
imtiḥān
inʿām
ʿināyet
ʿind
inṣāf
insān
intihā
intiḥāb
intiḳāl
intiḳām
intimāʿ
intiẕār
īrād
irāʾe
irsāl
irtiḳāb
īṣāl
iṣbiʿ
iṣḳāl
İslām
isim
iṣneyn
isticār
istidāde
istīfāʾ
istiġnā
istiḫdām
istiḥkām
istiḳbāl
istiḳlāl
istimāʿ
istimdād
istirāḥat
istiṣḥāb
istiṣvāb
ʿişā
işāret
iştirā
iştiyāḳ
iʿtibār
iʿtimād
iʿtinā
iʿtirāf
iʿtiẕār
itmām
iṭʿām
iyāb
ʿiẕāb
iẕhār
iẕin

K

kāʿb
ḳabaḥat
ḳābil
ḳabīl
ḳabūl
ḳabż
ḳadar
ḳadd
ḳadeḥ
ḳadem
ḳademe
ḳaḍı
ḳadīm
ḳadīmī
ḳādir
ḳafa
ḳahḳarī
ḳahve
ḳāʾim
ḳaḳum
ḳalʿa
kāle
kāle-evvel
ḳalem
ḳalīl
ḳamer
ḳāmet
kāmil
ḳanādil
ḳandil
ḳānūn
ḳarār
ḳarīb
ḳarīb
ḳarye
ḳaṣaba
ḳaṣabāt
ḳaṣd
ḳasım
ḳaṣr
ḳasrī
ḳaṭʿ
ḳatʿā
ḳatī
kātib
ḳaṭīfe
ḳavī
ḳavil
ḳavim
ḳavis
ḳavs
ḳażā
kāẕib
kebāb
kebīr
kelāb
kelām
kelb
kelimāt
kemā-hū-beyān
kemā-yenbaġī
kemāl
kerrāke
kerre
keşīr
keşīre
keşīr
keşret
keyfiyyet
keẕālik
ḳırmızı
ḳıs
ḳışşa
ḳıṭal
ḳıyām
ḳıymet
kibār
kifāyet
kitāb

kiẕb
kiẕẕāb
ḳubbe
ḳudemā
ḳudret
ḳudūm
ḳul
ḳulle
ḳumāş
ḳurā
ḳurb
ḳuṣūr
ḳuʿūd
ḳuvvet
ḳuzaḥ
kübrā
külli
küliyye
küre
kürre
kürsī
küsūf
kütb

L

lā-yenfekk
lā-yenḳatiʿ
lā-yuʿadd
lā-yuḥṣā
laʿb
lafẓ
laḥm
lākin
laʿl
laṭīf
laṭīfe
lāyıḳ
lāzım
lemʿān
leṭāfet
levāzım
levnī
leyl
libās
liḥye
lisān
loḳma
luṭf

M

maʿ-heẕā
mā-lā-yuṭaḳ
maʿden
mādde
mādemki
mafṣal
maġrib
maḥal
mahāret
maḥbūb
māhir
maḫlūḳāt
maḫlūṭ
maḫrūṭ
maḫṣūṣ
maḫṣūṣan
maʿhūd
maʿhūde
maḫzen
maḥzūn
maḥẕūẕ
māʾ
māʿide
māʾil
maḳām
maḳʿara
maḳʿaṣ
maḳbūl
maḳdūr
miḳrāṣ
maḳrūn
maḳṣūd
maḳūle
mal
māl-ā-māl
mālik
maʿlūm
maʿmūl
maʿmūr
maʿnā
manṣıb
maʿrifet
maʿrūf
maṣārıf
maṣlaḥāt
maṣraf
maṣrūf
maṭbuʿ
mātem
maṭbaḥ
maṭbuʿ
maṭbuḥ
maṭlūb
maymun
mażmun
mażrūb
maʿzūl
meʿan
mecāl
meclis
mecmūʿ
mecrūḥ
med
mede
medār
medd
meferr
meh-mā-emken
mekān
mekṯ
mektūb
mektūp
melāike
melek
melīk
meʾlūf
memālik
memerr
memleket
memlū
memnūn
memnūniyet
meʾmūl

meʾmūr
menʿ
menşūb
menzil
merām
merāsim
merġūb
merḥūm
merʿī
mertebe
mesāfe
mesāʾil
meşelā
mesfūr
mesīre
mesmūʿ
mess
mestūr
mesʿūd
meşaḳḳat
meşġūl
meşhūr
meşḳūḳ
meşreb
meştā
metīn
mevāʿid
mevāşī
mevcūd
meveddet
mevżiʿ
meydān
mezbūr
meʾẕūn
mıżrāḳ
miftāḥ
miḳdār
min-ġayr
minvāl
mīrī
misāfir
miṣal
miṣl
miyāh
mīżān
muʿādil
muʿallim
muʿāmele
muʿāvenet
muʿaẓẓam
mufārıḳ
muġāyir
muġayyer
muḥabbet
muḥāfaẓa
muḥaḳḳaḳ
muḥāl
muḥarrem
muḥarref
muḫāsama
muḥāṣara
muḥāt
muḥāṭa
muḥīṭ
muḥkem
muḥtāc
muḫtall
muḫtaṣar
muḥterem
muḳābele
muḳābil
muḳaddem
muḳaddemā
muḳaʿar
muḳārin
muḳarr
muḳarreb
muḳtedīr
muḳteżā
munfaṣıl
muntaẓır
murabbaʿ
murād
muraṣṣaʿ
muṣāfatā
muṣāḥabet
muṣannaʿ
musaṭṭaḥ
muṣavver
Musevī
muşaʿşaʿ
muṭābıḳ
mutaṣavver
muʿteber
muʿtedil
muʿtemed
mutlaḳa
muttaşıl
muṭlaḳ
muvāfıḳ
muvaḳḳar
muvaḳḳi
muvaẓẓaf
mübālaġa
mübāşeret
müberrā
müceddeden
mücessem
mücevher
müctemiʿ
müdāḫale
müderris
müdevver
müdevver
müeddeb
müevvil
müferriḥ
müfevveż
müheyyā
mühimmāt
mükāleme
mükellef
mükemmel
mülāḥaẓa
mülāḳī
mülāyemet
mülāyim
mülebbes
mülḥāḳ
mülteffā
mültefīt
mülūk
mülūkī
mümāss
mümkün

mümtedd
münaḳḳaş
münʿaḳid
münāsib
münāsib
münfekk
münīf
münīr
münḳaṭiʿ
münsedd
müntehī
münteşir
mürācaʿat
mürāselāt
müreccih
mürtefiʿ
mürūr
müsāʿade
müşādif
müsāʿid
müsāraʿat
müşelleş
müselsel
müserrec
müslümān
müsnedveẕ
müstaġraḳ
müstaḥaḳ
müstaḥkem
müstaḳīm
müstaḳīl
müstefīd
müstevfī
müşābih
müşāhede
müşāvere
müşkil
müşrif
müştedd
müşteḳāḳ
müşterī
müteʿaddid
müteʿalliḳ
müteʿassir
müteʿayyin
mütecāviz
müteʾellim
mütefāvit
müteġayyir
müteḫallif
mütelāṣıḳ
mütemekkin
mütenebbih
müteraḳḳıb
mütevecciih
mütezāḥim
müvekkil
müyesser
müẕāb
müzāḥame
müẕākere
müzeyyen

N

nādir
naġme
nāʾil
naḳb
nāḳış
naḳil
naḳış
nās
naṣb
naṣīb
naṣiḥat
nāşī
naẓar
nāẓır
nāzil
naẓīr
naẓīre
nebātāt
nefāyis
nefer
neferāt
nefʿī
nefs
nehār
nehir
netīce
nevʿ
nevāle
nezāket
nışf
nışf
nihāyet
niʿmet
nisā
nisbet
nisyān
niyyet
niẓām
noḳṣan
noḳta
nuḳūş
nūr
nücūm
nücūmiyye
nüfūs
nühūżat
nükte
nüzūl

Ö

ʿömür
ʿöẕür

R

rābiḥā
rabṭ
rāciḥ
raʿd
raġabāt
raġbed
raġbet
raḥat
raḳḳāṣ
raḳṣ
raḳṣ-ḫāne
ramażān
raʿnā
raṣad
raṣadiyye

rāvī
rubʿ
rebīʿ ü'l-āḫir
rebīʿ ü'l-evvel
recā
recʿāt
refˁ
refâhiyet
refâhiyyet
refâḳat
refāḳat
refîḳ
reiʾs
rekūb
rem
res
resim
reşḥā
revā
reʾy
rezān
rıżā
riʿāyet
ricāl
ricʿat
rikāb
riḳḳat
ruḫṣat
ruʿūnet
rükn
rütbe
rüʿyet

S

saʿādet
sāʿat
ṣabāḥ
sābıḳ
sābıḳa
ṣabī
ṣabır
saʿb
ṣadā
ṣadāḳāt
ṣādır
ṣaff
ṣafer
ṣaġīr
ṣāḥib
sāḥil
ṣaḥīn
ṣaḥn
ṣaḥrā
ṣalātīn
saʿy
ṣāʾim
sāʾir
sāḳ
ṣaḳb
saḳf
sāḳī
ṣaḳīl
sākin
sākine
salı
ṣāliḥ
salṭanāt
ṣamṣam
ṣanʿat
ṣanāyīʿ
ṣandal
ṣanduḳ
ṣanem
ṣānī
ṣāniye
ṣarf
ṣarīḥ
ṣarnıc
satıḥ
ṣavb
ṣavt
saʿy
ṣayd
ṣayf
sebep
sebīl
sebḳat
sebt
sed
sedd
sefâin
sefer
seferiyye
sefîne
seḥer
selām
selāmet
semmūr
semt
sene
setr
ṣevābit
sevālif
sevḳ
seyfî
seyr
seyrān
seyyārāt
ṣıḥḥaṭ
ṣıḳlet
sırr
siḥir
silāḫ
sini
sin
ṣirāyet
ṣoffa
sofra
ṣoḥbet
somaḳī
suʾāl
ṣuġrā
suḫūnet
ṣulb
ṣulḥ
sulṭān
sūr
ṣūret
ṣuʿūd
sübḥāne
sühūlet
ṣülāṣā
sürʿat
sürūr

Ş

şafaḳ
şāfī
şaḥm
şaḫış
şaḥūm
şaḳḳ
şamʿ
şarāb
şarḳī
şaʿşaʿa
şebek
şefaʿat
şehādet
şehir
şekil
şems
şerbet
şerḥ
şerīf
şettā
şevḳ
şevket
şevval
şeyʾ
şiʿār
şiddet
şīḳa
şimāl
şitā
şityе
şöhret
şuʿle
şübhe
şükür
şüyūʿ

T

taʿaccüb
ṭaʿām
taʿayyüş
ṭaʿaẕẕum
tabʿ
ṭabaḳ
ṭabaḳa
ṭabḥ
ṭabī
taʿbiye
taʿbīr
ṭabl
taʿdād
taġyīr
taḥammül
taḥmīl
taḥrīḳ
taḥrīr
taḥrirāt
taḥsīl
taḥsīn
taḥtānī
taḥvīl
ṭāʾife
taḳaddüm
taḳarrüb
taḳayyüd
taḳdīr
taḳlīd
taḳrīr
taḳsīm
taḳṣīr
taḳvīt
ṭalebe
ṭalep
ṭālīʿ
ṭālib
tām
tamām
ṭaraf
taʿrīf
ṭarḥ
tāriḫ
ṭarīḳ
ṭarz
taṣaddī
taṣaddur
taṣarruf
taṣāvīr
taṣavvur
taṣdīḳ
taṣvīr
taṭbīḳ
taṭhīr
taṭyīb
ṭavīl
tavṣīf
ṭavuṣ
taʿyīn
taʿyīnāt
taẓarruʾ
taʿẕīb
taʿẓīm
taʿẓīmen
tebdīl
tebʿīd
teblīġ
tebrīk
tecdīd
tecrübe
tedārik
tedbīr
tedrīc
teʾeḫḫür
tefāriḳ
tefāvüt
tefrīḳ
teftīş
tefvīż
teʾḫīr
tehniye
tekellüf
teʾkīd
teklīf
tekmīl
tekrār
tekrīm
telāṭum
telef
temennā
tenāḳus
tenāvül
tenbīh
teneffüs
teraḳḳī

terāvīḥ
terbiye
tercīh
tercümān
tercüme
terġīb
terk
terṣīʿ
tertīb
tesābuḳ
tesḫīn
teslīm
teşbīʿ
teşbīh
teşebbüs
teşekkür
teşrīf
teşrīḥ
teşyīʿ
teşyīd
tevābiʿ
tevaḳḳuf
tevbe
tevdīʿ
teveccüh
tevfīḳ
tevḳif
tevzīʿ
tezāḥüm
tezyīn
ṭıb
ṭıfl
ticāret
töhmet
tuḥaf
tuḥfe
ṭūl
ṭulūʿ
turābī
ṭuyūr

U

ʿubūdīyet
ʿubūr
ufūl
ʿuhde
umūr
ʿunvan
ʿurḳubiyye
ʿurūḳ
ʿusret
ʿużuv

Ü

ʿüryān
üslūb

V

vācib
vaʿd
vaʿde
vāfir
vaḥde
vāḥid
vaḫl
vaḳāyīʿ
vāḳıʿā
vāḳıf
vāḳiʿ
vaḳit
vāli
vālide
vallahī
varaḳ
vārid
vasaṭ
vasāṭāt
vaṣıf
vāṣıl
vāṣıṭa
vāsīʿ
vaṣī
vaṭan
vażʿ
ve
vecaʿ
vech
vech
vedāʿ
vefā
vefāt
vekīl
ve'l-ḥāṣıl
veled
verā
vezāret
vezīr
vilāyet
vuḳūf
vuṣūl

Y

yāḳūt
yaʿnī
yeden
yemīn
yeʾs
yesār
yesīr
yetīme
yevm

Z

żābıṭ
ẓāhib
ẓāhir
zaḫīre
zaḫmet
żaīf
zamān
ẓann
żarārān
żarb
ẕāt
żāyiʿāt
żayḳ
ẕehāb
ẕeḫāʾir
ẕerre
zevraḳ
zeyc
zeyn

zeytī
ẕī-ḳıymet
ziḥām
ẕihin
ẕi'l-ḥicce
ẕi'l-ḳaʿde
zinā
ẕirāʿ
ziyāde
żiyāfet
ziyāret
żuḥā
zuḫal
ẕuhr
ẕuhūr
zühre

3.4. Farsça Sözcükler Dizini

A

āb
āfitāb
āgāh
āġāz
aḫşām
āḫur
ālāy
ālūde
āmāde
amed
amed-şüdd
amed-şüdden
amīḫte
ān-ber-ān
ārām
arzu
āsān
āsumān
āşikār
āşikāre
ateş
avīḫte
āvīze
āyende
āyīn
āyine
āzad

B

bāc
bād
bādbān-güşā
bāġ
bāġçe
bahā
bahāne
bahār
baḥçe
baḫş
bālā
balaban
bār
bārān
bārānī
bārgīr
bāri
bāzār
bāzende
bāzergān
be-her
benām
bend
benefşe
berāber
berber
berg
beyābān
beyhūde
bī-tāb
billūr
bīrūn
buḥūrdān
bülend
büryān

C

cā-be-cā
cām
cān
cāy
ceng
ceste

Ç

çār-köşe
çār-pūb
çāre
çarḫ
çārik
çehārşenbe
çelipā
çemen
çemenzār
çendān
çerāġ
çeşme
çeşn
çihre
çihregān
çūḳadār
çūḳdār
çünki

D

dāmād
dāmen
dāne
dehār
dehen
dehliz
dehr
der-miyān
der-ẕindān
derūn
deryā
deryāçe
dest
destār
dest-āvīz
dest-gāh

dest-māl
devā-ḫāne
dibā
dīde
dīl
dīl-ḫah
dīl-niş
dīl-nişīn
dirāz
dīvān
dīvānḫāne
divār
dizdār
dost
dükkan
dürbīn
dürbīn-girān
dürūġ
dürūġ-zen
düşenbih
düşman

E

ebrū
efrūz
efzūn
eger
ejder
elmās
endām
endāz
engüşt
ercuvānī
esb

F

faġfūrī
ferāḥ
ferāmuş
fermān
feryād
fiġān
firāz
firūze
fişek
füruḥt
fürūzān

G

ġalṭān
gerçi
gerd
gerdān
geşt
girān
girān-bahā
giriftār
giryān
ġonca
gūna-gūn
güne
güyān
gül-ʿiẕār
güncāyiş-peẕīr
gürūh
güşād
güşāde-zer
güyā
güẕār
güzīde

H

hafta
ḫah nâ- ḫah
ḥāl-kārī
ḥalkār
ḫām
ḥandān
ḫāne
ḫānende
ḫasta
havan
ḫaylī
hele
hem
hem-vār
hemʿān
hengām
henüz
her
herkes
hezār
ḫıyābān
hiç
hirāsān
ḫoca
ḫōd
ḫorus
ḫōş
ḫūb
ḫūd
ḫurda
ḫurda-gār
hümāyun
hüveydā

İ

īn-ber-īn

K

kaġıt
kāh
ḳālīçe
ḳaraṭ
kār-gīr
kār-ḫāne
ḳaysı
kebūd
kemān
kemer
kemḫā
kenār
kereste
kesī
keşīş
keştī
kethüdā
kethüẕā
kiler
kilim
kilimbāf
kise

köhne
köşe
ḳubūr
kūh
kūhsār
künbed
künk
küşāde

L

lāciverdī
lālā
lāle
lengeR
limon

M

māhī
maṣura
meger
meh
mehter
merd
merr
metris
meyve
mihmāndār
mīrāḫūr
miyān
mūm
murġān
müjgān
mürd

N

nā-çār
nā-gāh
nā-yāb
nādīde
nām
nāme
nān
nar
nātüvān
nāzenīn
nerd-bān
nevrūz
nişīb
nigāh
nigār
nigārḫāne
nigerān
nist
nişānla-
nişīmen
niyāz
nümāyān
nümāyiş

P

pādişāh
pafta
pāk
parça
pāre
pencere
pençşenbe
perde
perhīz
perī
pertev
pertevsüz
pes
pest
peşt
pey-ender-pey
peydā
peyker
peyvend
pīc
pīr
pirinc
pīş
pīş-gāh
pīş-taḫta
pīşkeş
pişmān
piyāde
pūlād
pul
pūşīde
put
put-perest

R

rāh
raḫt
rāmī
recment
reftār
reh
reh-rev
rehā-yāb
renk
resīde
revān
revāne
revende
rūy
rūz
rūzgār

S

sāde
saḫte
sāl
sāz
sāzende
sebükrev
sebz
sebzezār
sehpā
sengīn
seped
ser-ā-pā
ser-āġāz
ser-āḫūr
serpā
serzede
serāb
serāy

serbest
serdār
sergīn
sergüẕeşt
serīr
sermāye
serpuş
servī
sīm
sīmīn
sīne
sipāriş
siyāh
şoḳaḳ
sorġuc
surāḫ
surḫ
sūzān
sünbül
sürūd
sürūd-ḫāne
süvār
süvārī

Ş

şādurvān
şāhī
şāhin
şāyeste
şāẕurvān
şeb
şehzāde
şeker
şeş
şikāf
şikār
şikest
şīşe
şitāb
şükūfe
şükūfe-perver

T

tāb
tāc
taḫt
taḫta
tazı
telāş
temāşā
tenhā
tımār
tīr
tīrkeş
tiz
toḫum
turunc
tuvānā

Ü

ümīt
üstād

V

vezān

Y

yā
yād
yāḫūd
yegān
yek
yekşenbih

Z

zaġar
zānū-be-zānū
zemīn
zen
zenān
zencīr
zengīn
zer
zer-ender-zer
zerrīn
zībā
zīn
ẕindān
zīrā
zuyūr
zümmrüd-fām

3.5. Fransızca Sözcükler Dizini

C

ceneral (general)

Ç

çelimotba

D

duḳa (duc)
düşez (duchesse)

E

entandant
enturadüḳtör

F

Frenc
Frengī

G

ġuvernatör (gouverneur)

K

ḳanal
ḳavalir (cavallere)
ḳonmplimant (compliment)
ḳont (comte)
ḳur (cour)
ḳurṣ (cours)

M

maḳrome

maraşal
mintri (ministre)

P

pandül (pendule)
prences (princesse)
prenciye (prince)

S

şolṭaṭ
süvīş

Ş

şampanya

T

tranpet

3.6. İtalyanca Sözcükler Dizini

Ç

çekeleve

F

Fransız
furtuna

İ

İngiliz

K

ḳalyon
ḳapuṭān
ḳarantina

M

Maltīz

O

opera
orsa-alabanda

P

papaġan

T

ṭarṭana
tersāne
ṭulunba

U

ʿurba

3.7. Rumca Sözcükler Dizini

A

arḫiya-pisḳopos

B

balsan (balsam-belsem)

F

furun

G

gümrük

K

ḳavanoz
kilise
ḳutı

L

lodos

M

mermer
midilli

P

palamar
pisḳopos

S

ṣomun

3.8. Latince Sözcükler Dizini

A

arşebüḳ (arşidük)

K

ḳonsül (consül)
parlement

3.9. Almanca Sözcükler Dizini

G

ġuruş

3.10. Ermenice Sözcükler Dizini

P

pod

3.11. Yunanca Sözcükler Dizini

E
efendi

F
fide

İ
iskele
iskemle

K
ḳadırġa
kümes

L
liman

M
mengene

O
omuz

P
papas
poyraz

R
Rūmī

S
şırma

T
teneke
ṭrabzon

3.12. Slavca Sözcükler Dizini

Ç
çernik

K
ḳral

3.13. Rusça Sözcükler Dizini

Ş
şabḳa

3.14. İngilizce Sözcükler Dizini

M
mil

P
prezident (president)

3.15. Macarca Sözcükler Dizini

H
hinṭo

P
palanḳa

V
varoş

3.16. İspanyolca Sözcükler Dizini

B
boġaṣı

F
Flemenk

3.17. Ar.+Far. Sözcükler Dizini

A
ʿamel-mānde
ʿamm-ẕāde
ʿasker-perver

B
bā-ḫuṣūṣ
bā-ṣavab
bī-ḥesāb
bī-işṭibāh
bī-miṣāl
bī-naẓīr

C
cemʿiyyet-gāh
cevher-yān

D
defter-dār
der-ʿaḳab
der-ḳafā

E
evḳāt-güẕār

F
ferāḥ-fezā

G
ġāʾib-zidāʾ
ġam-zidāʾ

H

ḫaber-dār
ḫalel-pezīr
ḥālet-fezā
ḥālet-yāb
ḥāṭır-mānde
havāʾī
ḫayret-fezā
ḫayret-engīz
ḥazīne-dār
hem-ʿinān
heves-kār
ḫōş-binā

İ

ʿibret-nümā
ʿinān-keşīde

K

ḳarār-dāde
ḳılāb-dān
kibār-ẕāde

M

merātib-hem
muḥabbet-āmīz
muḥaddiṯ-dār
murabbaʿ-trāş
müdevver-gāh
mühimmāt-dār
mülūk-āne
müneccim-ḫāne
müretebʿ-traş

N

nā-ḥelāl
nā-maṭbūʿ
nā-münāsib
nā-ṣavab
naẓargāh

P

pür-naḳış
pür-nefes
pür-taḳṣīr

R

raṣad-gāh
rıżā-dāde
ruḫṣat-yāb

S

ṣayd-gāh
sebze-vāt
ser-ʿasker
ser-ḥad

T

ṭabīb-ḫāne
ṭalep-kār

Ü

üslūb-dār

V

veya
vezīr-āne
vücūd-peẕīr
vüsʿat-peẕīr

Z

ẓafer-yāb

3.18. Ar.+T. Sözcükler Dizini

A

ʿālicenāblıḳ
ʿażametlü

B

baştercümān

C

cumʿairtesi

D

defterlü
devletlü
duʿācı

E

esīrci
evvelki

H

ḥarçlıḳ
ḥaşmetlü
ḫīleler

İ

ʿināyetlü

K

kātib
ḳubbeli
ḳudretlü
ḳulplı

M

müneccimbaşı

N

neferātlıḳ

O

ʿOṯmanlı

S

saʿādetlü
sāʿatlik

ṣāḥibli
ṣanʿatçı
ṣayyādlıḳ
selāmla-
sofracı
sürʿatli

Ş
şerīflik
şevketlü

T
tekellüfli

V
vaṣīlik
vedāʿlaş-
vedāʿlaşmaḳ
vezīrlik
vüsʿatli

Z
ẕevḳlen-

3.19. Far.+T. Sözcükler Dizini

A
āsānlıḳ
āşinālıḳ
ateş-bāzlıḳ
āyine-perdāḫtlıḳ
āzadlıḳ

B
bāfendelik
balmumı
bārgīrli
bayraḳdār
baẕarlıḳ
begzāde
bendlü

C
cāmlu

D
destgīrlik
dīlgīrlik
dostluḳ

F
fürūmāyelik

G
gāhīce

H
ḫastelik
ḫōşluḳ
ḫōşnudluḳ
ḫurdagārlıḳ

K
ḳaftancı
ḳarşu-be-ḳarşu
ḳonaḳ-be-ḳonaḳ
ḳuşḫāne

L
limonluḳ

M
mihmāndārlıḳ
mīlcegiz

P
pārelen-
peyām-resānlıḳ
put-perestlik

R
ruġanlı

Ş
şekerleme
şenlik

Y
yedek-keş

Z
zorbāzlıḳ

3.20. Ar.+Far.+ T. Sözcükler Dizini

N
naġme-kārlıḳ
naġme-pervāzlıḳ

Ö
ʿöẕür-ḫāhlıḳ

S
ser -ʿaskerlik

T
tehniye-ḫānlıḳ

3.21. Moğ.+Far. Sözcükler Dizini

C
cebh-ḫāne

3.22. Yun.+Far. Sözcükler Dizini

İ
iskemle-nişīn

S

ṣandal-nişīn

3.23. Rum.+T.
Sözcükler Dizini

S
süngerlen-

3.24. Sl.+T.
Sözcükler Dizini

K
ḳrallıḳ

3.25. Sl.+Far.
Sözcükler Dizini

K
ḳralzāde

3.26. Coğrafî Yer ve Mimari Yapı Adları Dizini

A

Aġde
Aḳdeñiz
Anbouz (Amboise)
Āsitāne
Aster Anjelik (Saint-Jean-d'Angely)
Atamet (Etampes)
Avrupa.
Aynū

B

Benem (Nimes)
Beripes (Poitiers)
Betṣiyuz (Petit-Niort)
Bilāī (Blaye)
Boġaz Ḥiṣār
Boluve (Bulova)
Bordo (Bordeaux)
Brest
Buḳa
Bun
Burclu Burun
Burġonya (Bourgogne)

C

Cezāʾir

Ç

Çin
Çuḳa

D

Dijon Borġonbe
Dilnuf
Diver (Viviers)
Diyen (Dijon)
Dosḳor
Duṭa (La Volte)

E

Eṣon (Essone)

F

França

G

Ġares (Havre de Grace)
Ġarona (Garonne)
Girid

İ

İngiltere
İspanya
İstanbul

K

Ḳalipe
Ḳamize
Ḳav (Cave)
Ḳontnablu (Fontainebleau)
Ḳorbil (Corbeil)
Ḳorontniyan (Charenton)
Ḳuruntiyan (Frontignan)

L

Lanbeduza (Lampedusa)
Lanḳduḳ (Languedoc)
Lapseki (Lampsakos)
Limuz (Linosa)
Loar (Loire)
Loztiyān (Lusignan)
Lyon

M

Maġlūn (Toulon)
Maḳon (Macon)
Malṭa
Marli (Marly)
Marsilya
Matrūna (Marne)
Menekşe
Minklū (Saint-Cloud)
Modan
Monpelir (Montpellier)
Montbar (Montbard)
Mora
Moṭun (Modon)
Muntanruz (Naurouze)

N

Naẓarto
Nemçe
Notur Dam (Notre Dame)

O

Orliyan (Orleans)

P

Pandelaria (Pantelleria)
Pāris
Pont San Espri (Pont Saint Esprit)
Porvāna (Provence)

R

Ron (Rhone)
Rosal (Rossel)

S

Sal (Brioux)
Salon (Saone)
Sampero (San Pietro)
Sardinya
Sen (Seine)
Serantum (Charenton)
Sere Loran (Saint Laurent)
Set (Sete)
Sez (Sens)
Sidi Bu Saʿīd (Sidi Bou Said)
Ṣon (Saone)

Ş

Şanso (Chanceaux)
Şantli (Chantilly)
Şatlaru (Chatellerault)

T

Tolun (Toulon)
Toluz (Toulouse)
Ṭorlon (Tournon)
Torno (Tournus)
Triyānom (Trianon)
Tunus

V

Versal (Versailles)
Vijon (Dijon)

Y

Yeñi Dünya

Z

Ẓoni (Joigny)

3.27. Kişi Adları Dizini

A
Aḫmed Ḫan
Arşivüḳ de Kamire

B
Bihzad

C
Casar (Caesar)

D
Damad İbrāhim Paşa
Dīvān Efendisi
Duḳ Dorḳlur (Duc Roquelaure)
Duḳ Dorliyan (Duc Orléans)

E
Elçi Efendi

F
Fransuva Persiye

İ
İmam Efendi
ʿİsā

K
Ḳasni (Jean Dominique Cassini)
Kātib Çelebi
Ḳılıç ʿAli Paşa
Ḳoca Ḳral

L
La Zuş Mesūr Yon (Roche-Sur-Yon-Conti)

M
Mani
Maraşal Detre (Estrees)
Maraşal Duḳ Dibervıḳ (Berwick)
Maraşal Vilerye (Villeroi)
Maṭmaẕel De Şazlo Aḳonde (de Charolois-Conde)
Maṭmazel Māv
Mona(de la Roche-sur-Yon Conti)
Mintri De La Gīr
Mintri De Ṣat
Mintri De Tāt
Mösy De Biron (Monsieur de Biron)
Mösy Defīn (Monsieur de Fiennes)
Mösy Ḳonbar (Monsieur Cognard)
Mösy Ḳonto de Tolūza (Monsieur le Comte de Toulouse)
Mösyö Le Duḳ (Monsieur le Duc)

P
Prences Lanbek (Lambesc)

U
Uluġ Beg

Y
Yaḳamos

SONUÇ

"Yirmisekiz Çelebi Mehmet Efendi'nin Fransa Sefaretnamesi" adlı bu çalışmada adı geçen eser; İnceleme, Metin, Dizin ve Tıpkıbasım alanlarında araştırılıp incelenmiştir.

Bu nüsha, eserin müellif nüshası olmayıp Süleymaniye Kütüphanesi Zühtü Bey koleksiyonunda 340 numara ile mevcut bulunan, aynı zamanda müellif nüshası dahil olmak üzere eserin Türkiye'deki diğer beş nüshasından en kapsamlı olanıdır.

Nüshanın 1752 yılında istinsah edildiği tespit edilmekle beraber müstensihi hakkında herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır.

Bu eser üzerinde tarihî, mimarî ve siyasî alanlar gibi birçok alanda çalışma yapılmış olmasına rağmen dil ve edebiyat alanlarında yapılan çalışmalar ne yazık ki çok azdır. Bazı araştırmacıların yaptıkları sadeleştirmeler haricinde edebî bir tür olarak üzerinde pek fazla durulmamıştır.

Öncelikli amacımız en kapsamlı nüshayı seçerek ve nüshanın tamamını çeviri yazıya aktararak eserin yazıldığı 18. yüzyıl döneminin dil özelliklerine ışık tutmaktır.

Eser, üslubun bazen yoğun ve sanatlı olması bazen de halkın anlayabileceği sade bir yapıda olması bakımından edebî tür olarak "Orta nesir" başlığında değerlendirilebilir. Bunun yanında eser söz varlığı bakımından incelendiğinde Arapça ve Farsçanın dışında Batı kökenli sözcüklerin de sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. Fransızcanın yanı sıra İngilizce, İtalyanca ve Rumca gibi dillerden alınan sözcüklerin o dönemde kullanılması dönemin hem dil yapısı hem de sosyolojik yapısı hakkında fikir sahibi olmayı sağlar.

Eserde, Türkçe sözcüklere nazaran yabancı sözcük kullanımı daha fazla olsa da , tercih edilen Türkçe kelimeler, kullanım ve yazılış şekli itibariyle 18. yüzyıl Türkçesi hakkında fikir verebilecek türdendir. Sözcükler, yan anlamlar bakımından zengin bir biçimde kullanılmıştır.

Eserin ses bilgisi, sözdizimi ve diğer dil bilgisi çalışmalarının yapılması ayrıca diğer nüshalarının özellikle müellif hattı nüshasının çeviri yazıya aktarılarak nüshalar arası karşılaştırma yapılması da Türk Dili araştırmalarına büyük katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

1) Aksoyak, İsmail Hakkı (2015). "Fâ'iz Yirmisekiz Çelebi Süleyman Ağazâde Mehmed Fâ'iz/Fâyiz Efendi" Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü, http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/faiz-yirmisekiz-celebi-suleyman

2) Akyavaş, Beynun (1993). *Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi'nin Fransa Sefaretnamesi,* Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Seri I. Sayı: A 26.

3) Arıkan, Zeki (2013). *Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi,* İstanbul: İslam Ansiklopedisi, TDV Yayınları, Cilt 43, s.551-52.

4) Bilim, Cahit (1996). "Mustafa Rasih Paşa'nın Rusya Sefaretnamesi", Ankara: *OTAM (Osmanlı Tarih Araştırmaları Merkezi Dergisi)* , s.33.

5) Clauson, Sir Gerard (1972). *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteen- Century Turkish*, Londra: Oxford University Press.

6) Çağbayır, Yaşar (2007). *Ötüken Türkçe Sözlük,* İstanbul: Ötüken Neşriyat.

7) Çapan, Pervin (2005). *Mustafa Safayi Efendi Tezkire-i Safayi*, Ankara: AKM Yayınları, s.489-490.

8) Develi, Hayati (1998). "18. Yüzyıl Türkiye Türkçesi Üzerine", Doğu Akdeniz Üniversitesi, *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi,* Sayı 1, s. 27-36.

9) Devellioğlu, Ferit (2002). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*, Ankara: Aydın Kitabevi.

10) Dirim, Fikret (1951). "Yirmisekiz Çelebi Mehmet Efendi'nin oğlu Said Paşa ve torunu Mesud Bey'in Hal Tercümeleri", İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Bitirme Tezi.

11) Ercilasun, Ahmet Bican (2011). *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi,* Ankara: Akçağ Yayınevi, 11. Basım.

12) Ergin, Muharrem (2002). *Türk Dil Bilgisi,* İstanbul: Bayrak Basım.

13) Karaağaç, Günay (2013). *Türkçenin Dil Bilgisi*, Ankara: Akçağ Yayınevi, 2. Basım.

14) Karahan, Leyla (2009). "Ahmet İhsan'ın Seyahatnamesinden Yazarın ve Dönemin Diline Dair Notlar", *Gazi Türkiyat, Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi, Necmettin Hacıeminoğlu Özel Sayısı*, Sayı 5, s.171-186.

15) Kartallıoğlu, Yavuz (2011). "Klasik Osmanlı Türkçesinde Eklerin Ses Düzeni (16. 17. ve 18. Yüzyıllar)", Ankara: TDK Yay.

16) Kartallıoğlu, Yavuz (2008). "Osmanlı Türkçesindeki Ekler Dudak Uyumuna Göre Nasıl Okunmalıdır?" *Turkish Studies*, Volume 3/6 Fall, s. 453-454.

17) Kartallıoğlu, Yavuz (2015). "Carbognano'ya Göre Osmanlı Türkçesi Yazı ve Konuşma Dili İlkeleri", *Dil Araştırmaları,* Sayı 16, s.7-27.

18) Korkmaz, Zeynep (1995). "Eski Türk Dilinden Yeni Yazı Dillerine Geçiş Devri Ve Özellikleri", *Türk Dili Üzerine Araştırmalar,* Ankara: TDK Yayınları, 629, Cilt 1, s.296-303.

19) Korkut, Hasan (2013). "Osmanlı Sefaretnameleri Hakkında Yapılan Araştırmalar", *Türkiye Araştırmaları, Literatür Dergisi*, Cilt 1, Sayı 2, s.495-511.

20) Kubbealtı Lugatı (2020). http://lugatim.com/iletisim

21) Polatcı, Türkan (2011). "Osmanlı Batılılaşmasında Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi'nin Paris Sefaretnamesinin Önemi" *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 2. s.249-263.

22) Sami, Şemseddin (1905). *Kamus-ı Fransevî,* Türkiye Bilimleri Akademisi.

23) Sami, Şemseddin (2005). *Kamus-ı Türkî*, İstanbul: Çağrı Yayınları.

24) Steingess, F. (1998). *Persian- English Dictionary,* Beirut: Librarie du Liban Publishers.

25) Şahin, Esin (2007). "Edebi Bir Tür Olarak Klasik Edebiyatımızda Sefaretnameler" *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi,* Erzurum: Sayı 33, s.62.

26) Tanpınar, Ahmed Hamdi (1997). *19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi,* İstanbul: Çağlayan Kitabevi, 8.Baskı, s.55.

27) Tuncer, Hadiye - Tuncer, Hüner (1998). *Osmanlı Diplomasisi ve Sefaretnameleri*, Ankara: Ümit Yayınevi, 2.Baskı, s.11.

28) Turan, Fikret- Gülsevin, Gürer- Kartallıoğlu, Yavuz- Develi, Hayati- Duman, Musa (2011). "XVI-XIX. Yüzyıllar Türk Dili", Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları, s.29-31.

29) Uluocak, Mustafa (2007). "VIII. Yüzyıl Sefaretnamelerinde Türetme ve İşletme Ekleri", Uludağ Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü-Türk Dili ve Edb. Ana Bilim Dalı, (Doktora Tezi), Bursa: s.15-16.

30) Unat, Faik Reşit (1968). *Osmanlı Sefirleri ve Seyahatnameleri (haz. Bekir Sıtkı Baykal),* Ankara: TTK Yayınları, s.57-58.

31) Yalçınkaya, Mehmet Alaaddin (1996). "Osmanlı Zihniyetindeki Değişimin Göstergesi Olarak Sefaretnamelerin Kaynak Defteri", Ankara: *OTAM*, s.325.

IV.TIPKIBASIM

1b
2a

2b
3a

3b
4a

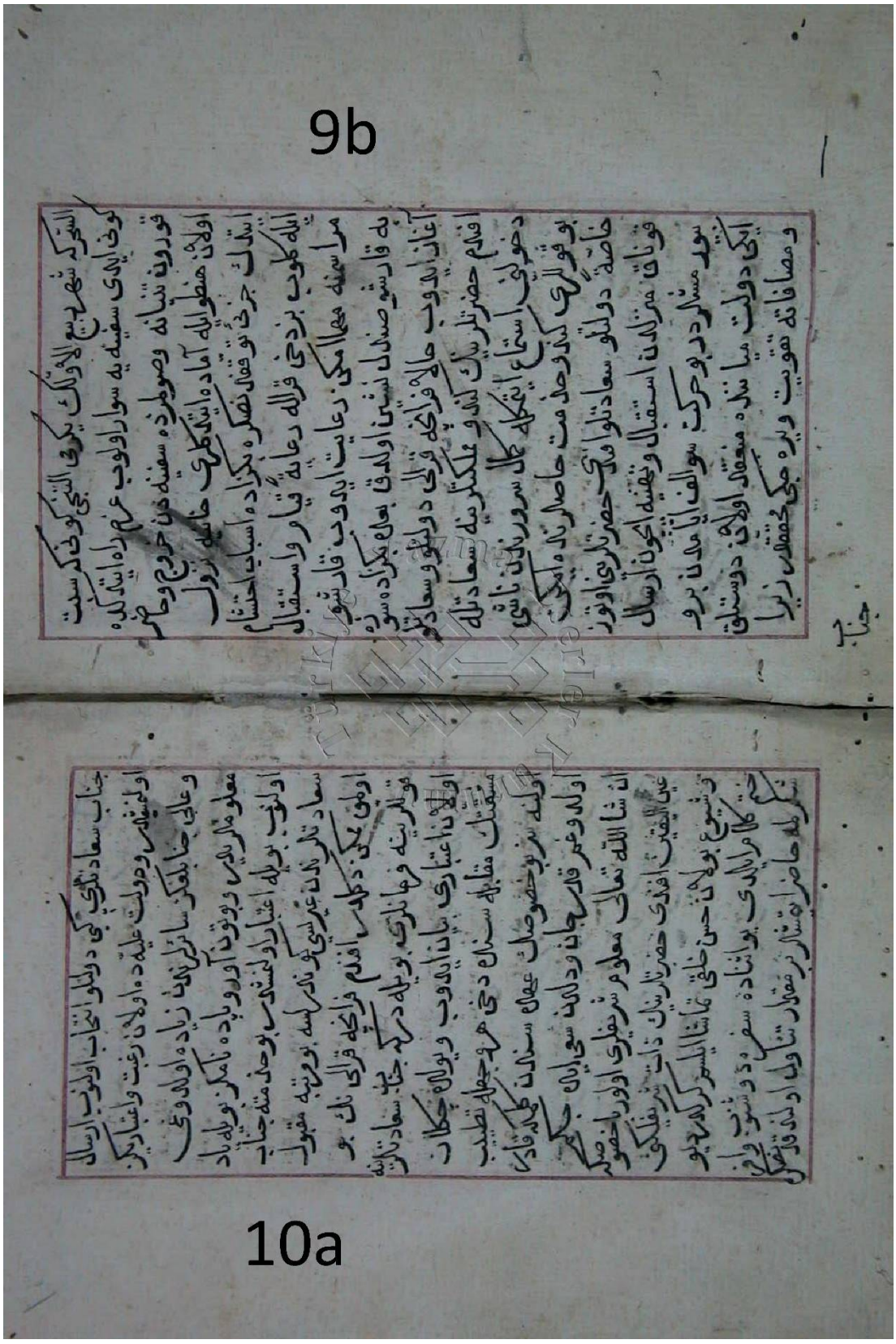

4b
5a

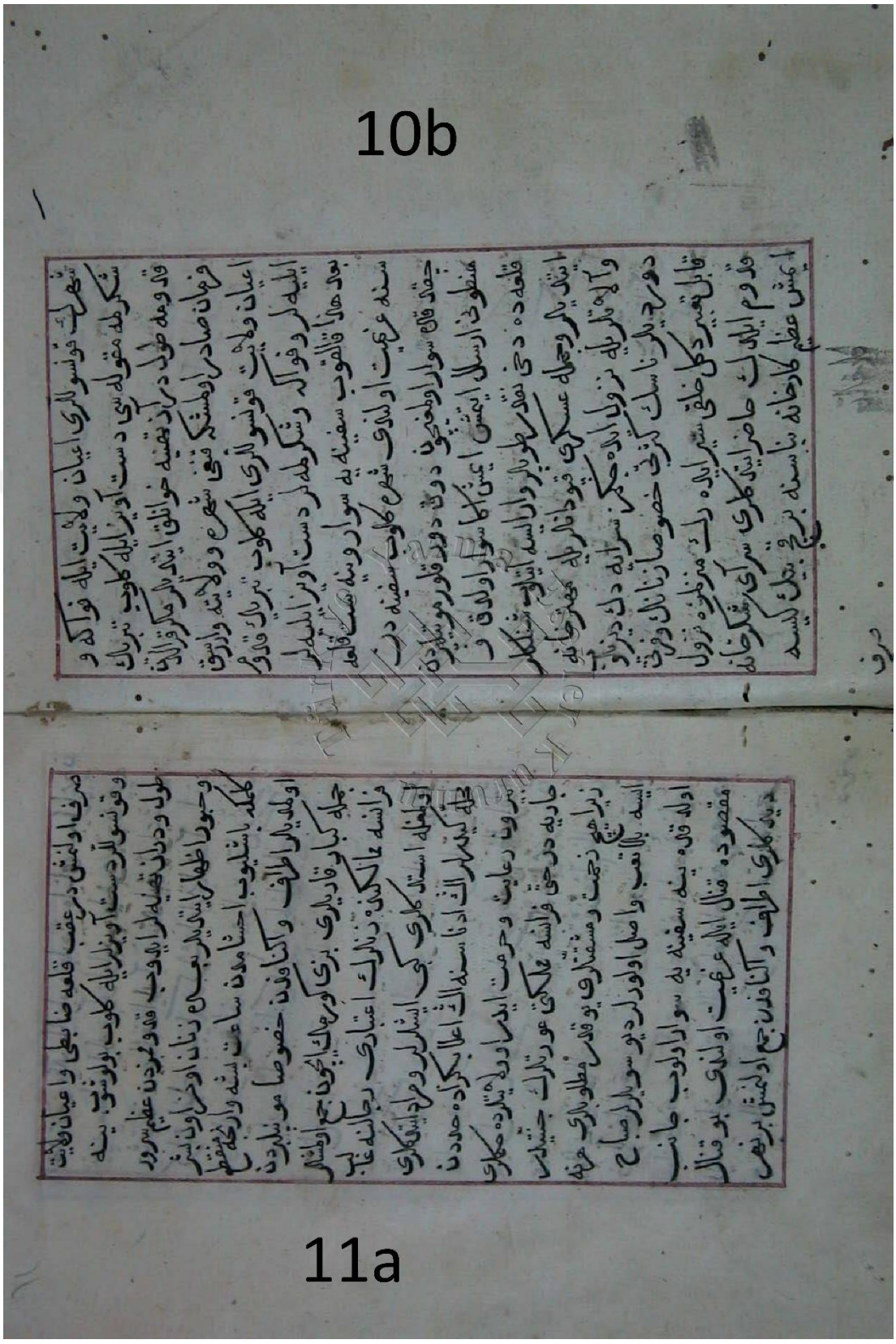

5b
6a

6b
7a

7b

8a

9b
10a

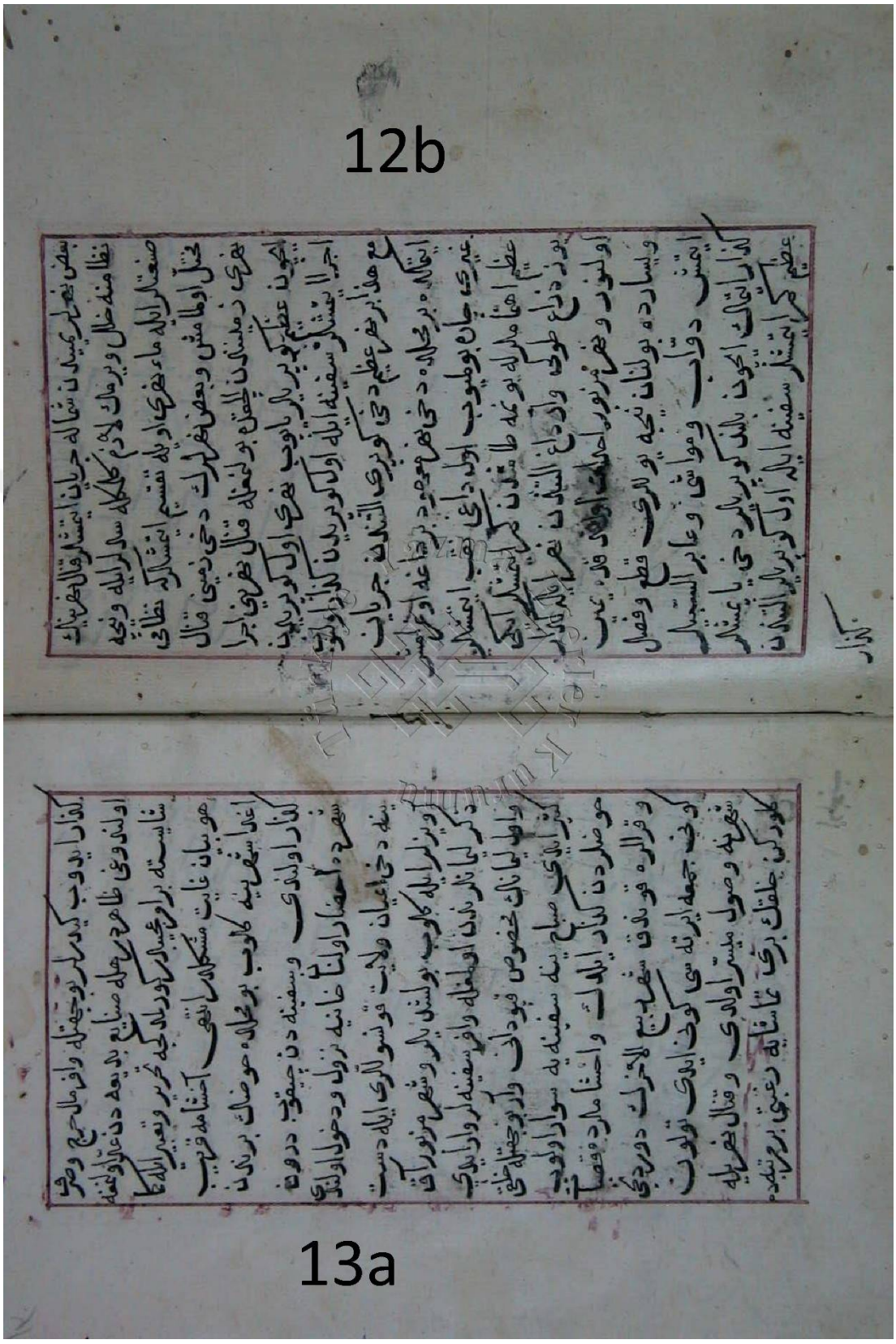
10b

11a

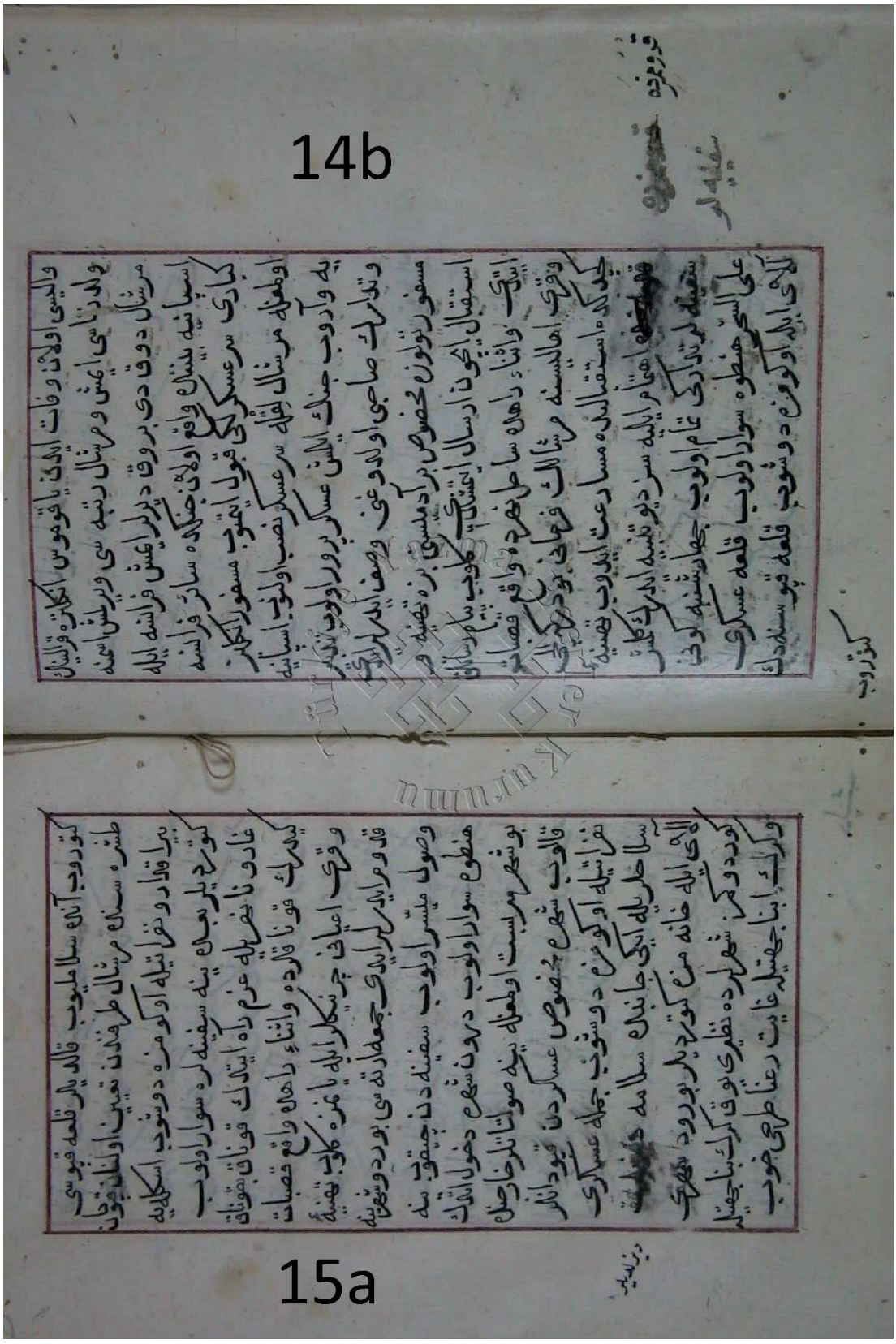

11b

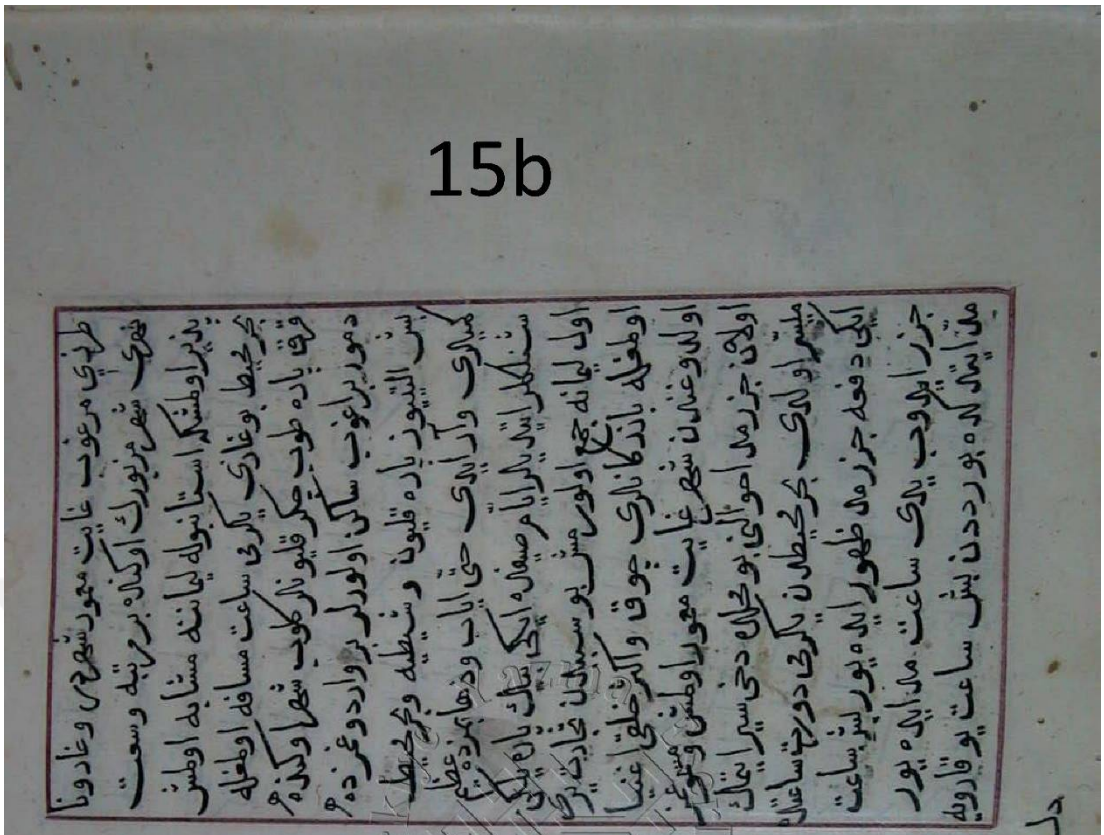
12a

12b
13a

13b
14a

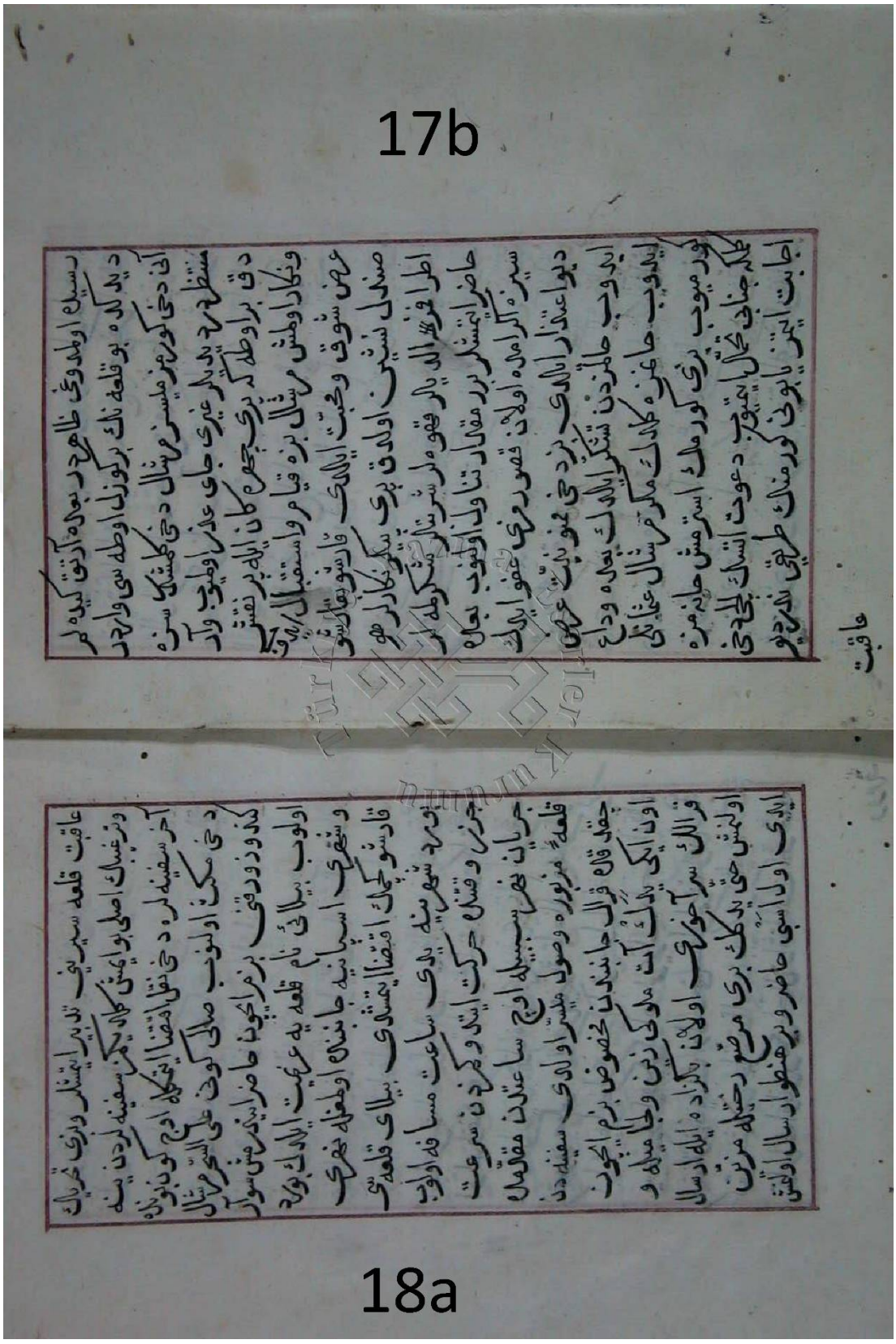

14b
15a

15b

16a

16b
17a

17b
18a

18b

19a

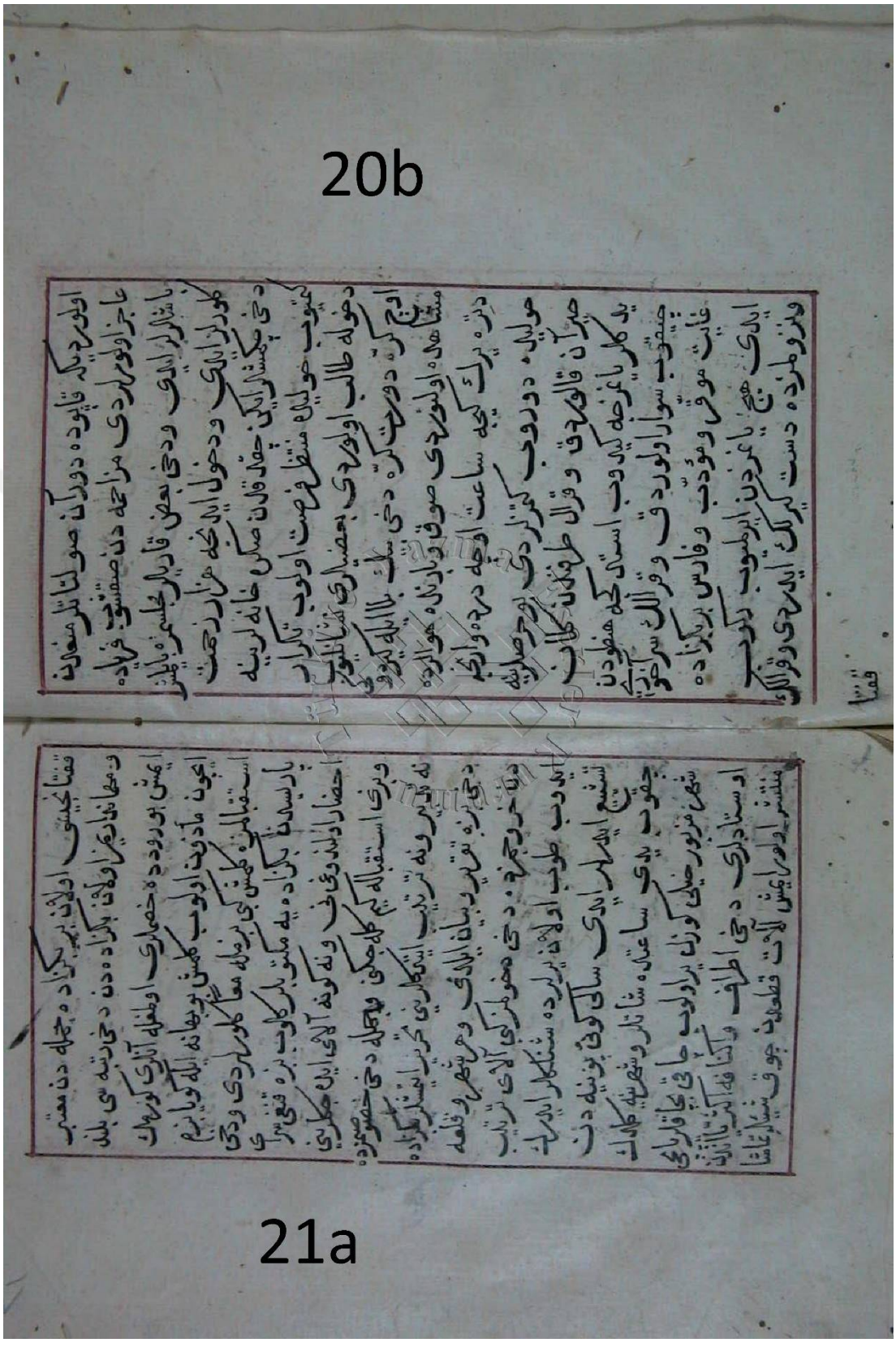
19b

شهر واصل اولمش شهر نور ضیا وسعتلی
خلقی وناسی کثیر اولوب بوطه کلخه یولاری وضل
زار اوطغله زیاده رحمت چکلدی اتا غمزده
واسنا مرده اصلا غدغه وجا مور ایله اولوده
اولمق برشئ قالمادی ویولنی علیه لرعیر
یلسیوب کیروده قالمغله ایکی کون مکث
اولندی بینه القوب بش ساعتلق استراحت
دان زیق نام شهر کلدك اندن دخی دورت
ساعتلق مسافه ده سنة نام برصغیر قریه یه کلدك اندن
دخی یلدی ساعتلق اوزنلیغنده نام قلعهٔ صغیر
کلدك اندن دخی بش ساعتلق بوینیة نام
شهر عظیمه واصل اولوب برکون اندن قالمیوب
شهر برده هنگام رستنایه مصادف اولغله یولری
دخی صعب المرور اولمغله هنوز کیچه
نصل ودخی آد ملر عیرلرنك مکانلری ضیق وبه
سوار یلر عیرلرنك دابه لری ضعیف وناتوان
اولدیغندن زیاده رحمت ومشقت چکلدی

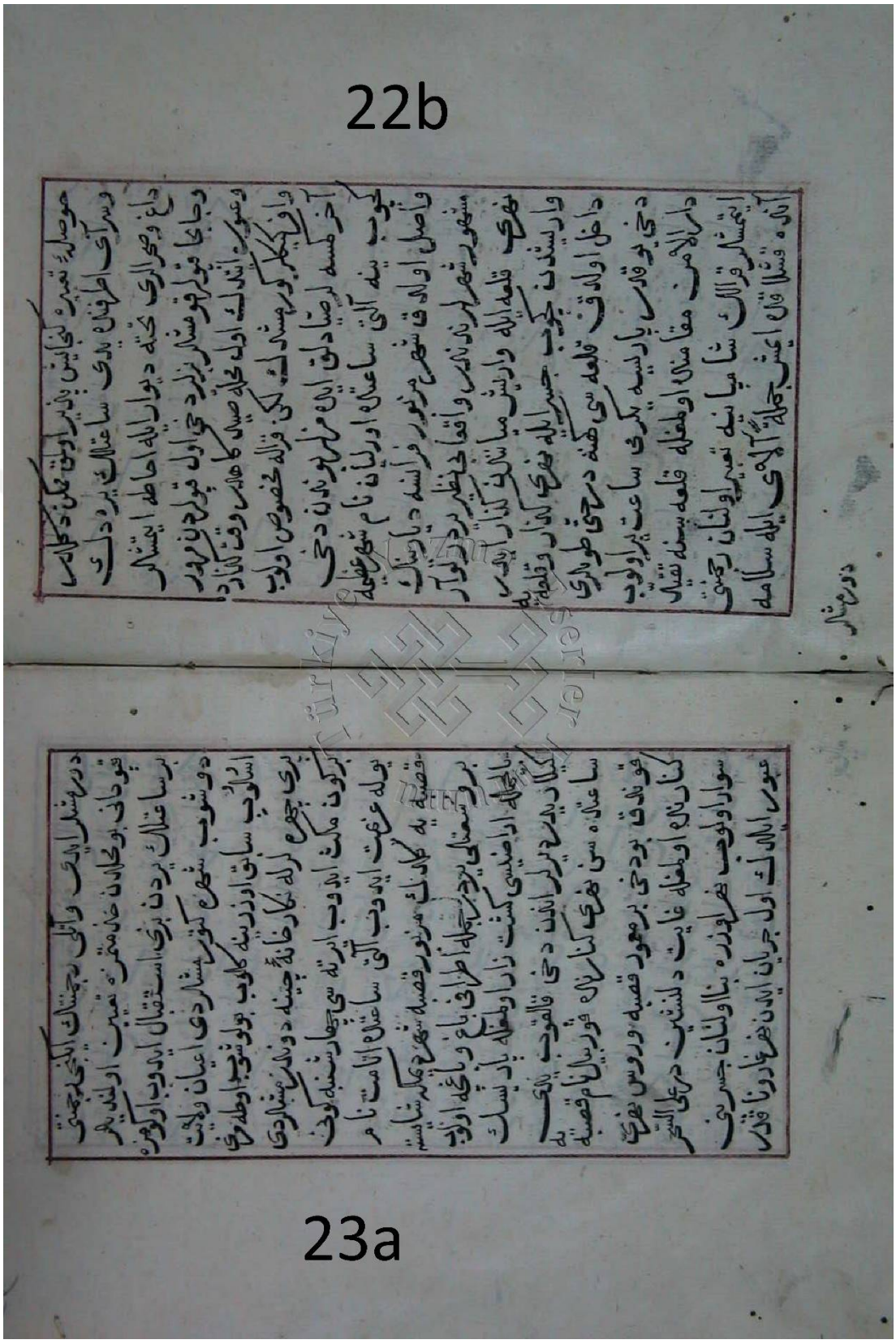
بوینیه

20a

بوینیه شهری جمله سور الله محاطدر لکن قلعهٔ
غایت کهنه اولغله ظل برپر اولمش وبناسی غا
نامطبوع اولمش مشرقجه خانه لری قلیل اولوب وکبار
نادر اکثر اوساط ناس وفقرا درکار کیمزه
عظم آلاجلر ایله مستأجر اولدی قرالك برادری
آنده وفتا مغله کرك قرال عسکری کرك
شهر عسکری خارج سورجه منزلده کلخه
در لشکر ایکی وهی شهر وقلعه یه کره امتداد
ساعتلك مسافه دن برمقدار آتی استقباله
کلوب شهر کلدکلرنده خانه مزه کلخه الجی ترتیب
ایدرلر اولدی واعیان ولایت وقونسولر
فواکه وشکرله لرایله کلوب تهنیة قدوم
ایدرلر اولدی وشهر وقلعه سورلرنده رجال
ونساسولقلرنی زخام اوزره ایدرلر کرطین
ایدرلدم که اول شهرجه محترم اولان طریقین
تعرض برفرد قالمغله منزله نزولدن
صکره مجلسمزه دخوله جهو ملری برر تبده

20b
21a

21b
22a

22b
23a

24b

25a

کاینبغی معتاد کل ایکن عون باری ایله پاریس
شهرینه بویله مزین الای اولمامشدر دیو اقرار
واعتراف ایلهٔ یالربو ترتیب ایله احضار اولنان
خانه یه نزول اولنوب سلامه دوران عسکری
دخی علی الترتیب خانه مزه اوکندن کذار ایدوب
تمامنده مرشال دخی برّی وداع ایدوب خانه
سنه کلدی ینه رجال ونسا کمی زیارت وکمی
دخی سیر طریقیله تراحم اوزره کلوب جلمو تبا
وقوینلمتالر ایله مجلس مالامال ایدرلر ایدی
خصوصا بزم طعام یدوکمرّی کورمکه زیاده
طالب اولورلر ایدی فلان کمسه نک قری
وفلان کمسه نک قادیسی طعام یدوکمزه دخی
باقمغه اذنکز رجا ایدرم دیو خبر لرکوردی
کمنی دفع ایده میوب دخی ناچار رخصت
ویررکن پرهیزلری وقتنه مصادف
اولمغله کندولری دخی اکل ایتیوب سفرینی
احاطه ایدوب سیر ایدرلر ایدی ودخی

26b

چرمونیا

چرمونیا

مألوف

ودخی مألوف اولدوغمز معنا اولمامغله بزه زیاده
کیرآن کلوردی وحاطرایچون صبر ایدردک آنلرایسه
سیر طعامه مألوف اولمشلر فرضا قرالك طعام
یدوکنی دخی سیر ایتمك استیمز وادب سیر
ایتمکله رخصت یاب اولورعادتلری ایمش دخی
غیب بوکه قرال فرانسه دن کونه تالقاونه
کونه کینوی سیر ایتمکه کیدرلر ایمش بناءً علی ذلك
بزه دخی بوکونه تکلیفلر ایله ثقلت ایدرلر ایدی
ایکی کون نصکره ینه استوره دوقتورکلوب جمعه
کونی قرال سزی دعوت ایدیران شاالله تعالی
کیدرسز وسزه اکراما وتعظیما بر مجلس لابنسکی
تعیین ایتمشلر دیو معا کلوزد وکلاولّا همعنان
کیدرز ویوانه دك کلن الچیلرنی مرشال وبر مجلس
تعیین اولندوغی یوقدر لکن قرالمزسزه
زیاده محبت ایتمکله تعظیم وتکریم مراد ایدرلر
دیو واقعه قوینلمتالر ایلهدی واولکیدن زیاده
آلای ترتیب اولنمشدر ونامهٔ همایونکزی

27a

Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü

27b
28a

28b

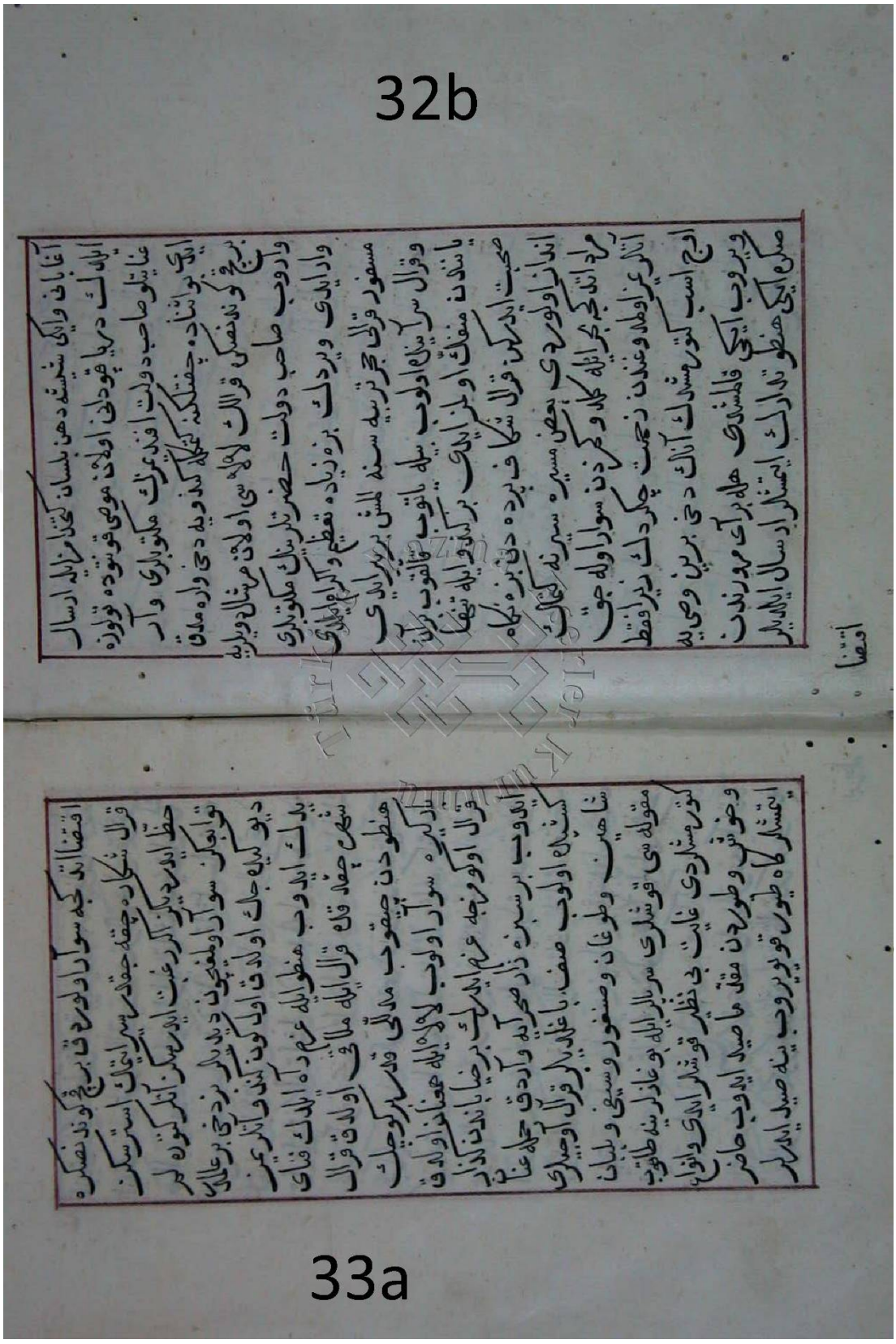
دولتلو .

29a

29b
30a

30b
31a

31b
32a

32b
33a

33b

34a

34b

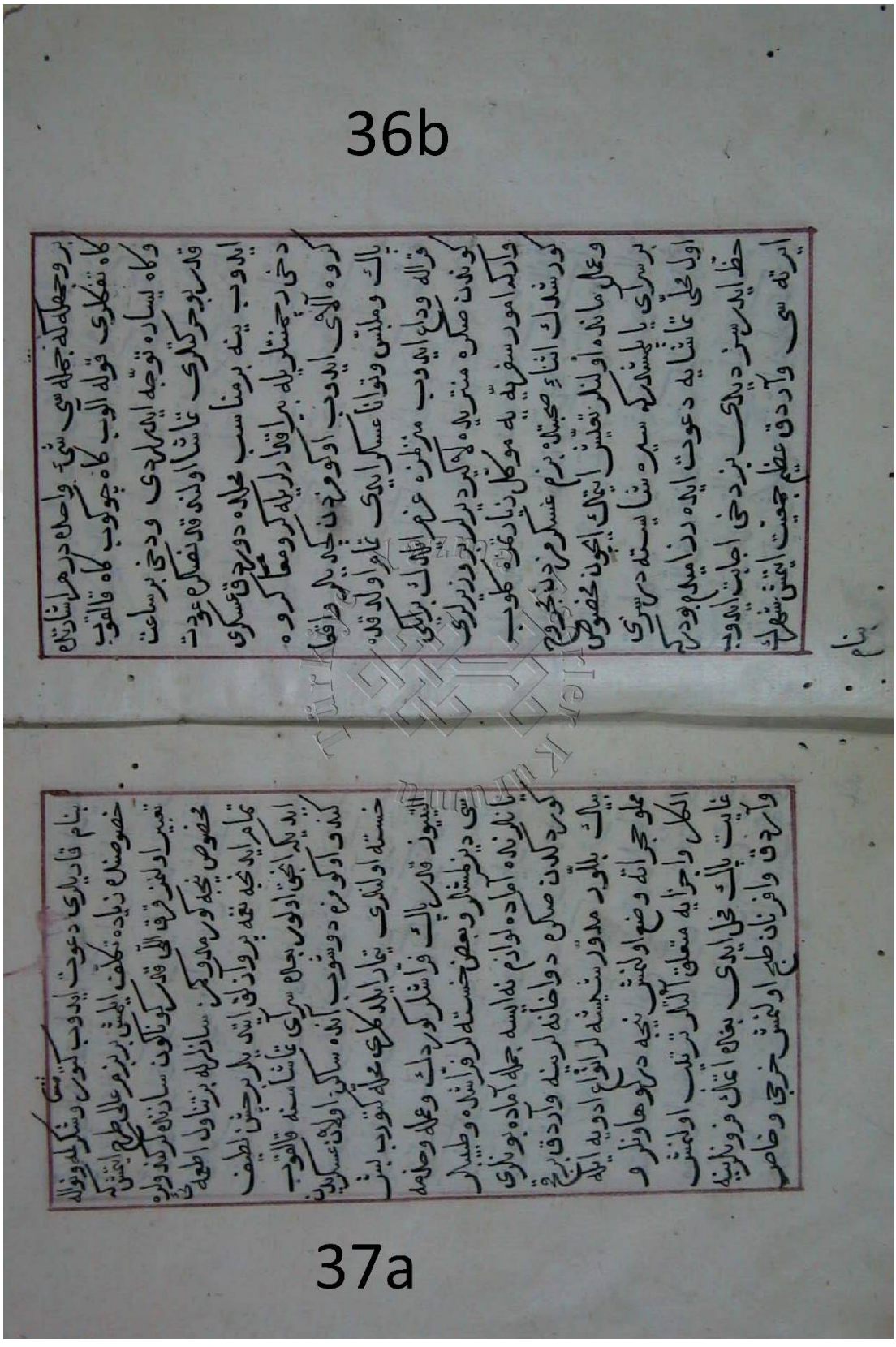
ایدر اگر کیدر بیکر زیاده حظ ایدر سز قرال
دخی سزی کورمکدن زیاده راغب دیدیکر بار یسر
خلقی عرلرنده مسلمان کورمکدن اولیوب وغائبلی
لماسی دخی کورمکدن بزلره صیرمان خیرمان
دخی تقریردی اوصافی قرالله بیان ایلدکجه
اشتیاقی مستولی اولوب اعش خصوصا کندوسی
طفل اولوب بوله نادیده سنیکری کورمکله
طالب لکن برنی آشکاره دعوت رسمیه مغایر
اولدوغندن صنعتله برنی قرالله سیر ایتمکه مائل
ایچون ترغیب ایدرلردی برکون قرال جمیعتله
جتی اولمش برده ضبرانیلر هنظوه سوار اولوب
قرال باغچه سی اوکنده قوره وارد قوره
میدان مناسبنه دربش التی بوز قدر هنظو
جمع اولوب قرالک کله سنه منتظر اسکر قرال
اول فضاده کشت وگذار ایتمکله ایچون مخصوص
لاجاسی ایله کندو اوتوره جق قدر چادر کوشه
قصر شکلنده یاپلمش اطرافی کشاده زرایله

35a

امرینی برهنظوی وارکه برم هنظوی انك یانه
کوندرمیدکجه غائب کسیله اولوب مترقب اولدق
درعقب قرال باغچه سنه لاله سیله برهنظوه
سوار اولمسیله باغچه کلوب برنهاه التفات ایله
آشنالق ایده رك اول مخصوص هنظوه سوار
اولدیلر برده خنظوایچنده قیام وآشنالق
ایدوب برم هنظوی یانه اولوب سکره کندو
باشلدق قوردیدکلری میدان بروسیع ولطیف
بحر زار اولوب بلند قلّ اشجار ایله مالامال و
بوی اشجار ایله هنگ سده ایله دیکلش کرجله
نسبت واحده اوزره اولوب بربرندن متباعد
بوق واقعا غایت شی غرضا وسیری فرحفزا
درد دوریت بش دفعه اول اشجار مرتبه ایچنده
کشت وگذار ایلدکدن اول بیکساب هنظوی رکه
پری بیکر بیکادلی و سیمین کلعذار لاله ملاله
مال ایدی آثار اطرافنده معاکشت ایدیلر
دخی آثاری تماشا برکونه حالت بخش ایدی

35b

36a

36b
37a

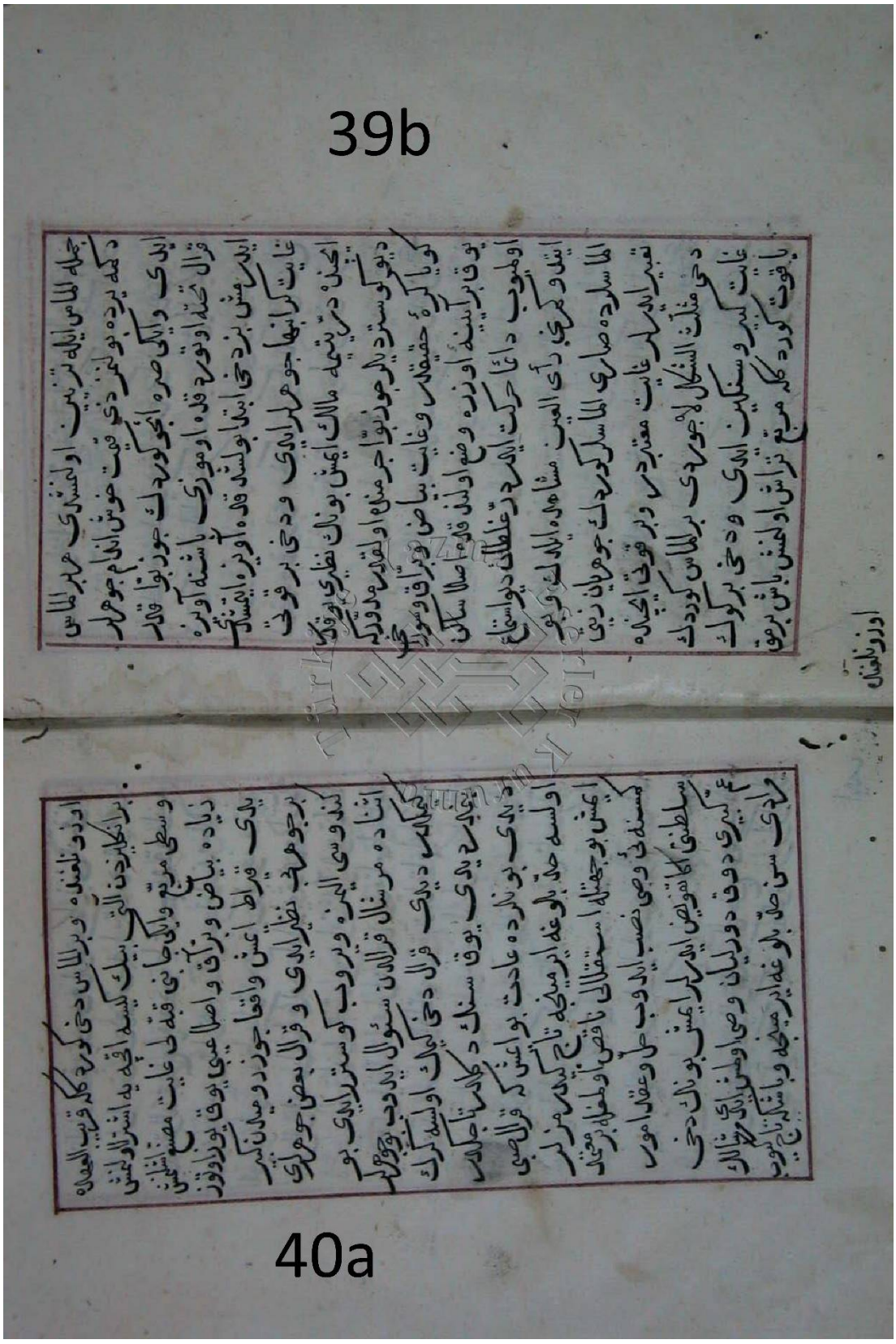
38b

مرتال قرلرك حسن وجمالنه نه دیرسن دیو
سؤال ایلدی ماشاالله تعالی نظرلرن صقلسون دیرك
هنوز اون برياشنده ودورت ایلده‌در تمامك
بو قدیله مناسب الاعضاء اولمز فی حضوصا
سا چلری دخی عادتی دكلدر باقك دیو
قرلی دونوب آرقه سن جویردی بزدخی
اول سنبل کی ساچلری مثل ابریشم خلقه
واقعا صرمه تلی کی همواراید کی یکپاره میانلری
درلر ایدی میانلری بوروطی غائب زدیرن
رفتاری دخی کوزللکی سویله‌مورکه کودن
سوزلرديوب قرل دیوان خانه میانلرك
کبك کبی فتار ایدوب بنه عودت ایلدی دخی
سرعتلی حرکت ایله کوز قوشلر کبی دخی
کورسونلر دیوب قرل دخی هرولة الله میادن
دیو اخانه‌یه کلك سکردوب بنه عودت ایلدی
سؤال بکلدکدن صکره دیو سؤال ایلدی بزدخی
فتبارك الله احسن الخالقین دیو جواب ویردی

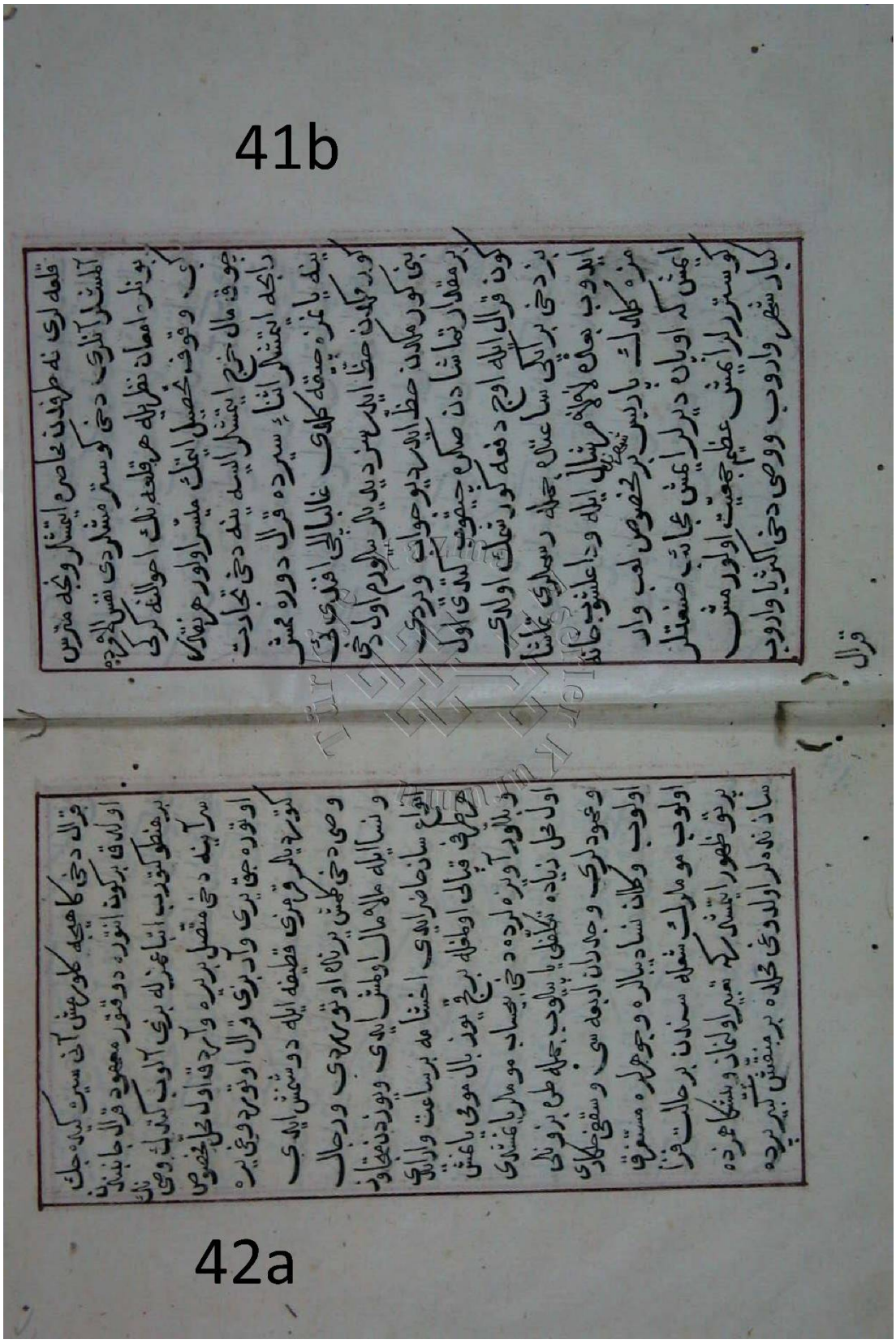
39a

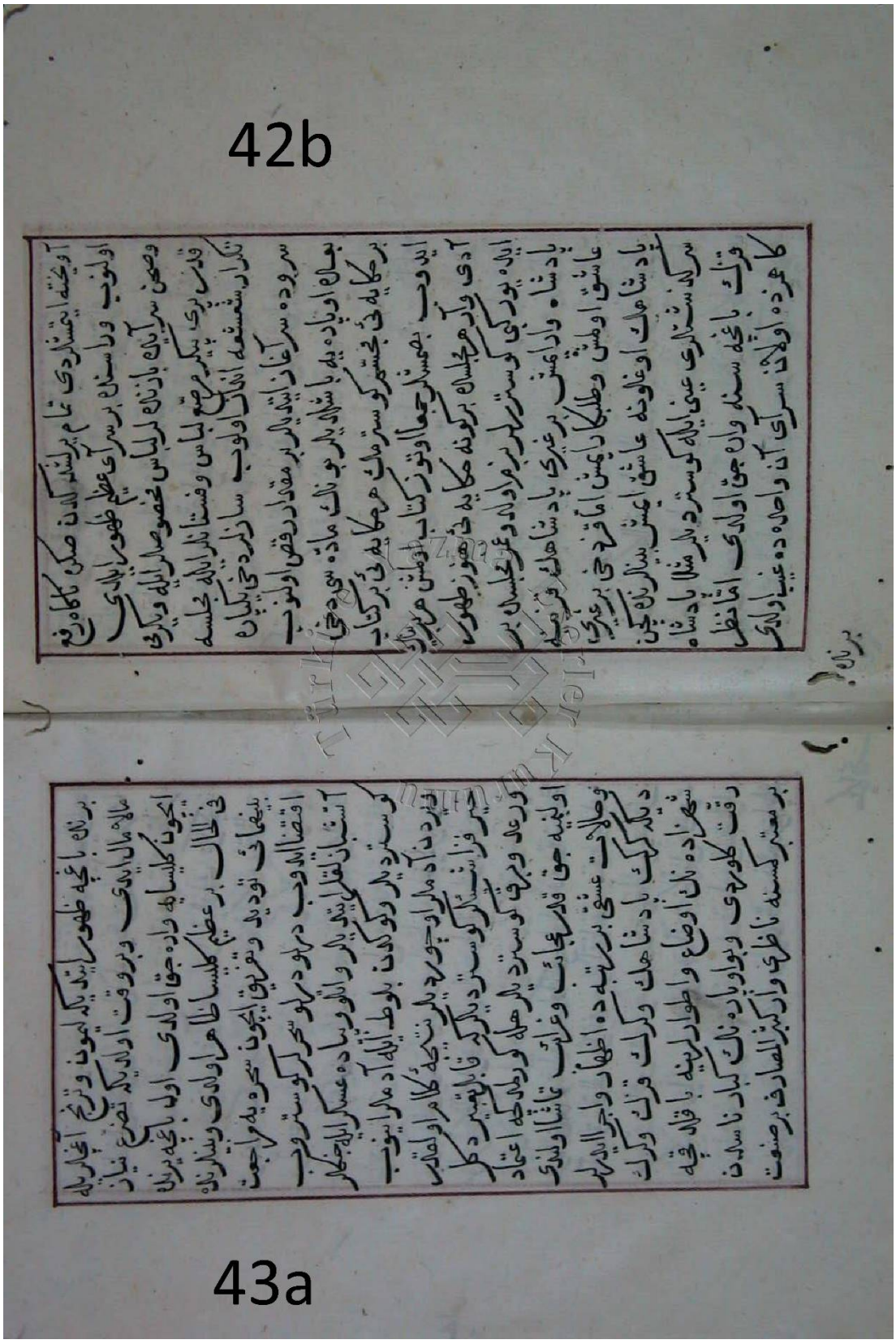
بعلاه دیو اخانه ده آوخته اولدقلری نقاوير عجيبه
سیرینه آغاز ایدوب قرل ایله معاکست ولکلار
ایلدکلرینه بعضیلرینی بو فلانقره یه کمن و تعریف ایلدی
آمدنکده اوطه‌لرینه کوندوب ودخی یکان یکان
سیر و تماشا ایلدکدن صکره کندو فراشی وخواجه‌دن
او قودوقی یرلری دخی کوسترد کدن صکره وداع
ایدوب طشره جقده طعام حاضر دخی سوزه
آماده اولمش زیاده تکلف اولمش ایدی بعد
التناول قرالك جوهرلرینی سیر ایلر ملیسز دیکی
خطه ایدرکن دیدکده بورك کیه‌لر دیو الیزه
یاپشدی بنه قرل اوطه سنه کیردکده ودخی
قرل قارئ دیدی بوتون اوطه‌لرك اچنه حزینه
دارلرجوهرلری فرش ایتمشلر یکان یکان تماشایله
باشلدقده اولا اوچ قات لباس طاقمقورکه
بری اچوالله الوان کلی دیافوت الله رضیع اولنمش
دیو اچولر فدوق قلنس وکلاه دیبای مرصع
کرپیه اچولردی یاقوتلر دخی کذالك وبرق دخی

بعلاه

39b
40a

40b
41a

42b
43a

45b
46a

46b

47a

47b
48a

48b

49a

49b
50a

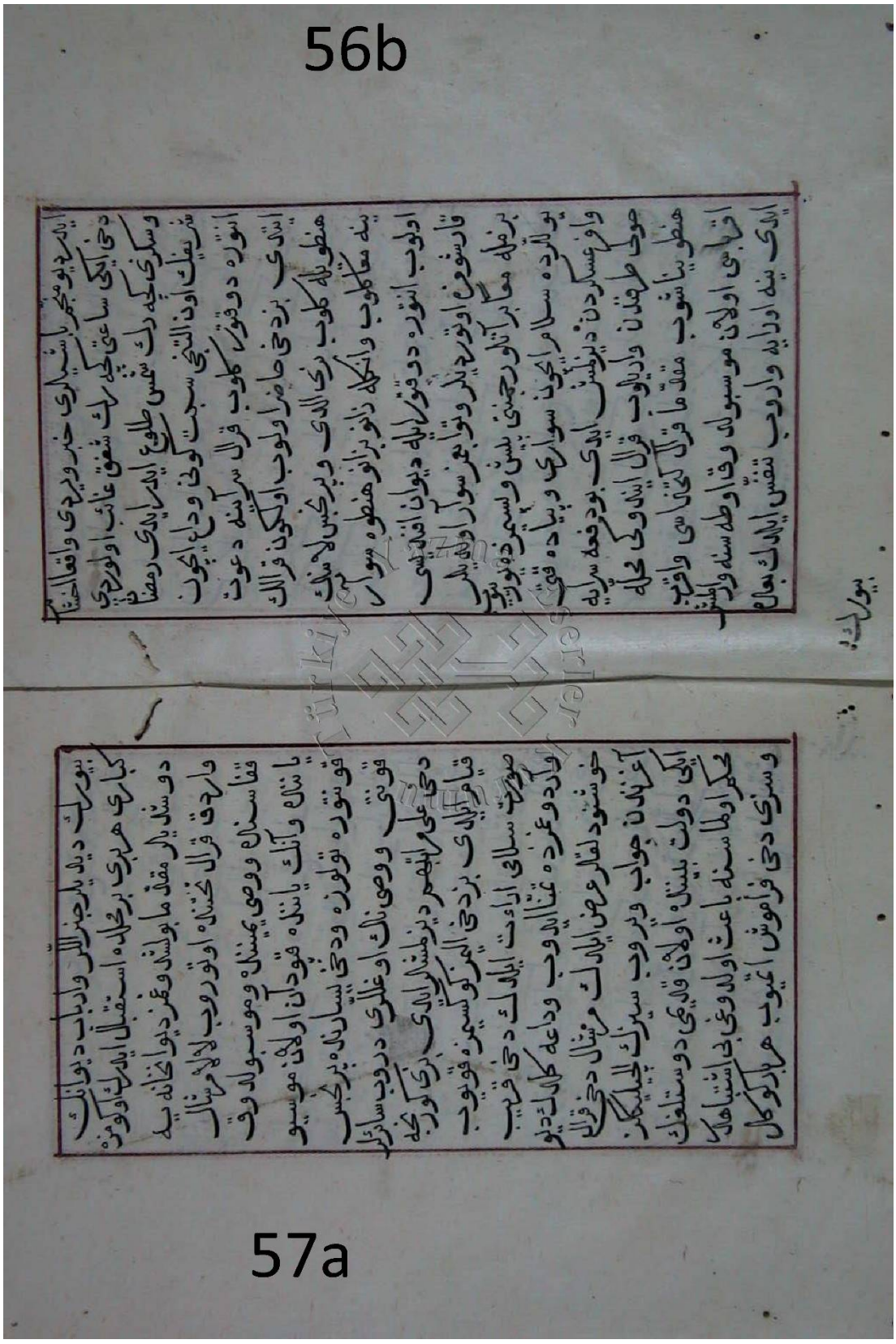

50b
51a

51b
52a

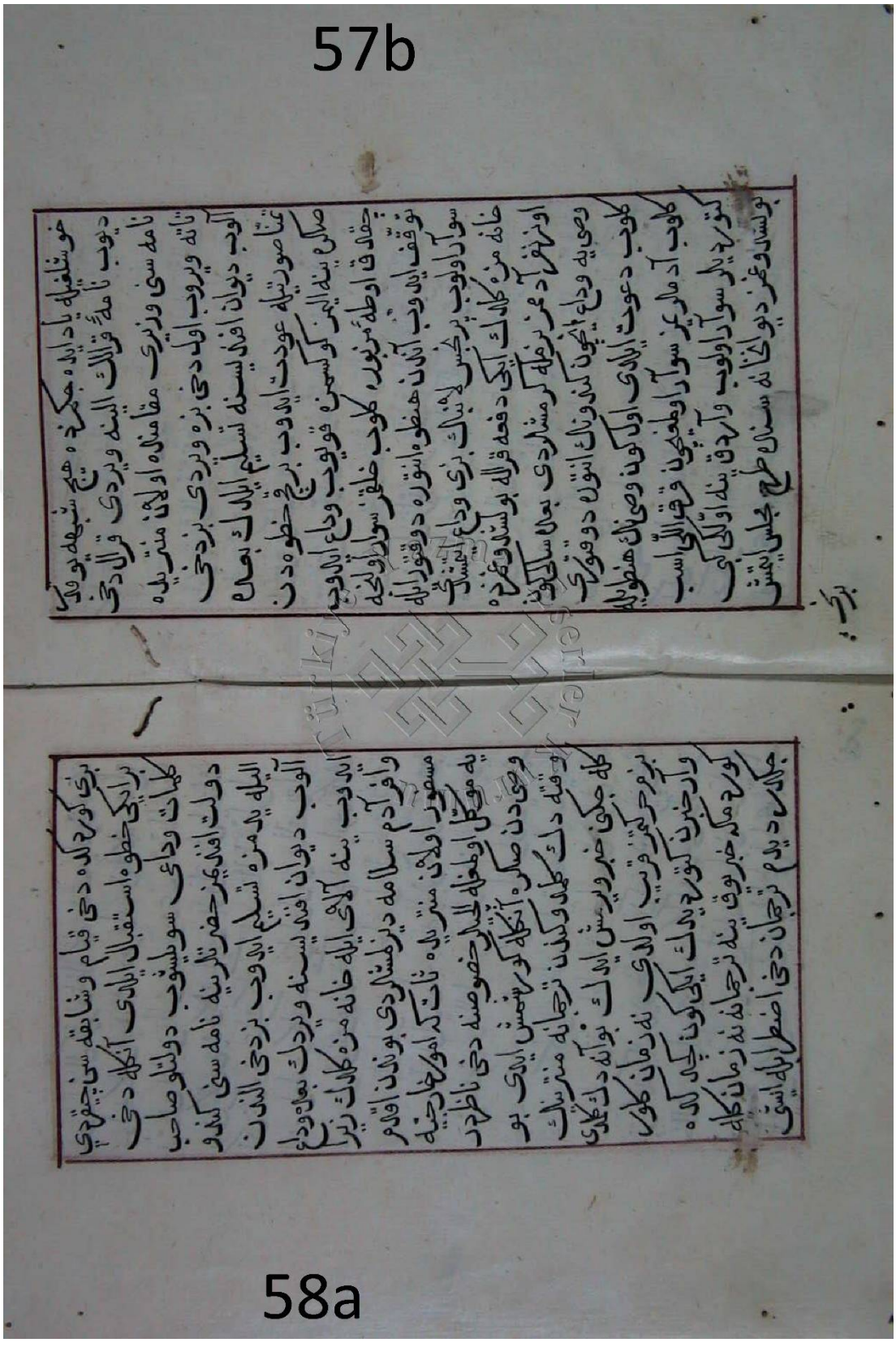

52b
53a

53b
54a

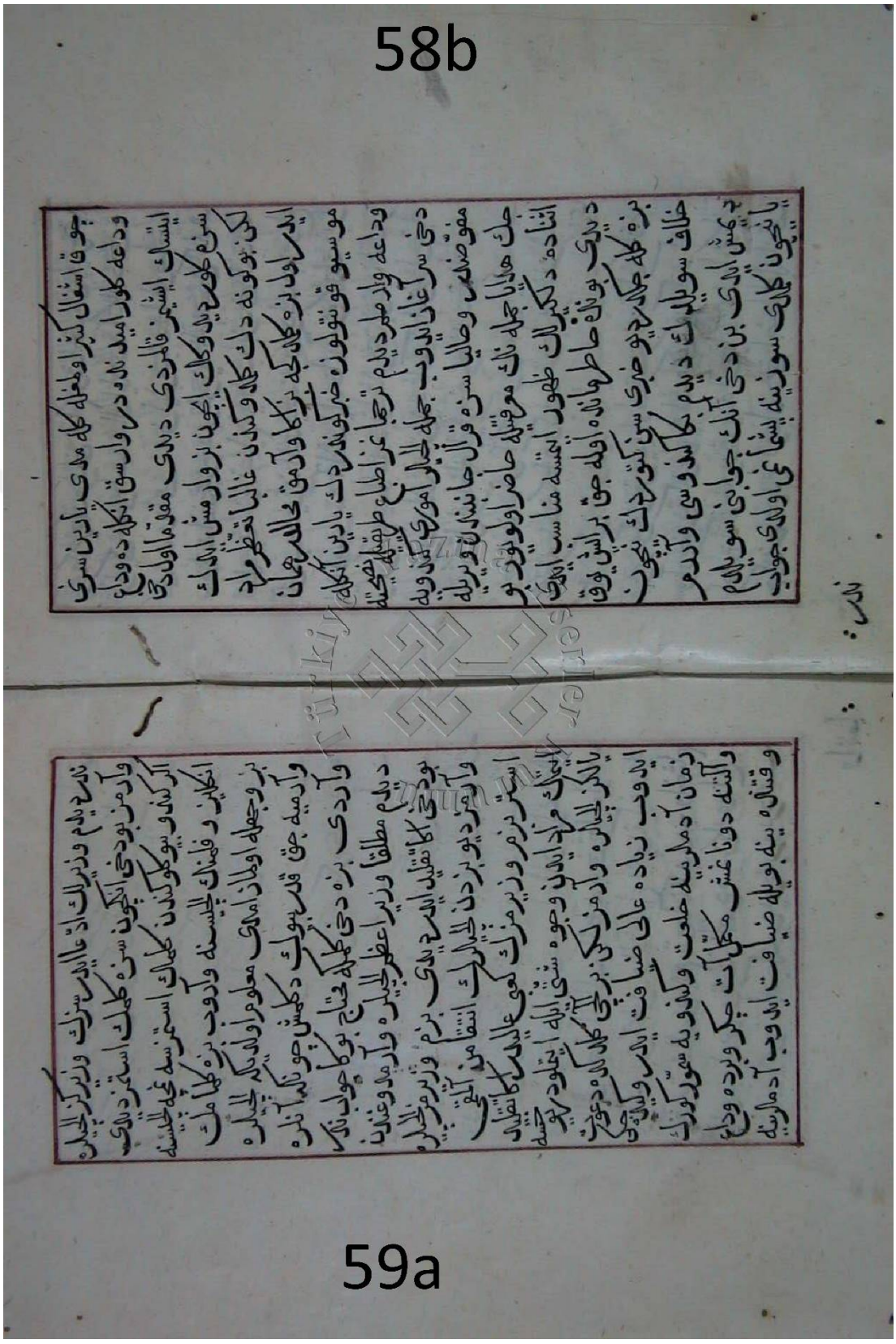

55b
56a

56b
57a

57b

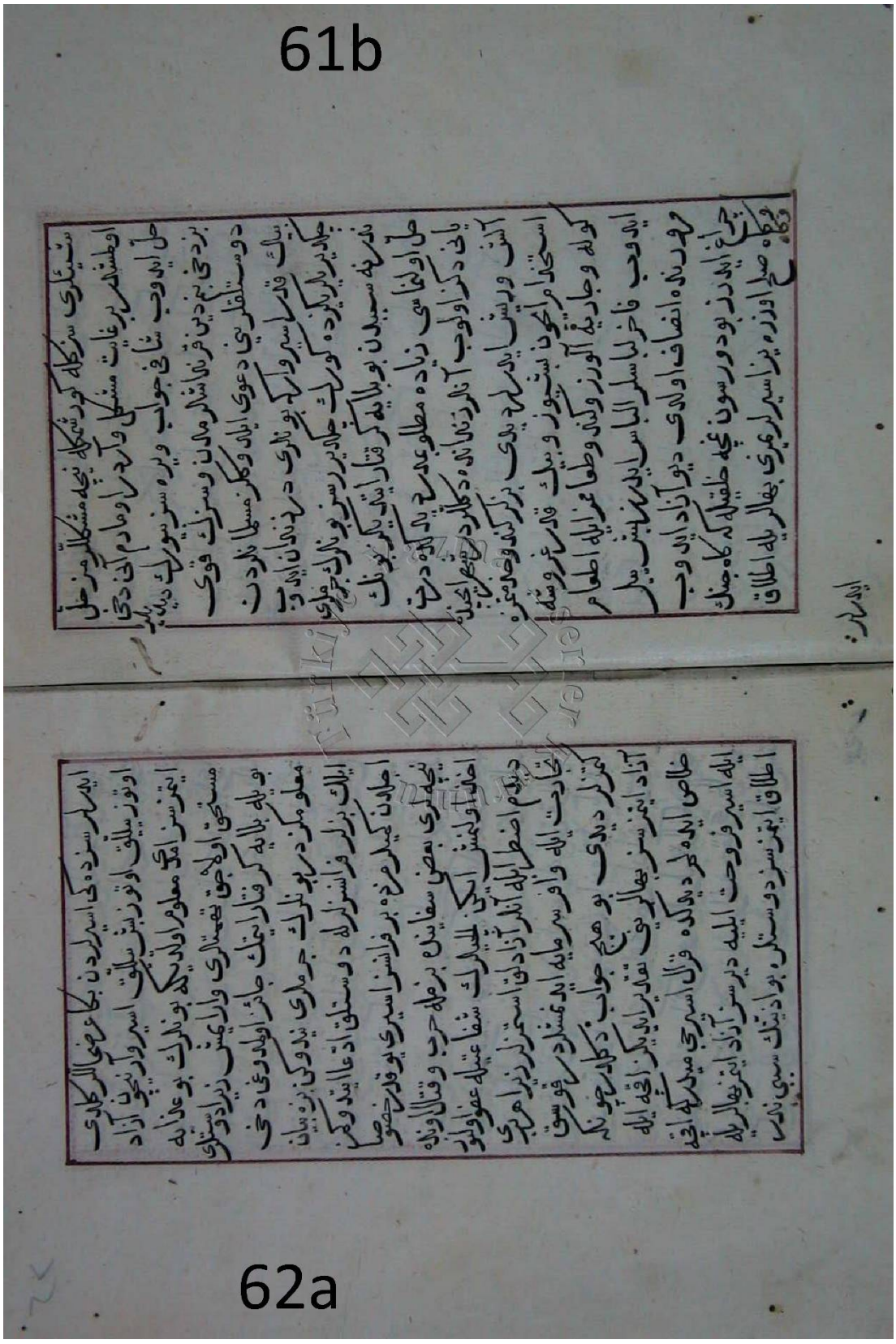

58a

58b
59a

59b
60a

60b
61a

61b
62a

62b

بواسیرلرقرالك دكلدر فیودانلركندو اختیاریله
صاتوب آلوب قوللنورلردیدیك یانجوق بونلرزیرا
دوستلرعزیزلرجرم وفاصتلرك بوقدرستای
اسیرلردوب استخلاص مرتبهٔ دولاكلاسیوبلری
الماك دیو فیودانلری ایچون منع ایتمرسزدیلكده
منتریلك اضطرابندن ترجانه غیرت دینیه
كلوب نه غیب تاسانی قال فیودانلری نجه منع
ایلدوب خلقك كسه سنه قارسنه بیلورمیدیو
خود به خود منتری یه معاونت طریقیله كویا
جواب باصواب ویردیكی كبی اولدی قال
یا فیودانلری نیم نصب وتعیین ایتمكلرقال
ایتمسلرنه دیدیك بوجواب ایله سن قرالك
علم ولرختاولدوغنی بیان واتباعی یانده
رغبت واعتباركاوطه دوغنی بیان ایلده یوزین
خصوصا فیودانلركندو مالیله قال ملسنلكده
كورك جكمك ایچون اسیرایله جقلری ظاهر
ایكن بویله یالان نجه سویلیوغرنیب تاسانی ایتمه

بودر.

63a

بودرسكی بوجواب دخی منتری ی یرمدی دیلم
یوق بن سویلدم دیدیك یاسن ایاردده برواسطه
سن جواب ویرمك سنك اوزرینه لازم دكل
بن آندن جواب استرم كه بوشكایتی اوله دیدی
برمقوله بیلزلكده سویلیوب بعضی اداتكلری
دفترلسو نلرطالقلرینه سعی واقدام ایلدیلر
دیو رعد درو غله مجلس تمام اولوب وداع ایلدك
برخی اوطه فیودانلرینه دك نسنه ایلك
ایچون دریا فیودانی اولان موسیو فونتوزه
وارمق اوزره آتلك دخی بومجلسدن خبری یوقایدی
دوستلری تعاقب سبیندن سؤال ایلك
وفیودانلری تنبیه ایلسكی بصالری ذهنلرینه
ایتسلرهركسلك بصالری ارسال اولنورمدی
دیدم والله فیودانلرك آنلرده علاقه لری یوقدر
جمله سی قال مالیله بوخصوصه سعی واقدام ایدیلر
وصی الله سویلدیكم مأمولدركه برآز اسیرقرال
سزه انعام الله دیلك بوجواب دخی معهود

63b

64a

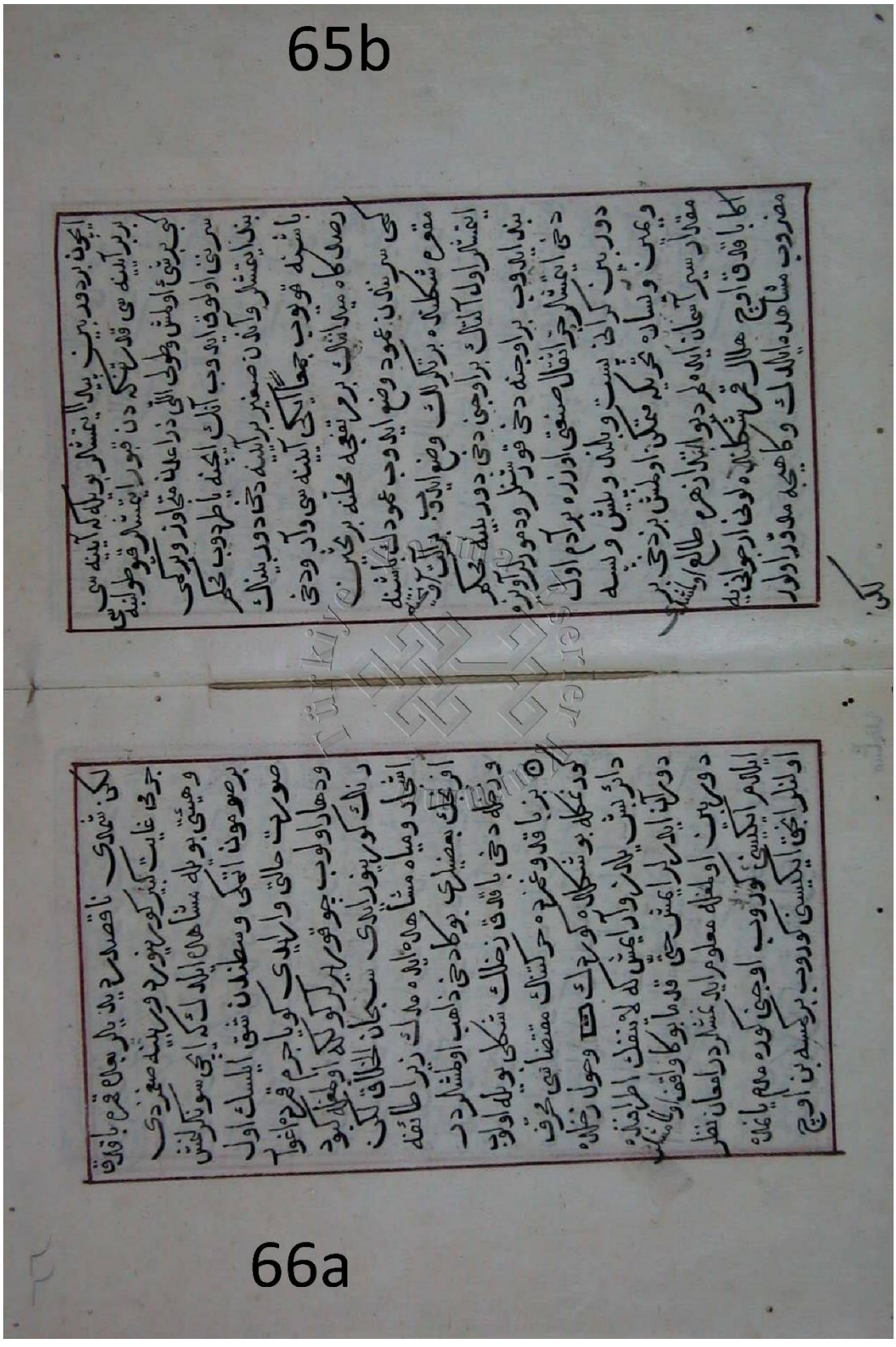
64b

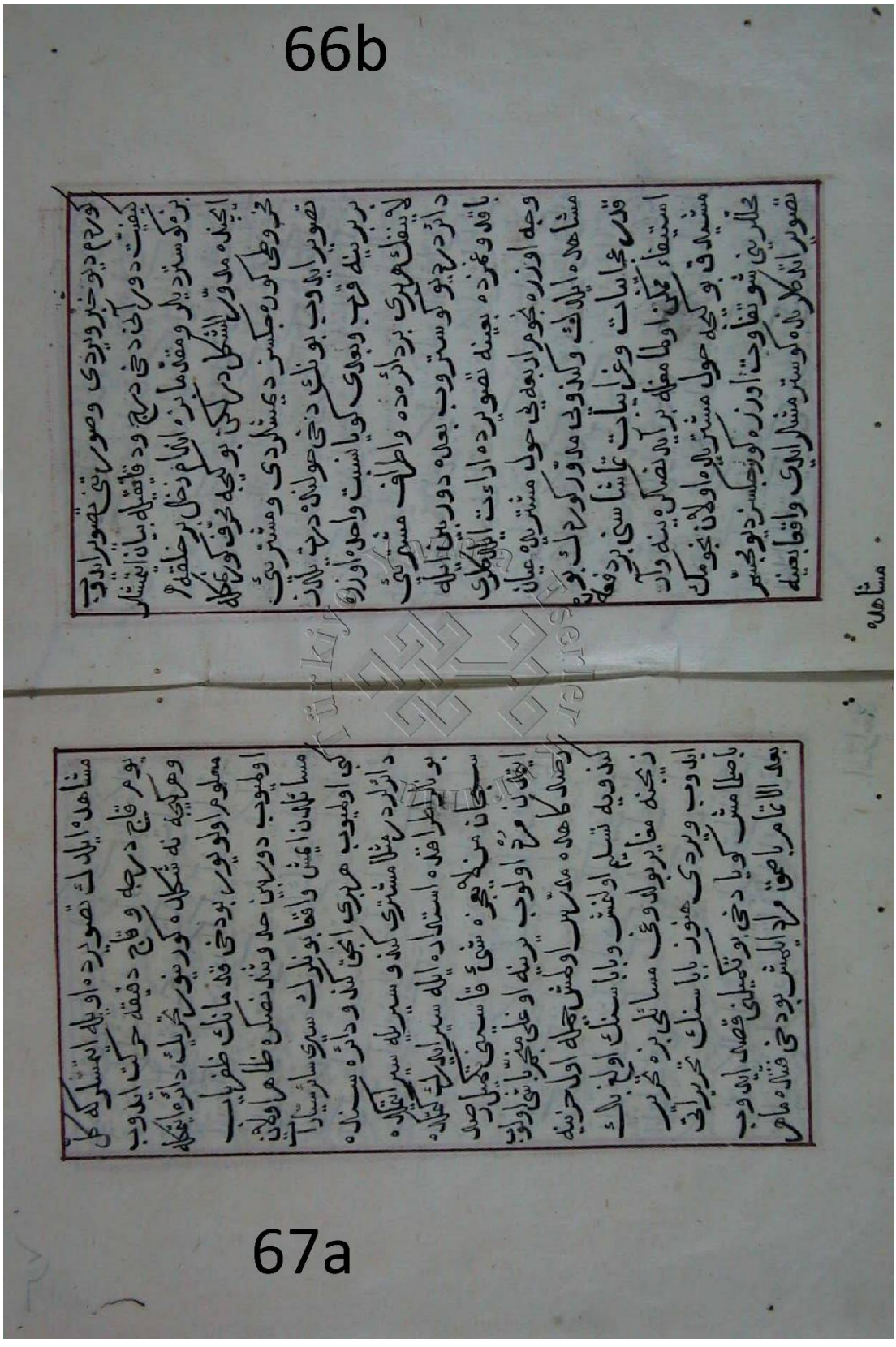
فلدح مشق آینه دن مقعر الشکل برقوسوزلر
ولر بولاد سه یارلر ورزه وضع اولنش کراسته
یادچه لری طولتیلرق طالل عاولوب سوزان اولمك
وقورسونه طوتیلرق طالل مذاب اولمك وهیئت
وهندسه آلتلری خود بخود ایکی وبولاد کرسیلر
ورزه کورلر ولر آیکی هر بریتك ایکنده ایکی
ادیچ آدم اوتورمق قابل ایکی ودحی بیکه کولر ایکی
الات مجموعه سیر وتماشا ایلدکلری محموده
ادنی مرتبه خبردار اولمق آدم بولتلر ایله زمان
یسیره اوستاد کامل اولمق متصور در دیرلر
ذهنده تصور اولنه حق شیئلری حس وشاهده
کوسترمك ایچون بولنان حسوف وکسوف بیلمك
ایچون برآت ایجاد ایتمك برج دائره دن
مضوغ ودحی اطراف ارقامله موضع شمس وقمر
اشارت اولنمق دائره ردور اولنمق ساعت
عقربی برسیکلر ولر اوچی اچیکی مدور
کره شمسه اولنوب وکاه قمره اولنور قمره

اوزانلر قلم

65a

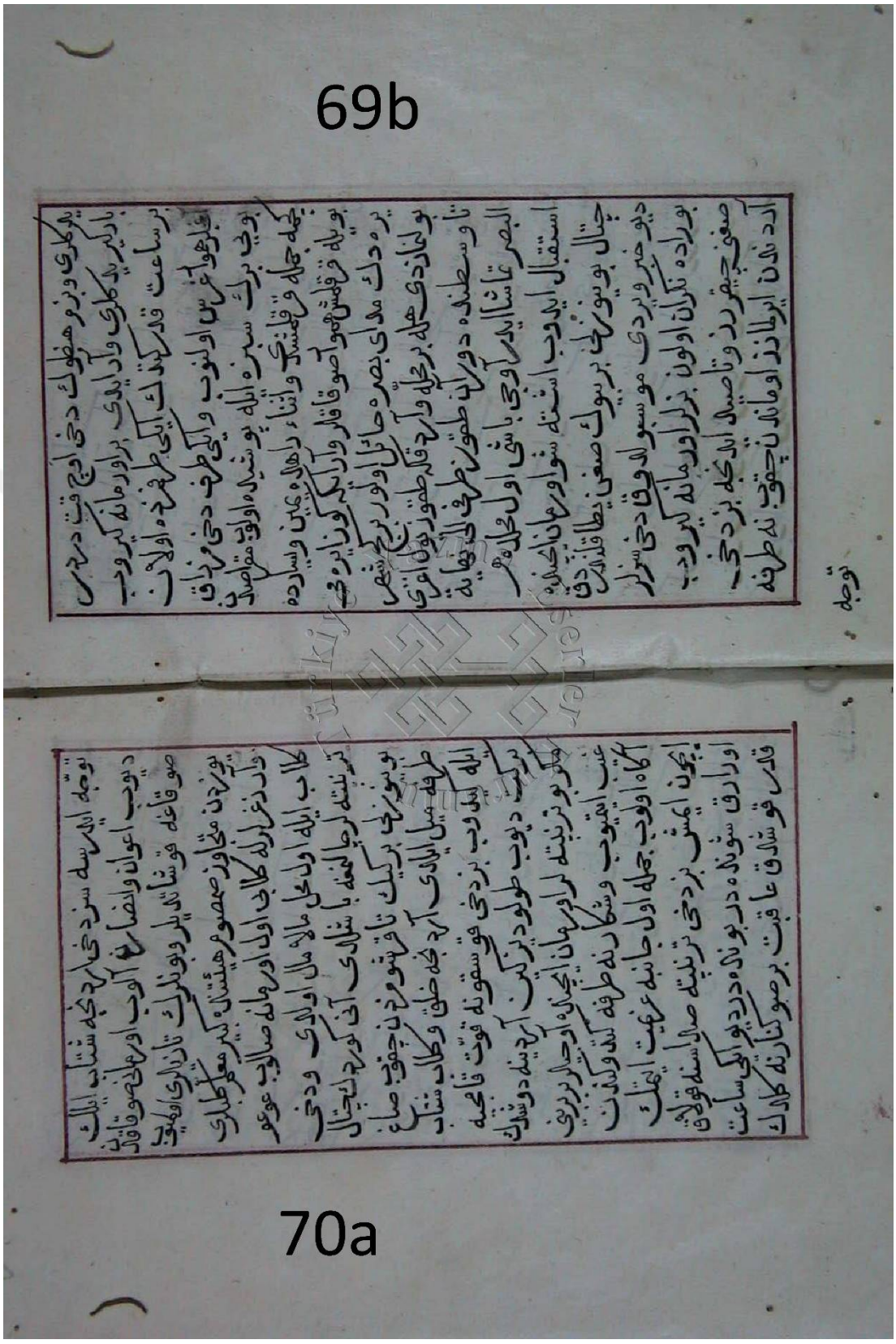
اوزانلر قلم بوتوجه سترلیس ناقصی سترلیس
هرقدرسترلیس سه فلان آیده خسوف ویرمز
وسوف قدر اصبعلری دوجکر ایسه رکن شمس
دحی بوطله فلان یلده وفلان آیده وفلان کونده
سوف قدر اصبع کسوف اوله جغی بردائره دن ظاهر
دسلور اوبق زیاده امر عسیر وکند ولر
اول الله زیاده اعتنا ایمسلرایدی وبولات
فوجه قوللق هت وسعیله وجود بولمز
وبرده ولت بوکا مالك دکلدر کندو معرفت
قیمتی بیلوب زمانله برابر یده صنعت
اجرا ایده نه بدل انعام واحسانلر، ضرب معدن
ایچکله بونادیده ونایاب اتلرآنك زمانلرنده
ایجاد اولنوب کندویه ویریلوب اول دحی
ارباب طلب مستفید اولسونلر دیو بوطله
وضع ایتمسلردر دیو یارلر واقعا اولقدر عجائب
وغرائب نسنه لر سیر اولمنه سبب برعظیم خزینه
ایله دحی ملیردکلری وثوابت وسیارات سیر وتماشا

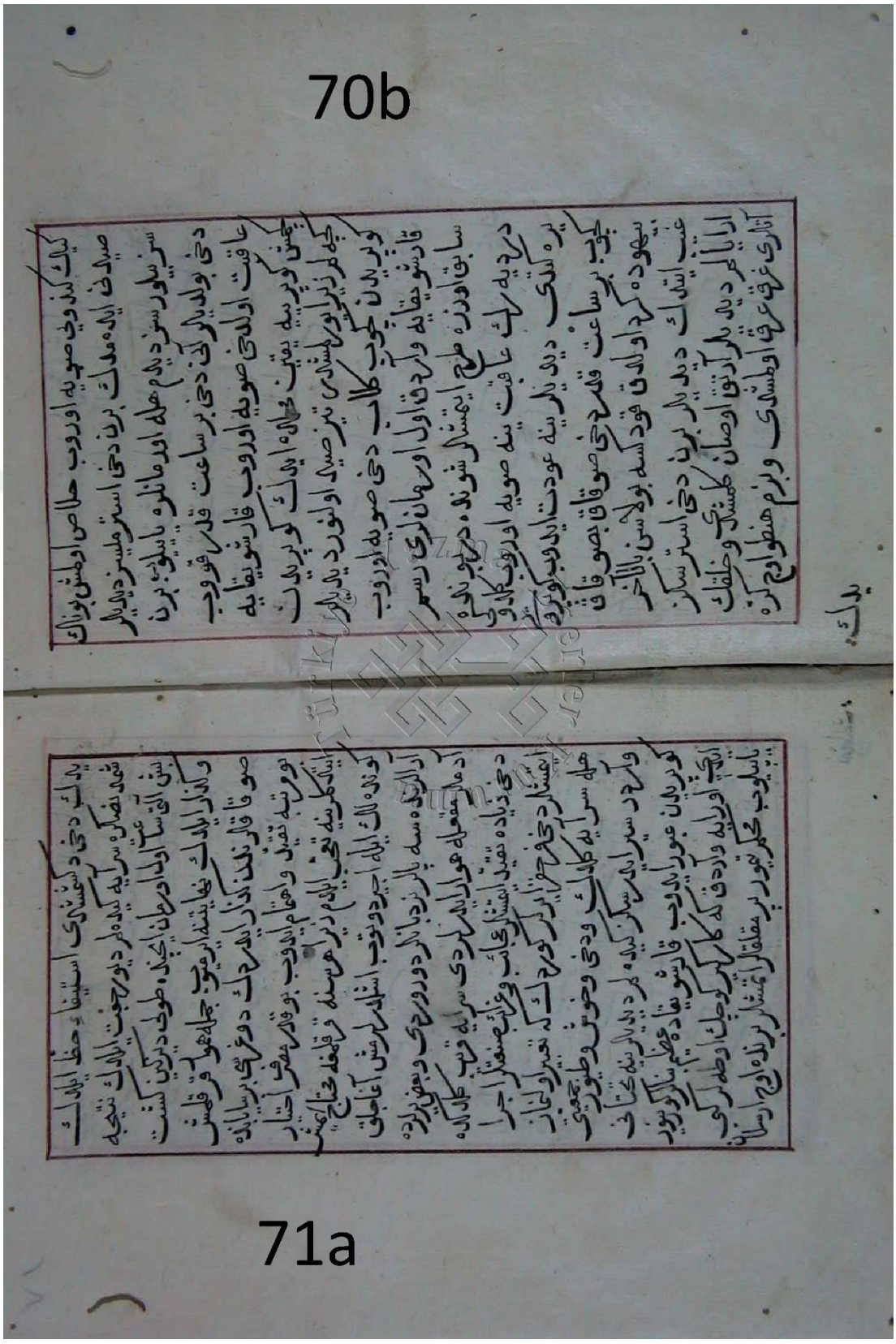

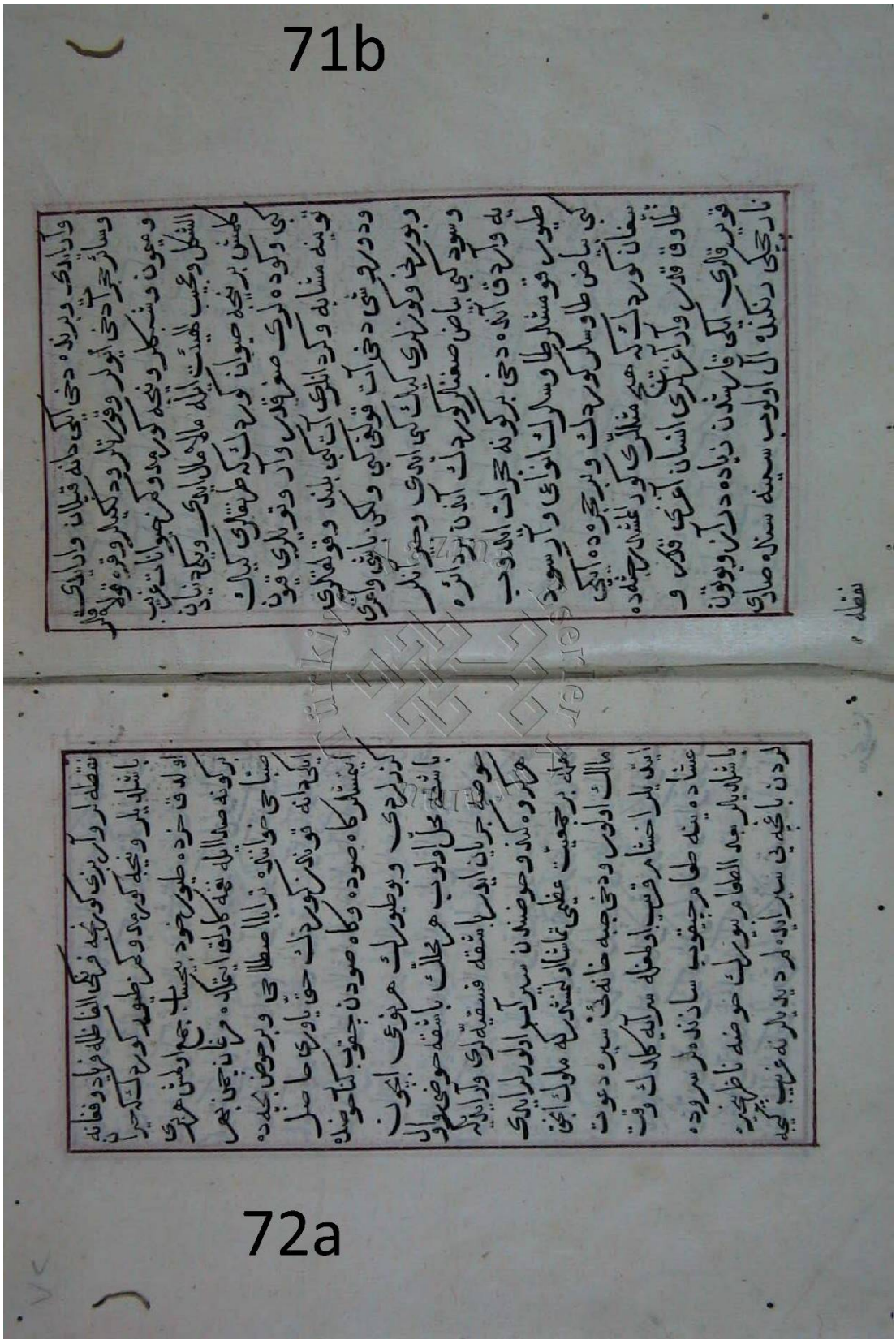

66b
67a

68b

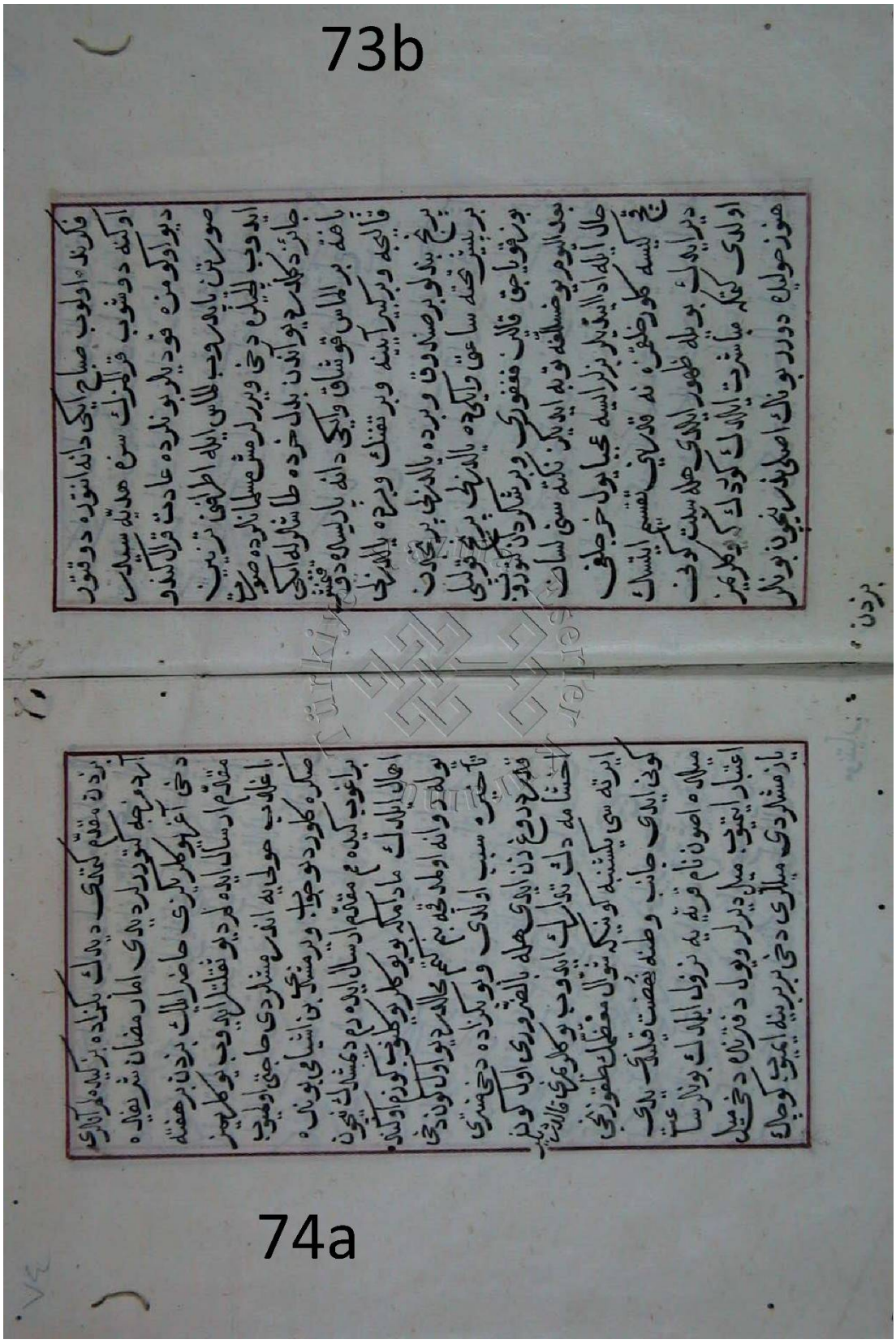
69a

69b
70a

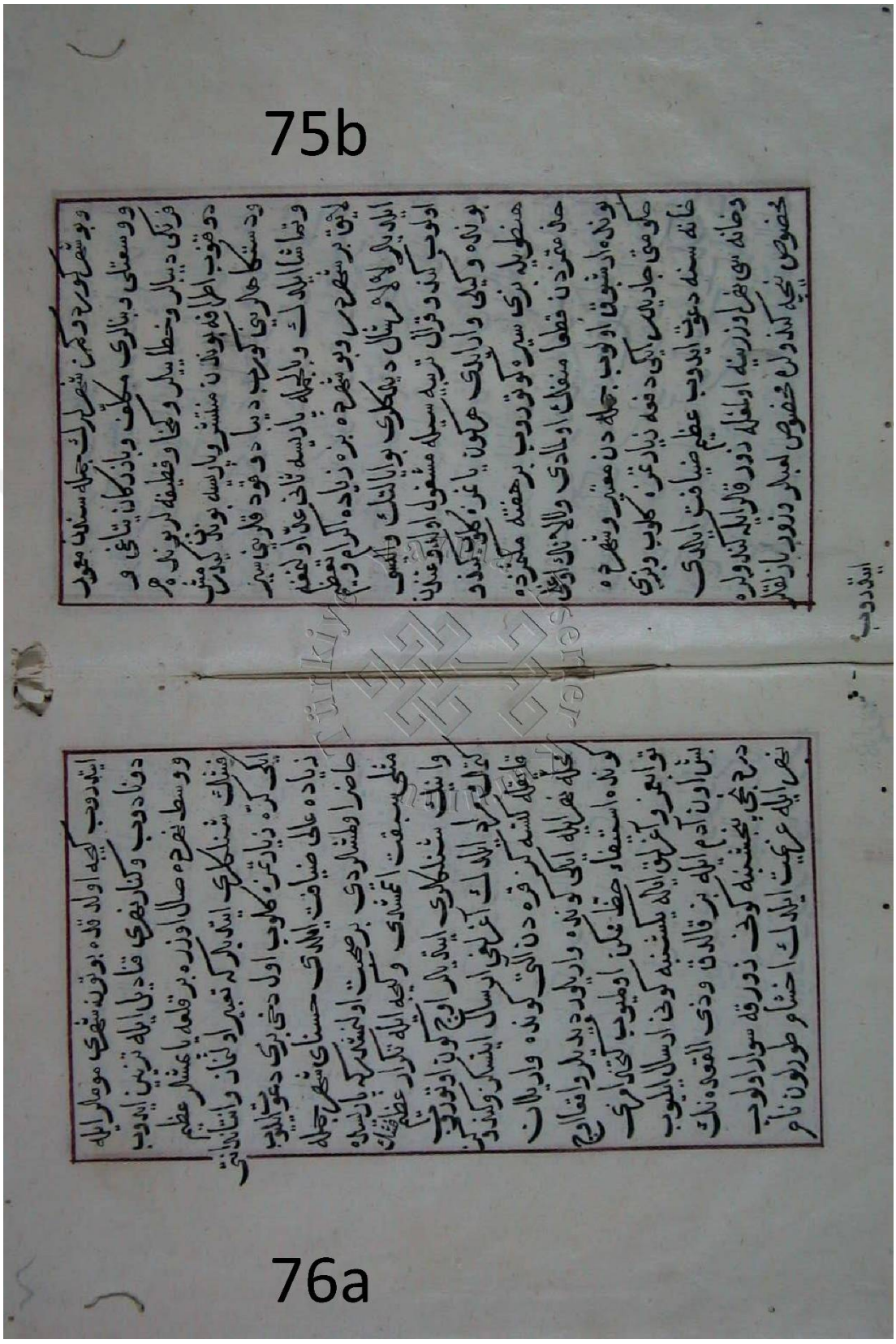

70b
71a

71b
72a

72b
73a

73b
74a

74b
75a

75b
76a

76b

صغیر قصبه یه کلوب آندن زور قلن حقیقوت
یاقن ویرینه سی قالموب بونت سنا سیری نام
بلقه یه کلوب زور قلن چقوب برضایه قونلن
هنوز آدملری کلمشلر ایدی آنلر لیونلن چقوب
آلق میلاه دیمین نام قصبه یه آندن طوریقونه
زور قرالیله وکرلیلن الله دور ایتمشلر آندن آلق
میلاه دوطه نام محله وآندن یکی میلاه دیوب
نام موضعه آندن آلق میلاه یونت سان اسپری یه
کلوب برزه ملاقی اولدیلر آندن بالجمله قالموب
لیس میلاه روسل نام کبیر قریه یه وآندن آلق میلاه
نهم نام نهر کنارنده بر نیچه طاشدن یاپلمش
متجاوز مدور قلعه کی یونمه طاشدن یاپلمش
برسنا سیر ایلدك یونك اصلی اوغلی کلمزن مقدم
عیسی صلوات الله علی نبینا وعلیه کلمزن مقدم
بیت پرستلك شیوع بولوب موسی یه نظره
دخل الله دیب طاق الاصنام دیو جلال وارایکن
کنی والکه ایله یاپلدیغی بیلدیرمسی

77a

دیرلرسه یونلری اخذ ایدوب عریان اولدوزر
بنا نلك ایچنه قویوب بنا نلك دیوارلری غایت
بلنده ودائرًا ما دار برپر نلدن متفاوت نرد بان
قدمه لری کی نشیمنلر ایتمشلر طقوز جمع اولوب
اول نشیمنلردن دردنه بنا یه نا ظر اولورلرایمش
وبرلرسانلن قویوب بونت پرستلره دخل
ایده نلك حالی بودرجه دوارلی عیانی هلاك
ایتملیچون لرا عیش المعیشة علی الزاوی اولمنلك
دارفوب سیر ایلدك واقعا عظیم بنا جملهاوصا
دیدکلری کی لکن میدان مقدما خالی ایمش
شهنك اولنا چمشلر ویونم غایت حسنایمش
چون یرا عیش زیرا چون لوزلر کوردك
هله آندن دخی قالقوب سکز میله موغلرنم
شهر مشهوره کلدك نزول ایتدك برنچ
کونجه مکث تعیین اولنان آکی قلیون نردن اون
بش کون مقدم کلوب ست قلعه سی اوکنده
لشکر انلرا نزاولوب بزه منتظر ایمشلر مقدما
دیرلرسه

77b

سفینه دن توقوندغه جقمشدك وانده ترسانه‌لری
اولوب وآفریقیه یاری ولایتی برزدن صکره
آنده دخی خسته‌لك ظهور ایتمش دفن اولنوب
سکز یاك نفوس وآرا یمش آلتی یاك قالمش بو
سجیله آنلك دخی بولی قیامنه مساعد خود
دخی مقدم قیامنده وفاتنه یاك محیط هم
ساحلنده ایکی لیمانی وترسانه‌لری اولوب قلیونه‌لری
وارایمش برینه برسته وبرینه دوسقوه دیرلر
برسته لیمانندن برکی آلتمش دیرت پاره طوب
وبرکی الی آلکی پاره طوب چکر آلکی قلیونه‌یمز
اولوب ست قلعه سنلك برده منتظر اولمق
اوزره برزدخی یارسادن حرکت ایتدك اون بش
یاردم کون مقدم آنلرعنایت ایلدی خلیسه
یاردم کون مقدم آنلرعنایت ایلدی خلیسه
ایرته سی کون ریحان دایله مقدم کلان اشیادن
آغزلغی برکونه اول کشتی یه نقل ایچون ست
قلعه سنه ارسال ایلدك برزدخی ایکی کون
مکث ایلدوب اوچنجی کون ست قلعه سنلرعنایت

78a

والی ساعتلرکلوب واصل اولدقدن صکره
آلتی ساعتلرکلوب واصل اولدقدن صکره
نقل اولنمش قصورلرینی وباغرده اولانلری
ایکی کون ده تمام نقل وتحمیل ایلیوب ذی القعده نك
اون درجه‌سی یکشنبه کونی حسبنا الله ونعم الوکیل
وعلی الله توکلنا دیوب قلیونه سوراولدقدن وبرزخ
باغرده ماموره اولدقلری یکرمی دست قلعه سنه وصول
ساعتلرده برزخ دیلك اولدوب عودت اولدی اجلدن
نقل ایچون ستلك اوج کون مکث اولنمش کاپتان اولدقلری
برقلیونه سوراولدقدن صکره برزدن منفك اولدقلری
بیچه شکست شنلکلر عرض وبیچ ضایعات وقرایدی
برزخ سوال ایتسونلر دیو فرمایه کلن اظهار ایلدی
حسبت الوقت رحلها ام فتح مترک طرفلرنا سیرلر
ست قلعه سنلرده مالی اولوب برکاذب دارد
اولطشدی کلدکده اسارادن انزوله مدق
بکزاده یه هنکام رد وداعده منتر کزارت اداعا
ایتمشدی وکذلك بیمرده بیچه ماده ظهور

والی

78b

79a

